NORGES OFFICIELLE STATISTIK.

Fjerde Række Nr. 106.

BERETNINGER

OM

AMTERNES ØKONOMISKE TILSTAND

I

FEMAARET 1896—1900.

(Rapports sur l'état économique des préfectures pendant la période 1896—1900.)

UDGIVNE AF

DET STATISTISKE CENTRALBUREAU.

II.

(STAVANGER—FINMARKEN.)

KRISTIANIA.

I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.

1905.

For Femaarene 1881—1885, 1886—1890 og 1891—1895 se Norges officielle Statistik, Tredie Række Nr. 102, 206 og 315.

STEEN'SKE BOGTRYKKERI.

Indhold.

							Trykt.	
No.	XI.	Beretning fra	Amtmanden	i	Stavanger	Amt.....	Aug.	1904.
-	XII.	— -	—	-	Søndre Bergenhus	—	Marts	1903.
-	XIII.	— -	Stiftamtmanden	-	Bergen		Jan.	1905.
-	XIV.	— -	Amtmanden	-	Nordre Bergenhus	Amt.....	Juli.	1902.
-	XV.	— -	—	-	Romsdals	—	Marts	1903.
-	XVI.	— -	—	-	Søndre Trondhjems	—	Aug.	1904.
-	XVII.	— -	—	-	Nordre Trondhjems	—	Jan.	1903.
-	XVIII.	— -	—	-	Nordlands	—	Dec	1905.
-	XIX.	— -	—	-	Tromsø	—	Aug.	1904.
	XX.	— -	—	-	Finmarkens	—	Marts	1903.

Anhang. Aftryk af Cirkulærer og Schemaer vedkommende Femaarsberetningen.

Table des matières.

N°	XI.	Rapport du	préfet	de	Stavanger.
-	XII.	— -	—	-	Bergenhus du Sud.
-	XIII.	— -	—	-	la ville de Bergen.
-	XIV.	— -	—	-	Bergenhus du Nord.
-	XV.	— -	—	-	Romsdal.
-	XVI.	— -	—	-	Trondhjem du Sud.
-	XVII.	— -	—	-	Trondhjem du Nord.
-	XVIII.	— -	—	-	Nordland.
-	XIX.	— -	—	-	Tromsø.
-	XX.	— -	—	-	Finmarken.

Appendice. Circulaires, formulaires questionnaires.

Rettelser og Trykfeil.

Bratsberg Amt:

Side 62: *Udlignet Herredsskat*:

Drangedal, 1900, staar: 4.1; skal være: 41.0.

Lunde, 1895, staar: 6; skal være: 22.0.

XI.

Stavanger Amt.

Underdanigst Beretning

om Stavanger Amts økonomiske Tilstand
i Femaaret 1896—1900.

A. Landdistriktet.

Folkemængde.

Efter den i 1900 foretagne Folketælling viste Stavanger Amts Landdistrikt en Folkemængde af 80 583
Efter Tællingen i 1891 udgjorde den..... 80 194

altsaa en Forøgelse af 389.

Antallet af Udvandrede fra Amtet til oversøiske Lande er opgivet saaledes:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
870	591	560	603	885

Tilsammen for hele Femaaret 3 509. I forrige Femaar var Antallet opgivet til 5 842, for Femaaret 1886—1890 til 8 436.

Der skulde saaledes have været en betydelig Nedgang i Udvandringen her fra Amtet.

1 og 2. Jordbrug og Fædrift.

Ved Udgangen af Aaret 1900 havde Amtet en samlet Matrikulskyld af Mark 23 279.46 og et Antal af 13 455 særskilt skyldsatte Brug. Dette skulde altsaa give ca. Mark 1.73 pr. Brug mod i forrige Femaar Mark 1.96.

De Herreder, hvis Brug har den største Gjennemsnitsskyld, er fremdeles Rennesø og Fister med omkring 4 Mark, Mosterø og Vass med ca. 3½ Mark.

Mindst er den i Egersund Landsogn, nemlig Mark 0.9. I Nærheden af Byerne er der en hel Del Brug (Tomter), der kun har faa Øres Skyld. Noget tilsvarende gjælder, hvor Fiskeri, Fabrikvirksomhed o. desl. er en Hovednæringsvei. Dette trækker Gjennemsnitsskylden stærkt ned.

Jordbruget. Femaarsperioden har i det hele taget været ret gunstig for Jordbruget. Høstudbyttet har gjennemsnitlig været tilfredsstillende og Priserne paa hvad Landmanden har havt at sælge været i Stigende. Opbrydning af Nyland har — vel nærmest paa Grund af Kostbarheden af Arbeidshjælp — maaske været drevet i mindre Udstrækning end tidligere, medens til Gjengjæld Opbrydningsarbeiderne bliver udført fuldkomnere end forhen. Indkjøb af kunstig Gjødning tiltager, og man synes at være bleven opmærksom paa Nødvendigheden af kaliholdig Gjødning. Anskaffelse af nye og arbeidssparende Maskiner har tiltaget. Efter «Statistisk Aarbog» skulde der i Amtet ved Femaarets Udløb findes 1 061 Slaamaskiner og 116 Saamaskiner. Derhos er i ikke liden Udstrækning anskaffet Hesteriver, Potetoptagere, Skaalharve (Tallerkenharve) og forbedrede Ploge.

Der er i Femaaret oprettet to Potetesmelfabriker (i Stavanger og Klep), hvilket har foranlediget en yderligere forøget Potetesdyrkning navnlig i den nordlige Del af Jæderen, uagtet Fabrikerne ikke egentlig har betalt høie Priser; men de har været stadige Kunder.

I forrige Femaarsberetning var Amtsdistriktets samlede Avl af Korn og Rodfrugter angivet til 903 797 Hektoliter med en Værdi af Kr. 3 669 440.00. Nogen væsentligere Forøgelse af denne Avl, undtagen maaske af Poteter, har neppe fundet Sted, medens Værdien paa Grund af stegne Priser maaske bør sættes høiere. Der mangler imidlertid paalidelige Oplysninger herom. Som bekjendt, er Hovedsæden Havre og Poteter, hvoraf der avles mere eller mindre til Salg. For Dyrkning af Rug er Amtsdistriktet med dets aabne og regnfulde Vintre vel mindre skikket, hvorfor Avlen deraf ikke er tilstrækkelig for Behovet, men indkjøbes meget i Form af Mel og Brød.

For Havedyrkning har Interessen været stigende, uden dog at have havt nogen større Betydning for Landmandens Økonomi.

Udskiftningen af Jordfællesskab har været fortsat med 3 Udskiftningsformænd, hver med to eller en Assistent. Der synes saaledes fremdeles at være fuldt Virkefelt for dem.

Husdyrvæsenet.

Hesteavlen er i Femaaret neppe undergaaet nogen væsentligere Forandring. Der har i Amtet været stationeret dels fire, dels fem for Statens og Amtskommunens Regning anskaffede Stamhingste af Fjordrace, hvorhos de aarlige

Hesteudstillinger for Statens Regning i Stavanger har været fortsatte. Heste af mere ublandet Fjordrace antages at blive mere og mere almindelige. I Sandnes er der oprettet et Aktieselskab, «Jæderens Hesteavlsselskab», med Formaal at udbrede Døleracen; men det har bestaaet for kort, til at Resultater deraf endnu med nogen Paalidelighed kan paavises. Det er nok ikke en ualmindelig Mening, at Racen vil passe mindre for Forholdene her i Amtet.

Det har vist sig noget vanskeligt at skaffe Stamhingste af Fjordrace af den Grund, at Befolkningen vil have dem af mørk Farve, hvilken er sjelden for Fjordheste. En anden Vanskelighed har Mangel paa gode Stationer voldt, hvorfor det har været foreslaaet, at de Herreder, inden hvilke Hingsterne bliver stationerede, skulde levere forsvarlig Station mod at oppebære Springpengene. Dette Forslag mødte imidlertid ingen Imødekommen.

Efter Statistisk Aarbog var der i Amtet i 1900 11 150 Heste mod 8 390 i Aaret 1890. Gjennemsnitsprisen paa Heste er for Aaret 1900 opgivet til 290 Kroner mod 207 Kroner i 1895.

Salg navnlig af Ungheste skal foregaa i ikke ringe Udstrækning fornemmelig til Lister og Mandal samt Nedenes Amter, i nogen Grad ogsaa til Danmark.

Paa Fjøsstellets Omraade maa Fremskridtene antages at have været gode. Dette skyldes vistnok for en væsentlig Del, at Forstaaelse af Fordelene ved Sammenslutning og Samarbeide paa dette Omraade har arbeidet sig frem og særlig har ledet til, at man har slaaet sig sammen om Oprettelse af Meierier, hos hvilke Landmanden til enhver Tid kan sælge sin Melk til gjældende Priser. Paa samme Tid som der derved paa en bekvem Maade erholdes en jævn Indtægt, vækkes Opmærksomheden for Fordel eller Tab ved mere eller mindre gode Kjør. Ved Femaarsperiodens Udløb var der i Amtet 22 Meierier, hvoraf 7 blev drevne ved Dampkraft, 8 ved Vandkraft, 1 ved Hestekraft og 6 ved Haandkraft. Meierierne har derhos i Femaaret undergaaet betydelige Forbedringer og Udvidelser, og deres Antal er efter Femaarsperiodens Udløb yderligere forfleret. Deres Hovedvirksomhed har været Tilvirkning af Smør, tildels dog ogsaa nogen Ystning (Magerost). Fra de i Byerne anbragte Meierier er det ogsaa drevet et tildels betydeligt Melkesalg, medens Meierierne i Landdistrikterne for det meste har leveret den skummede Melk tilbage til Leverandørerne.

I Aaret 1899 blev oprettet det første Fedostysteri i Amtet (i Klep paa Jæderen).

For Aaret 1900 opgives Omsætningen af Melk ved Meierierne til 13.3 Millioner Liter mod henimod 8 Millioner i Aaret 1895.

Betalingen pr. Liter Melk udgjorde gjennemsnitlig 8.97 Øre, dog kun 6.17 Øre, hvor den skummede Melk er leveret tilbage til Leverandørerne. I Aaret 1895 sees Betalingen opgivet til 8.30 Øre.

Det opgives i Aaret 1900 at være udbetalt til Leverandørerne 1 163 000 Kroner mod 660 000 Kroner i Aaret 1895.

Da Amtet skal have omtrent 38 400 Melkekjør, givende en Melkemængde af omtrent 41 Millioner Liter, skulde det saaledes endnu kun være omkring en Trediedel deraf, som gaar til Meierierne. Dette forholder sig dog meget forskjelligt i de forskjellige Dele af Amtet. Medens paa Jæderen omkring 80 Pct. af Melken gaar til Meierierne, synker det i Ryfylke, naar Karmøen undtages, ned til 2 Pct.

Efter ovennævnte Forhold mellem Antal af Melkekjør og Melkemængde skulde Melkeudbyttet pr. Ko være ca. 1 070 Liter aarlig. I Jæderen og Dalene er Gjennemsnittet ansat til 1 126 Liter, i Ryfylke til 926 Liter. For Aaret 1895 var Gjennemsnittet for det hele Amt ansat til 1 050 Liter, hvilket maaske var noget høit.

Gjennemsnitsprisen for Kvæg er opgivet saaledes:

	for Aaret 1890. Kr.	for Aaret 1895. Kr.	for Aaret 1900. Kr.
For en Ko	95	87	96
« en Okse	87	82	95
« et Ungnøt	53	42	54
« en Kalv	6	6	7

De aarlige Kvægudstillinger for Statens og Amtskommunens Regning har været fortsatte. Udstillingsstederne har været vekslende — Stavanger, Haugesund, Egersund og Sandnes. Derhos har Amtet siden 1898 havt en aarlig Kvægudstilling i Fjelberg (Ølen) i Søndhordland sammen med Søndre Bergenhus Amt. Hertil kommer Herredsdyrskuer, afholdte omkring i Amtet med Bidrag af Landhusholdningsselskabet.

Ved Femaarets Udgang fandtes der i Amtet 35 Husdyravlsforeninger, der imidlertid, efterat det Flach'ske Præmieringssystem er indført, skulle være i Tilbagegang — noget, som Statskonsulenten anser uheldigt.

Faarehold indtager fremdeles en fremskudt Plads. I Begyndelsen af Femaaret ytrede der sig under Meierivæsenets Udvikling nogen Stemning mod Faarehold som mindre lønnende, men man synes at være vendt tilbage til den Mening, at Faarehold navnlig paa Eiendomme med Udslaat og Hjemmehavn hører til det mest lønnende. Antallet af Faar synes dog at være gaaet noget ned. I Statistisk Aarbog opgives det for Aaret 1900 til omtrent 164 000, medens det for 1895 var angivet til henimod 200 000. Men til Gjengjæld antages Dyrene at være blevne bedre. Ved den aarlige Auktion, som Stamschäferiet paa Hodne i Rennesø afholder, skal de fleste Dyr blive kjøbte hid til Amtet. Drivningen til og fra Sommerbeiterne, fornemmelig i Siredalen og Valle Herreder i Lister og Mandal og Nedenes Amter, er besværlig, og der klages over, at mange Dyr gaar tabt under Drivningen og Beitningen. Nogen Forbedring i dette Forhold ventes af Rideveisanlæg, der nu er forestaaende.

Der er i Femaaret oprettet en aarlig Faareudstilling for Statens Regning i Stavanger.

Gjennemsnitsprisen for Faar er for Aaret 1900 opgivet til omtrent Kr. 15.00 mod Kr. 14.00 i 1895, medens den for 1890 var opgivet til Kr. 16.00.

Antallet af Gjeder skal være gaaet ned til omtrent 10 000 Stykker fra 12 000 i 1895.

I Begyndelsen af Femaaret var der oppe en Bevægelse i Retning af Svineholdets Forbedring og Udvikling. Der var endog Tale om, at Landmændene skulde slaa sig sammen om Opførelse af et Export-Svineslagteri i eller ved Stavanger. Denne Bevægelse døde imidlertid snart hen, og Svineopdrættet er fremdeles indskrænket til eget Behov og noget Salg til Byerne. Antallet af Svin i Amtet angaves for 1895 til henimod 6 000, for 1900 til 5 645.

Derimod tog Hønseholdet i Femaaret et svært Opsving. Medens Antal af Høns i 1895 angaves til omtrent 93 000, var det i 1900 steget til henimod 310 000, og medens Værdien af Amtets Produktion af Æg for 1895 angaves til Kr. 150 à 200 000, har jeg for 1900 seet den ansat til omkring 1 300 000 Kr. Vel nærmest paa Grund af stegne Priser paa Føde til Hønsene siges det at være nogen Tilbagegang, men det tør dog ventes, at Ægproduktionen vil holde sig høit, da Amtet med dets milde og aabne Vintre ansees gunstigt for Hønsehold.

Der blev i 1897 afholdt en Fjærkræudstilling i Stavanger med Bidrag fra Landhusholdningsselskabet, Stavanger By og Forening til Fjærkræavlens Fremme.

Efter et af en Landbrugsfunktionær afgivet Overslag skulde Amtet af Landmandsprodukter have til Udførsel:

Æg for ca.	1 200 000 Kr.
Faarekjød	455 000 «
Smør	462 000 «
Ost	130 000 «
tilsammen	2 247 000 Kr.,

hvortil kommer en Del Flesk, Oksekjød og Potetesmel.

Amtsagronomen ansætter Beløbet i en rund Sum til 2 300 000 Kroner.

Der er anket noksaa stærkt over, at Varerne bliver mindre godt behandlede under deres Forsendelse med Dampskibene, at Æg bliver knuste, at Tomkasser udsættes for Beskadigelse, at Fragterne er for høie, at Befordringen ikke foregaar med fornøden Hurtighed. Der er pegt paa, at det under det store Opsving, som Udførselen af Landmandsprodukter har taget fra Amtet, kunde være Spørgsmaal om Anskaffelse af en rummelig hurtiggaaende Lastebaad, der kunde give hensigtsmæssigere Rum og bruge betydelig kortere Tid end Postdampskibene, hvortil er antaget at maatte kunne paaregnes Statsunderstøttelse. Jeg har søgt nogen Oplysning om Forholdene hos Disponenten for Stavangerske Dampskibs-

selskab, der anfører, at der af Bestyrelsen for Selskabet er lagt særlig Vegt paa og særlig indskjærpet forsigtig Behandling specielt af Ægkasser, og at der betales Erstatning for Beskadigelser, naar det kan godtgjøres, at de har været Gjenstand for nogen skjødesløs Behandling ombord, men Dampskibene faar, bemærker han, uden videre Skylden for enhver Beskadigelse af Ægkasser (knuste Æg), uden at det kan vides, om de ikke har været knuste under Transporten, forinden de kom ombord. Han gjør derhos opmærksom paa, at Knusningsprocenten for befordrede Æg efter et ved et Landbrugsforedrag gjort Overslag kun er henimod 1/2 Procent, hvilket er lidet for en saa skjør Vare som Æg og f. Eks. mindre end for Glas. Fragterne bestemmes efter Værdi, Vegt og Omfang for Landmandsprodukter i Lighed med for andre Varer. Han tilføier, at Opmærksomheden stadig og særlig nu, da et nyt Kystskib skal anskaffes, har været henvendt paa at skaffe hensigtsmæssig Plads for Befordring af Kjød, men forat Kjød skal komme godt frem, bemærker han, maa der anvendes større Omhu fra Afsendernes Side end den, der tidligere har været sædvanlig.

Amtets Landhusholdningsselskab har faaet udvidet Virksomhedsfelt derved, at Selskabet har overtaget Fællesindkjøb af Gjødsel- og Kraftfoderstoffe — videre Ledelsen af det Flach'ske Præmieringssystem.

Tidligere var nævnte Fællesindkjøb m. v. udførte af Amtets Landbrugsforening, men i Aaret 1899 blev det besluttet, at de skulde overgaa til Landhusholdningsselskabet. Det er oplyst i Aaret 1899/1900 at være indkjøbt for henimod 37 000 Kroner. Sommeren 1900 sluttede man sig til de Vestlandske Landhusholdningsselskabers Fællesforening med Forretningsfører i Bergen. Høsten 1900 indkjøbtes til Stavanger Amt for omtrent 19 000 Kroner.

I Aaret 1900 bevilgedes der Landhusholdningsselskabet af Amtskommunekassen 4 000 Kroner til Forsøg med det Flach'ske Udstillings- og Kvægavlssystem mod tilsvarende Bidrag af Statskassen. Senere er denne Bevilgning forhøiet indtil 6 000 Kroner eller, Statsbidrag iberegnet, 12 000 Kroner aarlig.

3. Skogvæsen.

Medens Jordbrug og Husdyrvæsen efter Foranstaaende antages at have været i Fremgang, gjælder vel det modsatte om Skogen — Hugsten været stærkere end Tilveksten. Trods at de største Dele af Amtet er bragte ned til fuldstændig Skogløshed eller nær derved, synes der ikke at være nogen mere udbredt Tilbøielighed til at søge at raade Bod derpaa, idet der endog synes at være en ikke saa lidet udbredt Uvillie mod Behandlingen af de faa Skogstrækninger, der er under offentlig Forvaltning, antagelig fordi det findes at blive hugget for lidet. Lov af 20 Juli 1893 mod Skogødelæggelse er, under Utilbøielighed til og Frygt for nogen Indskrænkning i Adgangen til at hugge saaledes og saa meget, som Enhver vil, hidtil ikke bragt til Anvendelse i Amtet. Efter Femaarsperiodens Udløb er der ansat en Amtsskogmester, der vil bestræbe sig for at faa nævnte Lovs Bestemmelser vedtagne i den Udstrækning, hvortil der maatte være Anledning. Jeg tillader mig at hidsætte følgende Meddelelse fra ham:

«Privatskogen.

Om denne gjælder i alt væsentligt, hvad derom er anført i Beretningen for Femaaret 1891—1895.

Furuskogen er behandlet paa samme Maade som før. Nogle faa Skogeiere i de bedste Skogdistrikter behandler sin Skog godt — tildels udmærket godt —, men dette er kun Undtagelser. Hovedmassen af Naaleskog vanskjøttes fremdeles, dels — dog dette i mindre Udstrækning — ved Snauhugst for Fode oftest af Ungskog i dens bedste Vekst og før den største Tilvekst i Træmasse indtræder, men især ved planløs Udtynding af Skogbestanden, hvorved Grunden stadig omend langsomt forringes.

Ved Snauhugsterne gjøres ikke altid saa særdeles stor Skade, idet, naar Hugsterne er af mindre Udstrækning, og der findes tilstødende, frøbærende Skog, Hugstfladerne gjerne atter besaaes fra Omgivelserne og atter bedækkes med en tilstrækkelig tæt Ungskog. Langt skadeligere virker den planløse Tyndingshugst, som fortsat udover en vis Grænse forvolder Furuens ubetingede Ødelæggelse, idet Grunden i heldigste Tilfælde dækkes af Birkeskog, men desværre ogsaa i større Udstrækning forvandles til øde Lyngmark eller renvasket Fjeld.

Det maa ansees som ganske utvivlsomt, at Amtets sparsomme Beholdning af Furuskog er svunden noget ind i Femaaret baade hvad Træmasse og Areal angaar.

Løvskogen er det vanskeligere at udtale noget bestemt om. Ogsaa denne er vistnok reduceret noget, hvad Beholdning af Træmasse angaar, men dens Areal har antagelig holdt sig uforandret eller maaske øget noget. Om den strøgvis er veget noget tilbage paa den daarligste Grund, saa har den til Gjengjæld ogsaa erobret en Del Terræn dels fra Naaleskogen og dels ved Udbredelse paa tidligere skogløs Grund.

Som et Lyspunkt i Skogsagen kan noteres, at enkelte Skogeiere begynder at blive mistænkelige ligeoverfor den gamle Behandling af Naaleskogen og at ønske Raad og Veiledning desangaaende.

Offentlig Skog.

Af saadan haves yderst lidet her i Amtet. Her er kun tre Præstegaarde: Jelse, Nerstrand og Sand, som har saapas Skog, at den er funden værd at stilles under Statens Skogvæsens Forvaltning. Nogle andre Præstegaarde har dog endel Løvskog. Udstrækningen af Præstegaardsskogene mangler jeg Materiale til at kunne angive, kun kan bemærkes, at Jelse Præstegaardsskog er af forholdsvis stor Værdi og ikke ringe Udstrækning. I Femaaret er indkjøbt for Oplysningsvæsenets Fonds Regning en 19 Hektar stor Skogstrækning i Jelse.

Statens Skogvæsen har tidligere lagt sig til en Skogteig i Sand — 84 Hektar — og en do. i Jelse — 76 Hektar —, ialt 160 Hektar, hvoraf 10 Hektar i Jelseteigen er uproduktiv Grund.

Skogplantning, privat.

Af det Offentlige er gjennem Statens Skogvæsen bevilget Bidrag til Beplantning af 40 Felter med en samlet Vidde af 173.6 Ha., og siden Skogselskaberne i 1899 overtog den private Skogplantning, er af Det norske Skogselskab bevilget Bidrag direkte til 5 Felter — ca. 117 Hektar — og af Amtsselskabet til 84 Felter af 756.8 Hektars Udstrækning, ialt altsaa i Femaaret optaget til Beplantning med Bidrag af Statsmidler 1 047.4 Hektar skogløs Grund. For samtlige disse Arealer

er af Eierne stillet thinglæste Forpligtelser angaaende Felternes Fuldplantning, Fredning og Skogens forsvarlige Behandling i Fremtiden.

I større Udstrækning deltager i denne Plantning Herrederne Haaland, Høiland, Klep, Nærbø, Time, Gjesdal, Bjerkreim, Skudenes og Skjold, medens enkelte Smaafelter forekommer i Hetland, Varhaug, Lund, Heskestad, Helleland, Avaldsnes, Tysvær, Vass, Sjernerø, Finnø og Mosterø.

Iblandt Eierne af ovenanførte Plantefelter er Klep, Haaland og Avaldsnes Kommuner, som modtager Bidrag til Skoganlæg paa sine Fattiggaarde, samt Jæderens, Nærbø og Sandnes Skogplantningsselskaber (Aktieselskaber), af hvilke førstnævnte har udvidet sine Plantningsarealer ved nye Jordindkjøb, og de to andre blev oprettede i Femaaret og har lagt sig til Plantningsjord — Nærbø ca. 50 og Sandnes ca. 10 Hektar.

Egersunds og Haugesunds Plantningsselskaber har fortsat sin Plantningsvirksomhed i Femaaret, og førstnævnte indkjøbt sig et nyt, større Plantefelt, hvortil er bevilget Bidrag af Skogselskabet i 1901.

Ogsaa udenom denne af Staten og Skogselskabet støttede og kontrollerede Privatplantning er udført lidt Skogplantning af Private især i Byernes nærmeste Omegn, dog er dette af forholdsvis liden Betydning.

Statens Skogplantning.

Statens Skogvæsen fortsatte i Femaaret med sine noksaa store aarlige Kulturarbeider paa dets Eiendomme i Høiland, hvor antagelig tilplantedes ca. 300 Hektar, og hvor ialt var tilplantet ca. 1 000 Hektar ved Femaarets Udgang. Samtidig blev fuldplantet en paa Karmøen nær Kopervik indkjøbt Udmarksstrækning stor 17.9 Hektar.

I Femaaret er foruden et Par mindre Udvidelser af Høilandsfelterne erhvervet to nye Plantefelter, et paa Gaarden Aasen i Time stort 104 Hektar og Gaarden Røiseland i Bjerkreim ca. 600 Hektar foruden de i Handelen medfølgende Indmarker.

Plantningsarbeidet paa disse nye Felter er først paabegyndt i indeværende Femaar.

Skogsaaning.

I 1900 forsøgtes med Udsaaning af nogle Kilogram Træfrø i Skogmark i Suldal. Resultatet heraf kan endnu ikke meddeles. Andensteds gjordes mindre Saaningsforsøg. Dette af Private og Skogselskabet. Tidligere i Femaaret er forsøgt Skogsaaning af Statens Skogvæsen paa dets Eiendomme i Ryfylke.

Planteskoler.

Statens Planteskole ved Sandnes udvidedes betydeligt i Femaaret ved Erhvervelse af mere Jord. Dens Produktion og Planteafsætning øgedes i Terminen fra ca. 500 000 Planter til 1 080 000 i 1900, hvorhos da ogsaa havdes stærkt øgede Beholdninger af Frøplanter for kommende Aar, saa Plantesalget i 1901 naaede ca. 1 800 000 og d. A. vistnok betydelig over 2 000 000.

Samtidig begyndte mange Privatmænd i de skogplantende Distrikter at opdrage Skogtræplanter til egen Benyttelse og til Salg. Denne private Planteproduktion kan vistnok anslaaes til 250 à 300 000 Stkr. Planter.

Skoleplantning.

Skogplantning ved Skolebørn er indført ved Byernes Skoler og ved en større Del af Skolerne i Landdistrikterne. Uagtet Skoleplantningerne ikke, som fra kritikløse Hold paaberaabt, kan paaregnes at yde noget nævneværdigt direkte Bidrag til Skogarealernes Udvidelse, vil den dog — ledet paa rette Maade — have sin store Betydning ved at bibringe den opvoksende Slægt Agtelse og Interesse for samt noget Kjendskab til Træerne og Skogen og til Skogvækstens store Betydning for Samfundet. Endnu er her dog en hel Hoben Skoler i Amtet, som ikke har begyndt med Plantning.

Skade paa Skogen.

Det i forrige Femaarsberetning omtalte Skadeinsekt, «Furuhvepsen, *Lophyrus rufus*», holder sig fremdeles baade i Statens og private Plantninger. Den er fremdeles skadelig og sætter de Partier af Furu, som den herjer, tilbage i Vækst, men den frygtes ikke længere som helt ødelæggende for Furuen.

Ellers er mig ikke bekjendt nogen betydeligere Skade paa Skog og Trævækst enten ved Sygdomme, Storme eller Ildebrand. Et Par Brandtilfælde — i Statens Skoganlæg i Høiland og Haugesundsplantningen «Haraldsvang» — var begge høist ubetydelige, om den sidstnævnte end maa kaldes noksaa betydelig seet i Forhold til Haraldsvangs ringe Udstrækning.

Dæmpning af Flyvesand.

5 af de før nævnte private Plantefelter, hvortil ydes Pengebidrag, ligger helt eller delvis som Flyvesand, saa særlige Foranstaltninger til Sandens Dæmpning der er nødvendige. Desuden blev i Aaret 1900 bestemt og planlagt Sanddæmpning uden Skogplantning paa en 79.5 Hektar stor Sandstrækning, «Solesanden» i Haaland. Bidrag ydes ogsaa hertil af Skogselskabet, under hvis Ledelse og Kontrol Arbeidet foregaar.

De tidligere dæmpede Sandstrækninger holder sig fremdeles godt, og paa Nærlandssanden fortsættes Skogplantningen fremdeles med lidt større aarlig Plantning end før.»

4. Fiskerier.

Værdien af Kystfisket er for Femaaret opgivet saaledes:

Skrei	ca.	441 000	Kr.
Fedsild	-	16 000	-
Brisling og anden Smaasild	-	1 167 000	-
Vaarsild	-	5 886 000	-
Makrel	-	412 000	-
Laks og Søørret	-	287 000	-
Andre Fiskerier	-	352 000	-
Hummer	-	592 000	-
Østers	-	50	-
Tilsammen	ca.	9 153 000	Kr.

For Femaaret 1886/1890 er Værdien opgivet til ca. 3½ Million, for 1891/1895 5½ Million.

Stigningen skyldes væsentlig det opadgaaende Vaarsildfiske. Værdien deraf var for Femaaret 1891/1895 opgivet til 1 850 000 Kroner, altsaa en Stigning af omtrent 4 Millioner. Derhos har Fisket af Brisling givet et stærkt voksende Udbytte, idet det udgjorde:

i 1886/90	200 000 Kr.
- 1891/95	685 000 -
- 1896/1900 som ovenanført	1 167 000 -

Grunden til denne stærke Stigning er vel at søge i Oprettelsen af de mange hermetiske Fabriker i Stavanger, hvortil Brisling stadig med Fordel kan afsættes.

Skreifisket har givet meget mindre end i forrige Femaarsperiode — 441 000 Kr. mod 1 325 000 Kr. — hvilket kommer deraf, at der i Aarene 1891 til 1894 og særlig i 1893 og 1894 indtraf extraordinært stort Skreifiske ved Karmøen.

Laks-, Søørret- og Makrelfiske har holdt sig nogenlunde ligt forrige Femaar. Udbyttet af «andre Fiskerier» skal være steget fra 171 000 til 352 000 Kr.

Det er bemærkelsesværdigt, at Hummerfisket viser et opadgaaende Udbytte — fra 487 000 Kr. i forrige til 592 000 Kr. i sidste Femaar. Der har nemlig været ytret adskillig Frygt for, at Bestanden deraf blev angrebet for stærkt. Den lange Fredningstid her i Amtet (hele Aarets sidste Halvdel) tør, vel ogsaa i Forbindelse med stigende Priser, have virket til nævnte Resultat. Fredningens Længde har forøvrigt i senere Tid været Gjenstand for Angreb, men den har hidtil holdt sig.

Udbyttet af Laks- og Ørretfiske i Elvene er for Femaaret opgivet til ca. 100 000 Kr., altsaa omtrent modsvarende forrige Femaars. Angaaende dette Fiske samt om det daglige Fiske til Brug og Salg henholder jeg mig i det Væsentlige til, hvad der i min forrige Indberetning derom er anført.

Østersbestanden i Amtet synes at være tilintetgjort.

5. Bergværksdrift.

Efter Nedlæggelsen af Vigsnes Kobberværk og Saude Zinkværk, der begge tilhørte udenrigske Interessentskaber, er der ikke længer nogen egentlig Bergværksdrift i Amtet. Den Drift, der foregaar med faa Mand omkring Vigsnes, er, saavidt vides, nærmest kun Undersøgelser eller Forsøg.

Brud af Marmor paa Talgø i Sjernerø blev, saavidt vides, fortsat i Femaaret, men med faa Arbeidere; — med hvilket Resultat, er mig ubekjendt. Produktet skal, efter hvad der er mig forklaret, blive udført til Udlandet i ubearbeidet Tilstand, og anvendes blandt andet ved Papirfabrikation.

Paa Randøen i Fister er drevet et Skiferbrud med 50 à 60 Arbeidere.

I Fossan er sat igang et Stenhuggeri, der har beskjæftiget omkring 30 Arbeidere og fornemmelig tilvirket Brolægnings- og Kantsten. Der skal ogsaa være tilvirket nogen Sten til et Kaianlæg i Holland.

Det i min forrige Femaarsberetning omtalte Aktieselskab til Udnyttelse af Kiselguhren i Vandene mellem Høle og Høiland har i Femaaret fortsat sin Virksomhed. Der skal være produceret aarlig ca. 1 000 Ton Kiselguhr, der efter at være calcineret og malet er udført i Sække væsentligst til England. Da Klimatet paa Vestlandet er mindre gunstigt for Produktets Tørring, arbeides der paa Anskaffelse af Apparater til Afhjælpelse af denne Ulempe. Der skal være megen Efterspørgsel efter Varen fra England, og der skal ogsaa være en stigende Efterspørgsel her fra Landet og fra Sverige. Leierne er meget righoldige og tillader ligesom Anlægget en meget større Produktion end hidtil.

6. Industri.

Jeg tillader mig at hidsætte en Fortegnelse over Fabrikanlæg i Amtets Landdistrikt med Angivelse af, naar de er anlagte og Antallet af de ved dem sysselsatte Arbeidere.

Sted.	Fabrikens Navn.	Naar anlagt.	Antal Arbeidere.
Gjesdal.	Aalgaards Uldvarefabriker	1870	260
Do.	Oltes Uldvarefabrik	1894	30
Hetland.	Hillevaag do.	1895	100
Avaldsnes.	Vormedals do.	1897	35
Høiland.	Figgen do.	1889	70
Time.	Jæderens do.	1896	60
Skjold.	Vass do	1873	9
Sogndal.	Sogndals Spinderi og Væveri	1886	20
Hjelmeland.	Hjelmelands Uldspinderi	1874	8
Egersund Landsogn.	Fotlands do	1875	6
Høiland.	Graverens og Ullendals Teglværk	1843	om Sommeren 95 om Vinteren 40
Haaland.	Malde do.	1857	om Sommeren 25 om Vinteren 8
Torvestad.	Bø do.	1874	41
Haa.	Opstad do.	1882	6 à 7
Gjesdal.	Gjesdals do.	1850	4

Sted.	Fabrikens Navn.	Naar anlagt.	Antal Arbeidere.
Lund.	Moi Snelle- og Dreiefabrik	1872	24
do.	Hauklands Trævarefabrik	1899	14
do.	Moi Rokke- og Dreiefabrik	1877	6
do.	Surdals Rokkefabrik	1892	8
Høiland.	Aase Dreieri	1884	22
Fossan.	Molufs Trævarefabrik	1883	10
do.	Melsosens do.	1897	8
do.	Axel Gilje's Træbundskofabrik	1887	10
Strand.	Jørpelands Brug (Snedkeri og Dreieri)	1884	10
Høiland.	Hana og Holmen Potteri	1865	70
Egersund Landsogn.	Eie do.	1862	22
Strand.	Tou Mølle og Sagbrug	1855	20
do.	Fiskaa do.	1885	4
Høiland.	Aase Grynmølle	1895	3 à 4
Hetland.	Hommersands Mølle	1878	4
Strand.	Tou Bryggeri	1855	35
Sogndal.	Norges Chamottefabrik	1900	35
Time.	Kværnelands Jernvarefabrik	1895	24
Hetland.	Hillevaag Vognfabrik	1900	16
Hetland.	Hillevaag Jodfabrik	1897	7
Avaldsnes.	Vigsnæs do.	1898	6
Klep.	Jæderens Potetesmelfabrik	1897	Drives 3 Maaneder af Aaret med 16 Mand.
Sand.	En Tøndefabrik og Sagbrug	1895	8 à 10

Derhos er der en Del Smaaanlæg — Sagbrug, Kværnbrug m. m. —, der kun sysselsætter én eller et Par Arbeidere. Med Hensyn til Meierier henvises til hvad der er anført under Fjøsstel.

Ved industriel Virksomhed skulde der saaledes i Femaaret have været sysselsat indtil 1 100 à 1 200 Arbeidere mod ca. 750 i forrige Femaar.

Af de ovennævnte Anlæg vil 8 sees at være tilkomne i heromhandlede Femaar. Chamottefabriken i Sogndal er, saavidt vides, nu ophørt.

Der høres Anke, navnlig fra de større industrielle Anlæg i Landdistrikterne, over for megen Tilbøielighed til at gjøre dem til indbringende Skatteobjekter og til Gjenstand for Erstatningskrav. Hvilken Berettigelse Anken maatte have, og hvorvidt den er skikket til at vække Betænkelighed mod at sætte Penge i industriel Virksomhed i Landdistriktet, tør jeg dog ikke udtale mig bestemtere om.

7. Binæringer.

Af Grunde som oftere nævnt — trangt om Arbeidshjælp og Oprettelsen af Fabriker for Spinding og Vævning — er Husindustrien fremdeles aftagende. Vistnok tilvirkes vel Landbefolkningens Beklædning fremdeles i Almindelighed af egen Uld, men Spindingen foregaar i stor Udstrækning paa Fabrikerne. En Del i Hjemmene vævede og strikkede Sager skal dog fremdeles sælges, fornemmelig fra Jæderbygderne.

Fra Suldal og Vikedal afsættes en Del Smedarbeide — Ljaaer og Økser —, fra Bjerkreim en Del Jordbrugsredskaber, fra Lund, Heskestad, Høiland, Aardal, Tysvær, Vikedal og Sand en Del Træarbeider, Kjærrer, Hjul, Spinderokke, Senge, Borde, River, Træsko m. m.

I Vikedal og Saude drives der noget Isbrug.
Det Hele andrager dog neppe til noget betydeligere.

Derimod er Brænding af Tangaske fremdeles en Binæring af megen Betydning for Kystboerne paa Jæderen og Karmøen. Hver enkelt Gaardbruger skal deraf kunne have en Indtægt af adskillige Hundrede Kroner om Aaret. Det samlede Udbytte anslaaes til omkring 100 000 Kroner aarlig.

Haandværk drives i Regelen kun til vedkommende Bygders eget Behov.

Egentligt Skibsrederi er formentlig i Landdistriktet stadig nedadgaaende. Derimod drives der selvfølgelig fremdeles med Smaafartøier til Førsel af Sild, Træmaterialier, Brændeved m. m.

Befordring og Herbergering af Reisende er fremdeles kun af nogen større Betydning i Ruten Sand—Suldal under Turisttiden.

8. Vei- og Kommunikationsvæsen.

Amtsdistriktet maa siges at være vel forsynet med Kommunikationsmidler. Fra Stavanger er Jernbane til Egersund, hvilken som bekjendt er under Fortsættelse til Flekkefjord, hvorefter samtlige Herreder i Jæderen og Dalene vil blive berørte af Jernbane med Undtagelse af Gjesdal, Bjerkreim, Haaland og Sogndal.

Ryfylke, der jo nærmest er et Sjødistrikt, befares hyppig af Dampskibe — fornemmelig af «Stavangerske Dampskibsselskabs» Skibe, men ogsaa af andre mindre Selskabers.

Samtlige Herreder i Jæderen og Dalene har gode Hovedveie hvilket ogsaa er Tilfældet med de fleste Herreder i Ryfylke. Med Bygdeveie er det derimod forskjelligt. Vistnok er der i de senere Aar bygget mange gode Bygdeveie, men der staar fremdeles tilbage adskillige gamle og mindre gode eller daarlige.

Aldeles uden offentlige Veie var ved Femaarets Udløb Øherrederne Finnø, Mosterø og Sjernerø. Finnø og Mosterø Herreder har imidlertid efter Femaarets Udløb faaet et meget godt Bygdeveisnet; og i Sjernerø — hvilket Herred bestaar af en Flerhed af Øer — er Plan om Bygdeveisanlæg oppe, men er i senere Tid standset paa Grund af Uenighed inden Herredet. Ogsaa Jelse Herred maa siges at være uden offentlige Veie, og der synes fremdeles ikke at være nogen Stemning i Herredet for Veianlæg.

Postvæsenet er fuldt tilfredsstillende og Telegraf- og Telefonforbindelse under stadig Udvikling.

Indtægter og Udgifter ved Jernbanen mellem Stavanger og Egersund har stillet sig saaledes:

	i Femaaret 1891/1895. Kr.	i Femaaret 1896/1900. Kr.
Fragt af Passagerer	533 870	665 382
Do. - Gods	224 376	318 142
Indtægter forøvrigt	29 814	27 199
Samlet Indtægt	788 060	1 010 723
Udgift	737 955	809 400
Overskud af Indtægt	50 105	201 323

Angaaende Veivæsenets Udvikling har Amtsingeniøren meddelt Følgende:

«Længden af offentlige Veie ved Udgangen af 1900 kan opgives til:

Hovedveie	485 Km.
Bygdeveie	923 «
Rideveie	100 «

I Femaaret 1896—1900 skulde der være oparbeidet 61 Km. Hovedvei med en Udgift af Kr. 433 810.84.

— —

I Femaaret er oparbeidet Bygdevei af en Længde af 84 Km. med et Kostende af omkring Kr. 131 173. Beløbet kan ikke nøiagtig opgives, men efter Overslagene skulde nævnte Sum være den rigtige.

I Forbindelse med Oparbeidelsen af nye Hoved- og Bygdeveie er ældre nedlagt.»

Overensstemmende med Meddelelse fra Telegrafinspektøren underholdtes der ved Femaarets Udgang, foruden faste Telegrafstationer i Amtets syv Byer og Ladesteder, en Telegrafstation paa Sand i Ryfylke i Turisttiden samt Fiske-telegrafstationer under Vaarsildfisket paa Kvitingsø, Aakrehavn, Utsire, Fæø og Røvær, forsaavidt som Fiskeriet krævede det. Derhos Rigstelefonstationer paa følgende Steder i Landdistriktet:

Time,	Bru (Mosterø),	Aakrehavn (Aakre),
Imbs (Høle),	Omø (Do.),	Utsire,
Høle,	Sokn (Do.),	Avaldsnes,
Fossan,	Mosterø,	Fæøen (Torvestad),
Nordland (Fossan),	Kloster (Do.),	Skjold,
Jørpeland (Strand),	Kvitingsø,	Vikedal,
Tou (Do.),	Veavaag (Aakre),	Sand.

Hertil kommer Telegrafstationer ved Jernbanestationerne Hinna (Hetland), Klep, Time, Nærbø (Haa) og Ogne. Videre underholder Stavangers Telefonselskab Forbindelse med Malle og Tananger i Haaland samt med Aalgaard i Gjesdal, Egersunds Telefonselskab med Egerøen og Bjerkreim samt Flekkefjords Telefonselskab med Moi i Lund.

9. Forskjelligt vedkommende den økonomiske Stilling.

Gjennemsnitsprisen paa Jordeiendomme skal i forrige Femaar have udgjort Kr. 1 654 pr. Skyldmark. Efter de foreliggende Opgaver har den i det heromhandlede Femaar været ca. Kr. 1 750, altsaa en Stigning af Kr. 96.

Efter Sorenskrivernes Opgaver er i Femaaret thinglæst Panteheftelser for følgende Beløb:

i Dalene	Kr.	1 122 398
- Jæderen	-	4 089 559
- Ryfylke	-	1 487 449
- Karmsund	-	1 193 999
	Kr.	7 893 405

i Femaaret 1891/95 thinglæstes Panteheftelser for ca.	Kr.	7 740 000
altsaa thinglæst mere end i forrige Femaar for ca.	Kr.	150 000

I heromhandlede Femaar er der aflæst Panteheftelser for:

i Dalene	Kr.	656 228
- Jæderen	-	2 126 468
- Ryfylke	-	928 884
- Karmsund	-	684 530
Tilsammen	Kr.	4 396 110

Der er altsaa thinglæst for ca. 3½ Million Kr. mere, end der er aflæst. Det er som sædvanlig herved at bemærke, at det vel er adskilligt, der er betalt uden at være aflæst, men Pantegjælden er vistnok i Stigende. Ved enhver Veksling af Eier af faste Eiendomme maa der i Almindelighed udstedes Panteobligationer for, hvad den nye Eier ikke har at dække Kjøbesummen med.

I Femaaret er bortsolgt ved Tvangsauktioner:

Fast Gods for	Kr. 334 643
Løsøre -	- 68 306
Tilsammen	Kr. 402 949

I Femaaret 1891/95 udgjorde Beløbet ..... Kr. 547 703

Af Lensmænd (Herredskasserere) er i Femaaret afholdt Udpantninger og Exekutioner

for		Kr. 608 378.14
Af Fogderne:		
i Jæderen og Dalene	Kr. 146 394.72	
- Ryfylke	- 33 150.43	
		- 179 545.15
Tilsammen		Kr. 787 923.29

I forrige Femaar udgjorde Beløbet ca. Kr. 846 000, i 1886/90 ca. Kr. 712 000.

Fogdernes Opgaver angaar kun Tiden indtil Oktober 1898, da Fogedembederne blev nedlagte her i Amtet.

Herredernes Udgifter til Fattigvæsenet skal for Aaret 1895 have udgjort ca. Kr. 158 000. I Aaret 1900 skal de have udgjort ca. Kr. 171 000. I den sidste Del af Aaret 1899 bortfaldt Vigsnes Værks særskilte Fattigvæsen og overtoges af Avaldsnes Herred.

Herredernes antagne Formue udgjorde efter Skatteligningen

i 1895	ca. Kr. 44 240 000
- 1900	- - 50 816 000

Den antagne Indtægt udgjorde:

i 1895	ca. Kr. 7 181 000
- 1900	- - 8 868 000

Herredsskatterne udgjorde:

i 1895:

Eiendomsskat	ca. Kr. 35 452
Skat paa Formue	- - 79 018
« - Indtægt	- - 279 582
Tilsammen	ca. Kr. 394 052

i 1900:

Eiendomsskat	ca. Kr.	32 060
Skat paa Formue	- -	88 375
« - Indtægt	- -	362 805
Tilsammen	ca. Kr.	483 240

Den skatbare Indtægt udgjorde:

i 1895	Kr.	3 971 000
- 1900	-	5 228 000

Den gjennemsnitlige Skatteprocent i Amtets Landdistrikt var i 1895 7.04 og 1900 7.05.

Herredernes Laanegjæld udgjorde:

ved Udgangen af 1895	ca. Kr.	407 000
—«— 1900	- -	571 000

I 1890 udgjorde Gjælden kun omkring 200 000 Kroner.

Stigningen er antagelig væsentlig foranlediget ved Laan til Opførelse af nye Skolehuse, tildels ogsaa til Anlæg af nye Veie, Bidrag til Jernbaneanlægget Egersund—Flekkefjord m. v.

Ved Femaarets Udgang havde Amtets Landdistrikt 16 autoriserede Sparebanker med en Forvaltningskapital af noget over $7^1/_2$ Million Kroner. I 1895 var der 14 Sparebanker med Forvaltningskapital henimod $4^1/_2$ Million Kroner.

Den betydeligste, Torvestad og Skaare Sparebank, der har en Forvaltningskapital af over 3 Millioner Kroner, skal dog væsentlig benyttes af Haugesunds By.

Derhos var der i 1900 i Amtets Landdistrikt 7 (8) private Aktiebanker med Forvaltningskapital af tilsammen omkr. en Million Kroner.

Udligningen paa Matrikulen til Dækkelse af Amtskommunens Udgifter blev i Femaaret forhøiet fra Kr. 4.00 til Kr. 4.50 pr. Skyldmark, — paa Herrederne fra Kr. 54 500 til 80 000 Kroner.

Udligningen, der i 1895 udgjorde:

paa Matrikulskylden	Kr.	93 100
« Herrederne	-	54 000,

var saaledes i 1900 steget til:

paa Matrikulskylden	Kr.	104 758
« Herrederne	-	80 000

Saaledes som ogsaa i forrige Femaarsberetning bemærket, vedligeholdes Hovedveiene her i Amtet helt for Amtskommunens Regning. Hovedveisvedligeholdet — derunder indbefattet Vedligehold af Broer, Anskaffelse af Grus m. v. — var for Budgetaaret 1900/01 opført til 41 600 Kroner.

Amtskommunen eier:
et Distriktsfængsel (Stavanger),
et Amtssygehus (Do.),
Landbrugsskolegaarden Tveit, Nerstrand.

Disse Eiendomme antages at repræsentere en Værdi af ca. 126 000 Kr.

Derhos eier Amtskommunen fremdeles Aktier i Jæderbanen for 60 000 Kr., der hidtil ikke har givet noget Udbytte.

Amtskommunen havde ved Femaarets Udgang ikke anden Laanegjæld end 38 000 Kroner til Oplysningsvæsenets Fond.

Derimod har den overtaget 11.080 241 Procent af Omkostningerne ved Jernbaneanlægget Egersund—Flekkefjord, mod at Byerne Stavanger, Egersund, Sandnes og Haugesund samt Herrederne Helleland, Heskestad og Lund har paataget sig 7.263 579 Procent deraf.

Beløbet fordeler sig saaledes:

1. til Grund og Gjærdehold, hvortil anslaaet ..... 239 259 Kr.
2. Indbetaling i Statskassen..... 553 273 -

792 532 Kr.

Nr. 1 betales, eftersom Regninger for Grunderstatning og Gjærdehold fremkommer.

Nr. 2, hvori er iberegnet nogen Rentegodtgjørelse, betales i 40 halvaarlige Terminer; første Termin April 1897.

Arbeidslønnen i Landdistriktet har været stigende. Den opgives for en Tjenestegut til 190, for en Tjenestepige til 100 Kroner aarlig mod henholdsvis 150 og 76 Kroner i 1895.

Daglønnen opgives saaledes:

	Paa egen Kost.		Paa Husbondens Kost.	
	Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Husmand.....	2.12	1.61	1.51	0.96
Dagarbeider	2.41	1.81	1.62	1.11
Dagarbeiderske	1.41	1.08	0.95	0.64

For Femaaret 1890/95 lød Opgaven saaledes:

	Paa egen Kost.		Paa Husbondens Kost.	
	Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Husmand.....	1.82	1.40	1.23	0.75
Dagarbeider	1.96	1.48	1.35	0.85
Dagarbeiderske	1.27	0.92	0.72	0.48

10. Nogle spredte Oplysninger.

Angaaende Skolevæsenet vides ingen væsentligere Forandring at være indtraadt i Femaaret. Det har som tidligere været 2 Amtsskoler, en i hvert Fogderi, paa vekslende Steder, hver med et Sommer- og et Vinterkursus. Derhos en Amtsjenteskole paa Aasland i Time.

Ved Femaarets Udløb var der i Amtets Landdistrikt i Virksomhed følgende Forsikringsindretninger:

23 Brandforsikringsindretninger for Huse og Indbo med en Forsikringssum af noget over 13 Millioner Kroner.

9 Husdyrforsikringsindretninger (delvis ogsaa for Løsøre) med en Forsikringssum af noget over 700 000 Kr.

2 Skibsassuranceforeninger, antagelig kun for Smaafartøier, med en Forsikringssum af ca. 280 000 Kr.

Angaaende Forandringer i den administrative, judicielle og medicinale Inddeling oplyses:

I 1898 traadte Lov af 21 Juli 1894 om Omordning af det civile Embedsværk i Kraft i Stavanger Amt, hvorefter de to Fogedembeder og Haugesunds Byfogedembede blev nedlagte. Der blev istedetfor oprettet en Amtskassererbestilling og to Politimesterembeder, det ene omfattende Karmsund Sorenskriveri's Distrikt, det andet den øvrige Del af Amtsdistriktet undtagen Stavanger By og Egersunds Ladested. I Egersund er Lensmanden tillige Politimester.

Ved kongelig Resolution af 27 November 1897 er Skjold Thinglag delt i to, Skjold og Vass.

I Femaarsperioden er oprettet 2 nye Jordemoderbestillinger, Aaensire (ved kongelig Resolution af 26 Februar 1896) og Aakre (ved kongelig Resolution af 21 Juni 1898). Antallet af Jordemoderdistrikter er saaledes nu 40 mod i forrige Femaarsperiode 38. Aaensires Jordemoderdistrikt omfatter dog ogsaa Dele af Lister og Mandal Amt.

Endelig blev ved kongelig Resolution af 17 Juni 1899 Kloster og Askø Sogne forenede til et Sogn under Navn af Mosterø.

Det forløbne Femaar maa for Landdistriktet betegnes som en økonomisk gunstig Periode. Aaringerne har været forholdsvis gode, Priserne paa Landmandsprodukter er stegne, og Vaarsildfisket har været i Opgang. Hvad Landmanden fremdeles klager over, er Knapheden paa Arbeidshjælp, — Arbeiderens

Tilbøielighed til at udvandre eller flytte til Byerne. Det sidste vil dog neppe kunne ventes forandret, saa længe som Arbeiderne finder, at Byerne byder dem større Fordele, Lettelser og Betryggelse end Landdistrikterne. Det maa vel blive en Opgave for Landmændene at søge at finde Midler til at binde Arbeiderne nærmere til Landmandsbedriften.

B. Byerne.

Angaaende Amtets Byer og Ladesteder tillader jeg mig som tidligere at henvise til vedliggende Beretninger fra Magistraterne.

Stavanger Amt, 5 Januar 1903.

C. Oppen.

Beretning

om Kjøbstaden Stavangers økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

Folkemængde og Udvandring. Ved Folketællingen i 1891 havde Byen 23 899 Indvaanere. Ved den seneste Folketælling af 3 December 1900 havde Stavanger af hjemmehørende Indvaanere 30 613 — fordelt saaledes paa de 3 Kirkesogne: Domkirkens Menighed 12 048, St. Petri Menighed 7 686 og St. Johannes Menighed 10 879 — hvoraf de 637 boede paa de Byen tilliggende Øer.

Udvandringen i Femaaret har efter Politikammerets Udtalelse stillet sig saaledes:

i Aaret	1896	indtegnet	1 276	Emigranter,	
- —	1897	—	912	—	
- —	1898	—	973	—	
- —	1899	—	1 001	—	
- —	1900	—	1 467	—	

I Femaaret er der som nedenfor anført:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Tilsammen.
1. Afhændet faste Eiendomme:						
Antal	233	263	397	472	282	1 647
Beløb Kr.	972 200	1 417 700	2 168 300	3 708 100	2 105 900	10 372 200
2. Thinglæst Panteheftelser:						
Antal	527	489	672	739	640	3 067
Beløb Kr.	1 291 000	1 587 700	2 038 300	3 387 700	2 494 400	10 799 100
Heraf Panteheftelser i Skib:						
Antal	23	10	15	14	13	75
Beløb Kr.	84 900	33 800	46 100	129 800	70 300	364 900
3. Aflæst Panteheftelser:						
Antal	375	350	400	450	375	1 950
Beløb Kr.	768 800	669 400	1 033 800	1 716 200	881 000	5 069 200
Heraf Panteheftelser i Skib:						
Antal	7	16	10	11	6	50
Beløb Kr.	12 600	84 200	37 900	80 500	15 500	230 700
4. Afholdt Exekutioner:						
Antal	67	61	46	58	121	353
Beløb Kr.	25 032	96 266	17 021	39 053	36 958	214 330

Afholdt Tvangsauktioner:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Tilsammen.
1. Tvangsauktioner over fast Gods:						
Antal, hvor Salg fandt Sted	10	12	5	12	17	56
Tilslagssum Kr.	22 000	57 600	35 700	126 400	128 900	370 600
2. Tvangsauktioner over Løsøre	17	13	12	27	22	91
Tilslagssum Kr.	13 230	12 800	9 880	28 730	17 960	82 600

Afholdt Udpantninger:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Tilsammen.
Antal	523	500	548	652	722	2 945
Beløb (for hvilket udpantet) Kr.	23 110	17 700	15 900	18 000	26 000	100 710
Deraf for Skatter og kommunale Afgifter:						
Antal	498	480	539	645	718	2 880
Beløb (for hvilket udpantet) Kr.	21 300	16 700	15 400	17 500	25 800	96 700

Gjæld og Afdrag. Stavanger Kommunes Gjæld udgjorde ved Udgangen af 1895:

Laan mod Kommuneobligationer		Kr. 1 227 800
I 1898 optoges Kommunelaan, 4 Pct., pari Kurs		- 700 000
		Kr. 1 927 800
Afdrag er betalt i 1896	Kr. 49 900	
— « — - 1897	- 49 900	
— « — - 1898	- 49 900	
— « — - 1899	- 50 300	
— « — - 1900	- 51 500	
		- 251 500
pr. 31 December 1900		Kr. 1 676 300

der bestod i:

Rest af Laan 1863, 5 Pct.	Kr. 8 000
— « — — «	- 6 800
— « — 1867, «	- 24 000
— « — 1885, 4 Pct.	- 500 000
— « — 1895, «	- 437 500
Laan af 1898, «	- 700 000
	Kr. 1 676 300

Endvidere skyldtes pr. 31 December 1900:

Midlertidige Laan	Kr. 553 596
Diverse Pantelaan m. m.	- 47 496
Samlet Gjæld pr. 31 December 1900	Kr. 2 277 392

Ved Udgangen af 1895 havdes i Behold:

Af Laanemidler Kr. 147 028, af Skatterestancer m. m. Kr. 66 514.

Ved Udgangen af 1900 havdes i Behold:

Af Laanemidler Kr. 88 220, af Restancer m. m. Kr. 131 331.

Skatteligning. Antagen Indtægt og Formue stillede sig i Femaaret efter Skatteligningen saaledes:

	Formue. Kr.	Indtægt. Kr.	Skatbar Indtægt. Kr.	Skat-ydere.	Udlignet Byskat. Kr.
1896	22 827 000	6 379 450	2 531 234	4 897	360 787.02
1897	23 122 000	6 458 480	2 539 125	4 982	370 700.67
1898	23 370 000	6 632 970	2 562 354	5 245	373 734.15
1899	25 743 000	7 366 160	3 043 092	5 883	420 475.78
1900	29 039 000	8 428 270	3 647 078	6 267	481 677.98

I Statsskat er udlignet:

1895/96	Kr.	92 982.80
1896/97	-	88 956.10
1897/98	-	90 774.30
1898/99	-	106 296.10
1899/1900	-	129 782.00
1900/01	-	133 634.30

Bykassens Budget:

	1896. Kr.	1897. Kr.	1898. Kr.	1899. Kr.	1900. Kr.
Til Udligning	422 000	436 000	459 000	485 000	590 000
Fattigkassens Budget	147 000	141 500	139 000	140 000	139 500

Takstsummen for Byens i den almindelige Brandforsikrings-Indretning assurerede Eiendomme androg i:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	
	Kr. 17 142 650	17 660 150	18 624 450	19 861 510	21 508 460	
Nybygning	80	68	104	152	112,	tilsammen 516
Samlet Takstsum	Kr. 709 400	501 600	717 200	1 279 400	1 481 400	4 689 000

Kæmnerkontoret og Kommunens Regnskabsvæsen undergik fra Begyndelsen af 1898 væsentlige Forandringer. Indtil den Tid var Kæmnerens Løn stipuleret dels som fast Gage — Kr. 3 000 — og dels som Sportler — Pantegebyr m. m. —, der androg til gjennemsnitlig ca. Kr. 1 600 aarlig; hans Udgifter til Kontoristløn og Pantevidner beløb sig til ca. Kr. 800 aarlig. Fra og med 1898 fastsattes Lønnen til Kr. 3 000 aarlig med personligt Tillæg til Kæmner Pedersen, for Afsavn af Sportler, Kr. 800. Der ansattes samtidig en Kontorist med Løn af Bykassen Kr. 1 400 og Assistent og Bud med Løn Kr. 600 aarlig. Fra samme Tid tilfalder alle Sportler ved Udpantninger etc. Bykassen.

Kommunens Regnskabsvæsen undergik den Forandring, at de Regnskaber, som var underlagte Stadsingeniøren, Skoleinspektøren, Forberedelsesskolens Kasserer, Sømandsskolens, Maskinistskolens, Stuertskolens og Tekniske Aftenskoles Bestyrere, blev overførte til Kæmnerkontoret. Ligesaa besluttedes, at foruden alt hvad der angaar Bykassen har Kæmneren at føre Regnskaberne for de

under Magistrat og Formandskabs Bestyrelse henlagte Legater uden Udgift for disse.

Bogførselen og Regnskabernes Afslutning undergik fra samme Tid væsentlige Forandringer sigtende til en større Nøiagtighed og Kontrol og bedre Oversigtlighed, og de i den Anledning nødvendige Forandringer i og Tillæg til Kæmnerens Instrux foretoges.

Udpantningsforretningerne, der tidligere udførtes af Kæmneren ved hans Kontorist og to af ham leiede Vidner, udførtes fra 1898 af de da ansatte 3 Mandtalsførere, hvoraf den ene fungerede som Udpantningsbestyrer og de to andre som Vidner; tildels har ogsaa været benyttet midlertidig leiede Vidner.

Udgifterne ved Kæmnerkontoret var i 1896 budgetteret til Kr. 3 000, deri ikke indbefattet Kontorrekvisita etc. I 1900 androg Udgifterne til Kr. 6 300, hvorfra gaar indvundne Pantegebyrer m. m. Kr. 1 367.

Af Stavanger Sparekasses Oversigt over Virksomheden hidsættes:

Sparekassens Forvaltningskapital udgjørde pr. 1/1 1896 Kr. 3 061 299, pr. 31/12 1900	Kr. 4 595 314
deraf tilhørte Indskyderne: pr. 1/1 1896 Kr. 2 819 396, pr. 31/12 1900	- 4 259 135
Sparekassens eget Fond: pr. 1/1 1896 Kr. 241 903, pr. 31/12 1900	- 326 179
Reguleringsfond pr. 31/12 1900	- 10 000

Forvaltningskapitalen er saaledes i Femaaret øget med Kr. 1 534 015 og Sparekassens eget Fond med Kr. 84 276.

Antallet af Indskydere er i samme Tidsrum øget fra 12 852 til 21 161.

Siden 1896 har Sparekassen staaet i Forbindelse med den da oprettede Sparemærkeindretning, saaledes at Sparekassen indløser de af denne udstedte Sparemærker eller derfor udsteder Kontrabog rentebærende efter 3 Maaneders Forløb. Det første Aar, 1896, blev der gjort Indskud og udbetalt Kontant til Beløb Kr. 11 162, i 1897 Kr. 9 822, i 1898 Kr. 8 196, i 1899 Kr. 7 669, i 1900 Kr. 6 525.

Uddeling til almennyttige Indretninger har ikke kunnet finde Sted paa Grund af, at Forvaltningskapitalen stadig er øget i stærkere Grad end Sparekassens eget Fond, og dette endnu ikke har naaet de lovbestemte 10 Pct. af Sparekassens Forpligtelser.

Forretningsordenen har i Femaaret ingen Forandring undergaaet. Direktionens 5 Medlemmer fungerer vexelvis, og Formanden, eller i Forfaldstilfælde Viceformanden, fremmøder en Del af Expeditionstiden til Konference med den fungerende Direktør.

Sparekassen begyndte sin Virksomhed den 29 Oktober 1850 og kunde saaledes feire sit Femtiaarsjubilæum den 29 Oktober 1900, i hvilken Anledning den medfølgende Femtiaarsberetning blev udgivet.

Stavanger Pantelaan-Indretnings Virksomhed i Aarene 1896—1900 var, som følger:

1896:	Udlaan Kr. 38 500,	Indlaan Kr. 36 400,	Renter Kr. 3 470
1897:	— - 36 100,	— - 34 700,	— - 3 560
1898:	— - 34 610,	— - 32 120,	— - 3 340
1899:	— - 34 500,	— - 33 400,	— - 3 580
1900:	— - 35 400,	— - 32 700,	— - 3 490

Aktionærerne faar 5 Pct. Renter. Aktiekapital er Kr. 12 250. Reservefondet er Kr. 1 900.

Stavanger Privatbank. Uddrag af Bankens Regnskaber for Femaaret 1897—1901 hidsættes:

Aar.	Aktiekapitalen.		Indlaansvirksomheden.	Diskonteringsvirksomheden.
	Nominelt.	Indbetalt.		
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1897	1 250 000	503 200	5 434 952.19	3 349 151.27
1898	2 500 000	1 000 200	5 067 279.17	3 619 640.06
1899	-	-	6 387 433.63	4 636 286.50
1900	-	-	7 004 319.67	4 357 884.26
1901	-	-	7 410 867.23	3 975 760.59

(Forts.)

Aar.	Omsætning.	Overskud.	Reserve- og Delkrederefonds.	Udbytte.
	Kr.	Kr.	Kr.	Pct.
1897	90 077 243.50	107 328.76	345 000	10
1898	99 378 848.67	93 891.93	620 000	10
1899	103 827 116.87	159 447.37	646 000	10
1900	117 468 036.29	201 136.23	685 000	11
1901	121 816 303.44	165 235.77	655 000	8

Stavanger Handels- og Industribank, oprettet 1898, traadte i Virksomhed 1 Juli s. A. med Kapital Kr. 2 000 000, hvoraf indbetalt Kr. 800 000.

Virksomheden var, som følger:

	Udlaansvirksomheden.			Indlaansvirksomheden.			Samlet Omsætning.
	Diskonteret og udbetalt.	Indfriet og indbetalt.	Saldo.	Indsat.	Udtaget.	Saldo.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1 Juli—31 Decbr. 1898	4 240 363	2 167 590	2 072 773	1 995 525	1 126 521	869 004	21 485 205
1 Jan.—31 Decbr. 1899	10 851 813	10 257 292	2 667 294	7 782 101	6 859 346	1 791 759	79 502 095
— — 1900	13 100 967	12 979 925	2 788 336	6 184 315	5 908 296	2 067 778	69 592 309

Assurancevæsen.

Angaaende de her og i Distriktet i Femaaret virkende Forsikringsselskaber meddeles følgende:

Stavanger Brandforsikringsselskab, det eneste Brandforsikringsselskab, vor By har havt, stiftet i 1876, havde i flere Aar meget lidet Udbytte af sin Virksomhed, og da Tabene ved flere større Ildebrande, specielt ved den store Brand i Sandefjord, var ganske betydelige, besluttedes Selskabet den 1 Juni 1900 opløst, og er Likvidationen nu saagodtsom tilendebragt. Aktionærerne har hidtil erholdt sin indskudte Kapital + 5 Pct., og bliver der maaske endnu en ubetydelig Restdividende.

Stavanger Skibsassuranceforening er ogsaa i omhandlede Tidsperiode gaaet ind, idet man ogsaa for dennes Vedkommende, paa Grund af Nedgangen i Forretningen og de sidste Aars usædvanlige Uheld, samt delvis ogsaa paa Grund af den store Tilbagegang i vor tidligere saa betydelige Seilskibsflaade, den 28 December 1899 besluttede at ophøre med Forretningen. Likvidationen fandt Sted i Løbet af 1900, og solgtes Foreningens Eiendom til Børsen for Kr. 62 500, hvilket Beløb fordeltes mellem Stavanger Handelsstands Understøttelsesforening og Stavanger Sømandsforening.

Hundvaags Assuranceforening, en fælles Forening for Smaaskibe, er ogsaa for nogle Aar siden gaaet ind.

De Selskaber, som nu driver Assurancevirksomhed her og i Distriktet, er følgende:

Stavanger Søforsikringsselskab, oprettet 1863 med en Kapital af Kr. 400 000, hvoraf Kr. 80 000 oprindelig er indbetalt, medens senere ialt Kr. 170 000 efterhvert er blevet afskrevet fra Reservefondet til Grundfondet. Dette Selskab har i Løbet af de sidste 10 Aar havt en betydelig Fremgang, og har de sidste Aar givet ganske gode Overskud. Saaledes ud-

gjorde i 1901 den tegnede Risiko over Kr. 12 000 000 med en Bruttopræmie af ca. Kr. 218 500. Som Udbytte udbetaltes Kr. 20 000, medens Kr. 15 000 afsattes til Reservefondet.

Den vestlandske Assuranceforening, ny gjensidig Forening, begyndte sin Virksomhed den 1 Januar 1900 og omfatter kun Forsikring paa Seilskibe af Jern og Staal. Ifølge Aarsberetningerne var i 1900 indtegnet 64 Skibe med bidragende Sum Kr. 216 931 og Ton 3 170, og i 1901 87 Skibe med bidragende Sum Kr. 651 473 og Ton 9 143. Forretningen lader altsaa til at gaa fremad og at erholde ganske god Tilslutning.

Foruden disse Selskaber arbeider i Distriktet:

Skudesnes Assuranceforening og Rennesø Assuranceforening, begge hovedsagelig baserede paa gjensidig Optagelse af Forsikring paa mindre Skibe. Disse har begge drevet en meget heldig Forretning de sidste Aar.

Skibsfarten.

Femaaret 1896—1900 har, hvad Skibsfarten anbelanger, været en gunstig Periode. Fragtmarkedet var ved Begyndelsen af 1896 daarligt, men begyndte saa smaat at gaa opover og var i 1899 og 1900 udmærket godt næsten paa alle Farvande, hvorfor man ogsaa tjente godt baade med Seil- og Dampskibe.

Byens Flaade har i dette Tidsrum undergaaet væsentlige Forandringer, idet man har solgt bort en stor Del af sine Seilskibe og derfra er gaaet over til Dampskibe, der er anskaffet dels ved Kjøb fra Udlandet og dels ved Nybygning, men de store Seilskibe, hvoraf ogsaa endel er anskaffet i Femaaret, har, i Betragtning af den forholdsvis lave Kapital, givet gode Resultater i oversjøiske Farvande.

Byens Flaade har været sysselsat paa nær sagt alle Farvande og mange af Dampskibene har været anbragte i de saakaldte Maanedscertepartier, saavel i europæisk som oversøisk Fart.

Specielt kan nævnes, at en hel Del Dampskibe har gaaet i den vestindiske Frugtfart med godt Resultat. For Seilskibenes Vedkommende maa specielt nævnes Farten paa La Plata.

Skibsbyggeriet har i de sidste Femaar næsten været ophørt. Et Par Galeaser og Smaajægter er byggede navnlig i Vikedal Præstegjeld og kan Tonnagen af disse Fartøier høist ansættes til 250—300 Lasteton. En noksaa omfattende Virksomhed i Fiskebaadsbygning foregaar, navnlig paa Kvitingsø og i Jelse.

Handelsflaadens Bemanding i Femaaret antages at have været ca. 2 500 Mand i inden- og udenrigsk Fart.

Handel.

Engroshandelen. Det forløbne Femaar 1896—1900 maa for Engroshandlernes Vedkommende siges at have været ganske gunstigt for enkelte Branchers Vedkommende; specielt har der i dette Femaar været drevet en fordelagtig Omsætning i Korn og Salt.

Angaaende Kornhandelen er der imidlertid den Bemærkning at gjøre, at denne er næsten ganske forsvunden, idet Importen af Kornvarer mere og mere, ja næsten udelukkende nu foregaar paa den Maade, at de store Møllere importerer sit Korn i Forbindelse med Grossererne, og Varen gaar da direkte til Mølleren, og der foregaar da fra disse Firmaers Side Engroshandel i Mel, men ikke i Kornvarer.

I ældre Dage hjemførtes Kornet delvis i egne Ladninger og her foregik en ganske betydelig Engroshandel i uformalede Kornvarer, og Konsumenterne og Bagerne malede da Varen selv; nu er der vel neppe en eneste Bager, der kjøber andet end Mel.

I Mel har Handelen været tilfredsstillende, omendskjønt der i denne spores mange Udvekster, idet Møllerne foretager store Leverancesalg uden at fastsætte Prisen, idet Prisen bliver stipuleret saaledes, at den endelig fastslaaes ved Ordrens Effektuering, hvis Prisen skulde være gaaet ned, men ikke hvis den skulde være steget.

I Hvedemel, importeret fra Amerika, har der foregaaet en ganske betydelig Omsætning til ret lønnende Priser, og Importen og Forbruget af denne Vare er i stadigt Stigende.

Engroshandelen i Salt er afhængig af Fiskerierne, og der kan i denne Vare, der jo er faldt saa i Værdi, neppe blive Tale om nogen stor Fortjeneste i Sum, men vel procentvis. Salt koster nu i Middelhavshavnene ca. 80 Øre pr. Maaletønde, og naar dertil kommer, at det importeres i store Ladninger optil 30 000 Tønder paa én Kjøl, har Fragterne været lave, og man har nu med Fordel kunnet omsætte adskillige Kvanta Salt her til en Pris af gjennemsnitlig Kr. 2 pr. Tønde, medens man i 60—70-Aarene aldrig solgte en saadan under Kr. 4, og Fortjenesten er antageligvis den samme.

En Engrosforretning, der nu er begyndt at blive af nogen Betydning for denne By, er Handelen med Salt til Færøerne og Island.

Engrosforretningen i Kolonialvarer maa derimod betegnes som høist utilfredsstillende; Konkurrencen i denne Branche har medført, at der ikke levnes nogen rimelig Fortjeneste, og naar dertil kommer, at disse Firmaer har store Kundetab paa Høkere og Landhandlere og Konjunkturerne ofte har gaaet dem imod, vil det forstaaes, at mange Firmaer i denne Branche har maattet bukke under.

Engroshandelen i Petroleum beherskes af de store Petroleumskompagnier i Bergen og Kristiania, og den Omsætning, der her foregaar i denne Branche, er ikke af nogen Betydning.

Nogen Omsætning af Sild, Brisling og Makrel finder Sted, men som Regel exporterer de Firmaer, der driver denne Forretning, sine Varer selv. Salg heraf foregaar oftest kun fra Engroshuset til Agenter for fremmede udenlandske Firmaer eller direkte til disse og sjelden til indenbyes Firmaer.

I det store og hele taget kan man udtale, at Engroshandelen har levnet en rimelig Fortjeneste, naar undtages Kolonialbranchen.

Englandsruten. Exporten pr. denne Rute herfra til Newcastle var i Femaarets enkelte Aar, som følger:

Varer.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Hermetik ..... Kg.	62 920	115 884	123 465	203 995	190 536
Smør .... -	7 420	18 530	13 680	8 160	10 630
Margarinsmør .. -	11 614	13 028	7 947	5 466	11 364
Kieselguhr ..... -	65 000	131 000	135 300	170 650	200 300
Kippers .....Kasser	-	400	700	1 300	350
Fisk i Is ..... Kg.	15 200	50 910	1 794	5 172	14 325
Hummer ..... -	1 370	2 840	390	3 630	1 650
Sild.....Kasser	294	625	796	100	275
Diverse ..... Kolli	150	125	275	326	425
Desuden.....	1 600 Faar, 670 Kg. Tougværk.	13 459 Kg. slagtede Faar, 18 500 Kg. Seil og gml. Tougværk.	16 155 Kg. Bly, 16 000 Kg. gml. Tougværk.	10 300 Kg. Bly, 23 500 Kg. gml. Tougværk, 6 400 Kg. Tyttebær.	29 000 Kg. gml. Metal og Bly, 35 000 Kg. gml. Tougværk, 2 500 Kg. nyt Tougværk.

I 1896 løstes 490 og i 1900 ca. 1 100 Billetter. Importfragterne beløb sig i 1896 til ca. 11 000 Kr., hvilket Beløb havde fordoblet sig i 1900.

Levende Faar har der ikke været udført til England i Femaaret. Det engelske Forbud — eller rettere Paalægget — om, at alle til Storbritannien indførte Dyr maa slagtes inden faa Timer efter Ankomsten, hindrer al Export, eftersom vort Slagtekvæg efter engelske Begreber er uspiseligt. Og om Gjødning af Dyrene i Norge kan der kun blive Tale efter en begrænset Maalestok.

Export af slagtet Kvæg. Stavanger Exporthandel med slagtet Kvæg bestaar væsentlig i Forsendelse af Faarekjød til Kristiania. Der sendes nogle faa Hundrede Oksekroppe og et Par Hundrede Lam til Bergen, enkelte Oksekroppe til Arendal, samt nu og da nogle Faarekroppe til Smaabyerne paa Østlandet, men hvad der har Betydning er Forsendelsen til Kristiania.

Exporten af Faarekjød til Kristiania har i Femaaret gaaet frem fra ca. 25 000 Kroppe til ca. 35 000. Denne Fremgang antages ikke at skyldes Forøgelse af Faarebestanden, men at Udførselen af levende Faar til Storbritannien er ophørt fra 1ste Januar 1897. Afskibningen til Kristiania antages at have langt større Betydning for Vestlandets Landmænd end Udførselen til Storbritannien, for dels er Kristiania en langt mere sikker og aarvis Kunde, dels har Kristiania Brug for Kjødet, selv om ikke alt er fineste Sort, og dels forlanges her ikke nogen ensartet Vare, hvad der har sine store Vanskeligheder at skaffe. Storbritannien tog kun mod udsøgte Gjeldfaar af bestemt Type, bestemt Alder

og bestemt Størrelse. Der høres da heller aldrig noget Ønske udtalt om atter at faa Udførselen til Storbritannien i Gang.

Slagtningen har i dette Femaar fremdeles foregaaet i de gamle, elendige Huse til stor Skade for Kjødets Holdbarhed, men Stavanger Kommune bevilgede ved Femaarets Slutning et betydeligt Beløb (85 000 Kr.) til Exportslagteri, og afgav en fortrinlig beliggende, stor Tomt (Kjærringholmen — Værditakst 144 000 Kr.) til Slagteanlæg, saa næste Femaar vil der gjøres et stort og betydningsfuldt Skridt frem i denne Henseende.

Forsendelsen foregaar ved Pakning i store Kasser, og der er neppe Udsigt til at faa sat Skibe, særlig beregnede paa Kjødsending, i Gang. Skal Skibene indredes med særligt Hensyn paa Kjødsendingen, vil Fragterne formentlig blive for høie. Men der vil vindes betydeligt, naar det nye Exportslagteri, med særskilte Hængehaller, kan tages i Brug, for naar Kjødet først er ordentlig afkjølet og stivnet, taaler det langt bedre Transporten, end naar det, som nu, maa hænge i Slagtedampen i trange, lave, upropre Rum.

Stor Betydning for Exporten har den kgl. Resolution af 19 August 1897, hvori bestemmes, at Kjød, undersøgt og stemplet af den kommunale Kjødkontrol i Stavanger, skal være fritaget for Kontrol i Kristiania. Foruden at der herved spares Bryderi, undgaaes Op- og Nedpakning i Kasserne, og Kjødet kan gaa i Salg umiddelbart efter Dampskibets Ankomst. Dette har navnlig ved Dampskibsforsinkelse den største Betydning, da den egentlige Storhandel paa Kristiania Torv kun foregaar i Formiddagstimerne, og én Dags forsinket Salg kan være skjæbnesvangert for Kjødets fulde Brugbarhed.

Makrelfisket og Handelen med Makrel. Ligetil i Ottiaarene mentes ved Makrelfisket det Fiske, der foregaar i Mai og Juni paa Strækningen Egersund—Utsire med Drivgarn af et stort Antal Skøiter, og man kjendte dengang ikke noget til det Fiske, som man nu mener, naar man nævner Makrelfiske, nemlig Dorgefisket efter Makrel i Høstmaanederne September og Oktober.

Det første Fiske har havt en stedse aftagende Betydning og den væsentligste Del af den Fisk, som da fangedes, anvendes som fersk her i Landet. Den for nogle Aar siden stedfindende Export af Sommermakrel, Fisk i Is, til det engelske Marked er saa at sige ophørt. Brugen af Makrel her i Landet synes at være tiltaget, og det har ikke været vanskeligt at finde Afsætningssteder for de opfiskede Kvanta. Tidligere blev ogsaa en stor Del af denne Sommermakrel saltet for at bruges om Vinteren paa Østlandet, men det antages, at der i de sidste Aar ikke har været saltet en eneste Tønde heraf, og til Export i saltet Tilstand til Amerika passer ikke denne Vare, idet den er altfor mager, og det Forsøg, der har været gjort, har vist, at Amerikanerne ikke vil have den.

Nogen nøiagtig Opgave over, hvad dette Fiske i Femaaret har indbragt, existerer vistnok ikke, men det kan med Tryghed udtales, at det er et tilbagegaaende Fiske, der ikke har nogen nævneværdig Betydning for Stavanger Amt

og By. Fra Byen deltager ikke en eneste Fisker deri, og heller ikke fra den nærmeste Omegn; den lille Deltagelse, der er her fra Amtet, sker fra Egersund og Omegn samt Utsire.

Som ovenfor nævnt, forstaar man altsaa nu med Makrelfisket: Dorgefisket efter den store Høstmakrel i Nordsøen. Dette Fiske foregaar fra større Kuttere og nogle faa Dampskibe. Fisken hales op en for en med Haandsnøre, og dette Fiske, der for første Gang begyndte i 1887, har nu vokset sig op til en betydelig Forretning; saaledes exporteredes herfra i:

1896	5 497	Hl.
1897	3 545	-
1898	5 590	-
1899	7 118	-
1900	6 527	-

foruden al den Makrel, der rundsaltes og sælges her i Landet, og foruden al den, der exporteres fra de andre Byer, Haugesund, Egersund og tildels Kristiansand. Den ovenfor nævnte Export har foregaaet gjennem Stavanger Toldsted direkte til Amerika, og Makrelen er behandlet specielt for det amerikanske Marked, saaledes, at den flækkes og saa saltes.

Sorteringen er 4 Størrelser og Prisen for en exportpakket Tønde har varieret fra 30—90 Kr. pr. Tønde. En Gjennemsnitspris for Femaaret og for Fiskerne kan man vel sige har været 50 Øre pr. Kg., og det er en Pris, der giver et udmærket Resultat for Fiskerne, naar de kun faar noget.

Men det har desværre ogsaa paa dette Omraade vist sig, at vore Fiskere ikke har den Udholdenhed og Dygtighed som deres svenske Konkurrenter, og en stor Del af den Makrel, der er kjøbt her, er fisket af Svensker.

Deltagelsen i selve Fisket har ikke øget, men snarere aftaget for vort Distrikts Vedkommende, hvorimod der hvert Aar har været nogle flere Svensker og Østlændinger, der har deltaget.

For Exportørerne har Femaaret ikke været synderlig heldigt; men de store Fluktuationer i Priserne har gjort denne Forretning meget hazardiøs, og et noksaa godt Fiske i Amerika bragte et Aar Exportørerne store Tab, idet Prisen i Amerika faldt ned til det Halve.

Man antager, at Indtægterne af dette Fiske for Femaaret kan anslaaes til ca. Kr. 500 000 pr. Aar.

Export af Sild. I Femaaret 1896—1900 er afskibet følgende Kvanta Sild fra Stavanger:

1896	67 480	Tønder,
1897	89 765	—
1898	95 361	—
1899	81 090	—
1900	95 360	—

I 1897 tjentes der overmaade godt paa Exporten over hele Linien; for de Flestes Vedkommende har imidlertid Forretningen i de øvrige Aar været mindre

lønnende, tildels tabbringende, men herfor bør ikke Sildeforretningen alene, men ogsaa Exportørernes Dispositioner bære Skylden.

Hermetikfabrikerne.

Det afsluttede Femaar har for Hermetikfabrikerne været en Opkomstens, men samtidig en Nedgangens Periode.

Hermetikindustrien har i disse Aar havt en ren Blomstringstid, hvad Fremgang og øget Omsætning angaar; men just paa Grund heraf har den samtidig faaet en saa stærk Tilvekst af nye Fabriker Landet rundt, at en altfor stærk Konkurrence har truet med at ødelægge denne for Norge saa gavnlige Industrigren.

I sidste Femaar er der bygget store og tidsmæssige Hermetikfabriker i Trondhjem, Kristiansund og Aalesund, foruden en hel Del mindre Anlæg rundt om i Landdistrikterne.

I Stavanger har man faaet følgende Forøgelser: Stavanger Preserving Co., Bjelland & Co.s Filial, John Braadland, Møllers Preserving Co., Preserving Co. «Nor», Preserving Co. «Fram» og Sverriges förenade Conservfabrikers Filial, hvilke tilsammen beskjæftiger ca. 625 Arbeidere.

De for Nærværende i Stavanger igangværende Hermetikfabriker er følgende 14:

1) Chr. Bjelland & Co., 2) Chr. Bjelland & Co.s Filialer, 3) Stavanger Preserving Co., 4) Stavanger hermetiske Fabrik, 5) C. Houge Thiis, 6) Joh.s Conradsen, 7) Olsen & Kleppe, 8) John Braadland, 9) Møllers Preserving Co., 10) Claus Andersens Enke, 11) Preserving Co. «Nor», 12) Preserving Co. «Fram», 13) Holmens Preserving Co., 14) Sverriges förenade Conservfabriker[1]).

Disse beskjæftiger gjennemsnitlig ca. 1 200 Arbeidere, — i Brislingsæsonen dog betydelig flere.

Fabrikernes samlede Omsætning pr. Aar kan ansættes til ca. 5 Millioner Kroner, hvoraf ca. $^2/_3$ omsættes i Udlandet.

Da det har været umuligt at faa Opgaver fra de enkelte Fabriker, er disse Tal kun anslagsvis, men antagelig saa nær Virkeligheden som muligt.

Jordbrug indenfor Byens Grænser.

Hvad herom er udtalt i Femaarsberetningen for 1891—1895 har i alt væsentligt fremdeles sin Gyldighed. Nogen nævneværdig Forandring heri er ikke indtraadt i sidste Femaar. Det dyrkede Areal er vistnok noget formindsket derved, at den bymæssige Bebyggelse har bredt sig noget udover de nærmestliggende dyrkede Marker. Men denne Formindskelse udgjør dog kun nogle faa Procent af det hele Areal. Den stadig mere intense Dyrkning af Markerne vil formentlig have opveiet Tabet gjennem en større Afkastning pr. Areal.

---

[1]) Bedriften ved Sverriges förenade Conservfabrikers Filial bestaar væsentlig i Indkrydning og Export af Anchovis i Tønder.

Byens 2 Andelsmeierier har fortsat Driften — i nogle Aar under fælles Administration. Melkeindmaalet er steget fra 4.4 Millioner Liter i 1895 til 5.0 Millioner i 1900. Antagelig 12 à 15 Pct. af denne Melkemængde udføres som Sød- og Skummetmelk til Bergen.

Havebruget er gaaet ikke ubetydeligt fremad. For Frugtavl er Klimatet ikke gunstigt. Derimod trives alle Slags Bærfrugter og Grønsager fortrinligt. Brugen af Haveprodukter er ogsaa tiltaget stærkt i Byen. Foruden den Dyrkning af Havevækster, som finder Sted hos flere af Løkkeeierne, foregaar saadan mere fagmæssigt i 4 Gartnerier, hvoraf de 2 er anlagte i sidste Femaar. Disse omfatter tilsammen et Areal af ca. 1 450 Ar (= 145 Maal). Foruden Grønsager og Blomster optrækkes en hel Del Frugttrær, der sælges dels i Omegnen, dels til længere borteliggende Steder. Om Sommeren beskjæftiges ca. 50 og om Vinteren ca. 20 Mænd og Kvinder i Gartnerierne.

Som Binæring drives Hønseavlen omtrent uforandret og giver adskillig Indtægt. Nogle af Løkkeeierne deltager om Vinteren i Sildefiskerierne; Andre har nogen Bifortjeneste ved Oplægning og Kjørsel af Is til Meierierne, Fiskeforretningerne og Hermetikfabrikerne.

Ingeniørvæsenets Omorganisation.

Ingeniørvæsenets Personale bestod før 1900 af: Stadsingeniør og Branddirektør,

Assistent, der tillige var Stadskonduktør; desuden Brandmestre og Kontorist.

Udenfor Stadsingeniørens Administration laa:

Havneingeniørarbeiderne, for hvem særskilt Ingeniørstilling oprettedes ved Havnestyrets Beslutning af 7 Februar 1899.

Gasværket, for hvilket var ansat selvstændig Bestyrer med Kontorpersonale.

Bygningsinspektionen, der var overdraget 2 sportellønnede Inspektører.

Da Ingeniørvæsenets Personale under Opgangsperioden 1897—1899 havde vist sig utilstrækkeligt, nedsatte Formandskabet under 26 Mai 1899 en Komité med Opdrag at fremkomme med Forslag til en Omorganisation.

Komiteens Forslag, der blev afgivet under 2 December 1899, behandledes i Formandskabet 15 December og vedtoges i Repræsentantskabet 22 December s. A. med en ubetydelig Forandring med Hensyn til Stadsingeniørens Gage, er saalydende:

A.

1. I Spidsen for Stavanger Kommunes hele Ingeniørvæsen ansættes en Stadsingeniør, som tillige er Branddirektør, med aarlig Løn af Bykassen Kr. 4 000, som efter 5 Aar stiger til Kr. 4 500 og efter

10 Aar til Kr. 5 000, og fri Bolig paa Brandstationen eller Kr. 500 i Husleiegodtgjørelse efter Formandskabets nærmere Bestemmelse. Hvis han ikke anvises Bolig i Brandstationens Bygning, er han forpligtet til at bo i Nærheden af denne. Han ansættes med 6 Maaneders gjensidig Opsigelse og Pligt til, om han er gift, at sikre Enke en aarlig Pension af mindst Kr. 500.

2. Til under Stadsingeniørens Ledelse og Overopsyn at udføre de forskjellige Arbeider ansættes følgende Funktionærer:

a. 1) Stadsingeniørens og Branddirektørens Assistent, som tillige er Afdelingschef for Bygnings-, Regulerings-, Opmaalings- og Konduktørforretningerne, med en aarlig Løn af Bykassen Kr. 3 000, som efter 5 Aar stiger til Kr. 3 400 og efter 10 Aar til Kr. 3 800. Hvis han anvises Bolig paa Brandstationen, betaler han for denne en billig Leie, som bestemmes af Formandskabet. Hvis han ikke anvises Bolig paa Brandstationen, er han forpligtet til at bo i Nærheden af denne. Han ansættes med 6 Maaneders gjensidig Opsigelse og Pligt til, om han er gift, at sikre Enke en aarlig Pension af mindst Kr. 400.

2) Som Afdelingschefens Medhjælper væsentlig ved Bygningsinspektionen og Udførelse af Byggearbeider og Reparationer for Kommunen ansættes en praktisk uddannet bygningskyndig Mand med aarlig Løn af Bykassen Kr. 1 200, som efter 5 Aar stiger til Kr. 1 400 og efter 10 Aar til Kr. 1 600. Han ansættes med 3 Maaneders gjensidig Opsigelse.

b) Afdelingschef for Byens Belysning, tillige Bestyrer af Gasværket. Han ansættes med 6 Maaneders gjensidig Opsigelse. Hans Løn bevilges under Gasværkets Budget.

c) Afdelingschef for Havnearbeiderne med Løn opført under Havnevæsenets Budget. Han ansættes med 6 Maaneders gjensidig Opsigelse.

d) Sekretær hos Stadsingeniøren med aarlig Løn af Bykassen Kr. 1 600, som efter 5 Aar stiger til Kr. 1 800 og efter 10 Aar til Kr. 2 000. Han ansættes med 3 Maaneders gjensidig Opsigelse.

B.

Samtlige under Litera a besluttede Poster besættes af Magistrat og Formandskab med Forpligtelse til at rette sig efter de Instruxer og Bestemmelser, som til enhver Tid gives af Magistrat og Formandskab.

Under Litera c er indtaget Bestemmelser, der medfører, at alle Sportler for Besigtigelse af Ildsteder, for Udførelse af Konduktørforretninger og for Bygningsinspektion tilfalder Bykassen istedetfor tidligere vedkommende Funktionærer.

Ved Repræsentantskabsbeslutning af 22 December 1899 bestemtes i Forbindelse med Gasværkets Budget Lønnen for Afdelingsingeniøren for Belysningsvæsenet til Kr. 3 000 pr. Aar.

Havneingeniørens Løn fastsattes i Møde 30 April 1900 til Kr. 4 000 pr. Aar.

Under Budgetbehandlingen for Aaret 1901 fattedes efter Stadsingeniørens Initiativ Beslutning om, at Konduktørforretningerne samt Bygnings-, Opmaalings- og Reguleringsvæsenet skulde udsondres fra Assistentens Arbeide og underlægges en egen Afdelingsingeniør, medens Assistenten skulde overtage Havneingeniørarbeiderne og overgaa til Afdelingsingeniør for Ingeniørarbeiderne.

Forholdet mellem den tidligere og den nu gjældende Ordning vil fremgaa af nedenstaaende Oversigt:

	Lønningsudgifter.				Anm.
	Før Omorganisationen.		Efter Omorganisationen.		
	Fast Løn.	Sportler.	Fast Løn.		
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
Stadsingeniøren, Branddirektøren	3 200	688	5 000	6 000	
Assistent og Konduktør	1 000	2 000	—		Frit Hus.
Havneingeniør	4 200	-	—		Lønnet af Havnekassen.
Afdelingsingeniør for Ingeniørarbeiderne, Brandassistent ..	-	-	3 000	3 800	Frit Hus.
Stadskonduktør og Afdelingsingeniør for Bygnings- og Opmaalingsvæsenet.....	-	-	3 400	4 200	
Assistent hos Do.	-	-	1 200	1 400	
2 Bygningsinspektører.....	-	1 000	—		
Afdelingsingeniør for Belysningsvæsenet	2 000	-	3 000	3 000	
	10 400	3 688	15 600	18 400	
Sportler	-	-	÷ 3 700	÷ 3 700	
			11 900	14 700	

I Oversigten er ikke medtaget de Stillinger, der er ladet uforandrede af Omorganisationen. Da Afdelingsingeniøren for Ingeniørarbeiderne for Tiden er optaget med Istandbringelse af nyt Bykart, har Stadsingeniøren til midlertidig Assistance i den Tid, dette Arbeide paagaar, en yngre Ingeniør, der aflønnes med Kr. 150 pr. Maaned, medens samtlige Lønninger — undtagen Belysningschefens Gage, der udredes af Gasværket — opføres paa Bykassens Budget mod Refusion fra Havnekassen af Kr. 4 000 pr. Aar.

Fra Stadskonduktøren foreligger, paa Foranledning af Magistraten, følgende Meddelelse:

«Repræsentantskabet fattede i Møde 12 April 1899 overensstemmende med Magistratens og Formandskabets Indstilling af 25 Marts s. A. Beslutning om Regler for Værdsættelse af de skattepligtige faste Eiendomme i Stavanger. Overensstemmende med disse Regler blev i 1899 samtlige saavel bebyggede som ubebyggede skattepligtige Eiendomme omværdsat. Senere er jevnlig afholdt de nødvendige Takster over særskilt udskilte bebyggede og ubebyggede Tomter.

I Femaaret 1896—1900 er afholdt nedennævnte Antal Konduktørforretninger:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
224	217	415	407	267

Indtil 30 Juni 1900 fungerede Stadsingeniørens Assistent som Konduktør. Ved hans Fratræden blev der oprettet en egen Stadskonduktørstilling »

Vei-, Vand-, Brand- og Belysningsvæsen.

Herom har Stadsingeniøren under 7 Mai 1902 afgivet følgende Beretning:

1. Veivæsenet.

I Femaaret 1896—1900 er, foruden Planeringsarbeider samt almindelig Vedligeholdelse af Veie, Gader, Fortouge, Rendestene og Kloaker, udført følgende Arbeider:

Aar.	Anlagt Veie, Gader. l. m.	Brolagt. m².	Anlagt			Til Veivæsenet medgaaede Udgifter.
			Fortouge.	Rendestene.	Kloaker.	
						Kr.
1896	830 [1])	560	392 ?	392 ?	1 233 ?	27 884.38
1897	507 [2])	317	522	477	2 903	41 084.94
1898	1 008 [3])	990	824	824	2 577	53 788.54
1899	1 800 [4])	230	1 794	1 794	3 754	93 189.07
1900	3 537 [5])	1 518	516	516	3 297	123 617.39

[1]) Ingen Veie, kun Gader anlagt.
[2]) Do. Do.
[3]) Do. Do.
[4]) Do. Do.
[5]) 455 m. 3 m. bred Vei, Resten Gade.

2. Vandvæsenet.

Med Hensyn til Vandforsyningen deles Byen i tvende Dele, nemlig de Dele, der forsynes fra Lavtryksvandværket direkte fra Mosevandet, og de høiere liggende Bydele, der forsynes fra Høitryksvandværket, hvortil Vandet pumpes op.

Lavtryksvandværket, der er anlagt i 1866, faar gjennem 2 Stkr. 12″ Hovedvandledninger sin Vandforsyning fra Mosevandet, der ligger 36.5 m. over Havet og har en Overflade af 542 000 m². Det rummer med fuld Vandstand 1 400 000 m³; Vandfladen ligger da 3.20 m. over Indtagsrørets Overkant. Dette Vandværk vandforsyner de Dele af Byen, der ligger indtil en Høide af 26 m.; det driver 24 Turbiner, ligesom al industriel Bedrift forøvrigt vandforsynes herfra.

Høitryksvandværket blev i 1894 anlagt hovedsagelig for at faa et mere effektivt Ildslukningapparat, samt for tillige at kunne vandforsyne de høiere liggende Bydele.

Fra Egenes Brandstation, der ligger paa en Høide af 26 m., pumpes 70 m³ Vand pr. Time fra Lavtryksvandværket ved Hjælp af 2 Damppumpemaskiner gjennem et 800 m. langt 5″ Stigerør op til Vaalandshaugen, hvor der er anlagt 2 Bassiner, hvert paa 1 600 m³. Fra disse Bassiner, der ligger 83 m. over Havet, fører en 12″ Hovedledning til Byen. Paa 12 forskjellige Steder i Byen kan Høitryk ved Ventilaabning i Ildebrandstilfælde paasættes det hele Lavtryksvandværk eller Dele deraf. Ifølge Brandforsikringens Paalæg skal der i Bassinerne til alle Tider være mindst 1 600 m³ Vand udelukkende til Brug i Ildebrandstilfælde.

Pumpeværket har i Femaaret 1896—1900 virket til fuld Tilfredshed; men paa Grund af den i samme Tidsrum stærkt paagaaende Byggevirksomhed, der hovedsagelig foregik i dette Distrikt, har Pumpeværket vist sig for knapt, hvorfor det har været under Overveielse at udvide samme.

Vandværkets Udvidelser i de forskjellige Aar, de dermed samt med dets Vedligeholdelse forbundne Udgifter, Vandværkets Indtægter etc. stiller sig saaledes:

Aar.	Nedlagt Meter-ledning.	Med Stkr. Brandkummer.	Udgifter: Anlæg, Udvidelser og Vedligeholdelse, Drift af Pumpestation.	Indtægter.	Antal tilkomne Konsumenter.
			Kr.	Kr.	
Ved Anlægget	9 449	86	159 152.00	-	338
1866—70	2 813	23	19 996.00	53 668.00	396
1871—75	1 083	9	13 844.00	78 800.00	194
1876—80	5 602	39	90 288.77	108 093.58	412
1881—85	1 419	10	11 453.89	133 291.82	141
1886—90	840	5	6 242.72	149 932.83	113
1891—95	10 468	119	213 147.40	164 270.24	544
1896	1 140	12	12 665.60	39 067.67	100
1897	586	9	10 592.88	42 586.86	106
1898	1 938	34	31 181.46	44 261.37	61
1899	2 916	49	57 878.36	48 668.59	143
1900	2 887	31	37 016.53	52 578.02	139
Sum	41 141	426	663 459.61	915 218.98	2 687

3. Brandvæsenet.

Haandsprøiten «Kvik» er bleven solgt og istedet er anskaffet en 4-Hjulsvogn for 1ste Udrykning. Vognen er udstyret med Ophængssæle, forspændes 1 Hest og har Plads for ca. 8 Mand. Den er udrustet med 270 m. Slange, 2 Brandstændere, 4 Straalerør, Assurancesprøite, Paraffinfakkel, Værktøi etc.

Forøvrigt er anskaffet en ny Ophængssæle for Chefshesten, en dobbelt Ophængssæle for Mandskabsvognen samt et dobbelt Sæletøi for Dampsprøiten «Sluk».

Fremdeles er anskaffet 3 Stkr. nye Brandsignalapparater med Linier. Brandsignalapparaterne er anbragt paa følgende Steder:

i Nerstrandsgaden i Krydset med Sandeidgaden.
« Taarngaden - — « Hjelmelandsgaden.
« Møllegaden - — « Løvdahlsgaden.

Den faste Brandvagts Personale er i 1900 øget med 4 Brandkonstabler, der er fordelt paa de 3 Vagtlag.

4. Belysningsvæsenet.

Byen har indtil 1 Juli 1899 faaet sin Gadebelysning fra Stavanger Gasværk, der i 1865 anlagdes af et Interessentskab, «Stavanger Gas Co.», med hvilket der angaaende Gadebelysningen var oprettet Kontrakt, der først udløber i 1916. I 1899 overtog Kommunen Gasværket for en Sum af Kr. 220 000. Der foretoges derefter Omlægninger af Gasledninger til større Dimensioner paa Skagen, Valbjerggaden, i øvre Holmegade; ligesaa byggedes en ny Gasbeholder.

Ved Udgangen af Aaret 1900 havde Gasværket 362 Gaslygter, hvoraf 59 med Auerbrændere, 33 Olielygter foruden 2 Lygter i Parken, der kun brænder leilighedsvis.

Havnevæsenet havde 33 almindelige Lygter og 5 store Lygter.

Om Stavanger Gasværk foreligger følgende Beretning:

Stavanger Gasværk blev efter forudgaaende Takstforretning overtaget af Kommunen den 1 Juli 1899 for en Indløsningssum af Kr. 220 000.

Lige forud for Indløsningen havde det undergaaet væsentlige Udvidelser og Forbedringer. Saaledes var der opført nyt Rensehus med nye Rensekasser, Stationsmaaler, Exhaustor, Trykregulator etc., alt beregnet paa en fremtidig Produktion af ca. 4 000 m^3 pr. Døgn.

Efterat Kommunen overtog Gasværket, fortsattes med de planlagte Udvidelser, idet Fyrhuset forlængedes og der opførtes 3 nye Ovne, ligesom der paabegyndtes Opførelsen af en ny større Gasbeholder.

Gasværkets Kostende var pr. 31 December 1900 Kr. 292 327.36 inklusive Udvidelser.

Gasværkets Drift har i det forløbne Femaar været i en jevnt stigende Udvikling, som fremgaar af følgende tabellariske Sammenstilling af Driftsresultaterne i omhandlede Periode. Sammenstillingen omfatter de tre sidste Driftsaar under det private Gaskompagni samt de halvandet første af Kommunens.

Driftsaar.	1896—97.	1897—98.	1898—99.	2det Halvaar 1899.	1900.
Gasproduktion ..... m^3	-	402 000	498 654	296 798	625 429
Indtægt af Gas til Private..... Kr.	33 823.26	43 423.73	53 806.14	33 597.39	57 182.39
Do. « « « off. Belysning -	15 068.50	17 381.24	18 286.57	9 991.44	20 647.00
Do. « Kokes ..... -	6 904.28	8 526.85	12 539 49	7 296.90	26 121.95
Do. « Tjære ..... -	1 364.56	1 610.57	1 689.65	756.00	2 013.06
Diverse Indtægter ..... -	1 606.49	1 022.86	1 060.36	-	25.93
Samlede Do. ..... -	58 766.99	71 965.25	87 382.21	51 641.73	105 990 33
Driftsoverskud .... -	28 474.63	30 254.58	36 110 86	20 939.68	28 038.26

Til denne Sammenligning skal bemærkes:

Gasproduktionen i Aaret 1896—97 var antagelig ca. 300 000 m^3, men kan ikke angives med Sikkerhed, da den gamle Stationsmaaler, der udbyttedes Sommeren 1897, var upaalidelig.

Det sidste Halvaar af Kalenderaaret udviser altid et større Gasforbrug og deraf følgende større Indtægter end det første, hvorimod Udgifterne, naar undtages til Kul, væsentlig bliver lige for begge Halvaar. Det vilde derfor være noget misvisende, om man til Sammenligning med de fulde Driftsaar fordoblede Driftsresultaterne for 2det Halvaar 1899; særlig gjælder dette for Driftsoverskuddets Vedkommende.

For Aaret 1900 bør bemærkes, at Kulpriserne da var abnormt høie, hvilket havde en Formindskelse af Driftsoverskuddet tilfølge. Da ogsaa Gasprisen fra 1 Januar 1900 blev reduceret med 10 Pct., fra Kr. 5 til Kr. 4.50 pr. 1000 Kub.-Fod, samtidig med at der blev indrømmet større Konsumenter en Rabat, der for dette Aar samlet beløber sig til Kr. 1 031.50, blev Indtægterne paa Gas og derved Driftsoverskuddet formindsket med Kr. 7 499.71, hvilket bør tages i Betragtning ved Sammenligningen.

I Driftsoverskuddet for 1896—97, 1897—98 og 1898—99 er indbefattet for Sammenligningens Skyld de udbetalte Skatter; siden det blev kommunalt, betaler Gasværket kun Vandskat.

Havnevæsen.

Vedrørende Stavanger Havn og Kaier i Femaaret 1896—1900 meddeles:

A. I disse Aar er følgende Anlæg udførte:

1. Tøgebryggen.
2. Stenkarkaien.
3. Forbindelseskaierne til Bredalmenningen og Bispebryggen.
4. Udvidelse af den tidligere Laxebrygge.
5. Sandvigsbryggen.
6. Svankevigsbryggen.
7. Bryggen paa Buøen.
8. Græsholmfyret, som tændtes i 1898.
9. Taagesignalklokken paa Kalhammeren.

B. Følgende Kaiarbeider paabegyndte:

1. Skagenskaien.
2. Skansekaiens Forlængelse til Ryfylkekaien.

C. Havnekassens Indtægter er for efternævnte Poster steget sukcessivt og udgjorde:

	Bryggepenge. Kr.	Tonnageafgift og Kr.	1 Pct. af Toldintraderne. Kr.
i 1896	21 801	5 138	10 010
- 1897	23 633	7 945	7 154
- 1898	25 403	8 173	8 809
- 1899	26 978	8 753	10 164
- 1900	29 148	9 359	11 109

D. Havnekassens Gjæld var:

i 1896	ingen.
- 1897	do.
- 1898	Kr. 15 500
- 1899	- 26 000
- 1900	- 400 000

E. Havnekassens Budget opgjordes i Femaaret saaledes:

i 1896 med Indtægt og Udgift	Kr. 31 400
- 1897 « Do. - Do.	- 35 000
- 1898 « Do. - Do.	- 35 400
- 1899 « Do. - Do.	- 38 300
- 1900 « Do. - Do.	- 43 500

Ved de under Post A nævnte Bryggeanlæg havde Byen i 1900 en samlet Kailængde af 1 400 m.

Fattiggaarden. I Femaaret har paa Fattiggaarden været optagne til Forpleining ialt 199 forskjellige Personer.

Paa samme Tid er:

Udreist for at ernære sig selv	94	Personer,
Indlagte paa Sygehuset	11	—
Afgaaede ved Døden	19	—
Rømte	5	—
Udsatte til anden Forpleining	3	—
Indlagte paa Sindssygeanstalt	1	—

Belægget har som Regel bestaaet af omtrent lige Antal Kvinder og Mænd og i Alder fra Spædbørn til Oldinge.

Flere tidligere straffede og fra Tvangsanstalter kjendte Personer har været optagne.

Enkelte Sindssvage har ogsaa været anviste til Fattiggaarden.

Ved Optagelsen har flere været lidende særlig af Urenslighed, der ofte har været af oprørende Karakter.

Til Personalets Forpleining er anvendt af Gaardens Avling hvad dertil har kunnet bruges, men trods dette, og at Forpleiningsdagetallet har øget i betragtelig Grad, er dog Gaardens kontante Indtægter steget betydelig, som nedenstaaende Tabel viser.

Af Nyland er i nævnte Tid ryddet, afgrøftet, indhegnet og dyrket ca. 55 Maal.

Besætningen er i Femaaret forøget med 11 Kjør og 2 Heste. Husene er bleven forbedret ved Afpanelinger paa Loftet af 4 Beboelsessale, hvortil er lagt Varmeledninger, et Tørkeloft med Varmeapparater samt flere mindre Klædeværelser.

I 1899 blev bygget et nyt Kjedelhus og anskaffet en Dampkjedel til Hjælp ved Koge- og Varmeapparatet.

I 1900 paabegyndtes Arbeidet med Anlæg af Vandledning til Gaarden fra et ca. 1 km. fra og 25 m. over Husene liggende Opkomme.

Nedenstaaende Tabel viser i de anførte Aar Antal af Forpleiede, Forpleiningsdagetal, Fattigkassens Tilskud og Gaardens kontant havte Indtægt for hvert Aar:

Aar.	Antal Forpleiede.	Antal Forpleinings-dage.	Fattigkassens Tilskud.	Gaardens kontante Indtægt.
			Kr.	Kr.
1896	85	18 189	8 182.10	4 851.57
1897	91	19 068	10 400.51	4 907.49
1898	88	21 683	9 800.00	5 940.46
1899	88	25 882	9 800.00	7 213.98
1900	87	28 847	11 500.00	7 869.44

Det nye kommunale Sygehus toges i Brug i Slutningen af August 1897 og over Virksomheden meddeles for Aarene 1898—1900 omstaaende Opgave:

		1898.	1899.	1900.
1.	Samlet Antal Patienter	719	765	783
2.	Indenbys	518	527	545
3.	Udenbys	201	238	238
4.	Mænd	332	356	376
5.	Kvinder	387	409	407
6.	Bedste Forpleining	12	15	4
7.	Bedre Do.	42	38	55
8.	Almindelig Do.	665	712	724
9.	Liggedagenes Antal	24 884	26 380	28 440
10.	Udgifter pr. Dag og Patient ..... Kr.	2.31	2.30	2.41
11.	Kostpenge pr. Bespisningsdag ..... -	0.50	0.53	0.56
12.	Medicin pr. Dag og Patient ..... -	0.11	0.10 1/4	0.10 1/2
13.	Rekvisita pr. — · — ..... -	0.18 1/2	0.19	0 19
14.	Indtægter ved Syge for Aaret..... -	47 469 50	51 635 00	51 836.50
15.	Tilfældige Indtægter ..... -	627.43	1 025.18	751.10
16.	Kommunetilskud ..... ·	10 136.00	7 540.00	14 757.00
17.	Antal udførte Operationer.....	280	288	295

Ved Stavanger Kjødkontrol er i Femaaret ialt undersøgt:

Aar.	Hest.	Okse.	Spædkalv.	Gjødkalv.	Svin.	Faar.
1896	61	5 595	11 381	219	1 981	26 449
1897	72	6 364	11 252	272	1 323	50 443
1898	53	7 773	12 252	361	1 575	62 236
1899	108	9 874	12 481	298	1 551	64 856
1900	145	9 656	12 496	320	1 482	66 291

Heraf er kasseret (i Kilo):

Aar.	Hest.	Okse.	Spædkalv.	Gjødkalv.	Svin.	Faar.
1896	139.8	1 367.8	496.6	10.2	49.3	135.1
1897	25.0	1 328.1	329.4	18.8	180.4	187.4
1898	54.0	1 412.8	331.4	4.5	225.4	323.0
1899	330.6	2 057.2	660.5	34.5	423.5	592.6
1900	633 6	3 144.5	477.4	13.0	87.8	468.0

Undersøgelse og Stempling foregaar dels paa den kommunale Kontrolstation og dels i Slagtehusene. Omtrent alt det landsslagtede Kjød undersøges paa Stationen og omtrent alt byslagtet i Slagtehusene.

Kontrolstationen var indtil Høsten 1896 i et Halvtag ved Kommunens Slagtehus, men der opførtes da særskilt Murbygning. Stationen holdes aaben alle Virkedage fra Kl. 7—9, 10—11 og 4—5.

Ved Femaarets Begyndelse bortfaldt den tidligere Betaling for Undersøgelse af Kjødet og al Undersøgelse og Stempling paa Stationen i Kontortiden har derfor været gratis. For Undersøgelse i de private Slagterier har der været fastsat en liden Afgift.

Ved Femaarets Begyndelse udførtes Kontrollen af en Dyrlæge med Hjælp af en Assistent i Høsttiden, samt paa enkelte Tider af Dagen den øvrige Del af Aaret, men fra August 1899 ansattes fast Assistent.

Dyrlægen oppebærer en fast Løn af Kr. 1 200 Aaret, samt de ved Kontrol udenfor Stationen faldende Sportler. Han skal heraf lønne Assistent. Samlet Løn for Dyrlægen har i Femaaret i Gjennemsnit været 3 200 Kr. Assistentens Løn er steget fra 404 Kr. i 1896 til 1 280 Kr. i 1900.

Aarsberetning for de enkelte Aar er gjennem Magistraten indsendt til Direktøren for det civile Veterinærvæsen, og er optaget i «Norges officielle Statistik — Beretning om veterinærvæsenet og kjødkontrollen».

Samlag og Brændevinshandel. Brændevinssamlaget blev nedvoteret i 1896 og dets Virksomhed ophørte saaledes fra 1 Januar 1897.

Omsætningen i 1896 var	136 161	Liter
mod i 1895 101 689 Liter.		
Ved Flaskeudsalget	110 533	—
til Beløb Kr. 247 808.		
- Udskjænkningsstederne	18 347	—
til Beløb Kr. 49 160.		
Hertil i Partisalg	7 281	—

Samlagets Nettofortjeneste i 1896 var Kr. 7 016 mod i 1895 Kr. 68 894.

Over Ølsamlagets Omsætning og Nettofortjeneste i 1896 mangler Opgave.

Efter Opgave fra Stavanger Politikammer er:

for Overtrædelse af Brændevinsloven ved Forelæg eller Dom Bøder ilagte:

i 1896	6	Personer,
- 1897	2	—
- 1898	5	—
- 1899	5	—
- 1900	6	—

For Overtrædelse af Øl- og Vinlovene er Bøder ilagte ved Forelæg eller Dom:

i 1896	23	Personer,
- 1897	29	—
- 1898	24	—
- 1899	34	—
- 1900	66	—

I Forbindelse hermed oplyses, at der i samme Tidsrum har været arresterede for Beruselse (og i Forbindelse dermed Gadeuorden):

i 1896	595	Personer,
- 1897	885	—
- 1898	972	—
- 1899	853	—
- 1900	1 342	—

Samlagets Legat. Efterat den nye Brændevinslov var vedtaget i Storthinget, besluttede Stavanger Brændevinssamlags Aktionærer i en Generalforsamling, afholdt den 7 Mai 1895, at der af Samlagets opsparede Kapital skulde oprettes et Legat for Stavanger Bys Vel. Statuter for dette Legat vedtoges i Generalforsamling den 25 Oktober 1895.

Den 1 Januar 1896 modtog Legatet som Gave fra Samlaget Kr. 171 601.25.

Stavanger Telefon-Forretnings Virksomhed i Femaaret stiller sig saaledes:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Samlet Abonnentantal	408	464	583	692	750
Stationer for fri Telefonering	11	11	11	11	11
Expeditioner:					
Antal pr. Aar	535 394	821 182	1 267 000	1 332 222	1 557 000
Do. til Sandnes, Tananger og Malle	23 555	6 569	2 291	2 710	2 595
Telefonledningers samlede Længde i Meter	178 975	208 359	281 105	340 685	398 083

samt længere udenbys Telefonanlæg, som følgende:

2	Ledninger	til Sandnes, indløst af Staten i Aaret 1898,	
1	Ledning	- Udhavnen Tananger	10 km.,
1	—	- Malle	5 -
1	—	med Undervandskabel til Buøen, anlagt 1899.	

Ved Malle Station er installeret et Centralbord, hvor optaget 6 Abonnenter til 1900. Aaret 1898 blev Centralstationen forbunden til Rigstelefonstationen med 16 Ledninger, hvoraf 8 er bekostet af Staten.

Centralstationen er i forløbne Femaar forøget med 2 Borde, altsaa tilsammen 4 Centralborde (multipelt Dobbeltlednings-System), nyeste Konstruktion, fra Ericsson's & Co.s Fabrik, Stockholm, hvorpaa kan optages indtil 800 Abonnenter. Disse Apparater er anbragte i Børsbygningens 3die Etage.

Betjeningen paa Centralstationen er i nævnte Tid forøget, og bestaar af 18 Telefonistinder, 1 Formand, 6 Arbeidere. Det aarlige Abonnement, Kr. 25.20, blev fra 1 Januar 1900 forhøiet til Kr. 30 paa Grund af de betydelig større Udgifter ved forøget Arbeidsstyrke og forhøiet Leie af Lokalet m. m.

Abonnenternes Antal er i sidste Femaar forøget med 410, i Aaret 1895 var Antallet 340.

Skoler.

Folkeskolen. Ved Udgangen af 1895 fandtes i Stavanger 4 528 skolepligtige Børn, deraf 2 348 Gutter og 2 180 Piger.

Ved Udgangen af 1900 var Antallet 4 524, 2 323 Gutter og 2 201 Piger.

Folkeskolens Elevantal udgjorde ved Udgangen af 1895 1 802 Gutter og 1 730 Piger, ialt 3 532 Børn.

Ved Udgangen af 1900 var Tallet steget til 3 690, deraf 1891 Gutter og 1 799 Piger. Stigningen i Femaaret var saaledes 158 Børn.

Ved Udgangen af 1900 fandtes ved Folkeskolen: 1 Inspektør, 5 Bestyrere, 13 Lærere i høiere og 23 Lærere i lavere Lønningsgruppe, samt 23 Lærerinder i høiere og 45 Lærerinder i lavere Lønningsgruppe.

Fra 1 Januar 1900 er Lærerpersonalets Løn følgende:

Skoleinspektørens Kr. 3 500, der efter 5 Aar stiger til Kr. 3 750 og efter 10 Aar til Kr. 4 000.

Skolebestyrernes Kr. 2 400 med Stigning efter 5 Aar til Kr. 2 600 og efter 10 Aar til Kr. 2 800.

Lærerposterne i høiere Lønningsgruppe Kr. 2 000 uden Stigning. Lærerposterne i lavere Lønningsgruppe Kr. 1 200 med Stigning efter 3, 6 og 9 Aar til henholdsvis Kr. 1 400, Kr. 1 600 og Kr. 1 800, og — saafremt vedkommende Lærer erholder Skolestyrets Anbefaling til videre Oprykning — efter 15 Aar til Kr. 2 000.

Lærerindeposterne i høiere Lønningsgruppe Kr. 1 100 uden Stigning. Lærerindeposterne i lavere Lønningsgruppe Kr. 700 med Stigning efter 3, 6 og 9 Aar til henholdsvis Kr. 800, Kr. 900 og Kr. 1 000, og — saafremt vedkommende Lærerinde erholder Skolestyrets Anbefaling til videre Oprykning — efter 15 Aar til Kr. 1 100.

I 1900 var Gjennemsnitslønnen for Lærere (Inspektøren og Bestyrerne fraregnet) ca. Kr. 1 516 og for Lærerinderne ca. Kr. 889.

Særskilt Undervisning har, ligesom i det foregaaende Femaar, været givet mindrebegavede og forsømte Børn. I 1896—99 var Klassernes Antal 5 med et Gjennemsnitsbelæg af $15^2/_5$ Børn; i 1900 var der 6 Klasser med gjennemsnitlig $17^1/_3$ Børn pr. Klasse.

Skoleforsømmelserne har i Femaaret gjennemsnitlig været mellem 6 og 7 Pct. aarlig, hvoraf den overveiende Del har Sygdom som Grund.

Den samlede Udgift til Stavanger Folkeskole udgjorde for 1900 ialt Kr. 171 166.42, af hvilke Kr. 42 171.15 udrededes af Statskassen.

For 1895 udgjorde Udgifterne ialt Kr. 110 653.89, hvoraf Statskassens Tilskud Kr. 27 439.36.

Stigningen har sin Grund dels i de forhøiede Lærerlønninger, dels i det rigere Udstyr af Læremidler, men fornemmelig i Oprettelsen af flere Klasser, da ifølge Kommunestyrets Beslutning af 12 April 1899 Elevantallet i hver Klasse i Regelen ikke bør overstige 30, samt endelig i en Bestemmelse af s. D., hvorved det ugentlige Antal Læsetimer for omtrent Skolens samtlige 7 Klasser udvidedes.

I Femaaret er vedtaget, foruden det foran nævnte Lønningsregulativ, ny Læseplan med tildels nye Læse- og Lærebøger og derhos nye Bestemmelser angaaende Skoleaaret, Eksamen og Afgangsvidnesbyrd. Fremdeles Bestemmelser om: I) at Antallet af de ugentlige Undervisningstimer i Folkeskolens 2den og 3die Afdeling udvides til 28 Timer for hver Klasse; II) Bevilgning af Stipendier til Optagelse i Middelskolen for Elever fra Folkeskolens 5te Klasse, som ved Flid, Fremgang og god Opførsel har gjort sig fortjente til saadanne Stipendier. Antallet af saadanne var i 1899: 30 og i 1900: 49; III) at i Tilknytning til Folkeskolens 7de Klasse igangsættes en Fortsættelsesskole med 28 Timers ugentlig Undervisning, — ialt 3 Klasser, en ved St. Johannes, en ved St. Petri og en ved Sandvigen Skole. Fagene i disse Klasser er: Kristendomskundskab 2 Timer, Norsk 6, Engelsk 6, Regning og Bogholderi 6, Naturfag 3, Skrivning og Tegning hver 2 og Historie 1 Time.

Af nye Skolebygninger er i Femaaret opført Solvang Skole, der skal optage Børn væsentlig fra den sydvestre Del af Byen. Den toges i Brug den 17 April 1899. Skolebygningen er en toetages Træbygning med 11 Læseværelser, Kontor for Bestyreren og Forsamlingsværelse for Lærerpersonalet. Sløid- og Gymnastikbygningen er ligeledes en toetages Træbygning med Gymnastiksal og Pedelbolig i nederste og Sløidsal i øverste Etage. Skolens Bygninger er brandtakserede for Kr. 60 000.

Endelig er den 22 December 1899 Lindøens Opdragelsesanstalt for en Kjøbesum af Kr. 42 500 indkjøbt af Stavanger Kommune og omdannet til Tvangsskole. Som saadan toges den i Brug den 12 Oktober 1900 med et Belæg af 12 Gutter. Senere i Aaret optoges 11 Gutter, saa Belægget ved Aarets Udgang var 23 Gutter.

Stavanger offentlige Skole for den høiere Almendannelse har bestaaet af Latingymnasium, Middelskole og Forberedelsesafdeling. Af den sidste nedlagdes i Henhold til den nye Skolelov i 1897 1ste Klasse og derefter en Klasse hvert Aar.

Skolens Discipelantal var i 3die Kvartal 1896: 290, i 1897: 266, i 1898: 230, i 1899: 248, i 1900: 317.

I Henhold til den nye Skolelov har der siden 1897 været Adgang for Piger til Optagelse i alle Skolens Afdelinger og Klasser. I 1900 var det samlede Antal af Piger 90.

I 1898 optoges 30 saakaldte Stipendiater, d. v. s. Børn fra Folkeskolen, som efter bestaaet Optagelsesprøve blev Elever af I Middelklasse, og hvis Skolegang bekostes af Kommunen. I 1899 optoges 48 og i 1900 70 Stipendiater.

Paa Grund af den stærke Stigning af Elevantallet i 1900 maatte der leies Lokale til 3 Klasser udenfor Skolen

Lærerpersonalet bestod i 1900 af: Rektor, 3 Overlærere, 8 Adjunkter, 1 Klasselærer, 1 midlertidig Lærer, 4 Timelærere og 2 Lærerinder (i Gymnastik og Haandgjerning).

Til Examen artium har i Aarene 1896—1900 fremstillet sig 24 Elever, hvoraf 3 fik Laudabilis præ ceteris, 18 Laudabilis og 3 Haud illaudabilis. Desuden har 6 Privatister bestaaet Artium ved Skolen.

I Skoleaaret 1899—1900 udgjorde Skolepengene, med Fradrag af Fripladsenes Beløb, Kr. 15 506, Statens Tilskud Kr. 23 400.

Storms Privatskole er oprettet 1881 og bestaar af Forberedelsesskole og Middelskole. Lærerpersonalet er, foruden Eieren og Medbestyreren, 19, hvoraf 3 Lærerinder.

Antallet af Klasser og Lærere i Femaaret var:

Aar.	Forberedelsesklasser.	Middelskoleklasser.	Sum Klasser.	Antal Lærere (Bestyrerne medregnet).	Antal Lærerinder.	Sum Lærere og Lærerinder.
1896/1897	3	6	9	12	1	13
1897/1898	5	4	9	11	1	12
1898/1899	5	4	9	11	1	12
1899/1900	5	4	9	11	4	15
1900/1901	5	4	9	10	5	15

Antallet af Elever var i Femaaret:

Aar.	Forberedelsesklassen.		Middelskolen.		Tilsammen.		Sum.
	Gutter.	Piger.	Gutter.	Piger.	Gutter.	Piger.	
1896/1897	131	11	102	8	233	19	252
1897/1898	113	22	102	23	215	45	262
1898/1899	109	40	108	33	217	73	290
1899/1900	97	60	101	37	198	97	295
1900/1901	101	41	102	31	203	72	275

Eleverne hørte hjemme væsentlig i Stavanger By og nærliggende Landdistrikter. Nogle faa var Børn af Missionærer paa Madagaskar og i Zulu.

Undervisningen har været anordnet efter de af Kirke- og Undervisnings-Departementet vedtagne Planer for de offentlige Middelskoler, — nemlig Skoleaaret 1896—97 efter den gamle Plan af Marts 1885, medens den nye Skolelov og den nye Plan af April 1897 blev indført for endel Klasser fra Begyndelsen af Skoleaaret 1897—98 og de følgende Aar for en Klasse til ad Gangen, saa at den nye Ordning var fuldt gjennemført i alle Klasser fra Begyndelsen af Skoleaaret 1899—1900. Middelskoleeksamen blev saaledes afholdt første Gang efter den nye Plan Sommeren 1900.

Skolen har indtil Sommeren 1899 havt baade Latinlinie og Engelsklinie i Middelskolen, men da bortfaldt Latinlinien ifølge den nye Skolelov.

Skolen har fra 1885 havt Ret til at afholde Middelskoleeksamen paa begge Linier med samme Virkning som offentlige Skoler.

Antallet af de Elever, som bestod Middelskoleeksamen i Femaaret, var:

Aar.	Latinlinien.		Engelsklinien.		Privatister.		Tilsammen.		Sum.
	Gutter.	Piger.	Gutter.	Piger.	Gutter.	Piger.	Gutter.	Piger.	
1897	2	-	8	1	4	-	14	1	15
1898	2	-	11	7	1	-	14	7	21
1899	3	-	11	3	4	-	18	3	21
1900	-	-	14	9	-	-	14	9	23
1901	-	-	19	5	-	-	19	5	24
Sum	7	-	63	25	9	-	79	25	104

Optagelseseksamen til I Middelklasse blev afholdt hvert Aar paa 2 Dage i Juni Maaned.

Aarsprøverne (Opflytningseksamen) for de øvrige Klasser var hvert Aar anordnet som fuldstændig Eksamen i alle Fag.

For Middelskolens Afgangsklasse blev hvert Aar i December og i April afholdt en Tentamen med fuldstændig Middelskoleprøve i Norsk, Tysk, Engelsk og Mathematik.

Der gives i alle Fag daglige Karakterer, som indføres i Klassens Protokol og i Elevens Karakterbog. For hver Maaned udregner Klasseforstanderen alle Elevers Middelkarakter i hvert Fag og deres Hovedkarakter og Numer i Klassen. For Flid, Orden og Opførsel gives Karakterer, som bestemmes i Lærermøde ved hver Maaneds Udgang.

Almindelige Bemærkninger. Skolen har fra dens Oprettelse i 1881 havt Lokale i Stavanger tekniske Aftenskoles store Murbygning, som Skolen har leiet af Stavanger Kommune.

Undervisningen i Legemsøvelser foregaar i Turnforeningens store Gymnastiksal.

Haandgjerning for Gutter har fra 1897 til 1900 foregaaet i Stavanger Arbeidsskoles Lokale, men fra Begyndelsen af Skoleaaret 1900/01 i eget nyt Lokale med nyt Værktøi og fuld, ny og moderne Indredning.

Skolen har om Sommeren Adgang til Stavanger Søbadanstalt, hvor der er et udmærket Søbad.

Den skriftlige Del af alle Eksamener afholdes hvert Aar i Stavanger Understøttelsesforenings store Festsal.

Sundhedstilstanden har i det forløbne Femaar været udmærket god.

De sædvanlige Ferier har hvert Aar været: 7 Ugers Sommerferier, 3 Ugers Juleferier, 1 Uge Paaskeferier, 4 Dages Pintseferier, 17de Mai, Fastelavnsmandag, Kongens Fødselsdag, 1 Maanedslovdag hver Maaned og 1 ekstra Lovdag i Januar eller Februar Maaned til at drive Vintersport, naar Veir og Føre har været udmærket.

Efter endt Eksamen har hvert Skoleaar været afsluttet med en Eksamensfest i Understøttelsesforeningens store Festsal, hvor Eleverne og deres Forældre samt endel andre af Skolens Venner har været tilstede.

Stavanger tekniske Aftenskole. Om Skolens Oprettelse, Formaal, Direktion, Lærere og Bestyrer henvises til foregaaende Femaarsberetning.

Skolen har i Femaaret havt 12 Lærere.

Tilgangen af Elever har i Femaaret været i stadigt Stigende, saa at Skolen blot har kunnet optage Haandværkslærlinger og Industriarbeidere samt nogle faa industriarbeidende Kvinder, samtlige bosatte i Stavanger By, medens man i de foregaaende Aar paa Grund af god Plads har kunnet optage endel flere Kvinder og en hel Del Gutter, som ikke var Haandværkere eller Industriarbeidere.

Antallet af Elever var:

Skoleaar.	1ste Halvaar.	Tilgang af nye Elever 2det Halvaar.	Tilsammen.	Deraf Kvinder.
1896/1897	200	25	225	11
1897/1898	204	18	222	9
1898/1899	243	24	267	8
1899/1900	262	36	298	5
1900/1901	269	19	288	4

Undervisningsplanen har i det forløbne Femaar undergaaet følgende smaa Forandringer:

1) Bogstavregning (Arithmetik) blev fra Skoleaaret 1896/97 optaget som nyt Fag i 2den Klasse for at lære Eleverne at løse lettere Ligninger og at benytte Formler.
2) Dobbelt Bogholderi blev sløifet som Fag i 3die Klasse A fra Skoleaaret 1897/98, da det antoges at Haandværkere har nok med enkelt Bogholderi, som læres i 2den tekniske Klasse.
3) Kemi blev gjenoptaget som fast Fag i 3die Klasse A.
4) Norsk fik i 3die Klasse A fra 1897/98 2 Timer om Ugen istedenfor 1 Time.
5) I Klassen for Frihaandstegning blev fra 1900/01 optaget som nyt Fag Maling af Ornamenter med Oliefarve dels i sort og hvidt efter Gibs, dels i flere Farver, da Malerlærlinger ifølge Haandværksloven til sin Svendeprøve skal tegne og male «enten et Ornament efter Gibs eller i Bunt».

Forøvrigt blev Undervisningen fremmet efter samme Plan som de foregaaende Aar.

Skolen har i Femaaret havt følgende 7 Klasser, hvoraf 3 igjen er delt i 2 Afdelinger:

1) Forberedelsesklassen, oprettet 1883 for Elever, som mangler Kundskaber til at kunne optages i de tekniske Klasser.
   Den er paa Grund af det store Elevantal delt i 2 Parallelklasser.
   Fag: Frihaandstegning, Konstruktionstegning, Modellering, Regning, Norsk og Skrivning.
2) 1ste tekniske Klasse.
   Fag: Frihaandstegning, Konstruktionstegning, Regning, Geometri og Norsk.
3) 2den tekniske Klasse.
   Fag: Frihaandstegning, Projektionstegning, Regning, Arithmetik, Geometri, Norsk, Fysik og Bogholderi.
4) a. 3die tekniske Klasse A (for almindelige Haandværkere).
   Fag: Fagtegning, Regning, Norsk, Fysik og Kemi.
   b. 3die Klasse B (for Mekanikere, Maskinister og Fyrbødere).
   Fag: Mekanik, Maskinlære og Maskintegning.
5) Klasse for Frihaandstegning.
   Fag: Elementær Frihaandstegning, Ornamenttegning, Blomstertegning, Landskabstegning, Perspektivtegning, Tegning efter Gibsfigurer, Masker, Byster m. m. og Maling i Oliefarve efter Gibsornamenter, dels i sort og hvidt, dels i Farver.
6) Klasse for Modellering, oprettet 1890.
   Fag: Modellering i Ler af Ornamenter, Blade, Medaljoner og Reliefs samt Brugsgjenstande. Lidt Støbning i Gibs.

7) Klasse for Fagtegning, oprettet 1895.

Fag: Fagtegning, hver Elev i sit Haandværk, efter Modeller, Fortegninger og Opgaver.

Klassen er delt i 2 Afdelinger: { a) for Bygnings- og Møbelsnedkere. b) for de øvrige Haandværk.

Om Skoletid, Skolepenge og Præmier henvises til foregaaende Femaarsberetning.

Skolen har i Femaaret havt følgende

Indtægter:

Skoleaar.	Statskassens Bidrag.	Stavanger Bys Bidrag.	Skolepenge.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896/1897	5 900.00	3 239.09	736.00	9 875.09
1897/1898	5 900.00	3 336.93	726.00	9 962.93
1898/1899	6 400.00	3 403.71	882.00	10 685.71
1899/1900	6 400.00	3 200.00	958.00	10 558.00
1900/1901	6 800.00	3 400 00	968.00	11 168.00

Udgifter:

Skoleaar.	Lærerlønninger.	Undervisningsmidler.	Brænde, Lys og Rengjøring.	Tilfældige Udgifter.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896/1897	7 050.00	1 027.04	1 666 10	131.95	9 875.09
1897/1898	7 050.00	810.42	1 916.56	185.95	9 962.93
1898/1899	7 050.00	873.14	2 377.34	385.23	10 685.71
1899/1900	7 050.00	1 097.69	2 275.95	134.36	10 558.00
1900/1901	7 050.00	1 693.33	2 156.50	268.17	11 168.00

Stavanger Maskinistskole er oprettet som Dagskole ved Stavanger Kommunebestyrelses Beslutning af 25 Februar 1891. Dens Maal er at forberede til den ved Lov af 26 Juni 1889 anordnede Eksamen for Dampskibsmaskinister.

Skolen staar under Overtilsyn af Forsvarsdepartementet og styres af en Direktion, der bestaar af 3 af Kommunebestyrelsen valgte Medlemmer, Skolens Bestyrer og et af Forsvarsdepartementnt beskikket Medlem.

Bestyrer og Lærere ansættes af Formandskabet, efterat Direktionens Udtalelse om Valget er indhentet.

Skolens Plan, der blev vedtaget af Kommunebestyrelsen 1 Mai 1891, approberedes ved kongelig Resolution af 27 Juni samme Aar.

Eleverne. Søgningen til Skolen, der i de første Aar var saa liden, at Formandskabet i 1896 var betænkt paa at lade Skolen gaa ind, har i de senere Aar bedret sig betydelig, saa Skolen har havt saa mange Elever, som den overhovedet kan overkomme med det Lokale og de Lærerkræfter, den har til sin Raadighed.

For at optages som Elev maa Vedkommende være mindst 18 Aar gammel, have erhvervet den praktiske Øvelse ved Værksted og ombord i Dampfartøi, som Eksamensreglementet fordrer, samt bestaa en Optagelsesprøve, hvorved han godtgjør at besidde Færdighed i Læsning, Skrivning og de fire Regningsarter med hele Tal.

Elevantallet i de forskjellige Skoleaar fremgaar af nedenstaaende Tabel:

Aar.	Antal Elever.	Antal Elever bestaaet Eksamen.	Antal Fripladse.	Antal Stipendiater.	Samlet Beløb af Stipendier.
					Kr.
1896/1897	9	8	0	2	200.00
1897/1898	9	8	0	4	250.00
1898/1899	16	16	0	4	250.00
1899/1900	15	13	3/1	5	350.00
1900/1901	19	19	5/2	5	325.00

Fra 1899 uddeles der, efter Forsvarsdepartementets Bestemmelse, Fripladse ved Maskinistskolerne til et Beløb af 15 Pct. af Skolepengene.

Stipendier bliver hvert Aar uddelt af Departementet til trængende Elever og for at lette Fjerntboende Adgang til Landets Maskinistskoler.

Undervisningen har omfattet Norsk, Regning, Geometri, Fysik, Maskinlære og Tegning i den Udstrækning, som Reglementet for Maskinisteksamen kræver.

Skolen har et 6 Maaneders Kursus fra Begyndelsen af Oktober til Slutningen af Marts, Undervisningen er 6 Timer daglig fra Kl. 8 til Kl. 2.

Maskinisteksamen afholdes hvert Aar i Slutningen af Marts efter Forsvarsdepartementets Bestemmelse.

Skolen har havt Lokale i den tekniske Aftenskoles Bygning paa Bergeland, hvor den har været anvist Kontor og Klasseværelse.

Skolepengene har været Kr. 25.00 for et Skoleaar.

Skolens Budget har stillet sig, som nedenstaaende Tabel viser:

Indtægter:

Aar.	Kommunens Bidrag.	Statens Bidrag.	Skolepenge.	Kassebeholdning fra forrige Aar.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896/1897	1 400.00	1 400.00	225.00	0	3 025.00
1897/1898	1 400.00	1 400.00	225.00	0	3 025.00
1898/1899	1 400.00	1 400.00	400.00	122.44	3 322.44
1899/1900	1 600.00	1 400.00	300.00	200.00	3 670.00
1900/1901	1 550.00	1 450.00	412.50	123.68	3 736.18

Udgifter:

Aar.	Lærer-lønninger.	Lokale.	Renhold og Pedel-tjeneste.	Lys og Brænde.	Modeller, Apparater og Diverse.	Kasse-beholdning.	Til-sammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896/1897 ...	2 300.00	400.00	60.00	65.00	200.00	0	3 025 00
1897/1898 ...	2 300.00	400.00	60.00	65.00	77.56	122.44	3 025.00
1898/1899 ...	2 300.00	400.00	60.00	65.00	297.44	200.00	3 322.44
1899/1900 ...	2 300.00	600.00	60.00	65.00	521.32	123.68	3 670.00
1900/1901 ...	2 300.00	600.00	60.00	65.00	594.35	116.83	3 736.18

Skolens Samling af Inventar, Modeller, Apparater og Bøger havde ved Udgangen af 1901 en Værdi af Kr. 3 567.45 og er forsikret mod Ildsvaade i Brandforsikringsselskabet «Norden».

Stavanger Stuertskole, der er en kommunal Indretning, begyndte sin Virksomhed den 1 Oktober 1896. Der holdtes tvende 3-maanedlige Kurser Vinteren 1896/97 med et samlet Antal Elever af 30. Lignende Kurser afholdtes ogsaa Vinterhalvaaret 1897/98 med 28 Elever.

Skolens Formaal er at meddele vordende Stuerter saavel theoretisk som praktisk Undervisning til Madstel ombord i Handelsflaaden. Eleverne erlægger i Kontingent Kr. 20.00 pr. Maaned for Undervisning og Kost. Skolen har havt et Statstilskud af Kr. 600.00 pr. Budgetaar; Udgifterne iøvrigt udredes af Kommunen.

Den stærke Tilstrømning til Skolen varede imidlertid ikke mere end disse 2de Skoleaar; senere har der ikke meldt sig saa mange Elever, at man har fundet sig beføiet til at sætte igang noget Kursus. Aarsagen hertil ligger efter

Bestyrelsens Formening ikke deri, at Søfolkene ikke finder Undervisningen nyttig, men maa antagelig skrive sig derfra, at der Aarene 1897—1900 var en meget travl Tid, med gode Hyrer og stærk Efterspørgsel efter Mandskaber. Der fandtes i Aarene saaatsige ingen Oplæggelse af Skibe. Gutterne fik altsaa ikke Anledning til at tænke paa Skolen. Disse Tilstande varede alle disse Aar og der er nu al Rimelighed for, at Skolen ikke paany bliver optaget i Stavanger.

Stavanger Handelsskole er oprettet ved Beslutning af Stavanger Kommunebestyrelse den 9 September 1897 og samtidig blev dens Plan vedtaget. Skolen begyndte sin Virksomhed den 11 Oktober 1897.

1ste Skoleaar indmeldtes 112 Elever, hvoraf 41 i II Klasse,
37 - I — A,
34 - I — B.

Af disse har 5 Elever Fripladsø.

Ved Skoleaarets Slutning var Elevantallet: 20 i II Klasse,
32 - I — A,
18 - I — B.

2det Skoleaar: Den 31 August 1898 blev besluttet, at saafremt flere Elever end de fra I Klasse opflyttede meldte sig til II Klasse, skulde denne deles i 2 Parallelklasser, II A og II B. Der søgtes oprettet et Kursus i enkelt Bogholderi for Elever med Betingelse forøvrigt for at komme op i II Klasse. Kurset paa 2 Uger, tilsammen 20 Timer; dette Forslag blev antaget af Formandskabet den 15 September 1898.

Den 18 September 1898 begyndte det ovennævnte Ekstrakursus i enkelt Bogholderi med 28 Elever, hvoraf 24 begyndte Undervisningen i II Klasse B den 1 Oktober.

Skolen begyndte derefter Undervisningen den 1 Oktober med tilsammen 118 Elever: 31 i I Klasse A, 28 i II Klasse A,
32 - I — B, 27 - II — B.

Af Eleverne havde 4 Fripladse i II Klasse,
3 — - I —

Ved Skoleaarets Slutning var Elevantallet:
22 i I Klasse A, 21 i II Klasse A, } tilsammen 84 Elever.
23 - I — B, 18 - II — B }

3die Skoleaar: Den 18 September begyndte Ekstrakursuset i enkelt Bogholderi, hvortil havde meldt sig 17 Elever, som alle begyndte Undervisningen i II Klasse A den 1 Oktober.

Til dette Skoleaar havde der meldt sig 62 Elever til I Klasse, som blev delt som før i 2 Parallelklasser, men til II Klasse kun 32 Elever, hvorfor der blev besluttet, at II Klasse ikke skulde deles. Skolen begyndte derefter Undervisningen den 1 Oktober med tilsammen 103 Elever:
34 i I Klasse A, 37 i II Klasse,
32 - I — B.

Af Eleverne havde 2 Fripladse i II Klasse.

Ved Skoleaarets Slutning var Elevantallet:

22 i I Klasse A, 15 i II Klasse, } tilsammen 60 Elever.
23 - I — B }

4de Skoleaar: Til Ekstrakursuset i enkelt Bogholderi havde meldt sig 17 Elever, som alle begyndte Undervisningen i II Klasse. Den 1 Oktober begyndte Undervisningen med tilsammen 103 Elever:

32 i I Klasse A, 42 i II Klasse,
29 - I — B.

Af Eleverne havde 2 Fripladse i II Klasse og 1 i I Klasse.

Ved Skoleaarets Slutning var Elevantallet:

40 i I Klasse A og B og 29 i II Klasse, tilsammen 69 Elever.

Rekapitulation af Elevantallet:

Indmeldt:

1ste	Skoleaar	1897—1898	112	Elever:	I	Klasse	A og B	71,	II Klasse	41;
2det	—	1898—1899	118	—	I	—	—«—	63,	II —	55 i A og B;
3die	—	1899—1900	103	—	I	—	—«—	66,	II —	37;
4de	—	1900—1901	103	—	I	—	—«—	61,	II —	42.

Undervist er bleven i:

II Klasse:	Engelsk	3	Timer om Ugen,
	Handelskorrespondance	2	—«—
	Dobbelt Bogholderi	3	—«—
	Handelsregning	2	—«—
I Klasse:	Engelsk	2	—«—
	Norsk	2	—«—
	Regning	3	—«—
	Enkelt Bogholderi	2	—«—
	Skrivning	1	—«—

Stavanger Handelsskoles Regnskab:

Indtægter:

	Skolepenge.	Stavanger Kommune.	Renter.	Tilsammen.
1897/1898	Kr. 1 929.00	Kr. 664.62	Kr. 1.69	Kr. 2 595.31
1898/1899	- 2 296.50	- 1 223.65	- —	- 3 520.15
1899/1900	- 1 743.00	- 1 008.11	- —	- 2 751.11
1900/1901	- 1 917.50	- 631.57	- —	- 2 549.07
	Kr. 7 886.00	Kr 3 527.95	Kr. 1.69	Kr. 11 415.64

Udgifter:

	Lønninger.	Brænde og Belysning.	Rengjøring.	Tilfældige Udgifter.	Tilsammen.
1897/1898	Kr. 1 920.00	Kr. 501.33	Kr. 50.00	Kr. 123.98	Kr. 2 595.31
1898/1899	- 2 692.02	- 602.82	- —	- 225.31	- 3 520.15
1899/1900	- 2 122.00	- 464.56	- —	- 164.55	- 2 751.11
1900/1901	- 2 132.00	- 253.07	- —	- 164.00	- 2 549.07
	Kr. 8 866.02	Kr. 1 821.78	Kr. 50.00	Kr. 677.84	Kr. 11 415.64

Om Stavanger offentlige Sømandsskoles Virksomhed 1895—1900 inklusive hidsættes følgende Tabel:

Aar.	Antal Elever.	Styrmandseksamen.				Dampskibsstyrmandseksamen.					Antal Fripladse.	Undervisningstid.	Navigationsundervisning.				Dampskibsstyrmandseksamen.		Sygepleie.	
		Dim.	I Kl.	II Kl.	Rej.	Elever.	Dim.	I Kl.	II Kl.	Rej.			Skoletid.	Førstelærer.	Andenlærer.	Timelærer.	Skoletid.	Lærer.	Skoletid.	Lærer.
1/9 95—30/4 96	53	43	32	4	7	0	0	0	0	0	0	8—1, 3—6	1/9 til 30/4	G. Pedersen.	Joab Johnsen.	Berge, F. Johnsen, Thorsen.			1/10 til 30/4	Dr. Myhre.
1/9 96—30/4 97	53	39	28	5	6	22	9	9	0	0	0	8—1, 3—6	1/9 til 30/4	Do.	Do.	Berge, F. Johnsen, Thorsen.	1/10 til 30/4	Rasmussen.	1/10 til 30/4	Do.
1/9 97—30/4 98	44	37	28	6	3	18	15	14	1	0	1	8—1, 3—6	1/9 til 30/4	Do.	Do.	Berge, Thorsen.	1/10 til 30/4	Do.	1/10 til 30/4	Do.
1/9 98—30/4 99	22	18	15	2	1	12	7	6	0	1	0	8—1, 3—6	1/9 til 30/4	Do.	Do.	F. Johnsen.	1/10 til 30/4	Do.	1/10 til 30/4	Do.
1/9 99—30/4 1900.....	34	31	25	4	2	28	20	17	2	1	0	8—1, 3—6	1/9 til 30/4	Do.	Do.	F. Johnsen.	1/10 til 30/4	Nilsen.	1/10 til 30/4	Do.

Anmærkning. I Aaret 1896 til 1897 deltog 2 Skibsførere i Undervisningen i Sygepleie, ellers ingen saadan Deltagelse.

Aar.	Statsbidrag.	Kommunetilskud.	Elevernes Kontingent.	Samlet Indtægt.	Lærerløn.	Øvrige Udgifter.	Samlet Udgift.	En eksamineret Dampskibsstyrmandselev koster	En eksamineret Styrmandseksamenelev koster
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1895/1896	1 369	1 374	3 212	5 955	4 372	1 583	5 955		79
1896/1897	1 647	1 647	2 988	6 282	4 757	1 525	6 282	37	90
1897/1898	1 787	1 787	2 562	6 136	4 689	1 446	6 135	23	106
1898/1899	1 850	1 920	1 328	5 098	3 775	1 323	5 098	59	223
1899/1900	1 729	1 729	2 484	5 942	4 572	1 370	5 942	17	121

Vestre Arbeidsskole for Gutter har været i Virksomhed i de sidste Femaar saaledes som før, nemlig i Vinterhalvaaret, fra 1ste Oktober til 31 Marts, i et leiet Lokale ved Løkkeveien 44 Elevernes Antal har ogsaa været det samme som før, nemlig 30 fordelt paa to Partier. Hvert Parti har havt Skole hveranden Dag to Timer eller seks Timer hver Uge. Arbeidet har været det samme som tidligere, nemlig Snedkerarbeide med Dreining for de flinkeste Elever. I Aarene 1899—1900 og 1900—1901 gjordes den Forandring, at det ene Parti havde det ovenfor nævnte Arbeide, medens det andet havde Skomagerarbeide. Interessen for dette Arbeide var saa stor, at kun den mindste Del af dem, som vilde være med, kunde optages. En Skomagermester underviste i dette Fag, medens Bestyreren ledede Snedkerafdelingen. Gutternes Opførsel og Flid i begge Afdelinger var meget bra. Undervisningen gives frit, men Materialierne maa Gutterne selv betale, mod at de oparbeidede Sager er deres.

Udgiften til Skolens Drift har aarlig været omkring Kr. 250.00, hvoraf en liden Del er indkommet ved frivilligt Bidrag, medens det øvrige i sin Tid blev givet af Brændevinssamlaget med det nærmeste Maal at skulle være Byggefond. Nu er dette snart opbrugt og der bliver neppe andet Raad nu end at nedlægge Skolen, om der ikke kommer yderligere Bidrag. Dette er beklageligt først og fremst for Skolens Skyld, men dernæst ogsaa for en testamentarisk Gave paa Kr. 12 000.00, der i sin Tid vilde tilfaldt denne Skole, men da gaar tabt.

Bestyreren har i flere Aar ledet Skolen uden Godtgjørelse og i de sidste 2—3 Aar ogsaa holdt gratis Lokale til Skomagerafdelingen. I de senere Aar har Bestyrelsen bestemt 40 Øre for hver Undervisningstime.

Bestyrelsen bestaar for Tiden af følgende: Seilmager Joh. Pedersen, Kjøbmand Joh. C. Schouw, Snedker H. R. Aarrestad, Handelsmand N. Aarrestad og Skomager J. Malmin.

Østre Arbeidsskole for Gutter har som Formaal at holde Gutterne borte fra Gadelivet. Dette søges naaet ved at give dem Anledning til nyttig Beskjæftigelse.

Skolen eier egen Bygning i Nedre Dalgade. Der meddeles Undervisning i Træsløid, Dreining og Skomagerarbeide. Undervisningen er fri. Elever, hvis Forældre har Raad til det, betaler 1 Krone i Indskrivningspenge. De oparbeidede Gjenstande bliver Elevernes Eiendom, mod at de betaler en ringe Godtgjørelse for Materialierne.

Vor Modelrække følges ikke saa strengt nu, efterat Sløid er lovfæstet Fag i Folkeskolen. Eleverne har allerede ved Indtegnelsen adskillig Færdighed i Brugen af Værktøi. Skolen drives mere som Haandgjernings- end som Sløidskole.

Den styres af en Direktion, der vælges paa den aarlige Generalforsamling. Konsul E. Berentsen, Kjøbmændene N. Svendsen og J. Gausland har stadig været gjenvalgte i Femaaret.

Det nærmeste Tilsyn føres af Skolens Bestyrer, der tillige er Kasserer. Til 1900 indehavde Lærer Chr. Oftedal Stillingen. Ved hans Død overtoges den af Folkeskolelærer Anders Hirth uden Løn.

Skolen har foruden Bestyrer 3 Lærere: 1 Snedker, 1 Dreier og 1 Skomager. Samtlige er Mænd i god privat Virksomhed. De har derfor af Interesse for Gjerningen arbeidet for 30 à 35 Øre pr. Time.

Skolen er stadig i Virksomhed i Vinterhalvaaret 1 Oktober—1 April hver Aften. Hver Elev faar 2 Timers Undervisning fra Kl. 4—6 eller 6—8.

Tidligere havde Skolen et betydeligt Bidrag af Stavanger Brændevinssamlag, fra Kr. 1 000—2 000 aarlig. Skolen kunde da underholde lønnet Bestyrer, en Snedker, der hele Aaret var i Skolens Tjeneste, og et Elevantal af 200 Gutter.

Ved Samlagets Nedstemning ophørte dette betydelige Bidrag og Skolens Drift maatte indskrænkes til det Halve. Øverste Etage af vor Skolebygning har vi derfor maattet bortleie til andet Brug. Elevantallet har nu været ca. 100 Gutter aarlig.

Skolens Indtægter bestaar af et aarligt Bidrag af Stavanger Kommune, Kr. 300, Renterne af Albrektsens Legat, Kr. 1 500, som er bortlaant til 5 Pct., Indskrivningspenge, 1 Krone pr. Elev, Husleie og frivillige Gaver, ca. Kr. 40 aarlig.

Skolen er beliggende i et tæt bebygget Arbeiderstrøg, og vi har mange Beviser paa, at den virker til Nytte og Velsignelse. Det hører saaledes ikke til Sjeldenhederne, at Gutterne ved Slutningen af Vinterkurset selv kan lave sine nye Sko.

I Snedker- og Dreierværkstedet arbeides ogsaa en hel Del Gjenstande til Glæde og Nytte for Elev og Hjem.

Husflidsforeningens Virksomhed i Femaarene:

	Omsætning.	Kurser.	Elevantal.
1895/96	Kr. 5 300	2	40
1896/97	- 5 100	2	17
1897/98	- 6 604	4	71
1898/99	- 7 830	3	72
1899	- 7 535	3	79
1900	- 8 104	8	233

Desuden er hele Aaret holdt Skole, hvor der undervises i Vævning, Kurvarbeide, Rafiaarbeide, Manillasko, Mattelægning, Hattesyning m. m. m., og har Elevantallet her været gjennemsnitlig ca. 15.

Ved kommunal Foranstaltning holdtes Skolekjøkkener i Gang ved Domkirkens, Petri og Johannes' Folkeskoler. Om sidstnævnte Skolekjøkkens Drift i Femaaret hidsættes:

Ved Johannes' Skolekjøkken undervises efter følgende Plan:

Maal: Sans og Respekt for alt husligt Arbeide, selv det ringeste, naar det tjener til Familiens Sundhed, Velvære og Trivsel.

Nogen praktisk Øvelse i tarveligt Madstel, Bagning og Vask.

Til Opnaaelse heraf skal følgende Kundskaber og Færdigheder søges naaet:

1) Kjendskab til Næringsmidlernes kemiske Sammensætning, Udnyttelse og Næringsværdi i Forhold til Pris.
2) Kjendskab til Brændematerialiernes kemiske Sammensætning og Varmeværdi.
3) Det menneskelige Legemes Behov af Næringsstoffe og Kostens rigtige Sammensætning.
4) Øvelse i at tilberede paa billigste og fornuftigste Maade de almindeligste Retter.
5) Rengjøring og Vask.
6) Beregninger og Udgiftsoverslag for Familier.
7) Grundregler for Smaabørns og Syges Kost og Pleie.

Hver Mandags Formiddag Kl. 1/2 10 skal alle Elever samles til theoretisk Undervisning efter ovenstaaende Plan.

I Kjøkkenet er 3 Komfurer, og til hver Komfur et lidet «Kjøkken» med Tilbehør af Kjøkkentøi o. s. v. I hvert af disse «Kjøkkener» arbeider 4 Elever 1 Dag om Ugen og praktiserer da det om Mandagen Lærte. Den praktiske Undervisning begynder Kl. 8 om Morgenen. Børnene arbeider 3—4 Timer om Dagen og skal saaledes være færdige Kl. mellem 11 og 12.

Den første Tid betalte Eleverne 10 Øre for Maden, eller den blev solgt paa anden Maade. Men efterat Kommunen helt overtog Kjøkkenet, spiser Eleverne gratis, medens alt Bagværk sælges, dog uden Fortjeneste.

Driftsomkostningerne for 1896 og 1897 vil kunne sees af Hr. Tønnesens Regnskab, der blev overleveret Formandskabets Ordfører, da Kjøkkenet overtoges af Kommunen.

For de 3 sidste Aar stiller Udgifterne sig saaledes:

1898.	1899.	1900.
Kr.	Kr.	Kr.
174.41	86.07	92.44
52.95	17.16	20.95
136.15	0.50	1.50
363.51	103.73	114.89

Elevantal:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
32	70	70	44	38

Som det af ovenstaaende vil sees, har Søgningen været mindre de 2 sidste Aar. Aarsagen hertil maa vel søges i flere Omstændigheder:

Den udvidede Skoleplan, hvorved Børnene fik forlænget Skoletid og mere Hjemmearbeide. Det store Brug, Fabrikerne gjør af skolepligtige Børn. – En stor Del af Befolkningen i østre Bydel er jo fattige, og Udsigten til at tjene Penge har for dem større Betydning end den Lærdom, Skolekjøkkenet byder dem. Og da Undervisningen ikke er tvungen, har man saaledes i Grunden intet Baand paa dem.

Der bliver rigtignok ved hver Indskrivning indstændigt paalagt Eleverne at søge Skolen flittigt, men naar Leilighed bydes — Brislingsjau o. l. —, saa farer en hel Del derhen. Fabriksvirksomheden har jo i det hele taget vist sig meget uheldig for Skolen, og da især for Skolekjøkkenet, hvor man, som før sagt, staar aldeles magtesløs.

Det norske Missionsselskab har ogsaa i dette Femaar drevet sin Hedningemission paa de tidligere optagne Marker, nemlig Sydafrika og Madagaskar. Paa førstnævnte Sted har det sine fleste Stationer (8) i Zululandet, men ogsaa nogle (4) i Natalkolonien og endelig en indenfor Transvaal. Paa Madagaskar har det Stationer saavel i Indlandet (de fleste og største) som paa Øst- og Vestkysten.

I Sydafrika har Fremgangen ikke været saa rask som paa Madagaskar, dog noget bedre end i foregaaende Femaar. Man har gjennemsnitlig kunnet optage i Menigheden 2 à 3 Hundrede aarlig. Foruden den i Folkets bekjendte Træghed liggende Hindring for Arbeidet har man havt at kjæmpe med flere nationale Ulykker (Tørke, Græshoppesværme og Kvægpest), der har udtømt Landets paa Forhaand sparsomme Hjælpekilder og besværliggjort Missionens Væren og Virken i Landet. Imod Slutningen af Femaaret kom dertil Boerkrigen, der nødte Selskabet til foreløbig at opgive sin Station i Transvaal og for en Tid ogsaa et Par af de nordligste Stationer i Zululandet, men forøvrigt ikke har tilføiet Missionen nogen betydeligere Skade, om den end paa forskjellige Maader indirekte har hemmet og vanskeliggjort Arbeidet.

Paa Madagaskar er Missionen i dette Femaar forsaavidt kommet ind i et nyt Stadium, som den nu har arbeidet under fransk Styre, idet Øen med Franskmændenes Erobring af dens Hovedstad den 30 September 1895 kom under fransk Protektorat og nogle Maaneder senere blev gjort til en fransk Koloni og stillet under en Generalguvernør i Hovedstaden, med underordnede franske Embedsmænd i Provinserne. Dette har for Missionen medført baade Fordele og Vanskeligheder. Til Fordelene maa regnes et bedre Styre og en bedre Retspleie samt et ihærdigt Arbeide paa at aabne Landets Hjælpekilder, forbedre Kommunikationsmidlerne o. s. v. Paa de forøgede Vanskeligheders Konto falder navnlig det uforstandige Krav paa Indførelse af Fransk som tvungent Fag i alle Landets Folkeskoler (nu opgivet) samt den Maade, hvorpaa flere underordnede Funktionærer stillede sin Indflydelse til Jesuiternes Tjeneste i deres hensynsløse Kamp mod alle Protestanter, en Kamp, der ofte udartede til ligefrem Forfølgelse. De høiere franske Embedsmænd har dog altid vist den norske Mission Velvillie, og jo mere det er gaaet ind i Folkets Bevidsthed, at Frankrige

virkelig vil hævde Religionsfrihed, desto mere er disse Forfølgelsesforsøg faldne magtesløse til Jorden.

I 1896 udbrød der en Opstand mod Franskmændene, som kostede baade engelske og franske Missionsfolk Livet og bragte 27 af det norske Missionspersonale i den øiensynligste Livsfare, idet de i hele 3 Dage (25—27 Mai) holdtes indesluttede paa Sirabestationen af en fiendtlig Hær paa 1 500 Mand og først i det sidste Øieblik blev reddede af en tililende Undsætningshær.

For Tiden er Betingelserne for Arbeidets Fremgang meget gode. Det er kun den Omstændighed, at Alt er blevet saameget dyrere end før, der føles trykkende for Missionen.

Missionsarbeidets Fremgang har været stor og jevnt voksende, især i Indlandet, hvor man gjennemsnitlig har kunnet optage i Menigheden aarlig 3—5 000 og i Aaret 1900 endog henimod 8 000. Paa Øst- og Vestkysten har Fremgangen i Sammenligning hermed været ubetydelig.

Ialt er der i dette Femaar døbt noget over 25 000 paa det norske Missionsselskabs Arbeidsmarker.

Ved Siden af dette Menighedsarbeide udfoldes der en betydelig Skolevirksomhed.

I de senere Aar har Folkeskolernes Antal paa Selskabets Arbeidsmarker været omtrent 1 000 med ca. 40 000 Elever. Desuden har man en Præsteskole og flere Lærerskoler, medens den medicinske Skole (til Uddannelse af indfødte Læger), der dreves af Norske og Engelske i Forening, har maattet nedlægges, siden Landet blev fransk Koloni.

Selskabet har to Hospitaler i Virksomhed og et stort Spedalskehjem med et Belæg af over 500. Dette sidste underholdes nu delvis af den franske Stat. Der er desuden oprettet flere smaa Spedalskehjem af de Indfødte selv med Støtte af Selskabet. En Arbeidsskole, og flere høiere Almueskoler og Haandgjerningsskoler har været i Virksomhed; ligeledes et Trykkeri, fra hvilket ikke saa faa Skrifter dels af religiøst, dels af mere alment Indhold er udgaaede.

Til Selskabets forskjellige Arbeidsmarker er der i Femaaret udsendt 15 Missionspræster (hvoraf 2 franske), 2 Lærere (begge franske) og flere Læreriner og Diakonisser. 12 Personer af Missionspersonalet — hvoraf 5 Præster — er i Femaaret afgaaet ved Døden og nogle er udtraadt af Tjenesten.

I Hjemmet har Selskabet i Femaaret havt en Generalforsamling (i 1898), og en af Selskabets 8 Kredse (Tromsø) er bleven delt i to (Tromsø og Bodø). Et Kuld paa 12 Elever er i dette Tidsrum udeksamineret fra Missionsskolen, der i Løbet af denne Tid har skiftet Forstander.

Selskabets Indtægter i Femaaret har været: Kr. 2 731 500.00 og Udgifterne: Kr. 2 769 066.00, hvilket altsaa giver et Underskud af ca. Kr. 38 000.00.

Stavanger Museum's Direktion har bestaaet af 6 Medlemmer.

Medlemmernes Antal har været ca. 200

Samlingerne har været aabne for Publikum hver Søndag fra Kl. 11½—Kl. 1½ og fra Kl. 5—6 samt Torsdag fra Kl 12—1. Desuden har der

været Anledning til at bese Samlingerne udenom de faste Aabningstider. Adgangen har været gratis.

De Besøgendes Antal har været ca. 20 000 aarlig. Dertil har Museet havt hyppige Besøg af Skolebørn fra Byens og Landdistrikternes Skoler.

Museet har til sin Drift havt Kr. 6 000 af Staten, Kr. 1 000 af Stavanger Kommune, Kr. 200 af Stavanger Amt, ca. 3 000 Kr. af Samlagets Legat og ca. 800 Kr. i Medlemskontingent.

Museets Samlinger er forøget saa meget i de forløbne Aar, at Tilbygning af en ny Fløi i høi Grad er paakrævet.

Antallet af Museets literære Bytteforbindelser er i Femaaret steget fra 110 til 155.

Hvert Aar har Museet udgivet et Aarshefte, hvori Aarsberetning samt Afhandlinger væsentlig af Museets Konservator.

Stavanger Kunstforening har i Femaaret havt sit Lokale i Museets Bygning.

Kontingenten, der tidligere var Kr. 12.00 pr. Lod, er nu forandret derhen, at den er Kr. 12.00 for Mænd, medens der er aabnet Adgang for Kvinder at blive Medlemmer for en Kontingent af Kr. 6.00. Dette bidrog til, at flere Herrer indmeldte sine Hustruer, og derved steg Medlemsantallet og den aarlige Kontingent.

Man har i Femaaret derfor kunnet afse et noget større Beløb end tidligere til Indkjøb af Kunstværker til Udlodning, ligesom man har kunnet anskaffe nogle større værdifulde Billeder til det faste Galleri.

Tidligere havde man et Bidrag af Brændevinssamlaget til Forøgelse af det faste Galleri, men da dette blev nedstemt, bortfaldt altsaa Bidraget og det er at befrygte, at man ikke vil kunne afse noget synderligt af Foreningens aarlige Indtægter til dette.

En gammel Gave fra Familien Kielland til Kunstforeningen, nemlig en Byggetomt, vil forhaabentlig i næste Femaar komme til sin Ret, idet Bestyrelsen nærer Haab om at kunne tilveiebringe de nødvendige Midler til Opførelse af egen Bygning, hvorved man haaber at kunne opnaa øget Interesse for Foreningens Virksomhed.

Stavanger Theater eies af det Aktieselskab, som kjøbte det i 1886 af Stavanger Sparebanks Konkursbo.

Bygningen har efterhaanden undergaaet større Reparationer, ligesom Scenen er betydelig udvidet ved Tilbygning. Scenen er derfor nu rummelig og tiltalende. Assurancesummen, der før var Kr. 68 000, er ved Tilbygningen forhøiet til Kr. 77 000. Gjælden til Hypothekbanken er ca Kr. 7 000.

Theatret rummer ca. 600 Tilskuere. I de senere Aar er det efterhaanden blevet mer benyttet. Saaledes blev i Aaret 1900 givet 85 Theaterforestillinger og Koncerter mod 65 saadanne i 1895. Det er næsten udelukkende fremmede Kunstnere, som optræder, og Leien, de erlægger, er nogenlunde tilstrækkelig til

Bygningens Vedligehold og til Assurance og Skatter, men til noget mer strækker den ikke, og der er saameget ufærdigt, som venter paa at blive paabegyndt, naar Penge haves.

Byselskabet. I det forløbne Femaar har Selskabet med en aarlig Kontingent af ca. 300 Kroner — og desuden Tilskud fra «Fondet til Stavanger Bys Vel» — med en Udgift af ialt Kr. 5000 — kjøbt og betalt Kannikparken — beplantet Malleveien udover — vedligeholdt Musæparken og Kannikparken — opsat Granitsøiler med mellemhængende Kjætting rundt begge Parker — kjøbt og vedligeholdt alle Byselskabets Bænke i Byen og udover Spadserveiene — plantet Allé-Træer i endel Gader — bidraget Kr. 250 til «Neandros-Monumentet».

Kommunebibliotheket. Bogsamlingens Størrelse ved Femaarets Udgang var ca. 13 000 Bind, brandforsikret for 30 000 Kroner.

Annuum til Indkjøb og Vedligehold var i:

1896 (af Brændevinssamlaget)	Kr.	1 200
1897	-	-
1898 (af Kommunen)	-	1 000
1899 (ligesaa)	-	1 000
1900 (ligesaa)	-	1 500
hvad der altsaa i Femaaret udgjør	Kr.	4 700

Betjeningen var:

Bibliothekaren med aarlig Løn	Kr.	800
Assistenten — — —	-	500
Budkonen — — —	-	144
altsaa aarlig medgaaet til Lønninger	Kr.	1 444

eller i Femaaret tilsammen 7 220 Kroner, der helt er udredet af Kommunen.

Udlaanets Størrelse kan ikke nøiagtig opgives, — kun rent skjønsmæssig sættes til henved 20 000 Bind aarlig.

Bibliotheket flyttedes i 1900 fra Torvet til midlertidigt Lokale i Skagen, hvor der betaltes en aarlig Leie af 700 Kroner.

Dagspressen. I Byens Presseforhold indtraadte den Forandring, at Dagbladet «Stavangeren» — den gamle «Krydseren» — i Høsten 1899 forenedes underét med «Stavanger Avis». De øvrige 3 Dagblade er «Stavanger Amtstidende», «Vestlandsposten» og «Stavanger Aftenblad».

Fattigpleien i Domkirkens Menighed. Vaaren 1899 besluttedes i Menighedsmøde at udskille Domkirkens Menigheds Fattigpleie fra Byens fælles private kirkelige Fattigpleie, der i en længere Tid havde omfattet alle 3 Menigheder.

Petri Menighed havde allerede for 12—15 Aar siden udskilt sig.

15 September samme Aar konstitueredes Domkirkens Fattigpleie derpaa i Menighedsmøde, hvor Statuter vedtoges.

Diakonmøder af de mandlige og kvindelige Hjælpere samt Menighedens fast engagerede Diakonisse afholdtes samme og følgende Vinter én Gang maanedlig. Ved disse Møder uddeltes Kul og Penge — ikke efter fast Schema, men efter de Pleiendes konduitemæssige Krav — for ikke ved fast ligelig Uddeling at opøve Fordringsfuldhed og Utaknemmelighed. Til Julen uddeltes mere jevnt til alle af de for Anledningen indstrømmende Gaver in natura og i Penge.

De Pleiendes Antal har været ca. 50 og de Pleiedes ca. 150 Hovedpersoner.

Budgettet var det første Aar paa ca. 3 000 Kr.

Der bestemtes ikke at ty til Bazar, men at søge indvundet Indtægter ved Kollekt i Kirken, aarlig Offerdag, aarlige faste Bidrag og frivillige tilfældige Bidrag (ved kirkelige Fester, Familiehøitider etc.).

St. Petri Menigheds kirkelige Fattigpleies Indtægter

i nævnte Tidsrum har været	Kr.	8 985.90
Deraf givet i Aaret 1896 af Brændevinsbolaget	-	1 000.00
Indkommet ved Bazarer	-	3 125.54
Gjennem Kirkebøsserne	-	1 253.87
Ved Indsamlingskort	-	1 219.19
Private Gaver, især til Jul	-	2 387.30
Uddelt til Fattige	-	5 932.63
Desuden uddelt Kul, Mad, Klæder etc., især til Jul.		
Til et Gamlehjem afsat	-	240.00

Antallet af fattige Familier har været ca. 120 med 200 Individer.

Menighedsdiakonissen har gjort ca. 7 000 Sygebesøg og ca. 1 500 Fattigbesøg.

Menigheden er inddelt i 22 Distrikter, der tilsees af 44 frivillige (mandlige og kvindelige) Diakoner og Diakonisser.

St. Johannes Menighed har kun siden Høsten 1899 havt egen Menighedsfattigpleie; tidligere havde St. Johannes og Domkirkens Menigheder i flere Aar Fattigpleien sammen under Navn af «Den private Fattigpleie»; men i 1899 fremkom fra Domkirkens Menighed saa bestemte Krav paa, at hver Menighed skulde have sin særskilte Menighedsfattigpleie, at Fraskillelse maatte ske, og St. Johannes Menighed har da fra nævnte Tid, saa godt det har ladet sig gjøre i en saa stor Menighed med saa mange Fattige og Trængende, drevet sin egen Fattigpleie; der har været arbeidet paa samme Maade, som den tidligere private Fattigpleie arbeidede. Det er de Trængende og Syge, man har søgt at komme tilhjælp, saa langt Midlerne har tilladt det.

Menigheden er inddelt i 24 Kredse, som da har dels 2, dels 1 Fattighjælper at tilse de Trængende eller Syge inden Kredsen. For Tiden arbeider 40 Fattighjælpere, 27 Damer og 13 Herrer, i Fattigpleiens Tjeneste. Det bedste Arbeide i Fattigpleien udføres dog af en Diakonisse, som Fattigpleien

underholder; hun er stadig paafærde med Hjælp og Raad hos Syge og Trængende. Hendes Underhold koster aarlig omkr. 700 Kr.

Hjælpen til de Fattige ydes særlig i Brænde og Madvarer, dels ogsaa i Kontanter, hvor man har Sikkerhed for, at disse benyttes paa en rigtig Maade, og ved Uddeling af Klæder.

Fattigpleiens Midler tilveiebringes ved frivillige Gaver, dels ved større Gaver fra en og anden af Gjerningens Velyndere, dels derved, at hver Fattighjælper har en Gavebog, som han gaar omkring med i sin Kreds og samler smaa Beløb hos dem, der har Hjertelag og Raad til at yde en Skjærv, og ved Kirkebøsser. I September Maaned f. A. afholdt Fattigpleien en Bazar, der gav omkr. 2 000 Kr. Indtægt.

Fattigpleiens aarlige Indtægt og Udgift i disse Aar har været omkr. 2 000 Kr. Meget mere trængtes, men man har ikke formaaet at tilveiebringe mere.

Bestyrelsen bestaar af 6 Medlemmer, 3 Damer og 3 Herrer; Menighedens Sogneprest er for Tiden Formand og Hr. T. O. Aasland Kasserer. Statuterne bestemmer, at en af Menighedens Prester altid skal være Medlem af Bestyrelsen.

Bethania-Stiftelserne. I Femaaret 1896—1900 har Stiftelsernes 5 Hjem været i uafbrudt Virksomhed, ligesom hvert Hjem har havt det reglementerede Antal Børn undtagen i den korte Tid mellem Udtrædelse og Optagelse. Børnene har været fordelte saaledes:

I.	Hjem	50	Gutter	11—15 Aar.
II.	Do.	20	—	7—10 —
III.	Do.	16	—	over 15 Aar (Læregutter).
IV.	Do.	18	Smaapiger og -gutter	2—7 Aar.
V.	Do.	16	Piger og 8 Gutter	15 Aar.

Ligesaa har Stiftelsernes Værksteder, Bogtrykkeriet, Bogbinderiet, Skomagerværkstedet og Poseværkstedet, været i stadig Drift. Ligesaa den til Stiftelserne hørende Gaard «Emmaus» i Hetland.

Lindøens Redningshjem blev i 1899 solgt til Stavanger By, der har omgjort det til en Tvangsskole med den samme Forstander som før.

I 1900 har Stiftelserne bygget nyt Skolehus med 4 Skoleværelser, lyse, rummelige og tidsmæssigt indrettede. De Værelser, som før brugtes til baade Skole og dagligt Ophold i de forskjellige Hjem, blev det samme Aar indrettede paa en hjemlig Vis med Borde, Stole og Vægskabe, hvorved meget blev vundet i hjemlig Hygge.

I 1900 foretoges ogsaa en anden Udvidelse, idet der indkjøbtes Hus No. 7 i Bredbakken, der indrededes til et Hjem for 20—25 Børn. Denne Udvidelse blev nødvendiggjort ved de mange Ansøgninger om Optagelse af nødlidende Børn. Aarligaars var der indkommet Ansøgninger for 70—80 Børn, og man havde kun evnet at modtage en Trediedel af disse.

Børn optages fra det hele Land, dog saaledes, at der tages fortrinsvis Hensyn til de Steder, der understøtter Stiftelsernes Gjerning.

Stiftelserne underholdes ved frivillige Gaver og ved Overskuddet af Stiftelsernes Værksteder, af de Stiftelserne tilhørende Blade: «Vestlandsposten», «Vestlandspostens Ugeudgave» og «Bibelbudet», samt af Renterne af Kr. Jakobsens Legat, stort Kr. 90 000, hvoraf $^2/_3$ af Renterne kan bruges, og nogle andre smaa Legater.

De aarlige Udgifter beløber sig til omkr. 32 000 Kr.

Lindøens Redningshjem.

I.

Oversigt over Gutternes Af- og Tilgang:

i 1896	optoges	10	Gutter,
- 1897	—	6	—
- 1898	—	14	—
- 1899	—	7	—
- 1900	—	3	—
Tilsammen		40	Gutter.

I 1896	udskreves	som	konfirmerede	8	Gutter,
- 1897	—	-	—	12	—
- 1898	—	-	—	10	—
- 1899	—	-	—	8	—
- 1900	—	-	—	9	—
			Tilsammen	47	Gutter.

Udgifterne til Anstaltens Drift har i Femaaret stillet sig saaledes:

1896	Kr. 11 160,39
1897	- 11 289,50
1898	- 10 969,16
1899	- 12 821,06
1900	- 11 948,20

Disse Udgifter har for det væsentligste været baaret af Statstilskud, som Anstalten har modtaget i Form af rentefrit Laan, Statsbidrag og Bidrag af Delinkventfondet (200 Kroner pr. Aar for de Gutter, som indsattes ifølge Dom).

II.

Om Arbeidet inden Anstalten kan oplyses, at det har gaaet sin jevne Gang, uden at noget særlig har tilstødt. Som almindeligt i slige Hjem, har Gutterne ved Optagelsen været saare forsømte, og mange var komne langt paa Forbryderbanen. De fleste har dog forbedret sig under Opholdet her, saa at der ikke har været noget særlig at udsætte paa deres Opførsel, naar de har

været her en Tid, og at denne Forbedring ikke bare har været midlertidig under Opholdet her, fremgaar bedst deraf, at de fleste Gutter har skikket sig vel, efterat de har forladt Anstalten.

III.

Ifølge Lov om forsømte Børn af 6 Juni 1896 blev det paakrævet for de større Bykommuner at anskaffe en «Tvangsskole», hvor man kunde faa anbringe Skulkere og andre, som paa en eller anden Maade hindrede det jevne Arbeide i Folkeskolen.

Den 11 December 1899 fattede Stavanger Formandskab saadan Beslutning:

Til Tvangsskole for Stavanger Kommune indkjøbes Eiendommen Gaards-Nr. 9, Brugs-Nr. 1, Lindøen i Hetland Thinglag, for Kr. 42 500,00 — to og firti Tusinde og fem Hundrede Kroner — paa de i Bethaniastiftelsernes Bestyrelses Skrivelse af 6 Juli 1899 nævnte Betingelser.

Den 1 Oktober 1900 overtog Kommunen Eiendommen; men først den 12 Oktober kunde Tvangsskolen som saadan træde i Virksomhed.

Paa det Tidspunkt, da Opdragelsesanstalten gik over til Tvangsskole, var her 23 Gutter i Anstalten; af disse blev 11 hjemsendte til Forældrene, 9 optoges i Tvangsskolen og 3 sendtes til mildere Skolehjem.

Den samme Betjening, som var ved Opdragelsesanstalten, blev ansat ved Tvangsskolen.

Stavanger Fængselsselskabs Virksomhed i Femaaret 1896—1900:

I 1896	er understøttet	20	løsladte	Straffanger	med tilsammen	Kr. 442.06
- 1897	—«—	23	—«—	—«—	—«—	- 371.74
- 1898	—«—	25	—«—	—«—	—«—	- 392.48
- 1899	—«—	13	—«—	—«—	—«—	- 305.15
- 1900	—«—	19	—«—	—«—	—«—	- 534.66

Understøttelsen har i det væsentlige bestaaet i Hjælp til Værktøi og Materialier, Reisegodtgjørelse og Udrustning, Afhjælpelse af øieblikkelig Trang til Mad, Klæder og Hus, samt Indløsning af pantsatte Sager og delvis Refusion til andre Selskaber for Udlæg til her hjemmehørende løsladte Forbrydere. — Udgifterne bestrides ved Medlemskontingent, som udgjør Kr. 2.00 aarlig, samt Statsbidrag af 150 à 200 Kr. pr. Aar.

Stavanger Arbeidersamfund havde indtil Høsten 1896 sit Lokale i Hr. Berges Hus, Hospitalsgaden, og har fra den Tid havt sit Lokale i Hr. Birkemos Hus, Asylgaden.

Samfundets Protokol viser, at Samfundet i 1876 stiftede et Ungdomslag («Fram»), men som ved forskjellige Uenigheder Bestyrelserne sig imellem blev splittet og opløst i Slutten af 1897.

Medlemsantallet har i Femaaret været fra 100—180. Samfundet har i Femaaret havt Læse-, Billard- og Kortværelse, for Læseværelsets Vedkommende har der uden nogen nævneværdig Forandring været udlagt samtlige Byens Aviser, «Verdens Gang», «Dagbladet», «Bergens Tidende», «Socialdemokraten» og nogle Ugeblade.

Ordensreglerne inden Lokalet har været udmærket opretholdt af Medlemmerne.

Samfundet har hvert Aar afholdt Karneval og det har gjennemgaaende ydet en betragtelig pekuniær Støtte.

Regnskabet har gjennemgaaende været opgjort med en Kassebeholdning af 300—400 Kroner.

Stavanger Sømandsforening har i Femaaret 1896—1900 holdt sine aarlige Generalforsamlinger i Marts og December.

Dens Formaal er at virke til Gavn for Skibsfarten og Sømandsstanden, og i Henhold hertil har der ogsaa været afholdt forskjellige Møder om Aaret, hvor Spørgsmaal af Interesse og tildels af større Betydning for disse har været behandlede.

I Foreningens Assuranceindretning, der forsikrer Sømænds Tøi og Effekter, som de tager med sig paa Søreiser, har der været forsikret:

i 1896 for	ca. Kr.	346 000
- 1897 -	- -	313 000
- 1898 -	- -	263 000
- 1899 -	- -	230 000
- 1900 -	- -	193 000

Præmien er nu 5 Pct.

Foreningens Medlemsantal er 210.

Stavanger Sømandshjem har i Femaaret fortsat sin Virksomhed som hidtil, idet det har afgivet fri Bolig med Brænde for 24 gamle Sømænd og Familie.

Indtægterne har man faaet paa følgende Maade:

Renter af Th.s S. Falcks Legat paa	Kr.	4 000.00
— - Torkel Albrektsens Legat paa	-	5 000.00
— - et Legat ved Hr. Hans L. Falck	-	2 200.00
Andel - Renter af Løvdahls Legat af Kommunestyrelsen	-	150.00

De manglende Beløb har Bestyrelsen skaffet tilveie ved frivillige Bidrag i Byen.

Foreningen for trængende Søfolk etc. blev ifølge Protokollen stiftet den 8 Juli 1820 med Formaal at understøtte trængende Søfolk og deres Efterladte. Foreningens Midler er tilveiebragte ved frivillige Bidrag af egne og fremmede Søfolk, men er disse Gaver sluttet, siden Byen i 1851 fik egen Assuranceindretning for Søfolks Tøi.

Foreningen eier nu ifølge sidste Regnskab af 31 December 1901 Kr. 15 520 i Pantobligationer og Kr. 747.05 i Sparekassen. Renterne af ovennævnte Beløb bliver ligeligt uddelt til trængende Søfolk og deres Efterladte hvert Aar.

Foreningen til Hjælp for trængende Søgutter har i Aarene 1896—1900 udrustet 125 Gutter med det fornødne Udstyr af Klæder etc. til deres første Reise.

For de enkelte Aar stiller Forholdet sig saaledes:

i 1896	udrustedes	26	Gutter,
- 1897	—	23	—
- 1898	—	22	—
- 1899	—	28	—
- 1900	—	26	—

Udgifterne for Udrustningen beløb sig til Kr. 3 312.35 eller gjennemsnitlig aarlig Kr. 662.47.

Som Bidrag til disse Udgifters Bestridelse har Foreningen modtaget Kr. 150 aarlig fra Løvdahls Legat og Kr. 37 af andre Legater. Det resterende er dækket ved private Bidrag fornemmelig fra vor Bys Skibsredere.

Stavanger Arbeideres Understøttelsesforening, stiftet i 1851, bygget paa Selvhjælp, havde i Femaaret 1896—1900 gjennemsnitlig 385 Medlemmer. Indtægterne udgjorde tilsammen Kr. 14 290, Udgifterne Kr. 16 006 — væsentlig Syge- og Begravelsesbidrag. Af Løvdahls Legat er der bleven tildelt Foreningen ca. Kr. 300 aarlig.

Med Foreningen er forbundet en særskilt Sygekasse, hvis Medlemmer mod en ugentlig Tillægskontingent faar fri Medicin og Lægehjælp. Medlemsantallet var i Femaaret gjennemsnitlig 87, de samlede Indtægter Kr. 4 730, Udgifterne Kr. 4 770. I 1899 og 1900 bevilgedes Sygekassen et Bidrag af Kr. 400 aarlig af Kommunen.

I Foreningens Bygning, der er brandtakseret for Kr. 38 300, har omkr. 40 gamle trængende Medlemmer frit Husrum.

Foreningen eier et Legat, «Torkel Albretsens Legat til Stavanger Understøttelsesforening», der i 1893 skjænkedes Foreningen med Kr. 8 755 og andrager nu til ca. Kr. 12 000. De indvundne Renter agtes anvendt til at skaffe mere Husrum til Foreningens gamle trængende Medlemmer.

Stavanger Handelsstands Understøttelsesforening, stiftet 1 Mai 1888, havde i Aaret 1896 ved Aarsbidrag, Renter og Gaver en samlet Indtægt af Kr. 2 553.52, der, efterat de løbende Udgifter var betalte, tilfaldt Grundfondet med Kr. 1 938.63 og Legatfondet med Kr. 443.21. Foreningens Kapital udgjorde ved Aarets Slutning Kr. 28 197.69, der fordelte sig saaledes: Grundfondet Kr. 20 307.19 og Legatfondet Kr. 7 890.50. Af sidstnævnte Fond uddeltes til Julen Kr. 229 til trængende Handelsmænd eller Enker, der ikke er Medlemmer af Foreningen.

I 1897 havde Foreningen en Indtægt af Kr. 2 563.02. Deraf tilkom Grundfondet Kr. 2 047.73 og Legatfondet Kr. 354.73 (heraf uddeltes til Julen Kr. 290 til Ikkemedlemmer), ligesom der til et vordende Aldershjem afsattes Kr. 477.53.

I 1898 indkom ved Aarsbidrag, Renter og Gaver Kr. 3 988.76. Heraf kunde til Grundfondet overføres Kr. 1 715.51, til Legatfondet Kr. 812.69 og til Aldershjemmets Fond Kr. 352.02. Ifølge Lovene kunde Foreningen i dette Aar, 10 Aar efter dens Stiftelse, begynde sin understøttende Virksomhed, og det Beløb af Grundfondets Renter, der kunde anvendes til Uddeling, var Kr. 840. Af Legatfondet uddeltes Kr. 360.

I 1899 udgjorde Foreningens Indkomster Kr. 2 973.68. Efter Fradrag af Udgifterne overførtes til Grundfondet Kr. 1 875.65, til Legatfondet Kr. 399.16 og til Aldershjemmets Fond Kr. 388.47. Til Uddeling havdes af Legatfondets Renter Kr. 265 og af Grundfondets Kr. 872.47.

I 1900 indkom ved Gaver, Aarsbidrag og Renter ialt Kr. 36 452.52. Denne betydelige Tilgang skyldtes væsentlig den store Gave, som Foreningen i Aarets Løb modtog fra den opløste Stavanger Skibsassuranceforening, nemlig et Beløb af Kr. 30 621.62, der af Bestyrelsen blev fordelt saaledes: 1/2 Del til Grundfondet, 1/4 til Legatfondet og 1/4 til Aldershjemmets Fond. Af Grundfondets Renter uddeltes Kr. 1 900 og af Legatfondets Kr. 790. Ved den af Stavanger Skibsassuranceforening skjænkede Gave var Foreningens samlede Kapital ved Udgangen af 1900 vokset til Kr. 69 250.02, fordelt saaledes: Grundfondet Kr. 42 267.04, Legatfondet Kr. 16 811.33, Aldershjemmets Fond Kr. 9 988.26 og Reguleringsfondet Kr. 183.49, tils. Kr. 69 250.02. Af disse Midler var Kr. 65 400 anbragt i 1ste Prioritets Pantobligationer og Kr. 3 850.02 indestaaende i herværende Banker.

Medlemsantallet har i Femaaret gjennemsnitlig været 320, hvoraf 40 livsvarige Medlemmer, der har indbetalt Kr. 100 én Gang for alle. Det ordinære Aarsbidrag er Kr. 5, men enkelte Medlemmer indskyder Kr. 10 à Kr. 20 aarlig, dels af Velvillie for Foreningen, dels fordi der ved eventuel Understøttelse, ifølge Lovene, tages Hensyn til det indskudte Beløbs Størrelse.

Stavanger Ynglingeforening. Foreningens Formaal er paa Guds Ord og den Lutherske Kirkes Bekjendelsesgrund at fremme sund kristelig og folkelig Oplysning og sandt Kameratskab blandt Foreningens Medlemmer.

Der afholdes 3 ugentlige Møder: om Søndagen Foredrag over kirkehistoriske eller religiøse Emner, om Onsdagen Foredrag og Samtaler over humane Emner, og hver Lørdag Bibeltime.

Der har aarlig været afholdt 5—6 Fester, Aarsfest, 17de Maifest, Juletræfest osv.

Om Sommeren foranstaltes 1—2 Udflugter.

Læseværelset holdes aabent hele Dagen. Der er udlagt Aviser og Tidsskrifter samt Selskabsspil. Bibliotheket tæller ca. 1 200 Bind.

Foreningen har lønnet Sekretær, der gageres med Kr. 1 200 pr. Aar.

Foreningen udgiver trykt Maanedsblad.
Medlemsantallet har i Femaaret været ca. 360.
Foreningen har Musikkorps, Strygeorkester og Sangforening.

Unge Kvinders kristelige Forening har fortsat sin Virksomhed omtrent under den samme Tilslutning og paa samme Maade som i det foregaaende Femaar.

Haandværkssvendenes Forening, stiftet 1882, oprettede i 1899 et Alderdomshjem, takseret til Kr. 45 000. Naar Husets Gjæld er bragt ned til Kr. 15 000, skal der gives Adgang til fri Bolig for Familier af Foreningens Medlemmer.

Stavanger Læseforening for Kvinder. Læseforeningen for Kvinder havde nu 1 Januar bestaaet i 20 Aar.

I de 10 sidste Aar har den intet Pengetilskud modtaget og er saaledes fuldstændig henvist til sig selv.

Den aarlige Kontingent blev ifjor Oktober nedsat fra 5 til 3 Kr. Medlemsantallet er til Dato 126.

Bibliotheket blev ved Aarets Slutning efterseet og indeholdt da 1 169 Bind. Heri indbefattet — foruden inden- og udenlandsk Skjønliteratur — ogsaa Haandbøger i de forskjelligste Retninger.

Bladholdet indbefatter Kristiania Hovedblade, saavel Venstre som Høire, og flere Provinsblade, endel udenlandske, hvoraf flere illustrerede, samt Tidsskrifter. Stavanger Bladudgivere sender Gratisblade af sine respektive Aviser.

Stavanger Totalafholdsforening. Foreningen har i Aarene 1896—1900 fortsat sin Virksomhed for Afholdssagens Fremme. Medlemsmøder har været afholdt regelmæssig 1 Gang ugentlig; sidste Møde i hver Maaned desuden som Optagelsesmøde af nye Medlemmer. Desuden afholdes ogsaa i Aarets Løb flere offentlige Foredragsmøder til Oplysning og Fremme for Afholdssagen, ligesom man ogsaa foranstalter Fester baade for Medlemmer og Udenforstaaende. Medlemsantallet er fortiden ca. 800.

Paa Foreningens Lokale, der er brandtakseret for Kr. 19 500, hviler nu en Gjæld af Kr. 3 700.

Goodtemplars. Goodtemplarne havde i 1896 ca. 400 Medlemmer fordelt paa 4 Loger. Medlemsantallet er fremdeles det samme, fordelt paa 3 Loger. Møder afholdes 3 Gange ugentlig i eget Lokale. Lokalet har en Eiendomstakst af Kr. 14 500, hvorpaa hviler en Gjæld af Kr. 3 000.

Frelsesarmeen. Statistisk Uddrag over Arbeidet ved Stavanger Korps under Aarene 1896—1900:

Antal Møder afholdte.	Personer besøgt Møderne.	Personer bedet med.	Timer tilbragt paa Husbesøg.	Antal Personer besøgt af Officererne.	Personer besøgt af Underbefalet.	«Krigsraab»	
						solgt af Officererne.	solgt af Korpset.
2 804	449 823	1 558	6 370	6 890	10 664	2 380	85 417

Anmærkning. Den 1 Januar 1896 bestod Korpset af: 85 Soldater og 29 Rekruter. Den 1 Januar 1901: 144 Soldater og 11 Rekruter.

Statistisk Uddrag af Slumarbeidet i Stavanger for Aarene 1896—1900:

(Se Tabellen næste Side.)

St. Franciskus-Søstrenes Virksomhed indtil Aaret 1900:

1. Ved Skjøde, thinglæst den 8 Mai 1896, har de barmhjertige Søstre af St. Frans af Assisi erhvervet et Hus her, Løkkeveien Nr. 5, for der at vie sig Sygepleien og Skolegjerningen.

2. Den 13 Marts 1898 blev St. Franciskus-Hospitalet indviet.

3. Den første Patient indlagdes i Hospitalet den 23 Mai 1898. Indtil den 31 December 1900 forpleiedes i Hospitalet 173 Patienter.

Den katholske apostoliske Menigheds Medlemstal udgjorde ved Udgangen af:

1896	30 Vokne	og 4 Børn	samtlige Børn fødte og døbte i Menigheden.
1897	30 —	- 6 —	
1898	24 —	- 6 —	
1899	27 —	- 7 —	
1900	29 —	- 7 —	

I dette Femaar har ingen nævneværdig Virksomhed været udfoldet udadtil, af hvilken Grund ingen nye Medlemmer er optagne. Den lille Bevægelighed i Tallene er fremkommet ved Til- og Fraflytning, Udmeldelse og Dødsfald.

Methodistmenigheden. I. Bevægelse: Optagne: 85. Af disse er 5 Børn, som med sine Forældre er indmeldt.

Udmeldte: 20. Af disse staar 9 uden nogen kirkelig Forbindelse. 10 er udflyttede med Attest til andre af Samfundets Menigheder, medens 1 er igjen indtraadt i Statskirken.

Døbte: 40. Deraf er 22 af Mandkjøn og 18 af Kvindekjøn.

Ægtevielser: 12 Par.

Døde: 27. Deraf er 14 af Mandkjøn og 13 af Kvindekjøn.

Aar.	Totalantal.					Total-indtægter.	Udgifter.		
	Slumsøstre ansatte.	«Krigsraab» solgte.	Møder afholdte.	Familier hjulpne med Sygebarnepleie, Mad etc.	Børn pleiede i Barnekrybben.		Husleie.	Underhold og Løn til Slumsøstrene.	Underhold til Barnekrybben og Hjælp til Fattige.
						Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896	i 6 Mdr. 4 og i 6 Mdr. 3.	1 916	112	Førte dengang ei Statistik.	Barnekrybben ikke begyndt.	682.31	117.00	224.41	340.90
1897	i 8 Mdr. 3 og i 4 Mdr. 2.	983	52	Do.	1 133	796.78	102.00	379.72	315.06
1898	i 7 Mdr. 2 og i 5 Mdr. 3.	1 414	63	556	1 113	1 214.68	172.50	388.93	653.25
1899	i 4 Mdr. 3 og i 8 Mdr. 2.	1 395	48	1 038	832	1 300.23	137.50	468.50	694.23
1900	i 9 Mdr. 3 og i 3 Mdr. 2.	1 217	11	830	2 142	1 919.75	37.50	578.96	1 303.29
		6 925	286	2 424	5 220	5 913.75	566.50	2 040.52	3 306.73

II. Virksomhed: Den offentlige Gudstjeneste ved Menighedens Pastor samt evangelisk Virksomhed saavel ved ham som Lægmænd i Menigheden til forskjellig Tid og Sted.

Af de vigtigste Arbeidsgrene, som sorterer under Forstanders og Menigheds Tilsyn, kan nævnes:

Religionsskolen, hvorfra 37 er offentlig eksaminerede (konfirmerede) i Religionskundskab i nævnte Tidsrum.

Søndagsskolen, hvor ca. 400 Børn samles til Andagtsøvelse.

Epworth-Ligaen eller Foreningen for unge Folk. Ca. 150.

Bibel- og Traktatvirksomhed, idet: 1. Forstanderen til alle, som enten af religiøs Ligegyldighed eller af pekuniære Grunde ingen Bibel har, gratis faar et Eksemplar af den. 2. Traktater af religiøst Indhold spredes tildels særlig ved unge Folk paa befærdede Steder.

Til veldædige Formaal uddeles ca. Kr. 500 hvert Aar.

Skjønt Opgaverne over industrielle Anlæg finder Plads andetsteds i Landets officielle Statistik, hidsættes her en summarisk Fortegnelse over de Fabriker og industrielle Anlæg, som har været i Drift i Femaaret:

1. Stavanger Preserving Company.
2. Stavanger hermetiske Fabrik.
3. Rønnebergs Do.
4. Thiis' Do.
5. Olsen & Kleppes Do.
6. Johs. Conradsens Do.
7. Preserving Co. «Nor».
8. Chr. Bjelland & Co.
9. Bjelland & Co.s Filial.
10. Claus Andersens Enkes hermetiske Fabrik.
11. Holmens Preserving Co.
12. Braadlands hermetiske Fabrik.
13. Aktieselskabet «Møllers Preserving Co.».
14. Preserving Co. «Fram».
15. Stavanger Hermetik og Delikatesseforretning, Brødrene Romsø.
16. Sveriges förenade Conservfabrikers Filial.
17. Frue Meieri.
18. Stavanger Meieri.
19. Eides Mineralvandfabrik.
20. Holmens Do.
21. J. L. Bulls Do.
22. O. T. Pedersens Do.
23. H. Strøms Do.
24. Stavanger nye Do.
25. Gunnar Løviks Do.
26. K. Risvolds Mineralvandfabrik.
27. Norlands Do.
28. Søren Kleppes Do.
29. Nora Do.
30. Nordstjernens Do.
31. Bakkens Do.
32. Stavanger Smørfabrik.
33. Kornelius Olsen, Victoria Smørfabrik.
34. Svithuns Fabriker, Smør & Drops.
35. Stavanger Dampbageri.
36. Schouws Kaffebrænderi.
37. Vaalands Kaffetilsætningsfabrik.
38. Stavanger Potetesmelfabrik.
39. Stavanger Macaronifabrik.
40. Norsk Ostefabrik.
41. Qvies Tobaksfabrik.
42. P. Pedersen & Søns Tobaksfabrik.
43. Stavanger Tobaksfabrik.
44. Vestlandske Do.
45. Stavanger kemiske Fabrik.
46. Ola Olsens Foderstoffabrik.
47. Stavanger Gasværk.
48. Stavanger Støberi & Dok.
49. Stavanger Jernstøberi.
50. Rosenbergs mekaniske Værksted.
51. Strømstenens Værft.
52. Stavanger Traadstiftfabrik.
53. Stavanger Beslagfabrik.

54. E. Berentsens Reberbane.
55. Stavanger Do.
56. Hans Olsens Do.
57. Stavanger Æske- og Cartonnagefabrik.
58. Dreyers Reproduktionsanstalt.
59. Stavanger lithografiske Anstalt.
60. Vestlandske lithografiske Kunstanstalt.
61. Fugellie's Kalkbrænderi.
62. Stavanger Do.
63. Skagens Vedskjæreri.
64. Østervaags Do.
65. Strandens Do.
66. Banevigens Do.
67. Værkets Do.
68. Talgø Marmorbrud.
69. Mauritzens Sønners Sæbefabrik.
70. Nordbøe's Do.
71. Baades Do.
72. Stavanger Lys- og Sæbefabrik.
73. Jørgensens Vognfabrik.
74. Børresens Træbundskofabrik.
75. N. H. Nymans Træbundskjæreri.
76. P. Simonsens Træbundskofabrik.
77. Johnsen & Øklands Olieklædefabrik.
78. Brynes Enkes Do.
79. B. Børresens Tøndefabrik.
80. G. Søilands Do.
81. Th. Noraas' Do.
82. Stavanger Tøndefabrik.
83. Stavanger Sagbrug og Kassefabrik.
84. A. Larsens Dampsnedkeri.
85. O. Bjorheims Trævarefabrik.
86. Brødrene Roths Sagbrug & Høvleri.
87. S. J. Skjævelands Trævarefabrik.
88. Stavanger Høvleri & Dampsag.
89. Jakob O. Skrettings Ligkistefabrik.
90. John Gabriel Myhres Farveri.
91. O. Hansens Do.
92. M. A. Iversens Do.
93. L. Børresens Garveri.
94. J. W. Holsts Garveri & Barkemølle.
95. G. Pedersens Do. Do.
96. Jensens Garveri.
97. S. Eriksens Garveri & Barkemølle.
98. Stavanger Dampgarveri.
99. Haalands Korkskjæreri.
100. Tou Do.
101. Stavanger Skofabrik.
102. Stavanger Gummiringfabrik.
103. Vestlandske Cementvare- og Tagskiferfabrik.
104. Stavanger Blikemballagefabrik.
105. O. Olsen & Co.'s Trikotagefabrik.
106. Stavanger Linvarefabrik.
107. Stavanger Aktiebryggeri.

Denne Fortegnelse over 107 større og mindre Fabrikanlæg i Stavanger forklarer den allerede i forrige Femaarsberetning antydede Forandring i Byens Næringsliv, idet dens Kapital og Kræfter, om end ikke helt, saa dog efterhaanden mer og mer vender sig fra Havets Erhverv og ved en forholdsvis betydelig industriel Virksomhed sysselsætter en stor Mængde Mennesker af begge Kjøn og tildels i en Alder, hvor man før ikke var vant til at vente nogen Selvhjælp af Gutter og Piger.

Dette har først og fremst vist sig ved Fattigbudgettet, som i det her skildrede Femaar, tiltrods for den meget stærke Indflytning af Arbeidsfolk, ialfald ikke er steget, — noget, man kun for en Del tør tilskrive Fattiggaardens gavnlige Indflydelse, men som i Hovedsagen skyldes de gode Aar og den livlige Fabrikdrift -- især den hermetiske --, ligesom hele dette industrielle Opsving er saa ungt, at dets Skyggesider med gamle, udslidte, syge og forkomne Fabrikarbeidere ikke endnu er begyndt at falde i Øinene.

Haand i Haand med dette Opsving gaar ogsaa Nybygningen, der i Femaaret helt har forandret Byens Udseende mod Landsiden, medens de store Planer om Kaianlæg først i næste Femaar vil sætte Stavanger istand til at hævde sin Stilling som den gamle Søby og den unge Fabrikby.

Stavanger Magistrat, 27 Mai 1902.

Kielland.

Beretning

om Kjøbstaden Haugesunds økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

Femaaret 1896—1900 har været særdeles gunstigt for Udvikling af Byens Hovednæringsveie, Skibsfart og Fiskeri, og har indbragt betragtelige Beløb, der har styrket Befolkningens økonomiske Evne og muliggjort en større Bedrift paa de nævnte og andre Felter.

Byens Folkemængde er i Femaaret øget fra 7 036 til 7 935. Folkemængdens Vækst var noget større i foregaaende Femaar, men Byens meget knappe Areal er nu næsten fuldt bebygget, saa at endel af Byens Vækst foregaar udover Bygrænserne.

Byggevirksomheden har været meget livlig, idet der baade er foretaget Ombygninger i tidligere bebyggede Strøg og Nybebyggelse, og er Eiendommenes Taxtsum steget med ca. Kr. 1 200 000.00 og har i hvert enkelt Aar udgjort:

1896	Kr.	3 863 000.00
1897	-	4 262 000.00
1898	-	4 559 000.00
1899	-	4 691 000.00
1900	-	5 019 000.00

Af Byens Næringsveie er uden Sammenligning Fiskerierne og Handel med Fisk den vigtigste.

Af Fiskerierne indtager særlig Vaarsildfiskerierne en dominerende Stilling. Foruden at en stor Del af Befolkningen under Vaarsildfiskerierne finder en lønnende Beskjæftigelse ved Arbeidet med Fiskens Saltning og Udskibning, eller direkte deltager i Fisket, er næsten samtlige Borgere interesserede i Handel med Sild i fersk eller saltet Tilstand. Særlig drives i de senere Aar en meget stærk Spekulation i Handel med iset Vaarsild, der udskibes til de engelske Fiskemarkeder. Denne i høi Grad hazardiøse Bedrift har været drevet med vekslende Held, idet der baade er tjent og tabt store Beløb herved. Gjennemsnitlig har dog Fortjenesten været ganske god.

Den her nævnte Export af Sild i fersk Tilstand har i de senere Aar medført, at Sildepriserne er blevet noget høiere, da der paagaar en skarp Konkurrence mellem Dampskibene om Opkjøb af Sild for snarest muligt at faa fuld Last. En Flerhed af Byens mindre Dampskibe finder i Vintermaanederne lønnende Beskjæftigelse i denne Trafik.

Idet forøvrigt om Udbyttet af Sildefiskerierne henvises til nedenstaaende Opgave over Byens Export skal om deres Udbytte bemærkes, at 1896 var et Middelsaar, medens 1897 baade med Hensyn til Kvantum og pekuniært Udbytte

nærmest maa betegnes som et Kronaar, og har dannet Indledningen til en Række rige Aar, idet Udbyttet ogsaa i 1898, 1899 og 1900 var betydeligt over middels.

Fra Haugesund deltager man ogsaa i Sildefiskerierne paa Nordland og Island. Udbyttet har været vekslende. Om Fiskerierne paa Island er det vanskeligt at faa nogen paalidelig Opgave. Nordlandsfiskets Udbytte var misligt i 1896, udmærket godt i 1897, der her betegnes som det «store» Aar, og har senere været ganske godt.

De tidligere ganske rige Torskefiskerier omkring Byen har været stadig aftagende og spiller nu ingen Rolle.

Makrelfisket har en ikke uvæsentlig Betydning, omend det ikke fremgaar af de fra Toldstedet opgivne Exportdata, da den væsentligste Udførsel maa foregaa fra Stavanger og Bergen, fordi Dampskibe i Rute paa Udlandet ikke anløber Haugesund.

Nærmest Fiskerierne i Betydning for Byens økonomiske Liv staar Skibsfarten. Denne har i Femaaret arbeidet under særdeles heldige Vilkaar, idet Fragterne særlig mod Femaarets Slutning var ganske usædvanlig høie.

Byens Skibsflaade har da ogsaa vokset meget hurtig. Dampskibstonnagen udgjorde ved Udgangen af 1895 4 817 Reg.-Ton; ved Udgangen af Aaret 1900 var den steget til 26 487 Reg.-Ton. I Seilskibsflaaden har der været nogen Nedgang, nemlig fra 27 448 Reg.-Ton til 23 026 Reg.-Ton, idet det stedfundne Indkjøb ikke har modsvaret Afgang ved Salg og Forlis.

Indtægterne af Skibsflaaden har været saameget større, som en Flerhed af de nyanskaffede Dampskibe har været ældre Skibe, der er indkjøbte forholdsvis billigt og under de usædvanlig høie Fragtsatser har givet store Udlodninger.

Man har først i de allersidste Aar begyndt at lade større Dampskibe bygge for egen Regning, idet den Opfatning synes at vinde Indgang, at Indkjøb af ældre, billige Skibe er en tvivlsom Fordel, da disse i vanskeligere Tider først ligger under i Konkurrencen.

Nybygning af Skibe foregaar ikke paa Stedet, kun Reparation.

Den aldeles overveiende Del af Dampskibsflaaden anvendes i Fragtfart; kun et Par mindre Skibe er Ruteskibe.

De i den senere Tid anskaffede Skibe er for det meste større Fartøier, fra 1 600 til 3 500 Ton d. W.

Udover de nævnte Hovederhvervsgrene Fiskeri og Sjøfart og de til samme knyttede Bierhverv har Byen ingen Virksomhed af Betydning. Byens to mekaniske Værksteder beskjæftiger sig i det væsentligste kun med Reparationer af Skibe og Skibsmaskiner. Arbeidsstokken ved dem er i høi Grad vekslende, fra 30 til 130 Mand.

Af industrielle Anlæg kan nævnes en Margarinfabrik og en Sæbefabrik, begge anlagte i Periodens Slutning.

Haandværksdriften har ikke undergaaet store Forandringer. Den synes gjennemsnitlig at give en god Afkastning og dens Udøvere at leve under jevnt gode Vilkaar.

Det Haandværk, som tæller de fleste Udøvere, er Bødkervirksomheden, idet Behovet for Tønder er stadigt og meget stort, og omend Produktion og Pris er undergivet adskillig Svingning, synes Fortjenesten at være god.

Byens Handel er meget livlig. Den er vistnok væsentlig anlagt med Tilfredsstillelse af Byens og dens Bedrifters Behov for Øie, men da der under Vaarsildfiskerierne foregaar Udrustning og Forsyning af Fiskealmuen i stor Udstrækning fra Haugesund, bliver Omsætningen ganske betydelig.

Importens Værdi, der i 1894 udgjorde Kr. 1 050 600.00, var i 1898 steget til Kr. 1 704 386.00 og i 1900 til Kr. 3 258 209.00. Exportens Værdi udgjorde i 1894 Kr. 1 932 600.00, i 1897 Kr. 3 528 774.00, i 1899 Kr. 4 141 288.00 og i 1901 Kr. 5 026 360.00.

Her hidsættes Tabeller over de vigtigste resp. Indførsels- og Udførselsartikler i Femaaret:

De vigtigste Indførselsartikler i Femaaret 1896—1900:

Aar.	Salt.	Stenkul.	Maskiner.	Kaffe.	Uldvarer.	Vin.	Pilebaand.
	hl.	hl.	Kr.	kg.	kg.	kg.	Stkr.
1896.....	81 850	156 746	3 936.00	5 110	7 841	4 947	1 557 500
1897.....	131 031	185 099	49 356.00	115	6 715	8 515	2 500 975
1898.....	126 930	199 059	25 548.00	601	6 361	7 937	2 586 250
1899.....	138 471	231 231	23 663.00	11 214	7 995	7 362	2 000 000
1900.....	126 379	182 487	4 631.00	11 895	8 433	12 119	2 329 705

De vigtigste Udførselsartikler i Femaaret 1896—1900:

Aar.	Vaarsild, saltet.	Vaarsild, iset.	Fedsild, saltet.	Brisling, saltet.	Røgesild.	Hummer.	Laks i Is.	Margarin.	Smør, norsk.	Fisk i Is.
	hl.	kg.	hl.	hl.	kg.	Stkr.	kg.	kg.	kg.	kg.
1896.....	37 706	3 246 596	96 441	470	272 859	18 590	4 219	980	5 056	-
1897.....	110 172	8 121 275	188 008	1 003	444 026	17 440	3 175	52	10 383	2 870
1898.....	58 648	19 589 561	130 797	1 517	513 842	13 989	2 096	-	1 456	92 620
1899.....	154 724	12 373 194	61 674	1 137	71 144	13 471	1 035	3 221	10	37 854
1900.....	207 462	8 557 987	63 631	999	-	23 687	942	7 948	-	13 240

Forretningslivets stærke Udvikling har ogsaa sat sine Spor i Postvæsenets og Telegrafvæsenets Statistik, der viser en Øgning i Forsendelsernes Antal af 75—100 Pct., kfr. nedenstaaende to Tabeller:

Opgave over afsendte almindelige Breve ved Haugesunds Postkontor:

	1897.	1898.	1899.	1900.
Til Indlandet	142 100	126 500	151 900	203 700
- Udlandet.....	62 400	88 000	111 480	147 300

Opgave over afsendte Værdiforsendelser og ankomne Postanvisninger ved Haugesunds Postkontor:

(Se Tabellen næste Side.)

Byen har fremdeles kun to Sparebanker, Haugesunds Sparebank og Torvestad og Skaare Sparebank, men disse driver en meget stor og omfattende Virksomhed. Deres Fremgang i Femaaret har været overraskende stor, idet deres samlede Forvaltningskapital fra Kr. 3 222 917.00 i 1895 er øget til Kr. 5 873 000.00 i 1900 og Omsætningen fra Kr. 26 860 000.00 til Kr. 83 800 000.00.

Skatydernes Formue var i 1895 ansat til Kr. 4 597 900.00 og deres Næring til Kr. 1 278 765.00. Ved Femaarets Slutning ansattes Formuen til Kr. 7 779 000.00 og Næringen til Kr. 2 203 490.00.

Forøgelsen i Formue synes at fordele sig jevnt over den hele Befolkning, og næsten samtlige Foretagender af noget større Omfang er baseret paa Aktier, der tegnes i stor Udstrækning blandt Middelstanden. Nogen Konkurs af Betydning for Byens Omsætningsliv har ikke fundet Sted i Femaarsperioden.

Paa Kommunalforvaltningens Omraade har en meget stærk Udvikling fundet Sted. Af extraordinære Foretagender maa nævnes Bygningen af den nye Kirke, der er lagt meget smukt midt i Byen. Arbeidet medførte en Udgift for Byen af ca. 230 000 Kr. Endvidere paabegyndtes i 1900 Regulering af Strøget omkring Byens Torv, hvor man benyttede Adgangen til efter en større Ildebrand at udvide Torvet langs Strandlinien med det Formaal, at skaffe Adgang til her at anlægge Dampskibskai, hvilken Udvidelse medførte en Udgift for Bykassen af omtrent 100 000 Kr. Ogsaa paa andre Omraader har der været stillet store Krav.

Byens Folkeskoles Budget er saaledes steget med ca. 60 Pct., idet det større Antal Børn har nødvendiggjort en betydelig Forøgelse af Lærerpersonalet. Oparbeidelse af Gader har maattet foregaa i stor Udstrækning paa Grund af den stigende Bebyggelse, ligesom man har omorganiseret Brandvæsenet, saaat dettes Budget er mere end fordoblet.

Byen har nu et godt og tidsmæssigt Brandvæsen.

	1897.		1898.		1899.		1900.	
	Antal i Stkr.	Værdi i Kr.	Antal i Stkr.	Værdi i Kr.	Antal i Stkr.	Værdi i Kr.	Antal i Stkr.	Værdi i Kr.
A. Afsendte Værdiforsendelser.								
Til Indlandet	14 281	1 854 918	14 973	1 887 110	16 424	2 228 051	17 566	2 026 746
- Udlandet	741	60 668	670	44 875	775	56 724	948	47 395
B. Ankomne Postanvisninger.								
Fra Indlandet	527	5 322	464	38 367	728	86 788	943	109 094
- Udlandet	869	76 882	863	87 699	843	84 772	965	92 677

Den store Efterspørgsel efter Arbeidskraft under Fiskerierne har tilført Byen en stor Befolkning, der udenfor Fiskerisæsonen har vanskelig for at skaffe sig Beskjæftigelse, hvorfor Fattigvæsenets Budget er øget ganske betydelig, og udgjorde det ved Femaarets Slutning Kr. 55 810.00 brutto, men senere har der været Tegn til Nedgang paa denne Udgiftspost.

I den nævnte Sum indgik ogsaa som afsat til et Fattighjem Kr. 5 000.00. Dette Fattighjem er senere bygget for at afhjælpe Mangelen paa Husrum, der undertiden har været meget følelig.

Kommunens Gjæld, der ved Udgangen af 1895 udgjorde 300 000 Kr., var ved Udgangen af 1900 steget til 500 000 Kr.

Skatteprocenten har holdt sig temmelig høi og har, trods Skatteevnens raske Vækst, vist Tendents til Stigning.

De udlignede Beløb er i Femaaret steget stærkt, og udgjorde i Periodens 3 sidste Aar: 1898 Kr. 120 000.00, 1899 Kr. 132 000.00, 1900 Kr. 169 000.00.

I 1896 oprettedes ved privat Foranstaltning en teknisk Aftenskole, der foruden frit Lokale ydes et aarligt Tilskud af 900 Kr. af Kommunen, hvorhos Byens Banker giver Skolen Tilskud. I denne Skoles Undervisning er senere indtaget en Handelsafdeling med Undervisning i Bogholderi, Handelsregning og Handelskorrespondance. Søgningen til Skolen har været stor.

Hvad angaar den daglige Økonomi, maa Byen fremdeles betegnes som et kostbart Levested. Prisen paa Levnetsmidler er høi, og Husleien er mod Femaarets Slutning steget overordentlig, omend den paagaaende Byggevirksomhed har været stor.

Tilførselen af Landmandsprodukter er ikke stor. Vistnok har i Femaaret Opdyrkning af Jorden omkring Byen været fortsat i ikke ubetydelig Udstrækning, men der foregaar dog en stor Tilførsel af Landmandsprodukter fra andre Byer. Særlig ligger Dyrkning af Grønsager langt tilbage. Deltagelsen i Fiskerierne spiller en saa stor Rolle for Landbefolkningen, at den fornødne Kraft til Nydannelser inden Jordbruget synes at mangle. Inden Byens Grændser drives intet Jordbrug af Betydning.

Tilførselen af Fisk er jevn og rigelig.

Ædrueligheds tilstanden maa betegnes som meget god. Udsalg af Brændevin finder ikke Sted, og Byen har i Femaaret kun havt 3 Udskjænkningssteder for Øl og Vin. Der er ikke Samlag.

Byens Næringsdrivende har sluttet sig sammen i Handels-, Haandværker- og Sjømandsforeninger, men de fører alle, undtagen maaske den sidste, en noksaa ubemærket Tilværelse.

Det samlede Resultat af Femaarsperioden er en kraftig, solid og hurtig Udvikling, der synes at love godt for Byens Fremtid.

Haugesunds Magistrat, 22 December 1902.

Einar Langberg,
kst.

Beretning

om Ladestedet Sogndals økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

Den økonomiske Tilstand i Ladestedet Sogndal i Femaaret 1896—1900 har ikke undergaaet nogen væsentlig Forandring.

Fiskerierne, hvoraf en væsentlig Del af Befolkningen er afhængig, har dog slaaet noget bedre til end i forrige Femaarsperiode.

Handelsmændenes Omsætning har derimod gaaet adskillig tilbage paa Grund af en betydelig øget Konkurrence i det tilstødende Landdistrikt, hvor 8 nye Handelsmænd i de seneste Aar har nedsat sig.

Noget Skibsrederi drives fremdeles ikke fra Stedet.

En væsentlig Ulempe for Drift med mindre Fartøier er Havnens Utryghed ved Sogndalsstrand. Under stærke paalands Storme findes nemlig ingen Dækning for Fartøier paa Havnen, hvorfor dels Beskadigelser og dels fuldstændige Ødelæggelser hyppig finder Sted. Den Utryghed, som herved opstaar, kan kun fremkalde Tilbagegang istedetfor Fremgang. Det har gjentagende været indsendt Forestillinger om offentlig Hjælp til Havnens Dækning, men vedkommende Myndigheder har beklageligvis endnu ikke fundet Plads paa Budgettet for det fornødne Beløb.

Brændevinsbolaget blev nedvoteret ved Afstemning i 1896, hvorimod der senere har været et Udskjænkningssted for Øl, Vin etc. Nogen mærkbar Aftagen i Drukkenskaben, der forøvrigt heller ikke tidligere var stor, har ikke kunnet spores.

Efter Ligningen for 1900 udgjorde:

den antagne Formue	Kr.	163 057.00
- — Indtægt	-	74 771.00
- skatbare —	-	15 830.00

mod henholdsvis 185 317 Kr., 72 013 Kr. og 16 423 Kr. i 1895.

I 1890 udlignedes:

paa Formue	Kr. 2.50	pr. 1 000	med	Kr.	407.66
- Indtægten	- 15.00	- 100	-	-	2 393.52
- de faste Eiendomme				-	305.00

De faste Eiendommes samlede Værdi udgjorde
pr. 31 December 1900 156 410 Kr. mod
- 31 — 1895 156 055 -

Til Kommunen udlignedes:

i 1896	2 730 Kr.,	hvoraf til	Fattigvæsenet	1 200 Kr.
- 1897	3 452 -	— -	—	1 022 -
- 1898	3 260 -	— -	—	1 030 -
- 1899	2 950 -	— -	—	850 -
- 1900	3 160 -	— -	—	1 000 -
gjennemsnitlig	3 110 -	og		1 020 -

mod gjennemsnitlig i 1895 3 550 Kr. og 1 038 Kr.

Kommunens Gjæld pr. 31 December 1900 udgjorde Kr. 3 600.00.

I 1899 overgik Ladestedet en Ildebrand, hvorved totalt nedbrændte 2 Vaaningshuse og et Par Udhuse samt beskadigedes et Vaaningshus. Samtlige Huse var assurerede, men Eierne led dog Tab, dels paa Grund af lav Takst, og dels var Løsøre ikke assureret.

Sparebankens Virksomhed har fremdeles gaaet jevnt, omend smaat, fremad. Forvaltningskapitalen pr. $^{31}/_{12}$ 1900 udgjorde 68 012 Kr. og Formuen Kr. 9 621.34 mod henholdsvis 50 339 Kr. og 9 681 Kr. pr. $^{31}/_{12}$ 1895. Af Overskuddet har i Femaaret været uddelt til forskjellige Øiemed i Ladestedet tilsammen Kr. 2 180.00.

Ladestedet eier $^{1}/_{5}$ i et i Landdistriktet liggende rigt Titanmalmfelt, hvorfra der i Femaaret har været i Gang endel Prøvedrift, som har skaffet Kommunen en Indtægt af 4 500 Kr. Der næres Haab om, at denne Eiendom, som søges realiseret, vil bidrage til at ophjælpe Stedets økonomiske Forfatning i ikke uvæsentlig Grad.

Sogndals Magistrat, 4 Marts 1902.

J. Landmark.

Beretning

om Ladestedet Egersunds økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

Ved Folketællingen den 3 December 1900 havde Ladestedet en tilstedeværende Folkemængde af 3 217 (hvoraf paa Damsgaard 704) og en hjemmehørende Folkemængde af 3 222 (hvoraf paa Damsgaard 726). Tilvæksten siden forrige Femaarsperiode har saaledes været ringe. Antallet af Repræsentantskabets Medlemmer er senere som Følge af Tilvæksten steget fra 20 til 28 (L. $^{27}/_{7}$ 1896 § 1) og af Formandskabets Medlemmer fra 5 til 7.

Bykassens Gjæld udgjorde ult. 1900	Kr.	139 130
(hvoraf rentefrit Kr. 14 048).		
Havnekassens Gjæld udgjorde ult. 1900	-	29 367
altsaa Kommunens samlede Gjæld	Kr.	168 497

Ved Udgangen af 1895 udgjorde Gjælden Kr. 71 750. Denne betydelige Stigning hidrører væsentlig fra følgende Udgiftsposter i Femaaret:

a) Vedkommende Bykassen:

Bidrag til Egersund—Flekkefjordbanen	Kr.	50 000
Do. - Gya- og Siredalsveien	-	3 000
Nyt Bolagshus	ca. -	4 000
- Fattighus	- -	7 000
- Sprøitehus	- -	1 000
Arbeider ved Vandværket og den nye Vandledning	- -	8 000
Do. - Brandtelegrafen	- -	1 000
Expropriation af Thina Michaelsens og E. A. Hansens Eiendomme (til Gadeudvidelse)	- -	10 000
Indkjøb af Helene Nodlands Huse	- -	2 300
	Kr.	86 300

b) Vedkommende Havnekassen:

Indkjøb af Strandstrækningen paa Varberg	ca. Kr.	8 000
Do. - Dampskibsbryggen og dens Udvidelse	- -	32 000
Expropriation af Fortøiningspæle i Havnen og disses Fornyelse	- -	3 000
Mudring i Havnen	- -	6 000
	Kr.	49 000

Værdien af Byens faste Eiendomme (væsentlig regnet efter Brandtaxterne) udgjorde ved Udgangen af 1900 anslagsvis 185 800 Kr.

Med Hensyn til Skattevæsenet henvises til omstaaende Opgave for Femaaret:

Aar.	Antal Skatydere.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Skatøre: paa Formue pr. 1 000 Kr.	Skatøre: paa Indtægt pr. 100 Kr.	Udlignet Kommuneskat: paa Formue.	Udlignet Kommuneskat: paa Indtægt.	Udlignet Kommuneskat: Tilsammen.
		Kr.	Kr.	Kr.			Kr.	Kr.	Kr.
1896..	837	2 051 200	717 820	227 890	1.80	12.00	3 692.16	27 528.80	31 220.96
1897..	869	1 991 800	753 950	236 325	1.90	13.00	3 784 42	30 845.10	34 629.52
1898..	896	2 063 800	786 820	254 830	1.90	13.00	3 923.12	33 377.84	37 300.96
1899..	909	2 211 200	822 300	273 875	2.00	13.50	4 412.77	37 025.30	41 438.07
1900..	912	2 308 600	865 950	311 370	1.90	12.90	4 374.11	40 194.11	44 568 22

De aldeles skattefrie Beløb har været i 1ste Klasse 240 Kr., i 2den Klasse 295 Kr., i 3die Klasse 345 Kr., i 4de Klasse 395 Kr., i 5te Klasse 445 Kr., i 6te Klasse 495 Kr., i 7de Klasse 545 Kr. og i 8de Klasse 595 Kr.

Det fremgaar af denne Opgave, at Formue og Indtægt er steget endel, men ikke i Forhold til Udgifterne — hvoraf især Fattigbyrderne er tiltaget — og at Skatterne derfor har været stigende. Eiendomsskat blev af Magistraten i 1900 foreslaaet indført. Forslaget vandt Tilslutning hos Lignings- og Overligningskommissionen samt hos Formandskabet, men forkastedes i Repræsentantskabet med en knap Majoritet.

Ved Udgangen af 1900 var de her hjemmehørende Fartøiers Antal 20 Seilskibe med samlet Drægtighed 6 115 Ton (hvoraf 2 over 1 000, 4 over 500, 3 mellem 100 og 500 og Resten under 100 Ton) og 2 Dampskibe resp. 121 og 22 Ton. Sidstnævnte Skib tilhører Aktieselskabet «Egersunds Dampskibsselskab», stiftet Høsten 1900, og underholder daglig Forbindelse mellem Byen og Omegn og i Sommertiden ogsaa med Ladestedet Sogndal. Seilskibenes Antal er i Femaaret betydelig reduceret, da den flaue Periode i Nittiaarene og Konkurrencen med Dampskibene bragte Rederierne meget store Tab. I den sidste Del af Femaaret forbedredes dog Forholdet noget.

Det aarligaars udenfor Kysten paagaaende Drivgarnsfiske efter Makrel, der falder fra Slutningen af Mai til Begyndelsen af Juli, har i det forløbne Femaar været mindre indbringende end tidligere. Af Ladestedets Befolkning er det kun faa, som deltager i dette Fiske. Det har dog sin Betydning for Stedet, idet Fisken omsættes her og af Opkjøbere forsendes, nedlagt i Is, saavel til England som til andre Steder her i Landet, særlig Kristiania.

Dorgefisket i Nordsjøen efter Makrel, der falder i August og September, har havt adskillig Betydning for Stedet, da Fisken for en stor Del sælges her og udskibes, den større i flækket, saltet Tilstand til Amerika og den mindre rundsaltes til Forbrug her i Landet, fornemmelig Østlandet. En Mængde Fiske-

kuttere, saavel svenske som norske, besøger Stedet baade før og under Fisket, og dette medfører en noksaa livlig Omsætning. I selve Fisket deltager dog kun faa Fartøier her fra Stedet.

Den store Fiskerflaade fra den Bohusländske Skjærgaard, som aarligaars driver Bankfiske i Nordsjøen, har i vor Havn en af sine væsentligste Anløbspladse dels for at forsyne sig med Agn (Skjæl eller fersk Makrel) og dels for at omsætte Rogn og Lever samt for at forsyne sig med Handelsvarer af alle Slags, hvilket har skaffet Stedet en ikke ubetydelig Handel.

Stedets vigtigste Exportartikler har været Makrel — fersk og saltet —, fersk Laks og anden Fisk, levende Hummer, Fayancevarer og Pottemagerarbeide.

Fayancefabriken beskjæftigede ved Udgangen af 1900 262 Arbeidere, hvoraf 78 Kvinder.

Damsgaards Potteri har i Femaaret gjennemsnitlig holdt 16 Arbeidere.

Ved Egersunds Uldvarefabrik var Arbeiderantallet i 1900 gjennemsnitlig 28.

Egersunds Meieri, stiftet 1895, modtog i 1896 af Aktionærerne 225 828 Liter Melk udbragt til 21 713 Kr. og i 1900 497 276 Liter Melk udbragt til 48 791 Kr. Omsætningen var saaledes i Femaaret mere end fordoblet.

Høsten 1897 stiftedes «Egersunds Konvolutfabrik». Den begyndte Driften i April 1896, men maatte i Slutningen af 1900 nedlægges som Følge af Konkurrence med en nystiftet større Fabrik i Tønsberg.

Handelsborgerskab indehavdes ult. 1900 af 112 Personer, hvoraf 28 Kvinder.

Handelsforeningen havde ved Udgangen af 1900 16 Medlemmer.

Arbeiderbefolkningen har, saavidt vides, i Regelen havt jevnt Arbeide dels ved almindeligt Dagarbeide og dels og især ved Fabrikerne. Nogen Sjømands- eller Arbeiderforening findes ikke, derimod et Læseværelse for Sjøfolk, oprettet af Norske Kvinders Totalafholdsforening. «Understøttelsesforeningen», hvis Formaal er at yde Medlemmerne Hjælp i deres Alderdom og i Sygdomstilfælde samt til Begravelsesudgifter, havde ved Udgangen af 1900 227 Medlemmer og eiede en Kapital, stor 8 083 Kr.

Stedet har havt fast Skydsstation.

Egersunds Sparebanks Forvaltningskapital var ved Udgangen af 1900 Kr. 1 043 893 (mod Kr. 852 270 ult. 1895) og dens Formue Kr. 113 889 (mod Kr. 101 820 ult. 1895). Den har ydet Bidrag til forskjellige Institutioner og Formaal her paa Stedet med i 1896 Kr. 5 200, i 1897 Kr. 4 000, i 1898 Kr. 4 000, i 1899 Kr. 3 800 og i 1900 Kr. 3 300.

I Femaaret var afhændet 107 faste Eiendomme for tilsammen Kr. 272 686, thinglæst Panteheftelser for Kr. 591 803 og aflæst saadanne Heftelser for Kr. 495 730.

Der afholdtes 17 Tvangsauktioner over fast Gods for tilsammen Kr. 52 280 og 15 Tvangsauktioner over Løsøre for tilsammen Kr. 9 221.

Ædruelighedstilstanden har vistnok, forsaavidt angaar Ladestedets Befolkning, været ganske god. Brændevinssalg i Smaat og Udskjænkning af Brændevin, Øl og Vin har været overdraget et Samlag. Af dettes Overskud er tilflydt Kommunen for 1896 Kr. 1 552, for 1897 Kr. 2 948, for 1898 Kr. 2 916, for 1899 Kr. 4 422 og for 1900 Kr. 4 545.

I Slutningen af 1897 blev af Formandskabet nedsat en Komité for at tage Spørgsmaalet om Udvidelse af Byens Grændser under Behandling. Komitéen afgav Sommeren 1900 sin Indstilling og Sagen er fremdeles under forberedende Behandling.

Ifølge Kommunestyrets Beslutning af 18 Juli 1900, der er approberet af Amtmanden, er Stadskonduktør ansat; ligeledes har man i Henhold til Bygningslovens § 3 faaet en Bygningsinspektør.

Middelskolen havde ved Udgangen af 1900 82 Elever, nemlig 53 Gutter og 29 Piger samt 4 Lærere, 1 fast Lærerinde og 2 Timelærerinder for Pigerne i Gymnastik og Haandarbeide. I Femaaret har Middelskoleexamen været bestaaet af 31 Gutter og 12 Piger. Inddragningen af de lavere Klasser, der med Forberedelsesklasserne var 8 i Antal, tog sin Begyndelse i 1897, og i 1900 blev Skolen helt ordnet efter Loven af 27 Juli 1896 med kun 4 Middelskoleklasser.

Folkeskolen havde ult. 1900 7 Lærere, 8 Lærerinder og 466 Elever, deraf 225 Gutter og 241 Piger.

Der havdes følgende Legater:

1. Malene Bechs Legat til Fordel for fattige Enker og forældreløse Børn. Kapital 4 000 Kr.
2. Frøknerne Anna og Theodora Hetlands Legat til Fordel for enslige trængende Kvinder væsentlig af Tjenerklassen. Kapital 2 000 Kr.
3. Legatet for trængende Sjømænd. Kapital ult. 1900 3 553 Kr. Først naar den er steget til 4 000 Kr., vil Uddeling kunne foregaa.
4. Oluf Løwolds Legat til Bedste for Trængende, der ikke har Fattighjælp, særlig for saadanne, der ved Legemsfeil er hindret fra at erhverve det Fornødne til Livsophold. Legatet er skjænket af Oluf Løwold, der døde i 1899. Saalænge hans Søster Frk. Ovidia Løwold lever, nyder hun de

aarlige Renter, og først naar Kapitalen efter hendes Død er vokset til 20 000 Kr., vil Uddeling finde Sted. Kapitalen er for Tiden 15 832 Kr.

Antallet af afsendte Breve ved herværende Postkontor udgjorde i 1896 57.5 Tusinde, i 1900 70.5 Tusinde.

Egersunds Magistrat, 19 Februar 1902.

P. Gløersen.

Beretning

om Ladestedet Sandnes's økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

Var nærværende Indberetning skreven i Slutningen af Femaaret 1896—1900, maatte der have lydt mange Lovord om Sandnes's økonomiske Fremgang i denne Periode. Da der i det sidst forløbne Aar har indtraadt en mægtig Krise, der har sat Anlæggene i Femaaret paa en haard Prøve, og hvorunder enkelte er helt standset, nødes man til at tale forbeholdent om den i sin Tid stærkt lovpriste Fremgang.

Stedet har gaaet betydeligt frem i Folketal og efter Ligningsansættelserne endda mere i Formue og Indtægt. Angaaende Formues- og Indtægtsforholdene henvises til nedenstaaende Tabel, idet bemærkes, at Værdierne paa faste Eiendomme i Slutningen af Perioden sattes unaturligt høit. Den virkelige Fremgang i Formue kan ikke maales helt efter disse Ansættelser.

Stedets Folketal var ved Tællingen 3 December 1900 2 644, ved den næstforegaaende officielle Tælling ikke fuldt 1 800.

Af de i forrige Femaarsberetning nævnte industrielle Anlæg er Enok Stangelands hermetiske Fabrik og Ingebret Aaslands Trikotagefabrik nedlagte. Af nye i Femaaret tilkomne Anlæg kan nævnes: Sandnes Kamgarnsfabrik, hvis Drift nu er standset, Sandnes Høvleri & Trælastforretning, Sandnes Guldlistfabrik, Sandnes Skotøifabrik, Høilands Meieri, Sandnes—Lura Teglværk, Zinkvarefabriken «Njord», Orgelfabriken «Noreg» og flere Snedkerforretninger, hvor der arbeides med Maskiner drevne af Petroleumsmotorer. Flere af Anlæggene har arbeidet under saa stærkt Tryk af Konkurrence, at Driften ikke har baaret sig.

Stedets 4 ældre Teglværker har i Femaaret arbeidet under gunstige Vilkaar, medens det i 1900 anlagte Sandnes—Lura Teglværk gjorde Opbud straks, efterat det var sat i Drift.

Den 7 Juni 1897 overgik der Byen en større Ildebrand, hvorved 27 Brand-Numere nedbrændte. Denne foranledigede ikke ubetydeligt Tab dels fordi flere af Husene var for lavt assurerede og dels og især fordi meget Løsøre enten var uassureret eller for lavt assureret. Det nedbrændte Strøg bebyggedes helt i 1897 og 1898. I Femaaret er forresten foregaaet en noksaa betydelig Nybygning, hvorunder Udvidelsen er foregaaet syd- og sydvestover. I 1900 viste Husfortegnelsen 325 Br.-Nr.

Stedet savner fremdeles Vandværk; men Sagen angaaende Anlæg af kommunalt Vandværk er under Forberedelse.

I Femaaret er optaget nyt Kart over Byen med omliggende 200 M.s Byggebelte; ny Regulering er approberet, og samtlige Eiendomme er konduktørmæssigt opmaalte. Skattetakster er i 1899 og 1900 afholdt over alle faste Eiendomme.

I 1897 oprettedes kommunal Middelskole, og ny muret Folkeskolebygning opførtes i 1897—98 med en Udgift at ca. Kr. 45 000.00. Elevantallet ved Middelskolen var i 1900 62 med 4 Lærere og 1 Lærerinde, aflønnede med Kr. 2 700.00, Kr. 1 700.00, Kr. 1 400 00, Kr. 1 200.00 og Kr. 1 000.00.

Ved Folkeskolen var Elevantallet samme Aar 370. Denne har 4 Lærere med Løn Kr. 1 400.00 og Kr. 1 200.00, 6 Lærerinder med Løn Kr. 850 og Kr. 700.

Kommunens Udgifter til Folkeskolen var i 1900 Kr. 7 634.21 og til Middelskolen Kr. 2 337.00.

En offentlig Tegneskole oprettedes i 1897. Der undervises i Tegning, Regning, Fysik og Norsk. Elevantallet var i 1900 27. Den kommunale Udgift er ca. 400 Kr. aarlig; 4 Lærere. — Et Skolekjøkken igangsattes i Oktober 1900 med Elever fra Folkeskolens 7de og 6te Klasse og Middelskolens 4de Klasse.

Sandnes Assuranceforening for Sjømænds Tøi, oprettet i 1875, eiede i 1895 en Kapital af Kr. 7 623.09 og ved Udgangen af 1900 Kr. 10 335.00.

Sandnes gjensidige Brandforsikringsforening, som i 1895 havde et opsparet Fond af Kr. 8 000.00, opløstes efter Branden i Sandnes i 1897, da ikke alene Fondet medgik, men der ogsaa maatte udskrives paa Interessenterne ca. Kr. 4 000.00.

Et nyt større Kai- og Bryggeanlæg er under Arbeide, uden at dette kan ventes fuldført i de nærmeste 2—3 Aar. Havnekassens aarlige Indtægter udgjorde i Femaaret ca. Kr. 500.00. Kassens Gjæld var i 1900 omtrent Kr. 4 000.00.

Sandnes Sparebank, hvis Fond i 1895 var Kr. 58 765.00 med en Forvaltningskapital af Kr. 802 017.00, havde ved Udgangen af 1900 et Fond af Kr. 97 405.62 og en Forvaltningskapital af Kr. 1 355 091.55.

Af Foreninger havde Stedet i 1900:

1. Sandnes Ungdomsforening med ..... 170 Medlemmer,
2. Do. Totalafholdsforening med ..... 150 —
3. Tre Goodtemplarloger med tilsammen ..... 530 —
4. Sandnes Handelsforening..... 25 —

Handelsborgernes Antal var i 1900 75.

Af disse drev en, hvis Borgerskab var ældre end fra 1884, Flaskesalg af Vin. Denne Anledning foranledigede oftest mere Fyld end Ølsamlaget. Forresten maa idethele Ædruelighedstilstanden betegnes som god. Totalafholdsvirksomheden har navnlig gjennem Goodtemplarlogerne stærk Tilslutning.

Uddrag af Skatteligningerne for 1896—1900:

Aar.	Antal Skatydere.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Udlignet Kommune-skat.	Statsskat.	Skatte-procent.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
1896.....	495	1 954 200	447 670	196 581	21 407.26	4 854.60	8 9/10
1897	521	2 019 900	502 160	215 750	21 068.18	4 859.40	7 9/10
1898... .	610	2 444 600	602 790	260 933	25 768.74	5 997.70	8
1899.....	656	2 560 200	645 750	277 180	30 069.60	6 459.70	9
1900.....	711	3 140 500	668 920	281 390	33 014.15	4 473.50	9 1/2

Stedet havde i 1900 50 Fartøier med en Drægtighed af 6 847 Ton. Heraf er 3 Dampskibe og 4 større Seilfartøier paa over et Tusinde Ton; Resten bestaar af Smaafartøier.

Sandnes Kommunes Gjæld udgjorde i:

1896.....	Kr.	51 277.51
1897.....	-	65 107.58
1898.....	-	80 733.00
1899.....	-	122 841.03
1900.....	-	123 281.43

Kommunens faste Eiendomme havde efter Skattetaksterne i 1900 en Værdi af ..... Kr. 136 700.00

Hertil kommer Sandnes's Fattiggaard, beliggende i Høiland, der kan ansættes til en Værdi af ..... « 33 300.00

Tilsammen Kr. 170 000.00

Efter Skattetaksterne i 1900 havde samtlige Stedets faste Eiendomme en Værdi af Kr. 3 503 780.00.

I flere af Fabrikanlæggene ligger en Del Kapital, der ikke tilhører Stedets Indvaanere, uden at denne Sum her kan opgives.

Sandnes Magistrat, 12 Februar 1902.

N. Lima.

Beretning

om Ladestedet Skudeneshavns økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

Angaaende Stedets økonomiske Tilstand henvises til nedenstaaende

Uddrag af Skatteligningsprotokollen:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Hustaxt	426 480	425 530	455 980	457 080	519 800
Antagen Formue	763 600	762 620	742 000	725 700	732 825
Antagen Indtægt.....	189 380	190 828	204 159	179 845	206 175

Folketallet, som i 1900 udgjorde 1 187, har været uden væsentlig Forandring i Femaaret.

Nogen Nybygning af Huse og Oparbeidelse af Gader har fundet Sted i Femaaret.

Ædruelighedstilstanden er god. Udsalgs- eller Udskjænkningssteder af Brændevin haves ikke. Heller ikke Udskjænkningssted af Øl og Vin.

Handels-, Haandværks-, Sømands- eller Arbeiderforening haves ikke.

Vaarsildfisket har i Femaaret maaske givet bedre Udbytte end i foregaaende Femaar.

Torskefisket ved Kysten har givet ringe Udbytte, medens Torskefisket under Island, særlig i den sidste Del af Femaaret, har givet tilfredsstillende Udbytte.

Høstmakrelfisket har jevnlig været lidet lønnende, og Deltagelsen i denne Bedrift har stadig været i Aftagende.

Det daglige Fiske, særlig Hysefisket, er fremdeles af væsentlig Betydning for en større Del af Befolkningen.

Stedet har en Fabrik til Konservering af Fiskevarer.

Daglønnere har havt mere jevnt Arbeide og større Dagløn end tidligere.

Udførselen af Vaarsild har foregaaet som tidligere, men maaske med bedre Udbytte i Femaaret end i foregaaende Femaar.

Den udenlandske Fragtfart har været drevet med vekslende Udbytte for de Interesserede.

Stedets Skibsflaade har gaaet tilbage hvad Drægtighed angaar. Den bestaar nu af 1 Barkskib, 1 Skonnertskib, 4 Skonnerter og 12 Slupper samt omkring 20 mindre Jagter og Skøiter.

Handelsvirksomheden har holdt sig nogenlunde med det samme som i foregaaende Femaar.

Haandværksdriften antages derimod at have tiltaget noget.

Stedet har 2 Banker, en Sparebank og en Privatbank.

Skudeneshavns Magistrat, 7 Mai 1902.

E. O Kjeldsen,
kst.

Beretning

om Ladestedet Koperviks økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

Ladestedets Folkemængde, der ved Tællingen i 1891 udgjorde 817, var ved Udgangen af 1900 ca. 1 000 (ɔ: 999), altsaa en Forøgelse af 22 Pct. Denne Forøgelse antages væsentligst at have fundet Sted i Femaaret.

Stedet har:

32 Handlende — 27 Mænd og 5 Kvinder;

21 Haandværkere, nemlig 2 Skomagere, 1 Garver, 7 Bagere, 1 Farver, 3 Snedkere, hvoraf 1 driver Damphøvleri, 2 Uhrmagere, 2 Smede, 2 Malere og 1 Blikkenslager;

1 Hotel og 3—4 mindre Logihuse;

Skydsstation.

Handels-, Haandværks-, Sjømands- eller Arbeiderforeninger findes ikke.

Udsalg eller Udskjænkning af Brændevin finder ikke Sted. Udskjænkning af Øl og Vin er overladt et Samlag med et Udskjænkningssted. Derhos er Hotellet meddelt indskrænket Udskjænkningsret af Øl og Vin.

Ædruelighedstilstanden er god og har Afholdssagen mange Venner. Specielt har en Goodtemplarloge, som i 1900 opførte eget Lokale, havt stor Tilslutning.

Ny Reguleringsplan for Stedet er udarbeidet og i Februar 1901 approberet.

De oparbeidede Gader og Veie har en samlet Længde af 3 200 M.

Ny Dampskibskai, der kostede ca. 20 000 Kroner, og 2 offentlige Brygger er i Femaaret bygget. Desuden haves 1 offentlig og flere private Brygger.

Brandvæsenet er udstyret med 1 Dampsprøite og 1 Haandsprøite, begge med fornødent Tilbehør.

Med Dampsprøiten, der betjenes med Sjøvand, kan man naa hvert Hus inden Stedet. — 4 offentlige Brønde haves.

Kirken eies sammen med Koperviks Landsogn. Skolen har 3 Lærere og 2 Lærerinder.

De brandforsikrede Eiendommes Takstsum androg ved Udgangen af 1900 til Kr. 469 370.00. I 1898—1900 er opført nye Bygninger for tilsammen Kr. 75 930.00.

Stedet eier følgende Fartøier:

3	Galeaser	drægtige	295.36	Ton,
3	Jagter	—	107.00	—
10	Skøiter	—	158.72	—
12	Slupper	—	486.83	—
1	Skonnertskib	—	174.02	—
1	Skonnertbrig	—	133.45	—
3	Dampskibe, hvoraf de to er indkjøbt i 1899—1900		851.87	—
33		Tilsammen	2 207.25	Ton.

Størstedelen af Fartøierne employeres i Fiskeribedriften her paa Kysten, Nordland og andre Steder.

Udbyttet af Fiskeribedriften og Fragtfarten har været godt. Det samme kan ogsaa siges om Handels- og Haandværksdriften. Arbeidere og Daglønnere har havt jevn og god Fortjeneste.

Stedets Sparebank har i Femaaret havt følgende Omsætning:

1896	Kr.	360 132.00
1897	-	448 000.00
1898	-	450 764.00
1899	-	441 202.00
1900	-	503 107.00

I 1899 oprettedes af Landsognet «Koperviks Landsbank», der har sit Kontor i Kopervik.

Skatteligningen stiller sig saaledes:

Aar.	Formue. Kr.	Ant. Indtægt. Kr.	Skatb. Indtægt. Kr.	Komm.skat. Kr.	Statsskat. Kr.
1896.....	474 000	138 310	54 833	5 245	1 162
1897.....	480 600	157 825	61 700	5 925	1 247
1898.....	513 300	182 760	81 626	6 113	1 704
1899.....	677 000	167 850	68 905	5 648	1 446
1900.....	733 600	191 400	82 671	6 451	1 780

I 1900 fik Ladestedet, der før havde Telegrafstation, ogsaa Forbindelse med Rigstelefonen. Af Stedets Forretningsdrivende har 10 sat sig i Forbindelse med denne. Lokaltelefon er endnu ikke oprettet.

Ladestedet antages i Femaaret 1896—1900 at have gaaet adskilligt frem i økonomisk Henseende.

Koperviks Magistrat, 24 Juli 1901.

B. Andreassen.

XII.

Søndre Bergenhus Amt.

Underdanigst Beretning

om Søndre Bergenhus Amts økonomiske Tilstand m. V. i Femaaret 1896—1900.

Udstrækning og Folkemængde.

Idet jeg forøvrigt henviser til den af *Johan Vibe* med Bidrag af det Offentlige i 1896 udgivne «Topografisk-historisk-statistisk Beskrivelse» over Amtet, hvor Amtets Forholde udførlig er omhandlet, skal jeg bemerke følgende:

Amtets Fladeindhold udgjør ialt 15 607 km². Deraf er ca. 491 km² opdyrket Mark (Ager og Eng) og ca. 2 011 km² Skogareal. Resten — eller næsten $^5/_6$ af Amtets Fladeindhold — er udyrket Mark, Myr, Indsjø, Snaufjeld eller Sne- og Isbræ. I Storthingsprop. Nr. 94 for 1894, Side 69—72, opgives, at Arealet af udyrket Jord, som med Fordel kan opdyrkes, i dette Amt er meget betydeligt. I de 9 Herreder Etne, Skaanevik, Kvinnherred, Stord, Strandebarm, Askøen, Manger, Røldal og Ullensvang er Arealet opgivet til ca. 124 000 Maal (124 km²). For de øvrige Herreder foreligger ingen bestemte Talopgaver.

Amtets hjemmehørende Folkemængde pr. 3 December 1900 udgjorde efter de foreløbige Resultater af den da foretagne Tælling 135 337 Mennesker. Dette er siden 1890 en Forøgelse af 7 124. Forøgelsen falder væsentlig paa de til Bergen stødende Distrikter, samt de Dele af Amtet, hvor der findes Fabriker. I Søndhordland, hvor der ikke er nogen nævneværdig Fabrikvirksomhed, er Folkemængden gaaet tilbage med 498 Mennesker. Den største Tilbagegang viser Etne og Skaanevik med henholdsvis 274 og 219. Af Søndhordlandsbygderne er kun Kvinnherred, Finnaas og Tysnes gaaet noget, men forholdsvis ubetydeligt, frem i Folkemængde. En af Aarsagerne til, at Folke-

mængden i Søndhordland og tildels i Hardanger viser Tilbagegang, skriver sig vistnok for en Del fra, at de Yngre nu mere end før søger til de nærmest liggende Byer, hvor de tager Tjeneste, — dels ogsaa til Østlandet — eller til Fabrikerne, hvor der bydes dem større kontant Aflønning end hjemme. De større Lønninger hos Gaardbrugere i Distrikterne langs Jernbanen gjør ogsaa sit til at drage Folk fra de Bygder, hvor Lønningerne er forholdsvis mindre, og hvor man for en stor Del driver Gaardsbrugene ved Hjælp af sin egen Familie og kun lidet leiet Hjælp. Den største Aarsag til den stedfundne Tilbagegang maa dog vistnok søges i den i Femaaret fortsatte ikke ubetydelige Udvandring.

Fra dette Amt opgives nemlig at være udvandret i

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Tils. 1896—1900.
387	314	287	387	545	1920

I. Jordbrug.

Antallet af særskilt skyldsatte Brug var ved Udgangen af 1900:

i Søndhordland	Fogderi ..	4 540,	med	Skyld	8 207	Mark,	23	Øre,
- Nordhordland	— ..	9 230,	-	—	11 983	—	91	—
Hardanger og Voss	— ..	3 959,	-	—	7 995	—	98	—
Ialt i Amtet		17 729,	med	Skyld	28 187	Mark,	12	Øre.

Ved Udgangen af 1895 var det tilsvarende Forhold:

i Søndhordland	Fogderi ..	4 191,	med	Skyld	8 207	Mark,	23	Øre,
- Nordhordland	— ..	8 234,	-	—	11 983	—	07	—
- Hardanger og Voss	— ..	3 472,	-	—	7 991	—	34	—
Ialt i Amtet		15 897,	med	Skyld	28 181	Mark,	64	Øre.

I Femaaret er der saaledes en Forøgelse af særskilt skyldsatte Brug af 1832, hvoraf falder:

paa Søndhordland	349	(i Femaaret 1891—1895:	98),
- Nordhordland	996	(- — —«—	562),
- Hardanger og Voss	487	(- — —«—	256).

Det er af Interesse at lægge Mærke til, at der i Nordhordland og Hardanger og Voss Fogderier, paa hvis enkelte Distrikter den største Forøgelse af Folkemængden i Tiaaret 1891—1900 falder, stadig er foregaaet en forholdsvis stærkere Udstykning af Brugene end i Søndhordland, hvor Folkemængden er i Aftagende.

Gjennemsnitsskylden fordeler sig saaledes:

	1895.	1900.
i Søndhordland	1 Mark, 95 Øre,	1 Mark, 81 Øre,
- Nordhordland	1 — 45 —	1 — 30 —
- Hardanger og Voss	2 — 30 —	2 — 02 —
- Amtet i det hele.....	1 — 77 —	1 — 59 —

Den nærmere Fordeling af Brugenes Antal og Skyld inden Herrederne vil sees af nedenstaaende Tabel:

Fogderier og Herreder.	Antal Brug.		Skyld.
	1896.	1900.	
Søndhordland Fogderi.			
Strandebarm	327	370	655.15
Kvinnherred	532	590	1 281.45
Skaanevik	387	393	749.90
Etne	310	330	808.13
Fjelberg	382	393	1 016.03
Sveen og Valestrand	506	568	924.49
Finnaas	645	684	742.21
Stord	233	275	534.64
Fitjar	321	343	386.05
Tysnes	548	594	1 109.18
Nordhordland Fogderi.			
Fuse	391	432	1 086.15
Os	616	747	1 023.94
Fane	815	999	1 378.79
Austevold	310	316	332.79
Sund	287	303	345.11
Fjeld	407	439	368.40
Aarstad	360	478	319.41
Askøen	715	879	490.43
Haus	620	683	923.31
Bruvik	301	341	424.20
Hosanger	364	390	748.13
Hammer	529	587	849.73
Alversund	459	488	689.97
Herlø	364	386	462.42
Manger	676	701	936.04
Lindaas	815	842	1 128.19
Masfjorden	205	219	476.90
Hardanger og Voss Fogderi.			
Voss	875	1 020	2 281.69
Vossestranden	260	263	719.79
Ævanger	254	290	425.16
Granvin	201	196	504.09
Ulvik	193	236	519.21
Eidfjord	188	240	260.20
Ullensvang	691	774	1 631.52
Røldal	161	189	110.43
Jondal	247	282	446.67
Vikør	402	469	1 097.22

Særlig i Fiskeridistrikterne Manger, Lindaas, Herlø, Fjeld, Sund og Austevold er Brugene i Regelen meget smaa, saa smaa, at de ikke er tilstrækkelige til at leve af for en Mand med Familie, uden at han ved Siden har Bierhverv. Jordbruget staar derfor i disse Distrikter ikke meget høit, om det end ogsaa her i dette Femaar er kommet sig noget. Jordbruget kommer i disse Distrikter i Almindelighed i anden Række. Det, som spiller Hovedrollen her, er Havet og Udnyttelsen af de Næringsveie, som knytter sig til dette, særlig Fiskerierne.

I de øvrige Distrikter har Jordbruget i Femaaret gaaet fremover. Interessen, særlig i de større Jordbrugsdistrikter i Nordhordland, Hardanger og Voss og de indre Dele af Søndhordland, har været i jevn Stigning. Paa samme Tid som den allerede opdyrkede Mark er bleven drevet paa en mere tidsmæssig Maade, har man i flere Distrikter optaget betydelige Strækninger Nyland. Den skadelige og vidtdrevne Beitning af Bøen foregaar vistnok endnu paa flere Steder, særlig hvor der endnu ikke har været afholdt Udskiftning, og hvor Meierier ikke er anlagte, men er dog i Tilbagegang.

Amtsagronomen, hvis Erklæring man har indhentet, udtaler om Jordbruget i Femaaret blandt andet: «Selv i de Bygder, hvor Jordbruget ligger mest tilbage, sees flere og flere Gaardbrugere at omfatte sit Jordbrug med mere Interesse og at ofre det mere Opmærksomhed end tidligere. Kornavlen er indskrænket, flere gamle Agre er tilsaaet med Græsfrø og igjenlagte til Eng. Bestræbelserne gaar mere og mere ud paa at skaffe øget Høavl. Derfor sees ogsaa, at Engen gjødsles bedre end tidligere og at Beitningen af samme paa flere Steder enten helt er sløifet eller indskrænket. Gjødselen nyttes bedre end tidligere, især den flydende Del af samme. Forresten er det endnu forholdsvis faa af Amtets Gaardbrugere, om hvilke det kan siges, at de samler Gjødslen paa en tilfredsstillende Maade. Brugen af kunstig Gjødsel er tiltaget i Femaaret. Jordens Afgrøftning og Dyrkning er fortsat og i enkelte Bygder i ikke saa liden Udstrækning. Hvert Aar udfører jeg Karter og Beregninger over Felter, til hvis Dyrkning enten søges Laan af Jorddyrkningsfondet eller Bidrag af Bergens Myrdyrkningsforening, og Grøftekarter, som Gaardbrugerne vil arbeide efter, samt Beregninger af Udgifterne for at kunne sætte Arbeidet bort paa Akkord.»

I Femaaret har Amtsagronomen udfærdiget 125 slige Karter med Beregninger over tilsammen 9 818 Ar med Overslagssum Kr. 77 597.00. Hertil maa lægges de ikke faa Arbeider, som bliver planlagte og udførte uden Bistand af Amtsagronomen eller det Offentlige, samt de Arbeider, som Jorddyrkningsfondet yder Bidrag til, uden at der kræves andet end et løst Overslag efter en af vedkommende Herredsstyre godtaget Plan.

I Femaaret har Jordleie af særskilt skyldsatte Brug, særlig i de til Bergen nærmest stødende Distrikter, været noksaa meget anvendt. Man har desuden i Amtet Stamhuset Rosendals store Eiendomme, som væsentlig drives af

Leilændinger. Jordleiernes Klasse dannes dog væsentligst af Husmænd og andre Fæstere af ikke særskilt skyldsatte Jordlodder.

I 1897 stiftedes den foran nævnte «Bergens Myrdyrknings-forening», som har til Formaal at virke til Fremme af Myrdyrkningen inden Amtet. Selskabet har vundet betydelig Tilslutning og udfolder en velsignelsesrig Virksomhed, som lover godt for Fremtiden. Det vilde være særdeles ønskeligt, om de Pengemidler, den har at raade over, vilde øges. Foreningen har nu opnaaet Tilskud af Staten til sin Virksomhed. Siden Foreningen stiftedes i 1897 og til Udgangen af 1900 har den tilstaaet ialt 71 Eiere af Myrstrækninger Bidrag til Dyrkningsarbeider. De bevilgede Bidrag omfatter et Dyrkningsareal af ca. 5 000 Ar, hvis Oparbeidelse er beregnet at skulle koste ca. 41 000 Kr. De af Foreningen til disse Arbeider bevilgede Bidrag udgjør ialt Kr. 10 216.66.

Bidragene fordeler sig saaledes paa følgende af Amtets Herreder:

Herreder.	Bidrag.	Udstrækning i Ar.
Haus	21	1 260
Lindaas	14	855
Alversund	8	1 049
Fane	7	474
Manger	5	178
Fjeld	4	205
Fjelberg	3	320
Askøen	2	250
Os	2	89
Hammer	2	61
Vikebygd	1	162
Fuse	1	64
Voss	1	34

Af Jorddyrkningsfondet er følgende Laan indvilget i Femaaret:

Aar.	Antal Laan.	Samlet Laanesum i Kroner.	Dyrkningsareal i Ar.
1896	31	19 830	3 086
1897	24	10 254	1 301
1898	10	4 886	671
1899	9	4 800	669
1900	8	3 450	413
Tilsammen	82	43 220	6 140

Endel af de i de sidste Aar optagne Laan er vistnok anvendt til de samme Dyrkningsarbeider, hvortil Bergens Myrdyrkningsforening har givet Bidrag. Den største Del af de i de sidste Aar af Femaarsperioden paabegyndte Arbeider vil ikke være færdig før langt ud i næste Femaarsperiode.

At Antallet af Laan af Jorddyrkningsfondet er gaaet ned i de sidste Aar skyldes vistnok dels Myrdyrkningsforeningens Virksomhed, dels tilfældige Omstændigheder. Interessen for slige Rydningsarbeider har ikke aftaget, men maa visselig siges at være voksende.

Brugen af tidsmæssige Maskiner og Redskaber er bleven almindeligere. I Femaaret er saaledes anskaffet flere Slaamaskiner og endel Hesteriver. Paa Voss findes 2 Damptærskemaskiner. Terrænets Beskaffenhed saavelsom Brugenes ringe Størrelse lægger forøvrigt i de fleste af Amtets Bygder store Hindringer i Veien for Anvendelse af større Maskiner, saa der neppe vil blive Tale om almindelig udbredt Brug af dem, medmindre Erfaringen skulde lære Gaardbrugerne, at det vil være til Fordel for dem at slaa sig sammen om Anskaffelsen og Brugen af enkelte af de Maskiner, som er mest tids- og arbeidsbesparende.

Med Hensyn til Dyrkning af Korn og Poteter bemærkes, at efter de af Lensmændene afgivne skematiske Opgaver har der i Nordhordland — som tidligere — væsentlig været dyrket Havre og Poteter. I Fane og Herlø har ogsaa været dyrket Byg og i Haus Blandkorn. I Søndhordland er ogsaa Forholdet uforandret, idet der her dyrkes Byg, Havre og Poteter undtagen i Fitjar og Strandebarm, hvor der fremdeles kun avles Havre og Poteter. I Skaanevik har man fortsat med Dyrkning af Blandkorn. I Ævanger, Jondal, Ulvik, Vikør og Voss er dyrket Byg, Blandkorn, Havre og Poteter. I Granvin og Røldal Byg, Blandkorn og Poteter, i Vossestranden Blandkorn og Poteter og i Eidfjord og Ullensvang Byg og Poteter.

Dyrkning af Engfrø er fremdeles ikke drevet i nogen synderlig Udstrækning og er i dette Amt af ringe Betydning.

Udsæd og Avl samt Foldighed pr. Maal var efter Lensmændenes Opgaver i Gjennemsnit for Amtet i 1900:

Fogderier.	Udsæd pr. Maal i Liter.				Avl pr. Maal i Liter.				Foldighed.			
	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.
Søndhordland	57	120	84	311	454	900	508	2 089	8.71	7.00	6.00	6.81
Nordhordland	69	200	98	284	495	650	442	1 892	8.00	3.25	4.61	7.23
Hardanger og Voss	59	74	87	354	402	430	572	2 432	6.85	5.95	6.47	6.72

Høstens Udfald har efter de herom afgivne aarlige Indberetninger stillet sig saaledes:

1896. Høhøsten gav et godt Middelsaars Udbytte. I enkelte af de indre Dele af Amtet tales om Kronaar. Korn- og Poteteshøsten gav et Middelsaars Udbytte. Frugtavlen gav et godt Middelsaars Udbytte.

1897. Saavel Hø- som Korn-, Potetes- og Frugthøsten gav i det hele et Middelsaars Udbytte, muligens nærmere et godt Middelsaars.

1898. Høhøsten gav noget over et Middelsaars Udbytte, Kornhøsten noget under. Poteteshøsten var under et Middelsaars. Frugtavlen var mislykket.

1899. Høhøsten var som i et Middelsaar, delvis over. Kornhøsten gav i det hele et knapt Middelsaars Udbytte. Poteteshøsten gav et godt og Frugthøsten et meget godt Middelsaars Udbytte.

1900. I det hele taget kun henimod et Middelsaars Udbytte. Høhøsten var, særlig i de ytre Distrikter, adskillig under et Middelsaars. Kornhøsten gav et knapt Middelsaars Udbytte. Poteteshøsten og Frugtavlen gav et meget godt Udbytte.

Amtets Landbrugsskole paa Gaarden Stend i Fane har i Femaaret været omfattet med voksende Interesse. Efter Skolens Plan har der været afholdt 2-aarige Kurser, hvortil siden 1894 har været optaget 15 Frielever hver Gang. Ved Siden af disse har Skolen altid havt endel betalende Elever. Lærerpersonalet har bestaaet af Bestyrer, Underlærer, Gartner, Fjøsmester, Smed og Snedker. Da der til hver Optagelse meldte sig langt flere Elever, end der kunde optages, saaledes i 1896 50 og i 1898 58, overdrog Skolens Styre i 1898 til Skolens Bestyrer at udarbeide Forslag til en Omordning og Udvidelse af Skolen. Bestyrerens Forslag, som allerede i 1899 kunde forelægges Amtsthinget, blev i alt væsentligt bifaldt af dette. Efter denne Plan, som er approberet af Landbrugs-Departementet, er Skolen nu udvidet til at optage 40 Elever. Kursernes Varighed er bestemt til 1½ Aar, og Optagelsen af Elever foregaar med 20 hvert Aar. Derhos kan hver Gang optages saamange betalende Elever, som Lokalerne tillader. Lærerpersonalet er udvidet og bestaar nu af Bestyrer, Andenlærer, Gartner, Gaardsfuldmægtig, Fjøsmester, Smed og Snedker. Skolens Styre bestaar af 4 Mænd, hvoraf 1 opnævnes af Departementet og 3 vælges af Amtsthinget. Vedtagelsen af denne nye Plan medførte, at betydelige Nybygninger paa Skolen maatte besluttes. Nyt Vedhus og Vognhus blev først opført. Derpaa vedtog Amtsthinget i 1900 Opførelse af ny Hovedbygning og Værkstedbygning. Høsten 1901 var disse Bygninger fuldførte. Hovedbygningen indeholder 2 Forelæsningssale, Elevværelser, Bestyrerbolig og en Lærerbolig m. v. Omkostningerne hermed samt til endel Reparationer i den gamle Hovedbygning var anslaaet at koste Kr. 55 526.

I Femaaret er forøvrigt ved Skolen foretaget noksaa omfattende Grundforbedringer (Afgrøftning, Myrdyrkning, Sprængning af Sten o. s. v.), Omlægning og Udvidelse af Haven m. v. Derhos er opført et nyt Gjødselhus.

Ved Skolen har i Femaaret været afholdt de af Landhusholdningsselskabet iværksatte korte Havebrugskurser.

Skolens Besætning bestod i 1896 af 27 Melkekjør, 3 Okser, 8 Ungdyr og 7 Heste. I 1900 var Besætningen 27 voksne Kjør, 7 Kviger, 3 Okser, 1 Kalv og 6 Heste.

Melkemængden var i Skoleaaret 1896/1897 kg. 48 055 eller 1 903 kg. pr. voksent Dyr. I Skoleaaret 1900/1901 udgjorde Melkemængden kg. 59 467, hvilket er det største Udbytte, som er naaet siden Skolens Oprettelse. Fraregnet Kvigerne og de Kjør, som ikke hørte til Besætningen det hele Aar, har de øvrige Dyr melket 50 043 kg. eller 2 002 kg. pr. Ko.

Landhusholdningsselskabet fortsatte i de første 3 Aar af den forløbne Femaarsperiode sin Virksomhed i samme Spor som tidligere Aar.

Fra Bergens By erholdt det i 1896 et Bidrag paa Kr. 1 000, som i 1897 atter blev inddraget. Da der i Aarene 1896—1898 aarligaars maatte afsættes et forholdsvis høit Beløb til Bergensudstillingen og det til denne knyttede Landbrugsmøde, blev Selskabets Virksomhed i disse Aar paa de øvrige Landbrugsomraader betydelig indskrænket.

Selskabets direkte Indtægter, der for Størstedelen skriver sig fra Stat og Amt, udgjorde i 1896 ca. Kr. 4 716, i 1897 ca. Kr. 2 600, i 1898 ca. Kr. 3 500, i 1899 ca. Kr. 10 500 og i 1900 ca. Kr. 17 000.

De forøgede Indtægter i 1899 og 1900 skriver sig dels fra, at Amtsgartneren og Amtsagronomen samt de kombinerede Stats-Amtskvægudstillinger, der tidligere sorterede under Amtmanden, nu blev henlagte under Landhusholdningsselskabet, dels fra forøgede Bevilgninger til nye Formaal.

I Femaaret er Stats-Amtsudstillingerne forøget fra 2 til 4, idet der er oprettet en Kvægudstilling for Søndhordland samt en Faareudstilling, der hidtil har været afholdt i Rosendal. Udenfor dette er der paa Selskabets Program optaget en hel Del nye Sager. Der er ansat en Vandrelærer i Fjøsstel, oprettet en Svineavlsstation og igangsat kortvarige Havebrugskurser, til hvilke Eleverne erholder Stipendier. I Bergen er sammen med Nordre Bergenhus Amt oprettet et Foredragskursus for Landmænd, hvortil en Flerhed af Deltagerne erholder Stipendium. Grundet særskilte Statsbevilgninger har ogsaa Gaardbrugerstipendier været uddelt i større Udstrækning end tidligere. Alle disse Foranstaltninger har hidtil vist sig særdeles hensigtssvarende og har virket til at fremme Interessen og Foretagsomheden paa de forskjelligste af Landbrugsnæringens Omraader.

Sammen med de 3 øvrige vestlandske Landhusholdningsselskaber er der oprettet en fælles Indkjøbsforening for Indkjøb af Kraftfoder, Saafrø og kunstig Gjødsel. Af andre nye Foretagender, der er blevne støttede af Selskabet, kan nævnes Bergens Myrdyrkningsforening og Bergens Skogselskab. Der er paabegyndt Forsøg med Præmiering af Avlsdyr efter det Flach'ske System. Saavel i Bergen som udover Amtet har været afholdt Landbrugs- og Industriudstillinger. Til disse har Foredrags- og Diskussionsmøder over Landbrugsspørgsmaal været knyttede.

Til nærmere Forstaaelse af Selskabets Virksomhed hidsættes en tabellarisk Oversigt over de vigtigste af de Formaal, hvortil Selskabet i Femaaret har ydet Bidrag. Det vil af denne fremgaa, at Selskabets Virksomhed ved Slutningen af den forløbne Femaarsperiode har naaet en større Udstrækning end nogensinde tidligere. Herved er dets Arbeide ude i Distrikterne blevet mere kjendt og paaagtet, hvilket atter har medført en mere almen Stræben efter at bringe Jordbrugsforholdene ind i et mere tidsmæssigt Spor.

Omkring i Amtet er nu 40 Landbrugsforeninger, der er Underafdelinger af Selskabet og erholder som saadanne fortrinsvis Bidrag til Stamokser og Stamvædre, Dyrskuer, Fjøsskuer, Hoppeskuer m. V.

Tabel
over
Udgifterne til de Formaal, hvortil Søndre Bergenhus Amts Landhusholdningsselskab i Femaaret 1896—1900 fortrinsvis har ydet Bidrag:

Formaal.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Indkjøb af Bøger og Tidsskrifter til Uddeling	107	321	558	75	715
Bidrag til Oksehold	220	200	160	160	180
— - Kvægavlsforeninger	1 827	-	-	-	-
— - Dyrskuer og Fjøsskuer	1 105	1 164	445	580	676
— - Hoppeskuer	259	116	91	115	236
— - Havevæsenet	100	150	102	726	756
— - Pigers Oplærelse i Melkestel	516	444	-	-	-
— - Landbrugs- og Industriudstillinger samt Landbrugsmøder	461	-	3 000	-	350
— - Stipendier	100	230	-	200	1 800
— - Hingsthold	-	-	-	238	200
— - Indkjøb af Stamvædre	-	-	-	123	188
Stats-Amtskvægudstillinger	-	-	-	1 000	4 228
Fjærkræavl	-	-	-	-	40
Svineavlsstationen	-	-	-	85	476
Vandrelæreren i Fjøsstel	-	-	-	133	682
Bergens Myrdyrkningsforening	-	-	-	-	500
Bergens Skogselskab	-	-	-	-	500
Landbrugskurset i Bergen	-	-	-	-	363
Amtsagronomen	-	-	-	-	1 425
Amtsgartneren	-	-	-	-	1 425

Ogsaa i dette Femaar har der i Amtet virket en Amtsagronom og en Amtsgartner, hvilke Funktionærer, som det af det foran anførte fremgaar, fra 1900 er underlagt Landhusholdningsselskabet.

Amtsagronomens Virksomhed bestaar væsentlig i at give Veiledning og Bistand i alt, hvad der vedkommer det egentlige Jordbrug.

Amtsgartneren har at give Raad og Veiledning i Frugt- og Kjøkkenhavers Anlæg og Behandling samt i praktisk Fremgangsmaade ved Væksters og Træers Dyrkning. Forsaavidt hans Tid har tilladt det, har han ogsaa givet Veiledning og Bistand med Hensyn til egentlige Jordbrugsanliggender.

Begge har været sterkt optagne.

Ved Siden af disse Tjenestemænd har siden 1899 været i Virksomhed en Vandrelærer i Fjøsstel.

I Amtet virkede i Femaaret 3 Amtsdyrlæger, hvis Antal i 1900 forøgedes til 4.

Havedyrkningen og Frugtavlen har gaaet betydelig frem, særlig i Hardanger, hvor den spiller størst Rolle. Men ogsaa ellers i Amtet spores Fremgang, saaledes i Fane for de egentlige Kjøkkenvæksters Vedkommende. Amtsgartneren anfører herom:

«Særlig har Frugtavlen været omfattet med megen Interesse, og Amtsgartnerens Bistand har ligesom i forrige Periode jevnlig været paakaldt. Af Frugttræer har her aarlig været udplantet et større Antal, ikke blot inden de ældre Frugtbygder, men ogsaa der, hvor Frugtavlen tidligere har været ganske forsømt. De saaledes udplantede Træer har dels været opelsket inden Amtet, dels indført fra Danmark. I 1897 skjænkede Selskabet «Havedyrkningens Venner» 150 Frugttræer, og i 1900 modtoges ligeledes 200 Stykker til Uddeling inden Amtet. Disse Træer blev uddelte til 70 Gaardbrugere, som antoges at ville give Træerne en god Behandling. Flere og flere Planteskoler er ogsaa i denne Periode bleven anlagte; af disse kan nævnes en inden Skaanevik Herred med et kommunalt Bidrag af 600 Kroner.

Anlæg af Kjøkkenhaver paa Steder, hvor der tillige er afgivet Plads for Dyrkning af Frugtbuske, ansees mere og mere paakrævet, og flere saadanne Haver er aarlig bleven anlagte og beplantet.

Havebrugsudstillinger med Uddeling af Præmier har i 1896 været afholdte i Herrederne Jondal, Fane og Bruvik og i 1897 i Masfjorden, Lindaas, Bruvik og Alversund. I 1898 var Udstillerne henviste til Bergensudstillingen; i 1899 afholdtes Udstilling i Fane og i 1900 paa Voss og i Fane. Om disse Udstillinger maa i det Hele kunne siges, at flere af de udstillede Produkter, saavel af Frugt som Grønsager, havde — i Forhold til Voksestederne — opnaaet en meget anseelig Udvikling.

For at Udstillingerne skal kunne gjøre den tilsigtede Nytte, har det imidlertid vist sig nødvendigt at skjærpe Bestemmelserne i Udstillingsprogrammet, særlig for at søge modvirket, at man ikke saa let vil kunne udgive andres Produkter for sine egne.

Med Hensyn til Valg af Frugtsorter er Opmærksomheden mere og mere bleven henvendt paa de lokale Forhold samt Dyrkning af færre og de for Distrikterne mest fordelagtige Sorter.

Angaaende Dyrkning af Grønsager spores ogsaa kjendelig Fremgang, skjønt dog ikke paa langt nær i den Udstrækning, som ønskelig kunde være. De i dette Øiemed af Landhusholdningsselskabet tilskudte Bidrag til gratis Uddeling af Frøsorter har imidlertid været en gavnlig Spore paa dette Omraade.

Plantning af Frugtbuske har ogsaa i dette Femaar tiltaget ganske betydeligt; specielt spores Fremgangen i de ydre Distrikter, hvor Naturforholdene i det Hele er mindre gunstige for almindelig Frugtavl. Bærrene har for det meste været omsatte i Bergen til forholdsvis høie Priser.»

Udskiftningsarbeidet har skredet jevnt fremad. Kravet paa hurtigere Udskiftning og som Følge deraf paa større Udskiftningspersonale har lydt stærkere og stærkere. Rekvisitionerne har paa Grund af Tjenestemændenes Overbebyrdelse med Arbeide ofte maattet ligget meget længe — indtil 6 à 8 Aar, ja undertiden endnu længer —, før Forretningerne har kunnet paabegyndes.

Efter enstemmig Beslutning af Amtsthinget i 1899 indgik Amtet med Andragende om, at der maatte blive ansat en midlertidig Udskiftningsformand, forat de rekvirerede og paabegyndte Udskiftningsforretninger maa kunne afsluttes inden rimelig Tid. Personalet bestod paa denne Tid af 7 Formænd med fra 1 til 3 Opmaalingsassistenter for hver Formand. Det nævnte Andragende blev imødekommet og i 1900 ansattes en ny midlertidig Formand. Udskiftningsformændenes Antal er saaledes i dette Amt nu 8, hvoraf de 5 er tillagt faste Distrikter, medens 3 udfører de Forretninger og benyttes i de Distrikter, som Amtmanden nærmere bestemmer. 4 af disse Formænd er beskikkede af Kongen med fast Løn, de øvrige 4 er ansatte af Amtmanden med Departementets Stadfæstelse og har ikke fast Løn.

En af Formændene har fremdeles for den væsentligste Del været optaget med Storskifter. Af disse har i Femaaret været fortsat de ved kgl. Resolution af henholdsvis 13 Marts 1888 og 21 Mai 1892 anordnede Storskifter paa Stord og ved Aakre—Matrefjordene. Storskiftet paa Stord nærmede sig i 1900 sin Afslutning.

Overudskiftningsforretningerne har i Femaaret været overdraget forskjellige Formænd. Ialt er der afsluttet af Overudskiftninger 80 og af Underudskiftninger 264 Forretninger.

Ved Underudskiftningerne er udskiftet af Indmark ialt 421 859.9 Ar og af Udmark 1 050 193.8 Ar. Ialt har Underudskiftningerne omfattet 1 786 Brug.

Ved Udgangen af 1900 beroede hos Formændene 275 Rekvisitioner om Underudskiftninger og 23 Rekvisitioner om Overskjøn.

De i Femaaret 1896—1900 afholdte Udskiftninger fordeler sig efter de fra Udskiftningsformændene modtagne Indberetninger paa Herrederne saaledes, som den nedenfor indtagne Opgave viser:

Herreder.	Antal Forretninger.	Indmark.		Udmark.	
		Antal Brug.	Matrikulskyld.	Antal Brug.	Matrikulskyld.
			Mark. Øre.		Mark. Øre.
Strandebarm og Varaldsø	9	30	73.21	8	22.18
Kvinnherred	12	85	164.82	-	-
Skaanevik	5	5	12.74	20	59.41
Etne	6	8	22.39	44	113.04
Fjelberg	1	-	-	2	13.19
Sveen og Vikebygd	9	23	31.86	29	31.32
Finnaas	9	15	24.99	50	63.02
Stord	1	4	10.64	-	-
Fitjar	9	41	60.17	15	8.81
Tysnes	8	22	32.20	22	36.36
Søndhordland Fogderi	69	233	433.02	190	347.33
Fuse	10	22	46.31	20	40.29
Os	3	3	8.55	16	32.75
Fane	5	27	66.68	-	-
Austevold	1	-	-	9	4.91
Sund	3	6	5.56	21	27.54
Fjeld	10	40	45.02	19	21.55
Askøen	3	33	21.43	31	19.92
Haus	20	108	179.76	62	98.40
Bruvik	4	18	26.27	-	-
Hosanger	8	25	57.89	13	27.20
Hammer	14	58	120.17	5	10.33
Alversund	14	47	73.34	23	35.51
Herlø	4	32	36.10	17	21.91
Manger	18	88	139.66	112	173.44
Lindaas	26	91	123.26	89	114.83
Masfjorden	4	5	11.35	9	18.18
Nordhordland Fogderi	147	603	961.35	446	646.76
Røldal	1	3	4.32	-	-
Ullensvang	14	60	179.93	34	133.48
Eidfjord	2	21	19.04	21	19.04
Ulvik	6	30	84.39	7	20.88
Granvin	1	5	24.79	-	-
Vikør	9	40	38.09	29	84.06
Jondal	3	10	27.03	7	19.00
Ævanger	3	16	17.24	-	-
Voss	6	15	46.85	4	25.22
Vossestranden	3	8	31.05	4	5.97
Hardanger og Voss Fogderi	48	208	472.73	106	307.65

2. Fædrift m. m.

Hesteavlen spiller for Amtet i sin Helhed endnu ikke nogen meget betydelig Rolle, men omfattes dog i enkelte, særlig de indre, Distrikter med ikke liden Interesse. I disse Distrikter giver Opdræt og Salg af Heste en ganske betydelig Indtægt. I 4 Herreder angives Salg af Heste at være af «megen» Betydning og i 9 af «nogen» Betydning. I 13 Distrikter kjøbes ikke Heste til Bygdens Forsyning; i et Par Distrikter kjøbes endel Arbeidsheste, men paa den anden Side sælges her adskillige Ungheste. I de øvrige Distrikter maa for en større eller mindre Del de Heste, som tiltrænges til Bygdens Forsyning, kjøbes udenfra. Hesteavlen har i Femaaret gaaet frem og Salg af Heste angives at være tiltaget i større eller mindre Grad i 25 af Amtets Herreder; i Fjelberg endog «særdeles meget» og i Etne «meget» (se forøvrigt Tillæggets Tabel I). Interessen for Hesteavlens Udvikling har ialfald i de sidste Aar tiltaget, og dette har medført, at Ønsket om Indkjøb og Udstationering af gode Stamhingste har været i Stigende.

Antagelig har de i Slutningen af Femaaret herskende noksaa høie Hestepriser bidraget ikke saa lidet hertil. Ligesaa har den paa Voss hvert Aar afholdte Hesteudstilling for Statens Regning bidraget til at øge Interessen.

I Amtet opdrættes for den overveiende Del Heste af Fjordracen.

I 1896 havde Amtet 2 Stamhingste af Fjordrace. Den ene af disse solgtes samme Aar, da den var blevet for gammel, og uagtet Amtsthinget straks gav fornøden Bevilgning til 2 nye Stamhingste, fik man først i 1899 fat i en ny brugbar Hingst. Bevilgningen til den 3die Hingst var endnu ikke benyttet ved Udgangen af Aaret 1900.

Efter den officielle Statistik fandtes der i Amtet i 1900 ialt 8 300 Heste.

I Lensmændenes Indberetninger er oplyst, at Prisen paa Arbeidsheste var i 1900:

i Søndhordland	150—350	Kroner,
- Nordhordland	200—500	—
- Hardanger og Voss	250—350	—

(Se Tillæg, Tabel II.)

Priserne har, som ovenfor anført, været forholdsvis gode og adskillig større end i 1895. Gjennemsnitsprisen viser en Stigning fra foregaaende Femaar af ca. 35 Pct. i Søndhordland og Nordhordland og ca. 38 Pct. i Hardanger og Voss.

Kvægavlen har i Femaaret været omfattet med meget stor Interesse. Med Hensyn til hvorledes Opdræt og Salg af levende Hornkvæg nu stiller sig, henvises til Tillæg, Tabel I. Amtsagronomen oplyser, at flere nye Kvægavls-

foreninger er oprettede. Og at de ældre Foreninger som Regel har fortsat sin Virksomhed med det samme Liv som før, har jeg al Grund til at tro.

En rigeligere Fodring af Kreaturerne og i det Hele et bedre Kreaturstel er blevet mere og mere almindeligt. Med Hensyn til Kvægavl og Kreaturstel kan der være meget stor Forskjel i de forskjellige Bygder. Ligesom tidligere er det fremdeles Strøget langs Kysten, som ligger mest tilbage, men man kan ogsaa her spore en glædelig Fremgang i Femaaret. Der vil dog formentlig endnu gaa lang Tid hen, før man ganske faar Bugt med den knappe Fodring, daarlige Hudpleie og planløse Avl, som hersker i mange af Amtets Distrikter. Amtsagronomen og Amtsgartneren samt den i Landhusholdningsselskabets Tjeneste virkende Vandrelærer i Fjøsstel har her visselig udrettet meget godt, men ved Siden heraf antager jeg, at Fremgangen maa tilskrives Kvægudstillingerne og Fjøsskuerne, nemlig den paa Onarheim aarlig i Femaaret afholdte Statsudstilling og de i Femaaret afholdte 12 Stats-Amtsudstillinger, 30 Bygdedyrskuer og 5 Fjøsskuer.

Den lettere Adgang til at faa afsat Produkterne til fordelagtige Priser, som de fleste Distrikter har opnaaet ved de i Femaaret forbedrede Kommunikationer, samt de paa flere Steder i Amtet oprettede Meierier har ogsaa gjort sit til at aabne Øinene for det fordelagtige i et mere rationelt Kreatur- og Fjøsstel. Endnu findes der i den overveiende Del af Amtets Distrikter mange daarlige, trange og mørke Fjøs, men ogsaa heri sker der aarligaars Forandring til det bedre, særlig efterhvert som Udskiftningsarbeidet skrider frem. Der paabydes som Regel ved Udskiftninger Udflytning i ganske stort Omfang og Resultatet er blandt andet Opførelse af bedre Udhusbygninger. Hertil har bidraget ikke saa lidet den Imødekommenhed, der i Almindelighed har været vist fra Statens Side til at yde Udflytningsbidrag. Dette har havt sin store Betydning.

I Tillæggets Tabel III er samlet Lensmændenes Opgaver over det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko i 1900. Endnu føres der undtagen ganske undtagelsesvis desværre ikke Melkeregnskab. Opgaverne er derfor antagelig rent skjønsmæssige, men antages dog i det væsentlige at nærme sig nogenlunde de virkelige Forhold, og har derfor en ikke liden Interesse.

Til Sammenligning anfører jeg her Gjennemsnittet for Amtets 3 Fogderier, sammenlignet med de i forrige Femaarsberetning anførte Gjennemsnit:

Fogderier.	Overhovedet i Distriktet.		Paa de mere fremskredne Gaardsbrug.	
	1895.	1900.	1895.	1900.
Søndhordland	915	1 018	1 360	1 545
Nordhordland	884	1 038	1 220	1 442
Hardanger og Voss	1 235	1 300	1 615	1 760

Tidligere har ikke Aarstad og Askøen været medtagne, fordi det har været Skik og Brug i disse Distrikter at skille sig ved enkelte Kjør, saasnart de er udmelket. At undlade dette nu vilde blive misvisende, da det ikke blot er i Aarstad og Askøen, at der i Femaaret er forholdt paa denne Maade. Dette har nemlig været Tilfældet i de fleste Distrikter, der har lette Afsætningsforhold enten ved nær Beliggenhed til Bergen eller til større Fabrikanlæg eller lignende.

Opgaven synes at bekræfte, at rationelt Kreaturstel er betydelig tiltaget.

I meget nær Forbindelse med Melkeproduktionen staar Meierisagen. Denne er gaaet betydeligt frem. Jeg tillader mig at henvise til, hvad der herom er anført af Hr. Meierimester *Grude* i en Indberetning, som han efter Opfordring af mig velvillig har afgivet, og som her indtages. Den er saalydende:

«Meieribedriften har fortsat at gaa fremad i Løbet af Femaaret i samme Spor som tidligere. Meieriernes Antal, der i 1895 var 42 med indmaalt 5 634 300 Liter Melk og med en kontant Udbetaling til Leverandørerne af 428 600 Kroner, er steget til 72. Disses Omsætning har været:

Aar.	Antal Meierier.	Indmaalt Melk.	Udbetalt.	Pr. kg. Melk.
		Kg.	Kr.	Øre.
1896	40	5 118 200	374 200	7.31
1897	52	6 613 100	450 800	6.82
1898	58	7 167 700	501 200	6.99
1899	66	8 288 500	596 000	7.19
1900	72	8 849 500	686 600	7.76

Ved Beregningen af den opnaaede Gjennemsnitspris pr. kg. (Liter) Melk er ikke Værdien af den Skummetmelk, som af Leverandørerne tages hjem igjen fra Smørmeierierne, medtaget saaledes som i forrige Femaarsberetning. Tages denne Værdi med, vil Gjennemsnitspriserne stige med omkring 1 Øre pr. kg. Det opnaaede Udbytte pr. kg. Melk har saaledes været omtrent det samme som i Femaaret 1891—1895.

Den gjennem Meierierne omsatte Melkemasse fordeler sig efter Omsætningsmaaden i 3 Grupper, der for det sidste Aar 1900 stiller sig saaledes:

a)	11 Meierier med	ca. 2 850 000 kg.	sælger	Melken i Bergen.
b)	15 — - -	2 100 000 -	tilvirker	Smør og Gammelost.
c)	46 — - -	3 900 000 -	—	kun Smør.
	72 Meierier med	8 850 000 kg.	Melk.	

Tilførselen af Melk til Bergen fra Stavanger og Haugesund har vedvaret, maaske helst i noget forøget Maalestok.

Af de 72 i 1900 igangværende Meierier benytter 10 Damp-, 13 Vand-, 1 Hest- og 48 Haandkraft.

Statens Meieriskole for kvindelige Elever har vedvarende været fortsat ved Øistesø Meieri.

En Kontrolstation for Undersøgelse af Melkens Fedtgehalt drives for Statens Regning i Bergen.

En Amts-Meieriforening, der virkede nogle Aar, har indstillet sit Arbeide.

Nogen særskilt Udstilling af Meieriprodukter udenom Landsudstillingen i Bergen i 1898 vides ikke at være afholdt i Amtet i Femaaret.

Ved Midten af 1899 blev det vestlandske Meieridistrikt delt saaledes, at Søndre Bergenhus og Stavanger Amter danner et særskilt Distrikt med en Meierimester, bosat i Stavanger.»

Salg af Smør (se Tabel III) har megen Betydning for samtlige Bygder i det tidligere Hardanger og Voss Fogderi undtagen Voss og Ulvik, samt derhos for Masfjorden, Lindaas, Os, Hosanger, Fjelberg, Etne og Strandebarm. For 9 af de øvrige Herreder har det nogen Betydning og for 10 Herreder liden eller ingen Betydning. Blandt disse sidste er foruden et Par Fiskeridistrikter, som antages at staa allermest tilbage i Kreaturstel, ogsaa de Bergen nærmestliggende Distrikter, som afsætter sin Melk direkte til Forbrugerne og som opnaar meget høie Priser for den.

Melkeproduktionen er tiltaget overalt undtagen i Hosanger, Bruvik og Tysnes.

Melkesalg har megen Betydning for Alversund, Os, Fane, Askøen, Aarstad, Hammer og Haus. Ogsaa i de øvrige Distrikter foregaar Melkesalg, men det har dog mindre Betydning. For Eidfjord, Ullensvang, Røldal, Jondal, Sund, Austevold, Kvinnherred, Sveen og Valestrand har Melkesalg liden eller ingen Betydning.

Salg af Hornkvæg foregaar omtrent overalt i Amtet og spiller en stor Rolle for mange af Amtets Distrikter. Med Hensyn til Kreaturpriserne henvises til Tabel II (se Tillæg).

Faareavlen har meget stor Betydning for dette Amt. Der findes Faar i alle Herreder, men mindst i Aarstad, hvor Faarehold lønner sig forholdsvis lidet.

Faareholdet siges ogsaa at være gaaet noget tilbage i flere af Amtets Distrikter, saaledes i Strandebarm, Etne, Fane, Manger og Jondal. I Fjelberg er det derimod tiltaget meget (se Tillæg, Tabel I). De bedste Faaredistrikter er formentlig Fjelberg, Skonevik, Kvinnherred, Masfjorden og Eidfjord samt Ullensvang. Ved Udgangen af 1900 fandtes i Amtet ca. 171 000 Stkr. Faar, hvilket er det største Antal, som findes i noget Amt. Stavanger Amt, der staar som Nr. 2, har ca. 6 000 færre Faar.

I 1900 afholdtes en Faareudstilling i Rosendal med Stats- og Amtsbidrag. Ved Stats- og Amtskvægudstillingerne har derhos fremmødt ikke ganske faa Vædre. I 1899 var saaledes anmeldt til:

1.	Kvægudstillingen paa Voss	16	Vædre,
2.	Do. - Nesttun	33	—
3.	Do. i Ølen	21	—

Der spores i denne Næringsgren Fremgang, men det gjælder ogsaa her, at der ude i Kystdistrikterne er smaa og daarlige Dyr. Havnegangene der er daarlige og man holder som Regel flere Faar, end der haves tilstrækkelig Havn til.

Gjedeholdet drives i ganske stor Udstrækning i flere af Amtets indre Bygder, navnlig Ævanger, Eidfjord og Røldal samt Skaanevik og Masfjorden. Med Hensyn til Gjennemsnitsprisen paa Gjeder henvises til Tillæg, Tabel II. Nogen væsentlig øget Interesse for denne Gren af Landbruget har ikke været sporet i Femaaret.

Salg af Uld er af megen Betydning i Fjelberg og af nogen Betydning i Strandebarm, Sveen, Valestrand, Skaanevik, Fitjar, Bruvik, Voss, Ulvik, Granvin, Eidfjord og Ævanger. I de øvrige Distrikter foregaar der lidet eller intet Salg af Uld; i Aarstad og Fane vistnok slet ikke. I Sund og Austevold indkjøbes Uld.

Osteproduktionen omfatter væsentlig Mysost (Gjedost) og Gammelost. Salg af Ost har megen Betydning i Granvin, Eidfjord, Røldal og Ævanger. I de indre Distrikter forøvrigt samt i Masfjorden foregaar der ikke saa lidet Salg af Ost, medens der i Fiskedistrikterne findes liden eller ingen Produktion af Ost.

Svineholdet er tiltaget og Interessen for Svineavl har vokset, især i enkelte Bygder. En Svineavlsstation er i Femaaret oprettet af Landhusholdningsselskabet; den er beliggende i Vikør.

Tamrenholdet har ikke havt Betydning for andre Distrikter end Voss og Eidfjord. I sidstnævnte Herred omfattes det med stor Interesse og har givet meget godt Udbytte. I Voss er man nu ophørt med Rendrift.

Hønseholdet er blevet almindeligere end før og omfattes med stigende Interesse. Venner af Fjærkræavlen har ikke udrettet saa lidet i Amtet. Det ansees dog endnu af Menigmand for at være et lidet lønnende Foretagende at holde Høns. De fleste Steder anser man det for tabbringende. I 1900 bevilgede Landhusholdningsselskabet et Bidrag af 40 Kr. til Fremme af Fjærkræavl.

Interessen for Fjærkræavlen i det store og hele er desværre ringe. Saaledes findes der omtrent ikke Gjæs inden Amtet. Hønseavl skal ogsaa væsentlig kun drives af Husmænd og mindre Jordeiere.

I Amtet har i Størsteparten af Femaaret kun virket 3 Amtsdyrlæger.

I et saa vidtstrakt og af Fjorde sønderskaaret Distrikt som dette Amt var dette Antal altfor lidet. Trangen til Dyrlægehjælp har Aar for Aar tiltaget, men Afstandene og de med Reiserne i Amtet forbundne betydelige Udgifter har selvfølgelig hindret Dyrlægernes Virksomhed.

Fra 1 Mai 1900 ansattes en 4de Amtsdyrlæge for Hardangerfjorden, omfattende Herrederne Strandebarm, Jondal, Vikør, Eidfjord, Ullensvang og Røldal.

De øvrige Dyrlægedistrikter er: Voss (omfattende Herrederne Voss, Vossestranden, Ævanger, Granvin og Ulvik), Søndhordlands og Nordhordlands Distrikter (omfattende Fogderierne af samme Navne).

Endnu er der, efter Forholdene i dette Amt, altfor liden Dyrlægehjælp. Gjentagne Forsøg paa at faa ansat flere Amtsdyrlæger har strandet paa de Vanskeligheder, som de naturlige Forholde danner for en hensigtsmæssig Inddeling af Amtet i Dyrlægedistrikter.

Et Gode er det, at der i Bergen, som har meget gode Kommunikationer med en større Del af Amtet, er bosat flere praktiserende Dyrlæger, hos hvilke Befolkningen under sine «Byreiser» ialfald kan søge Raad og Veiledning, om end Afstanden som oftest hindrer Dyrlægens Undersøgelse paa Stedet.

3. Skogdrift.

Træpriserne har i Femaaret været nogenlunde gode. Den i foregaaende Femaar spærede Bedring, særlig i Vedpriserne, har holdt sig, og man har opnaaet meget gode Priser for al Slags Ved. For Birkeved har i Almindelighed i de senere Aar været betalt i Bergen 16 à 17 Kr. pr. gammelt Favnemaal.

De største Skogbygder, som findes i Amtet, er Voss, Vossestranden og Stord; men Ved sælges ogsaa i forholdsvis stor Udstrækning fra andre Bygder, saaledes fra Masfjorden, Fuse, Haus, Bruvik, Hosanger, Hammer, Os, Skaanevik, Strandebarm, Kvinnherred, Sveen, Valestrand, Fjelberg, Tysnes, Granvin, Jondal, Ullensvang og Ævanger.

Derhos sælges Tøndestav og Hasselbaand fra Skaanevik, Strandebarm og Vikør i betydeligt Omfang, samt fra Stord, Sveen, Valestrand, Jondal, Ulvik og Os i mindre Udstrækning.

Telegrafstolper sælges i noget Omfang fra Strandebarm.

Af Bord, Bjælker, Birkebark og Næver sælges der adskilligt i Masfjorden samt i Skaanevik (Bord).

Af Materialier til Baadbygning sælges der en Del i Jondal.

Sleepers og Stav sælges paa Voss.

Tømmerflødning har i Femaaret kun foregaaet i Vosseelven, og ogsaa her kun ubetydeligt. Der opgives at være flødet i:

1896.	1897.	1898.	1899 og	1900.	Tils. 1896—1900.
75	60	50	40	40	265

Tylvter Tømmer, skjønsmæssig ansat.

I Kystdistrikterne benyttes væsentlig Torv til Husbrug. Af Tømmer og Bord maa her kjøbes alt hvad der trænges.

Ogsaa i de fleste andre Bygder maa Tømmer og Bord kjøbes udenfra i større eller mindre Udstrækning. Paa Voss opgives saaledes, at der indkjøbes mere, end der sælges, og Vossestranden kjøber Bygningstømmer udenfra.

Skogen angives at være gaaet mærkbart tilbage saavel i Tæthed og Væksterlighed som i Dimensioner i Masfjorden, Os, Voss og Fitjar. I Finaas, Skaanevik og Ævanger er Væksterligheden god, men Skogen er forøvrigt gaaet tilbage.

I Fjelberg er Skogen med Hensyn til Tæthed og Væksterlighed gaaet frem, men med Hensyn til Dimensioner tilbage. I Stord og Ulvik er ogsaa Dimensionerne gaaet tilbage.

I Etne, Aarstad, Alversund, Lindaas, Haus, Granvin og Eidfjord er Skogen gaaet noget frem.

Anlæg for Torvdrift fandtes ikke i Amtet i Femaaret.

Snaumark skikket til Skogkultur findes tildels i betydelig Udstrækning i mange Herreder.

Saaning og Plantning er kun foretaget i ringe Udstrækning af privat Skogeier; mest antagelig i Lindaas, Fane og Aarstad.

Indsamling af Kongler til Udvikling af Træfrø er kun foretaget paa Voss ved Voss Klængstue samt for en mindre Del i Ævanger.

Driftsmaaden har antagelig ikke undergaaet nogen Forandring. Løvning til Kreaturfoder foregaar vistnok i samme Udstrækning som tidligere.

I Begyndelsen af 1899 oprettedes Bergens Skogselskab, som fra 1 Juli s. A. overtog Ledelsen af den private Skogplantningsvirksomhed inden Søndre Bergenhus Amt. Om dette Selskabs Virksomhed tillader jeg mig efter Skogforvalterens Beretning for 1898—1899 at hidsætte følgende:

«Bergens Skogselskab, der allerede har 2 Forstmænd i sin Tjeneste, har udfoldet en betydelig Virksomhed ved Afholdelse af talrige Foredrag og ved Oprettelse af Planteselskaber i de fleste Bygder. Selskabet har til Anlæg af en Planteskole indkjøbt Gaarden Ekhaug pr. Søfteland i Os, hvor forberedende Arbeider sattes igang Høsten 1899. Da Selskabet Vaaren 1899 har ladet udsaa en hel Del Frø paa et leiet Jordstykke, vil antagelig et større Parti

Planter kunne omplantes Vaaren 1900 i Ekhaug Planteskole og blive færdig til Plantning i Marken Vaaren 1901.»

Selskabets Virksomhed bestod ifølge den udgivne Aarsberetning i 1900 nærmest i Forsøg og Indhentelse af Erfaringer saavel i teknisk som i administrativ Henseende. Det meste af Marken paa den indkjøbte Gaard, som er skikket for Planteskole, blev ryddet, men Skolen kunde først i 1901 levere Planter til Udplantning. Selskabet var derfor i 1900 nødt til at kjøbe Planter til Uddeling. Der blev i 1900 uddelt 598 000 Planter. Derhos solgtes 83 100. Til lokale Skoglag i Amtet blev ialt uddelt 546 600 Planter. Det væsentligste heraf er udplantet paa Felter med Fredskogsbetingelser. Resten er uddelt til Felter under 10 Maal, til Skolebørnsplantninger samt til Lagsmedlemmer. Af Frø indkjøbtes og fordeltes 14 kg. Furu og 12 kg. Gran.

I Amtet fandtes ved Udgangen af 1900 56 Skoglag, der for det meste har Tilskud af vedkommende Herredskasser. 15 af disse Lag havde ikke nogen Plantør, de øvrige har hver 1. Laget i Ulvik har 2 og i Manger 3 Plantører.

Skogsagen har skudt en glædelig Fart i Femaaret, og den betydelige Virksomhed, som udfoldes af Bergens Skogselskab, giver grundet Haab om, at Interessen fremdeles vil tiltage og at saavel Plantning af ny Skog vil blive fortsat i stigende Udstrækning, som Behandlingen af de Skogrester, der findes i Amtet, vil undergaa en Forandring til det bedre.

Indførelse af Værnskogsvedtægter har strandet paa Amtsthingets Utilbøielighed til at ville gribe ind.

Nogen betydeligere Skogbrand har ikke herjet Skogene i dette Femaar.

Med Hensyn til de offentlige Skoge henvises til de af Skogdirektøren afgivne Beretninger.

4. Fiskerierne.

Efter den officielle Statistik meddeles følgende Oversigt over Udbyttet af Amtets Kystfiskerier i Femaaret:

(Se Tabellen næste Side.)

Fiskerierne har i Femaaret bragt et betragtelig større Udbytte end i foregaaende Femaar. Udbyttet af Skreifiskerierne er gaaet adskilligt tilbage, ligesaa Østersfangsten; men paa den anden Side viser Sild- og Brislingfisket en betydelig Opgang, som man faar haabe vil blive af Varighed.

Med Laan af Havfiskefondet er i Femaaret anskaffet endel Fiskedampskibe, som saavel Sommer som Vinter har drevet Fiske paa Bankerne langt ude tilhavs. Og flere har senere fulgt efter. Der er nu en noksaa stor Søgning om Laan af Fondet fra dette Amt. Den her nævnte Driftsmaade

Oversigt
over
Udbyttet af Amtets Kystfiskerier i Femaaret 1896—1900.

Aar.	Skrei.	Fedsild.	Vaarsild.	Storsild.	Brisling.	Makrel.	Sei, Lange m. m.	Laks og Sjøørret.	Hummer.	Østers.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896	2 430	6 820	45 660	-	153 340	80	40 665	111 444	34 547	4 400	399 386
1897	17 683	138 205	66 765	-	66 784	30 515	47 577	144 295	34 659	3 100	549 583
1898	60 505	33 547	366 620	-	133 661	30 553	42 550	120 415	49 972	3 300	841 123
1899	14 710	8 400	360 015	-	145 909	14 134	54 310	133 725	43 370	1 920	776 493
1900	15 850	49 406	203 445	17 200	286 085	12 623	55 570	142 515	40 292	1 600	824 586
										Samlet Værdi i Femaaret	3 391 171

betegner et betydeligt Fremskridt paa Fiskeriernes Omraade, som lover en større Udvikling for og stigende Udbytte af Amtets Fiskerier.

Antallet af de Mænd, som har deltaget i Skrei- og Sildefiskerierne, har udgjort:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Tils. 1896–1900.
1 513	3 759	3 563	1 454	1 820	12 109

I ovenstaaende Opgave over Udbyttet af Fiskerierne er ikke medtaget Udbyttet af Laks- og Ørretfisket i Elvene. Fiskeriinspektør *Landmark* har angivet dette saaledes:

Elve.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Etneelven	240	1 050	650	500	490
Jondalselven	80	100	?	?	?
Opoelven	60	?	60	50	25
Kinsaaen	430	340	265	225	360
Eidfjordselven	2 850	2 790	2 365	1 540	1 952
Granvinselven	1 629	2 270	2 880	1 837	927
Oselven	40	40	59	65	60
Daleelven	723	901	468	1 270	144
Vosseelven	3 448	5 203	7 145	4 399	2 782
Eksingedalselven	48	530	885	960	18
Moelven	28	80	?	100	36
Loneelven	230	119	400	250	150
Anvikselven	885	300	1 025	?	?
Frøisetelven	-	112	150	?	?
Matreelven	-	-	-	150	50
Tilsammen	10 691	13 835	16 352	11 346	6 994

Ved foranstaaende Opgave er at mærke, at Elvene — paa nogle mindre Undtagelser nær — helt eller delvis er bortforpagtede til Sportsfiske og at den heraf flydende Forpagtningsindtægt ikke er medtaget i foranstaaende Opgaver.

Denne Forpagtning danner en ganske god Fredning af vedkommende Elve.

Kunstig Udklækning af Lakserogn er i Femaaret iværksat i: Opoelven 1 000 Yngel og i Granvinselven 75 000 Yngel. Desuden er der i Oselven og Daleelven udklækket nogle mindre Partier af Lakserogn, der udsattes i Vasdraget i Kasser uden Opførelse af Husapparat.

Af Sjøørretyngel er udklækket i Granvinselven 340 000 Yngel og i Eksingedalselven 35 000 Yngel.

5. Bergværksdrift.

Om Bergværksdriften i Femaaret har Bergmesteren i dette Distrikt afgivet en kortfattet Oversigt. Den er saalydende:

«Det er kun en ubetydelig Bergværksdrift, som i denne Tidsperiode her har fundet Sted, idet kun et Faatal af Amtets Ertsforekomster har været i Drift. Paa følgende Lokaliteter har Drift fundet Sted:

1. Paa Stordøen.

   Høgaasens Kisgrube blev af Stordøens Dynamit-Kompani drevet med et Belæg af 20—30 Mand og en samlet Produktion af ca. 7 500 Ton Svovlkis indtil 1 September, da Driften indstilledes som ikke lønnende.

   I den nærliggende Rødklev Grube blev af Ingeniør Lind efter flere forberedende Arbeider i 1899 Drift optaget. I dette Aar produceredes ca. 400 Ton, i 1900 332 Ton Svovlkis med et Belæg af 10—12 Mand.

   Store Guldberg Grube blev af et Bergensk Selskab lenset i 1900 og Forberedelser trufne til Forsøgsdrift for at gjenfinde det ved den tidligere Drift udgaaede Leiested.
2. I Ølve i Hardanger.

   Lysaker kemiske Fabrik har her ved nogle mindre Forekomster hvert Aar produceret 3—400 Ton Svovlkis med et Belæg af ca. 8 Mand.

   Jernsmugets Jerngrube blev gjenoptaget til Drift i 1897 med et Belæg af 75 Mand. Bygninger blev opførte, Veie anlagte m. v. 1 077 Ton Jernmalm blev produceret. Derpaa indstilledes Driften.
3. Ved Mælens Kisforekomst i Herand længere inde i Hardangerfjorden blev af Stavanger kemiske Fabrik Drift paabegyndt i Juni 1900. Med et Belæg af 13 Mand blev 585 Ton Kis produceret.
4. Paa Bømmeløen blev af The Bremnes Gold Company Limited i 1896 Forsøgsdrift drevet i Flatanes, Gopleskog og Risvik Gruber med et Belæg af 85 Mand; i 1897 dreves kun Flatanes og nogle Forsøg i Dagen med 12 Mand; i 1898 dreves Flatanes i 4 Maaneder med 25 Mand. I disse Aar blev produceret henholdsvis 14 260, 700 og 850 Gram Guld. Siden 1898 har Bømmeløens Guldforekomster ligget ubearbeidede.
5. I Hosanger blev af Os-Hommelviks Kopparverks derværende Nikkelforekomster i Aaret 1900 drevet endel Forsøgsdrift, bestaaende i Diamantboring i Nonaas Grube og endel Ort- og Synkdrift i Litlands Grube. Arbeidsstyrken var 27 Mand og 600 Ton Malm blev produceret.»

6. Fabrik- og Industrianlæg.

I Femaaret er tilkommet ikke saa faa nye Anlæg, og den ved disse beskjæftigede Arbeidsstyrke er betydelig øget.

Foruden de ved Bergværksdrift beskjæftigede Arbeidere, der er nævnt under foregaaende Punkt 5, var ved 165 Fabrikanlæg af forskjellige Slags ved Udgangen af Aaret 1900 sysselsat 5 577 Arbeidere (Mænd, Kvinder og Børn). Det tilsvarende Antal ved Udgangen af Aaret 1895 var 84 Fabrikanlæg med 3 580 Arbeidere.

Som tidligere er det i Nordhordland, at de fleste og største Anlæg findes.

Anlæggene fordeler sig saaledes paa Amtet:

Søndhordland	20	med	233	Arbeidere,
Nordhordland	107	-	5 180	—
Hardanger og Voss	38	-	164	—

Efter en fra Fabrikinspektøren indhentet Opgave fordeler Anlæggene sig paa Amtets Herreder saaledes:

Bedrifternes Art ordnet herredsvis.	Antal Bedrifter.	Antal Arbeidere 31/12 1900. M.	K.	Børn.	Sum.
Aarstad Herred.					
1. Metalindustri og mekaniske Værksteder, Skibsbyggerier og Dokker	2	741	0	68	809
2. Kemisk Industri	1	16	0	0	16
3. Textilindustri	9	105	181	50	336
4. Garverier	2	30	0	2	32
5. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	3	41	35	18	94
Sum	17	933	216	138	1 287
Askøen Herred.					
1. Metalindustri og mekaniske Værksteder, Skibsbyggerier og Dokker	6	684	0	86	770
2. Kemisk Industri	3	31	0	0	31
3. Textilindustri	2	13	14	7	34
4. Papirindustri	1	53	23	9	85
5. Garverier	2	20	0	0	20
6. Træindustri	1	5	0	0	5
7. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	6	24	0	0	24
Sum	21	830	37	102	969
Alversund Herred.					
1. Garverier	8	18	0	0	18
2. Træindustri	2	7	0	0	7
3. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	14	0	0	14
Sum	11	39	0	0	39

Bedrifternes Art ordnet herredsvis.	Antal Bedrifter.	Antal Arbeidere 31/12 1900. M.	K.	Børn.	Sum.
Hammer Herred.					
1. Stenbrud og Forarbeidelse af Sten og Jordarter	1	15	0	0	15
2. Textilindustri	6	64	137	21	222
3. Garverier	3	20	0	1	21
4. Træindustri	2	17	0	2	19
5. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	3	5	0	1	6
Sum	15	121	137	25	283
Hosanger Herred.					
1. Bergværksdrift	1	20	0	4	24
2. Metalindustri og mekaniske Værksteder, Skibsbyggerier og Dokker	1	4	0	0	4
3. Træindustri	1	2	0	0	2
4. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	6	110	0	7	117
Sum	9	136	0	11	147
Fuse Herred.					
1. Stenbrud og Forarbeidelse af Sten og Jordarter	1	25	0	1	26
2. Papirindustri	1	86	7	2	95
3. Træindustri	2	9	0	5	14
4. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	2	42	0	0	42
Sum	6	162	7	8	177
Os Herred.					
1. Textilindustri	1	83	105	19	207
2. Træindustri	1	2	0	1	3
3. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	0	2	0	2
Sum	3	85	107	20	212
Fane Herred.					
1. Stenbrud og Forarbeidelse af Sten og Jordarter	1	67	3	52	122
2. Textilindustri	5	92	123	34	249
3. Industri for Nærings og Nydelsesmidler	2	41	0	0	41
Sum	8	200	126	86	412

Bedrifternes Art ordnet herredsvis.	Antal Bedrifter.	Antal Arbeidere 31/12 1900. M.	K.	Børn.	Sum.
Haus Herred.					
1. Metalindustri og mekaniske Værksteder, Skibsbyggerier og Dokker	3	9	0	1	10
2. Textilindustri	5	146	231	60	437
Sum	8	155	231	61	447
Bruvik Herred.					
1. Textilindustri	1	138	247	34	419
2. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	2	160	0	2	162
3. Industri for Beklædning og Rensning	1	26	6	19	51
Sum	4	324	253	55	632
Ævanger Herred.					
1. Træindustri Sum	2	5	0	1	6
Voss Herred.					
1. Træindustri	16	48	0	1	49
2. Elektrisk Belysning og Kraft	1	1	0	0	1
3. Textilindustri	1	7	5	1	13
4. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	4	0	0	4
5. Polygrafisk Industri	1	3	0	1	4
Sum	20	63	5	3	71
Ullensvang Herred.					
1. Textilindustri	1	16	21	7	44
2. Garveri	1	1	0	0	1
3. Træindustri	1	2	0	0	2
4. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	6	4	8	0	12
Sum	9	23	29	7	59
Ulvik Herred.					
1. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler Sum	1	2	4	0	6
Vikør Herred.					
1. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler Sum	4	3	15	0	18

Bedrifternes Art ordnet herredsvis.	Antal Bedrifter.	Antal Arbeidere 31/12 1900. M.	K.	Børn.	Sum.
Jondal Herred.					
1. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	1	1	0	2
2. Træindustri	1	2	0	0	2
Sum	2	3	1	0	4
Kvinnherred Herred.					
1. Bergværksdrift	1	31	0	9	40
2. Metalindustri og mekaniske Værksteder, Skibsbygning og Dokker	1	15	0	0	15
3. Textilindustri	1	9	12	0	21
4. Træindustri	3	25	0	5	30
5. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	6	30	51	12	93
Sum	12	110	63	26	199
Skaanevik Herred.					
1. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler Sum	1	0	2	0	2
Ølen Sogn (Fjelberg Herred).					
1. Træindustri Sum	1	1	0	1	2
Stord Herred.					
1. Bergværksdrift	3	26	0	1	27
2. Træindustri	3	29	0	2	31
3. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	3	0	0	3
Sum	7	58	0	3	61
Fjelberg Herred.					
1. Textilindustri	1	2	3	5	10
2. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	0	2	0	2
Sum	2	2	5	5	12
Finnaas Herred.					
1. Bergværksdrift Sum	2	22	0	1	23

Bedrifternes Art ordnet herredsvis.	Antal Bedrifter.	Antal Arbeidere 31/12 1900.			
		M.	K.	Børn.	Sum.
Masfjorden Herred.					
1. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler .... Sum	1	12	0	0	12
Fitjar Herred.					
1. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler .... Sum	1	10	14	0	24
Fjeld Herred.					
1. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler .... Sum	3	23	0	0	23
Sund Herred.					
1. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler .... Sum	1	2	0	0	2
Herlø Herred.					
1. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler .... Sum	1	20	0	2	22

Disse Anlæg havde et Antal af 160 Motorer for Vand, 56 for Damp og 18 andre.

Foruden de her nævnte Anlæg findes der i Amtet adskillige mindre Sagbrug og Møllebrug m. v.

Forøvrigt henvises til de ved det kgl. Departements Foranstaltning for hvert af Aarene 1896—1900 udgivne Aarsberetninger fra Fabrikinspektørerne.

7. Binæringer.

Handelen. Af Personer, som drev Landhandel efter Bevilling eller Handelsbrev, fandtes ved Udgangen af 1900 ialt 404, hvoraf:

i Søndhordland 123
- Nordhordland 182
- Hardanger og Voss 99

Det tilsvarende Antal var i 1885 365, i 1890 382 og i 1895 368.

Landhandelen er, med enkelte Undtagelser i de større Fiskedistrikter og paa Voss, ikke længere af nogen stor Betydning. De fra gamle Tider kjendte større Handelssteder gaar tilbage Aar for Aar. Og nogen nye af nævneværdig Betydning er ikke komne til. Der, hvor Landhandlerne ved Siden kan deltage

i Sild- og Fiskespekulationer, kan Omsætningen fra vedkommende Handelssted vistnok blive ganske betydelig, men i store Dele af Amtet er Omsætningen fra Landhandlerierne meget liden.

I 1890 fandtes følgende Forbrugs- og Handelsforeninger — ialt 20 — i Virksomhed:

Foreningens Navn.	Foreningens Udsalgssted.	Aar, hvori Foreningen paabegyndte sin Virksomhed.	Medlemsantal ved Udgangen af 1900.	Omsætning i 1900.
				Kr.
Søndhordland.				
Etne Forbrugsforening.....	Gjerdesjøen.	1877	ca. 120	33 000
Stordalens og Aakrefjordens Forbrugsforening.....	Kyrping.	1874	?	?
Nordhordland.				
Vikens Handelsforening.....	Solheim.	1897	300	60 000
Laksevaags Forbrugsforening...	Lille Damsgaard.	1874	500	150 000
Os Forbrugsforening.....	Osøren.	1877	85	86 000
Mo Handelsforening.....	Mo.	1873	99	21 500
Vallevigs Forbrugsforening	Vallevaag.	1893	30	9 270
Seims Do.	Rydlandsnes.	1896	76	3 000
Arne Do.	Arne Fabriksted.	1867	230	70 000
Fane Do.	Fanehammeren.	1874	294	112 992
Nesttun Do.	Nesttun.	1889	140	170 000
Hops Do.	Hop.	1894	30	26 900
Hardanger og Voss.				
Odda Handelsforening.....	Bakke Gaard.	1899	60	32 000
Indre Ullensvang Handelsforening	Børve —	1872	66	28 900
Ullensvang Do.	Opedal.	1870	48	22 660
Kinservik Do.	Aarekol.	1869	70	35 000
Ævanger Forbrugsforening.....	Ævanger og Bolstadøren.	1872	329	181 400
A/S Ulvik Do.	Brakanes.	1873	50	30 000
Norheims Handelsforening	Norheim.	1899	33	20 000
Øistesø Forbrugs- og Handelsforening.....	Øistesø.	1877	?	?

For Stordalen og Aakrefjordens Forbrugsforening samt Øistesø Forbrugsforening foreligger ingen Opgave over Medlemsantal og Omsætning i Aaret 1900. Disse Tal var i 1895 henholdsvis 44 og 105 samt Kr. 24 000 og Kr. 33 000.

Gaar man ud fra de foranførte Tal, udgjorde Foreningernes samlede Omsætning i 1900 ca. Kr. 987 000. De tilsvarende Tal var i 1895 Kr. 873 580 og i 1890 Kr. 854 811.

Foruden de nævnte Landhandlere og Forbrugsforeninger m. v. foregaar der en ikke saa liden Handel med Landmandsprodukter, Heste, Kjør og Faar af Opkjøbere, som dels sælger sine Varer i Bergen og dels paa Østlandet. Forsøg, som har været gjort paa at faa Forholdene i Bergen ordnede saaledes, at man kunde undgaa disse Mellemmænd, der i mange Henseender virker uheldigt, har endnu ikke ført til noget Resultat.

I enkelte Bygder har man dog foreløbig ordnet sig paa den Maade, at Landmandsforeningerne har truffet Aftale med Slagtere i Bergen om Leverance direkte til disse af Slagt m. v. og har saaledes kunnet undgaa Benyttelsen af Mellemmænd i denne Henseende. Enkelte større Frugtdyrkere har slaaet sig sammen om Salg i Fællesskab af sine Haveprodukter fra fast Udsalgssted i Bergen og andre Byer. Men Mesteparten af Frugten sælges dog gjennem Mellemmænd.

Af Brændevinsrettigheder findes i Amtet 3, som indehaves af Eierne af Handelsstederne Bukken, Bratholmen og Kvalvaag, alle beliggende i Nærheden af Bergen.

Den største Handel med Brændevin foregaar vistnok fra Bukken og Bratholmen, og af disse har antagelig Bratholmen den største Omsætning. Som Handelssteder forøvrigt har disse to Steder ikke længere nogen Betydning. Derimod har Kvalvaag, som ligger midt i et godt Fiskedistrikt, ogsaa adskillig Betydning som almindeligt Handelssted.

Foruden disse Steder har Stalheim Hotel i Femaaret erholdt Bevilling til Udskjænkning af Brændevin.

Udskjænkning af Øl og Vin er i samtlige Herreder gjort til Gjenstand for Bevilling. I 16 af Amtets Herreder gaves i 1900 ingen Bevilling. I de øvrige Herreder gaves ialt 78 Bevillinger, der fordeler sig saaledes:

Hardanger og Voss	45
Nordhordland	18
Søndhordland	15

De fleste Bevillinger er givne i Ullensvang og Voss med henholdsvis 13 og 10. Rettighederne er væsentlig de saakaldte indskrænkede Rettigheder og gjælder i Regelen kun Udskjænkning til Reisende og faste Gjæster ved Hotellerne.

Paa Voss er Ølsamlag, der er oprettet i 1894.

Nogen væsentlig Forandring med Hensyn til Skibsfarten er ikke foregaaet. Ifølge den officielle Statistik havde Amtet ved Udgangen af 1900 ialt 476 Fartøier med en Tonnage stor 12 169 og en Bemanding stor 1 575, mod i 1895: 423 Fartøier med en Tonnage stor 13 168 og en Bemanding stor 1571.

Af Fartøierne var 72 — med samlet Tonnage 4 737 og en Bemanding af 396 — over 50 Ton.

Af Dampfartøier var 5 hjemmehørende i Amtet. Deres samlede Bruttotonnage var 554 med 29 Mands Besætning. Af Dampskibene var kun 2 — med samlet Tonnage 283 og 19 Mands Besætning — paa over 50 Ton. I 1900 er i Amtet bygget 11 Dampfartøier, nemlig 1 i Kvinnherred paa 414 Ton, 2 i Stord paa tilsammen 760 Ton, 3 i Aarstad (Bergens mekaniske Værksted) paa tilsammen 3 341 Ton (det største 1 152 Ton og det mindste 1 044 Ton), samt 5 i Askøen (Laksevaag Maskin- og Jernskibsbyggeri) paa tilsammen 5 677 Ton (det største 1 387 Ton og det mindste 1 041 Ton).

Af Seilfartøier er i 1900 bygget 4 med samlet Tonnage 124, hvoraf 1 paa 50 Ton.

Ogsaa i dette Femaar har særlig fra Søndhordland, og her igjen i overveiende Grad fra Tysnes, adskillige Sjøfolk deltaget i udenrigsk Fart, uden at man har nogen Rede paa hvormange. Antallet er dog, paa Grund af de senere Aars daarlige Konjunkturer for Skibsfarten, i Tilbagegang.

Der er i Femaaret hjemsendt opsparede Hyrebeløb i omtrent samme Maalestok som tidligere. Efter Sjømænd, hjemmehørende i Amtet, men døde i Udlandet, kommer der Aar om andet derhos adskillige Summer, der dels og væsentligst bestaar i opsparet Hyre, dels i Efterladenskaber forøvrigt.

Haandværksdriften har i Femaaret gaaet adskilligt frem. Interessen for de forskjellige Haandværk har været i Tiltagende. Særlig er det Snedker- og Smedehaandværket, som er i god Fremgang. Hertil kommer Træskjærerindustrien og Rosemalingen.

Forfærdigelse af Møbler og Indredning af Huse har skaffet de forholdsvis mange i Amtet boende Snedkere, Dreiere, Træskjærere og Rosemalere en meget god Indtægt.

Forfærdigelse af Ski, Kjælker, Trækar, Trækopper og Træskeer af forskjellige Slags, dels med, dels uden Rosemaling, har øget, da disse Ting faar ganske god Afsætning i Bergen og andre Steder.

Husfliden forøvrigt maa ogsaa siges at have været i Fremgang. Interessen synes at være større. Foredrag har været afholdt af forskjellige, der interesserer sig for Husflidssagens Fremme, ligesom Indførelse af Slöjd i Skolerne visselig vil bidrage til at øge Interessen, forsaavidt der, hvad man skulde tro, lægges Vind paa at oplære Ungdommen i selv at forarbeide de

enkelte Ting, som i Almindelighed trænges paa Landet af Landmanden, enten i Huset eller paa Gaarden.

Til de inden Amtet afholdte Landboudstillinger, hvor der samtidig har været udstillet Husflids- og Industriarbeider i ganske stor Maalestok, har dog væsentlig været fremsendt Ting, der nærmest maa betegnes som Luksusgjenstande. Disse viser imidlertid, at der omkring i Amtet findes mange, som ialfald kan udføre ogsaa almindeligere Husflidsarbeider baade solid og godt. Husflids- og Haandgjerningsskoler har ogsaa i det forløbne Femaar været underholdt af Amtskommunen og Herredskommunerne. Den i 1895 dannede Husflidsforening for Bergens By og Stift har virket særdeles godt til Fremme baade af de finere og simplere Husflidsarbeider, for hvilke den har Udsalg i Bergen. De aarlige Feriekurser i Bergen og de paa Landsbygden afholdte Specialkurser, hvoraf ogsaa endel har været afholdt inden dette Amt, har gjort megen Nytte.

Baadbygning foregaar fremdeles væsentlig i Os, Strandebarm og Jondal, om der end ogsaa paa enkelte andre Steder, saaledes i Austevold og Fane, leilighedsvis bygges en enkelt Baad. Efter de af Lensmændene meddelte Opgaver er der i 1900 bygget i Os ca. 200 Baade (Færinger, Seksæringer og smaa Notbaade) til en samlet Værdi af 12 000 Kr., i Strandebarm 800 Baade af forskjelligt Slags til en Værdi af 24 000 Kr., i Jondal 75 Baade til en Værdi af 14 000 Kr. og i Fane 13 Baade til en Værdi af 560 Kr. Værdien for de i Strandebarm byggede Baade er vistnok noget lavt ansat, da Prisen paa en almindelig Baad, efter hvad man er blevet meddelt, i Regelen skal dreie sig om 30—40 Kr. I 1900 var Priserne paa Baade ganske gode.

Af Isbrug fandtes i Aaret 1900 følgende:

Anlæggets Navn og Beliggenhed.	Antal Ishuse.	Arbeidsstyrke i Vinteren 1900—01.	Antal Arbeidsuger i Vinteren 1900—01.	Kvantum af Is, skaaret i Vinteren 1900—01. Reg.-Ton (Skibston).
Søndhordland.				
Espevær	3 (smaa)	29 Mand	1 Dag	21 Ton
Nordhordland.				
Tvedtevandet	1	8 —	3 Uger	300 —
Solheimsvandet	3	15 —	6 —	1 000 —
Haukelandsvandet	1	10 —	4 —	500 —
Kvalvaag og Stolmevaag	2	12 —	1 Uge	300 Tønder
Boyes Isforretning, Løvstakken	0	20 —	3 Uger	1 000 Reg.-Ton
Nordhordlands Iskompagni, Padøen	0	20 til 25 —	2 —	800 —
Lille Næshagen	1	90 —	1 Uge	500 —
Nøtlevaagen	1	266 —	1 —	149 —
Glesnes, Golten og Haakelsund	3	24 —	1 —	600 Tønder
Hardanger og Voss	Ingen			

Af Stenbrud fandtes i Aaret 1900:

Stenbruddets Navn og Beliggenhed.	Stenens Art.	Arbeidsstyrke i 1900.	Antal Arbeidsuger i 1900.	Produktion i 1900.	
				Mængde.	Værdi.
					Kr.
Søndhordland.					
Øvernes Skiferbrud	Skifer	7 Mand	30	600 Favne	3 000
Mosterøen, Moster	Kalksten	30 —	10	460 —	8 280
Urangsvaag, Bremnes	Granit	25 —	9	?	2 526
Robberstadnes, Follerø	Do.	17 —	15	36 000 Brostene	2 880
Gjuvsland, Varaldsø	Tagsten	5 —	72	15 000 Stkr.	1 150
Skjelnes, Do.	Do.	4 —	50	13 000 —	1 000
Gramshaugs Hellebrud	Tagheller og Gangsten	3 —	20	340 □ Favne	816
Eidsvaags Do.	Tagheller	2 —	17	225 —	540
Haugsjords Do.	Tagheller og Gangsten	2 —	3	20 —	60
Enstabøvolds Do.	Do. Do.	3 —	16	250 —	500
Nordhordland.					
Drønen i Austevold	Granit	4 —	10	Drives for Regning af Rieber i Bergen	
Salthellen i Møgster	Marmor	4 —	10		
Skreiens Stenbrud	Gneis	4–6 —	15	40 Kb.favne	2 070
Krogeide Do.	Gneis, Granit	8–21 —	3 265	201 —	7 302
Lygre Do.	Klebersten	10 —	40	80 —	?
Hardanger og Voss.					
Sollesnes Hellebrud	Tagsten, Plattingsten og Mursten	60 —	16	3 500 m²	10 000
Ulvik Skiferbrud	Lapheller	20 —	45	210 000 Stkr.	15 000
Hereid	Granit	40 —	480	3 000 m²	9 000
Sandven Hellebrud	Plattingsten	25 —	20	ca. 1 600 □ Favne	7 500
Skiferbrud findes paa henved 20 forskjellige Gaarde i Voss	Skifer	ca.250 —	Gj.snit 30	ca. 3 000 000 Stkr.	ca. 200 000
Hyvingens Stenbrud	Granit	6 —	887	550 m³	pr. m³ kr.6.50

Bærsankning foregaar i en noksaa stor Udstrækning i de Bygder, som har let Afsætning til Bergen. Men i det hele taget er vistnok denne Indtægtskilde desværre endnu lidet udnyttet.

Jagten er neppe drevet i større Udstrækning end tidligere. I de indre Dele af Amtet, hvor de lokale Forholde er særdeles gunstige, drives Jagten som Sport i ganske stor Udstrækning. Bortforpagtning af Jagtret har enkeltvis fundet Sted, men foregaar endnu ikke i nævneværdig Udstrækning. I Tiden 1 April 1896 til 31 Marts 1901 er betalt Belønning for Fældelse af følgende Rovdyr: 1 Bjørn, 7 Jerve, 2 909 Ræve, 121 Ørne, 1 193 Høge, 249 Hubro, 630 Ravne, 16 365 Kraaker, 30 Maare, 36 Otere, 110 Spurvehøge og 319 Lommer.

Turisttrafiken har havt megen Betydning og været en god Indtægtskilde. Særlig er det Hardanger og Voss, som ved sin store Naturskjønhed drager de Reisende til sig. Imidlertid færdes der ogsaa i de øvrige Dele af Amtet for hvert Aar, som gaar, flere og flere Reisende, særlig paa Steder, hvor der er let og god Adgang til Sportsfiske. I de mest søgte Turiststrøg er der oprettet flere nye Hoteller. Paa flere Steder har der været en temmelig skarp Konkurrence mellem Hotellerne. Hvilken økonomisk Betydning Turisttrafiken har havt, har man for Femaaret ingen paalidelig Statistik over, men det er utvivlsomt, at denne Betydning har været meget stor. I næste Femaarsberetning haaber jeg at kunne give statistiske Oplysninger om Turisttrafikens Størrelse.

Den i de sidste Femaarsberetninger omhandlede skadelige Indflydelse, som Turisttrafiken i de store Ruter antages at have paa den opvoksende Ungdom, der kommer i nærmere Berøring med den, har man søgt at hindre og modarbeide i saa stor Udstrækning, som der har været Anledning dertil. En god Hjælp har man i denne Henseende havt i den Bestemmelse, som i Femaaret er taget om, at Skydslovens § 25 skal være gjældende for de større Turistruter i Amtet. Efter denne Lovparagraf skal alle, som søger Erhverv som Vognmand «ved at tage Plads paa offentlig Vei eller Plads», løse Bevilling. Herved er en væsentlig Del af denne Trafik kommen ind under Politiets Kontrol. I de Forskrifter, som er udfærdiget for Bevillingshaverne, er indtaget mange Bestemmelser sigtende til at hemme Misbrug og skadelig Indflydelse. For at hindre, at Unggutter altfor tidlig kommer ind i Trafiken, har man saaledes fastsat en Aldersgrændse for Kuskene til 18 Aar, ligesom det er bestemt, at ingen, som er under 21 Aar meddeles Bevilling til at drive Skydstrafik i disse Ruter.

Der hefter dog endnu adskillige Mangler ved Trafiken. Man faar haabe, at det vil lykkes lidt efter lidt at fjerne disse Mangler.

8. Kommunikationsvæsen.

Kravet paa Anlæg af nye og Omlægning af ældre utidsmæssige Veie har i Femaaret været stadig stigende, og der har saavel fra Privates, Kommunernes som Amtskommunens Side været gjort store Anstrengelser og Opofrelser for at forbedre de forskjellige Distrikters Veiforbindelser. Om den Interesse og Opofrelse, som har været vist paa dette Omraade, gjælder fuldt ud, hvad der blev anført i forrige Femaarsberetning, Side 30.

Trods alle Anstrengelser er Kravene dog paa langt nær endnu ikke nogenlunde tilfredsstillede. Ved Udgangen af 1900 forelaa der Andragender om Udstikning og Kalkulering af mange Veiprojekter, hvis Berettigelse saavel til Stats- som Amtsbidrag er utvivlsom.

Amtsingeniøren har om Veibygningen i Femaaret oplyst, at ved Udgangen af Femaaret var under Arbeide: 5 Hovedveisanlæg med samlet Længde 115 759 m., der er beregnet at skulle koste Kr. 1 188 258, og

78 Bygdeveie med samlet Længde 311 197 m., beregnet at skulle koste Kr. 926 977. Ialt var saaledes under Arbeide 83 Veie med en samlet Længde af ca. 427 km. og med en beregnet Arbeidsudgift af Kr. 2 115 235.

I Femaaret er ved Amtsingeniøren undersøgt Veilinier i en Længde af tilsammen 119 km. med kalkulerede Arbeidsudgifter til et Beløb af Kr. 2 153 815, medens der ved Femaarets Udløb forelaa Andragender om Veiundersøgelser for en Veilængde af antagelig omkring 78 km., med en supponeret Arbeidsudgift af ca. Kr. 4 966 520. Disse Undersøgelser havde Amtsingeniøren endnu ikke seet sig istand til at foretage.

Amtsthinget bevilger som Regel sædvanligt Amtsbidrag — $^1/_5$ Del — til ethvert Bygdeveisanlæg, hvis Udførelse er garanteret af Herredsstyret, og de Private tegner sig i meget stor — man kan gjerne sige ualmindelig — Udstrækning, enten for et vist Antal Dagsværk pr. Aar, eller for kontante Pengebidrag.

Amtskommunekassens Udgifter til Veivæsenet i Femaaret 1896/97—1900/01 har udgjort:

	1896/1897.	1897/1898.	1898/1899.	1899/1900.	1900/1901.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Administrationsudgifter	7 754.91	7 286.20	7 133.25	8 043.74	6 809.10
2. Amtets Bidrag til Hovedveisanlæg	25 743.81	22 635.06	41 446.69	28 978.35	38 880.52
3. Amtets Bidrag til Bygdeveisanlæg	20 822.86	23 423.38	24 975.13	19 634.56	32 124.95
4. Broers og Bryggers Udbedring	6 437.25	5 690.96	6 274.24	1 784.13	3 664.39
5. Hovedveienes Udbedring	7 083.01	7 667.37	4 253.77	8 957.60	6 181.12
6. Hovedveienes Vedligehold (bortakkorderede)	12 597.50	12 906.50	12 965.50	12 861.00	14 306.75
7. Hovedveienes Vedligehold (ikke bortakkorderede)	20 391.87	24 617.76	22 560.02	20 775.94	22 475.58
8. Vinterveienes Vedligehold ...	392.00	372.00	1 042.00	407.00	407.00
9. Grustag til de bortakkorderede Hovedveie	2 531.10	8 376.67	4 547.67	5 145.63	1 099.01
10. Kanalvæsen	240.00	240.00	6 240.00	1 240.00	0.00
11. Tilfældige og uforudseede Udgifter	1 733.83	3 818.72	1 936.81	1 450.13	6 039.77
Samlet Udgift	105 728.14	117 034.62	133 375.08	109 278.08	131 988.19

Af Landeveie havde Amtet ved Udgangen af Aaret 1900:

a.	Hovedveie	494 km.
b.	Bygdeveie	950 —
c.	Rideveie	94 —
	Tilsammen ca.	1 538 km.

Dette er en Forøgelse fra foregaaende Femaar af ca. 30 km. I Femaaret er derhos omlagt ca. 22 km. bakket Vei.

Amtets Hoved- og Bygdeveie samt de paa Herrederne faldende Vedligeholdsudgifter i 1900 fordeler sig efter Lensmændenes Opgaver saaledes:

Herreder.	Hovedveie.	Bygdeveie.	Tilsammen.	Heraf vedligeholdes		Herredernes Vedligeholdsudgifter.		
				med Pengeudbetaling af Herredskassen.	udelukkende ved Naturalveiarb.	Udbetalt af Herredskassen.	Antagen Værdi af Naturalveiarb.	Tilsammen.
	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Kr.	Kr.	Kr.
Søndhordland.								
Strandebarm	-	20	20	20	-	576.00	-	576.00
Kvinnherred	12.5	39	51.5	13.5	9.5	815.00	1 581.80	2 396.80
Skaanevik	10	6	16	6	-	8.00	-	8.00
Etne	40	26	66	26	-	874.00	-	874.00
Fjelberg	22	6	28	-	6	-	250.00	250.00
Sveen	34	27	61	5	22	120.00	684.00	804.00
Valestrand	14	3	17	3	-	96.90	-	96 90
Finnaas	-	5	5	5	-	-	-	-
Stord	-	48	48	48	-	1 000.00	-	1 000.00
Fitjar	-	3	3	3	-	180.00	-	180.00
Tysnes	-	42	42	42	-	1 491.73	-	1 491.73
Tilsammen	132.5	225	357.5	171.5	37.5	5 161.63	2 515.80	7 677.43
Nordhordland.								
Fuse	10	40	50	36	6	1 095.00	100 00	1 195.00
Os	29	32	61	-	32	-	2 000.00	2 000.00
Fane	24	89.3	113.3	5.5	83.7	3 188.00	5 312.00	8 500.00
Sund	-	2	2	2	-	70.00	-	70.00
Austevold	-	0.25	0.25	-	0.25	-	-	-
Fjeld	-	10	10	-	10	-	480.00	480.00
Askøen	-	46	46	46	-	3 464.00	-	3 464.00
Aarstad	-	11.5	11.5	11.5	-	1 620.00	-	1 620.00
Haus	16	55	71	55	-	2 421.00	-	2 421.00
Bruvik	10	-	10	-	-	45.00	-	45.00
Hosanger	15	30	45	30	-	1 496.00	-	1 496.00
Hammer	20	29	49	29	-	1 430.00	-	1 430.00
Alversund	15	42	57	42	-	1 281.00	-	1 281.00
Herlø	-	1	1	-	-	-	-	-
Manger	-	37.3	37.3	1.7	35.1	10.00	-	10.00
Lindaas	14	39.8	53.8	7	31.9	386.00	2 547.20	2 933.20
Masfjorden	-	9	9	-	9	78.00	448.00	526.00
Tilsammen	153	474.150	627.150	265.700	207.950	16 584.00	10 887.20	27 471.20

Herreder.	Hoved-veie.	Bygde-veie.	Til-sam-men.	Heraf vedligeholdes		Herredernes Vedligeholds-udgifter.		
				med Penge-udbetaling af Her-reds-kassen.	ude-luk-kende ved Natu-ral-veiarb.	Udbetalt af Herreds-kassen.	Antagen Værdi af Natural-veiarb.	Til-sammen.
	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Kr.	Kr.	Kr.
Hardanger og Voss.								
Røldal	58	-	58	-	-	900.00	120.00	1 020.00
Ullensvang	39	56	95	-	56	-	1 449.00	1 449.00
Ulvik	5	6	11	-	-	186.00	75.00	261.00
Granvin	16	-	16	-	-	163.00	95.00	258.00
Eidfjord	8	4.6	12.6	-	-	30.00	52.00	82.00
Vikør	-	31	31	-	-	1 069.00	-	1 069.00
Jondal	-	18	18	-	18	-	-	-
Ævanger	16	11	27	11	-	322.00	-	322.00
Voss	42	99	141	99	-	5 105.17	500.00	5 605.17
Vossestranden	24.4	25.1	49.5	-	23.2	54.00	942.00	996.00
Tilsammen	208.400	250.700	459.100	110	97.200	7 829.17	3 233.00	11 062.17

Af Hovedveiene vedligeholdes for Statens og Amtets Regning ca. 540 km.

Efter Opgave fra Amtsingeniøren er i Femaaret helt færdigbygget og afleveret følgende Veie:

	Herred.	Længde.	Sum.
		Km.	Km.
Bygget nye Hovedveie.			
Ulvik—Hetlenes	Ulvik	5.1	5.1
Omlagte Hovedveie.			
Helvik—Langaatten	Kvinnherred	5.388	
Vastun Bro—Laatefos, Udvidelse af Veibredden	Ullensvang	4.15	
Vossevangen—Skogstad Do. - Do.	Voss	1.68	11.218
Bygget nye Bygdeveie.			
Nedre Tvedt—Isdal	Alversund	5.476	
Alversund Kirke—Sjøen	Do.	0.48	
Ask—Kleppe	Askøen	9.7	
Strudshavn—Follesø	Do.	3.111	
Overføres			16.318

	Herred.	Længde.	Sum.
		Km.	Km.
Overført			16.318
Tvedtevaag—Ravnanger—Hauglandshellen	Askøen	4.753	
Skaalevik—Kjøkkelvik	Do.	1.002	
Bygdeveien—Kleppestøkaien	Do.	0.047	
Fane Præstegaard—Nordvik	Fane	4.89	
Aadland—Espeland	Do.	2.57	
Hop Station—Sjøen	Do.	0.21	
Vei og Brygge ved Stenesjøen	Do.	0.132	
Aadlandsjøen—Dale	Fuse	3.232	
Strandvik—Fuse	Do.	13.16	
Mjøs—Svendheim	Hosanger	5.135	
Do. Do.	Haus	0.978	
Haga—Tvedt	Os	3.675	
Hæglandsdalen—Hauge	Do.	4.26	
Mosterhavn—Skimmeland Brygge	Finnaas	0.3	
Tvedtene—Haugevaag	Kvinnherred	4.45	
Slagget—Skarvetun	Do.	3.1	
Øie—Aakre	Strandebarm	2.13	
Grindheim—Kvammen	Etne	6.0	
Ølfernes—Holmedal	Skaanevik	4.93	
Myklestad—Vermedal	Tysnes	6.474	
Hope—Gjøvaag	Do.	4.886	
Onarheim—Skaden	Do.	4.0	
Dampskibsbryggen Herand—Sauland Bro	Jondal	2.12	
Utne—Alsaker	Ullensvang	9.776	
Mosbrækken—Tveit	Do.	4.585	
Børvenøstene—Sexe	Do.	4.438	
Sandstaaelv—Børvenøstene	Do.	1.92	
Folamyr—Skipperlev	Vikør	2.9	
			124.820
Omlagte Bygdeveie.			
Omlægning ved Stølevandet	Askøen	0.14	
Do. af Veien over Ostereidet	Hosanger	2.2	
Vihovden—Kvitneflaaten	Voss	2.27	
Palmefos—Tundal	Do.	4.64	
Sævareid—Fuse	Fuse	1.15	
			10.400
Sum omlagte og nybyggede Veie			151.538

Hovedveiene er udførte som Statsveie med Amtsbidrag, Bygdeveiene med Bidrag af Amtsveikassen, Herred og direkte Interesserede.

Til Bygdeveisanlægget Strandvik—Fuse har ogsaa Staten ydet Bidrag.

Værdien af det under Nybygning udførte Naturalarbeide af Private udgjør ifølge Lensmændenes Opgaver ca. Kr. 67 000.

Dampskibsfarten paa Amtets Fjorde har i Femaaret, som tidligere, været udført af private Dampskibsaktieselskaber. De vigtigste Selskaber, som har underholdt Dampskibsfart i Amtet, er:

Hardanger-Søndhordlandske Dampskibsselskab,
Midthordlands Do.
Alversund-Mangers Do. og
Lindaas-Masfjordens Do.

Derhos er Kystdistrikterne trafikerede af forskjellige mindre Fartøier. Af forannævnte Selskaber har alle, med Undtagelse af Lindaas-Masfjordens Dampskibsselskab, sit Sæde i Bergen og disponeres derfra. Sidstnævnte Selskab har i Femaaret havt et mindre Statstilskud.

Lervik paa Stord anløbes stadig af Stavangerske Dampskibsselskab, ligesom Bergenske og Nordenfjeldske Dampskibsselskaber i Turisttiden har faste Anløb af Odda (Ullensvang) og Eide (Granvin) i Hardanger. Disse Steder anløbes ogsaa af en Mængde udenlandske Turistskibe, baade de saakaldte «flydende Hoteller» og mindre Turistbaade.

Bergen—Vossjernbanen har i Femaaret gaaet jevnt frem. Ifølge de herom foreliggende statistiske Ogaver har Udgifterne og Indtægterne ved denne Bane i de sidste 10 Aar stillet sig saaledes:

Driftsaar.	Antal Reisende.	Fragtgods.	Indtægter.	Udgifter.	Driftsoverskud.
		Ton.	Kr.	Kr.	Kr.
1891/1892	415 280	14 470	315 798	283 264	32 534
1892/1893	556 432	12 958	321 767	309 351	12 416
1893/1894	582 603	15 783	316 459	307 693	8 766
1894/1895	610 343	16 543	339 751	298 399	41 352
1895/1896	627 548	19 577	328 980	312 681	16 299
1896/1897	641 714	21 645	350 042	308 551	41 491
1897/1898	685 272	22 749	370 238	329 569	40 669
1898/1899	801 914	25 587	420 495	359 423	61 072
1899/1900	535 097	20 898	314 103	282 790	31 313
1900/1901	850 035	26 383	457 316	411 803	45 513

Anm. Det store Sprang i Indtægter for Terminen 1898—1899 skriver sig formentlig fra den i Terminen afholdte «Bergensudstilling». For en større

Del antages de større Udgifter 1900—1901 at skrive sig fra de høie Kulpriser i Terminen.

Det i forrige Femaarsberetning, Side 31, omhandlede Jernbaneanlæg, Voss—Taugevand, har i Femaaret været og er fremdeles under Arbeide.

Nesttun—Osbanen, der, som tidligere oplyst, har en Sporvidde af 0.75 m. og en Længde af 26.3 km. og som forbinder store Dele af Os og Fane Herreder med Bergen—Vossjernbanen, har i Femaaret ogsaa stadig været i jevn, om end forholdsvis liden Fremgang. Banen, som aabnedes 1 Juli 1894, er anlagt af Private i Henhold til den ved kgl. Resolution af 2 Februar 1891 givne Koncession.

Med Hensyn til Banens Driftsresultater meddeles følgende:

Driftsaar.	Antal Reisende.	Fragtgods.	Indtægter.	Udgifter.
		Ton.	Kr.	Kr.
1894/1895	63 952	782	31 189	41 613
1895/1896	63 722	989	32 278	33 674
1896/1897	66 119	872	31 537	31 428
1897/1898	65 527	947	33 067	33 673
1898/1899	80 678	1 638	36 058	38 629
1899/1900	55 324	1 383	26 375	28 990
1900/1901	82 393	2 622	39 433	36 125

Underbalancen pr. 31 December 1900 var ifølge Opgave fra Banens Direktion Kr. 4 064.52.

Skydsforholdene har ingen væsentlige Forandringer undergaaet.

Telegrafstationer fandtes i 1900 paa de fleste Jernbanestationer ved Bergen—Vossbanen samt derhos paa Lervik (Stord), Eide (Granvin) og Odda (Ullensvang).

Med Hensyn til Rigstelefonanlæggene bemærkes, at disse i Femaaret har skredet forholdsvis raskt fremad. Ved Udgangen af 1900 var det kun i følgende Herreder, hvor der ikke fandtes Telefon- eller Telegrafstationer, nemlig: Lindaas, Manger, Masfjorden, Herlø, Hosanger, Alversund, Austevold, Eidfjord og Valestrand. I Amtets øvrige Herreder fandtes en eller flere saadanne Stationer.

Amtets Postforbindelse har i Femaaret gaaet jevnt fremad. Men der er endnu ikke saa faa berettigede Krav paa nye Postaabnerier eller Landpostbudruter og paa oftere Postgang, som venter paa at blive imødekomne.

Af Postanstalter havdes:

Distrikt.	1890.		1895.		1900.	
	Antal.	Afsendte Breve.	Antal.	Afsendte Breve.	Antal.	Afsendte Breve.
Søndhordland	54	182 100	62	293 800	69	351 900
Nordhordland	59	146 600	91	242 900	124	432 500
Hardanger og Voss	28	159 500	33	242 400	40	333 800
Amtet	141	488 200	186	779 100	233	1 118 200

9. Den økonomiske Tilstand i sin Almindelighed. — Slutningsbemærkninger.

Ifølge de fra Sorenskriverne indhentede Opgaver meddeles nedenfor Antal og Salgsbeløb af de i Femaaret hvert Aar solgte faste Eiendomme:

(Se Tabellen næste Side.)

Til denne Opgave føier jeg efter den officielle Statistik thinglagsvis Opgave over Gjennemsnitsprisen pr. Skyldmark i Femaaret:

Thinglag.	Gjennemsnitspris pr. Skyldmark.	Thinglag.	Gjennemsnitspris pr. Skyldmark.
Strandebarm	1 572	Bruvik	1 696
Kvinnherred	1 746	Hosanger	1 689
Skaanevik	1 391	Hammer	2 198
Etne	1 549	Alversund	2 059
Fjelberg	1 665	Manger	1 648
Sveen	1 405	Lindaas	1 896
Finnaas	1 682	Masfjorden	1 720
Stord	1 432	Røldal	2 053
Fitjar	1 715	Ullensvang	1 772
Tysnes	1 287	Ulvik	1 519
Fuse	1 439	Granvin	1 487
Os	1 997	Eidfjord	1 328
Fane	2 220	Vikør	1 677
Sund	1 628	Jondal	1 254
Austevold	2 065	Voss	1 476
Fjeld	1 683	Ævanger	1 807
Aarstad	3 211	Vossestranden	1 334
Haus	2 435	*Amtet*	*1 708*

Aar.	Søndhordland.		Midthordland.		Nordhordland.		Hardanger og Voss.		Tilsammen.	
	Antal.	Salgsbeløb.	Antal.	Salgsbeløb.	Antal.	Salgsbeløb.	Antal.	Salgsbeløb.	Antal.	Salgsbeløb.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1896	164	346 288.13	317	671 981.00	206	448 381.00	164	429 153.86	851	1 895 803.99
1897	157	370 712.75	226	976 097.00	212	406 401.00	195	513 917.51	790	2 267 128.26
1898	189	414 440.13	256	1 977 429.00	217	431 901.00	188	433 277.15	850	3 257 047.28
1899	180	420 397.88	290	2 823 807.00	174	361 113.00	232	517 477.98	876	4 122 795.86
1900	177	348 618.97	214	1 273 001.00	177	378 640.00	173	950 452.95	741	2 950 712.92
								Tilsammen for Amtet 1896—1900	4 108	14 493 488.31
								Det tilsvarende Beløb 1891—1895	3 549	8 991 925.00
								Do. 1886—1890	3 500	8 747 521.00

Thinglæste og aflæste Panteheftelser udgjorde:

Sorenskriveri.	Thinglæste Heftelser.		Aflæste Heftelser.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
Søndhordland	1 594	1 923 814.77	1 277	1 546 456.67
Midthordland	2 240	9 977 577.00	1 451	3 431 788.00
Nordhordland	2 002	2 532 586.11	1 379	1 217 562.53
Hardanger og Voss	1 364	2 768 685.00	910	1 417 408.00
Ialt i Amtet	7 200	17 202 662.88	5 017	7 613 215.20
mod i Femaaret 1891—1895	6 428	9 615 454.00	3 781	4 619 796.00
Do. 1886—1890	6 730	9 272 680.00	3 831	4 617 065.00

Af Tvangsauktioner er afholdt:

Sorenskriveri.	Over fast Gods.		Over Løsøre.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
Søndhordland	52	136 922.60	108	34 725.04
Midthordland	51	290 226.00	56	37 913.00
Nordhordland	33	117 841.00	31	3 753.78
Hardanger og Voss	34	95 032.00	126	37 954.00
Ialt i Amtet	170	640 021.60	321	114 345.82
mod i Femaaret 1891—1895	156	659 436.00	362	109 468.00
Do. 1886—1890	161	451 677.00	227	52 087.00

Af Udpantninger er afholdt:

Fogderi.	For Skatter.		Andre.		Tilsammen.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.
Søndhordland	6 534	134 692.21	36	1 964.75	6 570	136 656.96
Nordhordland	9 529	239 591.27	329	5 117.29	9 858	244 708.56
Hardanger og Voss	720	16 652.71	86	2 571.01	806	19 223.72
Ialt i Amtet					17 234	400 589.24
mod i Femaaret 1891—1895					19 611	446 252.00
Do. 1886—1890					17 058	341 787.00

Exekutionerne androg til:

Distrikt.	Exekutioner afholdte af Fogderne eller af Lensmændene paa Fogdernes Vegne.		Exekutioner afholdte af Lensmændene paa egne Vegne.		Tilsammen.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.
Søndhordland	22	54 157.03	851	210 073.28	873	264 230.31
Nordhordland	34	90 346.00	1 523	299 701.34	1 557	390 047.34
Hardanger og Voss	17	51 246.00	759	166 792.19	776	218 038.19
Ialt i Amtet	73	195 749.03	3 133	676 566.81	3 206	872 315.84
mod i Femaaret 1891—1895	95	274 263.00	2 729	472 466.00	2 824	746 729.00
Do. 1886—1890	98	182 378.00	1 972	276 150.00	2 070	458 528.00

Ved Forligelseskommissionerne behandledes i:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
3 357	3 484	3 393	3 584	3 613

eller tilsammen 17 431 Sager, mod i foregaaende Femaar 16 280 Sager.

For Fattigvæsenets Vedkommende er den officielle Statistik kun naaet til Aaret 1899. Af denne hidsættes følgende vedkommende Aarene 1895 og 1899:

Aar.	Antal understøttede Hovedpersoner.	Fattigkassernes kontante Udgifter.				Lægdshold og Naturalydelser.
		Egentlig Fattighjælp.	Sygeforpleining.	Andre Udgifter.	Tilsammen.	
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1895	2 811	135 227	56 665	38 315	230 207	18 570
1899	2 886	157 483	49 608	42 395	249 486	11 959
	+ 75	+ 22 256	÷ 7 057	+ 4 080	+ 19 279	÷ 6 611

Som det vil sees, er Udgifterne øget endel. Lægdshold og andre Naturalydelser falder mere og mere bort.

Formues- og Indtægtsansættelserne i 1900 fordeler sig paa Amtets Herreder saaledes:

Herreder.	Antal Skatydere.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Udlignet Herredsskat: paa faste Eiendomme.	paa Formue.	paa Indtægt.
		Tus. Kr.	Tus. Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Strandebarm og Varaldsø	732	1 701	261	200	3 275	11 000
Kvinnherred	1 437	2 644	488	-	4 627	20 059
Skaanevik	737	1 442	280	-	3 743	13 008
Etne	572	1 142	179	404	2 277	9 296
Fjelberg	958	1 615	295	-	3 087	10 382
Sveen	1 071	1 257	340	2 330	2 513	8 850
Valestrand	342	453	105	1 374	906	2 667
Finnaas	1 640	1 493	550	3 685	2 858	17 128
Stord	496	1 755	279	300	2 732	7 983
Fitjar	906	801	259	1 351	1 307	6 838
Tysnes	1 308	2 136	483	5 382	3 247	13 005
Fuse	988	2 469	360	1 354	3 926	13 143
Os	1 120	2 370	392	6 800	3 821	13 834
Fane	1 361	6 950	985	11 572	8 769	27 889
Austevold	905	971	313	3 927	1 066	4 856
Sund	884	958	290	2 416	1 054	4 587
Fjeld	1 184	1 250	352	6 788	525	5 646
Askøen	1 650	4 979	1 104	8 450	10 601	51 299
Aarstad	1 114	8 843	1 139	1 803	14 110	33 931
Haus	1 518	2 814	735	8 950	3 159	17 207
Bruvik	1 182	1 770	540	2 700	2 231	7 018
Hosanger	909	1 951	347	3 427	2 906	15 502
Hammer	1 277	1 638	410	1 933	4 670	16 951
Alversund	794	1 380	279	2 352	1 656	6 502
Herlø	912	963	284	4 139	1 299	5 623
Manger	1 329	1 566	383	8 427	2 662	12 496
Lindaas	1 352	1 431	440	11 282	3 092	16 780
Masfjorden	570	831	173	4 200	914	4 138
Røldal	268	411	84	186	752	3 625
Ullensvang	1 541	4 039	604	-	8 886	18 668
Eidfjord	294	402	99	-	884	3 813
Ulvik	460	1 076	202	-	2 152	5 676
Granvin	343	1 184	162	-	1 776	5 017
Vikør	974	2 799	414	878	5 042	13 589
Jondal	640	1 141	206	447	2 226	8 790
Ævanger	586	714	199	422	1 513	7 239
Voss	1 755	5 268	977	1 646	8 956	35 708
Vossestranden	652	1 174	227	-	2 320	8 088
Ialt	36 761	77 781	15 219	109 125	131 540	487 831

Som det af Tabellen vil sees, udgjorde

den samlede antagne Formue i 1900	Kr. 77 781 000
mod - 1895	- 66 612 000
hvilket er en Stigning af	Kr. 11 169 000

I foregaaende Femaar var Stigningen Kr. 9 332 830 og i 1886—1890 Kr. 2 544 430.

Indtægten udgjorde i 1900	Kr. 15 219 000
mod - 1895	- 13 175 000
hvilket er en Stigning af	Kr. 2 044 000

Stigningen forrige Femaar udgjorde Kr. 1 028 967, medens Femaaret 1886—1890 udviste en Tilbagegang af Kr. 61 491.

Den betydelige Stigning i de senere Aar antages for nogen Del at skyldes bedre og rigtigere Ligning.

Af de vigtigste Herredsudgifter hidsættes efter den officielle Statistik:

	1895.	1898.[1])
	Kr.	Kr.
Veivæsen	84 950	64 820
Sundhedsvæsen	8 573	8 582
Geistlige og Kirker	39 647	54 107
Skolevæsen	354 066	322 371
Fattigvæsen	225 995	250 649
Renter	40 342	42 982
Samlede Udgifter	871 755	882 450

Herredskommunernes Formue og Gjæld udgjorde:

	1895.	1898.[1])
Formue (Skolehuse, Kommunelokaler m. v.)	Kr. 3 676 999	Kr. 4 077 974
Gjæld	- 946 769	- 994 878

[1]) Senere Opgaver haves ikke.

Amtets Sparebanker havde ved Udgangen af Aaret 1900:

Sparebankernes Navne.	Forvaltningskapital.	Heraf Formue.
	Kr.	Kr.
Strandebarm	722 915	66 682
Kvinnherred	714 202	65 878
Skaanevik	244 878	24 281
Etne	223 987	16 041
Ølen	57 366	3 796
Eid	158 924	24 382
Fjære	249 540	11 658
Moster	163 933	14 578
Bremnes	273 298	26 757
Bømmel	67 174	5 777
Stord	491 306	35 664
Fitjar	62 293	7 924
Tysnes	323 952	23 292
Fuse	807 495	75 766
Samnanger	170 783	12 759
Fane	563 654	38 864
Sund-Austevold	112 288	8 475
Haus	1 023 281	96 641
Herlø	35 908	2 647
Manger	165 394	12 491
Lindaas	477 150	49 652
Kinservik	1 799 119	177 064
Vikør	214 790	26 133
Ævanger	200 672	18 240
Voss	2 049 728	223 222
Vossestranden	300 988	32 565
Tilsammen	11 675 018	1 101 229

Antallet af Sparebanker er forøget med 3, nemlig fra 23 til 26. I 1895 udgjorde

Forvaltningskapitalen ..... ca. Kr. 8 800 000 og
Formuen ..... - - 890 000

Foruden ovennævnte Sparebanker har nedenanførte private Aktiebanker virket i Amtet:

Bankindretningens Navn.	Ved Udgangen af 1895.		Ved Udgangen af 1900.	
	Forvaltnings-kapital.	Aktie-kapital.	Forvaltnings-kapital.	Formue (Aktie-kapital) m. v.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Ullensvangs Privatbank.....	458 895	40 000	609 887	50 569
Kvams —	200 672	24 000	255 935	27 217
Herands Ørebank[1].....	-	12 000	128 446	13 900
Voss Vexel- og Landmandsbank[2]..	-	-	242 163	62 185
Tilsammen	659 567	76 000	1 236 431	153 871

Ved Udgangen af 1900 var følgende Brandforsikringsindretninger i Virksomhed inden Amtet:

Indretningens Navn.	Aar, hvori traadt i Virksomhed.	Forsikringssum 31 Decbr. 1900.			Udbetalte Erstatninger i 1900.
		For Huse alene.	For Løsøre.	Tilsammen.	
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Ullensvang Brandassurance	1865	3 273 440	981 520	4 254 960	1 585.00
Kvinnherred Brandassuranceforening..	1871	6 959 310	-	6 959 310	666.70
Do. Indboassuranceforening ..	1890	-	1 733 450	1 733 450	564.30
Hammer og Alversund Assuranceforening:					
a) Husafdelingen	1869	2 370 975	-	2 370 975	-
b) Løsøreafdelingen	1893	-	1 062 062	1 062 062	-
Vossestrandens Brandforsikringsforening	1890	523 730	-	523 730	25.00
Fuse Forsikringsindretning	1875	2 869 474	488 630	3 358 104	4 083.34
Ulvik Brandforsikringsselskab.....	1870	1 312 540	387 410	1 699 950	775.00
Haus Brandassuranceforening	1862	1 740 000	996 000	2 736 000	349.00
Fitjar Do. for Bygninger	1898	290 000	-	290 000	-
Voss Brandforsikringsforening:					
a) Husafdelingen	1865	3 047 620	-	3 047 620	2 629.50
b) Løsøreafdelingen	1892	-	490 820	490 820	412.90
Vikør Brandassuranceforening.....	1874	1 275 000	-	1 275 000	1 737.49
Brandforsikringsforeningen «Kvam»...	1893	-	702 250	702 250	26.00
Lindaas Brandassuranceforening.....	1856	6 402 709	-	6 402 709	4 780.00

[1]) Oprettet 1877. [2]) Oprettet 1899 med Aktiekapital 50 000 Kr.

I Den almindelige Brandforsikringsindretning var ved Udgangen af 1900 forsikret Huse for ialt Kr. 36 157 700, hvoraf i Kjøbstadafdelingen Kr. 9 704 640. Den samlede Forsikringssum i Indretningen i 1895 var Kr. 32 521 870, altsaa en Forøgelse af Kr. 3 635 830, mod i foregaaende Femaar en Forøgelse af Kr. 5 987 090.

Af Kreaturforsikringsindretninger fandtes ved Udgangen af 1900 følgende:

Indretningens Navn.	Aar, hvori traadt i Virksomhed.	Antal forsikrede: Heste.	Antal forsikrede: Kreaturer.	Samlet Forsikringssum 31 Decbr. 1900.	Udbetalte Erstatninger i 1900.
				Kr.	Kr.
Ullensvang Hesteassurance	1882	3 326	-	940 752	21 004.00
Os Heste- og Kvægassuranceforening	1898	51	347	39 705	90.85
Samnanger Kvægassuranceforening	1894	-	338	25 200	506.00
Østebygdens Do.	1896	-	110	6 000	120.00
Sveen Kreaturforsikringsforening	1900	16	92	10 593	100.00
Fjelds Kreaturforsikring	1885	1	419	22 438	255.35
Hosanger Heste- og Kreaturassuranceselskab	1898	9	173	15 630	456.00
Bruvik Kvægassuranceselskab	1893	10	392	38 974	549.00
Fyllingdalens Kreaturforsikringsforening	1884	21	124	18 030	380.00
Fane gjensidige Hesteassuranceforening	1897	152	-	48 350	895.50
Do. Kvægassuranceforening	1898	-	443	37 139	1 192.79
Hauglands og Ravnangers Do.	1896	-	150	8 000	220.00
Davangers Do.	1899	-	80	4 000	130.00
Bremnes Kreaturforsikringsforening	1884	-	325	15 475	170.00
Hesteassurancen «Kogne»	1899	265	-	73 945	600.00
Kreaturassurancen Do.	1899	-	338	32 635	370.00
Austreim Kvægassuranceforening	1895	20	300	18 600	290.00

Af andre Forsikringsindretninger fandtes ved Udgangen af 1900:

1. Jondal Fragtassuranceforening — oprettet 1869 — med samlet Forsikringssum ca. 1 000 000 Kr. eller omtrent det samme Beløb som i 1895. Udbetalte Erstatninger i 1900 var 12 750 Kr.
2. Moster Fartøiassuranceforening — oprettet 1900 — med samlet Forsikringssum 56 700 Kr.

Af Livrenteselskaber og lignende Forsørgelsesindretninger fandtes i Amtet følgende:

Selskabernes eller Indretningernes Navne.	Herreder.
Aarstad Sogns Begravelsesforening	Aarstad
Do. Do. Sygekasse	Do.
Bergens mekaniske Værksteds Arbeideres Syge- og Understøttelsesforening	Do.
Strømmens Værksarbeideres Sygekasse	Do.
Do. Do. Begravelsesforening	Do.
Laksevaag Maskin- og Jernskibsbyggeris Arbeideres Sygelade	Askøen
Alvøens Sygekasse	Do.
Vaksdal Mølles Syge- og Understøttelseskasse	Bruvik
Dale Fabrikarbeideres Syge- og Dødelade	Do.
Hop Fabrikers Sygekasse	Fane
Fane Fabrikers Sygeforening med Dødelade	Do.
Arne Fabrikers Syge- og Understøttelsesforening	Haus
Fotlands Syge- og Dødelade	Hosanger
Bjørsvik Syge- og Dødelade	Do.
Samnanger Uldvarefabriks Arbeideres Sygekasse	Os

Tjenerlønnen i Amtsdistriktet i 1900 var efter Lensmændenes Opgaver:

for Tjenestegutter 60—300 Kr.; gjennemsnitlig:

	1900.	1895.
i Amtet	Kr. 157	Kr. 130
- Søndhordland	- 147	- 125
- Nordhordland	- 163	- 135
- Hardanger og Voss	- 162	- 130

I 2 Distrikter i Søndhordland opgives, at der kun fandtes halvvoksne Gutter som Tjenestegutter. Derfor er Lønnen der saa lav som 60 Kr. I 3 Herreder var Lønnen 100 Kr., i 16 fra 120 til 150 Kr., i 15 fra 170 til 200 Kr., i 1 220 Kr. og i 1 300 Kr.;

for Tjenestepiger 50—150 Kr.; gjennemsnitlig:

	1900.	1895.
i Amtet	Kr. 88	Kr. 71
- Søndhordland	- 85	- 75
- Nordhordland	- 85	- 68
- Hardanger og Voss	- 95	- 70

I 2 Herreder var Lønnen 50 Kr., i 1 55 Kr., i 3 60 Kr., i 26 fra 75 til 100 Kr., i 5 fra 110 til 120 Kr. og i 1 150 Kr.

Værdien af Tjeneres Kost og Logi er opgivet at være:

for Tjenestegutter 100—300 Kr.; gjennemsnitlig:

	1900.	1895.
i Amtet	Kr. 166	Kr. 156
- Søndhordland	- 150	- 150
- Nordhordland	- 172	- 153
- Hardanger og Voss	- 173	- 166

I 3 Herreder er Værdien af Kost og Logi ansat til 100 Kr., i 15 fra 110 til 150 Kr., i 14 fra 160 til 200 Kr., i 1 til 218 Kr., i 4 til 220 Kr. og i 1 til 300 Kr.;

for Tjenestepiger 70—250 Kr.; gjennemsnitlig:

	1900.	1895.
i Amtet	Kr. 142	Kr. 132
- Søndhordland	- 124	- 128
Nordhordland	- 151	- 125
- Hardanger og Voss	- 149	- 142

I 1 Herred er Værdien af Kost og Logi 70 Kr., i 1 80 Kr., i 24 fra 100 til 150 Kr., i 11 fra 160 til 200 Kr. og i 1 250 Kr.

Sædvanlig Dagløn for Husmænd og Dagarbeidere er opgivet saaledes:

	Paa egen Kost.		Paa Husbondens Kost.	
	Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
For Husmænd	1.20—2.50	1.00—2.00	0.80—2.00	0.60—1.60
Gjennemsnitlig	1.78	1.39	1.27	0.90
- Dagarbeidere	1.50—3.00	1.20—2.50	1.00—2.00	0.80—1.90
Gjennemsnitlig	2.27	1.73	1.59	1.09
- Dagarbeidersker	1.00—2.00	0.75—1.25	0.50—1.20	0.40—0.90
Gjennemsnitlig	1.34	0.96	0.86	0.58

Som det vil sees, er Lønninger m. V. gjennemgaaende gaaet forholdsvis betydeligt op fra foregaaende Femaar. Dette skriver sig formentlig paa den ene Side fra de høiere Lønninger, som bydes ved Fabriker og andre udenfor Jordbruget liggende Erhverv, samt i Byerne; og paa den anden Side fra den knappe Tilgang paa Tjenere. Det større Udbytte af Fiskerierne, de i stor Maalestok drevne Jernbane- og Veiarbeider inden Amtet og den tiltagende Skydstrafik har vel ogsaa bidraget hertil. De største Lønninger betales i de Bergen nærmest tilstødende Herreder, i de større Skogbygder og i de Bygder, hvor de større Skydsruter er.

Med Hensyn til Amtskommunekassens aarlige Udgifter i det hele skal jeg, foruden at henvise til hvad der foran under Punkt 8: Kommunikationsvæsenet, er oplyst angaaende Udgifterne til Amtets Veivæsen, meddele følgende Oversigt over de vigtigste Hovedposter:

	1896/1897.	1897/1898.	1898/1899.	1899/1900.	1900/1901.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Rets- og Politivæsenet	3 579	3 480	3 325	3 562	3 171
2. Fængselsvæsenet	8 995	6 862	7 550	7 351	7 784
3. Sundheds- og Medicinalvæsenet	84 617	77 513	79 027	81 897	82 077
4. Veterinærvæsenet	5 263	5 272	5 205	5 131	6 504
5. Det almindelige Skolevæsen	111 497	117 696	116 418	107 780	109 125
6. Skolevæsenet iøvrigt	16 196	16 278	17 772	16 654	14 868
7. Abnormskolevæsenet	15 394	15 978	14 629	14 076	15 523
8. Landbrugsvæsenet	19 715	23 529	26 262	25 590	28 944
9. Belønning for fældede Rovdyr	5 156	5 133	6 624	5 826	4 293
10. Skydsvæsenet	704	693	771	689	632
11. Amtsthinget	7 661	8 007	10 095	9 713	8 279
12. Afdrag paa vedtagne Jernbanebidrag	9 655	9 655	9 655	37 136	27 793
13. Veivæsenet	105 728	117 035	133 375	109 278	131 988
14. Øvrige Udgifter	4 780	18 025	14 031	8 877	8 222

Udgifterne har, som det sees, ikke undergaaet nogen væsentligere Ændring. Der er jo Stigning, men dette er for en stor Del en Følge af tidligere af Amtsthinget vedtagne Beslutninger. Saaledes er Beslutningen om Jernbanebidrag (Voss—Taugevand-Banen), som har foranlediget Stigningen under Post 12, fattet i 1894. Stigningen under Post 8, Landbrugsvæsenet, skyldes for den væsentligste Del de foran under Afsnit 1 — Jordbrug — omhandlede Nybygninger ved Landbrugsskolen paa Stend og dennes Udvidelse, samt Indkjøb af Stamhingste og øgede Bidrag til Landhusholdningsselskabet eller de under dette henhørende Foranstaltninger. Med Hensyn til Post 13 — Veivæsenet — henvises til forannævnte Punkt 8 — Kommunikationsvæsenet.

Angaaende Post 3, hvorunder er indbefattet Sindssygeudgifterne, oplyses, at disse udgjorde i 1895 Kr. 57 298.56 og i 1900 Kr. 61 763.09.

Antallet af de for offentlig Regning forpleiede Sindssyge udgjorde:

31 Marts 1895: i Privatforpleining 135, i Asyler 93 eller ialt 228;
31 — 1900: — 174, - — 81 - - 255;
31 — 1901: - — 191, - — 86 - - 277.

Sindssygeudgifterne vil utvivlsomt fremdeles stige, da Betalingen for de Privatforpleiede, paa Grund af de høiere Priser paa Livsfornødenheder i de senere Aar, stadig har maattet forøges.

Den vedtagne Udligning til Amtskommunekassen udgjorde:

a. Paa Amtets Matrikulskyld:

1896.	1900.
Kr. 6.50	Kr. 6.50 pr. Skyldmark.

b. Paa Herrederne i Henhold til Skattelovens § 7:

1896.	1900.
Kr. 80 000	Kr. 115 000

Ialt blev udlignet:

1896.	1900.
Kr. 263 219	Kr. 298 214

Amtskommunekassens Formue var:

pr. 31 Marts 1896	Kr. 652 760
- 31 — 1901	- 682 760

Heri er indbefattet Aktierne i Bergen—Voss-Jernbanen Kr. 400 000. Disse er opført med fuldt Beløb. Deres Værdi i Handel og Vandel kan dog ikke sættes høiere end Kr. 32 000. Den virkelige Formue var saaledes ikke større end ca. Kr. 314 000.

Amtets Gjæld var:

pr. 31 Marts 1896	Kr. 128 000
- 31 — 1901	- 147 000

Af de vedtagne Jernbanebidrag restede pr. 31 Marts 1901:

5 Aarsterminer	à Kr. 9 655	=	Kr. 48 276
17½ —	à - 18 138	=	- 317 419
	Ialt stod saaledes tilrest		Kr. 365 695

Naar jeg bortser fra, at Befolkningen i enkelte mindre Strøg økonomisk er gaaet noget tilbage dels paa Grund af det i Femaaret daarlige Udbytte af Skreifiskerierne, dels paa Grund af de mindre gode Tider for Skibsfarten og fordi Deltagelsen i Nordlandsfisket i de senere Aar har været tildels tabbringende, saa har Amtet i det Store og Hele taget gaaet meget betydeligt frem. Sild- og Brislingefisket, samt Makrelfisket, har givet et godt Udbytte, Frugtudbyttet har været meget tilfredsstillende og Høstudbyttet forøvrigt har ogsaa gjennemgaaende været upaaklageligt. Industri- og Fabrikvirksomheden har øget og Interessen for forbedret Jordbrugsstel steget. De økonomiske Vanskeligheder, som større Dele af vort Land i den senere Tid har været i, synes ikke i nogen nævneværdig Grad at have berørt Amtets Befolkning. Saavel Formue som Indtægt er gaaet frem og Sparebankernes Antal, Indskydere og disses indsatte Kapitaler har steget.

Med Hensyn til Befolkningens Levemaade, de sædelige og hygieniske Forhold spores der Forandring til det bedre. Rensligheden staar vistnok flere Steder adskilligt tilbage, men der spores ikke ubetydelige Forbedringer.

Af Ungdoms-, Læse- og Samtalelag findes i Amtet ca. 130. Disse Lag har visselig udrettet meget for Folkets aandelige Udvikling. Folkebogsamlinger findes i hvert Herred, tildels endog flere i hvert Herred.

Ædruelighedstilstanden har i det hele taget været meget god. I mange Distrikter drives et rosværdigt Arbeide for yderligere at bedre Forholdene.

Sundhedstilstanden har ogsaa gjennemgaaende været god. Større Epidemier har ikke forekommet og Dødeligheden har ikke oversteget det sædvanlige. Mindre lokale Epidemier, navnlig af Nervefeber, Difteri, Influenza og Skarlagensfeber, har forekommet, men i Regelen har Sygdommene optraadt milde.

Af Spedalske fandtes i Amtet i 1895 ialt 48 kjendte Tilfælde, hvoraf 21 Mænd og 27 Kvinder. I Femaaret er tilkommet 37, nemlig 19 Mænd og 18 Kvinder og udgaaet 39. Ved Udgangen af 1900 var Antallet saaledes 46, nemlig 25 Mænd og 21 Kvinder.

Tuberkulosen har vistnok i det hele været i Tiltagende ogsaa i dette Amt, men nogen paalidelig Statistik herom haves ikke. I flere Herreder — særlig i Hardanger — er den dog antagelig i Tilbagegang.

Efter Opgaver, som jeg har indhentet fra Amtets Distriktslæger, stillede Antallet af de af Lægerne kjendte Tilfælde af Tæringssyge omkring Udgangen af Aaret 1900 sig saaledes:

(Se Tabellen næste Side.)

Et betydeligt Arbeide til Bekjæmpelse af denne Sygdoms Herjing er i Slutningen af Femaaret paabegyndt ude blandt den store Almenhed. Vistnok er der fra enkelte Hold ogsaa tidligere drevet et ikke lidet Arbeide blandt andet for at faa aabnet Befolkningens Øine for Sygdommens Farlighed og Smitsomhed, men dette maa nærmest siges at have været forberedende Arbeider.

I 1900 kom imidlertid Loven om særegne Foranstaltninger mod tuberkuløse Sygdomme og denne har sat Fart i Arbeidet. Allerede tidligere var det, efter Foranstaltning af Komiteen for St. Jørgens Hospital for Spedalske i Bergen, ved kgl. Resolution af 8 September 1896 bestemt, «at St. Jørgens Hospitals Stiftelse i Bergen efterhaanden skal omdannes fra et Hospital for fattige Spedalske fra Bergens Stift til et Hospital udelukkende for fattige Tæringssyge fra samme Stift — —», og i Henhold til denne Resolution blev der i Lyster i Sogn indkjøbt fornøden Grund og i Femaaret paabegyndt Opførelse af Lyster Sanatorium (beregnet paa omkring 100 Patienter), som ved Udgangen af Femaaret nærmede sig sin Fuldførelse.

Det var dog «Tuberkuloseloven», der, som nævnt, først gav det endelige Stød til, at Arbeidet skjød Fart. Der blev straks efter Lovens Vedtagelse Tale om Oprettelse af Pleiehjem for uhelbredelige Tæringssyge og paa Voss gik man igang med Indsamling af Midler til et saadant Hjem. Indsamlingen bragte et godt Resultat og det vil nu vistnok ikke gaa lang Tid hen, før Voss Herred

Herreder.	Det antagelige Antal Tæringssyge.	Heraf		Hvormange Familier eller Husholdninger tilhører de Syge.
		Mænd.	Kvinder.	
Strandebarm og Varaldsø	15	8	7	15
Kvinnherred	7	6	1	7
Skaanevik	11	5	6	10
Etne	2	-	2	2
Fjelberg	11	6	5	11
Sveen	8	4	4	8
Valestrand	1	1	-	1
Finnaas	11	4	7	11
Stord	3	-	3	3
Fitjar	2	1	1	2
Tysnes	18	11	7	18
Fuse	6	2	4	6
Os	17	7	10	17
Fane	12	5	7	12
Sund	3	1	2	3
Austevold	5	2	3	5
Fjeld	11	9	2	10
Askøen	14	7	7	14
Aarstad	7	4	3	7
Haus	15	8	7	15
Bruvik	9	5	4	9
Hosanger	16	4	12	15
Hammer	8	6	2	8
Alversund	5	3	2	5
Herlø	13	8	5	12
Manger	11	4	7	9
Lindaas	18	10	8	16
Masfjorden	7	6	1	7
Røldal	3	3	-	
Ullensvang	13	7	6	
Ulvik	-	-	-	22
Granvin	3	2	1	
Eidfjord	4	1	3	
Vikør	7	2	5	7
Jondal	8	6	2	8
Ævanger	3	2	1	3
Voss	15	9	6	15
Vossestranden	2	2	-	2
I Amtet	324	171	153	315

har sit eget Pleiehjem for tuberkuløse Syge. Spørgsmaalet om Oprettelse af Pleiehjem i andre Dele af Amtet er bleven drøftet i Møder af Amtets Lægeforening og det faar haabes, at Sagen snart kan realiseres.

Det energiske Arbeide for at standse Sygdommens Udbredelse, som nu synes saa heldig paabegyndt, bærer i sig gode Løfter for Fremtiden. Og det er at haabe, at dette Arbeide i Forbindelse med de i Medhold af Tuberkuloseloven udfærdigede Forskrifter m. v. vil lære Befolkningen Nytten og Betydningen af ren Luft i Beboelsesbekvemmelighederne og forøvrigt af en gjennemført Renslighed.

Paa Folkeskolevæsenets Omraade har der været jevn og god Fremgang. Nybygning og Ombygning af ældre Skolehuse har foregaaet i større Udstrækning end i foregaaende Femaar. Antallet af Omgangsskoler gaar ned lidt efter hvert. Fortsættelsesskoler og Aftenskoler drives i flere Bygder. En praktisk Jenteskole har været i Virksomhed til Udgangen af 1899 paa Gaarden Undareim i Kvinnherred. I 1900 optoges Forhandlingerne om Oprettelse af en fast praktisk Jenteskole paa en af Amtet indkjøbt eller forpagtet Gaard. De forberedende Undersøgelser og Forhandlinger kunde ikke afsluttes i 1900. Til en Haandgjerningsskole i Haus har været ydet Bidrag. To Amtsskoler — en i Nordhordland og en i Søndhordland — samt Voss Folkehøiskole paa Voss har været underholdt med Bidrag af Stat og Amt i Femaaret. Søgningen til disse Skoler har været meget god.

Derhos har siden 1899 været ydet Bidrag af Stat og Amt til Framnes Ungdomsskole i Noreimsund.

Foruden de nævnte Skoler har i Femaaret været ydet Bidrag til Hellelands Folkehøiskole (Ullensvang) og Hambros Folkehøiskole (Haus). Disse Skoler blev nedlagte henholdsvis i 1898 og 1899.

Af civile Retssager har i Femaaret været behandlet:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
230	237	206	231	246,

eller tilsammen 1 150 Sager.

For Forbrydelser har i Femaaret 1895—1899 været ilagt Straf:

	1895.	1896.	1897.	1898.	1899.
Mænd	45	60	85	69	79
Kvinder	6	3	5	2	3.

Det overveiende Antal Forbrydelser, hvorfor Vedkommende er dømt, angaar vistnok Legemsfornærmelser og Tyveri.

Søndre Bergenhus Amt, 15 December 1902.

Hroar Olsen.

Tillæg.

Tabel I—III.

Fædrift 1896—1900.

Tabel I.

Opdræt og Salg af Heste og levende Hornkvæg, samt Faare- og Svinehold i Femaaret 1896—1900.

Herreder.	Opdræt og Salg af:		Faareholdet.	Svineholdet.
	Heste.	levende Hornkvæg.		
Strandebarm og Varaldsø	lidt tiltaget	lidt aftaget	lidt aftaget	lidt aftaget
Kvinnherred	næsten intet tilt.	næsten intet tilt.	lidt tiltaget	lidt tiltaget
Skaanevik	noget tiltaget	noget tiltaget	noget tiltaget	noget tiltaget
Etne	meget tiltaget	næsten intet aft.	lidt aftaget	lidt aftaget
Fjelberg	særd. meget tilt.	meget tiltaget	særd. meget tilt.	meget tiltaget
Sveen	noget tiltaget	uforandret	uforandret	uforandret
Valestrand	do.	do.	do.	do.
Finnaas	lidt aftaget	do.	do.	lidt tiltaget
Stord	uforandret	do.	do.	uforandret
Fitjar	drives ikke	noget tiltaget	noget tiltaget	drives ikke
Tysnes	uforandret	uforandret	uforandret	uforandret
Fuse	næsten intet tilt.	næsten intet tilt.	næsten intet aft.	næsten intet aft.
Os	lidt tiltaget	intet eller næsten intet tiltaget	noget tiltaget	lidt tiltaget
Fane	noget tiltaget	lidt tiltaget	lidt aftaget	do.
Sund	drives ikke	noget tiltaget	uforandret	næsten intet tilt.
Austevold	næsten intet tilt.	do.	do.	do.
Fjeld	uforandret	uforandret	noget tiltaget	noget tiltaget
Askøen	drives ikke	lidt tiltaget	lidt tiltaget	lidt tiltaget
Aarstad	uforandret	uforandret	drives ikke	do.
Haus	lidt tiltaget	lidt tiltaget	lidt tiltaget	noget tiltaget
Bruvik	noget tiltaget	noget tiltaget	noget tiltaget	drives ikke
Hosanger	do.	uforandret	uforandret	noget tiltaget
Hammer	aftaget	do.	af ringe betydn.	uforandret
Alversund	lidt aftaget	lidt tiltaget	noget tiltaget	noget tiltaget
Herlø	næsten intet tilt.	do.	lidt tiltaget	næsten intet tilt.
Manger	lidt tiltaget	do.	lidt aftaget	lidt aftaget
Lindaas	næsten intet tilt.	do.	noget tiltaget	uforandret
Masfjorden	lidt tiltaget	noget tiltaget	næsten intet tilt.	næsten intet tilt.
Røldal	uforandret	næsten intet tilt.	næsten intet tilt.	drives ikke
Ullensvang	do.	uforandret	uforandret	noget tiltaget
Ulvik	lidt tiltaget	lidt tiltaget	lidt tiltaget	lidt tiltaget
Granvin	noget tiltaget	noget tiltaget	noget tiltaget	noget tiltaget
Eidfjord	lidt tiltaget	lidt tiltaget	do.	do.
Vikør	uforandret	uforandret	uforandret	do.
Jondal	drives ikke	lidt tiltaget	lidt aftaget	lidt aftaget
Ævanger	lidt tiltaget	noget tiltaget	noget tiltaget	do.
Voss	do.	intet eller næsten intet tiltaget	lidt tiltaget	intet eller næsten intet tiltaget
Vossestranden	intet eller næsten intet tiltaget	do.	intet eller næsten intet tiltaget	uforandret

Tabel II.

Gjennemsnitlig Værdi af Husdyr samt af Ren i Aaret 1900.

Herreder.	Gjennemsnitlig Værdi i 1900 pr.:								
	Arbeidshest.	Okse.	Ko.	Ungfæ.	Kalv.	Faar.	Gjed.	Svin.	Ren.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Søndhordland.									
Strandebarm og Varaldsø	300	70	80	50	8	12	10	70	0
Kvinnherred	180	80	75	40	12	14	12	60	0
Skaanevik	250	60	80	40	5	12	11	40	15
Etne	275	70	90	50	25	16	12	60	0
Fjelberg	350	100	80	40	5	15	13	50	0
Sveen	300	80	80	50	20	14	12	60	0
Valestrand	300	80	80	50	20	14	12	60	0
Finnaas	220	80	70	35	4.50	11	0	63	0
Stord	300	80	70	50	20	12	10	60	0
Fitjar	150	50	50	25	10	12	10	50	0
Tysnes	300	70	90	50	5	10	12	60	0
Gjennemsnitlig	266	75	77	44	12	13	11	58	15
Nordhordland.									
Fuse	350	80	90	45	7	12	13	80	0
Os	300	100	80	40	20	13	11	70	0
Fane	350	120	100	70	10	16	11	70	0
Sund	200	60	60	35	5	8	8	65	0
Austevold	200	60	60	35	5	8	8	65	0
Fjeld	220	70	80	40	5	6	7	60	0
Askøen	200	130	100	0	0	15	0	60	0
Aarstad	500	125	125	65	13	22	0	85	0
Haus	300	70	80	40	20	12	12	40	0
Bruvik	280	90	75	50	20	12	12	50	0
Hosanger	220	80	60	30	5	9	9	65	0
Hammer	300	100	80	40	20	11	14	80	0
Alversund	315	60	70	60	8	10	15	65	0
Herlø	200	60	70	30	6	10	0	60	0
Manger	270	50	60	35	8	10	0	60	0
Lindaas	250	60	60	30	10	8	15	60	0
Masfjorden	270	65	70	40	15	12	13	60	0
Gjennemsnitlig	278	81	78	43	11	11	11	64	0
Hardanger og Voss.									
Røldal	300	100	100	60	30	18	13	0	0
Ullensvang	325	90	90	60	20	15	15	70	0
Ulvik	350	130	100	60	20	15	10	0	0
Granvin	300	100	80	45	25	15	12	80	0
Eidfjord	300	100	90	50	30	18	13	70	15
Vikør	250	100	90	60	30	13	0	70	0
Jondal	250	100	100	40	12	11	10	60	0
Ævanger	250	80	100	60	35	18	13	60	0
Voss	250	100	80	35	20	15	13	45	40
Vossestranden	325	80	80	40	25	14	0	0	0
Gjennemsnitlig	290	98	91	51	25	15	12	65	27

Tabel III.

Gjennemsnitligt Melkeudbytte pr. Ko i 1900 samt Melkeproduktionens Stilling i Femaaret 1896—1900 m. v.

Herreder.	Gjennemsnitligt Melkeudbytte pr. Ko.		Melke-produktionens Stilling i 1896—1900.	Betydning af Salg i 1900 af:				Pris pr.	
	I Almindelighed.	Paa mere fremskredne Gaardbr.		Melk.	Smør.	Ost.	Uld.	Liter Melk.	Kilogram Smør.
Søndhordland.	Liter.	Liter.						Øre.	Kr.
Strandeb. og Varaldsø	900	1 400	noget tiltaget	nogen	megen	nogen	nogen	10	1.60
Kvinnherred	1 200	1 800	lidt tiltaget	0	nogen	ringe	ringe	10	1.55
Skaanevik	800	1 400	noget tiltaget	nogen	do.	nogen	nogen	10	1.40
Etne	1 200	1 600	do.	ringe	megen	ringe	ringe	8	1.60
Fjelberg	1 600	2 800	do.	do.	do.	0	megen	10	1.60
Sveen	900	1 400	do.	0	nogen	0	nogen	10	1.50
Valestrand	900	1 400	do.	0	do.	0	do.	10	1.50
Finnaas	900	1 200	næsten intet tilt.	ringe	do.	0	ringe	10	1.44
Stord	1 000	1 400	lidt tiltaget	nogen	ringe	0	nogen	11	1.60
Fitjar	800	1 000	noget tiltaget	do.	nogen	0	do.	10	1.60
Tysnes	1 000	1 600	uforandret	0	do.	0	0	10	1.60
Gjennemsnitlig	1 018	1 545						10	1.54
Nordhordland.									
Fuse	750	1 200	næsten intet tilt.	nogen	nogen	ringe	ringe	10	1.50
Os	900	1 200	meget tiltaget	megen	særd. megen	0	nogen	9	1.50
Fane	1 300	1 750	noget tiltaget	do.	ringe	0	0	13	1.40
Sund	900	1 560	do.	næsten ingen	mindre	0	0	10	1.40
Austevold	900	1 560	do.	do.	do.	0	0	10	1.40
Fjeld	700	1 000	do.	nogen	liden	0	liden	10	1.60
Askøen	1 200	1 500	særd. meget tilt.	megen	ringe	ringe	ringe	14	0
Aarstad	2 500	3 000	noget tiltaget	do.	0	0	0	15	0
Haus	1 000	1 400	do.	do.	nogen	0	0	10	1.60
Bruvik	900	1 000	uforandret	nogen	do.	0	nogen	11	1.60
Hosanger	700	1 000	do.	ringe	megen	ringe	0	10	1.50
Hammer	900	1 100	noget tiltaget	megen	ringe	0	0	12	1.60
Alversund	1 200	1 500	særd. meget tilt.	do.	nogen	ringe	0	9	1.40
Herlø	900	1 300	noget tiltaget	nogen	ringe	0	0	12	1.50
Manger	1 000	1 200	meget tiltaget	do.	do.	0	0	10	1.60
Lindaas	900	1 500	noget tiltaget	do.	megen	0	liden	10	1.50
Masfjorden	1 000	1 400	næsten intet tilt.	ringe	do.	nogen	ringe	10	1.50
Gjennemsnitlig	1 038	1 422						11	1.50
Hardanger og Voss.									
Røldal	1 500	2 500	noget tiltaget	0	megen	megen	0	11	1.60
Ullensvang	1 200	1 700	do.	0	do.	nogen	nogen	8	1.50
Ulvik	1 000	1 200	do.	nogen	nogen	do.	do.	8	1.50
Granvin	1 400	1 800	meget tiltaget	0	megen	megen	do.	10	1.50
Eidfjord	1 200	1 700	noget tiltaget	0	do.	do.	do.	0	1.50
Vikør	1 200	1 600	do.	nogen	megen	nogen	nogen	9	1.45
Jondal	1 000	1 800	do.	0	nogen	do.	ringe	10	1.30
Ævanger	1 700	1 900	do.	ringe	megen	megen	megen	10	1.40
Voss	1 600	2 000	lidt tiltaget	nogen	nogen	nogen	nogen	13	1.55
Vossestranden	1 200	1 400	noget tiltaget	ringe	megen	do.	0	10	1.60
Gjennemsnitlig	1 300	1 760						10	1.49

XIII.

Bergen.

Underdanigst Beretning

om den økonomiske Tilstand m. v. i Bergen i Femaaret 1896—1900.

Herved har jeg den Ære at fremsende en af Bergens Magistrat afgiven Beretning om den økonomiske Tilstand i Bergen i Femaaret 1896—1900, til hvilken Beretning jeg henholder mig.

Bergen den 29 Juli 1904.

Gottfr. Hoffmann.

I. Om den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

a) Handel og Skibsfart.

Herom har en af Byens Forretningsmænd meddelt nedenstaaende Fremstilling, ved hvilken Magistraten for sit Vedkommende intet har at erindre.

«Det Høitryk, hvorunder saavel det merkantile som det industrielle Liv har arbeidet i de fleste civiliserede Lande i den sidste Halvdel af Nittiaarene, har ogsaa været særdeles mærkbart i vort Land og ikke mindst i vor By. Det har givet sit mest paafaldende Udslag i en overordentlig stærk Spekulationstrang, der dog, særlig paa visse Felter, tog en Overhaand, som har vist sig at være mindre vel begrundet. Allerede i Femaarets første Halvdel bragte den stadig øgende Folkemængde og det knappe Husrum Spekulationen til at kaste sig over saavel Bygninger som Grundeiendomme. Det gav en god og letvindt Fortjeneste uden tilsyneladende stor Risiko. Der var let og billig Adgang til Penge, og

Forholdene udviklede sig efterhaanden derhen, at snart sagt en og hver vilde være med om at inkassere de letvundne Kapitaler; Konsortier dannedes, og snart blev ikke blot de centrale Bydele men ogsaa Udkanterne, ja endog Byens nærmeste Omegn, fristende Spekulationsobjekter. Som Følge heraf steg Eiendomsværdierne ganske betragteligt, uden at dette dog egentlig betød nogen Velstandsforøgelse for vor By, men nærmest kun en Værdioverflytning fra den ene Haand til den anden. Husleien steg betydelig saavel for Private som for de Forretningsdrivende, og Livsfornødenhederne fordyredes. En overordentlig livlig Byggevirksomhed fandt Sted, og der var nok at gjøre for alle ledige Hænder i Faget. Det var derfor ikke underligt, at Tilflytningen fra Landdistrikterne, der allerede tidligere havde taget adskillig Fart, nu udviklede sig end yderligere og gav Byen en stor om ikke ligesaa kjærkommen Tilvækst i Indvaanertal.

Denne «Gründerfeber», som i disse Aar hjemsøgte vort Land, havde dog ogsaa det for enhver Feber karakteristiske ved sig, at dens Varighed var begrænset, og at Krisen maatte komme inden en rimelig Frist. Tilbageslaget kom da ogsaa allerede, inden Aarhundredet sluttede. Naar vor By imidlertid undgik at blive rammet heraf paa en altfor følelig Maade, maa vel dette i væsentlig Grad skyldes den betydelige Afkastning, som vor Dampskibsflaade i de senere Aar har givet, og som paa en vis Maade hjalp til at afbalancere de store Tab, som den nedadgaaende Periode uvægerligt maatte føre med sig paa flere andre Omraader.

Vor Dampskibsflaade, der allerede ved Femaarets Begyndelse repræsenterede en stor og voksende Værdi, men som i det foregaaende Femaar havde havt adskilligt at gaa igjennem med de daarlige Fragtkonjunkturer, skulde i de kommende Aar opleve en Glansperiode med et Udbytte saa stort, som vor Rederibedrift kanske aldrig har seet Mage til — særlig da for de tre sidste Aars Vedkommende. En naturlig Følge af dette Opsving i Fragtmarkedet var en voksende Nybygning af Tonnage, og da samtidig baade Jernpriserne og Kulpriserne selvfølgelig gik i Veiret, steg ogsaa Skibsværdierne ganske enormt. Vore hjemlige Værksteder kom i fuld Aktivitet og kunde employere al opdrivelig Arbeidskraft. Bergens mekaniske Værksted udvidede og moderniserede sine Anlæg og kan nu paatage sig Bygning af indtil 6 000 Tons Baade. Laxevaags Maskin- og Jernskibsbyggeri har anskaffet en Patentslip for Reparation af Fartøier, og Laksevaags Dok er bleven udvidet til at kunne optage indtil 8 000 Tons Dampere.

Hvad den industrielle Bedrift i vor By forøvrigt angaar, har den arbeidet under vekslende Vilkaar; nogen egentlig Fart har den neppe skudt, væsentlig vel af den Grund, at Størsteparten af ledig Kapital anvendtes til Rederibedriften, der jo i gode Aar giver det letvinteste og sikreste Udbytte[1]). Mellemrigslovens Ophævelse i 1897 lukkede det største og bedste Marked for vor textile Industris Produkter og tvang derved Omsætningen betydelig ned. Ved at starte

---

[1]) Det er maaske ikke Stedet her at paapege den Hemsko, som tunge Skatter og allehaande Byrder lægger paa al Industri i dette Land.

Fabriker paa svensk Grund har dog flere af vore Driftsherrer søgt at tilbagevinde sin Position paa Broderlandets Marked. Mølleindustrien, som har sine naturlige Hjælpekilder i vor Omegns Vandkraft, har som Regel havt nok at bestille, naar undtages Sommeren 1900, da en langvarig Tørke foraarsagede Vandmangel og standsede Bedriften. Da Vaksdals store Mølle brændte i 1899, skaffede dette de mange mindre Konkurrenter mere end nok af Arbeide for en længere Tid. Konkurrencen har forresten drevet Malepengene ned til et Minimum, der ikke levner nogen synderlig stor Fortjeneste.

Det fortjener at noteres, at en Flerhed af Margarinfabriker er bleven startet og vistnok i det store og hele har givet ganske godt Udbytte trods en skarp Konkurrence saavel indbyrdes som udenbys fra.

Af vore større Aktieforetagender kan de private Banker fremdeles se tilbage paa en gunstig Periode, medens Brandforsikringsselskaberne nok fremdeles har havt at kjæmpe med en omsiggribende Konkurrence fra udenlandsk Hold.

Søforsikringsselskaberne, som ved tidligere Uheld var skræmmet bort fra de vovsomme udenlandske Risikoer, har vistnok arbeidet med jevn Fortjeneste, gjennemgaaende taget.

Af vore Dampskibsselskaber har de mindre, der trafikerer vore Fjorde og de nærmeste Farvande, givet ganske gode Resultater og tildels udvidet sin Flaade med nye og større Baade, medens vort største Selskab, der underholder Ruter paa de nordlige Landsdele og Udlandet, neppe kan rose sig af et Udbytte, der svarer til den anbragte Kapital eller Risikoens Omfang.

Turisttrafiken har været i jevn Fremgang; specielt har Antallet af reisende Tyskere været tiltagende. Imidlertid har der ikke været Behov for nogen Udvidelse af Hoteldriften. Det er nemlig et Faktum, at de Reisende kun yderst kort Tid opholder sig i Byen, hvad der vel for en stor Del har været at tilskrive manglende Adspredelser og de Indskrænkninger, Afholdsbevægelsen har paalagt Restaurationslivet. Udstillingen i 1898 maa noteres som en Begivenhed, der rykkede vor By ikke saa lidet i Forgrunden og overalt vandt Anerkjendelse som en Sukces. Beklageligvis var Sommeren det Aar baade kold og fugtig, hvorfor Besøget ikke blev saa fyldigt som paaregnet og det økonomiske Udbytte ikke saa rigeligt, som de smukke Anstrengelser havde fortjent.

Samme Aar blev ogsaa «Tyskebryggen» eller «det tyske Kontor» indviet til Undergang, idet en større Del af de gamle Gaarde blev indkjøbt af et Konsortium til Nedrivelse og Ombygning. Hermed vil et karakteristisk Minde fra en eiendommelig Tid forsvinde fra vor By.

Efter disse almindelige Betragtninger skal man tillade sig at omtale mere specielt de enkelte Brancher:

Klipfiskforretningen viser gjennemgaaende ikke noget lyst Billede i det forløbne Femaar. I 1896 var specielt Lofotfisket et af de sletteste paa mange Aar. Anlægspriserne blev drevne høit i Veiret, og den første Tilførsel betaltes med Kr. 7.50. Det næste Aar gav et godt Middelsaars Udbytte og Priserne varierede fra Kr. 5.00—5.70. De følgende Aar gav igjen kun tarvelige

Fangstkvanta med vekslende Priser. I 1899 gik Lofotfisken helt op i Kr. 9.25 og Finmarksfisken i Kr. 8.85, hvorfor dette Aar kan noteres som et af de bedre for Fiskeexpeditørerne. I 1900 betaltes for de første Ladninger Kr. 9.00, men ved Aarsskiftet stod Varen kun i Kr. 8.00. Paa de udenlandske Markeder har den norske Klipfisk havt at kjæmpe med forskjellige Vanskeligheder i denne Periode: faldende Konjunkturer, slette Kurser, daarlige økonomiske Forholde saavel i Italien som særlig i Spanien, hvor den ulykkelige Krig i 1898 bragte Landet i en ren finantsiel Misère. Og ikke mindst har den stærke Konkurrence med den franske Klipfisk gjort et stort Afbræk for de norske Exportører, idet den solgtes adskilligt billigere og derfor distancerede den norske Vare, hvis Priser var anlagt paa Basis af de hjemlige Fiskeriers tarvelige Afkastning. I Periodens to første Aar laa Bergen rent agterud i Exporten af denne Artikel, idet kun 1/3 af Aarskvantumet udførtes herfra; i de sidste Aar bedredes dette Misforhold, skjønt Kristiansund dog fremdeles maa betragtes som den ledende By i denne Branche.

Rundfiskforretningen begyndte i 1896 med høie Priser for de første Tilførsler af Produktet, men de mindre heldige Konjunkturer tvang snart Prisen nedover; i de følgende Aar var Resultatet adskilligt bedre, og Aaret 1900 kunde opvise ganske exceptionelle gode Priser, da Varen dette Aar var af usædvanlig god Kvalitet og fortrinlig tørret. Rundfisken er jo en speciel norsk Artikel, og i den har vi ingen Konkurrence fra Udlandet, hvorfor Priserne bedre lader sig bestemme af Kvantumets Størrelse, end Tilfældet er med Klipfisken. Imidlertid tør det nok siges om denne Vare som om de fleste af vore Exportartikler, at den hjemlige Konkurrence er altfor stærk baade om Erhvervelsen af Varerne og om deres Salg til Udlandet.

I Tranforretningen gav Periodens første Aar meget liden Grund til Tilfredshed. Leverpartiet var yderst lidet, og Priserne blev snart drevet i Top; Dampmedicintran kom saaledes op i Kr. 150.00. Aarets Kvalitet var imidlertid slet, og dertil kom daarlige Konjunkturer ude, hvorfor Omsætningen blev meget slæbende. I det følgende Aar aabnedes Priserne med Kr. 80.00 for Dampmedicintran, men gik inden Aarsskiftet ned i Kr. 54.00. Forretningen bragte liden Fortjeneste, snarere ofte Tab. 1898 med sit ubetydelige Fiskekvantum gav ogsaa kun et tarveligt Tranudbytte, skjønt Leverholdigheden var bedre end de sidste Aar. De næste 2 Aar var Leverkvantumet forholdsvis stort og Fisken ganske fed; uforholdsmæssigt meget tilvirkedes til Damptran. Afsætningen var jevn uden større Fluktuationer i Priserne. Ved Aarsskiftet 1900 noteredes Dampmedicintran i Kr. 52.00.

Rognforretningen var i Aarene 1896—99 ikke synderlig indbringende. Rognudbyttet af Torskefiskerierne var kun middels. Priserne varierer som vanligt efter Sardinfiskets Gang i Frankrige, men holdt sig dog gjennemgaaende paa et noksaa lavt Niveau. Naar som i 1898 Sardinfisket slog meget

godt til, og alligevel Rognforbruget var meget indskrænket (ca. 15 000 Tønder lagrede her i Landet ved Aarets Udgang), da havde dette vel sin væsentlige Grund i de lave Priser, Sardinfabrikerne betalte Fiskerne, hvilke ikke tillod en større Anvendelse af Rogn trods den meget rimelige Pris paa Produktet dette Aar. Man har ogsaa i Frankrige gjentagende vedblevet at experimentere med Surrogater, uden at dette dog synes at virke fortrængende for vor Vare. Havde de forløbne Aar kun været tarvelige i denne Branche, saa blev Aaret 1900 derimod usædvanlig gunstigt. Rognmarkedet har ikke mange saadanne Sæsoner at se tilbage paa. Aarets Kvantum var jo lidet, og Beholdningerne baade herhjemme og i Frankrige smaa, hvorfor man vel havde Grund til at paaregne høiere Priser end vanligt; men endog de dristigste Forventninger blev overtruffet og ganske enorme Priser opnaaedes. Sæsonen aabnedes med Kr. 45, der gradvis steg til 48—55—60 Kroner, hvortil Resterne toges af Markedet. At saavel Kjøbere som Exportører tog sin gode Gevinst dette Aar, siger sig selv. Det bør ogsaa bemærkes, at Nordspaniens Forbrug af Rogn har været i stadigt Tiltagende.

Naar Sildeforretningen fremdeles spiller en saa stor Rolle paa vort Exportmarked, er dette vel mindre grundet den Fortjeneste, vor Handelsstand i det store og hele har høstet af denne hazardiøse Artikel, men mere fordi den sætter saa mange Hænder i travl Virksomhed og bringer Brød til saamange Munde.

Periodens første 2 Aar kan for denne Forretnings Vedkommende betragtes som to diametrale Modsætninger. I 1896 gav saavel Sildefiskerierne som Sildehandelen et af de mørkeste Billeder i Aarets Næringsliv; Fedsildfisket var rent mislykket; den knappe Tilgang paa Varer og deraf følgende høie Pris gav Konkurrenterne Indpas paa Markeder, hvor tidligere den norske Sild var foretrukket. Et ganske godt Storsildfiske i Aarets sidste Maaneder formaaede ikke at rette synderlig paa det mislige Resultat. Derimod bragte det næste Aar bedre Vilkaar for Bedriften, end man paa lange Tider havde havt. Et rigt Fangstudbytte af Fedsild med god Kvalitet, paa samme Tid som de konkurrerende Fiskerier i Skotland og Holland slog daarlig til, sikrede den norske Vare en jevn Afsætning med gode Priser. Vaarsildfisket og Storsildfisket slog ogsaa ganske godt til, og man regner Aarets samlede Kvantum af saltet Handelsvare til over en Million Tønder. 1898 viste atter stærk Tilbagegang, Fedsildfisket ubetydeligt, Kvaliteten daarlig, medens Konkurrenter kunde opvise et Fangstudbytte af de største kjendte. De to sidste Aar i Femaaret var jo noget bedre, da saavel Priserne som Markederne stillede sig noget gunstigere, medens de opfiskede Kvanta dog paa langt nær kom op mod 1897. — Exporten af fersk Sild i Is til England har taget sig ganske betydelig op i de senere Aar og sysselsat ikke saa faa af de ganske smaa Dampskibe ved Siden af Rutebaadene, men det pekuniære Udbytte har været meget varierende. En stærk indbyrdes Konkurrence mellem Landets Exportører og Vanskeligheden ved at begrænse de samtidige Tilførsler har ofte bragt adskillige Tab.

Importen af Kornvarer har bragt de deri interesserede afvekslende Tab og Gevinst. I 1896 var Kornimporten til Bergen den største hidtil kjendte, tilsammen ca. 144 000 Ton. Ved Nytaaret noteredes Rug i Kr. 8.25, Byg i Kr. 8.40, gik senere ned i resp. Kr. 7.30 og Kr. 7.70, men atter op i Kr. 9.50 og Kr. 9.25; den sidste Halvdel af Aaret bragte Importørerne adskillig Gevinst.

Sommeren 1897 kjøbtes Rug og Byg henholdsvis til Kr. 8.00 og Kr. 7.00, men mislig Høst i Europas rigeste Korndistrikter drev Priserne op igjen udover Aaret, saa at Prisen ved Aarsskiftet stod helt oppe i Kr. 10.75 og Kr. 8.40. Importen var adskillig mindre end Fjoraarets, men bragte dog nogen Fortjeneste i sidste Halvaar, medens første Halvaar snarere var tabbringende.

I 1898 var Verdenskornmarkedet Skueplads for en mægtig Bevægelse, fremkaldt ved voldsomme men mislykkede Hvedespekulationer i De Forenede Stater. Rug og Byg, der jo hos os spiller Hovedrollen, holdt sig heldigvis lavere end Hveden men var dog høie nok, til at det følgende Prisfald bragte tunge Tab. Under Prisstigningen var det vanskeligt at faa Korn fra Sortehavet, hvorfor adskillige Rugladninger maatte kjøbes fra Østersøen til høie Priser. 2det Halvaar fæstnedes atter Markedet noget og bragte lidt Erstatning for tidligere Tab.

I 1899 var Kornmarkedet fast gjennem Størstedelen af Aaret og Forretningen gjennemgaaende ganske lønnende. Ved Aarsskiftet stod Rugen i Kr. 10.70 og Bygget i Kr. 10.60.

I 1900 steg Priserne yderligere ud paa Vaaren grundet daarlige Udsigter i Sydrusland, og i Mai Maaned betaltes for Rug Kr. 10.80 à Kr. 11.00, medens Byg endog gik op i Kr. 11.25. Udover Høsten faldt atter Priserne noget, da Østersøhavnene kunde forsyne os med Rug adskillig billigere, end Sortehavet evnede. Aaret endte med Kr. 10.00 for Rug og Kr. 9.90 for Byg. Da Møllebedriften herhjemme i Sommerens Løb stod ganske stille grundet Vandmangel, blev ikke saa lidet tysk Rugmel indført.

Kolonialforretningen har været jevn, med vanlige men ikke væsentlige Fluktuationer i de større Artikler. Fortjenesten har dog gjennemgaaende været liden grundet den store Konkurrence. Særlig er Konkurrencen paa de nordlige Landsdele følelig fra Hovedstaden og Trondhjem, og der klages høilydt over den urimelige Ordning af Fragtsatserne ved vore Kystdampere, der stiller Bergen ikke saa lidet i Skyggen paa dette Felt.

I Petroleum er jo Engrosforretningen saa at sige monopoliseret af «Vestlandske Petroleumskompani», og som alle Monopoler i Nødvendighedsartikler har selvfølgelig ogsaa dette bragt Indehaverne betydelig Gevinst. At Konjunkturerne af og til ogsaa har tilført Detailhandlerne nogen Fortjeneste er naturligvis ikke udelukket.

Manufakturhandelen har været meget tilfredsstillende, Omsætningen jevnt god som Følge af den gjennemgaaende gode Arbeidsfortjeneste, Menigmand

har havt, hvilket jo uvægerligt giver sig Udtryk i Anskaffelse af Nødvendigheds- og Udstyrsgjenstande. Engroshandelen paa Landsbygden har ligeledes været upaaklagelig. Paa de nordlige Landsdele gjør Konkurrencen med andre Byer sig ikke mindre gjældende, end Tilfældet har været for Kolonialvarernes Vedkommende.

Dampskibsfarten kan se tilbage paa en flot Periode i det forløbne Femaar, særlig da for de sidste 3 Aars Vedkommende. Allerede Høsten 1896 bragte de stigende Konjunkturer i Kornhandelen Liv i Fragtspekulationen, og Raterne gik tiltops med en pludselig og uventet Fart. Denne «Boom» varede dog imidlertid kort og fulgtes af flauere Tilstande indtil ud i Aaret 1897, da Forholdene igjen bedredes jevnt fremover. Aaret 1898 slog Rekorden og gav vor Flaade et Udbytte som knapt nogensinde før; de sidste 2 Aar fulgte jevnt med, og de gunstige Fragtkonjunkturer varede Perioden ud. De af vore Baade, som gav det ubetinget bedste Resultat, var de store 4—6 000 Tons Dampere, der væsentlig employeredes i den oversøiske Korntrade og gjerne sluttedes for længere Tidsrum i gode Timecharters. Ogsaa de middelsstore Baade, der anvendtes i Trælasttrafiken paa Østersøen, gjorde gode Forretninger, og vor Flaade fik en ikke saa liden Tilvækst af Dampere, byggede specielt med denne Trade for Øie. De i den amerikanske Fragtfart engagerede Baade arbeidede ligeledes under meget gunstige Vilkaar, og ogsaa i denne specielle Type fandt adskillig Nybygning Sted. Træbaadene anvendtes med Fordel i Istrafiken.

I det Hele taget øgedes vor Flaade ganske anseeligt i disse Aar; specielt var det de ganske store Baade, som var i Skuddet, medens Smaadamperne, under 1 000 Ton, afvandt liden eller ingen Interesse. — Et ikke ringe Tal af vore ældre Dampskibe solgtes til andre norske Byer.

Af Seilfartøier har man kun et eneste større Skib i Fragtfart tilbage. Det «Vestlandske Petroleumskompani» tilhørende Tankskib brændte og erstattedes ikke med noget nyt. De her hjemmehørende smaa Skonnerter, Galeaser og Jagter anvendtes omtrent udelukkende i Kystfarten og Fiskeribedriften.»

b) Skibsbyggeriet.

Skibsbyggervirksomheden har i Femaaret været af omtrent samme Omfang som i forrige Femaarsperiode. Paa Byens for Nybygnings Vedkommende betydeligste Skibsværft, Georgernes Værft, færdigbyggedes 4 Trædampskibe med en samlet Drægtighed af 2 294 Ton og 1 var under Bygning. Desuden byggedes endel Lodsskøiter, Kuttere og Skuder.

Paa Mjellem & Karlsens mekaniske Værksted byggedes 7 Staaldampskibe med en samlet Drægtighed af 251 Ton og til 8 Trædampskibe, hvis Skrog var bygget andetsteds, leveredes Maskiner og Kjedler samt Udstyr forøvrigt.

Paa Nyhavns Værksted byggedes et Par større Pramme. Paa samtlige disse 3 Værfter og paa Jægtevigens Skibsværft er derhos drevet Reparationer og Kjølhalingsarbeider i ikke ubetydeligt Omfang, specielt ved Mjellem & Karlsens Værksted.

c) Haandværksdriften.

Direktionen for Bergens Haandværkerforening har i en til Magistraten afgiven Betænkning udtalt, at Haandværksdriften i Femaaret har været i Fremgang. I den senere Tid har adskillige Haandværkere begyndt at benytte sig af elektrisk Drivkraft fra det kommunale Elektricitetsværk til Værkstedsbrug.

I August Maaned 1898 afholdtes hersteds det 5te ordinære Generalmøde af «Den norske Fællesforening for Haandværk og Industri».

d) Arbeiderklassen.

Aarene 1896—1898 har været gode Aar for Arbeiderne, specielt for Murere og Bygningssnedkere. Fra 1898 af gik det nedover, særlig da næsten al Byggevirksomhed indstilledes. For de i Fiskeribedriften interesserede Arbeidere har Femaarsperioden vist Nedgang fra foregaaende Periode, da Fiskerierne er gaaet tilbage. Det er ogsaa at bemærke, at der paa Grund af, at en stor Del af den Sild, som nu fiskes, sendes til Udlandet i fersk Tilstand, ikke bliver saa mange Hænder beskjæftigede som tidligere. Den Del af Arbeiderklassen, som gjennemgaaende synes at have havt det bedst, er de i de mekaniske Værksteder beskjæftigede Arbeidere, der har havt stadig Sysselsættelse.

Arbeidslønnen har i sin store Almindelighed ikke undergaaet nogen nævneværdig Forandring, derimod har Arbeidstiden vist Tendents til Indskrænkning.

Af Streiker har i Femaaret kun 2 mindre fundet Sted, nemlig en Rebslagerstreik og en Murerstreik, der begge endte med Seir for Arbeiderne.

e) Andre Næringsveie.

Jordbruget inden Byterritoriets Grænser, der forøvrigt er af ganske ringe Betydning, antages i det Hele at staa paa samme Trin som i det nærmeste omliggende Landdistrikt. De i de tidligere Femaarsberetninger omhandlede Rydningsarbeider paa de af Kommunen udleiede Udmarksstrækninger nordenfor Nyhavn er gaaet raskt fremad, saaledes at de omhandlede Strækninger nu paa det nærmeste er underlagte Kultur.

Havedyrkningen formenes at staa omtrent paa samme Trin som tidligere.

Husflid og Binæringer drives kun i liden Udstrækning, men er dog i Fremgang.

Til Belysning af de økonomiske Forhold skal man derhos anføre, at Antallet af de Konkursboer, Bergens Skifteret har taget under Behandling i Femaaret, har udgjort i 1896: 22, i 1897: 32, i 1898: 27, i 1899: 35 og i 1900: 41, tilsammen 157 mod 170 i forrige Femaarsperiode.

Af Konkurserne, der, paa et Par Undtagelser nær, gjennemgaaende var af ringe Betydning, falder 96 paa Handlende, 40 paa Haandværkere og Industri og 21 paa Personer i forskjellige andre Stillinger.

II. Den kommunale Forvaltning m. v.

Bergens Folkemængde udgjorde ifølge Folketællingen 3 Decbr. 1900 71 867 tilstedeværende, 72 251 hjemmehørende Personer. Folkemængden ved Femaarets Begyndelse sees af Det statistiske Centralbureau at være anslaaet til 59 100 tilstedeværende Personer. Forøgelsen i det forløbne Femaar udgjør derefter 12 767 Personer eller henved 22 Pct.

Sognevis fordelte Befolkningen sig ved Femaarets Udgang saaledes:

Menighed.	Tilstedeværende.	Hjemmehørende.
Domkirken	15 096	14 811
Korskirken	9 725	9 811
Johannes	13 518	13 690
Nykirken	13 531	13 419
Mariekirken	5 612	5 769
Sandviken	14 385	14 751
	71 867	72 251

Forøgelsen har væsentligst faldt paa Sandvikens og Johannes Menigheder, for nogen Del paa Mariekirkens, Domkirkens og Nykirkens Menigheder, men næsten ikke paa Korskirkens Menighed.

Antallet af Byens beboede Huse udgjorde den 3 Decbr. 1900: 4 693 eller 386 flere end anslaaet ved Udgangen af forrige Femaar. Middeltallet af Beboere pr. Hus er steget til 15.3 pr. Hus, idet de fleste Nybygninger er 3- og 4-etages Murbygninger.

Af de ved sidste Femaar beboede Huse var 4 291 almindelige Vaaningshuse: 394 paa 1 Etage, 2 693 paa 2, 735 paa 3, 467 paa 4 og 2 paa 5 Etager. Der var 919 Huse med 1 Bekvemmelighed, 877 med 2 og 2 495 med 3 eller flere Bekvemmeligheder. Antal Bekvemmeligheder paa 1 Værelse var 4 965, paa 2 Værelser 5 730, paa 3—5 Værelser 3 340, paa 6 eller flere Værelser 746, ialt 14 781 Bekvemmeligheder foruden 932 ledige Bekvemmeligheder.

573 Huse havde beboede Kjælderværelser med et Antal af 493 Bekvemmeligheder. Til disse hørte 676 Kjælderværelser. Til andre Bekvemmeligheder hørte desuden 219 Kjælderværelser. Antal Beboere i Kjælderbekvemmelighederne var 1 698.

2 593 Huse havde beboede Kvistværelser med et Antal af 1 842 Kvistbekvemmeligheder. Til disse hørte 2 486 Kvistværelser; desuden hørte 2 109 Kvistværelser til andre Bekvemmeligheder. Antal Beboere i Kvistbekvemmelighederne var 5 070.

Af de 14 781 Bekvemmeligheder var 675 uden Kjøkken, 8 med 1/4 Kjøkken, 204 med 1/3, 2 170 med 1/2, 11 530 med 1 Kjøkken og 194 med 2.

Med Hensyn til Virksomheden under de respektive kommunale Forvaltningsgrene gives nedenstaaende særskilte Redegjørelser:

a. Havnevæsenet.

Af nye Kaianlæg paabegyndtes i 1899 Kai langs den sydlige Del af Tyskebryggen samt ved Torvets østre Del. Der anvendtes i 1899—1900 tilsammen Kr. 94 372.65. Arbeidet, der fuldendtes i Slutningen af 1901, kostede i det Hele Kr. 127 109.08. Kaien har en Bredde af 21.5 m. fra Kaikanten til den regulerede Gade indenfor, der faar en Bredde af 12.5 m. Der bliver saaledes i det Hele 34 m. fra Kaikanten til Husrækken. Der er paatænkt Opstilling af et mindre Vareskur paa Kaiens nordre Del. Kaien benyttes som Tillægsplads for Lokal- og mindre Fjordskibe.

Ved Møhlenpris langs Puddefjordens Nordside har vedkommende Grundeier ved Reguleringen afstaaet til Havnevæsenet Strandlinierne nedenfor Wolffsgade samt fra Zetlitzgade til Stubbebakken. Disse Strandlinier er besluttede kailagte og er Kaien ved Wolffsgade bygget af vedkommende Grundeier og overtaget af Havnevæsenet for ca. Kr. 7 000. Den anden Strandlinie er hvert Aar fra 1898 bleven kailagt fra Zetlitzgade nordover med ca. 10 m. hvert Aar. For Aaret 1902 opføres Bevilgning af den hele Kai, saaledes at dette Arbeide i det Hele vil koste ca. Kr. 44 278.85.

Kaien tænkes makadamiseret. Den faar en Bredde af 12 m. fra Kaikanten til en indenfor projekteret Veirampe. Den tænkes ligesom Kaien ved Wolffsgade anvendt som Tillægsplads for Smaafartøier med Ved, Bygningsmaterialier o. s. v.

I Store Lungegaardsvand blev Nygaardskaien i 1900 fortsat op til Strømbroen, hvorved man ved samtidig Expropriation af 12 m.s Bredde af de tilstødende Eiendomme har faaet direkte Kjøreforbindelse fra Strømgaden til Kaien. Arbeidet kostede i det Hele Kr. 8 142.59 og Expropriationerne udgjorde Kr. 16 134, af hvilke Havnekassen betalte Kr. 5 000 og Bykassen Kr. 11 134.

Ved Nøstet paabegyndtes i 1900 Udmudringen for et nyt Kaianlæg, hvilket Arbeide indstilledes i Anledning af Beslutning om at lade udarbeide en almindelig Havneplan for Bergen. Herom nedenfor.

Ved de existerende Kaier er der anbragt endel flere Fortøiningsindretninger, og paa Fæstningskaien blev i 1898 opstillet et nyt Vareskur af Jern med Vægge og Skyvedøre af Bølgeblik. Den i sidste Beretning omtalte Indklædning af det ældste Vareskur ved Bradbænken er fuldendt paa nordre og østre Side i 1896 med en samlet Bekostning af Kr. 4 590.29.

Paa Fæstningskaien anbragtes Fenderværk med Bundpæle, og Nygaardskaien makadamiseredes.

Moringsbøier er anbragte paa forskjellige Steder i Havnedistriktet, 2 à 3 hvert Aar, i det Hele 11 Stkr. til samlet Bekostning Kr. 18 546.78.

I 1896 blev Seilløbet under Nygaardsbroen uddybet til 3.20 m. under Nulvand (Middelvand). Arbeidets Udførelse kostede i det Hele Kr. 17 056.78.

Uddybningen af Lille Lungegaardsvand har været fortsat i Femaaret med en aarlig Bevilgning af Kr. 4 000, i det Hele Kr. 20 000, hvorved Dybden i Vandet gjennemgaaende er 2.20—3 m. under Nulvand. Der er i denne Tid udført ca. 15 000 m³. Mudder. Uddybningen er dermed standset, da det viste sig, at Kaimurene langs Vandets nordre og østre Side begyndte at gaa ud og at Fylden indenfor Murene sank.

I Puddefjorden er der foretaget Mudring i Seilløbet, udenfor Møhlenpris mekaniske Værksted, til en Dybde af 7 m. under Nulvand. Dette Arbeide kostede i det Hele Kr. 3 596.65, hvoraf Bergens Marineetablissement og Bergens mekaniske Værksted betalte Kr. 500 hver.

Der er endvidere foretaget Oprensning af Sten i Seilløbet ved Laksevaags Havn og i Solheimsvigen med samlet Bekostning Kr. 623 82.

Uddybnings- og Oprensningsarbeider forøvrigt er foretaget rundt om i Havnedistriktet af de paa det ordinære Budget for Mudring opstillede Beløb, efter som dertil har været Leilighed.

Der har i Femaaret været anskaffet følgende Pramme og Apparater: i 1897 og 1898 to Klappramme med Rumindhold ca. 40 m³. med Bekostning tilsammen ca. 8 000 Kr.

Ved Udgangen af 1900 havdes i Bergens Havnedistrikt 3 260 l. m. Stenkaier, 1 020 l. m. Træbrygger tilhørende Bergens Havnevæsen, 15 Kraner, 76 Moringsbøier og 1 Duc d'Albe samt 1 100 m². Vareskur.

Til Vedligehold af ældre Anlæg tilligeined de foranførte mindre Nyarbeider og Nyanskaffelser er der i Femaaret i det Hele medgaaet Kr. 528 777.04. Havnevæsenets samlede Udgifter til Administration, Opsyn og tekniske Arbeider har i Femaaret været Kr. 828 006.60.

I 1899 besluttede Kommunestyret, at man skulde indbyde saavel fremmede som norske Ingeniører til Konkurrence om nye Planer for Havneanlæg i Bergen. Efter Overenskomst med Styrelsen for Norges Statsbaner kombineredes denne Konkurrence med en af Styrelsen foranstaltet Konkurrence om Planer for Bergens nye Jernbanestation. Da intet af de indkomne Udkast i sin Helhed egnede sig for Udførelse, fik den ved Konkurrencen nedsatte Bedømmelseskommission i Opdrag at behandle Havneplanspørgsmaalet videre og har denne Komite ladet udarbeide nye Planer, hvilke fremlagdes for Kommunestyret Vaaren 1903.

For at søge Spørgsmaalet om en Ordning af Forholdene i Lille Lungegaardsvand løst blev der ligeledes i 1899 indbudt til Konkurrence om Planer hertil. De indkomne præmierede Udkast er siden bearbeidede af Stadsingeniøren, der i Begyndelsen af 1902 for de kommunale Myndigheder fremlagde Planer for en Ordning.

I sidste Beretning omtales en Sag i Anledning af, at Bergenhus Kommandant har fremsat Paastand om, at Havnevæsenet skal indbetale til Fæstningens Revenantsbons en aarlig Erstatning af Kr. 500 for den halve aarlige Brugsværdi af en Havnevæsenet tilhørende Bygning, der staar paa en af Fæstningen indkjøbt Grund. I denne Sag er i 1899 truffet Overenskomst mellem Forsvarsdepartementet og Bergens Havnestyre, hvorefter Havnevæsenet vedbliver i den nuværende Kommandants Funktionstid at betale Afgiften, hvilken derefter ophører.

I Femaaret er indkjøbt nogle Sjøboder og Vaaningshuse ved Nøstet med Anlæg af Kai og Brygge for Øie.

b. Vand-, Kloak- og Brandvæsenet.

Vandledningsnettet er i betydelig Grad forbedret; idet man stedse ved Omlægning af ældre Ledninger af mindre Dimensioner saavel som ved betydelige Udvidelser har havt til Hensigt at skaffe god Cirkulation i Nettet og det størst mulige Tryk paa Høiderne og i de fjernere Bydele. Udvidelserne har desuden stadig holdt Skridt med den voksende Bebyggelse. Ved de store Arbeider paa Møhlenpris og Nygaard har saaledes Fordelingsnettet faaet en betydelig Tilvækst.

Af nye Vandledninger, som i væsentlig Grad maa ansees som Forbedringer af Vandværket, skal nævnes:

1. 12″ Vandledning fra Skandsebassinet til Bryggesporden, samt
2. 9″ Ledning i Helgesens Gade.
   Skandsebassinet kan herved ad 2 Veie sættes i direkte Forbindelse med Byens Ledningsnet, og skulde Uordener indtræffe ved en af Hovedledningerne fra Svartediget, vil man ved Anvendelse af Bassinet som Hjælp midlertidig kunne tilfredsstille Byens Behov.
3. 9″ Ledning fra Søndre Blegevei til Leitet.
   Denne Ledning har megen Betydning for Bebyggelsen ved Skiven og Leitet, som hidtil har ligget udenfor Svartedigsvandværkets Rækkevidde.
4. 12″ Ledning til Bebyggelsen i Mulen udgjør Begyndelsen til en ny Hovedledning fra Mulelvsvandværket.

Nye Vandledninger nedlagte i Femaaret	5 554	m.
Omlægning af ældre Ledninger	1 710	-
Ledningsnettets Længde ved Udgangen af 1900	48 443	-
Nye Stopventiler i Femaaret	92	Stkr.
- Brandventiler	106	-
Antal Stopventiler ved Udgangen af 1900	389	-
- Brandventiler - — - —	1 462	-
- Vandmaalere for Vand til teknisk Brug	162	-

Til Anlæg af nye og Omlægning af ældre Vandledninger, til Vedligehold samt til det fornødne Tilsyn er i Femaaret medgaaet Kr. 140 209.51.

Ved Kloakledningerne er der i Femaaret foretaget store Forbedringer, idet man i en betydelig Udstrækning har omlagt de gamle tørmurede Render med lukkede Rør. De store Stamkloaker, som desuden optager flere Bækkeløb med forholdsvis store

Nedslagsdistrikter, har man enten muret af Klinker eller ogsaa anvendt Rør og Cementbeton. De er gjort saa store, at de er gangbare.

Nye Kloaker nedlagte i Femaaret	4 680	m.
Omlagte — —	3 250.85	-
Tørmurede Kloaker sløifet - —	2 470.6	-

Ved Udgangen af 1900 bestod Kloaknettet af:

Tørmurede Ledninger	8 382.95	-
Rørkloaker	38 872.15	-

Til Anlæg af nye og Omlægning af ældre Ledninger, Vedligehold samt det nødvendige Tilsyn er anvendt tilsammen ..... Kr. 136 548.75.

Ogsaa ved Brandvæsenet er der i Femaaret gjort Fremskridt.

Mandskabsstyrken er forøget fra 46 Mand til 55 Mand.

Der er truffet en Overenskomst med Militæretaten, saaledes at Brandvæsenet i Tilfælde af større Ildløs ved Varsel fra Hovedstationen kan tilkalde 40 af Underofficersskolens Elever. Disse opøves i Aarets Løb.

Hestenes Antal er steget fra 9 til 12.

Telegrafnettets samlede Længde er vokset fra 26 249 m. i Begyndelsen af 1896 til 40 800 m. ved Udgangen af 1900. Samtidig steg Signalapparaternes Antal fra 37 til 45.

Der er endvidere indkjøbt en mekanisk Redningsstige, 21 m. høi, saa Brandvæsenet nu besidder 2 saadanne.

I 1896 blev der paa en dertil planeret Tomt bag Turnhallen opført et særskilt Øvelsestaarn.

I 1898 deltog Brandvæsenet i den hersteds afholdte Landsudstilling og erholdt Udstillingens høieste Belønning.

I 1899 blev Lønningerne regulerede. Det gamle Klassesystem afskaffedes og Alderstillæg indførtes.

Udgifterne til Brandvæsenet var i 1896 Kr. 75 024.25 og i 1900 Kr. 106 705.47.

c. Vei-, Brolægnings- og Reguleringsvæsen m. v.

Pr. 31 Decbr. 1895 var Udstrækningen af:

1. Gader, Veie og Smug:	stensatte	13 930 l. m.		
	makadamiserede	44 147 —	58.077	km.
heraf ukjørbare 4.073 km.				
2. Fortog:	grusede	12 190 l. m.		
	hellelagte og brolagte	29 386 —		
	beton- og flislagte	75 —		
	asfalterede	259 —	41.910	-
3. Torve og Pladse:	makadamiserede	548.82 Ar		
	stensatte	320.05 -	868.87	Ar

Pr. 31 Decbr. 1900 var Udstrækningen af:

1. Gader, Veie og Smug:	brolagte	14 901.85 l. m.		
	makadamiserede	47 738.97 —	62.640.82	km.
heraf ukjørbare 4.084 km.				
2. Fortog:	grusede	16 263.34 l. m.		
	helle- og brolagte	32 198.60 —		
	beton- og flisbelagte	75.00 —		
	asfalterede	1 086.55 —	49.623 49	-
3. Torve og Pladse:	makadamiserede	551.623 Ar		
	stenbrolagte	317.137 -		
	asfalterede	3.950 -	872.71	Ar

Forøgelsen i Femaaret 1896—1900:

1. Gader og Veie:	stenbrolagte	971.85 l. m.	
	makadamiserede	3 591.97 —	
			4 563.82 l. m.
2. Fortog:	grusede	4 073.34 l. m.	
	helle- og brolagte	2 812.60 —	
	asfalterede	827.55 —	
			7 713.49 —
3. Torve og Pladse:	makadamiserede	2.803 Ar	
	stenbrolagte	+ 2.913 -	
	asfalterede	3.950 -	
			3.840 Ar

Der er i Femaaret 1896—1900 anvendt:

Aar.	Til Gaders, Veies, Pladses og Torves			Anlæg og Vedligehold. Tilskud til Parker og Legepladse.
	Anlæg og Vedligehold.	Renhold.	Administration og Opsyn.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896.....	81 276.70	9 985.20	6 600.00	8 630.42
1897.....	104 092.13	9 984.00	7 133.10	18 005.11
1898.....	88 488.65	10 865.91	8 813.53	7 589.66
1899.....	95 187.37	11 942.71	9 336.10	11 199.51
1900.....	123 710.62	13 830.68	10 533.28	10 094.76
Sum	492 755.47	56 608.50	42 416.01	55 519.46

Ogsaa i dette Femaar er der udfoldet en stærk Virksomhed paa Reguleringsvæsenets Omraade. Af vigtigere Reguleringer skal nævnes: Strøget mellem Strømgaden og Lungegaardsbakken, Bispenggaden fra Øvre Fjeldsmug til Hæggen, Strøget mellem Søndre Almenning og den nye Sandviksskole, Fastings Minde og Strøget Jægteviken—Dragefjeldet—Dokken—Møhlenpris, Strøget mellem Sandvikstorvet, Sandviksveien, Smaamøllen og Sjøen, Strøget mellem Skudeviksveien og Nye Sandviksvei, Bontelboveien fra Bontelbo til Skudeviken samt Tyskebryggens sydligste Parti. Den sidstnævnte Regulering er af særlig Betydning, idet den danner Indledning til Fjernelse af den nuværende eiendommelige Træbebyggelse paa Tyskebryggen for at give Plads for en til Nutidens Krav svarende Udnyttelse af dette for Handel og Trafik fortrinlig liggende Strøg. Til Reguleringen, der allerede for en væsentlig Del er gjennemført, knytter sig det ovenfor nævnte Kaianlæg.

I Femaaret er indkjøbt Eiendomme og Grunde til hel eller delvis Gjennemførelse af Reguleringer m. v.: i 1896 for ca. 51 000 Kr., i 1897 Kr. 71 000, i 1898 Kr. 250 000, i 1899 Kr. 54 000 og i 1900 Kr. 67 000, tilsammen for ca. Kr. 493 000 eller gjennemsnitlig aarlig ca. Kr. 99 000.

Af større Anlæg for Laanefondets Regning kan anføres Brolægning af Nygaardsgaden fra Olaf Kyrres Gade til Borgermester Platous Gade, Oparbeidelse af Legepladsen paa Møhlenpris, Oparbeidelse af Veie og Gader paa Møhlenpris, Veianlæg paa Fæstningskaien over Bontelbo til Skudevigstorvet, Oparbeidelse af Gader i det nyregulerede Strøg paa Tyskebryggen.

I denne Forbindelse skal videre nævnes, at Arbeidet med Udarbeidelsen af Udkast til en ny Bygningslov for Bergen er tilendebragt i Femaaret og har resulteret i den nye Bygningslov af 19 April 1899.

d. Hygiene.

De anmeldte Sygdomstilfælde udgjorde i Femaaret gjennemsnitlig 16.8 Pct. eller, dersom de veneriske Sygdomme medregnes, 17.9 Pct. af Befolkningen.

Dødelighedsforholdet varierede fra 14 pro mille (i 1898) til 17.1 pro mille (i 1900) og udgjorde gjennemsnitlig 15.3 pro mille.

Sundhedstilstanden maa derfor siges at have været tilfredsstillende. Hvert Aar indtraf der dog større og mindre Epidemier, hvoraf nævnes:

	Antal Tilfælde i Femaaret.	Antal Dødsfald i Femaaret.
Børnekopper	17	1
Difteri og Croup	232	37
Tyfoidfeber	519	59
Skarlagensfeber	1 027	27
Croupøs Lungebetændelse	2 742	328
Kighoste	3 151	103
Mæslinger	5 072	136
Influenza	6 717	23
Akut Diarrhöe og Kolerine	7 868	375

Med Hensyn til Beboelsesforholdene bemærkes, at Femaaret udmærkede sig ved en forceret Byggevirksomhed væsentlig som Følge af Frygt for skjærpede Bestemmelser i en forventet ny Bygningslov for Bergen. Af de nyopførte Huse antages mange at lade adskilligt tilbage at ønske baade med Hensyn til Hygiene og Ildssikkerhed, men den stærke Byggevirksomhed har dog medført betydningsfulde Fremskridt, idet den har foranlediget megen Udflytning fra de trange Smug, hvorved Beboelsesforholdene i det Hele taget er forbedrede.

Kommunens ordinære Udgifter til Sundhedsvæsenet udgjorde gjennemsnitlig Kr. 42 840 aarlig; deraf anvendtes ca. Kr. 15 500 til Aflønning af Sundhedsvæsenets Tjenestemænd, Kr. 17 850 til Sygehusbehandling af smitsomme Sygdomme, Kr. 2 620 til Desinfektion og Kr. 4 825 til Extraforanstaltninger i Anledning af Epidemier.

Byen oprettede i denne Femaarsperiode en egen kommunal Sygehusafdeling paa det som Kuranstalt for Spedalske nedlagte Lungegaardshospital. Dette Anlæg blev først leiet hos Staten for Kr. 1 000 aarlig med Forpligtelse for Kommunen til at overtage dets Vedligehold, og under denne Leietid bevilgede Kommunestyret den 23 November 1896 Kr. 8 000 for at sætte det i Stand til at modtage 30 epidemiske Syge. Men under 28 December 1897 besluttede Kommunestyret at indkjøbe Anstalten for Kr. 195 000, hvorefter det under 29 Juni 1898 bevilgede Kr. 18 660 til yderligere Indredning af 20 Sengepladse. Disses Antal øgedes imidlertid efterhaanden og udgjorde i Aaret 1900: 60. Skjønt det oprindelig var Hensigten, at Lungegaardshospitalet kun skulde afgive Plads for epidemiske Syge, kom dog i Forholdenes Medfør senere hertil Rekonvalescenter samt andre Slags Patienter, navnlig Tuberkuløse i stigende Mængde.

Følelsen af, at Byens gamle Sygehus ikke længere tilfredsstiller Tidens Krav, og at Anordningen med en Underafdeling paa det forholdsvis fjernt liggende Lungegaardshospital er uøkonomisk, gjorde sig efterhaanden saa stærkt gjældende, at Arbeidet for et nyt kommunalt Sygehusanlæg, der kunde tilfredsstille fremtidige Behov, trængte sig i Forgrunden, og under 6 Juni 1900 bemyndigede Kommunestyret Magistrat og Formandskab til at erhverve Plan og Overslag for et nyt Sygehus paa den Kommunen tilhørende Gaard Haukeland i Aarstad med 500 Senge, dog saaledes at der foreløbig kun tænkes bygget for 250 Patienter.

Af andre Foranstaltninger til Hygienens Fremme kan nævnes, at Kommunestyret under 11 Mai 1896 bevilgede Kr. 7 000 til en ny Desinfektionsovn og til andre Forandringer ved Epidemilazarettets Desinfektionsindretninger, hvorved disse sattes i Stand til at fyldestgjøre det stadig voksende Krav paa offentlig Desinfektion.

Endvidere mærkes, at der under 25 Mai 1900 blev bevilget Kr. 18 900 til Expropriation af 17 200 m². af Gaarden «Nybø» i Aarstad for at hindre Forurensning af Svartediget.

I Aaret 1900 udsendtes en Læge med kommunalt Stipendium til Glasgow og andre nordeuropæiske Søhavne for at studere Pesten og de i Anledning af samme trufne Sikkerhedsforanstaltninger.

Ved Kronprinsregentens Resolution af 25 Januar 1899 blev besluttet oprettet et nyt Apothek for Byens nordøstlige Dele.

Fra 1 Januar 1899 oprettedes en ny Sundhedsbetjentpost (Nr. 3) for under Kommunedyrlægen at føre Tilsyn med Stalde og Melkeudsalg.

I Juni s. A. blev der i Henhold til Kommunestyrebeslutning af 21 November 1898 i «Muren» aabnet en Bistation for Kjødkontrol med Forpligtelse for dem, der benytter denne Station, til at erlægge Afgifter for Kjødets Undersøgelse og Stempling.

Endelig bemærkes, at Kommunestyret under 21de December 1896 besluttede at overtage og for Kommunens Regning drive

Dr. Wieseners Folkebad,

der efter privat Initiativ var bygget i 1889 for en Sum af Kr. 20 323.46, hvoraf Kr. 10 893.46 var bevilget af Bergens Sparebank og Resten tilveiebragt ved private Bidrag. Samtidig overtog Kommunen en ved Bidrag af Brændevinssamlaget tilveiebragt Kapital paa Kr. 30 066.36 med Forpligtelse til at opføre og drive et nyt Folkebad for de vestre Bydele. Vanskeligheden ved at skaffe hensigtsmæssig Tomt i Forbindelse med økonomiske Betænkeligheder medførte imidlertid, at det saaledes paatænkte nye Folkebad ikke blev opført i denne Femaarsperiode.

I Forbindelse hermed meddeles Følgende angaaende

Det kommunale Sindssygeasyl paa Neevengaarden.

Belægget var den 1 Januar 1896: 222 Patienter og den 31 December 1900: 238; gjennemsnitlig udgjorde det daglige Belæg i Femaaret 232.88.

I hele Femaarsperioden indkom 558 Patienter, hvoraf 250 hjemmehørende i Bergen, og udgik 542, hvoraf 237 fra Bergen. 155 udskreves helbredede, 243 bedrede, medens 84 afgik ved Døden.

Kurpengene blev fra 1 Januar 1897 nedsat fra Kr. 1.40 til Kr. 1.33 daglig for almindelig Forpleining.

I økonomisk Henseende har Asylets Drift i Femaaret været tilfredsstillende.

Til Nyanskaffelser og Værdiforøgelser af Eiendommen er af Anstaltens opsparede Midler anvendt ca. Kr. 20 000, idet der er opdyrket ca. 23 Maal Udmark og anlagt Vei dertil, bygget Maskinistbolig, Ishus og flere mindre Tilbygninger, indredet nye Beboelsesrum og Værksteder samt anbragt Brandskabe med Brandslanger rundt om i Asylet.

For Aaret 1900 udgjorde Kuranstaltens samlede Indtægt Kr. 148 755.25, hvoraf Kr. 1 839.30 var Overskud af det med samme forbundne Jordbrug, og dens samlede Udgift Kr. 139 599.39, hvoraf Kr. 28 213.46 medgik til Forrentning af den i Asylet nedlagte Anlægskapital.

e. Kirkerne.

I Henhold til Stiftsdirektionens Beslutning af 26de Mai 1896 har Korskirken været underkastet en gjennemgribende Restauration, idet bl. a. Gulvet er sænket og Kirken forsynet med helt nyt Tag. Efter endt Reparation, der har kostet ca. Kr. 100 000, toges den igjen i Brug 1ste Søndag i Advent 1897. I Johanneskirken er der i 1899 med en Udgift af ca. Kr. 2 300 anbragt en Lydhimmel over Prækestolen, og i Mariekirken er anbragt en stor ny af en Privatperson skjænket Messinglysekrone. Forøvrigt har intet større Arbeide fundet Sted ved Kirkerne.

Paa Menighedslemmerne blev i Femaaret udlignet Kirkeskat efter følgende Tabel:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Domkirken	24 000	24 000	25 000	25 000	26 000
Korskirken	12 000	13 000	13 000	12 700	12 500
Nykirken	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Mariekirken	3 000	3 000	3 500	3 800	4 000
Sandvikskirken	4 500	4 500	4 000	3 500	4 000
Johanneskirken	21 500	*21 500	21 100	27 200	23 200

f. Oplysningsvæsenet.

1. Folkeskolevæsenet.

Man indtager her Skolestyrets Beretning, der er saalydende:

I Femaaret er Antallet af Kommunens Skolebørn og Folkeskolens Elevantal vokset, som omstaaende Sammenstilling af Talopgaver fra sidste Aar i forrige og sidste Aar i nærværende Periode udviser:

Aar.	Antal undervisningsberettigede Børn.			Deraf var mellem 6½ og 7 Aar.	Antal undervisningspligtige Børn.	Antal Elever i Folkeskolen.			Deraf var mellem 6½ og 7 Aar.	Antal undervisningspligtige Børn i Folkeskolen.	Pct. af de undervisningspligtige, underviste i Folkeskolen.
	Gutter.	Piger.	Tilsammen.			Gutter.	Piger.	Tilsammen.			
											Pct.
1895	5 184	5 012	10 196	622	9 574	3 900	3 412	7 312	385	6 927	72.3
1900	5 456	5 287	10 743	592	10 151	4 264	4 074	8 338	391	7 947	78.3
Forskjel	+ 272	+ 275	+ 547	÷ 30	+ 577	+ 364	+ 662	+ 1 026	+ 6	+ 1 020	+ 6.0

Undervisningen i Folkeskolens almindelige Klasser er i alt væsentlig foregaaet efter den i forrige Femaar vedtagne Plan. Men i Løbet af Aarene 1897—1900 er der efterhaanden i endel 4de, 5te, 6te og 7de Klasser indført udvidet (frivillig) Undervisning i 6 Timer ugentlig. For 4de og 5te Klasses Vedkommende er derved taget Sigte paa at formidle Overgang til Middelskolen overensstemmende med Loven om høiere Almenskoler af 1896 og det derpaa byggede Reglement. I 6te og 7de Klasse er ved denne Undervisning Engelsk og enkel Bogførsel optaget i Fagkredsen. Antallet af Klasser og Elever med udvidet Undervisning var ved Udgangen af 1900:

	IV.	V.	VI.	VII.	Tilsammen.
Antal Klasser.....	14	14	11	10	49
« Elever.....	471	445	337	304	1 557

Særskilt Undervisning har været meddelt i:

1) Den af Skolebestyrer Sæthre for Kommunens Regning drevne «Skole for aandssvage Børn»; denne har i Femaaret havt et gjennemsnitligt Elevantal af 46, fordelt paa 4 Klasser.
2) De fra Februar 1896 igangsatte «Særklasser for svagtbegavede Børn»; i 1896 var der 8 saadanne Klasser med tilsammen 128 Elever; i 1900 14 Klasser med 212 Elever.
3) «Hjælpeskolen» for vanartede Gutter; denne var ved Udgangen af 1900 reduceret til 2 Klasser med 17 Elever.
4) «Bergens kommunale Tvangsskole», oprettet fra Februar 1900 i Henhold til Lov af 6 Juni 1896, med Plads for 20 Gutter.

«Ulfsnesøens Opdragelsesanstalt» var ved Femaarets Udløb overgaaet til et af Staten godkjendt «mildere Skolehjem» for Gutter, overensstemmende med Lov af 6 Juni 1896.

Folkeskolens samlede Klasseantal ved Udløbet af Femaaret (Særklasserne og Hjælpeskolen medregnet, Aandssvageskolen og Tvangsskolen fraregnet) var 256, mod 209 ved forrige Periodes Slutning.

Skolesøgningen maa i Femaaret betegnes som gjennemgaaende god; Forsømmelsesprocenten har været jevnt aftagende (fra 7.0 Pct. i 1896 til 5.9 Pct. i 1900); den midlere Forsømmelsesprocent var 6.3; i de to nærmest forudgaaende Femaar var den henholdsvis 6.5 og 6.2 Pct.

Lærerpersonalets Sammensætning ved Udløbet af foregaaende og nærværende Femaar var følgende:

	1895.	1900.	Forskjel.
Antal Overlærere.....	4	5	+ 1
« Lærere af høiere Lønningsgruppe (deribl. 3 Tilsynsl.)	28	36	+ 8
« Do. - lavere Do.	27	36	+ 9
« Timelærere med fast aarlig Løn	2	3	+ 1
« Do. antagne for Skoleaaret.....	2	3	+ 1
Lærere ialt	63	83	+ 20
« Lærerinder af høiere Lønningsgruppe (deriblandt 6 Tilsynslærerinder for kvindelig Haandgjern.)	56	71	+ 15
« Do. af lavere Lønningsgruppe	55	71	+ 16
« Timelærerinder med fast aarlig Løn	2	4	+ 2
« Do. antagne for Skoleaaret.....	7	3	÷ 4
Lærerinder ialt	120	149	+ 29

I Femaaret har det samlede Lærerpersonale saaledes faaet en Tilvækst af 49 Personer.

Lønningsforholdenes Udvikling vil fremgaa af følgende Sammenstilling

	1895.	1900.
	Kr.	Kr.
Høieste Løn for Overlærere	3 600.00	4 000.00
Laveste — « Do.	3 100.00	3 400.00
Høieste — « Lærere	2 300.00	2 600.00
Laveste — « Do.	1 400.00	1 400.00
Høieste — « Lærerinder	1 300.00	1 600.00
Laveste — « Do.	900.00	1 000.00
Gjennemsnitsløn for Overlærere	3 100.00	3 580.00
Do. « Lærere	1 861.82	2 044.44
Do. « Lærerinder	1 075.68	1 225.35

I «huslig Økonomi» har der siden 1895 været givet Eleverne af de 2 øverste Pigeklasser Anledning til at modtage Undervisning — først ved ét, siden, fra 1899, ved to til Folkeskolen knyttede Skolekjøkkener; i denne Undervisning har deltaget fra ca. 140— ca. 300 Elever aarlig.

Af nye Bestemmelser vedkommende Skoleplanen er i Femaaret udfærdiget: 1) Undervisningsplan for Særklasserne. 2) Midlertidig Plan for den frivillige Undervisning i 4te—5te og 6te—7de Klasse. 3) Plan for Bergens kommunale Tvangsskole (appr. ved kgl. Res. af 2 Decbr. 1899), med Spisereglement og Instruxer for Skolens Funktionærer. 4) Bestemmelse om Indførelse af Kjenneruds Sløidsystem og Beskikkelse af en Tilsynslærer for Sløidundervisningen. 5) Revideret Lønningsvedtægt. 6) Nærmere Bestemmelser angaaende Lærernes Pensionsindskud efter Lønningsvedtægten. 7) Instrux for Tilsynslærere. 8) Instrux for Tilsynslæreren ved Sløidundervisningen. 9) Instrux for Tilsynslærerinderne ved den kvindelige Haandgjerning. 10) Ny Instrux for Skoleinspektøren. 11) Bestemmelser for Sundhedstilsynet ved Folkeskolen.

Siden 1897 har der været ansat 6 Skolelæger ved Folkeskolen, 1 for hvert Skoledistrikt.

I Femaaret opførtes 1 ny Skolebygning, «Sandvikens nye Skole», paa 22 Undervisningsrum foruden andre nødvendige Lokaler.

Ved Udgangen af 1900 var Antallet af i Brug værende Klasseværelser 126, mod 106 ved Udgangen af 1895.

Folkeskolebudgettets Stigning vil sees af følgende:

	1895.	1900.	Forøgelse.	Procentvis Forøgelse.
	Kr.	Kr.	Kr.	Pct.
Kommunens Bruttoudgifter (iberegnet Bygningsvedligehold)	310 310.55	479 353.67	169 043.12	54
Trækkes herfra Indtægterne	58 761.60	94 196.46	35 434.86	60
Udkommer som Kommunens Nettoudgift	251 548.95	385 157.21	133 608.26	53
Folkeskolens midlere Elevantal var	6 947	8 203	1 256	18
Kommunens aarlige Udgift pr. Elev udgjorde altsaa	Kr. 36.21	Kr. 46.95	Kr. 10.74	29
Fratrækkes ikke Indtægterne, var Undervisningens aarlige Kostende pr. Elev	44.67	58.43	13.76	31

2. Bergens tekniske Skole og Bergens tekniske Aftenskole.

Forstanderskabets Beretning indtages:

I den tekniske Skole er undervist efter Planen af 1890. Tilgangen af Elever har været saa stor, at 1ste Klasse og den mekaniske Linie i 2den Klasse har været delt i Parallelafdelinger.

Undervisningen har været meddelt i 6 Formiddagslektioner hver Dag fra Kl. 8½ Form. til 2 Efterm. og i enkelte Eftermiddagslektioner, 2 à 3 ugentlig for hver Klasse i Tiden mellem 4¼ og 6 Efterm. Saavel Formiddag som Eftermiddag varer hver Lektion i 45 Minuter.

I Femaarsperioden har 4 Overlærere og 8 à 9 Lærere og Assistenter virket ved Skolen.

Timefordelingen mellem Lærerne har været noget vekslende. Det gjennemsnitlige Forhold er angivet i nedenstaaende Oversigt:

	Ugentlige Undervisningstimer.			
	1ste Semester.		2det Semester.	
	Foredrag.	Øvelser.	Foredrag.	Øvelser.
1 Overlærer i Maskinlære og mekanisk Teknologi	12	10	12	10
1 Do. - Kemi og kemisk Teknologi	19	4	19	-
1 Do. - Mekanik og Landmaaling	16	-	19	-
1 Do. - Fysik og Mathematik	18	4	16	4
1 Lærer i Bygningslære	5	6	3	8
1 Do. - Norsk	9	-	9	-
1 Do. - Do.	4	-	4	-
1 Assistent i Kemi og Laboratorieøvelser	-	20	-	20
1 Do. - Maskinlære og Maskintegning	-	-	5	6
1 Lærer i Frihaands- og Konstruktionstegning	-	10	-	10
1 Do. - Bogførsel	2	-	2	-
1 Do. - Elektroteknik	3	-	3	-
1 Assistent i Mathematik og Fysik	8	4	8	4

Elevantallet i den tekniske Skole fremgaar af følgende Oversigt:

Skoleaar.	Faste Elever.	Hospiterende Elever.	Ialt.
1895/96	76	5	81
1896/97	75	8	83
1897/98	75	10	85
1898/99	75	8	83
1899/1900	84	7	91

Elevernes Fordeling paa den mekaniske og kemiske Linie i Klasse II og III har været saaledes:

Skoleaar.	Mekanikere.	Kemikere.
1895/96	31	10
1896/97	34	11
1897/98	39	9
1898/99	30	8
1899/1900	35	13

I Femaaret er Afgangsexamen bestaaet af ialt 74 Elever, hvoraf 13 paa den kemiske og 61 paa den mekaniske Linie.

Af de hospiterende Elever har 9 deltaget i Undervisningen i flere Fag og frekventeret Skolen i 2 à 3 Aar. Af disse 9 tilhørte 1 den mekaniske og 8 den kemiske Linie.

Ved Slutningen af Skoleaaret 1899/1900 havde den tekniske Skole virket i 25 Aar. I denne Anledning udgaves et Festskrift, hvortil Bergens Kommune bidrog 4 000 Kroner.

I den tekniske Aftenskole har været undervist efter Planen af 1889. Søgningen til den tekniske Aftenskole har været voksende, men ujevn. I det sidste Aar af Femaarsperioden steg Elevantallet saavel i det faste 3-aarige Kursus som i Tegneskolen saa stærkt, at det, for at skaffe Plads, blev nødvendigt at oprette en ny Afdeling af Aftenskolen, som blev anbragt i Dragefjeldets Folkeskolebygning.

Ved Afdelingen paa den tekniske Skole har virket 16 Lærere, nemlig i Frihaandstegning 5, i Konstruktionstegning 1, i Fagtegning 2, i Norsk 2, i Mathematik 4, i Bogførsel 1 og i Fysik 1 Lærer. Ved Afdelingen paa Dragefjeldet har virket 6 Lærere, nemlig i Frihaandstegning 2, i Konstruktionstegning 1, i Norsk 1 og i Mathematik 2.

Tegneundervisningen har været meddelt 8 Timer ugentlig de 4 første Hverdage i Ugen fra Kl. 7 til 9 Eftermiddag (i en enkelt Klasse fra 6—8), Undervisningen i de øvrige Fag de 5 første Hverdage i Ugen fra Kl. 7—9.

Det samlede Antal Elever har været:

Skoleaar.	I det 3-aarige Kursus.	I Tegneskolen.	Ialt.	Heraf Haandværkere.
1895/96	208	151	359	275
1896/97	184	195	379	329
1897/98	185	204	389	333
1898/99	185	250	435	366
1899/1900	222	286	508	408

Skolernes Økonomi. Skolepengene har i den tekniske Skole været 100 Kr. aarlig for faste Elever og for hospiterende 1 Kr. pr. Kvartal pr. ugentlig Undervisningstime. For Benytrelse af det kemiske Laboratorium er betalt 6 Kr. pr. Kvartal af faste Elever og 10 Kr. pr. Kvartal af hospiterende Elever. Fripladse er i den tekniske Skole uddelt i et Antal af 15 Pct. af de faste Elevers Antal, desuden er uddelt 5 Stipendier aarlig à Kr. 200.

Skolepengene i den tekniske Aftenskole har i det 3-aarige Kursus været 3 Kr. pr. Aar og i Tegneskolen 8 Kr. pr. Aar (i en enkelt Klasse 10 Kr.).

Overlærerne i den tekniske Skole lønnes med Kr. 3 200 pr. Aar + 2 Alderstillæg à Kr. 300 efter 5 og 10 Aars Tjeneste. For de øvrige Lærere i den tekniske Skole beregnes Lønnen efter Kr. 2.50 pr. Time. 2 af Lærerne har havt personligt Tillæg.

I den tekniske Aftenskole beregnedes Lønnen efter Kr. 2.00 pr. Time; for Lærerne i Fagtegning efter Kr. 2.50 pr. Time. Disse Lønningssatser blev i 1899 forøget til respektive Kr. 2.50 og Kr. 3.00 pr. Time.

Skolernes økonomiske Forholde vil forøvrigt fremgaa af modstaaende Regnskabsextrakter:

Budgettermin.	1895/96.	1896/97.	1897/98.	1898/99.	1899/1900 3/4 Aar.	1900/1901.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Udgift:						
1. Lærerlønninger ved den tekniske Skole	24 040.50	24 425.50	25 117.01	25 072.78	19 299.25	25 423.42
2. Lærerlønninger ved den tekniske Aftenskoles Afdeling i den tekniske Skoles Bygning	7 004.00	7 196.00	7 238.00	7 088.00	6 202.00	8 784.00
3. Andre Lønninger	1 720.00	1 810.00	1 800.00	1 800.00	1 350.00	1 720.00
4. Øvrige Udgifter	10 691.20	12 609.53	13 287.10	12 232.59	10 581.64	15 041.96
5. Udgifter inklusive Lærerlønninger ved Aftenskolens Afdeling paa Dragefjeldet	-	-	-	-	3 401.89	4 313.73
Sum	43 455.70	46 041 03	47 442.11	46 193.37	40 834.78	55 283.11
Indtægt:						
1. Skolepenge og tilfældige Indtægter	8 347.85	9 224.28	9 044.57	8 942.26	8 715.00	9 956.67
2. Statens Bidrag	23 405.24	24 544.50	25 598.36	24 834.07	21 150.00	29 740.00
3. Kommunens Do.	11 702.61	12 272.25	12 799.18	12 417.04	10 969.78	15 586.44
Sum	43 455.70	46 041.03	47 442.11	46 193.37	40 834.78	55 283.11

	Budgetterminer:				Kalenderaar:	
	1895/96.	1896/97.	1897/98.	1898/99.	1899.	1900.
Til Vedligehold af Inventariet og Skolebygningen er desuden anvendt af Kommunen	3 761.94	3 972.86	3 858.38	3 233.65	2 305.23	3 534.78

3. Bergens Maskinistskole.

Forstanderskabets Beretning indtages:

Skolens Forstanderskab har i det forløbne Femaar bestaaet af:
Borgermester H. Lund, som Formand, Overlods, Kaptein i Marinen S. Ring, Værkseier O. Karlsen og Ingeniør O. L. Dahl, samt Skolens respektive Bestyrere Ingeniør J. Underdahl (fra 1 Oktober 1898 Ingeniør W. Ludt) og Ingeniør F. Arentz.

Skolen har ogsaa i det forløbne Femaar havt Statsbidrag og Examen har været offentlig, under Statens Kontrol, idet alle skriftlige Opgaver er givet ved Forsvarsdepartementets Foranstaltning, ligesom de skriftlige Besvarelser samt Elevernes Tegninger hvert Aar efter Examens Afslutning er indsendt til Departementet overensstemmende med Examensreglementet, approberet ved kgl. Res. af 1 November 1890.

Skolen har i det forløbne Femaar været i Virksomhed med 2 Dag- og 2 Aftenklasser med Undtagelse af Skoleaaret 1897—98, da der var 3 Dag- og 2 Aftenklasser.

Skolens Plan har i det forløbne Femaar været uforandret, og Undervisningsfagene har ifølge Planens § 3 været: Norsk, Regning, Geometri, Fysik, Maskinlære og Maskintegning.

Undervisningstiden har været 36 Timer ugentlig i Maanederne Oktober—Marts for Dagskolens Vedkommende og 12 Timer ugentlig i Maanederne September—April for Aftenskolens Vedkommende. Aftenskolens 2den Klasse slutter Undervisningen i Marts.

I sidste Skoleaar er Timefordelingen ændret noget, idet de forskjellige Fag i den første Del af Kurset har faaet saavidt muligt samme Timetal, hvorved man mener at have opnaaet, at Elevernes Interesse holdes oppe.

Skolens Søgning og Antallet af udexaminerede Elever vil sees af følgende Oversigt:

Skoleaar.	Dagskolen.			Aftenskolen.			
	Søgt Skolen.	Anmeldt til Examen.	Bestaaet Examen.	Søgt Skolen: Kl. I.	Søgt Skolen: Kl. II.	Anmeldt til Examen.	Bestaaet Examen.
1895/96	34	34	30	15	2	2	2
1896/97	43	40	38	9	7	6	6
1897/98	54	53	45	13	4	4	4
1898/99	35	33	28	17	3	3	3
1899/1900	36	35	35	19	8	8	8
Sum	202	195	176	73	24	23	23

Af Dagkursets 195 til Examen anmeldte har altsaa 176 bestaaet,
- — 23 - — — - — 23 —

Skolepengene pr. Elev har som før i Dagskolen været Kr. 5 pr. Maaned, i Aftenskolen Kr. 1 pr. Maaned.

Skolens Udgifter og Indtægter i Femaaret vil sees af følgende Regnskabsextrakter:

Skoleaar.	1895/96.	1896/97.	1897/98.	1898/99.	1899/1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Udgift:					
Lønninger til Bestyrere og Lærere	6 462.00	7 123.00	9 881.00	8 402.99	8 212.98
Lokale med Renhold, Lys og Brænde	2 212.00	2 256.00	2 825.00	2 360.00	2 390.00
Diverse Udgifter	397.94	451.50	543.48	623.96	1 026.39
Sum	9 071.94	9 830.50	13 249.48	11 386.95	11 629.37
Indtægt:					
Skolepenge	917.00	1 151.00	1 571.00	1 162.00	1 136.00
Statens Bidrag	4 077.47	4 339.75	5 839.24	5 112.47	5 246.68
Kommunens —	4 077.47	4 339.75	5 839.24	5 112.48	5 246.69
Sum	9 071.94	9 830.50	13 249.48	11 386.95	11 629.37

4. Tanks Skole.

Bestyrerens Beretning indtages:

Skolen havde i Femaaret et gjennemsnitligt Elevantal af 418; det mindste Antal var i første Halvdel af 1896 med 390, største Antal i sidste Halvdel af 1900 med 432; det høieste i et enkelt Kvartal 436.

I Femaaret har alle Klasser været i Virksomhed, Forberedelsesafdelingen med 5 (efter tidligere Ordning 3) og desuden med Parallelklasser for 4de og 5te, i det hele altsaa

med 7; Middelskolen med 4 (efter tidligere Ordning 6) og 3 Parallelklasser, ligeledes med 7 i det hele, Handelsgymnasiet med 2 Klasser. Elevernes Fordeling har været noget ujevn, idet alle de lavere Klasser regelmæssig har været tæt besatte, medens de 2 øverste Middelskoleklasser har været noget svagere, og Handelsgymnasiets begge Klasser tilsammen har talt fra 13 til 29 Elever.

Ved Siden af den almindelige Skole (Forberedelses-, Middelskole og Handelsgymnasium) har stadig været afholdt to Aftenkurser hvert Aar, og et merkantilt, 1-aarigt Eftermiddagskursus for Kvinder. Medens de første var beregnet paa Elever, der stod paa Folkeskolens Trin, sigtede det sidste paa Piger, som havde taget Middelskoleexamen eller gjennemgaaet en høiere Skole. Det gjennemsnitlige Elevantal ved Aftenkurserne (10 Timer ugentlig) var 66, deraf regelmæssig 21 Piger. Det høieste Antal var 82, henholdsvis 32.

Det merkantile Eftermiddagskursus for Kvinder (med 18 Timer ugentlig) har gjennemsnitlig havt 19 Elever, høieste Tal 26, laveste 11. Noget over Halvparten har læst alle Fag.

Aftenkurset havde Fagene: Bogholderi, saavel for Begyndere som Viderekomne, Regning, Tysk og Engelsk. De to sidste Fag var i Regelen lidet besøgte, mest Bogholderi for Begyndere og dernæst Regning. I begge disse Fag har der i Regelen været 2 Partier, et for mandlige Elever og et for kvindelige.

Eftermiddagskurset har omfattet følgende Fag: Norsk, Tysk, Engelsk, Bogholderi, Handelsregning, Korrespondance og Vexellære samt Skrivning.

Tilsammen har der paa Skolen været undervist gjennemsnitlig hvert Aar 503 Elever, og indtil 530.

I Femaaret har været ansat ved Skolen Bestyrer, Inspektør og 10 faste Lærere, hvoraf de i første Klasse (nu alle paa én nær) har været lønnet med Kr. 2 000 og senere som Adjunkter, de i anden med Kr. 1 800, begge med Stigning, desuden 3 og i sidste Halvaar af 1900: 4 Klasselærerinder, 5 Timelærere, derefter 7 og endelig 8, hvoraf 1 Kvinde. Skolen lønner desuden særskilt Kasserer, Tilsynslæge og Pedel.

Lønningerne er forhøiet, særlig er Alderstillæggene forøget, fra Januar 1900.

Forstanderskabet har bestaaet af 4 Medlemmer foruden Bestyreren; de har været de samme hele Tidsrummet igjennem, naar undtages, at et nyt Medlem er indtraadt efter Borgermester Bangs Død.

Afgangsexamen ved 1) Middelskolen er taget af 92 Elever, 32 Privatister, 2) Handelsgymnasiet af 36, deraf 3 Piger, 3) Det merkantile Kursus for Kvinder af 40, foruden af 23, der kun har taget Examen i enkelte, flere eller færre, Fag.

Skolepengene har i Femaaret udgjort aarlig omkring Kr. 36 000, iberegnet Fripladsenes Værdi, der aarlig har været omkring Kr. 6 900, fordelt paa fra 47 til 74 Elever, idet Gratisternes Antal er forøget med indtil 15 Elever aarlig fra Folkeskolen, fra Sommeren 1899 af[1]). Skolepenge ved Aften- og Eftermiddagskurset har været omkr. Kr. 4 000. Renterne af Tanks og Hustru's Legat regelmæssig Kr. 8 500. Kommunens Tilskud er steget fra Kr. 11 366 til Kr. 15 990; i det sidste Beløb er medtaget Kr. 2 350, hvormed Lønningerne efter de nye Vedtægter er steget.

Udgifterne ved Lønninger var i 1896 (iberegnet Vikariater og Pensioner) Kr. 44 555 og var i 1900 steget til Kr. 55 110 + Kr. 2 450 (nye Lønstillæg); til Lys og Brænde medgik gjennemsnitlig Kr. 1 200; til Bibliothek og Samling Kr. 400, Inventarium Kr. 300 og til andre Udgifter omkr. Kr. 1 500.

Det samlede Budget er steget fra Kr. 53 576 til omkr. Kr. 69 000.

Handelsafdelingen, hvori ogsaa blev optaget Elever fra næstøverste Klasse i Middelskolen, er gaaet over til et Handelsgymnasium, baseret paa Afgangsexamen ved Middelskolen.

En betydelig Del af Skolens Bibliothek blev efter Bestyrerens Forslag overdraget til Byens offentlige Bibliothek.

---

[1]) I det sidste Aar har Værdien af Fripladsene udgjort omkr. Kr. 8 200.

I 1899 blev optaget efter forudgaaende Konkurrence 15 Elever fra Folkeskolen som Frielever og i 1900: 16.

Skolen afholdt sit 50-aars Jubilæum 6 Juni 1900 og B. E. Bendixen sit 25-aars Jubilæum som Bestyrer ved Skolen 31 Mai samme Aar.

5. Bergens Kathedralskole.

Ved Kommunestyrebeslutninger af 22 November 1897, 4 Oktober 1898 og 27 Februar 1899 har Kommunen paataget sig paa visse Betingelser at yde Bidrag til Skolens Drift. Dette Bidrag har udgjort:

1898	Kr.	5 694.83,
1899	-	14 080.93,
1900	-	14 676.67.

6. Bergens offentlige Sømandsskole og det til samme knyttede nautiske Kontrolkontor.

Bestyrerens Indberetning er saalydende:

Sømandsskolen:

Elevantallet har været:

I Styrmandsklassen:

Aar.	Antal.	Dimitteret.	Bestaaet.	Rejiceret.
1895/96	48	43	42	1
1896/97	51	42	42	-
1897/98	112	48	47	1
1898/99	137	47	46	1
1899/1900	91	72	71	1
1895—1900	439	252	248	4
1890—1895	204	165	157	8

Af Eleverne i Tidsrummet 1895—1900 var:

206 hjemmehørende i Bergen,
94 — - Bergens Omegn,
139 — udenbys.

I Skipperklassen:

Aar.	Antal.	Dimitteret.	Hel Examen.	Delvis Examen.	Rejiceret.
1895/96	23	22	19	2	1
1896/97	29	23	21	1	1
1897/98	43	43	36	6	1
1898/99	59	52	50	1	1
1899/1900	58	58	52	-	6
1895—1900	212	198	178	10	10
1890—1895	67	52	50	1	1

Af Eleverne i Skipperklassen var i Tidsrummet 1895—1900:

87 hjemmehørende i Bergen,
29 — - Bergens Omegn,
96 — udenbys.

Indtægter og Udgifter vil sees af nedenstaaende Tabel:

Indtægter:

Aar.	Kontingent.	Statsbidrag.	Kommunebidrag.
	Kr.	Kr.	Kr.
1895/96	5 055.20	4 228.43	4 264.43
1896/97	5 272.00	5 272.00	6 784.52
1897/98	6 468.00	6 950.00	7 478.32
1898/99	7 176.00	7 544.63	7 544.63
1899/1900	8 862.00	6 102.75	7 567.05

Udgifter:

Aar.	Lærerløn.	Øvrige Udgifter.	Samlet Udgift.
	Kr.	Kr.	Kr.
1895/96	8 237.67	5 310.39	13 548.06
1896/97	12 433.00	4 895.52	17 328.52
1897/98	14 680.29	6 216.03	20 896.32
1898/99	16 380.93	5 884.32	22 265.25
1899/1900	16 896.00	6 304.00	23 200.00

Stigningen i Udgifterne skriver sig dels fra det voksende Elevantal og deraf følgende forøget Lærerhjælp, dels fra Udvidelse af Skipperskolen samt større Lokaler.

Kontrolkontoret.

Ved Kontoret er undersøgt:

Aar.	Kompasser.	Lanterner.	Sektanter og Oktanter.	Karter.	Deviationer og Korrektioner.
1895/96	173	37	-	-	8
1896/97	178	88	23	479	6
1897/98	298	263	52	541	14
1898/99	269	539	37	785	24
1899/1900	231	850	26	788	23
1895—1900	1 149	1 777	138	2 593	75

Af de undersøgte Kompasser blev 25.3 Pct. kasserede og
- - — Lanterner - 30.7 - —

Opstilling af Lanterner og Kompasser foretoges ombord i 20 Skibe.

Ved Kontoret har i et Antal fra 38 til 69 Skibe været faste Abonnenter, det vil sige, de faar mod en aarlig Kontingent sine Instrumenter kontrollerede, sine Karter rettede samt bliver tilstillet «Efterretninger for Sjøfarende» hver Maaned.

Ved Kontoret er udarbeidet «Instruks for Kompassets Behandling paa Jernskibe», samt «Instruks for Skibslanternernes Konstruktion og Undersøgelse».

Kontoret har været besøgt af Direktøren for det danske Navigationsvæsen, Bestyreren af Kristiania Kontrolkontor, Bestyrer og Assistent ved Arendals Kontrolkontor,

Bestyreren af Stavanger Kontrolkontor samt en Flerhed af Vestlandets Lanternefabrikanter foruden et Par udenlandske Lanterne- og Instrumentmagere.

Kontoret har været benyttet til Udarbeidelse af Karter for at anskueliggjøre Situationen under specielle Kollisionstilfælde samt paa Anmodning afgivet Erklæring om forskjellige Momenter vedrørende disse.

Søgningen til Kontoret for Veiledning under Indkjøb af Instrumenter og nautisk Literatur har været mindre end paaregnet, hvilket Kontorets afsides Beliggenhed for en væsentlig Del bærer Skylden for.

Fra Tid til anden har været afholdt Serier af Foredrag for Skibsførere om Kompasset, dets Deviation og Korrektion.

Kontrolkontorets Indtægter og Udgifter vil sees af nedenstaaende Tabel:

Indtægt:

Aar.	Instrumentkontrol.	Statsbidrag.	Kommunebidrag.
	Kr.	Kr.	Kr.
1895/96	1 000	1 000	1 200
1896/97	1 000	1 000	1 200
1897/98	1 000	1 500	1 500
1898/99	1 000	1 500	1 500
1899/1900	1 500	1 850	1 850

Udgift:

Aar.	Lønninger.	Øvrige Udgifter.	Samlet Udgift.
	Kr.	Kr.	Kr.
1895/96	2 700	500	3 200
1896/97	2 700	500	3 200
1897/98	3 200	800	4 000
1898/99	3 200	800	4 000
1899/1900	4 400	800	5 200

7. Bergens Stuertskole.

Om denne Skole, der oprettedes ved Kommunestyrebeslutning af 28 Oktober 1895, har dens Bestyrelse afgivet Indberetning for Tiden 1 Januar 1896 til 30 Juni 1901, hvoraf hidsættes:

(Se Tabellen næste Side.)

8. Bergens Søndagsskole.

Af Bestyrelsens Indberetning hidsættes:

«Skolen har i Femaaret fortsat sin Virksomhed i Overensstemmelse med den gjældende Plan og saaledes meddelt Undervisning 2 Timer hver Søndag udenfor de sædvanlige Skoleferier, i Modersmaal, Regning og Skrivning i begge Klasser samt i Bogholderi i øverste Klasse. Skolen holdes fra Kl. 8 til 10 om Morgenen.

I Femaaret har Skolen i det hele havt 239 Elever, men flere af disse mødte kun en kort Tid. Det gjennemsnitlige Antal af mødende Elever udgjorde i Femaaret 22 Elever hver Søndag.

«Beretning om Bergens Stuertskoles Virksomhed og Drift fra Skolens Begyndelse 1 Januar 1896 til 30 Juni 1901.

Skoleaar.	Antal Elever.	Kurser.	Internat.	Bestaaet Examen.	Forladt Skolen.	Hjemmehørende: Bergen.	Hjemmehørende: Udenbys.	Udgifter. Løninger.	Udgifter. Kosthold.	Udgifter. Husleie, Brændsel, Belysning.	Udgifter. Tilfældige Udgifter.	Udgifter. Samlet.	Indtægter. Skolepenge.	Indtægter. Statstilskud.	Udgift pr. Elev: Staten.	Udgift pr. Elev: Kommunen.
								Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896 1/1—30/6	11	2	-	10	1	4	7	694.00	507.59	460.40	195.81	1 857.80	650.00	300.00	27.27	84.16
— 1/9—31/12	12	2	-	12	-	6	6									
1897 1/1—30/6	5	2	2	5	-	3	2	1 160.00	911.51	695.54	189.70	2 956.75	1 087.50	600.00	35.23	74.66
— 1/9—31/12	20	2	18	20	-	7	13									
1898 1/1—30/6	8	2	8	8	-	2	6	1 280.00	1 628.22	727.21	269.90	3 905.33	2 075.00	600.00	21.43	45.54
— 1/9—31/12	20	2	21	20	-	3	10									
1899 1/1—30/6	4	2	-	4	-	2	9	1 330.00	1 382.54	774.20	157.50	3 644.24	1 762.50	600.00	25.00	53.40
— 1/9—31/12	15	2	-	15	-	6	9									
1900 1/1—30/6	9	2	20	9	-	3	6	1 338.00	1 574.13	877.77	232.35	4 022.25	1 750.00	600.00	25.00	69.68
— 1/9—31/12	15	2	-	7	1	4	11									
1901 1/1—30/6	15	2	28	17	5	3	12	1 548.00	1 830.80	949.10	265.02	4 592.92	2 225.00	600.00	20.00	58.93
	134	22	97	127	7	43	91				Samlet Udgift	20 979.29	9 550.00	3 300.00	153.93	386.37
														Pr. Elev	25.66	64.40

Skolepenge og Statstilskud Kr. 12 850.00.
Kommunens Udlæg Kr. 8 174.35 i 5½ Aar.»

Anm.: Skolepenge Kr. 25 pr. Maaned uden Internat i 1896.
Internat begyndt 1/1 1897. Kr. 30 pr. Maaned.
1 udvist, 1 forladt Skolen for Sygdom, 1 emigrerede, 3 overgik til anden Livsstilling i 1900.

Skolens Udgifter har i Femaaret udgjort Kr. 2 160.16, altsaa gjennemsnitlig aarlig Kr. 432.03. Indtægterne har i Femaaret været Kr. 3 067.32, altsaa gjennemsnitlig aarlig Kr. 613.46. Skolens Formue er forøget med Kr. 907.16 og udgjorde ved sidste Regnskabsaars (1900) Afslutning Kr. 30 050.24, hvoraf dog de 20 000 Kr. er rentefrit Laan til Bergens tekniske Skole.

Bergens offentlige Søndagsskole begyndte sin Virksomhed den 1 Mai 1802 og feirede saaledes i 1902 sit 100-Aars Jubilæum, i hvilken Anledning der udgaves en samlet Beretning om Skolens Virksomhed i disse 100 Aar.

9. Bergens kommunale kvindelige Industriskole,

der har fortsat eller afløst Frøken Kreetz's ved Udgangen af Juni Maaned 1897 ophørte Husflids- og Industriskole, begyndte sin Virksomhed Høsten 1899.

Skolen, der ifølge den vedtagne Plan drives som kommunal Skole med Bidrag af Statskassen, har til Formaal at bibringe unge Piger den for Selverhverv fornødne Indsigt og Færdighed i Industri og kvindelig Husflidsvirksomhed med særligt Hensyn paa, hvad der tjener Hjemmet til Nytte og Hygge.

Der har i Tiden September 1899 til November 1900 været underholdt 4 Kurser med Hovedfag i Kjolesøm, Linsøm og finere Haandarbeider med et samlet Elevantal af henholdsvis 48, 80 og 13, eller tilsammen 141 Elever. Desuden har der været afholdt flere Kurser i fransk Strygning samt 3 Frikurser for ubemidlede Kvinder med Undervisning i Lapning, Stopning, Tilskjæring af Undertøi m. m. med henholdsvis 12, 12 og 4 Elever.

Endelig har der — udenfor den egentlige Skoleplan — været sat igang et tremaanedligt Extrakursus i Maanederne April—Juni — i Hensigt uden forøget Udgift for Skolen bedre at udnytte dens Lærerkræfter, der — foruden Bestyrerinden og 2 Lærerinder, der besørger Undervisningen i et af de forannævnte Hovedfag — har bestaaet af en Lærerinde i Tegning samt leilighedsvis af Hjælpelærerinder til Undervisningen i fransk Strygning og Kjolesøm.

Bestyrelsen bestaar af Bestyrerinden som selvskrevent Medlem samt 4 af Formandskabet for 4 Aar opnævnte Medlemmer, hvoraf et bør være en Kvinde.

Det aarlige Statsbidrag er Kr. 2 000.00, og Udgifterne udgjorde i 1900 Kr. 6 594.58, hvoraf der i Skolepenge indkom et Beløb af Kr. 1 719.00.

Elevernes Fremgang, Flid, Orden og Disciplin har været særdeles god.

10. Bergens Fagskole for Træ- og Metalindustri

er fremgaaet af den i 1886 af Bergens Brændevinssamlag oprettede Sløidskole, som snart viste sig utilstrækkelig for Behovet. Efterat Kommunen havde givet den fornødne Grund og Brændevinssamlaget ydet de nødvendige Midler, paabegyndtes Sommeren 1899 en Udvidelse af den gamle Sløidskolebygning, hvorved dennes Areal fordobledes, og fuldførtes — uden at den tidligere Undervisning afbrødes — det heromhandlede Byggearbeide Vaaren 1900. Bygningen med faststaaende Maskiner er assureret i den almindelige Brandforsikringsindretning for Kr. 97 880.00.

Undervisningslokalerne bestaar efter Udvidelsen af 4 Tegnesale, 2 Værkstedsrum for Metalindustri og 1 for Træindustri — hvert beregnet for et Elevantal af 25.

Skolen er grundlagt og eies af Brændevinssamlaget, men erholder Tilskud til Driften saavel af Bergens Kommune som af Staten. Da Samlagets Bidrag imidlertid paa Grund af minkende Indtægter maatte ventes i en nær Fremtid at ville aftage, indgik man — for at sikre Skolens Økonomi og ordne dens Administration — i Slutningen af 1899 til Bergens Kommune med Forslag om, at denne skulde overtage Skolen som kommunal Institution under det kgl. Kirkedepartements Tilsyn og med Bidrag af Staten. I April Maaned 1900 besluttede ogsaa Bergens Kommunestyre, at Kommunen skulde overtage Skolen paa Betingelse af, at Staten tilskyder to Trediedele af Skolens Driftsudgifter — heri ikke beregnet Lokale og Inventar — som ikke dækkes ved Skolepenge eller ved

Salg af Arbeider, medens én Trediedel tilskydes af Kommunen eller tilveiebringes paa anden Maade. Kirkedepartementet har imidlertid i Skrivelse af 19 Mai 1900 erklæret ikke at kunne foretage noget Skridt i den antydede Retning, før den i sin Tid nedsatte departementale Fagskolekomite havde afsluttet sit Arbeide. Dette er endnu ikke skeet.

11. Husflidsforeningen for Bergens By og Stift.

Foreningens Bestyrelse har under 12 Marts d. A. afgivet følgende Beretning:

«Under Navn af «Husflidsforeningen for Bergens By og Stift» blev i 1895 en Forening stiftet til Husflidens Fremme i de Bergenhusiske Amter og Bergens By. Foreningen erholdt samme Aar Statsbidrag samt Bidrag af Bergens Samlag og Sparebank. Man begyndte Virksomheden med Oprettelsen af en Husflidsskole i Bergen med vekslende Kurser dels for Voksne og dels for Børn, samt med Istandbringelsen af et Udsalg af Husflidsgjenstande.

Husflidsskolen for Børn indstilledes (efter Udtalelser fra Storthingets Budgetkomite) i 1897, hvorimod Skolen for Voksne fortsattes til 1899, men denne Virksomhed viste sig efterhaanden mindre paakrævet, efterat Foreningen fra 1898 ved en extraordinær Statsbevilgning var sat istand til at afholde Specialkurser paa Landsbygden. Saadanne Kurser blev i 1898, 1899 og 1900 afholdt i et Antal af 16, fordelt paa de forskjellige Bygder i Bergens Stift.

Husflidsudsalget aabnedes i December 1895 og viste gjennem hele Femaarsperioden en stigende Omsætning, saaledes fra Kr. 10 291 i 1896 til Kr. 28 922 i 1900. Ialt har Omsætningen til og med Aaret 1900 beløbet sig til Kr. 117 305.

I 1896 begyndte man at igangsætte et Feriekursus i Bergen i Tiden Juli—August for Elever fra det hele Stift, en Foranstaltning, som straks vandt stor Tilslutning. Senere afholdtes saadanne Kurser hvert Aar med et stigende Elevantal: 28 i 1896, 32 i 1897 og 1898, 46 i 1899 og 55 i 1900.

Foreningen har i Femaarsperioden erholdt følgende offentlige Bidrag: Statsbidrag 1896 Kr. 2 000, 1897 og 1898 Kr. 3 000 samt extraordinært til Kurser paa Landsbygden Kr. 1 000, 1899 og 1900 henholdsvis Kr. 3 000 og Kr. 2 000, fra Bergens Samlag 1896 Kr. 2 000, 1897—1900 Kr. 1 000 og fra Sparebanken 1896—1900 Kr. 1 000 pr. Aar.»

12. Bergens astronomiske Observatorium.

Bergens astronomiske Observatorium har fortsat sin tidligere Virksomhed indtil Marts 1900, da Sjømandsskolens Bestyrer overtog Stillingen som Observator efter Observator Åstrands Død. Fra denne Tid af udførtes foruden de tidligere Observationer, nemlig Meridianpassager ved Sol og Stjerner til Bestemmelse af Pendeluhrets Stand og Gang for Tidssignal hver Onsdag og Lørdag, ogsaa Undersøgelser af Sextanter og Barometere, som en Underafdeling af det til Sjømandsskolen knyttede Kontrolkontor for Navigationsinstrumenter.

I Juli 1902 besluttedes bygget en Sjømandsskole med tilknyttet Kontrolkontor og Tidssignalstation paa Observatoriets Tomt, hvorfor alle Observationer indstilledes og Instrumenter og Bøger overflyttedes til Sjømandsskolen, hvor de for Øieblikket befinder sig. Sjømandsskolen er nu under Bygning, og det antages, at Tidssignalerne kan fortsættes næste Sommer.

Meteorologiske Observationer er udførte og maanedlig meddelte det meteorologiske Centralinstitut. Efter Observatoriets Nedrivning fortsattes disse paa Sjømandsskolen. Da denne ligger uheldigt for disse Observationer, blev der efter Anmodning fra Professor Mohn besørget opsat et lidet Hus paa Fredriksberg for de meteorologiske Instrumenter, hvor Observationerne vil blive fortsat, naar den nu ansatte Bestyrer af den nyoprettede Institution: «Bergens meteorologiske Station», overtager denne Stilling.

Klare og stille Tirsdags og Torsdags Aftener har Observatoriet været aabent for Besøgende, for hvilke der har været foretaget Demonstrationer med ledsagende Forklaringer af Observator.

13. Bergens offentlige Bibliothek.

Bibliotheket, der oprettedes ved Repræsentantbeslutning af 23 December 1872 og aabnedes for Almenheden 2 Februar 1874, har i det sidstforløbne Femaar befundet sig i stærk og stadig Udvikling.

Bogsamlingen, der 1 Januar 1896 med Dubletter talte ca. 72 000 Bind, var 31 Decbr. 1900 vokset til over 84 000 Bind, Dubletsamlingens ca. 16 000 Bind iberegnet. Benyttelsen af Bibliotheket tiltog ikke mindre stærkt. Til Læsning i Hjemmet udlaantes i 1896: 41 110, i 1897: 41 489, i 1898: 44 712, i 1899: 52 070, i 1900: 68 213 Bind. Paa Læseværelserne udlaantes i de samme Aar 6 919, 8 575, 11 095, 11 252 og 18 908 Bind. Det samlede Udlaan i Aarene 1896—1900 var saaledes 48 029, 50 046, 55 807, 63 322 og 87 121 Bind. Besøget paa Læseværelserne steg fra 1 Januar 1896 til 31 December 1900 fra 4 322 til 11 415 Personer. Bibliotheket søgtes af alle Samfundslag, men fornemmelig af de ubemidlede Klasser; disse udgjorde henved to Tredieparter af de faste Laantagere. Kommunen skaffede Lokale og bestred Udgifterne til Funktionærernes Lønninger, Lokalets Belysning og Opvarmning, Assurance, Kontorrekvisiter samt til Trykning af en 6te Tillægskatalog, der udkom i 1897. I Februar samme Aar ansattes en 2den Assistent, da forøget fast Hjælp var blevet nødvendig under det stadig voksende Arbeide i Bibliotheket. Om Høsten 1897 blev Bibliothekets Lokale udvidet til at omfatte hele Bazarbygningens Loftsetage, efterat Fiskerimuseet, der tidligere optog Rummene i Bygningens østre Gavl, var flyttet til den nyopførte permanente Udstillingsbygning ved Byparken. Men trods Udvidelsen viste Lokalet sig snart at være utilstrækkeligt for et længere Tidsrum, og i Aarsberetningerne blev gjentagende fremholdt Nødvendigheden af at tænke paa en egen tidsmæssig Bygning for Bibliotheket. I Anledning af dets Femogtyveaarsjubilæum 2 Februar 1899 tilbød Bergenseren Konsul Christian Børs, Bibliothekets trofaste Velgjører ligefra dets Grundlæggelse, 10 000 Kr. som det første Bidrag til den nye Bygning, og i 1900 blev et nyt Bidrag paa 10 000 Kr. skjænket af Grosserer C. Sundt. De første Skridt til at skaffe Byens Bibliothek et værdigt Fremtidshjem blev saaledes gjort i det sidst forløbne Femaar. At realisere Planen og bygge Huset er derimod forbeholdt det begyndte 20de Aarhundrede.

Til Bogkjøb og Indbindinger bevilgede Bergens Brændevinssamlag i 1896—1900 aarlig 5 000 Kr. og Bergens Sparebank 1 000 Kr. Desuden afsatte Brændevinssamlaget i Nittiaarene 37 000 Kr. til et Fond for Bibliotheket, og Renterne af Fondspengene blev aarlig tillagt Kapitalen.

14. Bergens Billedgalleri.

I 1897 flyttede Galleriet fra det gamle Hus paa Engen, hvor det havde været opstillet fra sin Oprettelse af til da. Til Overflytning og Indredning i den nye, permanente Udstillingsbygning ved Byens Park blev bevilget Kr. 3 200 og til Leieudgift Kr. 1 000.

I det ældre Lokale var Galleriet kun aabent 2 Gange om Ugen, i det nye 4 Gange og om Sommeren daglig, og der kun besøgt af omkring 3 000 Mennesker aarlig, men i det nuværende Lokale gjennemsnitlig af 41 000 i 3 Aar, i Udstillingsaaret 1898 dog undtagelsesvis af 57 000.

Der er udgivet 2 Kataloger i Femaaret, hver paa 2 000 Exemplarer.

I 1898 blev Samlingen værdsat til Kr. 89 300.

Galleriet er forøget ved Gaver. Saaledes har afdøde Grosserer C. Sundt skjænket 2 Malerier, afdøde Grosserer Gunnar Næss i Antwerpen 4 Do., Konsul Børs 1, Fru Klagenberg 2, og efterfølgende hver 1: Maleren Assor Hansen, Bankchef Ege, Direktør Arentz, Doktor Christie, Konsul Isdahl, Frk. K. Meyer, Maleren Luth, Enkefru Luth, Værkseier Huun, Distriktslæge Follum, ialt 19 Malerier, og fra Kunstforeningen er kommet 1 Maleri og 15 Tegninger. Af betydeligere Værker kan mærkes: Malerier af Grimelund, Peters, Bennetter, Gunnar Berg, Assor Hansen, af Svensken Salmson, af de belgiske og hollandske Malere Verboeckhoven, Courtens, Schootel og Bourrée.

De store Gaver fra C. Sundt og Kammerherre Gran falder senere end Femaaret; den første bestaar af 44 Malerier, 14 Skulpturarbeider og 74 Stik m. m.

Udgifterne til Vagthold, Leie m. m. har været omtrent de samme i alle senere Aar og dreiet sig omkring Kr. 2 500—2 800. Udgifterne til Katalogen har hver Gang udgjort omkr. Kr. 250.

Af Bestyrelsens Medlemmer er 4 kommunevalgte, 1 valgt af Kunstforeningens Bestyrelse.

15. Bergens Museum.

I Femaarsperioden 1896—1900 er Museets Bygning bleven udvidet ved Opførelsen af to nye Fløie, der var fuldførte i 1898. Samtidig er den Museet tillagte Grund bleven oparbeidet til botanisk Have og i denne opført et større Plantehus, der i fuldt færdig Stand blev Museet skjænket af Hr. Konsul Conrad Mohr, som tillige stillede det nødvendige Beløb til Disposition til Indkjøb af en større Samling Palmer og andre exotiske Planter. Byggearbeiderne med Hovedbygningen paabegyndtes i 1896 og Bygningen overtoges den 1 Mai 1898. Omkostningerne androg til ca. Kr. 176 000, som tilveiebragtes: ved Bidrag af Staten Kr. 75 000, Kommunen Kr. 45 000, C. Sundt Kr. 30 000, andre Private Kr. 15 800, Samlaget Kr. 9 000, medens Restbeløbet er dækket ved Renteindtægt etc.

Det samlede Gulvareal i den gamle Bygning, som var taget i Brug til Samlinger, Bibliothek og Arbeidsrum, udgjorde 1 960 m². , hvoraf Samlingerne optog 1 730 m². Ved Udvidelsen indvandtes 2 100 m². i begge Fløie tilsammen og 150 m². i en aaben Hal mod Haven, der er benyttet til Runestene etc., tilsammen 2 250 m². Senere er i den gamle Bygning en Kjælder og Vestibulen bleven taget i Brug til Samlingsrum, hvorved Gulvarealet er øget med ca. 260 m². , saa det hele anvendte Areal udgjør ca. 4 470 m². Heraf optager de udstillede Samlingsrum 3 460 m². , medens 970 m². er anvendt til Bibliothek, Foredragssale og Arbeidsrum, ca. 40 m². (tilligemed 125 m². i Kjælderen) til Magazin for videnskabelige Samlinger.

I Byggesummen var intet medregnet til Indredning i de nye Lokaler. Til Indredning og Inventar i Bibliotheket, Foredragssalene, Arbeidsværelserne, Magazinerne og de 1 700 m². nye Samlingsrum, samt til fuldstændig Oppudsning og Reparation af de gamle Montrer er i det hele medgaaet Kr. 51 042.78, hvoraf Kr. 49 500 er dækket ved Bidrag af Staten (20 000 Kr.), Samlaget (3 000 Kr.) og Private (21 500 Kr.), medens Resten (Kr. 1 542.78) endnu er udækket.

Museets Regnskab er delt i tre Afsnit: 1) Samlinger og Bibliothek, der omfatter alle Udgifter og Indtægter vedkommende Museet som saadant, 2) Legatmidler, hvorunder indgaar alle Udgifter i rent videnskabelige Øiemed, saaledes Stipendier og Publikationer etc., og endelig 3) Særformaal, hvorved forstaaes Institutioner og Foretagender knyttede til Museet, der har sit eget Budget, saasom Arbeiderforedrag, Sommerkurser, biologisk Station, Tidsskriftet «Naturen» etc.

Under Kap. 1, Samlinger og Bibliothek, var Indtægterne i Femaarets 1ste og sidste Aar følgende:

	Af Staten.	Af Samlaget.	Af Sparebanken.	Diverse.
1896	Kr. 17 000	ca. Kr. 7 000	Kr. 9 000	Kr. 1 270
1900	- 23 500	- - 9 000	- 9 000	ca. - 7 000.

Udgifterne paa de vigtigste Poster har derimod i de samme Aar været følgende (anført i runde Summer):

	Lønninger.	Bibliothek.	Fællesudgifter.	Naturhist. Samling.	Haven.	Oldsamlingen.
1896...	Kr. 16 700	Kr. 6 000	Kr. 5 300	Kr. 5 100	Kr. -	Kr. 4 300
1900...	- 18 000	- 8 700	- 7 000	- 5 400	- 2 200	- 9 700.

Udgifterne til Bygningernes Vedligehold bestrides af Kommunen, som ogsaa har ydet et Bidrag paa Kr. 1 000 til Oparbeidelse af Haven, hvortil forøvrigt er anvendt en testamentarisk Gave paa Kr. 4 000 fra Hr. Hilario Lund og forskjellige private Bidrag (ca. 1 700 Kr.).

Under Kap. 2, Legatmidler, var Indtægterne i 1896 Renter af Kapitaler, indbefattet Renter af Bibliotheksfondet, Kr. 100 000, der er tilveiebragt ved Bevilgning af Samlaget, hvis samlede Beløb udgjorde ca. Kr. 211 500. I 1900 var de tilsvarende Kapitaler ca. Kr. 792 700, idet endel af de tidligere Kapitaler var øget med Tillæg af Renter og idet der som ny Kapital var tilkommet Museets Andel af Præmieobligationsfondets Udbytte med Kr. 500 000. Af Renterne medgaar ifølge Fundatser og Bestyrelsens Beslutning et ganske betydeligt Beløb til Kapitalforøgelse og endel til Livrenter til en af Legatstifterens Slægtninge.

Til Anvendelse til videnskabelige Formaal disponeredes i 1896 ca. Kr. 13 400, i 1900 ca. Kr. 16 600, fordelt paa følgende Maade:

	Museets Publikationer.	Andre Publikationer.	Videnskabelige Reiser etc.	Zoologiske og Fiskeri-undersøgelser.	Aars-stipendier.	Foredrags-kurser.
1896....	Kr. 4 850	Kr. 500	Kr. 2 800	Kr. 5 250	Kr. -	Kr. -
1900....	- 6 000	- -	- 2 100	- 1 700	- 6000	- 800.

Til Kapitalforøgelse anvendtes i 1896 Kr. 1 250, i 1900 ca. 15 700 Kr.. Som Aarsstipendier er opført Beløb, der bevilges som aarlig Gage til Videnskabsmænd for at sætte disse istand til i større Udstrækning end ellers muligt at ofre sit Arbeide paa videnskabelig Forskning. Saadanne Stipendier var i 1900 bevilget til Kand. real. Kolderup (Geologi, Kr. 1 000), Adjunkt E. Jørgensen (Botanik, Kr. 1 000), Kr. Høye (Mykologi Kr. 100), Hjalmar Christensen (Literaturhistorie, Kr. 1 000).

Som Særformaal henhører under Museets Administration Biologisk Station, Akvariet og Sælparken (oprindelig sammen med biologisk Station, men senere udskilt herfra), Arbeiderforedrag, Sommerkurser for Folkeskolelærere og forskjellige andre Formaal, hvortil Bidrag ydes af Staten, saaledes Tidsskriftet «Naturen» og Prof. G. O. Sars, store Værk «An account of the Crustacea of Norway». Det ordinære Bidrag til Stationen har vokset fra Kr. 5 200 til Kr. 6 100. Akvariet og Sælparken opretholdes alene ved Entréindtægten, som i 1900 udgjorde ca. 1 300 Kr.. Arbeiderforedragenes Budget var i Femaarsperioden uforandret og udgjør henimod Kr. 4 000, hvoraf Kr. 3 600 dækkes ved Bidrag af Staten, Kommunen og Samlaget. Sommerkurset havde i 1896 et Statsbidrag af Kr. 1 600, i 1900 Kr. 2 400. Til Sars' ovenfor nævnte Værk er i det hele bidraget af Staten Kr. 4 000, af Museet (til 31 Decbr. 1902) Kr. 3 746.34. Desuden er af Staten ydet forskjellige Bevilgninger til Fiskeriundersøgelser udførte ved Biologisk Station og nogle extraordinære Bidrag til denne.

Hvad Samlingernes Forøgelse angaar, saa har den været meget betydelig i dette Femaar, uden at nogen Redegjørelse herfor er mulig i denne Beretning. Her skal alene anføres, at Mineralsamlingen, som før var ganske liden, især ved en betydelig Gave fra Hr. C. Sundt er bragt op til en betydelig Størrelse og at Samlingen af norske Bondesager er øget særdeles stærkt baade ved selvstændige Indkjøb og ved Overtagelsen af den Nationalethnografiske Forenings Samlinger.

Besøget i Samlingerne udgjorde i 1896 ca. 52 000, i 1897 ca. 47 000, i 1898 ca. 62 600, i 1899 ca. 36 000, i 1900 ca. 36 000. Det nedadgaaende Besøg i de to sidste Aar skriver sig fra hel eller delvis Lukning af Samlingerne en stor Del af Aaret paa Grund af Arbeiderne med Indflytning i de nyopførte Fløie, Antallet af Besøgende er i de sidste to Aar atter gaaet op (i 1901: 59 700, i 1902: 61 100).

Besøget ved Arbeiderforedragene var i Femaaret følgende: 1896: 9 520, 1897: 8 585, 1898: 13 479, 1899: 15 494, 1900: 13 500.

Antallet af Deltagerne i Sommerkurserne udgjorde i de samme Aar henholdsvis 115, 94, 149, 106, 71.

Saavel Museet som den Biologiske Station har i Studieøiemed været benyttet af et betydeligt Antal, væsentlig udenlandske, Videnskabsmænd. Ved Stationen har saaledes i Femaarsperioden — foruden Museets Funktionærer og Stipendiater — havt Arbeidsplads i kortere eller længere Tid, enkelte flere Gange: Norske 7, Svenske 4, Tyske 6, Østerrigske 3, Rumænske 1, Russiske 2, Belgiske 2.

Af videnskabelige Publikationer er foruden en Række af Sars's Crustacea udgivet 5 Bind af Museets Aarbog, et Kvartbind: «Report on Norwegian marine Investigations» 1895–1897 (af Dr. Hjort, O. Nordgaard og H H. Gran) samt et Festskrift i Anledning Museets 75-aars Jubilæum i 1900 (af Dr. Brunchorst). Desuden «Førere» for Besøgende til enkelte Dele af Samlingen.

16. Ulfsnesøens Opdragelsesanstalt.

Den 1 Januar 1896 havde Anstalten 28 Gutter. I Femaarets Løb optoges 73 og udskreves 66, saa at Belægget den 31 December 1900 udgjorde 35.

Af de udskrevne har 44 Gutter (66²/₃ Pct.) opført sig tilfredsstillende, medens 22 er blevne straffede, deraf 8 flere Gange.

Ved Undervisningen befulgtes i alt Væsentligt den for Bergens Folkeskole gjældende Plan. Udenfor Skoletiden blev Gutterne sysselsatte med Gaards- og Havearbeide, Snedkeri samt Arbeide i Fjøs og Husholdning.

Driftsudgifterne udgjorde gjennemsnitlig Kr. 16 232 aarlig, der indtil 1 September 1900 dækkedes ved Betaling fra Delinkventfondet (for inddømte Gutter) og Bergens Fattigvæsen (for af dette indsatte Gutter), Bidrag til Lærerlønninger fra Bergens Kommune, Renter af Anstaltens Grundfond, Indtægter af dens Gaardsbrug samt Driftstilskud fra Bergens Brændevinssamlag.

Fra 1 September 1900 gik Anstalten over til mildere Skolehjem efter Lov af 6 Juni 1896 paa Betingelser, der er fastsat ved en mellem Kirkedepartementet og Bestyrelsen oprettet Overenskomst af 12 Juli og 14 September 1900. Betalingen er ved denne fastsat for hver Gut til Kr. 1.34 daglig, hvoraf Kr. 0.94 udredes af Statskassen og Kr. 0.40 af Barnets Hjemstavnskommune, hvorhos Statskassen er forpligtet til at udrede muligt Underskud paa Driften. Overenskomsten er fra begge Sider opsigelig med 2 Aars Varsel. Ved denne Leilighed blev det bestemt, at Kr. 16 000 af Anstaltens Grundfond skulde anvendes til dens Udvidelse, saaat den kunde sættes i Stand til at modtage 45 Gutter, medens Resten af Grundfondet, som sukcessive er tilveiebragt ved Bevilgninger fra Bergens Brændevinssamlag, skulde tilbagebetales til dette for at hensættes til senere Anvendelse efter nærmere Bestemmelse inden Rammen af Lov af 6 Juni 1896 om Behandling af forsømte Børn. De Foranstaltninger, som heraf blev en Følge, tilhører den næste Femaarsperiode.

g. Fattigvæsenet.

Bortseet fra, at 1896 var et uheldigt Aar for Løsarbeiderne, maa den største Del af denne Femaarsperiode, ligesom den forrige, ansees for at have budt Arbeidsklassen meget gunstige Vilkaar. Men i Høsten 1899 indtraadte en beklagelig Forandring, idet Byggevirksomheden standsede og Næringslivet i det Hele taget slappedes, hvorved Høsten 1899 og hele Aaret 1900 blev en vanskelig Tid for Arbeiderbefolkningen. Det var derfor rimeligt, at Aarene 1899 og 1900 maatte vise nogen Stigning i Fattigudgifterne, og denne Stigning øgedes yderligere ved de stedse voksende Sygepleieudgifter, som navnlig finder sin Forklaringsgrund i det Forhold, at Kampen mod Tuberkulosen i denne Femaarsperiode blev optaget med forstærket Energi. I Forbindelse hermed maa det ogsaa bemærkes, at Fattigvæsenets Ordning efter Elberfeldsystemet allerede i og for sig og uden Hensyn til de voksende økonomiske Vanskeligheder viste sig at medføre en Forhøielse af Fattigunderstøttelsen.

Man anfører her en Tabel over Fattigvæsenets Udgifter i Femaaret:

(Se Tabellen næste Side.)

Ved denne Tabel bemærkes, at den store Forskjel, der viser sig i Tilskudet til Arbeidsanstaltens Drift i Aaret 1896 sammenlignet med de følgende Aar, hidrører derfra, at der fra Aaret 1897 af Arbeidsanstalten blev beregnet særskilte Dagpenge for de i dens Sygestuer af Fattigvæsenet anbragte kroniske Syge. Derved er Kontoen «Tilskud til Arbeidsanstaltens Drift» for Fremtiden reduceret, medens Kontoen «Sygeudgifter» er forøget med et tilsvarende Beløb.

I Forbindelse hermed tror man at burde meddele omstaaende tabellariske Oplysninger om Antallet af Understøttede af de forskjellige Slags samt den aarlige Gjennemsnitsudgift for hver understøttet Person:

(Se Tabellen Side 35.)

Fattigvæsenets Udgifter for 1896—1900:

Aar.	Understøttelse i Penge, Mad og Klæder.	Syge-udgift.	Tilskud til Arbeids-anstalten.	Fattig-husene.	Lønninger.	Diverse.	Tilsammen.	Indtægter.		Fattigvæsenets Nettoudgift.
								Refusioner.	Diverse.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896	308 104.95	134 885.38	61 039.22	7 840.75	12 832.00	4 643.74	529 346.07	57 894.20	-	471 451.84
1897	306 504.63	176 814.50	22 527.87	7 728.26	12 906.93	5 078.12	531 560.31	60 295.20	341.82	470 923.29
1898	320 260.10	190 814.03	17 578.67	7 285.81	12 818.04	5 192.21	553 948.86	66 072.07	623.18	487 253.61
1899	354 602.44	201 329.84	19 288.56	4 850.53	13 150.92	4 925.57	598 147.86	73 738.50	397.38	524 011.98
1900	395 369.98	223 896.28	29 613.80	4 600.70	13 950.84	5 331.02	672 762.62	74 751.83	419.30	597 591.49

Antallet af Understøttede samt den aarlige Gjennemsnitsudgift for hver understøttet Person:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Det gjennemsnitlige Antal af de i sine Hjem samtidig understøttede Hovedpersoner	1 500	1 541	1 562	1 633	1 749
Den til disse gjennemsnitlig ydede Understøttelse Kr.	166.15	164.24	167.39	172.42	177.30
Antallet af de i Arbeidsanstaltens Arbeidsstuer med fuld Forpleining understøttede Personer	186	188	199	250	259
Disses gjennemsnitlige Kostende (netto) Kr.	ubekj.	119.83	88.34	77.16	114.34
Antallet af de i Arbeidsanstaltens Sygestuer anbragte kroniske Syge	146	183	157	133	153
Disses gjennemsnitlige Kostende... Kr	ubekj.	192.13	240.74	274.86	244.67
Antal af de i Fattighusene med Bolig, Brænde og Kontanter understøttede Hovedpersoner	65	62	65	60	63
Den til disse ydede gjennemsnitlige Understøttelse Kr.	54.60	60.25	66.12	71.90	68.74
Antal udsatte Børn	547	560	568	592	581
Det gjennemsnitlige Kostende pr. Barn Kr.	51.45	50.49	52.52	52.24	52.86
Antal udsatte Sindssyge og Idioter	82	81	93	93	112
Disses gjennemsnitlige Kostende pr. Person Kr.	141.08	145.68	133.18	144.93	156.77
Antal udsatte Gamle, Vanføre og Syge	26	29	36	43	69
Disses gjennemsnitlige Kostende pr. Person Kr	94.80	89.62	100.83	113.27	112.03
Antal Sindssyge i Asyl	155	165	173	172	183
Disses gjennemsnitlige Kostende pr. Person, efter Fradrag af Statsbidraget Kr.	238.55	250.51	238.50	252.35	227.68
Antal Patienter i andre Sygehuse	496	456	663	725	736
Disses gjennemsnitlige Kostende pr. Person Kr.	88.04	102.49	93.40	93.85	114.62

Det umiddelbare Tilsyn med de Fattige samt Bevilgningen af Understøttelse til disse i deres Hjem blev i Femaarsperioden udøvet ved Distriktsforstandere og Fattigværger i Henhold til en ved kgl. Res. af 27 Marts 1895 approberet og fra 1 Oktober s. A. i Kraft traadt Ordning, der er bygget paa det saakaldte Elberfeldsystem. Fra først af var Byen inddelt i 30 Distrikter, hvert med en Distriktsforstander, og 361 Kredse, hver med en Fattigværge; men ved Femaarets Slutning var Distrikternes Antal steget til 38 og Kredsenes til 433.

Som allerede ovenfor antydet, viste den nye Administrationsordning en afgjort Tendents til at forhøie Fattigunderstøttelsen, og det i den sidste Del af Femaaret saa stærkt, at Fattigudgifternes Stigning har voldt Betænkeligheder. Dette antages væsentlig at hidrøre derfra, at Fattigværgerne synes at have vanskeligt ved at efterspore de Fattiges Arbeidsfortjeneste og ved Siden deraf ikke formaar med fornøden Fasthed at bringe den i Afdrag i de regulativmæssig bestemte Beløb, der skulle ansees som uomgjængelig fornødne til Livsophold. Det viste sig desuden, at det nye System ikke evnede at bevare den ønskelige Ensartethed i Fattigpleien, idet de enkelte Distriktsmøder i mange Tilfælde afgjorde Bevilgningsspørgsmaalene paa indbyrdes afvigende Maader, alt efter Fattigværgernes forskjellige økonomiske og sociale Vilkaar.

Paa den anden Side har Fattigordningen efter Elberfeldsystemet vist sig at eie væsentlige Fortrin i den forøgede Humanitet og Hjælpsomhed, hvormed den træder den Fattige imøde, samt derigjennem, at Betleriet er bleven indskrænket i betydelig Grad.

h. Gasværket.

I Femaaret 1896—1900 fortsatte Gasværket sin Virksomhed som kommunal Forretning med jevnt stigende Produktion.

Antallet af offentlige Lygter forøgedes fra 1 208 i 1896 til 1 296 i 1900 med et Gasforbrug af henholdsvis 20½ og 22 Millioner Kubikfod aarlig. Gasforbruget hos Private steg fra 42½ Mill. Kubikfod i 1896 til 59½ Mill. Kubikfod i 1900.

Værkets aarlige Nettooverskud til Indtægt for Bykassen udgjorde i 1896 Kr. 63 184.67, i 1897 Kr. 64 119.61, i 1898 Kr. 55 771.65, i 1899 Kr. 49 110.42 og i 1900 Kr. 38 431.59 eller tilsammen Kr. 270 617.85. Desuden har Værket i samme Tidsrum afdraget Kr. 80 822.69 paa sin Anlægskapital.

Grunden til, at Overskuddet, trods stigende Omsætning, var stærkt aftagende i Femaarsperiodens sidste Halvdel, er at søge i en betydelig Forhøielse af Kulpriserne, idet disse navnlig under den store Strike i England i Aarene 1899 og 1900 gik op fra Kr. 13.00 til Kr. 23.65 pr. Ton.

I Driftsaaret 1899 opførtes en ny Teleskop-Gasholder for 190 000 Kubikfod til et Kostende af Kr. 66 845; i 1900 blev bygget to ildfaste Skur paa Jernsøiler og anbragt en Jernbane over Værkets Tomter.

De offentlige Lygters Brændetid var gjennemsnitlig 3 250 Timer aarlig. Gasprisen var: for Gadelygter Kr. 25.00 aarlig pr. Lygte, for Gas til Privatbelysning Kr. 4.50 pr. 1 000 eng. Kubikfod og for Gas til teknisk Brug Kr. 3.00 pr. 1 000 eng. Kubikfod, netto.

i. Elektricitetsværket.

Efter længere Tids Forhandlinger besluttede Kommunestyret under 16 Septbr. 1898, at der paa en Kommunen tilhørende Tomt mellem Strømgaden og Lille Lungegaardsvand skulde anlægges et kommunalt Elektricitetsværk, drevet med Damp.

Anlægget paabegyndtes 9 November 1898 og var færdigt til at sættes i regulær Drift 12 Marts 1900. Det kostede Kr. 706 646 og var med sine 3 Dampdynamomaskiner à 150—200 eff. H.-K. samt et Akkumulatorbatteri paa ca. 150 eff. H.-K. beregnet paa — naar 1 Dynamo holdes i Reserve — at kunne præstere ca. 500 eff. H.-K. eller Strøm for 10 000 installerede Lamper à 16 Normallys, naar Forholdet mellem samtidigt brændende og installerede Lamper sættes til 0.60.

Ved Kommunestyrets Beslutning af 17 April 1900 blev bevilget Kr. 111 900 til Værkets Udvidelse med en Maskine paa ca. 500 eff. H.-K., der var færdig til at tages i Brug ved Aarets Udgang.

Den 31 December 1900 havde Værket 371 Konsumenter med 7 250 Glødelamper, 88 Buelamper og 37 Motorer.

I det første Driftsaar, der som nævnt kun varede fra 12 Marts til 31 December, udgjorde den samlede Indtægt Kr. 64 106.67 og den egentlige Driftsudgift (altsaa uden Renter og Amortisation) Kr. 47 448.75.

Grundprisen for den elektriske Strøm blev ved Driftens Aabning ansat til:

a. for Gadebelysning Kr. 300 aarlig pr. Lampe à 10 Ampère,
b. - Privatbelysning 60 Øre pr. K.-W. Time,
c. - teknisk Brug 20 - - —«—

Heri er imidlertid senere gjort Forandring; men de fornødne Oplysninger derom hører hjemme i næste Beretning.

I Forbindelse hermed oplyses, at Kommunestyret under 12 Juni 1899 og 21 December 1900 bevilgede Kr. 54 588.95 til Indkjøb af Fossefald i det Vasdrag, der danner Afløbet for Kvitingsvandet i Samnanger. Disse Fald, der antages at kunne gives en Effektivitet af omtrent 8 000 H.-K., erhvervedes med Tanken paa en fremtidig Kraftoverføring til Byen.

j. Kommunens økonomiske Forhold.

I Henhold til den i forrige Femaarsberetning nævnte Kommunestyrebeslutning af 14 August 1893, jfr. kgl. Res. af 14 September s. A., der gav Bemyndigelse til at laane indtil 3 Mill. Kroner, hvoraf kun 2 Millioner blev optaget i forrige Femaar, — blev der i 1898 overtaget 1 Million af det norske Præmielaans Udlaanskapital. Beløbet blev udbetalt uden Rabat, bærer 3½ Pct. Rente og har en Amortisationstid af 60 Aar.

Efter Bemyndigelse i Kommunestyrebeslutning af 25 Mai 1900 og kgl. Res. af 2 Juni 1900 blev der i Juni s. A. optaget et nyt Laan paa 1 010 000 Kr. hos Livsforsikringsselskabet «Star». Laanet blev udbetalt uden Rabat, bærer en Rente af 4½ Pct og skal tilbagebetales med sit hele Beløb den 30 Septbr. 1905.

Desuden blev der optaget nogle rent midlertidige Laan, udgjørende ved Udgangen af 1900 Kr. 900 000.

Kommunens samlede Gjæld udgjorde ved Udgangen af 1895 Kr. 6 322 700, men ved Udgangen af 1900 Kr. 8 857 500.

Af Foretagender, der for Laanefondets Regning er iværksatte i Femaaret, skal man nævne: Fisketorvets Asfaltering, Bidrag til Opførelse af Fløibygninger ved Museet, ny Skolebygning i Sandviken, Tilbygning til Folkekjøkkenet, Erhvervelse af Møllendalsvasdraget og nogle derværende Fabriker, Erhvervelse af Aarstad Gaard, Haukeland Gaard, Harebakken Gaard og et Brug i Tarlebø, Erhvervelse af store Dele af Fæstningens Grund paa Nordnes og østenfor Fæstningskaien, Erhvervelse af Torvet 2 a b, Erhvervelse af Lungegaardshospitalet og sammes Udbedring og Indredning til Sygehus, Dampanlæg ved Sygehuset, Erhvervelse af et større Grundstykke ved Thormøhlens Gade paa Møhlenpris, Erhvervelse af nogle Vande og Fossefald m. m. i Samnanger, Anlæg af Elektricitetsværk, Oparbeidelse af Grønnevigens Begravelsesplads, Opførelse af Sløidbygning ved Tanks Skole. Ved Siden af disse Erhvervelser og Anlæg er ogsaa at mærke de foran Side 12—13 nævnte Kjøb af Eiendomme og Grunde i Reguleringsøiemed saavelsom de sammesteds nævnte Gadeoparbeidelser.

Kommunens Aktiva udgjorde:

	31 December 1895.	31 December 1900.
	Kr.	Kr.
Gasværket	426 500.00	489 300.00
Elektricitetsværket	-	818 800.00
Andre faste Eiendomme	4 961 000.00	7 166 100.00
Havneväsenets Eiendele	1 625 300.00	3 301 100.00
Inventarier og Materialbeholdninger	570 200.00	588 300.00
Aktier i Vossebanen: 10 Pct. af deres Paalydende	100 000.00	100 000.00
Pantefordringer	1 900.00	33 400.00
Andre udestaaende Kapitaler	366 800.00	662 600.00
Forskud	26 900.00	137 500.00
Restancer af Renter, Skatter og Afgifter	132 800.00	129 100 00
Bankindskud og Kassabeholdning	1 797 600.00	1 104 000.00
Diverse Debitorer	9 900.00	108 700.00
Budgetunderskud til Refusion	103 800.00	217 100.00
Tilsammen	10 122 700.00	14 856 000.00

Foranstaaende Sammenstilling er meddelt efter de af den kommunale Finantskomité paa Grundlag af Kæmnerens Regnskab foretagne Statusopgjør. Opgaverne giver dog ikke en i alle Dele korrekt Aktivfortegnelse, idet de bl. a. indeholder Beløb, der er debiterede Kommunens egne Indretninger, og har optaget de faste Eiendomme, ogsaa de, der er erhvervede i Reguleringsøiemed, efter deres Indkjøbspris, uden at der endnu er foretaget Nedskrivning eller Revision af deres Værdi.

Aktivernes virkelige Værdi antages imidlertid i hvert Fald betydelig at overskride Kommunegjældens Beløb.

Kommunens ordinære Indtægter og Udgifter i Femaaret erfares af efterfølgende Sammendrag af de vedtagne Budgetter:

(Se Tabellerne Side 39 og 40.)

Byskatten blev i hele Femaaret udredet med en Trediedel af de faste Eiendomme og to Trediedele af Formue og Næring.

Byskat af fast Eiendom blev udlignet med:

i 1896	Kr.	0.69	pr. 100	Kroners	Skattetakst,
- 1897	-	0.72	- -	—	—
- 1898	-	0.65	- -	—	—
- 1899	-	0.62	- -	—	—
- 1900	-	0.65	- -	—	—

Den samlede Skattetakst paa Byens skattepligtige faste Eiendomme udgjorde:

1 Januar 1896	Kr.	74 709 250.00,
31 December 1900	-	111 750 850.00.

Byskat af Formue beregnedes i Femaaret med Kr. 2.00 af hvert 1 000 Kroner antagen Formue.

Byskat af Indtægt beregnedes:

i 1896	med	Kr.	8.72	for 100	Kroner	skatbar	Del af	Indtægt,
- 1897	-	-	9.76	- -	—	—	- -	—
- 1898	-	-	10.19	- -	—	—	- -	—
- 1899	-	-	9.00	- -	—	—	- -	—
- 1900	-	-	9.25	- -	—	—	- -	—

I Forbindelse hermed meddeles følgende Uddrag af Ligningsprotokollerne for Byskat af Indtægt og Formue:

Aar.	Antal Skatydere.	Antagen Formue.	Skat af Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Del af Indtægt.	Skat af Indtægt.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896...	10 150	87 443 000.00	174 873.92	18 719 640.00	10 083 653.00	887 033.87
1897...	11 221	90 513 900.00	181 016.70	19 609 500.00	10 209 173.00	1 004 840.31
1898...	14 021	94 794 000.00	189 567.03	21 790 225.00	10 499 521.00	1 080 306.54
1899...	14 955	103 204 600.00	206 377.91	23 849 010.00	11 727 351.00	1 066 223.94
1900...	15 938	112 225 700.00	224 416.84	26 065 910.00	13 118 528.00	1 223 884.97

Den budgetterede Indtægt for 1896—1900:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Skat paa fast Eiendom ..	519 000.00	578 000.00	618 000.00	620 500.00	705 400.00
Do. paa Indtægt og Formue	1 038 000.00	1 156 000.00	1 236 000.00	1 241 000.00	1 410 800.00
Afgifter af Udskjænkning, Hunde m. v.	75 400.00	69 700.00	63 450.00	78 750.00	83 100.00
Bøder, Gebyrer	11 700.00	15 500.00	15 300.00	17 250.00	28 800.00
Indtægt af udestaaende Kapitaler	110 600.00	110 100.00	96 750.00	105 000.00	182 950.00
Do. af faste Eiendomme..	16 000.00	16 760.00	25 700.00	29 800.00	32 150.00
Do. af Vandværkerne....	115 500.00	124 170.00	144 970.00	154 000.00	158 800.00
Do. af Begravelsespladsene	13 717.60	13 254.80	13 250.00	9 750.00	14 250.00
Do. af Skoler	60 099.00	60 340.00	60 975.00	68 125.00	75 425.00
Do. af Stadsveieriet og Favnesætteriet	8 500.00	10 500.00	11 500.00	11 333.00	12 500.00
Do. af Dr. Wieseners Folkebad	-	-	3 500.00	3 500.00	3 500.00
Do. af Refusioner udenfor Fattigvæsenet og Tvangsarbeidsanstalten	121 051.52	128 288.03	137 785.50	173 210.84	183 602.29
Do. af Gasværkets Overskud	32 623.87	45 232.58	48 150.87	47 120.32	45 600.00
Do. af Elektricitetsværket	-	-	-	-	10 000.00
Do. af Renovationsvæsenet	19 243.40	18 715.20	20 492.00	23 170.00	23 040.00
Do. af Desinfektionen ...	800.00	500.00	800.00	800.00	500.00
Do. af Folkekjøkkenet...	38 555.00	66 400.00	77 600.00	80 000.00	78 000.00
Do. af det kommunale Sjøbad	200.00	200.00	250.00	250.00	250.00
Do. af Fattigvæsenet (Refusioner m. v.)...	46 000.00	46 300.00	52 900.00	58 300.00	66 100.00
Do. af Fiskebazaren.....	4 000.00	4 500.00	4 800.00	4 000.00	3 700.00
Do. af Magistratssportlerne.....	3 548.48	3 511.97	3 481.17	4 750.66	4 500.00
Do. af Feiervæsenet.....	-	-	-	27 000.00	32 100.00
Do. af Kjødkontrollen ...	10 600.00	10 300.00	11 850.00	14 250.00	14 350.00
Do. af Arbeidsanstalten..	[1]) 11 300.00	56 140.00	54 913.00	58 892.00	64 120.00
Do. af Bergens Sygehus..	97 300.00	100 900.00	117 100.00	117 550.00	131 130.00
Do. af Bergens Sindssygeasyl	164 800.00	167 500.00	167 570.00	140 280.00	143 150.00
Diverse Indtægter.....	6 461.13	16 187.42	19 079.13	20 418.18	19 182.71
Tilsammen	2 525 000.00	2 819 000.00	3 006 166.67	3 109 000.00	3 527 000.00

[1]) For Aar 1896 er heri ikke medregnet den Fattigvæsenet debiterede Betaling for Indlæg af kroniske og veneriske Syge.

Den budgetterede Udgift for 1896—1900:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Kommunens Bestyrelse ..	30 600.00	32 300.00	32 500.00	35 600 00	38 600.00
Regnskabs- og Skattevæsen	46 450.00	58 750.00	69 050.00	59 200.00	62 900.00
Rets- og Politivæsenet m. v.	40 150.00	44 550.00	49 250.00	48 450.00	58 300.00
Konstabelkorpset	121 100.00	132 500.00	133 000.00	137 800.00	159 420.00
Fængselsvæsenet	16 600.00	16 600.00	17 500.00	17 100.00	18 100 00
Brandvæsenet	73 700.00	79 200.00	83 200.00	93 900.00	106 260.00
Stadskonduktørkontoret ..	-	-	-	-	29 100.00
Stadsingeniørkontoret, Brolægnings- Vei-, Kloak- og Parkvæsenet	108 600.00	119 900.00	138 525.00	155 300.00	167 775.00
Gadebelysningen	28 700.00	29 000.00	30 575.00	31 200.00	34 925.00
Feiervæsenet	-	-	-	28 000.00	29 720.00
Dr. Wieseners Folkebad..	-	-	4 200.00	4 200.00	4 300.00
Sundheds- og Medicinalvæsenet i Almindelighed	45 300.00	48 500.00	43 500.00	44 700.00	48 500.00
Sygehuset	96 000.00	100 900.00	126 100.00	136 465.00	146 850.00
Sindssygeasylet	164 800.00	167 500.00	167 570.00	139 680.00	143 050.00
Geistlighed og Kirkegaarde	26 400.00	27 100.00	27 700.00	60 100.00	61 100.00
Folkeskolen	325 400.00	356 500.00	379 200.00	396 000.00	460 200.00
Andre Læreanstalter	130 500.00	137 925 00	149 030.00	166 805.00	185 366.00
Fattigvæsenet	369 370.00	464 000.00	498 000.00	516 000.00	573 350.00
Arbeidsanstalten	64 100.00	74 500 00	81 000.00	81 400.00	82 600.00
Kommunens Bibliothek, Observatorium og Billedgalleri m. v.	16 000.00	18 600.00	18 700.00	21 300.00	25 000.00
Kommunens faste Eiendomme	36 100.00	39 570.00	35 100.00	41 450.00	47 900.00
Kjødkontrollen	8 900.00	8 900.00	11 200.00	12 400.00	12 600.00
Sjøbadet	960.00	960.00	900.00	900.00	900.00
Fiskebazaren	5 600.00	5 600.00	5 640.00	5 640.00	5 900.00
Renovationsvæsenet.....	148 800.00	154 760.00	162 300.00	154 800.00	198 650.00
Vandværkerne	16 500.00	27 800 00	28 400.00	30 600.00	34 000.00
Folkekjøkkenet.....	34 700.00	59 700.00	69 600.00	73 200.00	75 300.00
Skydsvæsenet	400.00	400.00	400.00	400.00	800.00
Renter af Laan	252 901.14	243 654.31	234 425.36	224 683.81	318 555.03
Afdrag paa Laan	228 700.00	228 700.00	228 700.00	268 700.00	227 366.67
Pensioner	12 630.00	12 530.00	14 780.00	19 850.00	21 850.00
Diverse Udgifter	34 698.86	87 606.79	108 634.64	39 976.19	87 328.30
Uforudseede og tilfældige Udgifter	40 340 00	40 493.90	57 486.67	63 200.00	60 434.00
Tilsammen	2 525 000.00	2 819 000.00	3 006 166.67	3 109 000.00	3 527 000.00

Af Skatyderne var i Femaaret gjennemsnitlig 3 558 ansatte til mindste Skattebeløb, Kr. 1.00.

Brændevinsafgiften (kfr. Lov af 24 Juli 1894, § 15) erlagdes med:

i 1896	Kr.	42 666.67
- 1897	-	34 960.86
- 1898	-	29 011.86
- 1899	-	42 042.97
- 1900	-	35 150.21.

Afgift for Udskjænkning af Øl, Vin, Mjød og Cider blev erlagt:

i 1896	af 79	faste	og 4	ekstra	Udskjænkningsberettigede	med	Kr.	26 002.50
- 1897	- 83	—	- 4	-	—	-	-	25 690.90
- 1898	- 82	—	- 13	-	—	-	-	26 520.00
- 1899	- 89	—	- 14	-	—	-	-	27 627.50
- 1900	- 87	—	- 20	-	—	-	-	39 425.00.

Af de Udskjænkningsberettigede havde i 1896: 17, i 1897: 21, i 1898: 21, i 1899: 25 og i 1900: 26 saakaldet indskrænket Udskjænkningsret. Den ordinære Udskjænkningsafgift var i Aarene 1896 til og med 1899 Kr. 400.00 aarlig, men for Aaret 1900 forhøiedes den ved Kommunestyrebeslutning af 29 September 1899, kfr. høieste Resolution af 17 Oktober s. A., til Kr. 600.00.

Hundeskatten erlagdes med Kr. 20.00 aarlig. Den udgjorde:

i Aaret 1896	Kr.	3 030.00
- — 1897	-	3 090.00
- — 1898	-	3 360.00
- — 1899	-	3 570.00
- — 1900	-	4 020.00.

De meddelte Opgaver viser, at Byen og dens Forhold har undergaaet en stærk Udvikling i Femaaret.

Man skal derefter tillade sig at meddele en kort Beretning om de væsentligste af de inden Byen til Fremme af offentlige Formaal virkende Selskaber og Stiftelser.

1. Selskabet for de norske Fiskeriers Fremme.

Efter de af Selskabet udgivne Aarsberetninger skal man om sammes Virksomhed i Femaaret meddele følgende Oversigt:

Hvad Arbeidet til Fremme af Østerskultur angaar, har Selskabet i Femaaret ligesom tidligere ydet saavel pekuniær Støtte som Veiledning ved Driften af de ældre Anlæg samt ved Undersøgelse af adskillige nye Lokaliteter. Ligesom tidligere har man ogsaa i denne Femaarsperiode ydet Bidrag til Østerskompaniet i Lindaas. Det fremgaar i det Hele af Aarsberetningerne, at Interessen for Østersavl er i Fremvækst, og at man i flere Distrikter — særlig i Sulen og Gulen — har faaet Øinene op for Lønsomheden ved denne Avl.

I den beleiligt beliggende Humlevaag i Sulen har man efter de indvundne Erfaringer efter al Sandsynlighed en god og aarvis Yngelpold, som leverer en kraftig og levedygtig Yngel.

Det er Direktionens Mening af al Kraft at virke for Østersavlens Opkomst. Man mener nu at være kommet saa langt, at man har nogenlunde sikker Grund at bygge paa, og har man til Veiledning og yderligere Fremme af dette Arbeide i «N. F.»s 1ste Hefte for 1900 indtaget en kort Oversigt over de Resultater, hvortil man er kommen med Hensyn til den heldigste Fremgangsmaade. Af denne Oversigt er taget endel Separataftryk til yderligere Udbredelse af de vundne Resultater.

Delvis paa Grund af Aftagen i Skjælbestanden, men ogsaa fordi Prisen paa og Efterspørgslen efter Skjælagn som Følge af de mislige Torskefiskerier i Femaaret har været mindre end tidligere, har Skjældriften været af mindre Betydning. En medvirkende Aarsag hertil har ogsaa været den flere Steder paagaaende Strid mellem Grundeierne og Skjælfiskerne, og Selskabets Direktion har i sine Aarsberetninger stadig henledet Opmærksomheden paa Ønskeligheden af, at der snarest muligt maa blive fremsat Forslag til en Lov om Skjæltagning.

Forsøgene med kunstig Udklækning af Hummer har været fortsat i Femaaret og Direktionen knytter gode Forhaabninger til disse Undersøgelser.

Til Fremme af videnskabelige Undersøgelser af Østers, Skjæl, Hummer og Ræger var Selskabet ved Udgangen af Femaaret saa heldigt at kunne binde til sig en i praktisk-videnskabelige Fiskeriundersøgelser øvet Zoolog.

Kunstig Udklækning af Torskerogn har som tidligere været drevet ved Flødevigen ved Arendal, hvor der i Femaaret har været udklækket henholdsvis 327, 227, 412, 320 og 102 Millioner Torskerogn. Selskabet har i Femaaret gjenoptaget den i 1891 drevne Udklækning af Torskerogn i flydende Kasser. Resultaterne har været vekslende; men skjønt Forsøget i sidste Aar næsten helt mislykkedes, er det dog Selskabets Agt at fortsætte med de gjenoptagne Forsøg.

Til Fremme af Havfisket har Selskabet fremdeles bidraget med Oplysninger og Raad samt ved Udsættelse af Præmier. Høstmakrelfisket i Nordsøen var i de Par første Aar af Femaarsperioden ikke videre godt, skjønt betydeligt bedre end i 1895, medens det i de to sidste Aar maa betegnes som godt. I det Hele taget antages Makrelfisket i Nordsøen siden dets Begyndelse i 1886/87 at have skaffet Landet en direkte Indtægt af mindst 9 Millioner Kroner. Havfisket forøvrigt har været fortsat som tidligere, og synes Interessen for samme at være voksende. Dampfiskeselskaber er dannet i Bergen, Kristianssund N. og Trondhjem.

Hvad angaar Forædling og Forbedring af Fiskeprodukterne har Selskabet i stor Udstrækning fortsat sin tidligere Virksomhed. Saaledes har der særlig været givet Veiledning i Behandlingen og Tilvirkningen af Klipfisk, ligesom der fremdeles har været opstillet Præmier for vel tilvirket Klipfisk. Forsøgene med at fjerne Mid (Mugsop) paa Klipfisk har været fortsat af en Specialist, og er ved Femaarsperiodens Udløb fremsat Forslag om en større Statsbevilgning til yderligere Forsøg hermed.

Forsøgsstationen, der i Femaaret har virket med øget Hjælp, er i Aaret 1900 gaaet over til at sortere under Fiskeristyrelsen.

Der har i Femaaret med Held været anstillet fortsatte Forsøg med Forsendelse af levende Fisk med Jernbanen og med Opbevaring af slagtet Fisk.

Efterat der i Aaret 1899 havde været anstillet Forsøg med Aneroidbarometre, anskaffede Selskabet i 1900 en Del saadanne, som man har afhændet til en Pris af Kr. 10.00, medens de har kostet Selskabet mellem 24 og 25 Kr.

I Anledning af Orkanen den 13 Oktober 1899 udstedte Selskabet et Opraab om at yde Bidrag i Anledning af den derved opstaaede Nød i forskjellige Fiskeridistrikter. Ved de forskjellige Indsamlinger saavelsom ved den af Kirkedepartementet foranstaltede Ofring i Kirkerne indkom der betydelige Beløb saavel til Afhjælpelse af den øieblikkelige Nød som til Understøttelse for de ved Orkanen forulykkede Fiskeres Efterladte.

Ved Femaarsperiodens Udløb er der af Selskabet foretaget Skridt til Oprettelse af en meteorologisk Station i Bergen for Vestlandet.

Selskabets Kontor har ogsaa i denne Femaarsperiode fortsat sin Virksomhed med Veiledning og Raad i alle Retninger.

Fiskerimuseet er ved Bidrag fra Sparebanken og Brændevinssamlaget betydeligt forøget, og Bibliotheket, der ved forrige Femaars Udgang talte 1 500 Bind, er i Løbet af sidste Femaarsperiode øget til ca. 2 600 Bind. Det af Selskabet udgivne Blad «Norsk Fiskeritidende» har i Femaaret udgaaet i over 4 000 Eksemplarer.

Foruden i Bergensudstillingen har Selskabet deltaget i Udstillinger i Stockholm og Kiel.

Statsbidraget til Selskabet og dets Filialer har været Kr. 55 000 i hvert af Aarene.

Det til Udgivelse af et Værk om Norges Fiskerier afsatte Beløb var ved Femaarets Udgang Kr. 8 796.50.

2. Bergens Samlag for Brændevinshandel.

Samlagets Virksomhed har i Femaarsperioden været fortsat med det samme Antal Udskjænknings- og Udsalgssteder som i foregaaende Periode med en samlet Omsætning af 294 025 Liter i 1896, 351 059 Liter i 1897, 419 066 Liter i 1898, 434 544 Liter i 1899 og 463 318 Liter i 1900 med et Omsætningsbeløb af henholdsvis Kr. 797 440.00, Kr. 926 808.00, Kr. 1 098 601.00, Kr. 1 138 579.00 og Kr. 1 219 605.00 eller tilsammen Kr. 5 181 033.00.

Nettofortjenesten har i hvert af Aarene været Kr. 118 914.00, Kr. 197 360.00, Kr. 284 986.19, Kr. 239 117.04 og Kr. 259 141.17 eller tilsammen Kr. 1 099 518.40.

Heraf er i Henhold til Lov af 24 Juli 1894 i Aarene 1897—1900 indbetalt i Statskassen tilsammen Kr. 391 580.97 og i Bykassen i Femaaret tilsammen Kr. 179 259.93, medens Resten af Overskuddet er anvendt paa følgende Maade:

1.	Ulfsnesøens Opdragelsesanstalt, Driften		Kr. 7 350.00
2.	Bergens Skov- og Træplantningsselskab:		
	a) Vedligeholdelse af Veie samt Vagthold	Kr. 7 000.00	
	b) Træplantningsvirksomheden	- 7 500.00	
	c) Afbetaling af Selskabets Gjæld	- 11 000.00	
			- 25 500.00
3.	Bergens Museum:		
	a) Anvendelse for Bibliotheket	Kr. 10 000.00	
	b) Fond	- 2 600.00	
	c) Indkjøb af national-ethnografiske Gjenstande	- 10 000.00	
	d) Den nye Del af Museet samt Inventar	- 17 000.00	
			- 39 600.00
4.	Bergens nye Totalafholdsforening		- 2 500.00
5.	Bergens nationale Scene:		
	a) Driften	Kr. 25 000.00	
	b) Byggefondet	- 20 000.00	
			- 45 000.00
6.	Bergens offentlige Bibliothek		- 25 000.00
7.	Venteværelserne for Arbeidere		- 23 300.00
8.	Bergens Sømandshjem		- 10 000.00
9.	Bergens Diakonissehjem		- 15 000.00
10.	Nygaardsparken		- 18 643.24
11.	Ferieophold paa Landet for Folkeskolens Elever		- 10 000.00
12.	Goodtemplarlogernes Eiendom paa Baneveien, Afbetaling paa Gjælden		- 5 000.00
13.	Ladegaardens Børneasyl		- 7 500.00
14.	Sløidskolen samt Fagskolen for Træ- og Metalindustri tilsammen		- 52 500.00
15.	Folkeskolebørns Industri		- 3 000.00
16.	Foreningen til Værn for enligt stillede Kvinder		- 10 000.00

17.	Offentlige Legepladse:		
	a) Driften	Kr. 5 200.00	
	b) Indkjøb af Gaarden Skandsemyren	- 5 000.00	
			Kr. 10 200.00
18.	Fiskeriselskabets Museum		- 10 000.00
19.	Vestlandske Kunstindustrimuseum		- 25 000.00
20.	Bergens Fængselsselskab		- 10 000.00
21.	Foredrag for Hvermand		- 4 500 00
22.	Den permanente Udstillingsbygning		- 26 058.88
23.	Friundervisning for Kvinder		- 4 000.00
24.	Træplantningen paa Nordnes		- 7 500.00
25.	Totalafholdsselskabet «Fremad»		- 2 500.00
26.	Foreningen til forsømte og forvildede Børns Redning		- 15 000.00
27.	Goodtemplarlogen «Olaf Kyrre», Afbetaling paa Eiendommens Gjæld		- 5 000.00
28.	Børneasylet beliggende inden Nykirkens Menighed, Driften		- 7 500.00
29.	Skoleskibet «Bjørgvin»		- 10 000.00
30.	Bergens Havnemission		- 2 500.00
31.	En Lege- og Idrætsplads paa Møhlenpris		- 17 187.50
32.	Det national-etnografiske Museum		- 1 500.00
33.	Svagelige, trængende Syerskers Landophold		- 5 000.00
34.	Husflidsforeningen for Bergens By og Stift		- 5 000.00
35.	Legepladsen paa Nordnes		- 2 500.00
36.	Haakonshallens Restauration		- 665.00
37.	Rekonvalescenthjem for fattige sygelige Kvinder af den arbeidende Klasse		- 9 000,00
38.	Johan Schumann til Udgivelse af Landbrugsskrifter		- 300.00
39.	Bergensudstillingen i 1898		- 20 683.00
40.	Vestlandske Filial af det Røde Kors		- 4 000.00
41.	Bergens Skogselskab		- 1 000.00
42.	Kuranstalten for Alkoholister paa Gaarden Lunderby i Eidskogen		- 1 200.00
43.	Fondet til fremtidig Støtte for Samlagets Funktionærer		- 20 989.88

For Drukkenskab arresteredes der i 1896: 1 866 Personer; i 1897: 1 789; i 1898: 1 844; i 1899: 1 815 og i 1900: 2 181 Personer.

For Overtrædelser af Brændevinsloven har i Femaaret været mulkteret henholdsvis 7, 12, 4, 18 og 8 Personer.

3. Bergens Haandværkerforening.

Medlemmernes Antal, som ved forrige Femaarsperiodes Udgang var 427, var ved Udgangen af Aaret 1900 steget til 512.

Aldershjemmet, der i 1894 blev gjældfrit, havde ved Udgangen af 1896 en Beholdning af Kr. 6 660.05, som ved Udgangen af Femaarsperioden var steget til Kr. 9 744.65. Det ydede ved Femaarets Begyndelse 31 Fripladse og 10 Leiepladse, ved sammes Udløb 36 Fripladse og 5 Leiepladse. I 1897 tilfaldt der Hjemmet ved Testamente en Gave, stor Kr. 3 000.00.

Understøttelseskassens Legatfond, der ved Begyndelsen af 1896 udgjorde Kr. 87 482.00, var ved Femaarets Udgang steget til Kr. 122 949.83. Stigningen skyldes for det væsentligste en i 1897 modtagen Gave fra Bergens Industrimagazin, stor ca. Kr. 10 600.00, et i 1899 af Hattemager James Martin Hansen og Hustru testamenteret Legat, stort Kr. 10 000.00, samt Overskuddet af en i 1900 afholdt Bazar, stort ca. Kr. 8 500.00.

Af Skolefondet, der ved Femaarsperiodens Begyndelse udgjorde Kr. 3 826.00 og ved sammes Udgang Kr. 4 950.41, har aarlig været uddelt indtil Kr. 300.00 som Bidrag til Skolepenge for trængende Haandværkeres Sønner.

Interessen for Industriudlodningen er fremdeles i god og jevn Fremgang. Udlodningen var paa en heldig Maade repræsenteret ved Bergensudstillingen i 1898.

4. Bergens Haandværks- og Industriforening.

«Foreningen har ved afholdendes Møder behandlet Sager af Interesse for Haandværk og Industri.

Til Fremme for Haandværket og Industrien, særlig den Bergenske, har Foreningen opretholdt den af denne grundede permanente Haandværks- og Industriudstilling. Da denne Udstilling ikke nyder Bidrag fra det Offentlige, eller nogen offentlig eller privat Institution, og da den af Udstillerne ydede Pladsafgift er høist ubetydelig, har der i Aarenes Løb været stillet store Krav til Medlemmernes Offervillighed for at afholde de dermed forbundne Udgifter. Det jevne Besøg saavel af Byens Indvaanere som af Fremmede viser, at Udstillingen har sin store Betydning derigjennem, at udbrede Kundskab om hvad der kan præsteres hjemme af Haandværk og Industriprodukter.

Medlemmernes Antal, som i 1896 var 97, er nu, grundet Dødsfald og Udmeldelse, gaaet ned til 61.»

5. Bergens Skipperforening.

Foreningens Medlemsantal, der ved Udgangen af 1895 var 288, udgjorde ved Udgangen af 1900: 348.

Understøttelseskassens Formue, som ved Udløbet af forrige Femaarsperiode udgjorde Kr. 27 476.31, var ved Udgangen af 1900 steget til Kr. 31 658.27. Til trængende Medlemmer og til afdøde Medlemmers trængende Efterladte har der i Femaaret været udbetalt mellem 7 og 800 Kroner aarlig; ligeledes har Renterne af de af Foreningen bestyrede Legater været uddelt.

Foreningens Assuranceindretning for Søfolks Tøi har i Femaaret virket uforandret — om end med nogen Nedgang.

Foreningen har i sine Møder, der gjennemgaaende har været godt besøgte, drøftet forskjellige Spørgsmaal af Interesse for Standen.

Den i forrige Femaarsberetning omhandlede Nybygning fuldførtes ved Aarsskiftet 1896/97 og toges straks i Brug. Regnskabet for Eiendommen, som de første 4 Aar af Femaarsperioden viste noget Underskud, gav i 1900 et lidet Overskud, og er der Grund til at tro, at Eiendommen fremtidig vil forrente den i samme nedlagte Kapital, ca. Kr. 210 000.00.

6. Bergens Arbeiderforening.

«Naar man er anmodet om at give en Fremstilling af Arbeidsforholdene blandt Foreningens Medlemmer i Femaaret 1896—1900, skal man gjøre opmærksom paa, at blandt Foreningens Medlemmer er der et større Antal, der dels sidder paa fast Gage eller ogsaa er mere selvstændig stillede.

Saavidt man har erfaret, viste 1896—1898 sig at være gode Aar saavel for Løsarbeidere som Murere og Bygningssnedkere.

Fra 1898 synes det at gaa nedover, særlig da næsten al Byggevirksomhed omtrent indstilledes. For de i Fiskeritrafiken interesserede har der ogsaa været Nedgang, da Fiskerierne har gaaet tilbage. Det er jo ogsaa at bemærke, at ved det Sildefiske, som foregaar nu til Dags, bliver ikke saa mange Hænder beskjæftiget som tidligere, da en stor Del af Silden sendes til Udlandet i fersk Tilstand.

Man tror ikke, at der blandt ovennævnte Arbeidere i denne Periode er lagt nogen Spareskilling tilside, tvertimod har man nærmere Grund til at formode, at tidligere opsparede Penge er forbrugte.

Den Del af Arbeidsklassen, der synes at have havt det bedst, er de i de mekaniske Værksteder beskjæftigede Arbeidere, der har havt stadig Sysselsættelse.»

7. Bergens Totalafholdsforening.

«Medlemsantallet udgjorde: i 1896: 1 200, 1897: 1 000, 1898: 320, 1899: 204 og i 1900: 236.

Af Foreningsmøder har været afholdt: i 1896: 28, 1897: 22, 1898: 21, 1899: 19 og i 1900: 19. Desuden har man de sidste 3 Aar havt Møder for Medlemmerne hver Onsdag med Undtagelse af de 3 Sommermaaneder.

Foreningens Indtægter og Udgifter har stillet sig saaledes:

1896.....	Indtægt	Kr. 4 579.67	Udgift	Kr. 4 444.63
1897.....	—	- 7 566.14	—	- 7 202.79
1898.....	—	- 10 467.61	—	- 10 388.42
1899.....	—	- 3 994.35	—	- 3 980.93
1900.....	—	- 5 373.71	—	- 5 268.46.

Den økonomiske Stilling er god.

Aktiva udgjorde..... Kr. 67 341.93 } pr. 31 December 1900.
Passiva — ..... - 34 146.74 }

Naar Medlemsantallet i 1898 er gaaet ned fra 1 000 det foregaaende Aar til 320, har dette sin Grund i, at man i 1898 besluttede at foretage en Revision af Medlemsantallet, og har man siden saavidt muligt ført Kontrol med Medlemmerne, saaledes at de, som bryder Afholdsløftet, udslettes af Foreningen.

At Tilslutningen i de senere Aar har været mindre maa for det meste tilskrives den i vore Dage sterkt udviklede Forenings- og Klubvirksomhed, idet alle Særformaal ved Sammenslutning søger at ivaretage sine Interesser. Dette har ogsaa gjort sig gjældende iblandt Afholdsfolket, idet der ved Udgangen af 1900 var 5 Totalafholdsforeninger i Bergen. Imidlertid har Bergens Totalafholdsforening vedblivende havt Ledelsen af det aktive Afholdsarbeide udadtil i Bergen.

Inden Foreningen har i de forløbne 5 Aar virket en Musikforening, et Sangkor, et Ungdomslag og en Børneforening. Forøvrigt har Virksomheden bestaaet i Foredrag, Diskussionsmøder, Aftenunderholdninger og Fester. Desuden har Foreningen ydet Bidrag til Hoved- og Kredskassen og sendt Deputerede til Det norske Totalafholdsselskabs Generalmøder og Kredsmøder i Bergens Kreds.

Foreningen har eget Lokale i Eiendommen Kong Oscarsgade 44. — Den har ikke modtaget Bidrag fra Brændevinssamlaget.»

8. Bergens nye Totalafholdsforening.

Medlemsantallet, der ved Femaarets Begyndelse udgjorde 1 216 voksne Personer, var ved sammes Udgang reduceret til 517, hvilket skyldes en fra 1898 indført strengere Kontrol med Medlemmerne.

De inden Foreningen i forrige Femaarsperiode virkende Underafdelinger, er i Femaaret forøget med en Kvindeafdeling og et Ungdomslag, hvilket sidste er stiftet i 1900 og tæller 23 Medlemmer.

Foreningen har siden 1898 sin egen Eiendom, der er brandtakseret for Kr. 190 000.00, og hvorpaa der hviler en Gjæld af Kr. 165 000.00.

9. Aktieselskabet til Opførelse af Arbeiderboliger i Bergen.

Selskabet eier fremdeles 6 Huse, der indeholder 60 Familiebekvemmeligheder, og som i Femaaret gjennemsnitlig har været beboet af ca. 280 Mennesker. Bygningerne, hvis Assurancesum er Kr. 65 500.00, indbringer en aarlig Leie af Kr. 5 400.00. Aktiekapitalen, hvoraf der ifølge Statuterne ikke maa svares mere end 4 Pct., udgjør uforandret Kr. 56 250.00, fordelt paa 281¼ Aktier à Kr. 200.00.

10. Foreningen for forsømte og forvildede Børns Redning.

Der er i Foreningens Virksomhed i Femaaret indtraadt en glædelig Forandring, idet Bestyrelsen fremtidig kan henvise alle Børn med udprægede Forbryderanlæg til Byens Værgeraad, der med den dette i Lov af 6 Juni 1896 givne Myndighed vil kunne træffe Bestemmelse om saadanne Børns Optagelse i for dem bestemte Anstalter. Herved vil Foreningens Arbeide komme i en mere normal Gjænge, idet den udelukkende kan ofre sig for de Børn, hvis moralske Mangler ikke er af værre Art, end at Børnene ved Isolering paa Landet kan antages at ville komme paa ret Vei, samt for Børn, der forsømmes af sine Forældre eller er uden saadanne; særlig blandt disse sidste tror Foreningen at ville faa et stort og frugtbringende Virkefelt.

Foreningen har i Femaaret (dens 55de til 59de Virkeaar) gjennemsnitlig havt 45 Børn pr. Aar under sin Forsorg; størst var Antallet i 1899, da det gik op til 56.

Foreningens Fond, der ved Femaarsperiodens Begyndelse udgjorde Kr. 30 000.00, var ved sammes Udgang ved Renter og Rentesrenter steget til Kr. 35 500.00.

11. Børnehjemmet «Anna Jebsens Minde»

har i Femaaret aarlig forsørget 30 Børn foruden 2, der paa Grund af slet Opførsel er udsatte paa Landet — for Hjemmets Regning.

Hjemmets Kapitalformue er i Femaaret steget fra Kr. 142 700.00 til Kr. 150 755.00, som omtrent udelukkende henstaar mod godt Pant i indenbys Eiendomme.

Reservefondet, der ikke maa overskride Kr. 4 000.00, udgjorde ved Femaarets Udgang Kr. 3 380.00. Derhos haves som Kassebeholdning et Driftsfond paa 2 à 3 000 Kr.

12. Bergens Børneasyl.

Børnenes Antal har i Femaarsperioden Aar til andet holdt sig mellem 120 og 140, og Undervisningen er foregaaet efter samme Plan og paa samme Maade som tidligere.

Børnene, der opholder sig paa Asylet fra Kl. 8 à 9 om Formiddagen til Kl. 5 om Eftermiddagen, bespises 2 Gange i denne Tid med kraftig og god Kost. Hvert Barn erholder en Gang aarlig fuld Beklædning, hvorhos der — takket være forskjellige Velyndere af Asylet — ved Juletider har været uddelt diverse Klædningsstykker og Skotøi ekstra.

Sundhedstilstanden blandt Børnene har i hele Femaaret været særdeles god.

13. Bergens Guttehjem,

hvis Virksomhed i Femaaret har været paa samme Sted og paa samme Maade som før, havde ved Udgangen af 1900: 30 Gutter. Disse, der, paa Grund af manglende Husrum, tidligere har maattet søge Folkeskolen, har i Fritiden været sysselsat paa bedste Maade — ved Lektieforberedelse, Fletning af Rør- og Stolesæder, Dørmatter, Flikning af

sit Skotøi, foruden Læsning og Leg. Desuden har de Vaar og Høst været beskjæftigede med lidt Havearbeide.

Gutternes Forhold har i det Hele taget været bra og Sundhedstilstanden har paa et Par Undtagelser nær været særdeles god. I Femaaret har Hjemmets Gutter i Sommerferierne erholdt frit Ophold paa forskjellige Steder i Byens Omegn samt gratis Reise i den Anledning. Paa mange Steder er Hjemmets Gutter modtagne Aar efter Aar.

Anstaltens Grundfond, der ved Udgangen af 1895 var Kr. 76 842.06, er ved Bidrag af Brændevinssamlaget, indkomne Gaver og indvundne Renter steget til Kr. 127 351.69.

Hjemmets Eiendom paa Møhlenpris, hvorpaa hviler en Pantegjæld af Kr. 18 100.00, er i Femaarsperioden solgt. Det er Tanken i den nærmeste Fremtid at flytte Guttehjemmet ud af Byen til et vakkert og hensigtsmæssigt beliggende Sted i sammes Nærhed.

14. Bergens Indremission

har — om end Medlemsantallet er noget reduceret — i Femaaret stadig havt Fremgang, idet Indtægterne, der i 1895 udgjorde ca. Kr. 5 560.00, ved Udgangen af 1900 var steget til Kr. 11 280.00.

Virksomheden har været fortsat omtrent paa samme Maade som tidligere, kun i noget større Udstrækning. Medens der i 1895 i Emissærløn betaltes ca. Kr. 2 300.00, betaltes der saaledes i 1900 omtrent det dobbelte hertil — væsentlig til lønnede Lægmænd.

Foreningens Søndagsskole samler aarlig ca. 3 000 Børn, der undervises af ca. 120 Lærere og Lærerinder.

Renterne af Henr. M. Mohns Legat, der forvaltes af Foreningens Bestyrelse, anvendes fremdeles til Opfostring af fattige Børn. Ved Udgangen af 1900 havde 13 Børn sit Underhold af disse Midler.

15. Foreningen til Evangeliets Forkyndelse for skandinaviske Sømænd i fremmede Havne.

Foreningen har i Femaaret øvet sin Virksomhed ved 12 ordinerede Præster og 21 Lægmænd i 37 forskjellige udenlandske Havne, hvoraf 26 europæiske og 11 amerikanske. Organisationen, der i 1896 herhjemme havde 213 Afdelinger, omfattede i 1900 220 saadanne.

Foreningens Indtægter, Udgifter og Beholdninger vil erfares af følgende Tabel:

Aar.	Indtægt.	Udgift.	Beholdning (pr. 1 April).
	Kr.	Kr.	Kr.
1896	105 297.76	97 242.08	92 153.08
1897	100 010.77	103 986.31	100 208.76
1898	117 944.44	95 990.56	96 233.02
1899	113 907.71	108 371.37	118 186.90
1900	130 223.71	113 944.73	123 723.23

Foreningen har ved sine Udsendinge i Aarene 1897—1900 modtaget til Opbevaring og Hjemsendelse for norske Sømænd tilsammen Kr. 1 014 349.00.

16. Vestlandske Kunstindustrimuseum.

Den Begivenhed, som i Femaarsperioden har havt den væsentligste Indflydelse paa Kunstindustrimuseets Vækst og Virksomhed, er Museets Indflytning i et nyt og tidsmæssigt Lokale, idet hele 2den Etage i den ved kommunale og andre stedlige Bidrag opførte permanente Udstillingsbygning i 1896 stilledes til Museets Disposition. Museet erholdt her en Række lyse og i alle Henseender formaalstjenlige Udstillingsrum, hvorved Museets Samlinger kunde gives en baade smuk og rationel Ordning, der i betydelig Grad har forøget Befolkningens Interesse for Museet. I Anledning af Indflytningen anskaffedes tillige helt nyt, moderne Udstillingsmateriel efter anerkjendte Typer, saaledes at samtlige Vægskabe, Gulv- og Pultmontre etc. nu præsenterer sig som en til Samlingernes værdifulde Indhold hensigtsmæssig og stilfuld Ramme. Ligeledes erholdt man et stort Bibliotheks- og Læseværelse, hvad der har havt tilfølge, at Besøget paa dette, som nedenfor vil sees, er betydelig forøget.

Museets Samling har i Femaaret modtaget betydelige Forøgelser i næsten alle Grupper. Ikke mindst er dette skeet gjennem Privatmænds Offervillighed, hvorved Museet dels sattes istand til at foretage omfattende Indkjøb bl. a. paa den Simonsen'ske Auktion i Kjøbenhavn 1896 og paa Pariserudstillingen i 1900, dels direkte erholdt værdifulde Gjenstande som Gave. Som Følge af denne stadige Berigelse af Samlingerne begyndte for forskjellige Gruppers Vedkommende en følelig Pladsmangel at gjøre sig gjældende.

Ogsaa Bibliotheket og Samlingen af Mønsterblade var i stadig Udvikling. Ved Udgangen af Aaret 1900 talte Bibliotheket 2 812 Bind og Samlingen af Mønsterblade 13 850 Blade.

Museet har i Femaaret været besøgt af 237 072 Besøgende mod 41 000 Besøgende i forrige Femaar, og Læseværelset af 5 380 (i forrige Femaar 1 094). Desuden har Hjemlaan fundet Sted i et Antal af 1 058 Bøger og 1 657 Blade.

Fra 1898 har Museet ved Hjælp af en ekstraordinær Statsbevilgning af Kr. 2 000 aarlig virket til Husflidens Forædling og Fremme i kunstnerisk Retning paa Vestlandet. Man har i den Anledning ladet afholde Kurser i Vævning, Rosemaling og Farvelægning paa forskjellige Steder, desuden ladet afholde Foredrag i Landdistrikterne og endelig ydet Bidrag til et af Kristiania Kunstindustrimuseum udgivet Værk over gamle norske Tæpper.

Foruden det af Bergens Samlag for Brændevinshandel til Museet skjænkede Fond, stort Kr. 15 000, hvis Renter anvendes til Museets Drift, erholdtes i 1898 af Frøken Elise Michelsen et Legat paa Kr. 10 000, under Navn af «Jernhandler Johan Michelsen's Legat til Uddannelse i norsk Træskjærerkunst», af hvis Renter aarlig skal anvendes Kr. 400 til et Stipendium for en norsk Træskjærer. Stipendiet har regelmæssig været uddelt efter Legatets Bestemmelse.

Museet har i Femaaret modtaget følgende offentlige Bidrag: Fra Bergens Samlag Kr. 5 000, fra Bergens Sparebank Kr. 1 500 og som Statsbidrag 1896—1899 Kr. 8 000, 1900 Kr. 10 000 samt fra 1898 ekstraordinært til Husflidens Fremme Kr. 2 000, alt pr. Aar.

17. Bergens Kunstforening.

Medlemsantallet, der ved Udgangen af 1895 var 867, udgjorde i hvert af de følgende Aar: 852 i 1896, 886 i 1897, 906 i 1898, 900 i 1899 og 886 i 1900.

Regnskaberne viser en gjennemsnitlig Aarsindtægt af ca. Kr. 10 500 og en tilsvarende Udgift.

Der afsattes som tidligere 7 Pct. af Indtægterne til Forøgelse af Bergens Billedgalleri. I Femaarets Løb er Galleriet gjennem Kunstforeningen forøget med 4 Malerier, 17 Haandtegninger, 1 Akvarel og 67 Kobberstik. I Perioden har været afholdt, foruden Foreningens almindelige Udstillinger, 13 særskilte Udstillinger, hvoriblandt en af Statens Efterudstillinger og 1 Plakatudstilling.

I Femaaret har i Kunstforeningen været udstillet 2 728 Kunstværker; foruden de til Udlodning indkjøbte Kunstværker, har været solgt til Private 94 Billeder for tilsammen ca. Kr. 24 800.

Antallet af entrébetalende Besøgende i Foreningens Udstillinger har i Femaaret været 8 865, eller gjennemsnitlig ca. 1 700 aarlig.

I 1896 blev Kunstforeningens Udstillinger overflyttet til det nye Lokale i Bergens Kunstindustrimuseums Bygning, hvad formentlig har bidraget til de livligere Besøg. I 1898 foretoges en Lovforandring, hvorefter den aarlige Udlodning ordnedes saaledes, at Vinderne fik Adgang til selv at vælge sine Gevinster i den Rækkefølge, hvori deres Numer er udkommet.

Kunstforeningens Samling af Kobberstik og Tegninger er i Aarenes Løb efterhaanden bleven øget.

18. Stiftelsen for ugifte Fruentimmer

fortsatte sin tidligere Virksomhed. Dens Formue, som den 1 Januar 1896 udgjorde Kr. 150 456.37, var den 31 December 1900 steget til Kr. 206 945.39, væsentlig ved Gaver og testamentariske Dispositioner, hvis samlede Beløb i Femaaret androg til Kr. 52 936.76. Stiftelsens øvrige Indtægter udgjorde gjennemsnitlig Kr. 8 964.14 aarlig og dens Udgifter ligeledes Kr. 8 237.68.

19. Understøttelsesforeningen for ældre Tjenere af Kvindekjønnet

har i Femaaret forøget sit Grundfond fra Kr. 45 067.16 til Kr. 52 251.16. Den har aarlig uddelt 40 Livrenter à Kr. 60.00 i 1896—1898 og à Kr. 80.00 i 1899 og 1900; derhos er der i Femaaret uddelt hædrende Gave, bestaaende af en Sølvspiseske, til 27 Tjenestepiger.

Medlemsantallet har været 164 med en samlet Kontingent af Kr. 548.00 aarlig. Foreningen har derhos nydt et aarligt Bidrag af det nyttige Selskab stort Kr. 300.00 og fra Aaret 1899 en Legatportion paa Kr. 100.00.

20. Foreningen for fattige Barselkoners Understøttelse

har ved Hjælp af det sædvanlige Bidrag fra Sparebanken, stort Kr. 1 000.00 aarlig, fortsat sin Virksomhed. Den har i Femaaret hjulpet ialt 243 Koner med Klæder og Mad.

21. Den frivillige kirkelige Fattigpleie

har ogsaa i dette Femaar virket paa samme Maade som tilforn, dog saaledes at man i alt Væsentligt har kunnet indskrænke sin Virksomhed til saadanne Trængende, som ikke nyder Understøttelse af det offentlige Fattigvæsen. De Midler, der har staaet til Disposition, har gjennemsnitlig udgjort:

a)	i Domkirkens	Sogn.....	Kr.	2 100.00	aarlig,
b)	- Korskirkens	—	-	2 831.00	—
c)	- Nykirkens	—	-	2 060.00	—
d)	- Mariekirkens	—	-	1 484.00	—
e)	- Sandvikens	—	-	1 554.00	—
f)	- Johannes	—	-	3 907.00	—
		Tilsammen	Kr.	13 936.00	aarlig.

Desuden virker der inden hvert Sogns Fattigpleie en Syforening, som uddeler Klædningsstykker.

22. Det nyttige Selskab.

I Femaaret 1896—1900 har det nyttige Selskabs samlede Indtægter af Renter og Medlemskontingent udgjort ca. 13 000 Kroner.

Der er bevilget følgende Bidrag:

Ynglingeforeningen	Kr. 1 000.00
Understøttelsesforeningen for ældre Tjenere af Kvindekjønnet	- 1 500.00
Komiteen for offentlige Legepladse	- 2 300.00
Biologiske Station (Anlægget)	- 2 000.00
Akvariet og Sælparken	- 1 750.00
Bergens Myrdyrkningsforening	- 1 500.00
Nordnes Legepladskomité	- 1 100.00
Vedligehold og Anskaffelse af Bænke i offentlige Anlæg	- 2 000.00.

Af Voss og Hustrus Legat modtager Selskabet aarlig en Renteindtægt, der anvendes til Byens Forskjønnelse, stor Kr. 1 200.00. Endel Renter er indvundne og følgende Bidrag er uddelte:

Til Skov- og Træplantningsselskabet	Kr. 4 300.00
- Komiteen for Træplantning paa Nordnes	- 1 500.00
- andre Formaal	- 500.00.

Selskabets Formue og Beholdning udgjorde i 1896 Kr. 42 872.85, i 1900 Kr. 42 673.92, det faste Fond udgjorde af det sidste Beløb Kr. 13 452.01.

23. Bergens Skov- og Træplantningsselskab.

Selskabet har i Femaaret 1896—1900 udplantet 258 900 mindre og større Planter. Af de første er den allerstørste Del udplantet paa nye Plantefelter, nemlig: den østlige Skraaning af «Gamlefløien» og paa den til Fæstningsanlæggene paa «Kvarvefjeldet», «Hollen» og «Hagelsund» hørende Udmark, hvis Indgjærding er bekostet af Staten. Resten er anbragt i de ældre Felter, særlig paa den i Øst og Syd for «Skomagerdiget» liggende Udmark. De større Planter er anbragte paa «Øvre- og Nedre-Bleken», Skandsemyrens Legeplads og langs de af Selskabet i Femaaret lagte nye Veie.

Ved Udgangen af Aar 1900 havde Selskabet siden sin Stiftelse i 1868 ialt udplantet 1 044 800 mindre og større Træer, af hvilke den allerstørste Del bestaar af Naaletræer.

Udtyndingshugst har været foretaget i Selskabets ældste Felter ved Foden af Lyderhorn og ved Mulelven.

Paa den Kommunen tilhørende Gaard «Nedre-Bleken», som i 1897 blev overdraget Selskabet til Beplantning, blev i dette og det følgende Aar anlagt en Park, hvis Kostende androg til omtrent Kr. 7 000.00.

Foruden de i dette Anlæg anbragte Veie (tilsammen omtr. 400 m.) har Selskabet i Femaaret anlagt:

1) «Blaamandsveien» med en gjennemsnitlig Bredde af 3 m. og en Længde af omtr. 3 000 m. Veien paabegyndtes i 1897 og fuldendtes i 1899.
2) En Fortsættelse af den af Bergens Kommune i det foregaaende Femaar paabegyndte Omlægning af Veien fra øvre Sandviken til Fjeldveien. Udført i 1899.
3) En Sti fra Enden af «Blaamandsveien» til «Blaamandens» Top med en Bredde af omtr. 1.7 m. og en Længde af omtr. 1 000 m. samt en gjennemsnitlig Stigning af 1 : 9. Veiarbeidet paabegyndtes i Aar 1900 og var i det Væsentligste færdigt ved Aarets Udgang.

Langs de nye Veie er anbragt Bænke, hvis Kostende for en væsentlig Del er tilveiebragt ved Bidrag af det nyttige Selskabs særskilte Konto for dette Øiemed.

Til Vagthold paa Selskabets Veie har Selskabet i Femaaret gjennemsnitlig anvendt Kr. 450 aarlig, hvorhos der til dets Tilsynsmand har været udredet en aarlig Løn af Kr. 1 100 foruden fri Bolig.

Den samlede Længde af de Veie og de Gjærder, som Selskabet har anlagt siden dets Stiftelse, udgjorde ved Udgangen af Aar 1900 henholdsvis omtr. 1 og 2½ Mil.

Selskabet eiede ved Udgangen af 1900 følgende Eiendomme:

1) Et beplantet Jordstykke, omtr. 60 Maal stort, ved Foden af «Løvstakken».
2) «Skovvogterboligen» ved Fjeldveien med tilhørende Jordstykke og Lade.
3) «Fløistuen» med tilhørende Lade og Staldrum.

I sidstnævnte Eiendom blev der i 1895 anbragt Kr. 18 000 som Pantelaan af et Grundfond (stort Kr. 20 000), som i samme Aar ydedes Selskabet af Bergens Samlag for Brændevinshandel. De resterende Kr. 2 000 anbragtes som Pantelaan i Skovvogterboligen.

Selskabet har i Femaaret havt følgende Indtægter:

1)	Bidrag af Bergens Samlag for Brændevinshandel	Kr. 25 500.00
2)	— - — Sparebank	- 10 000.00
3)	— - «Det nyttige Selskab»	- 5 300.00
4)	— - Private	- 3 200.00
5)	— - Bergens Kommune til «Blaamandsveien»	- 1 500.00
6)	— i de paa Fjeldveien anbragte Bøsser	- 150.00
7)	Kontingent af Selskabets Medlemmer	- 1 350.00
8)	Leieindtægt af «Fløistuen»	- 4 000.00
9)	— - et Jordstykke	- 200.00
10)	Erstatning for Tab af Skov i «Neevenbotten», udredet af Staten ifølge Skjøn	- 1 530.00
	Tilsammen	Kr. 52 730.00

Ved Udgangen af 1900 havde Selskabet en Gjæld af Kr. 7 500 paa Vekselobligation, der var stiftet i Anledning af «Blaamandsveiens» Anlæg. Lægges denne Gjæld til ovenstaaende Indtægtsbeløb, har Selskabets samlede Udgift i Femaaret beløbet sig til Kr. 59 730, altsaa gjennemsnitlig til Kr. 11 946 pr. Aar.

Antallet af Selskabets Medlemmer har i Femaaret gjennemsnitlig været 135.

24. Komiteen for Træplantning paa Nordnes

har i Femaaret fortsat med Anlæg af Veie og Plæner og Plantning af Løv-, Naaletræer og Prydbuske og ligeledes med Omplantning og Udflytning af Træer fra de ældste Plantninger i Parken samt forøvrigt besørget dennes Vedligehold.

Oparbeidelse og Beplantning af det i forrige Femaarsberetning omtalte, ved private Bidrag og ved Det nyttige Selskabs Tilskud indkjøbte Grundstykke (Nordneskvartalet Nr. 5) maatte endnu udstaa for ved Tid og gunstig Leilighed at kunne foretages.

Pengemidlerne til Nordnesparken og dens Vedligehold ydedes fremdeles af Bergens Samlag for Brændevinshandel, Bergens Sparebank og Det nyttige Selskab, i Femaaret med resp. Kr. 8 000, Kr. 5 000 og Kr. 1 700, samt — siden 1899 — af Bergens Kommune, der for Aarene 1899 og 1900 ydede Kr. 1 000 aarlig til Øiemedet.

25. Legater og Stiftelser.

I Femaaret er tilkommet:

1) Georg Ferdinand Vedeler og Hustrus Legat, stort Kr. 5 533.70, hvoraf Renterne skal udbetales til en i Fundatsen bestemt Person og efter dennes Død til en værdig, syg og trængende Skipperenke.
Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 7 April 1896.

2) Rasmus Wallendahls og Hustrus Legat, stort Kr. 100 000.00, hvoraf Renterne i Portioner paa Kr. 500.00 skal uddeles til værdige Trængende, som har tilhørt Bergens Handelsstand. Portionerne skal fortrinsvis komme saadanne trængende gamle Kjøbmænd tilgode, som engang har seet gode Dage. Under forøvrigt lige Forhold

skal Ansøgere, der tilhører Wallendahls og Hustrus, født Boalth, Familie eller Slægt være fortrinsberettigede.

Legatet er konfirmeret ved høieste Resolution af 27 Oktober 1897.

3) Kjøbmand Berendt Friele og Hustru Susanne Friele, født Fischers Legat, stort Kr. 40 000.00.

Af Renterne tillægges Kr. 400.00 aarlig Kapitalen, indtil denne har naaet Kr. 60 000.00. Resten uddeles i Portioner paa Kr. 200.00 til værdige Trængende af den saakaldte bedre Stand eller Klasse af Bergens By. Naar Kapitalen er naaet op til Kr. 60 000.00, forhøies Portionerne til Kr. 240.00. Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 8de Marts 1898.

4) Jernhandler Johan Michelsens Legat for værdige Trængende af Handelsstanden, stort Kr. 100 000.00. Af Renterne lægges Kr. 500.00 aarlig til Kapitalen, indtil denne har naaet 1 Million Kroner. Resten udbetales til nogle i Fundatsen opregnede Personer, men efterhvert som disse falder bort, i Portioner paa Kr. 400.00 eller Kr. 200.00 til værdige trængende Mænd eller Kvinder af Handelsstanden, som er bosatte i Bergens By. Dette dog kun for $^2/_3$ af Renternes Vedkommende. Den sidste $^1/_3$ af Renterne skal nemlig komme Trængende af Johan Michelsens Familie, uden Hensyn til Stand, tilgode, hvis saadanne findes, og hvis Trang og Værdighed attesteres af paalidelige Mænd. Findes ikke saadanne, gaar ogsaa denne $^1/_3$ af Renterne til Handelsklassen.

Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 29 December 1898.

5) Konsul Christian Børs's Legat til Bergens Museum, stort Kr. 50 000.00. Renterne af Legatets Kapital skal udelukkende anvendes til Fremme af naturvidenskabelige Formaal paa saadan Maade, som Museets naturvidenskabelige Afdeling til enhver Tid bestemmer, idet dog intet maa anvendes til saadanne Øiemed, som rettelig henhører under Afdelingens ordinære Udgifter.

Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 6 Marts 1899.

6) Enkefru Karen Kristine Ellermanns Legat, stort Kr. 10 000.00. Legatets Renter skal aarlig anvendes til Betaling af Forpleiningsomkostninger ved trængende Børns Ophold i Kysthospitalet i Hagevik. Skulde Hospitalet nedlægges, bliver Legatets Renter at anvende i lignende Øiemed til Bestridelse af Omkostninger ved trængende Børns Forpleining eller Ophold i en lignende Indretning i eller ved Bergen.

Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 13 Mai 1899.

7) Johan Plahte Krohns Legat, stort Kr. 2 000.00, hvoraf Renterne først skal oppebæres af 2 i Fundatsen navngivne Damer og derefter anvendes til Understøttelse af to over femti Aar gamle, forældreløse, trængende og svagelige Piger af Kjøbmandsstanden i Bergen.

Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 19 Mai 1899.

8) Nils og Hanne Dahls Legat til Enker og Syge, stort Kr. 20 000.00. Af Renterne oppebærer 2 i Fundatsen nævnte Damer til sin Død tilsammen Kr. 450.00. Forøvrigt uddeles Legatets Renter i aarlige Portioner paa 100 Kroner til:

a) Enker med uforsørgede Børn,
b) Familier, i hvilke Forsørgeren ved Sygdom er udygtig til Arbeide, og
c) enlige Syge,

som hører hjemme i Johanneskirkens Sogn eller ikke fjernere end i 4de Led er i Slægt med Legatstifteren, forhenværende Raadmand Nils Alstrup Dahl, eller hans Hustru, Johanne Marie Dahl, født Hambro.

Fundatsen er stadfæstet ved høieste Resolution af 5 September 1899.

9) Theodor Høegh og Hustrus Legat, stort Kr. 8 179.64, hvoraf Renterne oppebæres af 4 i Fundatsen nævnte Personer i 4 lige store Portioner. Eftersom nogen af disse afgaar ved Døden, uddeles Portionerne til værdige, trængende Skipperenker.

Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 3 Oktober 1899.

10) Wilhelm Harloff Larsens Legat, stort Kr. 1 000.00. Renterne af Legatet uddeles hvert Aar af Bergens Kathedralskoles Skoleraad til Bedste for en Discipel af denne Skoles Gymnasium paa den Maade, som Skoleraadet finder tjenligt. Under ellers lige Vilkaar er Testators, Kantor W. Harloffs Slægtninge fortrinsberettigede.

Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 9 December 1899.

11) Strand og Hustrus Legat, stort Kr. 110 000.00, hvoraf Renterne skal tildeles endel i Fundatsen opregnede Personer og forøvrigt i Portioner paa Kr. 200.00

uddeles til trængende, ikke under 45 Aar gamle Enker og ugifte Kvinder af Borgerstanden i Bergen, fortrinsvis blandt Legatstifterskens, Enkefru Hanna Elisabeth Strands Slægtninge.

Legatet er ikke kongelig konfirmeret, men i Henhold til den for samme under 6 Januar 1899 udfærdigede Fundats overtaget af Formandskabet.

12) Enkefru Gjertrud Magdalene Harmens, født Krohn, har ved Gavebrev af 5 April 1896, konfirmeret ved høieste Resolution af 23 Juni s. A., skjænket Kr. 2 000.00 til Hofagent Dankert D. Krohns Stiftelse. Renterne af Kapitalen skal i lige store Portioner aarlig uddeles til Stiftelsens Medlemmer.

Sluttelig vil man i denne Forbindelse ikke undlade at meddele, at det ved kongelig Resolution af 8 September 1896 er bestemt, at Stiftelsen St. Jørgens Hospital efterhaanden skal omdannes fra et Hospital for fattige Spedalske til et Hospital udelukkende for fattige Tæringssyge. Til at forberede Overgangen nedsatte Kirkedepartementet en Komité. Efter dennes Forslag indkjøbtes i Henhold til kongelig Resolution af 25 Juli 1898 en Del af Gaarden Fuhr i Lyster — Harastølen kaldet — til Tomt for det vordende Tuberkulosesanatorium og ved kongelig Resolution af 13 Juni 1900 erholdt man Tilladelse til at lade Bygningen opføre og gik derefter straks igang dermed.

26. De Søfarendes Fattighus.

Denne Stiftelses nye Bygning paa Nordnes blev tagen i Brug Høsten 1896, i hvilken Anledning der foruden de Personer, som overflyttedes fra den gamle Bygning, blev optaget 32 nye Lemmer i den almindelige Afdeling og 35 i den nyoprettede Afdeling for Skippere, Styrmænd og Førstemaskinister.

Bygningen indeholder 92 Beboelsesværelser, 27 Kjøkkener, Kirke, Forsamlings- & Læseværelse, Sygeværelse, Arbeidsværelse, 3 Baderum samt Vaske- og Brænderum og kostede i færdig Stand Kr. 257 924.38.

Stiftelsens gamle Eiendom i 17 Rode Nr. 46 & 52 blev solgt i Henhold til høieste Resolution af 8 December 1896 for en Kjøbesum af Kr. 60 100.00. Den 31 December 1900 eiede Stiftelsen foruden sin Bygning med Tilbehør en Kapital af Kr. 253 086.08; dens Indtægter og Udgifter udgjorde i Aaret 1900 henholdsvis Kr. 34 116.03 og Kr. 26 714.74. Antallet af Lemmer var ved Udgangen af Aaret 1900: 162, hvoraf 59 Mænd og 103 Kvinder.

Bergens Magistrat, 26 Juli 1904.

Olaj Olsen. C. O. Christensen, kst. Olaf Fismen, kst.

XIV.

Nordre Bergenhus Amt.

Underdanigst Beretning

om Nordre Bergenhus Amts økonomiske Tilstand
i Femaaret 1896—1900.

A. Landdistriktet.

Udstrækning og Folkemængde.

Om samtlige de Forhold, der omhandles i denne Indberetning, findes udførlige Meddelelser i *Amund Helland:* «Topografisk-statistisk beskrivelse over Nordre Bergenhus amt», 1901, hvortil jeg tillader mig at henvise.

I Amtets Udstrækning er intet forandret i Femaaret. Derimod er Amtets gamle Inddeling i Fogderier ophævet, idet Fogedembederne blev nedlagt i 1898 i Henhold til Lov 21 Juli 1894 og deres Forretninger henlagt for den største Del til en ny oprettet Amtskassererbestilling og til to ny oprettede Politimesterembeder.

Folkemængden udgjorde ved Udgangen af 1890: 86 883 [1]), var ved Udgangen af 1895 beregnet til 87 400 [1]) og udgjorde 3 December 1900: 88 106 [1]). Den er saaledes i Tiaaret alene gaaet frem med 1 223 Mennesker. Tilvæksten falder væsentligst paa Selje, Aurland (Jernbanearbeidere), Daviken, Bremanger og Kinn. I de fleste andre Distrikter er der Tilbagegang,

At Folkemængdens Forøgelse er saa liden, er som før at tilskrive Udvandring til Amerika og Udflytning til andre Dele af vort Land, fornemmelig Bergen.

---

[1]) Hertil kommer Florø Ladested med en Folkemængde af 669, 700 og 935.

Udvandringen til oversøiske Lande udgjorde i Femaaret 1819 Personer mod i forrige Femaar 3 320 Personer. Den har altsaa været meget mindre end før. Til Gjengjæld har Udflytningen til Bergen og andre Steder i Landet været adskillig større end sædvanligt.

I. Jordbrug.

Antallet af særskilt skyldsatte Eiendomme var ved Udgangen af 1900:

i Sogn	4 832	med Skyld	11 178	Mark	79	Øre
- Sønd- og Nordfjord	6 114	- —	14 375	—	15	-
Amtet	10 946	med Skyld	25 553	Mark	94	Øre.

Ved Udgangen af 1895 var Antallet 10 108. Forøgelse altsaa 838, hvoraf paa Sogn falder 398 og paa Fjordene 440.

I Sogn havde Lyster den største Gjennemsnitsskyld (2.93) og Sulen den mindste (1.43); i Søndfjord havde Jølster den største (2.93) og Bremanger den mindste (1.00), og i Nordfjord havde Stryn den største (3.09) og Selje den mindste (1.41).

Jordeiendommenes Udstykning er saaledes fortsat ogsaa i dette Femaar og i forøget Maalestok.

Jordleie er ikke synderlig anvendt ligeoverfor særskilt skyldsatte Brug. Jordleiernes Klasse dannes hovedsagelig af Husmænd og andre, som har fæstet ikke særskilt skyldsatte Jordlodder.

Udskiftningsarbeidet har været fortsat med god Fremgang. Af de i Amtet arbeidende 6 Formænd er i Femaaret afsluttet 204 Udskiftningsforretninger, omfattende 1 148 Brug, og udskiftet 398 787 Ar Indmark og 1 022 511 Ar Udmark. I enkelte af de indre Distrikter, hvor man først fik Øinene op for Udskiftningens Gavnlighed og Nødvendighed for Jordbrugets Fremgang, er de største Indmarksfællesskaber nu udskiftede, men i de fleste Distrikter er fremdeles en stor Del saadanne uafgjorte, og da Kravet paa Udskiftning af Udmark er i Stigende, er der endnu ingen Aftagen i Udskiftningsarbeidet at vente. Ved Femaarets Udgang henlaa under Behandling 60 Udskiftningsforretninger og desuden forelaa ikke mindre end 151 uberammede Rekvisitioner om Udskiftning. Tilfølge heraf blev i 1901 Udskiftningsformændenes Antal midlertidig forøget med en.

Den samlede Udsæd af Korn og Poteter opgives i de statistiske Aarbøger saaledes for Amtet:

Aar.	Hvede.	Rug.	Byg.	Havre.	Blandkorn.	Tilsammen Korn.	Poteter.
	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.
1875	1	124	10 357	30 269	4 291	45 042	52 110
1890	14	133	8 998	26 296	2 788	38 229	63 758
1900	1	52	6 932	22 265	1 594	30 844	63 995

Korndyrkningens Formindskelse har altsaa fortsat sig i det sidste Tiaar, medens Potetesdyrkningen har holdt sig gjennemsnitlig uformindsket.

Udsæden pr. 10 Ar stiller sig efter de fra Lensmændene modtagne Opgaver til Femaarberetningen meget forskjellig i de forskjellige Distrikter. Den opgives for Byg fra 36 til 70 Liter pr. 10 Ar, for Havre fra 55 til 140 Liter, for Blandkorn fra 50 til 120 Liter og for Poteter fra 150 til 420 Liter pr. 10 Ar.

Foldigheden stiller sig ogsaa meget forskjellig i de forskjellige Distrikter. Den opgives: for Byg fra 4.3 til 9, for Havre fra 3 til 7, for Blandkorn fra 4.6 til 7 og for Poteter fra 5.5 til 9. I de Distrikter, hvor den opgivne Udsæd er størst, er Foldigheden mindst som Regel.

Det avlede Korn har som før ikke paa langt nær været tilstrækkeligt til Amtets Behov. Med den aftagende Dyrkning og øgende Folkemængde har Indførselen af Korn og Mel selvsagt maattet være tiltagende. Potetesavlingen har derimod — for Amtet regnet underet — givet et ikke ubetydeligt Overskud til Salg; i de ved Havet liggende Distrikter maa kjøbes Poteter.

Udsæden af efternævnte Foderplanter stiller sig saaledes:

	Grønfoder.	Erter.	Vikker.	Græsfrø.
	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.
1890	392	10	22	2 357
1900	1 659	62	14	3 109

Det til andre Rodfrugter end Poteter anvendte Areal er opgivet saaledes:

	Gulerødder.	Turnips.	Kaalrabi.
	Ar.	Ar.	Ar.
1890	75	148	1 101
1900	506	1 603	2 092

Der er altsaa Fremgang. Men det er fremdeles smaat Stel.

Ogsaa Kjøkkenhavedyrkningen vises fremdeles liden Interesse. Under Folketællingen 1900 er opgivet at være anvendt til Kjøkkenhave til-

sammen for det hele Amt 2 319 Ar foruden 585 Ar Ager, der er anvendt til Dyrkning af Kjøkkenhavevækster. Der siges dog at være nogen Fremgang i den senere Tid. Specielt skal paa sine Steder Dyrkning af Kaal, Jordbær og Bringebær være tiltaget.

Frugttrædyrkningen har derimod faaet stor Betydning for de indre Distrikter. Fremskridtene har i de senere Aar været ganske iøinefaldende og specielt har Udplantning af nye Frugttræer tiltaget betydelig. Under Folketællingen 1900 er for det hele Amt det til Frugthaver anvendte Areal opgivet til ca. 54 000 Ar og Antallet af Frugttræer til ca. 113 000 Stykker.

Af Tobak har der været avlet endel i Lyster og nogle andre Distrikter i Indre Sogn. Den samlede Avl er anslaaet til 20—30 000 Kg. aarlig. Den har i de sidste Aar neppe været i Stigende. Nu er der Spørgsmaal om at forbyde den eller lægge Produktionsafgift paa den af Hensyn til den høie Told paa Tobak.

Af Jordforbedringsarbeider, saasom Rydning og Opdyrkning af Nyland, Grøftning m. v., er der blevet mere i de senere Aar. Interessen derfor er aabenbart i Stigende. Efter Anvisning af Landbrugsingeniøren og Amtsagronomerne er der udført ikke saa faa Arbeider til Beskyttelse af Eiendom, til Indvinding eller Forbedring af Jord og navnlig til Nylandsdyrkning. Laan af Jorddyrkningsfondet, som man før sjelden søgte her i Amtet, er i de senere Aar blevet ganske hyppige.

Det landøkonomiske Bygningsvæsen har gjort jevn Fremgang. Tidsmæssige Udhusbygninger bygges der flere af. Amtsagronomernes Hjælp søges hertil noksaa meget. Og der sørges for bedre Opsamling og Tilgodegjørelse af Gjødselen. Der er dog endnu ret mange, som hjælper sig selv og følger det gamle Stel.

I 1900 blev der af Vestlandsamternes Landhusholdningsselskaber oprettet en Fællesindkjøbsforening for Kraftfoder, Kunstgjødning og Frø. Denne Forening besørger gjennem en fælles Forretningsfører hvert Aar samlet Indkjøb efter Bestillinger fra de lokale Landboforeninger mod kontant Betaling. Tanken er, at derved skal kunne skaffes god og ægte Vare til billigst mulig Pris. Den synes at ville faa adskillig Betydning.

Under Forsøgsleder Bastian Larsens Overledelse har der omkring i Amtet været afholdt endel Dyrkningsforsøg med Poteter og andre Rodfrugter, Korn, Græs og Engforbedringsmaader for at finde ud de for Forholdene her bedst skikkede Arter og i hvilken Grad de forskjellige Dyrknings- eller Behandlingsmaader har Indflydelse paa Lønsomheden.

Brugen af forbedrede Redskaber og Maskiner er blevet mere

almindelig, skjønt Fremgangen i flere Distrikter er uden nævneværdig Betydning. Af efternævnte Maskiner og Redskaber er opgivet:

Aar.	Slaamaskiner.	Saamaskiner.	Arbeidsvogne, 4-hjulede.	Arbeidskjærrer, 2-hjulede.
1890	43	115	465	10 261
1900	361	135	435	9 528

Det maa erindres, at Amtets Naturforhold, specielt Jordeiendommenes stærkt kuperede Terræn med oftere stenfuld Jord, Fællesrettigheder i Ind- og Udmark, Fællesbeitning o. s. v., virker mere eller mindre hemmende for Indførelse af nye Driftsmaader, for Brugen af nyere Redskaber og Maskiner, for Nylandsdyrkning, for Jordens bedre Dyrkning og Fredning, — i det hele for Forbedring og Fremskridt.

Amtet har i Femaaret havt to Landbrugsskoler. Den ældre paa Mo i Førde har virket som før og udexamineret hvert andet Aar 12 Elever. Paa Rikheim i Lærdal blev fra Nytaar 1898 en ny Skole sat igang med 15 ordinære og 5 betalende Elever. Til Skolens 2det Kursus, der begyndte ved Nytaar 1900, blev optaget 15 ordinære og 9 betalende Elever. Til begge Skolers Kurser har meldt sig flere Elever, end de kunde modtage. Ved begge Skoler er Kurset 2-aarigt og theoretisk-praktisk. Skolegaardene, hvoraf Mo eies og Rikheim forpagtes af Amtet, drives for Skolebestyrerens Regning.

Amtet har siden 1898 havt 2 omreisende Amtsagronomer, der begge har havt fuldt op at gjøre.

Amtets Landhusholdningsselskab har i Femaaret lønnet 2 Amtsgartnere samt først 1 og siden 3 omreisende Lærerinder i Hus- og Madstel. Det har videre ydet Bidrag til Indkjøb af Avlsdyr, til Afholdelse af Fjøsskuer, Dyrskuer, Hoppe- og Følskuer og andre Udstillinger, til Præmier for Melkeregnskaber og Budeier, til Forsøg med Saaning af Skogfrø og Plantning i uindhegnet Mark, til Plantekulturforsøg. Fremdeles har det uddelt Reisestipendier til Mænd og Kvinder, der vilde sætte sig nærmere ind i Landbrugsvæsenet, ydet Stipendier til Ophold ved Landbrugs- og Husflidskurser, indkjøbt og uddelt Landbrugsskrifter m. v. Siden 1898 har det ladet afholde hvert Aar et kortere (6—8 Ugers) Havebrugskursus for 8—10 Elever paa Gaarden Herum i Lyster, og i 1900 lod Selskabet sammen med Søndre Amt for første Gang afholde et 12 Dages Foredragskursus ved Bergens Museum med 4 Foredrag pr. Dag over forskjellige Grene af Landbrugs-, Husdyrbrugs- og Havebrugslæren; disse Kurser er det Tanken at fortsætte. Endelig har Selskabet sammen med de andre Vestlandsamters Selskaber dannet en Fællesindkjøbsforening for Kraftfoder, Kunstgjødning og Græsfrø samt faaet oprettet et Skogplantningsselskab for Amtet.

Det ordinære Bidrag til Selskabet af Stat og Amt har siden 1898 udgjort 5 200 Kr. I nogle Aar har det derhos faaet et extraordinært Bidrag af Staten til Indkjøb af Avlsdyr, ligesom Stat og Amt har ydet extraordinært Bidrag til de ovennævnte Havebrugs- og Foredragskurser.

Selskabet har havt en øgende Tilslutning af lokale Landboforeninger, hvis Antal i 1900 var 42. Selskabets Medlemsantal var samme Aar 174.

Af de ved Selskabets Foranstaltning afholdte Dyrskuer og Udstillinger skal nævnes:

Den sædvanlige Amtsudstilling af Buprodukter, Have- og Agerprodukter samt Industriprodukter holdtes i 1897 i Førde og i 1900 i Indviken. I de øvrige Aar holdtes ingen saadan Udstilling i Amtet af Hensyn til den store Landsudstilling, der afholdtes i Bergen i 1898, og hvortil Selskabet bidrog paa flere Maader.

Fra og med 1898 er Buprodukter udskilt fra den almindelige Amtsudstilling, idet der er oprettet en Meieriforening for Amtet, der holder Udstilling hver Vaar med Bidrag af Selskabet. Saadan Meieriudstilling holdtes i 1898 i Gloppen, 1899 i Balestrand, 1900 i Askvold.

Dyrskuer holdtes i 1896 i Olden, Stryn og Breim, 1897 i Borgund, Lyster, Hyllestad og Hornindalen, 1898 i Lyster, Hafslo, Vik, Arnefjord, Lavik, Stryn og Gloppen, 1899 i Aurland, Indre Holmedal, Vevring og Indviken og i 1900 i Selje og Olden.

Fjøsskuer holdtes i 1896 i Gloppen og Jølster, 1897 i Askvold og Eid, 1898 i Indviken og Naustdal, 1899 i Gulen og Daviken og i 1900 i Balestrand, Stryn og Breim.

Derhos har der været holdt en Række Kaaringsmøder for Kjør og Ungkvægskuer, ved hvilke kun Præmier for godt Opdræt har været uddelt.

Ligesaa har der været holdt en Række Hoppe- og Følskuer omkring i Amtet.

I de sidste Aar har Selskabet forberedt de med særskilt Bidrag af Stat og Amt afholdte Kvæg- og Faareudstillinger m. v.

En Fjærkræudstilling blev afholdt i Førde 1900.

Høhøsten var i 1896 over et Middelsaars, i 1897 omtrent et Middelsaars, i 1898 under, i 1899 et godt Middelsaars og i 1900 under et Middelsaars.

Kornhøsten var i 1896 som i et godt Middelsaar, i 1897 og 1899 omtrent som i et Middelsaar og i 1898 og 1900 noget under.

Potethøsten var i 1896, 1899 og 1900 som i et godt Middelsaar, i 1897 under middels og i 1898 middels.

Frugthøsten var i 1896 et knapt Middelsaars, slog godt til i 1897, mislykkedes i 1898, var i 1899 som i et Middelsaar og i 1900 under middels.

2. Fædrift.

Kreaturholdet udgjorde efter den officielle Statistik for det hele Amt:

Aar.	Heste.	Storfæ.	Faar.	Gjeder.	Svin.	Rensdyr.
1875.....	9 252	92 360	179 917	40 627	9 625	231
1890.....	8 400	87 388	156 184	42 182	12 503	664
1900.....	9 621	77 519	120 303	44 347	14 618	566

Man ser her en fortsat betydelig Nedgang i Antallet af Storfæ og Faar, men en Stigning i Antallet af Heste, Gjeder og Svin. Nedgangen i Antallet af Storfæ og Faar skyldes antagelig for en Del, at 1900 var et mindre godt Høaar, medens Høhøsten i 1890 var som i et godt Middelsaar. For en Del har den dog utvivlsomt ogsaa sin Grund i bedre Fodring og deraf følgende Nedsættelse af Besætningerne.

Hesteavlen omfattes med stigende Interesse, der væsentlig kan forklares af de jevnt høie Hestepriser. I Lensmændenes Opgaver angives Opdræt og Salg af Heste i Femaaret at have tiltaget i 19 Distrikter, være uforandret i 10 og noget eller lidt aftaget i 2 (se vedføiede Tabel I). Det er især i de indre Distrikter, Fremgangen findes. De offentlige Foranstaltninger til Hesteavlens Fremme er i Femaaret udvidede og har bidraget til Fremgangen. I Indre og Midtre Sogn, der driver Avl af Døleracen, holdes fremdeles Udstillingen i Lærdal hvert Aar som Statsudstilling. Ligeledes drives fremdeles Hesteavlsæteren i Tunsbergdalen for Døleheste. Foruden Statens Hingst «Fanaraak» benyttes ogsaa den i 1898 for Amtets og Statens Regning indkjøbte Dølehingst «Skagastøl». Disse to Hingste har skiftet om at være i Sæterhavnen. Desuden har et Aktieselskab i Sogndal anskaffet 1 og et Selskab i Vik 2 Dølehingste med Statsbidrag. I Ytre Sogn og i Fjordene er Avlen rettet paa Heste af Fjordracen. Her har man en aarlig Statsudstilling i Nordfjordeid og en aarlig Stats-Amtsudstilling i Førde. Af Hingste af Fjordracen er der med Stats- og Amtsbidrag stationeret en i hvert af Herrederne Gulen, Ytre Holmedal, Førde, Jølster, Selje og Stryn. Derhos har et Aktieselskab i Lavik og et i Glopppen anskaffet hver sin Fjordhingst med Statsbidrag. Der benyttes ogsaa endel mere og mindre fremragende private Hingste. Hoppe- og Følskuer har aarlig været afholdt med Bidrag af Landhusholdningsselskabet og under Ledelse af Statskonsulent Stenersen. Udstillinger, Hoppe- og Følskuer, har overalt havt stor Tilslutning, ligesom de fleste af Stamhingstene har været benyttet i stor Udstrækning. Til Udstillingerne er knyttet Hestemarked. Medens Hesteavlen for de fleste Steders Vedkommende saaledes kan siges at være i jævn Fremgang, maa det dog tilføies,

at Opdrættet og Stellet i Almindelighed fremdeles staar tilbage, og at man for det meste er for snar til at sælge de bedste Dyr ud af Distriktet.

I Lensmændenes Opgaver er Prisen for Arbeidsheste i 1900 i Indre og Midtre Sogn sat til 300—400 Kr., i Ytre Sogn og Søndfjord til 200—300 Kr. og i Nordfjord til 250—375 Kr. (se vedføiede Tabel II). Prisniveauet kan siges at være hævet siden 1890 med gjennemsnitlig ca. 75 Kr.

Kvægavlen er den Næringsgren, som i Femaaret stærkest har optaget Gaardbrugernes Interesse, og i hvilken den største Fremgang er at finde. En væsentlig Grund hertil tør være at søge i de offentlige Bidrag, der har været ydet til Indkjøb og Underhold af Stamdyr. Dette har samlet Interessen om den egentlige Avl, ledet til Oprettelse af Kvægavlsforeninger, Indkjøb og Udstationering af Okser, Valg eller Kaaring af Avlsdyr, Afholdelse af Kvægudstillinger og Fjøsskuer m. v. Efter Meddelelse fra Statskonsulent Stenersen er der i Femaaret oprettet 61 nye Kvægavlsforeninger; Amtet tællede i August 1901 ialt 86 saadanne. Der har i Femaaret været afholdt 11 Fjøsskuer, 23 Bygdedyrskuer, 31 Okse- eller Ungkvægskuer, 54 Kaaringsskuer og 12 større Kvægudstillinger. Af de sidste har Udstillingen i Gloppen været afholdt hvert Aar med udelukkende Statsbidrag, hvorhos der hvert Aar har været holdt Kvægudstillinger i Førde og Sogndal med Stats- og Amtsbidrag. De har alle nydt stor Tilslutning. Overalt arbeides der for Forædling af det stedegne Kvæg med Renavl som Maal. I 1898 deltog Amtet ved Landsudstillingen i Bergen med et større Antal Dyr, der vandt megen Anerkjendelse.

Medens saaledes Interessen for Avlen er i den ønskeligste Fremgang, kan dette ikke siges om Dyrenes Fodring, Røgt og Pleie i samme Forhold, og heri tør man finde Forklaring til, at Kvægavlens Udvikling i mange Bygder ikke har gjort saa store Fremskridt i Femaaret, som der en Tid kunde ventes.

Blandt de Ting, som hemmer Fremgangen, maa først nævnes den Maade, hvorpaa Kaarkontrakter sædvanlig stiftes her, nemlig saaledes, at Kaaryderen tilpligtes at fodre og røgte et vist Antal Kreaturer for Kaartageren. Dette Antal sættes efter gammel Skik saa høit, at skal Kaaryderen fodre alle Gaardens Kreaturer ordentlig, vil hans egen Besætning maatte indskrænkes betydelig og han selv lide Tab, medens Fordelen ved den bedre Fodring kommer Kaartageren tilgode. Landhusholdningsselskabets Bestyrelse har søgt at faa forandret denne Maade at ordne Kaarholdet paa, idet den bl. a. har ladet udgive Brochurer, der paaviser Ulemperne ved de gamle Kaarkontrakter og fremholder Fordelene ved at stipulere direkte Ydelse af Landmandsprodukter, som Melk og Smør. Men det gaar selvsagt sent med at faa Skikken forandret. Knapfodringen har dernæst ogsaa sin Aarsag i den Maade, hvorpaa Sæterdriften endnu paa de fleste Steder er ordnet, idet man knapfodrer om Vinteren for at kunne sende saa mange Dyr som muligt paa Beite om Sommeren.

Imidlertid kan der ogsaa ved Fjøsstellet spores en Del Fremgang i Femaaret. Dette følger almindelig Meieridriften og vil derfor helst findes i de Bygder, hvor der er oprettet Meierier. Oftest er dog Vinterfodringen endnu knap og ensidig. Foderblandinger er sjeldnere anvendt.

I vedføiede Tabel III er samlet Lensmændenes Opgaver over det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko i 1900. Her hidsættes Gjennemsnittene for Amtets tre Hoveddele, sammenlignet med de i forrige Femaarsberetning anslaaede Gjennemsnit:

Distrikt.	Overhovedet i Distriktet.		For de mere fremskredne Gaardbrugere.	
	1895.	1900.	1895.	1900.
	l.	l.	l.	l.
Sogn	978	1 054	1 342	1 394
Søndfjord	886	929	1 207	1 279
Nordfjord	788	956	1 150	1 269

Efter disse Opgaver skulde der være en paatagelig Fremgang. Opgaverne er dog ikke at anse for sikre. Der føres ikke Melkeregnskab uden ganske undtagelsesvis og Opgaverne er saaledes leverede efter Skjøn.

Melkeproduktionen opgives af Lensmændene at være «meget» tiltaget i Førde, Eid, Hornindalen, Gloppen, Breim, Indviken og Stryn, «noget» eller «lidt» tiltaget i Jostedalen, Aardal, Lærdal, Aurland, Balestrand, Vik, Kirkebø, Lavik, Gulen, Sulen, Askvold, Ytre og Indre Holmedal, Jølster, Kinn og Vevring, Bremanger, Daviken, og «uforandret» i Lyster, Hafslo, Borgund, Sogndal, Leikanger, Hyllestad, Selje (se vedføiede Tabel III).

Af Fællesmeierier fandtes ved Udgangen af 1895 22 med en indveiet Melkemængde for Aaret af 2 341 957 Kg. Ved Udgangen af 1900 var Meieriernes Antal steget til 63 med en indveiet Melkemængde af 5 771 000 Kg. Herfor var udbetalt til Leverandørerne Kr. 329 000 eller i Gjennemsnit 5.7 Øre pr. Kg., efterat Skummetmelken — eller dens Værdi beregnet til 2 Øre pr. Kg. — er beregnet frit tilbage til Leverandørerne. I Femaaret er altsaa det ved Meierierne behandlede Melkekvantum mere end fordoblet. Den første Plads indtager i Henseende baade til Antal og Melkemængde Jølster og Førde. Derefter kommer Breim, Stryn, Eid, Indre Holmedal, Hornindalen, Askvold, Balestrand, Lærdal, Leikanger, Indviken, Sogndal. I 5 andre Herreder er der Meierier af mindre Betydning. I de øvrige Herreder ingen.

Mindst $^3/_4$ af det producerede Meierismør afsættes til England; det meste af det øvrige gaar til Kristiania.

De fleste af Meierierne er smaa, hvorfor de almindelig drives ved Haandkraft. Dog drives der 16 ved Vandkraft og 5 ved Damp.

Den udenfor Meierierne foregaaende Tilvirkning af Smør er forbedret. Mange Gaardbrugere, der ikke har Adgang til Meieri, har paa egen Haand skaffet sig Haandskummemaskiner (Separatorer) for eget Brug. Omsætningen foregaar fremdeles for en ikke ringe Del gjennem Landhandlere og Opkjøbere.

Medens Gaardbrugerne i stor Udstrækning sender sin Melk til Meieri eller sælger sit eget Smør, kjøber de igjen til Brug i Husholdningen Margarinsmør, der er billigere.

Salg af Smør (se Tabel III) angives at have «megen» Betydning for alle Amtets Herreder undtagen Kirkebø og Selje, hvor Smørsalget kun tillægges «nogen» Betydning. I forrige Femaarsberetning kom flere Herreder ind under denne sidste Klasse.

De almindelige Smørpriser i 1900 er af 11 Lensmænd opgivet til Kr. 1.60 og af 9 til Kr. 1.40 pr. Kg. De øvrige 11 Lensmænd har opgivet fra 1.32 (Kinn og Vevring) til Kr. 1.80 (Breim, Stryn og Indviken). Prisniveauet ligger høiere end i 1895.

Melkesalg (udenfor hvad der leveres til Meierierne) har fremdeles kun i enkelte Herreder videre Betydning. Naar Lensmændene i Gloppen og Breim samt Hornindalen har tillagt det «megen» Betydning for disse Distrikter (Tabel III), menes dermed vistnok Salg til Meierier.

Salg af Hornkvæg har megen Betydning for de fleste Herreder. Det angives at være «meget» tiltaget i 2 Herreder, «noget» eller «lidt» tiltaget i 10 Herreder, lidt eller noget aftaget i 6 og at være uforandret i de øvrige 13 Herreder (se nærmere Tabel I). Den gjennemsnitlige Værdi af Kreaturer i 1900 er i Lensmændenes Opgaver angivet saaledes i de forskjellige Herreder (se Tabel II): Okser fra 40 til 100 Kr. pr. Stk., Kjør fra 40 til 80 Kr., Ungnøt fra 25 til 55 Kr. og Kalve fra 5 til 25 Kr. pr. Stk. Disse Priser omfatter aabenbart ikke Avlsdyr, hvoraf navnlig Okserne har været betalt med omkring 300 Kr. pr. Stk. og endog op til 500 Kr.

Faareavlen har ligesom Kvægavlen været omfattet med megen Interesse i Femaaret. Der drives Renavl med Cheviot eller almindeligst Krydsning mellem denne og gammel norsk Race. Der foretages stadig Indkjøb af Avlsdyr til Distriktet, baade af Enkeltmand og Foreninger; de sidste faar halvt Bidrag af Landhusholdningsselskabet. Fra og med 1899 har der med Bidrag af Stat og Amt været holdt 2 aarlige Faareudstillinger, den ene i Sogn, den anden vekselvis i Sønd- og Nordfjord.

I Lensmændenes Opgaver (Tabel I) angives Faareholdet at være «meget tiltaget» i Eid og særdeles meget aftaget i Jostedalen; forøvrigt angives det «noget» eller «lidt» tiltaget i 12 Herreder, noget eller lidt aftaget i 6 Herreder og

uforandret i Resten. I det hele viser dog Statistiken, at Faareholdet er aftaget, idet Antallet fra 1890 til 1900 er gaaet ned med ca. 36 000 Stkr.

Export af levende Faar har heller ikke i sidste Femaar havt nogen Betydning.

Den gjennemsnitlige Værdi af Faar er i Lensmændenes Opgaver for 1900 angivet i de forskjellige Herreder fra 10 til 18 Kr. (se nærmere Tabel II) mod fra 8 til 16 Kr. i 1895.

Salg af Uld er fremdeles af liden Betydning, idet Ulden forbruges inden Herrederne. Uldsalg angives dog at have «megen» Betydning for Sulen og «nogen» Betydning for Lærdal, Aurland, Askvold. Se nærmere Tabel III.

Gjedeholdet er fremdeles tiltaget lidt. Fornemmelig i Sogn findes det i flere Distrikter ganske fordelagtigt. Den gjennemsnitlige Værdi af Gjeder er i Lensmændenes Opgaver for 1900 (se Tabel II) angivet til 8—16 Kr. pr. Stk. Der har ikke været lagt Arbeide paa at forbedre Racen eller Stellet.

Osteproduktionen omfatter som før fornemmelig Gammelost, Hvidost og Mysost. Endel af Meierierne er begyndt at yste Gammelost. Om denne Ystning vil faa videre Betydning, vides endnu ikke; dog antages, at man ved Smaameierier, hvor man yster med Forsigtighed, kan have godt Udbytte af at anvende den skummede Melk til Gammelost. Forøvrigt er Osteproduktionen neppe undergaaet nogen væsentligere Forandring. Ostesalget angives at have «megen» Betydning for Aardal, Sogndal, Aurland og Vik og «nogen» Betydning for 11 andre Distrikter i Sogn og Fjordene. Se nærmere Tabel III. Ostepriserne er stegne.

Svineholdet er siden 1890 steget med over 2 000 Stkr. I Antal staar Amtet som Nr. 4 blandt Landets Amter. I de seneste Aar er der begyndt Arbeide for Svineavlen, idet endel Gaardbrugere vides at have indført Avlsdyr af Yorkshireracen, ligesom Landhusholdningsselskabet med Bidrag af Stat og Amt har oprettet en Avlsstation i Olden til Opdræt og Salg af stor Yorkshirerace. Den gjennemsnitlige Værdi af Svin er i Lensmændenes Opgaver for 1900 angivet til mellem 30 og 70 Kr. pr. Stk. Se nærmere Tabel II. Med de stigende Priser vil antagelig Interessen stige.

Af Fjærkræ har Amtet tidligere ikke havt stort. I sidste Femaar er dog Interessen vaagnet, saa Antallet er steget forholdsvis betydeligt, hvad Høns angaar. Det udgjorde ved Udgangen af 1890 15 921 Høns, men var ved Udgangen af 1900 steget til 34 946 Høns. Af andet Fjærkræ og Bikuber har Amtet intet nævneværdigt. Landhusholdningsselskabet har i Femaaret ydet Bidrag til en Fjærkræudstilling i Førde samt lidt til Rugeæg.

Husdyrenes Sundhedstilstand har i Femaaret været god. Af ondartede smitsomme Sygdomme har kun enkelte spredte Tilfælde, fornemmelig af

Miltbrand, ondartet Catarrhalfeber og Rødsyge, forekommet. Den tidligere saa hyppig forekommende Braasot har været i Aftagende. Faareskab har Amtet været helt fri for. Af mildere smitsomme Sygdomme har Kværke blandt Hestene oftere optraadt, men er blevet trængt tilbage. Kvægtuberkulose har vist sig i alle hidtil undersøgte Bygder, skjønt for det meste forholdsvis lidet udbredt.

Amtet har 3 Amtsdyrlæger.

3. Skogdrift.

Efter Lensmændenes Opgaver for 1900 meddeles følgende:

Medens de fleste Herreder har nogen Skog, findes der kun i følgende Herreder Skog af betydelig Udstrækning: Aardal, Sogndal, Kinn, Daviken, Gloppen og Breim, Indviken, Hornindalen. Derefter kan antagelig nævnes Leikanger, Indre og Ytre Holmedal, Førde og Naustdal, Stryn.

Birk og Furu samt paa sine Steder Orren er de skogdannende Træer i Amtet; Granen har næsten ingen Udbredelse.

Tømmerflødning foregaar intetsteds i Amtet.

Større Salgslast eller Smaatømmer leverer intet Herred i betydeligt Omfang, medens Aardal, Hafslo, Sogndal, Leikanger, Hornindalen, Indviken, Gloppen og Breim leverer i noget Omfang og Lærdal, Balestrand, Kirkebø, Lavik, Hyllestad, Indre og Ytre Holmedal, Bremanger, Daviken, Eid og Stryn i ringe Omfang.

Bygningstømmer kjøbes i større eller mindre Grad af alle Herreder undtagen Jostedalen, Hafslo, Sogndal, Leikanger, Kirkebø, Hornindalen, Indviken, Gloppen. En større Del af dette Tømmer tilføres fra andre Landsdele og omsættes ved Trælastlagere i de ytre Distrikter.

Salg af Brændeved har større eller mindre Betydning for alle Amtets Herreder undtagen Jostedalen, Lyster, Lærdal, Gulen, Sulen, Askvold, Selje.

Kjøbe Brændeved maa Herrederne Jostedalen, Lærdal, Gulen, Sulen, Askvold, Bremanger og Selje.

Torv bruges til Brænde i betragtelig Udstrækning af Gulen, Sulen, Hyllestad, Askvold, Kinn og Vevring, Bremanger, Selje, Daviken; i ringere Grad i Ytre Holmedal og Eid. Torvmyrer af betragteligt Omfang findes i Askvold, Jølster, Kinn og Vevring, Bremanger, Selje, Daviken, Gloppen, Eid.

Middelprisen pr. Meterfavn Brændeved, nedført i Bygden, opgives i de forskjellige Herreder for Birk til mellem 12 og 18 Kr., for Furu mellem 9 og 15 Kr., for Or mellem 8 og 13 Kr.; det er adskillig høiere end i forrige Femaar. Ogsaa andet Trævirke har været godt betalt.

Foruden almindelig Salgslast og Brændeved sælges der i betragteligt Omfang Planker fra Sogndal og Hornindalen, Bord fra Aardal, Hafslo, Sogndal, Leikanger, Hornindalen, Tøndestav (eller Tønder) fra Aardal, Indre Holmedal, Kinn, Hornindalen, Stryn, Indviken, Gloppen, Tøndebaand fra Leikanger, Balestrand, Eid, Stryn, Indviken, Gloppen, Einepaaler og -stør fra Kirkebø og Eid m. fl. Steder, Næver og Bark fra Førde og Naustdal m. fl. Steder.

I det hele er det antaget, at Amtet producerer mere Trævirke, end det forbruger. Imidlertid gaar Skogene tilbage, og Aarsagerne er dels, at der ved Hugsten tages lidet Hensyn til Betingelserne for Skogenes Fornyelse, og dels at der aarlig udføres af Amtet en Mængde Trævirke af forskjelligt Slags, fornemmelig til det søndre Amt og Bergens By.

Skogen opgives at være gaaet mærkbart eller noget tilbage i Herrederne Aardal, Aurland, Kirkebø, Sulen, Hyllestad, Indre Holmedal, Kinn, Selje, Daviken (for Birkens Vedkommende), Hornindalen, Indviken, Stryn og Gloppen. I Ytre Holmedal angives den at være gaaet frem og i Borgund og Bremanger lidt frem. I de øvrige Herreder skulde den være omtrent uforandret.

Snaumark skikket til Skogkultur findes der i alle Herreder, i mange i betydeligt Omfang.

Men Saaning eller Plantning er ikke foretaget af privat Skogeier i betragtelig Udstrækning. Lidt opgives at være gjort i Leikanger, Balestrand, Vik, Hyllestad, Ytre Holmedal, Jølster, Bremanger, Hornindalen, Gloppen, Breim.

Heller ikke Indsamling af Kongler til Indvinding af Træfrø er foretaget undtagen lidt i Leikanger, Hornindalen, Gloppen og Breim.

I Driftsmaaderne er der neppe nogen større Forandring. Specielt foregaar Løvning til Kreaturfoder i noget nær uformindsket Omfang.

I Henhold til Lov af 20 Juli 1893 om Værnskogens Bevarelse og mod Skogenes Ødelæggelse blev det bestemt af Amtsthinget i 1895, at der i alle Amtets Herreder skal istandbringes Værnskogsvedtægter. Det har gaaet langsomt med at faa denne Bestemmelse gjennemført. Dels har Skogforvaltningen ikke havt tilstrækkelig Tid at afse til Befaring af Skogene og Istandbringelse af Regler for, hvad der skal ansees for Værnskog m. v. Dels har Sagen flere

Steder mødt Modvillie i Distrikterne, idet man har betragtet Paabudet som Formynderskab og fundet det urimeligt, at Skogeierne ikke helt frit skal faa styre og stelle sin Skog. Denne Modvillie, der i den senere Tid nogle Steder er kommet stærkere tilorde, har i enkelte Herreder ledet til Sagens Udsættelse og i andre til, at Bestemmelserne om hvad der skal regnes som Værnskog er blevet mindre virkningsfulde. Hidtil er Værnskogsvedtægter kun istandbragt for Aurland, Breim, Gloppen, Stryn, Ytre Holmedal, Jølster, Eid og Kinn. I følgende Herreder er Værnskogens Grændser fastsat og Vedtægter vedtaget, men af forskjellige Grunde er disse ikke indsendt til Approbation: Indre Holmedal, Førde, Naustdal, Hornindalen, Indviken. I følgende Herreder er Værnskogforslaget behandlet uden Afgjørelse og Vedtægterne delvis diskuteret: Vik, Kirkebø, Gulen, Sulen, Hyllestad, Bremanger. I Selje er Værnskogforslaget vedtaget, men endnu ingen Vedtægter fremlagt. I Leikanger er Værnskogforslaget reduceret til ingenting, saa at der vanskelig kan blive Tale om Vedtægter. I de øvrige Herreder har Sagen endnu ikke været behandlet i Herredsstyret, medens dog Værnskogforslag er udarbeidet og forelagt til Bekjendtgjørelse og Behandling (undtagen for Aardal).

Der blev i 1896 efter Initiativ af Skogforvalter Vonen i Forening med Landhusholdningsselskabets Bestyrelse stiftet et Skogplantningsselskab for Amtet, der med Bidrag dels fra Stat og Amt, dels fra Herrederne har ved Skogforvalterens Hjælp foranstaltet Plantninger omkring i Distrikterne, som oftest under Medvirkning af Skolebørn — ledet af en Plantør. I det sidste har Selskabet havt 3 Plantører i sin Tjeneste. Der er udplantet en hel Del Trær, fornemmelig Furu og Gran, ligesom der er udsaaet adskilligt Træfrø. Selskabet tør dog have sin største Betydning deri, at det har vakt Interessen for Skogsagen inden Amtet, navnlig ved at Lærere og Skolebørn er taget med i den. Og det tør ventes, at denne Interesse vil give sig Udslag i mere omsigtsfuld Behandling af Skogen og i videregaaende Foranstaltninger til dens Bevarelse og Fornyelse saavel som til at faa beplantet eller besaaet endel af Amtets betydelige for Skogkultur skikkede Snaumark. Ved Oprettelsen af det norske Skogselskab og ved de rigeligere Pengemidler, som derved kan tilføres Bevægelsen, vil forhaabentlig denne faa større Magt. Det gjælder imidlertid ogsaa her, at det raadende Fællesskab i Udmark og et vidtdrevet Sambeite hemmer Arbeidet.

Staten har ogsaa i sidste Femaar kjøbt endel Skog i Amtet. Derhos er der udført endel private Skoganlæg med direkte Statsbidrag under Ledelse af den offentlige Skogforvaltning.

4. Fiskerier.

Efter de statistiske Aarbøger meddeles følgende Oversigt over Udbyttet af Amtets Kystfiskerier i Femaaret:

Aar.	Skrei.	Sild.	Sei, Lange etc.	Laks og Søørret.	Hummer.	Østers.	Samlet Værdi.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896.....	67 622	571 412	111 778	108 531	13 342	108	872 793
1897.....	224 541	1 452 737	79 125	154 289	12 795	72	1 923 559
1898.....	339 819	265 867	89 347	128 058	11 030	144	834 265
1899.....	321 355	634 600	261 950	150 107	11 436	150	1 379 598
1900.....	225 205	552 194	283 010	179 439	10 417	60	1 250 325
						Samlet Værdi i Femaaret	6 260 540

Disse Fiskerier har altsaa i Femaaret bragt et Udbytte, der er mere end dobbelt saa stort som Udbyttet i forrige Femaar, da det for de samme Fiskerier var anslaaet til en Værdi af Kr. 2 904 650. Det er især Sildefiskerierne, som har givet øget Udbytte, ligesom ogsaa Fisket af Sei, Lange, Kveite etc. saavelsom af Laks og Søørret har faaet større Betydning.

Femaaret har bragt den glædelige Nyhed, at Vaarsildfisket mere og mere har antaget den Form, det havde i «de gode, gamle Dage», og efter alle menneskelige Beregninger kan ventes at ville slaa til igjen. Jeg henviser derom til de af vedkommende Opsynschef afgivne, trykte Beretninger.

Femaaret kan derhos opvise Fremskridt i Driftsmaaden paa Fiskeriernes Omraade. For nogle Aar siden lod endel Fiskere fra Daviken ved Hjælp af et Laan af Havfiskefondet bygge et Fiskedampskib, hvormed de Vinter som Sommer har drevet Fiske paa Bankerne udenfor Nordre Bergenhus og Romsdals Amters Kyststrækning med Station ved Moldøen. Foretagendet gav tilfredsstillende Udbytte. Og Exemplet er senere fulgt af flere. Der er nu Spørgsmaal efter Laan af Havfiskefondet til nye Dampbaade fra snart alle Amtets Kystdistrikter. Denne Omlægning af vort hidtidige Fiskestel og Brud med dets gamle utidsmæssige Fiskefarkoster synes at skulle faa god Fart. Med de mere moderne Redskaber er det bl. a. ogsaa Hensigten at deltage i Sildefiskerierne omkring Storbritannien, der jo allerede i flere Generationer har indbragt saavel nævnte Rige som Holland og i senere Aar ogsaa Tyskland saa meget, og hvor vi, uagtet sjøfarende Nation, hidtil har været den ledige Tilskuer. Med den Bevægelse, der saaledes er reist, og med Støtte i de praktisk-videnskabelige Undersøgelser af Havfiskerierne m. v., der holdes igang af Staten, kan Amtet vente en stærk Udvikling af sine Fiskerier.

I foranstaaende Opgave er ikke medregnet Udbyttet af Laks- og Ørretfiske i Elvene. Værdien af dette er af Fiskeriinspektør Landmark angivet saaledes:

Elve.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Nærøelven	431	530	543	325	132
Flaamselven	475	518	610	840	90
Aurlandselven	1 322	1 600	1 027	1 077	1 835
Lærdalselven	4 900	9 875	2 000(?)	?	?
Aardalselven	429	372	159	720	?
Fortunselven	1 340	2 000	1 440	1 400	1 500
Mørkreidselven		?	500	400	250
Jostedalselven	100	100	32	24	13
Aarøelven	375	500	1 200	750	840
Sogndalselven	125	170	172	150	72
Vadeimselven	56	68	43	50	25
Lervikselven	150	100	130	220	180
I Sogn tilsammen	9 703	15 833	7 856	5 956	4 937
Dalselven	12	270	?	?	?
Gaula	900	626	745	?	?
Flekkeelven	?	232	195	96	185
Førdeelven	900	838	1 100	780	600
Naustdalselven	200	514	580	1 039	30
Osenelven	40	60	285	204	353
Norddalselven	?	?	108	12	-
Ommedalselven	200	126	603	284	142
Hopselven		106	60	93	46
Gloppenelven	1 050	1 230	930	862	403
Oldenelven	1 020	952	1 431	606	719
Loenelven	130	138	180	310	60
Strynelven	3 800	4 242	5 914	4 267	3 378
Eidselven	570	570	484	301	252
I Sønd- og Nordfjord tilsammen	8 822	9 904	12 615	8 854	6 168
Hele Amtet	18 525	25 737	20 471	14 810	11 105

Disse Opgaver om Fangsten giver dog intet rigtigt Begreb om Elvenes økonomiske Betydning for Eierne. Elvene er nemlig — paa nogle ubetydelige Undtagelser nær — helt eller delvis bortforpagtede til Sportsfiske. For 10 Elve i Sogn er Leieafgiften for Aaret 1900 opgivet til Kr. 45 254 og for 13 Elve i Sønd- og Nordfjord til Kr. 18 096, tilsammen Kr. 63 350. Til denne

direkte Fordel kommer derhos, at Bortforpagtningen medfører en meget effektiv Fredning af Elvene.

Kunstig Udklækning af Lakserogn er i Femaaret iværksat i flere af Elvene. Saaledes i Lærdalselven 534 000 Yngel, Aurlandselven 600 000, Aarøelven 100 000, Aardalselven 94 500, Mørkreidselven 160 000, Førdeelven 335 000. Af Sjøørretyngel er udklækket i Jostedalselven 162 000 og Strynselven 26 000.

Der er i Femaaret udgivet forskjellige kgl. Resolutioner, hvorved Lakselovens almindelige Bud er formildet eller skjærpet.

5. Andre Næringsveie.

Der findes fremdeles intet Bergværk i Amtet. Af Stenbrud findes 1 i Leikanger, 2 i Breim og 1 i Indviken, samtlige Graastenshellebrud. Desuden 2 Skiferbrud paa Atleøen i Askvold. I 1900 paabegyndtes 1 Granitbrud i Askvold.

Af Fabrikanlæg m. v. er der kommet endel nye i Femaaret. I 1895 havde Amtet 10 Anlæg med 110 Arbeidere. I 1900 var der efter Opgave fra Fabrikinspektøren 37 Anlæg saaledes fordelt:

1.	Stenbrud og Forarbeidelser af Sten og Jordarter	2
2.	Kemisk Industri	1
3.	Textilindustri	7
4.	Træindustri	11
5.	Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	12
6.	— - Beklædning og Rensning	2
7.	Polygrafisk Industri	1
8.	Diverse Industrigrene	1
	Tilsammen	37

Disse Anlæg havde et Antal af 28 Motorer for Vand og 14 for Damp, Motorernes Hestekræfter var 667 for Vand, 209 for Damp, Antal Arbeidere 331, hvoraf voksne Mænd 270, Kvinder 29.

De vigtigste Anlæg var i:

Askvold: 1 for Produktion af Torvkul og Jord,
Hyllestad: 1 Kalkbrænderi,
Ytre Holmedal: 2 Teglværk, 1 Uldvarefabrik, 1 Margarinfabrik, 1 Fabrik for Træbundskotøi,
Indre Holmedal: 1 Læstefabrik,
Gulen: 1 Træskofabrik og 1 Smørfabrik,
Naustdal: 1 Trævarefabrik,

Indviken: 1 Uldvarefabrik,
Sogndal: 1 — ,
Gloppen: 1 Mølle- og Shoddyfabrik,
Kirkebø: 1 Shoddyfabrik.

De allerfleste Anlæg er nye. Desuden havde Amtet nogle Sagbrug og mindre Møllebrug m. v.

Haandværksdriften antages ikke at have undergaaet nogen væsentligere Forandring. I Nordfjord er dog nogen Udvikling, ialfald hvad Snedkerhaandværket angaar. I Hornindalen er omtrent Halvdelen af voksne Mænd Ljaasmede; de sælger sin Vare helt nordover til Nordland. Holmøy Arbeidsskole i Hornindalen har antagelig bidraget til at fremme Haandværksarbeidet i Nordfjord.

Den kvindelige Husflid drives i adskillig Udstrækning; men forøvrigt er der ikke nogen væsentligere Fremgang. I 1895 blev Husflidsforeningen for Bergens By og Stift dannet; den har virket ved aarlige Feriekurser i Bergen og ved Specialkurser paa Landsbygden; af de sidste har der i 1898—1900 været holdt 7 her i Amtet.

Baadbygning foregaar fremdeles mest i Gloppen, hvor ca. 40 Personer bygger aarlig ca. 400 Baade til en samlet Værdi af ca. 16 000 Kr. Forøvrigt har denne Næring liden Betydning.

Af Isbrug fandtes i 1900 kun et større, nemlig i Lyster, hvor der i 1900—1901 blev skaaret 8 000 Reg.-Ton, det meste til Udførsel. Forøvrigt findes der nogle mindre Isbrug for Hjemmebehov.

Bærsankning foregaar og endel sælges; men denne Næringskilde kan ikke siges at være synderlig udnyttet.

Jagten er ikke drevet i nogen større Udstrækning. Bortforpagtning spiller endnu ikke nogen Rolle.

Naar undtages de Dampskibe, som eies af Amtskommunen, havde Amtets Landdistrikt ved Udgangen af 1899 (for 1900 haves ikke Opgave) ikke andre Dampskibe end nogle Smaabaade paa Amtets Indsøer, samt 1 eller 2 Fiskedampskibe.

Af Seilfartøier eiedes:

Aar.	Samtlige Fartøier.			Fartøier over 50 Ton.		
	Antal.	Tonnage.	Bemanding.	Antal.	Tonnage.	Bemanding.
1895.....	138	3 871	440	20	1 344	113
1899.....	147	4 459	463	33	2 127	162

Den Tilbagegang, der har været i de næst foregaaende Femaar, er altsaa nu stanset. Fartøierne er mest Jagtefartøier.

Af Kystbefolkningen er endel beskjæftiget i udenrigsk Sjøfart, dog ikke i nogen større Udstrækning.

Af Landhandlere fandtes ved Udgangen af 1900: 258 mod 230 ved Udgangen af 1895.

Af Forbrugsforeninger var der 12, hvoraf 5 er oprettede i Aarene 1871—1876, 2 i 1891—1892 og 5 i sidste Femaar. 2 Foreninger nedlagdes i 1899. Den samlede Omsætning i 1900 udgjorde ca. 480 000 Kr. mod ca. 380 000 Kr. i 1895.

Ved Siden af de egentlige Landhandlere er der mange, som driver Handel med Landmandsprodukter. Derhos drives megen Handel med Salg af Heste, Kvæg og Faar. Der er reist Bevægelse for at faa afskaffet endel af disse Mellemmænd, der fordyrer Varen og forringer Fortjenesten for Producenterne. Bestræbelserne gaar dels ud paa at faa oprettet Salgsforeninger, dels paa at faa Torvhandelen i Bergen bragt ind under ordnede Forhold med Torvhal og Landmandsbørs m. v. Noget Resultat foreligger endnu ikke.

Der findes ingen Brændevinsrettighed i Amtet.

I samtlige Herreder er Retten til Udskjænkning af Øl og Vin gjort til Gjenstand for Bevilling. I 1900 gaves i 11 Herreder ingen Bevilling, i 2 Herreder (Lavik og Eid) 2 almindelige Rettigheder og i de øvrige Herreder tilsammen 61 indskrænkede Rettigheder. Disse sidste gjælder som oftest Udskjænkning til Reisende og faste Gjæster ved Hotellerne. I Eid er Ølsamlag, oprettet i 1895.

Turisttrafiken har havt stor Betydning ogsaa i sidste Femaar. Nye Hoteller af nogen Betydning er dog, saavidt erindres, ikke bygget. Amtsskibene har ved sine Sommerruter taget meget Hensyn til Turisterne, etableret Hurtigruter, Lokalruter m. v. Veinettet er udviklet i flere Turistdistrikter; navnlig kan mærkes den nye Vei over Strynsfjeld til Gudbrandsdalen og Romsdalen og Hovedveiomlægningen fra Førde i Søndfjord til Vadeim i Sogn.

I det hele har Hotellerne staaet sig godt, skjønt der ikke er opnaaet nogen større Fortjeneste, da Trafiken indskrænker sig til nogle faa Sommermaaneder.

Der er derhos i Turiststrøgene taget ind mange Penge for Skyds. Denne Skydsindtægt medfører dog i Virkeligheden neppe nogen større Fordel for Bygderne, naar hensees til det store Forbrug af Tid og Arbeidskraft, som følger med Skydstrafiken. Dertil kommer, at denne paa de fleste Steder vistnok virker uheldigt paa Ungdommen.

For at sikre de Reisende forsvarlig Befordring, udelukke Dyrplageri og modarbeide de for Befolkningen skadelige Virkninger af Skydstrafiken, er siden 1895 Skydslovens § 25 gjort anvendelig, saaledes at det nu er forbudt andre end dem, som dertil erhverver Politiets Bevilling, at tage Plads paa offentlig Vei eller Plads for at søge Erhverv ved Reisendes Skydsbefordring i Skydsruterne Lærdalsøren—Odnes og Sørum, Gudvangen—Stalheim, Vadeim—Førde—Gloppen og Utviken, Faleide og Visnes—Hellesylt, Visnes—Mæland og Hjelle—Gudbrandsdalen og Geiranger. For at opnaa Bevilling kræves det bl. a., at Hest og Redskaber godkjendes af Dyrlæge eller Lensmand, ligesom Kusken maa godtages af vedkommende Lensmand. Derhos føres der skarpt Indseende med Trafiken af Dyrlæger og Lensmænd og Udsendinger fra det bergenske Dyrebeskyttelsesselskab. De trufne Foranstaltninger har medført stor Forbedring i Trafiken og har specielt været til Støtte for de gode Elementer blandt de Skydsende.

6. Kommunikationsvæsen.

Af Landeveie havde Amtet:

Landeveie.	Ved Udgangen af:		Forøgelse.
	1895.	1900.	
	km.	km.	km.
Hovedvei	418.1	454.3	36.2
Bygdevei	685.9	820.0	134.1
Ridevei	167.4	129.2	÷ 38.2
	1 271.4	1 403.5	132.1

Forøgelsen stemmer ikke med nedenstaaende Opgave over nybyggede Veie, hvilket kan ligge i, at der i Femaaret er iværksat nogle nye Rodeinddelinger med nøiagtigere Veimaaling.

Af Hovedveiene har nu lidt over $^1/_4$, af Bygdeveiene henved $^1/_2$ ugunstige Stigningsforhold, medens de øvrige Dele har gunstige Stigningsforhold.

I Femaaret er efter Opgave fra Amtsingeniøren:

bygget nye Hovedveie:

	Herred.	km.	km.
Skjolden—Kvale	Lyster	10.585	
Flaam—Kaardal	Aurland	11.897	
			22.482

omlagt ældre Hovedveie:

	Herred.	km.	km.
Borlaug Bro—Stiftsgrænsen	Borgund	7.105	
Gudvangen—Stalheims Bro	Aurland	3.220	
Halbrend—Indre Holmedals Grænse	Førde	6.992	
Førde Grænse—Lunde	Indre Holmedal	7.753	
			25.070

bygget nye Bygdeveie:

Selje—Mandseidet	Selje	6.292	
Sæternes—Gotteberg	—	1.530	
Vaagsvaag—Torskangerpold	—	1.885	
Leganger—Sandvik	—	8.485	
Bryggen—Rimstad Bro	Daviken	2.940	
Førde—Vik	—	5.740	
Aa—Gjengedal	Gloppen	10.938	
Østreim—Engesæter—Alme	—	3.385	
Bro over Hornindalselv med Veie	Hornindalen	0.840	
Indviken—Utviken	Indviken	7.910	
Bro med Vei ved Teiten	Breim	0.440	
Yndestad—Engen	Ytre Holmedal	2.630	
Vilnes—Gjervik	Askvold	6.935	
Osbro—Aamots Nymark	Indre Holmedal	2.424	
Biarm til Skilbrei	—	0.570	
Nautsund—Skor	Ytre Holmedal og Hyllestad	4.210	
Bro over Bøelven ved Lervik	Hyllestad	0.040	
Engesæter—Yndesdal	Lavik	4.820	
Brekke—Takle	—	3.140	
Balholm—Ese	Balestrand	2.580	
Hafslo Kirke—Veitestrandsvand	Hafslo	5.930	
			83.664

og omlagt ældre Bygdeveie:

Vasbakken	Lyster	0.460	
Høgekleiven	Jostedalen	0.216	
Midtnesbakken	Balestrand	0.170	
Bakker	Vik	0.700	
			1.546
		Sum	132.762

Hovedveiene er udførte som Statsveie med Amtsbidrag; Bygdeveiene med Bidrag af Amt, Herred og direkte Interesserede. Til Bygdeveisanlæggene:

Vaagsvaag—Torskangerpold,
Aa—Gjengedal,
Førde—Vik,
Indviken—Utviken,
Yndestad—Engen,
Biarm til Skilbrei

har ogsaa Staten ydet Bidrag.

Amtets Hovedveie og Bygdeveie ved Udgangen af 1900 samt de paa Herrederne faldne Vedligeholdsudgifter i 1900 fordeler sig saaledes:

Herreder.	Samlet Veilængde i km.			Heraf vedligeholdes:		Herredernes Vedligeholdsudgifter i 1900.		
	Hoved-vei.	Bygde-vei.	Til-sammen.	mod Penge-udbetaling af Herreds-kassen.	udeluk-kende ved Natural-vei-arbeide.	Udbetalt af Herreds-kassen.	Antagen Værdi af Natural-arbeidet.	Til-sammen.
	km.	km.	km.	km.	km.	Kr.	Kr.	Kr.
Jostedalen	-	29	29	-	29	-	1 744.00	1 744.00
Lyster	26	27	53	27	26	1 438.32	840.00	2 278.32
Hafslo	23.7	15	38.7	-	38.7	245.00	1 953.90	2 198.90
Aardal	-	11	11	-	11	40.47	321.75	362.22
Lærdal	21.461	7.382	28.843	-	28.843	-	1 604.80	1 604.80
Borgund	58.2	-	58.2[1])	-	7.682	174.40	476.00	650.40
Sogndal	11	53	64	3	61	90.00	1 782.00	1 872.00
Aurland og Nærøen Lensmandsdistrikter	20	58	78 [1])	-	61	300.00	950.00	1 250.00
Leikanger	-	27	27	2.286	24.714	250.15	2 040.00	2 290.15
Balestrand	-	30.974	30.974	2.550	28.424	62.25	1 805.00	1 867.25
Vik	-	25	25	0.1	24.9	569.40	883.90	1 453.30
Kirkebø	6	14	20	4	16	210.00	978.00	1 188.00
Lavik og Brekke	-	28	28	0.160	27.840	13.00	710.00	723.00
Gulen	-	15	15	6	9	351.25	729.00	1 080.25
Sulen	-	Ridevei	-	-	-	50.00	-	50.00
Hyllestad	-	25	25	25	-	692.80	-	692.80
Sogn Fogderi	166.361	365.356	531.717	70.096	394.103	4 487.04	16 818.35	21 305.39
Askvold	-	13.6	13.6	-	13.6	50.00	746.00	796.00
Ytre Holmedal	12	24	36	15	21	580.00	1 196.00	1 776.00
Indre Holmedal	47.5	61.5	109	-	109	402.00	3 044.00	3 446.00
Jølster	43	40	83	-	83	240.00	3 000.00	3 240.00
Førde	19.348	61.267	80.615	13.819	66.796	656.00	2 589.00	3 245.00
Naustdal	-	40.725	40.725	-	40.725	-	1 655.20	1 655.20
Kinn og Vevring	-	23.630	23.630	8.050	15.580	839.00	448.75	1 287.75
Bremanger	-	0.8	0.8	0.8	-	70.00	-	70.00
Selje	-	49.157	49.157	18.392	30.765	783.50	1 401.50	2 185.00
Daviken	8.616	12.984	21.600	3.806	17.794	235.00	860.00	1 095.00
Eid	35	29	64	6	58	818.27	3 043.00	3 861.27
Hornindalen	30	5	35	2.330	32.670	42.75	834.00	876.75
Gloppen	7	44	51	11	40	571.00	2 016.00	2 587.00
Breim	27	28	55	9	46	172.20	1 428.00	1 600.20
Indviken	17.726	17.561	35.287	14.873	20.414	1 377.87	1 732.00	3 109.87
Stryn	40.775	3.394	[1]) 44.169	13.580	16.909	1 371.75	1 735.00	3 106.75
Sønd- og Nordfjord Fogderi	287.965	454.618	742.583	116.650	612.253	8 209.34	25 728.45	33 937.79
Amtet	454.326	819.974	1 274.300	186.746	1 006.356	12 696.38	42 546.80	55 243.18

[1]) I Borgund vedligeholdes for Statens Regning 50 518 m.
- Aurland — - Voss—Taugevandbanens Regning 11 000 -
mod 300 Kr. Tilskud af Herredet.
- Nærøen vedligeholdes for Amtskommunens Regning 6 000 -
- Stryn — - Statens — 13 680 -

I følgende Herreder er der udbetalt som Godtgjørelse for Naturalveiarbeide til Gaardbrugerne efter Skattelovens § 10:

Lyster	Kr.	569.06	efter	Kr.	0.67	pr.	Skyldmark,
Leikanger.....	-	1 102.89	-	-	1.50	-	—
Eid.....	-	2 000.00	-	-	2.00	-	—
Hornindalen.....	-	335.00	-	-	1.00	-	—
Stryn	-	466.00	-	-	0.60	-	—

Dampskibsfarten paa Amtets Fjorde udføres fremdeles for Amtskommunens Regning ved egne Dampskibe.

Ved Udgangen af 1895 eiede Amtskommunen Dampskibene «Kommandøren», «Alden», «Sogn», «Framnæs», «Fjalir», «Hornelen», «Lærdal» og «Balder». I 1900 anskaffedes et nyt Dampskib «Firda» (162 Fod langt, 24.3 Fod bredt, 740 ind. Hestekræfter, 12 Mils Fart og Certifikat for 500 Passagerer) med en Udgift af ca. Kr. 255 000. Samtidig udvidedes Ruterne, saavel ved nye Ture som ved Optagelse af nye Stoppesteder og flere Anløb af de allerede optagne. I 1900 var Skibene 39 948 Timer under Damp og opseilede 67 876 Mile mod henholdsvis 33 635 og 56 030 i 1895.

Ved Udgangen af 1900 var Anløbsstedernes Antal 160 mod 145 i 1895; flest havde Kinn og Daviken Herreder med henholdsvis 15 og 11. I 1900 udførtes mellem Bergen og Sogn 5 Ture ugentlig om Sommeren og 3 om Vinteren, paa Nordfjord 3 Ture hele Aaret undtagen i April og Mai, da kun 2; paa Førdefjord udførtes 2 og paa Dalsfjord dels 1, dels 2 Ture med korresponderende Ruter til den anden Fjord. Desuden underholdtes Lokalruter: i Nordfjord om Sommeren, i Sogn og Søndfjord hele Aaret.

Skibene har opseilet:

(Se Tabellen næste Side.)

I samtlige Ruter samt ved Extrature og Buxering blev af Skibene tilsammen opseilet:

Aar.	Timer under Damp.	Mile.	Fragt.
			Kr.
1896	34 640	58 697	434 306
1897	36 474	62 208	459 637
1898	36 955	62 276	522 382
1899	38 965	65 344	537 831
1900	39 948	67 876	605 699

Aar.	I Sogneruterne.			I Nordfjordruterne.			I Søndfjordruterne.			I Lokalrute i Sogn.			I Lokalrute i Søndfjord og Ytre Nordfjord.			I Lokalrute i Indre Nordfjord.		
	Timer under Damp.	Mile.	Fragt.	Timer under Damp.	Mile.	Fragt.	Timer under Damp.	Mile.	Fragt.	Timer under Damp.	Mile.	Fragt.	Timer under Damp.	Mile.	Fragt.	Timer under Damp.	Mile.	Fragt.
			Kr.			Kr.			Kr.			Kr.			Kr.			Kr.
1896.....	11 849	21 488	191 120	7 645	12 243	126 056	5 534	9 315	76 736	4 523	7 011	21 435	4 196	6 146	12 781	797	1 329	3 638
1897.....	12 284	22 204	199 253	8 648	15 177	133 155	5 668	9 575	84 473	3 943	6 165	18 946	4 503	6 589	13 384	808	1 363	3 202
1898.....	12 567	22 553	237 848	8 254	14 267	147 032	6 261	10 495	91 110	4 106	6 496	21 683	4 593	6 621	15 858	937	1 434	3 801
1899.....	12 672	22 612	248 185	8 993	15 519	143 309	6 454	10 656	93 299	4 459	7 008	21 566	4 775	6 953	16 965	906	1 394	4 214
1900.....	12 612	22 654	278 401	9 707	17 124	172 989	6 935	11 667	105 773	4 763	7 494	19 221	4 570	6 749	18 136	1 055	1 599	4 631

Skibenes samlede Indtægter, Udgifter og Overskud udgjorde:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Samlet Indtægt	503 315	532 560	599 531	619 148	687 582
— Udgift	445 748	419 604	471 985	517 770	636 874
Overskud	57 567	112 956	127 546	101 378	50 708

Ved Udgangen af 1895 var Amtsskibenes Aktiva sat i en Værdi af Kr. 976 640
Derfor stod Amtskommunen i en Gjæld af ..... - 621 924

Amtskommunen skulde saaledes eie Kr. 354 716

Ved Udgangen af 1900 var Aktiva sat til ..... Kr. 848 874
medens Gjælden var ..... - 464 759

Amtskommunen skulde saaledes eie Kr. 384 115

I Femaaret er som Forringelse afskrevet paa Skibenes Værdi Kr. 340 000.

Det i forrige Beretning omtalte private Dampskib «Ørnen» sank i 1898 i Lærdalsfjorden. Senere har intet privat Selskab underholdt regelmæssige Ruter paa Amtets Fjorde.

Paa Amtets Indsjøer var der i 1900 i Fart 1 liden Dampbaad paa Hornindalsvand, 1 paa Opstrynvand, 1 paa Loenvand, 1 paa Oldenvand, 1 paa Jølstervand og 1 paa Aardalsvand.

Amtets Postvæsen er i Femaaret videre udviklet. Af Postanstalter havdes:

Aar.	Antal.	Afsendte Breve.
1890	108	664 300
1895	138	682 700
1900	164	919 500

Af Telegrafstationer havde Amtet i 1900 fremdeles kun Lærdalsøren, Skjerjehavn, (Florø), Førde, Moldøen, Nordfjordeid. Desuden under Fiskeiden Kalvaag, Kinn og Batalden samt i Turisttiden Gudvangen og Balestrand.

Rigstelefonanlæggene er videre udviklet i Femaaret. Foruden at Telefonanlægget Lærdalsøren over Sogndal og Leikanger til Balestrand fuldendtes, er dette Anlæg fortsat fra Sogndal til Lyster og fra Balestrand over

Vik til Voss—Bergen; derhos er Telefonlinie mellem Lærdalsøren og Aardal paabegyndt. Videre er i Femaaret dels fuldført dels paabegyndt: Telegraflinie mellem Voss og Balestrand; Telefonlinie mellem Bergen—Sogn, Fjordene og Aalesund ved Anbringelse af Dobbeltledning mellem Voss og Balestrand og Anlæg af Linie mellem Breim og Nordfjordeid; Telegraflinie mellem Florø og Moldøen samt Istandbringelse af Telefonexpedition paa den bestaaende Linie mellem Florø, Batalden, Kalvaag, Moldøen m. fl. Steder; Telefonlinier mellem Moldøen—Selje, Moldøen—Raudeberg, Moldøen—Nordfjordeid, Moldøen—Rugsund—Gulenfjordene og Florø; Telefonlinie Bergen—Skjerjehavn—Lervik ved Sognefjord — Førde i Søndfjord og videre til Dalsfjord. Der er planlagt fortsat Udvikling af Rigstelefonnettet, hvorefter dette vil komme til at omspænde det hele Amt og naa de vigtigere Steder. De private Telefonanlæg i Sønd- og Nordfjord vil antagelig blive indløste. Anlæggene benyttes forholdsvis meget og afhjælper aabenbart et føleligt Behov for dette i Henseende til Kommunikationer ugunstigt stillede Amt.

Af Skydsanstalter havde Amtet ved Udgangen af 1900 51 faste Stationer og 14 Tilsigelsesstationer.

7. Forskjellige økonomiske Forhold. Slutningsbemærkninger.

Gjenemsnitsprisen paa Jordeiendomme i Amtet har efter den officielle Statistik, beregnet efter Salg stedfundne i Aarene 1896—1900, udgjort pr. Skyldmark Kr. 1 584 mod i 1891—1895 Kr. 1 628 og i 1886—1890 Kr. 1 408.

Thinglagsvis stiller Gjennemsnitsprisen i 1896—1900 pr. Skyldmark sig saaledes:

Jostedalen	Kr. 2 556	Askvold	Kr. 1 265
Lyster	- 1 808	Ytre Holmedal	- 1 426
Hafslo	- 1 877	Indre Holmedal	- 1 477
Aardal	- 1 581	Jølster	- 2 002
Lærdal	- 2 525	Førde	- 1 350
Borgund	- 2 352	Kinn og Vevring	- 1 721
Sogndal	- 2 343	Bremanger	- 2 081
Aurland	- 1 199	Selje	- 1 427
Leikanger	- 1 594	Daviken	- 1 166
Balestrand	- 1 563	Eid	- 1 681
Vik	- 1 911	Hornindalen	- 2 324
Kirkebø	- 1 250	Gloppen	- 1 388
Lavik	- 1 776	Breim	- 1 698
Gulen	- 1 364	Indviken	- 1 562
Sulen	- 927	Stryn	- 1 726
Hyllestad	- 1 189		

Det ser ud, som om Jordprisernes Stigning nu er standset, idet sidste Femaar endog viser lidt Tilbagegang. Det maa dog fremdeles antages, at der, som i

forrige Beretning paapeget, i mange Tilfælde, fornemmelig for de smaa Brug, betales høiere Priser, end Brugenes Nettoafkastning skulde tilsige. Skjønt der i Amtet findes megen udyrket Jord, er der fremdeles liden Tilbøielighed til at sælge. Det hænger tildels sammen med, at store Dele af den udyrkede Jord er undergivet Sameie o. l.

Thinglæste Panteheftelser udgjorde 5 546 437 Kr. mod 4 599 950 Kr. i det foregaaende Femaar, altsaa Forøgelse 946 487 Kr.

Aflæste Panteheftelser udgjorde 2 463 586 Kr. mod 2 061 697 Kr. i det foregaaende Femaar, altsaa Forøgelse 401 889 Kr.

Exekutioner androg til 642 069 Kr. mod 765 849 Kr. i det foregaaende Femaar, altsaa Nedgang 123 780 Kr.

Udpantninger androg til 388 050 Kr. mod 403 894 Kr. i det foregaaende Femaar, altsaa Nedgang 15 844 Kr.

Tvangsauktioner afholdtes over fast Gods for 330 645 Kr. og over Løsøre for 80 977 Kr., tilsammen 411 622 Kr., mod henholdsvis 370 359 Kr., 250 772 Kr. og 621 131 Kr. i foregaaende Femaar, altsaa Nedgang 209 508 Kr.

Ved Forligelseskommissionerne behandledes i 1896: 3 174 Sager, 1897: 2 885, 1898: 3 297, 1899: 3 182 eller gjennemsnitlig noget færre Sager end i det foregaaende Femaar.

Beløbet af Skatterestancer udgjorde pr. 31 December 1900 118 221 Kr. mod i 1895 112 948 Kr., altsaa Forøgelse 5 273 Kr.

For Fattigvæsenets Vedkommende er den officielle Statistik endnu ikke naaet til Aaret 1900, hvorfor alene hidsættes nogle sammenlignende Tal for 1895 og 1898:

Aar.	Antal understøttede Hoved-personer.	Fattigkassernes kontante Udgifter.				Lægdshold og Natural-ydelser.
		Egentlig Fattig-hjælp.	Syge-forpleining.	Andre Udgifter.	Tilsammen.	
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1895.....	2 032	67 614	29 577	6 845	104 036	20 117
1898.....	1 999	72 659	29 762	10 926	113 347	13 122
	÷ 33	+ 5 045	+ 185	+ 4 081	+ 9 311	÷ 6 995

Der er altsaa i disse 3 Aar ingen bemærkningsværdig Forandring, uden forsaavidt at Lægdshold og Naturalydelser aftager mere og mere.

Efter Lensmændenes Opgaver var Aarslønnen (udenfor Kost og Logi m. m.) i 1900:

for Tjenestegut..... 60—240 Kr., gjennemsnitlig 144 Kr.
- Tjenestepige..... 30—130 - — 74 -

Den sædvanlige Dagløn er opgivet saaledes:

	Paa egen Kost.		Paa Husbondens Kost.	
	Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
For Husmænd	1.00—2.30	0.50—1.80	0.80—1.80	0.50—1.00
gjennemsnitlig	1.67	1.22	1.29	0.85
- Dagarbeidere	1.80—2.50	1.00—2.00	1.00—2.00	0.50—1.50
gjennemsnitlig	2.09	1.55	1.50	1.04
- Dagarbeidersker	1.00—2.00	0.60—1.50	0.50—1.00	0.40—0.70
gjennemsnitlig	1.32	0.94	0.84	0.52

Daglønnen for Hustømmermænd er af 20 Lensmænd opgivet til fra 2—3 Kr., gjennemsnitlig Kr. 2.55 og do. for Murere af 9 Lensmænd opgivet til Kr. 2.00—5.00, gjennemsnitlig Kr. 2.70, alt paa egen Kost.

Saavel Aarsløn som Dagløn viser altsaa betragtelig Stigning siden forrige Femaar. Det hænger sammen med de florissante Tider i Byerne i den største Del af sidste Femaar og den deraf følgende stærke Udvandring dertil samt med de høie Arbeidspriser ved Statens Jernbaneanlæg og Veiarbeider, for flere af Kystdistrikternes Vedkommende ogsaa med Sildefiskeriernes voksende Betydning.

Af Overformynderimidler indestod ved Udgangen af Aaret 1895 Kr. 586 809 og ved Udgangen af 1900 Kr. 578 834, altsaa Nedgang Kr. 7 975.

Amtets Sparebanker havde:

(Se Tabellen næste Side.)

Foruden disse Banker har man Kinn Sparebank, der ikke er autoriseret og som havde i 1890 Formue Kr. 37 660 og Forvaltningskapital Kr. 515 012 og i 1900 henholdsvis Kr. 82 617 og Kr. 774 745, samt Kirkebø Aktieprivatbank, oprettet i 1892, der i 1900 havde Formue Kr. 4 665 og Forvaltningskapital Kr. 70 310.

Det sees, at de autoriserede Sparebankers Antal er i Femaaret forøget med 2, Bankernes Formue med Kr. 265 000 eller ca. 32 Pct. og deres Forvaltningskapital med 2 598 000 Kr. eller henved 40 Pct. I Femaaret 1890—1895 var Forøgelsen af Formue ca. 40 Pct. og af Forvaltningskapitalen over 25 Pct. I sidste Femaar har altsaa Kapitalopsparingen været adskillig stærkere end i forrige Femaar.

Sparebankens Navn.	Ved Udgangen af 1895.		Ved Udgangen af 1900.	
	Formue.	Forvaltnings-kapital.	Formue.	Forvaltnings-kapital.
	1 000 Kr.	1 000 Kr.	1 000 Kr.	1 000 Kr.
Jostedalen	3	5	4	21
Lyster	58	394	76	477
Hafslo	107	383	135	474
Lærdal	72	485	102	649
Sogndal	47	254	57	312
Aurland	11	163	19	243
Leikanger	34	226	43	323
Balestrand	32	300	43	368
Vik	62	422	83	557
Lavik	8	130	14	181
Gulen	9	139	13	186
Askvold	3	43	7	116
Ytre Holmedal	30	301	36	400
Indre Holmedal	1	53	15	251
Førde	105	1 168	132	1 475
Bremanger	-	-	4	47
Selje	4	98	12	289
Daviken	-	-	4	84
Hornindalen	6	71	9	110
Gloppen	35	640	52	833
Indviken	14	223	23	333
Stryn	32	340	44	501
Nordfjord	160	869	171	1 075
Amtet	833	6 707	1 098	9 305

Det samlede Antal Indskydere var i 1900 27 766 mod i 1895 16 581, altsaa Forøgelse 11 185 eller over 67 Pct. Af Indskyderne i 1900 havde 23 354 eller ca. 84 Pct. Indskud under 500 Kr. og 4 412 eller ca. 16 Pct. Indskud over 500 Kr. Af den samlede Indskudskapital, Kr. 8 159 823, faldt Kr. 2 394 542 eller ca. 29 Pct. paa Indskydere med under 500 Kr. og Kr. 5 765 281 eller ca. 71 Pct. paa Indskydere med over 500 Kr.s Indskudskapital.

Af gjensidige Brandforsikringsforeninger havde Amtet:

Aar.	Antal.	Forsikringssum:	
		for Huse.	for Løsøre.
		Kr.	Kr.
1895	11	7 040 063	476 000
1900	18	11 433 104	1 727 153

Af gjensidige Kreaturforsikringsforeninger havde Amtet i 1900 23 med Forsikringssum Kr. 383 270. Deraf er 10 oprettet i Femaaret.

Amtets Herreder havde efter Det statistiske Centralbureaus Opgaver:

Aar.	Antal Skatydere.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Udlignet Herredsskat.		
					Paa faste Eiendomme.	Paa Formue og Indtægt.	Tilsammen.
		1 000 Kr.	1 000 Kr.	1 000 Kr.	1 000 Kr.	1 000 Kr.	1 000 Kr.
1895	25 553	44 756	8 786	3 338	80	238	318
1900	27 631	49 642	9 806	4 151	68	286	354
	+ 2 078	+ 4 886	+ 1 020	+ 813	÷ 12	+ 48	+ 36

Herredsudgifternes vigtigste Poster udgjorde (brutto):

	1895. Kr.	1898 [1]). Kr.
Veivæsen	34 955	35 107
Geistlighed og Kirker	27 875	47 032
Skolevæsen	169 135	187 594
Fattigvæsen	102 110	111 962
Renter	9 119	7 474

Herredskommunerne havde:

	1895. Kr.	1898 [1]). Kr.
Formue (Legater, Kirker, Skolehuse, Kommunelokaler o. s. v.)	2 068 031	2 224 757
Gjæld	195 136	171 030

Til Amtskommunen udlignedes paa Matrikulen:

i 1895/96 ..... Kr. 135 077 (Kr. 5.25 pr. Skyldmark)
- 1900/01 ..... - 159 711 (- 6.25 - —)

Amtskommunen havde ved Udgangen af:

	1895/96. Kr.	1900/01. Kr.
en Formue af	1 005 227	1 091 311
- Gjæld -	608 436	452 000

Gjælden vedkommer udelukkende Amtskommunens Dampskibe og Formuen bestaar for den overveiende Del i disse.

[1]) Der haves ikke senere Opgave.

Sluttelig meddeles efter «Statistisk Aarbog» følgende Sammenstilling for Landdistrikterne i Aaret 1898:

	Amtet. Kr.	Riget. Kr.
Antagen Formue pr. Indbygger	543.00	683.00
— Indtægt - —	112.00	132.00
Udlignet Herredsskat pr. 1 000 Kr. antagen Formue	1.32	1.73
Udlignet Herredsskat pr. 100 Kr. skatbar Indtægt	4.76	6.70
Samlet Beløb af kommunale Skatter (Herredsskat, Amtsskat, Skolekredses Udredsler m. v.):		
pr. Indbygger	5.66	8.30
- Skatyder	18.23	30.03
- 100 Kr. antagen Formue	1.04	1.21
- 100 - — Indtægt	5.07	6.28
- 100 - skatbar —	12.71	13.40

Af Indkomstskat til Staten udlignedes paa Amtets Landdistrikter:

	Antal Skatydere.	Beløb. Kr.
1896/97	865	20 713
1899/1900	1 013	24 296

Naar alt samles, kan Femaaret i det hele siges at have bragt god Fremgang i Amtets økonomiske Udvikling. Aaringerne for Jordbrugerne har gjennensnitlig været middels gode eller vel det. Priserne paa Landmandsprodukter har for det meste været gode og bedre end før. Udbyttet af Fiskerierne har været betydelig større end i forrige Femaar. Og der er paa de fleste Omraader begyndt et Arbeide henimod fordelagtigere Driftsmaader, der lover godt for Fremtiden. I de ovenfor meddelte Opgaver er der, bortseet fra Stigningen i Panteheftelser, egentlig ingen af Betydning, der tyder paa større økonomiske Vanskeligheder for Befolkningen, medens der er flere, der betegner Bedring af den økonomiske Stilling. I saa Henseende maa fremhæves den forholdsvis betydelige Nedgang i Beløbet af Exekutioner og Tvangsauktioner, den betydelige Forøgelse af Sparebankindskyderes Antal, af Sparebankernes Forvaltningskapital og af Herredernes antagne Formue og Indtægt, samt endvidere at, uagtet de kommunale Udgifter er steget ganske betragteligt, er dog Herredskassernes og Amtskommunens Gjæld aftaget, medens deres Formue er tiltaget. I denne Forbindelse kan ogsaa nævnes den tiltagende Mængde af Udskiftninger og den dermed sammenhængende bekostelige Nybygning omkring i Distrikterne, som man synes at have klaret uden videre Vanskelighed. Den økonomiske Krise, der i sidste Del af Femaaret har overgaaet Landets Hovedstad og delvis andre af dets Byer, har hidtil ikke naaet hertil, uden forsaavidt at den kan have formindsket Indvandringen til Byerne.

Nogen væsentligere Forandring med Hensyn til Befolkningens Levemaade, de sædelige og hygieniske Forhold antages ikke at have fundet Sted. Udviklingen gaar dog aabenbart i Retning af bedre Forhold. Ædruelighedens har gjort fortsat god Fremgang og maa for det meste siges at være tilfredsstillende; der sees sjelden nogen beruset, og Rusdrikke anvendes i Almindelighed kun ved særegne Anledninger som i Julen, ved Bryllupper o. l.; der drives i de fleste Distrikter et fortjenstfuldt Arbeide paa yderligere Forbedring.

Sundhedstilstanden har i Femaaret været ret god. Epidemier af smitsomme Sygdomme har forekommet, navnlig Influenza og Skarlagensfeber, men ingen af større eller alvorligere Betydning. Det siges i Almindelighed, at Tuberkulosen er i Tiltagende ogsaa her i Amtet. Flere af Lægerne er dog ikke sikker paa, at dette er rigtigt, idet den statistiske Tilvækst kan være begrundet i, at Sygdommen nu bliver mere undersøgt og at Lægehjælp søges hyppigere. Den nye Tuberkuloselov af 1900, der har lagt denne Sygdom ind under Sundhedskommissionernes særlige Forsorg, har fremkaldt Befolkningens Agtpaagivenhed ligeoverfor Sygdommen, og dette vil forhaabentlig lede til en hurtigere Forbedring af de hygieniske Forhold, specielt hvad angaar Renslighed, der er det bedste Beskyttelsesmiddel mod Smitte, men endnu i de fleste Distrikter staar meget tilbage.

Amtets Folkeskolevæsen har i Femaaret i det hele gjort jevne Fremskridt. Flere faste Lokaler er anskaffet ved Opførelse af Skolehuse, og Antallet af Omgangsskoler er gaaet ned. En Stigning i de skolesøgende Børns Antal har medført Forøgelse af den aarlige Skoletid, baade den lovbefalede og den frivillige, hvilket igjen har gjort det nødvendigt at ansætte flere Lærere og Lærerinder omkring i Amtet. Mangesteds har flere Skolekredse kunnet slaaes sammen og Skolen inddeles i flere Klasser. I de fleste Distrikter drives ogsaa Fortsættelsesskoler. Derhos har der med Bidrag af Stat og Amt været underholdt en Amtsskole for Jenter (til Oplærelse bl. a. i Husholdningsstel), en Amtsskole og en Folkehøiskole for baade Gutter og Jenter samt 2 Amtslandbrugsskoler. Søgningen til disse Skoler har været meget god.

Antallet af Forbrydelser mod Straffelovens Kap. 15 om Legemsfornærmelser og Kap. 17 om Ærekrænkelser er efter Beretning fra Paatalemyndigheden steget ikke ubetydeligt siden sidste Femaar, medens der med Hensyn til andre Forbrydelser ikke er indtraadt nogen nævneværdig Forandring.

B. Ladestedet Florø.

Florø Magistrats Beretning er saalydende:

«Angaaende Tilstanden i Ladestedet Florø i Femaaret 1896—1900 tillader jeg mig herved at indberette:

Stedet har i Femaaret havt nogen Fremgang derved, at Vaarsildefisket atter har slaaet nogenlunde jevnt til de fleste Aar, at man har begyndt at drive Havfiske saavel Vinter som Sommer og at Laksefisket har været ganske betydeligt. Derhos etableredes et Kullager, to Trælastlagere, ligesom ogsaa et Sagbrug med Høvleri blev sat i Gang. Herved er Virksomheden øget forholdsvis ganske betydeligt, og har foranlediget endel Indflytning, væsentlig Arbeidere med Familier.

Folkemængden er bleven forøget, saa den ved Udgangen af 1900 udgjorde 937 mod 600 forrige Femaar. Foruden Sagbruget blev flere Vaaningshuse bygget.

Hvad Handel angaar, har Butikhandelen ikke gjort nævneværdigt Fremskridt, derimod har her været adskillig Omsætning af Trælast og Kul, ligesom Handelen med Sild og Fisk — Laks, Kveite og anden Havfisk — samt Hummer har tiltaget med Aarene. Disse Varer er som Regel blevne direkte eksporteret, Fisken i iset Tilstand, Silden dels iset og dels saltet. Eksporten kan derfor siges at have tiltaget.

Af Haandværkere var her tilstrækkeligt, og deres Kaar var som for Haandværkere gjennemsnitlig. Dagarbeidere har havt nogenlunde jevn Beskjæftigelse. Haandværks- og Sjømandsforeninger fandtes ikke, og den i forrige Indberetning nævnte Handelsforening var hensygnet.

Stedet havde som før ca. 2 500 m. ikke brolagte Gader. Til Gadebelysning brugtes fremdeles Olielamper.

Kaiernes Antal var fremdeles kun 3 mindre og 1 større samt en af Staten til Beskyttelse af Havnen anlagt Molo paa ca. 100 m.'s Længde forsynet med Fortøiningsindretninger.

Tidsmæssigt Vandværk havdes endnu ikke. Der gravedes en større Brønd, hvorfra Ledning til 3 forskjellige Steder i Byen anlagdes. Brønden viste sig

imidlertid utilstrækkelig i Tørke og tørre Tider, saa det inden Byens Grænser liggende saakaldte Storevand fremdeles maatte benyttes til Vandforsyning.

Ædrueligheden var forholdsvis god.

Stedet havde et Samlag for Udskjænkning af Øl og Vin samt Salg af Øl.

Brændevin solgtes ikke, og Smughandel vides ikke at have fundet Sted.»

Nordre Bergenhus Amt 25 April 1902.

Olaj Olsen.

Tillæg.

Tabel I—III.

Fædrift 1896—1900.

(Efter de fra Lensmændene modtagne Opgaver.)

Tabel I.

Salg af Heste og Hornkvæg samt af Faar og Svin i Femaaret 1896—1900.

Herreder.	Heste.	Hornkvæg.	Faar.	Svin.
Jostedalen	uforandret	uforandret	særdeles m. aft	uforandret
Lyster	lidt tiltaget	do.	uforandret	noget aftaget
Hafslo	do.	noget tiltaget	noget tiltaget	do.
Aardal	uforandret	uforandret	næsten intet aft.	uforandret
Lærdal	meget tiltaget	lidt tiltaget	lidt tiltaget	do.
Borgund	noget tiltaget.	do.	do.	lidt aftaget
Sogndal	do.	uforandret	noget tiltaget	uforandret
Aurland	do.	do.	uforandret	lidt tiltaget.
Leikanger	næsten intet aft.	næsten intet aft.	næsten intet aft.	næsten intet aft.
Balestrand	lidt tiltaget	næsten intet tilt.	do.	noget tiltaget
Vik	noget tiltaget	meget tiltaget	noget tiltaget	do.
Kirkebø	uforandret	uforandret	uforandret	uforandret
Lavik	do.	do.	noget tiltaget	?
Gulen	lidt tiltaget	lidt tiltaget	lidt tiltaget	noget tiltaget
Sulen	uforandret	uforandret	uforandret	uforandret
Hyllestad	do.	do.	do.	noget tiltaget
Askvold	lidt tiltaget	lidt aftaget	lidt aftaget	næsten intet tilt.
Ytre Holmedal	uforandret	uforandret	uforandret	intet
Indre Holmedal	do.	noget tiltaget	noget tiltaget	0
Jølster	noget tiltaget	lidt aftaget	intet	intet
Førde	do.	lidt tiltaget	noget aftaget	lidt tiltaget
Kinn og Vevring	do.	do.	lidt tiltaget	lidt aftaget
Bremanger	noget aftaget	lidt aftaget	noget tiltaget	intet
Selje	meget tiltaget	noget tiltaget	do.	lidt tiltaget
Daviken	noget tiltaget	lidt tiltaget	lidt tiltaget	omtr. uforandret
Eid	meget tiltaget	meget tiltaget	meget tiltaget	meget tiltaget
Hornindalen	lidt tiltaget	lidt tiltaget	lidt aftaget	næsten intet aft.
Gloppen	noget tiltaget	uforandret	uforandret	uforandret
Breim	do.	noget aftaget	noget aftaget	do.
Indviken	uforandret	do.	do.	noget tiltaget
Stryn	do.	do.	do.	do.

Tabel II.

Gjennemsnitlig Værdi af Husdyr i 1900.

Herreder.	Gjennemsnitlig Værdi i 1900 pr.:							
	Arbeids-hest.	Okse.	Ko.	Ungnøt.	Kalv.	Faar.	Gjed.	Svin.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Jostedalen	350	60	80	40	-	12	16	-
Lyster	400	100	80	40	20	15	12	50
Hafslo	300	60 à 100	70	40 à 50	20	18	12	50
Aardal	350	80	80	40	25	14	14	40
Lærdal	300	80	80	40	8	12	10	50
Borgund	400	90	85	50	20	18	14	50
Sogndal	400	50	75	40	12	15	11	50
Aurland	300à450	60 à 80	60 à 100	50 à 60	6	16 à 20	8 à 16	50 à 80
Leikanger	300	60	60	30	10	15	12	25
Balestrand	300	60	60	30	10	15	12	25
Vik	350	100	90	40	15	15	14	65
Kirkebø	300	60	60	35	5	12	10	30
Lavik	200	55	60	30	18	15	12	-
Gulen	350	60	65	40	15	12	14	70
Sulen	200	70	40	30	9	14	0	0
Hyllestad	200	40	50	30	15	10	12	50
Gjennemsnitlig i Sogn	317	70	70	38	14	14	12	48
Askvold	250	60	55	30	10	12 à 14	10	50
Ytre Holmedal	300	35	50	25	4	12	12	-
Indre Holmedal	250	50	65	25	10	14	12	40
Jølster	250à300	60 à 70	45	25	10	12	12	50
Førde	300	60	65	30	15	12	12	50
Kinn og Vevring	200	50	50	25	10	10	10	40
Bremanger	300	75	50	30	20	12	10	60
Gjennemsnitlig i Søndfjord	268	56	54	27	11	12	11	48
Selje	280	70	50	30	15	12	10	25
Daviken	300	50	50	30	5	12	13	50 à 60
Eid	375	60	60	35	25	12	10	70
Hornindalen	250à350	50 à 80	45 à 75	30 à 50	20 à 28	11 à 16	13 à 16	-
Gloppen	300	50	60	30	15	12	10	30
Breim	350	50	60	30	15	14	10	30
Indviken	300	65	65	35	20	12	8	40
Stryn	300	65	65	35	20	12	8	40
Gjennemsnitlig i Nordfjord	313	60	58	33	17	12	10	41

Tabel III.

Gjennemsnitligt Melkeudbytte pr. Ko i 1900 samt Melkeproduktionens Stilling i 1896—1900 etc.

Herreder.	Gjennemsnitligt Melkeudbytte pr. Ko i 1900:		Melke-produktionens Stilling i 1896—1900.	Betydning af Salg af:			
	Almindeligt.	For mere fremskredne Gaarde.		Melk i 1900.	Smør i 1900.	Ost i 1900.	Uld i 1900.
Jostedalen	800	1 000	noget tiltaget	nogen	megen	—	0
Lyster	1 200	1 500	uforandret	0	do.	nogen	ringe
Hafslo	1 200	1 500	do.	0	do.	do.	0
Aardal	1 000	1 500	noget tiltaget	0	do.	megen	0
Lærdal	1 400	2 000	do.	nogen	do.	0	nogen
Borgund	1 500	1 800	uforandret	ringe	do.	—	ringe
Sogndal	800	1 200	do.	do.	do.	megen	do.
Aurland	1 800	2 000	lidt tiltaget	0	do.	do.	nogen
Leikanger	900	1 100	uforandret	0	do.	nogen	ringe
Balestrand	850	1 100	noget tiltaget	0	do.	do.	do.
Vik	1 000	1 500	do.	ringe	do.	megen	0
Kirkebø	1 000	1 500	do.	do.	do.	nogen	0
Lavik	800	900	lidt tiltaget	0	do.	do.	ringe
Gulen	700	1 000	noget tiltaget	ringe	do.	do.	do.
Sulen	1 100	1 900	do.	do.	do.	0	megen
Hyllestad	810	810	uforandret	0	do.	ringe	ringe
Gjennemsnitlig i Sogn	1 054	1 394					
Askvold	900	1 150	lidt tiltaget	lidt	megen	0	nogen
Ytre Holmedal	800	1 100	noget tiltaget	ringe	do.	nogen	0
Indre Holmedal	600	1 000	do.	nogen	do.	ringe	0
Jølster	800	1 200	do.	0	do.	nogen	0
Førde	800	1 500	meget tiltaget	ringe	do.	ringe	ringe
Kinn og Vevring	900	1 200	noget tiltaget	0	do.	do.	do.
Bremanger	1 700	1 800	do.	ringe	do.	0	0
Gjennemsnitl. i Søndfjord	929	1 279					
Selje	600	1 100	—	ringe	nogen	ringe	ringe
Daviken	700	900	lidt tiltaget	do.	megen	0	do.
Eid	1 100	1 400	meget tiltaget	nogen	do.	0	0
Hornindalen	1000à1100	1200à1300	do.	megen	do.	ringe	0
Gloppen	1 100	1 500	do.	0	do.	do.	0
Breim	1 100	1 400	do.	0	do.	do.	0
Indviken	1 000	1200à1400	do.	ringe	do.	nogen	0
Stryn	1 000	1200à1400	do.	do.	do.	do.	0
Gjennemsnitl. i Nordfjord	956	1 269					

XV.

Romsdals Amt.

Underdanigst Beretning

om Romsdals Amts økonomiske Tilstand m. v.
i Femaaret 1896—1900.

A. Landdistriktet.

Folkemængde.

Amtets Landdistrikts Folkemængde udgjorde efter Folketællingen i 1891 107 390 og har ikke senere undergaaet nogen væsentlig Forandring. Efter sidste Tælling i 1900 er Folkemængden nu 110 621, hvilket betegner en Forøgelse af 3 231 eller ca. 3 Pct. Forøgelsen falder omtrent udelukkende paa Søndmør Fogderi, hvor Folkemængden er steget med $7^1/_4$ Pct., fra 43 156 i 1891 til 46 293 i 1900, medens Romsdal Fogderi er gaaet ned fra 26 887 til 26 872 og Nordmør Fogderi viser en ubetydelig Tilvækst ɔ: fra 37 347 til 37 456.

Der har i Femaaret foregaaet en betydelig Udvandring til Amerika, formentlig størst fra Romsdal og Nordmør, hvortil kommer, at mange, særlig unge Folk, har forladt Landdistrikterne for at søge sit Erhverv i Byerne. Denne sidste Bevægelse antages særlig at have fundet Sted fra Søndmør til Aalesund, der i de senere Aar paa mange Felter har gjennemgaaet en betydelig Udvikling.

I. Jordbruget.

I den forløbne Femaarsperiode er Jordbruget gaaet jevnt, om end ikke særdeles stærkt, fremad. Interessen for denne Næringsgren har været i stadigt Stigende.

Den i Femaarsperioden 1891—1895 delvis paabegyndte Omlægning af Driften fra Agerbrug til Engdyrkning har fortsat sig i Aarene 1896—1900 med stadig stærkere Fart, eftersom Befolkningen har faaet Øinene op for de

Fordele, den forandrede Dyrkningsmaade medfører i Retning af hurtig Afsætning og kontant Udbytte. Den ved Englandsruten aabnede Adgang til direkte Export af Jordbrugets Produkter til udenlandske Markeder har her været en stærkt medvirkende Faktor.

Samtidig med Engdriftens Vækst paa Agerbrugets Bekostning er Sansen steget for Jordens bedst mulige Udnyttelse. Gjødselen behandles mere rationelt, ligesom Betydningen erkjendes af Vekseldrift og Anvendelse af bedre Frøsorter.

Jordbrugets Fremgang maa jeg, som antydet, antage i første Række skyldes Kommunikationernes Forbedring. Jeg undlader i denne Forbindelse ikke at fremholde, at Amtets Jordbrug ved næste Periodes Udløb vistnok vil kunne opvise en forholdsvis betydeligere Udvikling, saafremt det stadig stigende Krav paa direkte Forbindelse med Østlandets Markeder da er realiseret.

Fremgangen formenes dernæst i ikke ringe Grad at hidrøre fra den ændrede Karakter, Amtets Fiskerier i de senere Aar har antaget, idet det mer og mer har vist sig nødvendigt, at Fiskeribedriften, forsaavidt den skal bringe Udbytte, maa skjøttes af professionelle Fiskere, der ikke befatter sig med væsentlig andet Erhverv. Mange af de Gaardbrugere, der har drevet Fiske som Binæring, har derfor været nødsaget til enten helt at slaa sig paa det ene eller det andet, hvilket har virket tilbage paa Jordbruget, der heraf alene har kunnet høste Fordel som Følge af det større Arbeide, der lægges paa Jorden.

En Hemsko paa Jordbruget danner nu, som i Perioden 1891—1895, den vanskelige Tilgang paa Arbeidshjælp. Udvandring af arbeidsføre Folk til Amerika og til Byerne har stadig paagaaet, og Arbeidspriserne har været i Stigende, saaledes at Gaardstjenere neppe kan erholdes uden med uforholdsmæssig Bekostning. Følgen heraf har igjen været, at Rydningsarbeide er foregaaet i langt ringere Maalestok, end Tilfældet vilde have været, om Tilgangen paa Hjælp havde været rigeligere. Adskilligt Nyland er dog utvivlsomt opbrudt, men neppe mere end, hvad der er Resultatet af Husmænds og Smaabrugeres Arbeide.

Brugen af Landbrugsmaskiner er — ogsaa tildels som Følge af manglende Arbeidshjælp — tiltaget over det hele Amt. Saavel Slaa- og Tærskemaskiner som Hesteriver etc. er betydelig udbredt.

Søndmør og dets Ødistrikter antages fremdeles at staa høiere end de øvrige Distrikter paa Jordbrugets Omraade.

Udbyttet af Jordbruget i den forløbne Femaarsperiode maa vistnok gjennemsnitlig antages at have ligget under et Middelsaars. Alene 1896 Aars Udbytte var afgjort over et Middelsaars, tildels betydeligt over. De øvrige Aar har bevæget sig mere eller mindre under, delvis noget over et Gjennemsnitsudbytte.

Adgangen til Laan af Jorddyrkningsfondet har i Perioden været benyttet i noget større Udstrækning end tidligere. I Femaaret er tilstaaet Laan til et samlet Beløb af Kr. 41 260.00. Heraf falder paa Søndmør Kr. 6 430.00, paa Romsdal Kr. 10 465.00 og paa Nordmør Kr. 24 365.00. I 1896 er laant Kr. 770.00, i 1897 Kr. 5 980.00, i 1898 Kr. 4 195.00, i 1899 Kr. 21 410.00 og i 1900 Kr. 8 905.00.

Udskiftningsarbeidet er skredet jevnt fremad i Femaarsperioden, og forholdsvis mere Arbeide er udført end i det foregaaende Femaar, idet adskillige Forretninger, der ellers havde maattet udstaa, ifølge Departementets Bemyndigelse har kunnet overdrages til et Par ældre Assistenter, der har fungeret som midlertidige Udskiftningsformænd. Ialt har de i Femaarsperioden afsluttede Udskiftningsforretninger omfattet 1 052 Brug med en Matrikulskyld af 2 107.51 Mark og et Areal af 29 800 Ha. Indmark og 112 850 Ha. Udmark. Vistnok staar endnu adskilligt Udskiftningsarbeide tilbage i nærværende Amt, men det er ialfald for Tiden mit Indtryk, at Behovet for Udskiftning ikke melder sig i større Udstrækning, end at Kravene kan imødekommes med de Kræfter, Amtet for nærværende raader over.

Antallet af særskilt matrikulerede Brug udgjorde ved Udgangen af 1900:

i Søndmør	6 128	Brug	med Skyld	Mark	11 334.63
- Romsdal	3 541	—	- —	-	6 803.87
- Nordmør	4 154	—	- —	-	9 445.25
Amtet	13 823	Brug	med Skyld	Mark	27 583.75.

Brugenes Antal ved Udgangen af 1895 var følgende:

i Søndmør	5 626
- Romsdal	3 219
- Nordmør	3 853
Tilsammen	12 698.

Forøgelsen er saaledes ialt 1 125 Brug eller 8.86 Pct. Heraf falder paa Søndmør 502 eller 8.92 Pct., paa Romsdal 322 eller 10 Pct. og paa Nordmør 301 eller 7.81 Pct. mod henholdsvis 3.5 Pct., 7 Pct. og 4.5 Pct. i forrige Femaarsperiode.

En væsentlig Del af den saaledes stedfundne Forøgelse skyldes imidlertid den ved Lov af 17 Februar 1900 bestemte Forandring i Skyldsætnings- og Matrikulvæsenet, hvorefter samtlige hidtil skyldsatte, men ikke udskilte Parceller er opførte som særskilt matrikulerede Eiendomme. Hertil kommer for Romsdal Fogderis Vedkommende, at 31 Fossefald i Femaarsperioden er særskilt skyldsat.

Amtets Gjennemsnitsskyld pr. Brug er Mark 2.00; for Søndmør Fogderi Mark 1.85, for Romsdal Fogderi Mark 1.92 og for Nordmør Fogderi Mark 2.27.

De i forrige Femaarsberetning opgivne tilsvarende Tal var henholdsvis 2.18, 2.01, 2.08 og 2.45.

Opgave over Brugenes Antal og Skyld i de forskjellige Herreder ved Udgangen af Aaret 1900 hidsættes nedenfor:

Herreder.	Brugenes Antal.	Brugenes Skyld i Mark.
Søndmør Fogderi.		
Vannelven	429	730.82
Sande	421	557.12
Herø	458	544.23
Ulstein	411	651.97
Vartdalstranden	102	210.87
Volden	510	1 146.02
Ørsten	333	719.10
Hjørundfjord	236	619.43
Sunnelven	240	466.25
Norddalen	310	658.91
Stranden	184	494.66
Stordalen	132	291.96
Ørskog	270	528.41
Søkkelven	348	740.56
Skodje	420	837.72
Borgund	908	1 297.42
Roald	100	261.53
Haram	316	577.65
Romsdal Fogderi.		
Vestnes	545	457.88
Sylte		399.26
Vold	150	358.43
Eid	70	258.27
Grytten	436	870.20
Veø	315	783.56
Eresfjord og Vistdalen	260	579.22
Nesset	219	443.82
Romsdal Fogderi (Forts.).		
Bolsø	430	932.16
Frænen	399	643.74
Akerø	302	546.98
Sandø	82	127.41
Bud	333	402.94
Nordmør Fogderi.		
Kornstad	190	233.41
Eide	255	275.22
Kvernes	113	190.98
Bremsnes	328	325.34
Grip	2	5.50
Gjemnes	116	215.65
Øre	304	573.38
Frei	108	182.52
Strømsneset	140	357.02
Tingvold	279	765.48
Øksendalen	78	273.09
Ulvundeidet	47	188.38
Sundalen	194	784.60
Stangvik	175	767.43
Aasgaard	58	176.78
Surendalen	462	1 105.72
Rindalen	324	837.63
Aure	345	850.89
Valsøfjorden	119	290.05
Halse	149	421.30
Tusteren	169	269.25
Edø	199	355.64

Antallet af Leilændingsbrug, der her i Amtet ikke er stort, antages nogenlunde uforandret.

Amtets Landhusholdningsselskab har ved Siden af de tidligere nævnte Faktorer utvivlsomt havt en betydelig Indflydelse paa Jordbrugets Udvikling i det forløbne Femaar. Stats- og Amtstilskuddet har bevæget sig omkring Kr. 10 000.00 aarlig. Ved Udgangen af 1896 udgjorde Selskabets Medlemmer et Antal af 124 med en aarlig Medlemskontingent af Kr. 248.00. Antallet af de Landbrugsforeninger, der i samme Aar stod som Selskabets Underafdelinger, var 60. Ved Udgangen af 1900 var Medlemsantallet 144, den aarlige Kontingent Kr. 288.00 og Underafdelingernes Antal 80. Hvert Fogderi har som før sin Landbrugsforening.

Interessen for Havevæsen maa formentlig siges at have tiltaget noget, skjønt denne Næringsgren, hvis Betydning kun i ringe Grad erkjendes af Befolkningen, endnu staar langt tilbage. Dyrkning af Kjøkkenhavevækster er Gjenstand for liden Opmerksomhed, men er dog i nogen Fremgang i enkelte

Distrikter, saaledes i Tingvold og Strømsneset i Nordmør og Borgund og Skodje i Søndmør, hvor der endog avles adskilligt tilsalgs. Med Amts- og Statsbidrag har der hvert Aar været afholdt et Kursus i Havebrug. Kurset havde i 1900 10 Deltagere.

Frugtavlen er liden og neppe nogetsteds af synderlig Betydning undtagen i Norddalen og tildels i Sunnelven. I Norddalen er saavel Interessen som Indtægten ganske betydelig. I Bolsø i Romsdal har mange med godt Udbytte begyndt paa Jordbærdyrkning.

Paa enkelte Gaarde i Nordmør dyrkes Humle samt noget Lin.

Distriktets sædvanlige Kornsorter er fremdeles Havre, Byg og noget Rug. Af Havre dyrkes i Regelen tilstrækkelig for Behovet og delvis noget til Salg, medens der indføres ikke ubetydeligt af Byg og Rug. Indførselen af Korn- og Melvarer stiger i samme Mon, som Interessen for Kvægavl tiltager.

Af Poteter avles i Almindelighed tilstrækkeligt til Distriktets eget Brug, oftest ogsaa noget til Salg.

Dyrkning af Turnips som Kraftfoder er i Tiltagende.

Efter Lensmændenes Opgaver udgjør Gjennemsnittet af:

Udsæd pr. Maal:

	Havre.	Blandkorn.	Byg.	Rug.	Poteter.	Græsfrø.
Søndmør	91 Liter	73 Liter	50 Liter	- Liter	336 Liter	3.75 kg.
Romsdal	69 —	52 —	36.5 —	20 —	280 —	3.8 -
Nordmør	54.5 —	45 —	35 —	20 —	346 —	3.1 -

Avling pr. Maal:

	Havre.	Blandkorn.	Byg.	Rug.	Poteter.	Hø.
Søndmør	530 Liter	485 Liter	405 Liter	- Liter	2 486 Liter	481 kg.
Romsdal	513 —	440 —	382 —	280 —	2 062 —	400 -
Nordmør	450 —	412 —	365 —	250 —	2 106 —	445 -

Amtets Landbrugsskole har som tidligere været drevet paa Gaarden Vestnes, indtil Amtsthinget i 1898 besluttede at indkjøbe egen Skolegaard. Som saadan blev valgt Gaarden Gjermundnes i Vestnes, der blev overladt Amtskommunen for Kr. 28 000.00. Efterat nye, rummelige og praktiske Bygninger her er bleven opført, maa Amtslandbrugsskolen i alt væsentligt nu siges at tilfredsstille Tidens Krav til en saadan Anstalt. Efterat Kostholdsbidraget i 1899 blev forhøiet fra Kr. 16.00 til Kr. 25.00 pr. Maaned, har Elevantallet været 30 for hvert Kursus. For Tiden optages 40 Elever.

Paa Gaarden Sandvik i Tingvold i Nordmør drives en privat Landbrugsskole.

Amtsagronomen har i Femaaret været stærkt optaget. Hans Virksomhed har væsentlig gaaet ud paa Veiledning i Fjøsstel og Kvægavl. I 1900 blev hos Amtsagronomen ansat en Assistent, der væsentlig er overladt Omsorgen for Havebruget og hvad dermed staar i Forbindelse.

2. Fædrift.

I Overensstemmelse med, hvad foran er anført om Jordbrugets Omlægning fra Agerbrug til Engdrift, er det, at Interessen for rationel Kvægavl i Femaarsperioden er betydelig tiltaget. Fjøsbehandlingen har efter Leilighed undergaaet mange Forbedringer. Fjøsene gjøres ved Nybygninger luftigere og lysere; Sultefodring forekommer kun i meget indskrænket Maalestok, idet man nu næsten overalt erkjender Fordelene ved at have smaa, men velfodrede Besætninger, istedetfor, som almindelig tidligere, mange, men slet holdte Dyr. Heller ikke Fodring med Kvist og «Skav» anvendes nu i synderlig Udstrækning, hvorimod Kraftfoder, dels af egen Tilvirkning (Turnips), dels indførte, begynder at faa Indpas.

Hertil kommer, at man nu overalt har aabent Blik for Betydningen af Kvægracernes Forbedring. Kvægavlsforeninger er stiftet paa de fleste Steder, og deres Antal er endnu i Stigende. Bestræbelserne gaar væsentlig ud paa at værne om den stedegne Race og holde fremmed Indflydelse borte. Valg af Avlsdyr foretages med stadig større Omhu. I 1900 fandtes her i Amtet ca. 100 Foreninger, hvis Avlsokser var godkjendte til Amts- og Statsbidrag. Paa Landhusholdningsselskabets Budget var i 1896 opført Kr. 2 500.00 og i 1900 Kr. 4 000.00 til Indkjøb og Fodring af Stamokser.

Siden 1896 har af Landhusholdningsselskabet været ansat 3, senere 2, Vandrelærere i Fjøsstel. Undervisning er ydet i ganske stor Udstrækning, og deres Virksomhed maa ansees særdeles frugtbringende.

Den Betydning, Fædriften maa tillægges her i Amtet, sees bedst af Størrelsen af Distriktets Smørproduktion, som i forrige Periode kun ganske svagt var begyndt at skyde Fart.

Jeg hidsætter Opgave over Antallet af de i Aaret 1900 i Drift værende Meierier, over Melkeomsætningen og dens Værdi, samt over Smørproduktionen:

	Antal Meierier.	Indmaalt Melk i kg.	Produceret Smør i kg.	Udbetalt Beløb i Kr.
Søndmør	80	9 592 193	340 314	561 274
Romsdal	33	3 348 631	112 326	196 358
Nordmør	56	6 120 510	232 347	376 075
Amtet	169	19 061 334	684 987	1 133 707

Efter den officielle Handelsstatistik hidsættes Opgave over det Kvantum Smør, der i Perioden er udført til Udlandet fra Amtsdistriktet over:

	Aalesund.	Molde.	Kristiansund.	Tilsammen.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1896.....	184 920	83 400	165 950	434 270
1897.....	337 680	137 950	232 590	708 220
1898.....	259 850	164 500	282 180	706 530
1899.....	123 660	197 100	250 630	571 390
1900.....	85 890	144 500	199 190	429 580

Foranførte Talopgaver er imidlertid for Søndmørs Vedkommende, særlig hvad de sidste Aar angaar, væsentlig misvisende, idet en stor Del, for ikke at sige den største Del, af Fogderiets Smørexport foregaar over Bergen. En af Aarsagerne hertil er, at man i Aalesund i de senere Aar har begyndt at skatlægge Smørexporten.

Der klæber ganske vist endnu adskillige Mangler ved den her i Amtet foregaaende Meieridrift, saavel med Hensyn til Lokalernes Indredning som Produkternes Behandling og selve Produktionsmaaden. En hyppig forekommende Feil er det, at man slutter sig sammen om for smaa Meierier, hvorved Driften baade bliver kostbarere og mere tungvindt. Imidlertid er det utvivlsomt, at Forstaaelsen af, hvad der paa dette Felt kræves til en regningssvarende Drift og til Produktion af konkurrencedygtig Vare, i Femaaret er betydelig udvidet. I 1896, 1897 og 1898 meddeltes Undervisning i Meieridrift af en med Amts- og Statsbidrag (gjennem Landhusholdningsselskabet) ansat Amtsmeierske. Senere har Bevilgningen været ydet til Amtets Meieriforening, idet Bidraget antages af denne at kunne udnyttes mere hensigtsmæssig. I Ørsten underholdes ved Statsmidler en Meieriskole.

Af de her i Amtet værende Meierier drives 61 ved Haandkraft, 93 ved Vandkraft, 10 ved Dampkraft, 4 dels ved Vand- og dels ved Haandkraft samt 1 ved Hestekraft.

Ost produceres kun i ringe Udstrækning. Den skummede Melk leveres regelmæssig tilbage til Leverandørerne.

I Sætertiden holdes Meierierne i Almindelighed ikke i Drift.

Efter Lensmændenes Opgaver har Gjennemsnitspriserne for Smør i 1900 været i Søndmør Kr. 1.66, i Romsdal Kr. 1.58 og i Nordmør Kr. 1.60 pr. Kg. og paa nysiet Melk henholdsvis 6.5, 14 og 7.9 Øre pr. Liter, leveret til Meierierne, samt ellers 9.9, 14.4 og 10 Øre pr. Liter.

I Aarene 1896 og 1897 har der inden Amtet været afholdt 2 Kvægudstillinger med Stats- og Amtsbidrag. I 1898 afholdtes paa Stats- og Amtsforanstaltning 3 Udstillinger. I 1899 og 1900 afholdtes ligeledes 3, hvoraf den ene som udelukkende Statsforanstaltning. Den Fremgang, der i Femaaret kan spores saavel med Hensyn til Racens Forbedring som Kvægets Behandling,

maa utvivlsomt for en væsentlig Del tilskrives disse Udstillinger, hvortil Amtet fremdeles knytter de bedste Forhaabninger.

Foruden de aarvisse Udstillinger afholdes derhos omkring i Distrikterne med Bidrag af Landhusholdningsselskabet mere lokale Dyrskuer i Forbindelse med Udstilling af Meieriprodukter og delvis med Fjøsskuer.

Amtsmeieriudstilling har i Femaarsperiodens 3 sidste Aar været afholdt vekselvis i Amtets Byer.

Efter Lensmændenes Opgaver hidsættes følgende Tabel over det gjennemsnitlige Melkeudbytte i Liter pr. Ko om Aaret:

Herreder.	Almindeligt.	For mere fremskredne Gaarde.
	Liter.	Liter.
Vannelven	700	1 000
Sande	900	1 400
Herø	1 000	1 800
Ulstein	750	1 300
Vartdalstranden	850	1 100
Volden	700	850
Ørsten	700	900
Hjørundfjord	750	950
Sunnelven	-	950
Norddalen	800	1 000
Stranden	750	1 000
Stordalen	800	1 000
Søkkelven	1 000	1 200
Ørskog	1 000	1 200
Skodje	1 000	1 500
Borgund	1 000	1 300
Roald	1 000	1 400
Haram	800	1 400
Gjennemsnitlig for Søndmør Fogderi	853	1 194
Vestnes	900	1 400
Sylte	900	1 400
Vold	1 200	1 200
Eid	1 200	1 200
Grytten	1 000	1 700
Veø	900	1 200
Eresfjord og Vistdalen	900	900
Nesset	900	1 200
Bolsø	1 100	1 500
Frænen	-	1 000

Herreder.	Almindeligt.	For mere fremskredne Gaarde.
	Liter.	Liter.
Akerø	700	1 000
Sandø	700	1 000
Bud	700	1 000
Gjennemsnitlig for Romsdal Fogderi	925	1 208
Kornstad	1 200	1 600
Eide	1 000	1 600
Kvernes	1 200	1 500
Bremsnes	1 000	1 800
Grip	1 200	1 200
Gjemnes	1 000	1 400
Øre	1 150	1 500
Frei	1 200	1 600
Strømsneset	1 000	1 500
Tingvold	1 000	1 600
Øksendalen	1 100	1 300
Ulvundeidet	1 100	1 300
Sundalen	1 100	1 400
Stangvik	1 200	1 600
Aasgaard	1 200	1 500
Surendalen	1 000	1 200
Rindalen	1 300	1 750
Aure	1 000	1 200
Valsøfjorden	1 100	1 300
Halse	900	1 400
Tusteren	900	1 300
Edø	1 100	1 300
Gjennemsnitlig for Nordmør Fogderi	1 089	1 448

Det vil af foranstaaende Oversigt sees, at Melkeafkastningen pr. Ko siden Afgivelsen af sidste Femaarsberetning er gaaet betydelig frem ɔ: med ca. 125 Liter i Søndmør, ca. 50 Liter i Romsdal og ca. 100 Liter i Nordmør, naar alene tages

Hensyn til de mere fremskredne Gaardsbrug. Naar for enkelte Herreders Vedkommende Udbyttet sees at være sat lavere for 1900 end for 1895, tør formentlig den samme Formodning som i forrige Femaarsberetning antydet angaaende indløbne Feil i Lensmændenes Opgaver ogsaa nu gjøres gjældende, idet man vistnok med Sikkerhed kan gaa ud fra, at det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko ikke i noget Herred er aftaget.

Opdræt og Salg af Heste har i denne Femaarsperiode neppe været af synderlig større Betydning for Amtet end i den foregaaende. Hesteracen antages ialfald for Romsdals og Nordmørs Vedkommende at staa paa nogenlunde samme Standpunkt som tidligere. Dog har man begyndt at gjøre Bestræbelser for Racens Forædling; særlig er dette Tilfældet i Søndmør, der har de bedste Betingelser for Hesteavl af ren Fjordrace. Dennes Fortrin fremfor Gudbrandsdalsracen anerkjendes nu almindelig, skjønt den sidste endnu har Talsmænd i enkelte Dalfører i Nordmør.

Stamhingste — alle af ren Fjordrace — har været indkjøbte og udstationerede med Amts- og Statsbidrag. I 1896 var Hingstenes Antal 2, i 1900 4.

2 Hesteudstillinger har aarlig været afholdt med Amts- og Statsbidrag. Hertil kommer de af Landhusholdningsselskabet foranstaltede Hoppeskuer.

Faareavlen er noget tiltaget i Søndmør, men maa ellers siges at staa paa samme Standpunkt som tidligere, snarere noget lavere, idet Faareholdet ikke findes saa lønsomt som at holde Melkekjør. Til Forædling af Faareracen har Landhusholdningsselskabet hvert Aar bevilget Kr. 500.00 à Kr. 600.00 til Indkjøb af Cheviotvædre.

Gjedeholdet er gjennemgaaende i Aftagende. Dog er der i Femaaret oprettet endel nye Gjedysterier, hvis Virksomhed findes lønnende.

Interessen for Svineavl er i Stigende, særlig for Søndmørs Vedkommende, hvor man har faaet Øinene op for Driftens Lønsomhed i Forbindelse med Melkeproduktionen. Den skummede Melk, der leveres tilbage fra Meierierne, finder nemlig udmerket Anvendelse som Svinefoder.

Paa Landhusholdningsselskabets Budget har aarlig været opført ca. Kr. 300.00 til Oprettelse af Svineavlsstationer og Indkjøb af Racedyr.

Hønseholdet har tiltaget noget, mest i Søndmør, men er heller ikke her af nogen særlig Betydning.

I Femaaret er oprettet Aktieselskabet Møre og Rauma Slagteforening, omfattende Søndmør og Romsdal Fogderier. Selskabet har Aktionærer i alle Bygdelag og overtager al salgbar Vare til bestemte Priser. Dets Virksomhed er ganske betydelig og strækker sig over de fleste indenlandske Markeder, ligesom det ogsaa vistnok driver nogen udenlandsk Export. De gode Priser, som for Tiden opnaaes i Søndmør og Romsdal for Slagt, særlig af Svin, skyldes væsentlig dette Selskab, som derfor har havt ikke ringe Indflydelse paa Kvægavlen og især Svineavlen inden Distriktet. I Nordmør, hvor Svineavlen i Femaaret har staaet lavest, paatænkes oprettet en lignende Slagteforening.

Efter Lensmændenes Opgaver har Gjennemsnitspriserne paa Heste og Kreaturer i 1900 været følgende:

	Heste.	Okser.	Kjør.	Ungnøt.	Faar.	Gjeder.	Svin.
Søndmør	262 Kr.	68 Kr.	55 Kr.	32 Kr.	13 Kr.	11 Kr.	54 Kr.
Romsdal	269 -	78 -	72 -	33 -	12 -	11 -	70 -
Nordmør	287 -	84 -	71 -	36 -	11 -	9 -	67 -

Af nedenstaaende Oversigt vil det fremgaa, hvorvidt Opdræt og Salg af Heste og levende Storfæ samt af Faar og Svin er tiltaget eller aftaget i de forskjellige Herreder:

Herreder.	Heste.	Hornkvæg.	Faar.	Svin.
Søndmør Fogderi.				
Vannelven	lidt tiltaget	lidt tiltaget	lidt aftaget	meget tiltaget
Sande	noget tiltaget	do.	lidt tiltaget	lidt tiltaget
Herø	lidt tiltaget	noget tiltaget	noget tiltaget	do.
Ulstein	do.	do.	lidt aftaget	noget tiltaget
Vartdalstranden	noget tiltaget	lidt tiltaget	lidt tiltaget	do.
Volden	uforandret	noget tiltaget	noget tiltaget	uforandret
Ørsten	noget tiltaget	do.	do.	do.
Hjørundfjord	meget tiltaget	lidt aftaget	lidt tiltaget	noget tiltaget
Sunnelven	uforandret	noget tiltaget	noget tiltaget	do.
Norddalen	do.	do.	lidt aftaget	do.
Stranden	do.	lidt tiltaget	uforandret	lidt tiltaget
Stordalen	lidt tiltaget	do.	do.	do.
Søkkelven	noget tiltaget	do.	noget tiltaget	noget tiltaget
Ørskog	do.	do.	do.	do.
Skodje	uforandret	uforandret	noget aftaget	do.
Borgund	lidt tiltaget	do.	uforandret	lidt tiltaget
Roald	do.	noget tiltaget	do.	noget tiltaget
Haram	do.	do.	noget tiltaget	do.
Romsdal Fogderi.				
Vestnes	uforandret	uforandret	uforandret	lidt tiltaget
Sylte	do.	do.	do.	do.
Vold	noget tiltaget	noget tiltaget	do.	meget tiltaget
Eid	do.	do.	do.	do.
Grytten	do.	meget tiltaget	lidt tiltaget	noget tiltaget
Veø	uforandret	ubetydel. aftaget	meget aftaget	do.
Eresfjord og Vistdalen	lidt tiltaget	lidt tiltaget	lidt tiltaget	uforandret
Nesset	do.	do.	meget tiltaget	do.
Bolsø	uforandret	noget tiltaget	noget aftaget	noget tiltaget
Frænen	noget tiltaget	do.	lidt tiltaget	do.
Akerø	do.	ubetydel. tiltaget	noget tiltaget	do.
Sandø	uforandret	do.	do.	do.
Bud	do.	noget tiltaget	do.	lidt tiltaget

Herreder.	Heste.	Hornkvæg.	Faar.	Svin.
Nordmør Fogderi.				
Kornstad	uforandret	noget aftaget	noget aftaget	uforandret
Eide	do.	uforandret	uforandret	do.
Kvernes	noget tiltaget	lidt aftaget	lidt aftaget	do.
Bremsnes	uforandret	uforandret	uforandret	do.
Grip		har 2 Kjør,	10 Faar og	endel Svin
Gjemnes	lidt tiltaget	lidt tiltaget	lidt aftaget	noget tiltaget
Øre	noget tiltaget	lidt aftaget	noget aftaget	lidt tiltaget
Frei	uforandret	lidt tiltaget	do.	ubetydel. tiltaget
Strømsneset	do.	noget aftaget	uforandret	noget aftaget
Tingvold	do.	uforandret	do.	uforandret
Øksendalen	lidt aftaget	noget tiltaget	noget aftaget	noget tiltaget
Ulvundeidet	do.	do.	lidt aftaget	do.
Sundalen	ubetydel. tiltaget	lidt tiltaget	noget aftaget	do.
Stangvik	uforandret	noget tiltaget	ubetydel. tiltaget	uforandret
Aasgaard	do.	do.	uforandret	do.
Surendalen	lidt aftaget	ubetydel. tiltaget	lidt aftaget	lidt aftaget
Rindalen	noget tiltaget	noget tiltaget	noget aftaget	uforandret
Aure	uforandret	lidt tiltaget	lidt tiltaget	do.
Valsøfjorden	do.	do.	do.	do.
Halse	noget tiltaget	noget tiltaget	noget aftaget	noget tiltaget
Tusteren	uforandret	do.	meget tiltaget	do.
Edø	lidt tiltaget	do.	noget tiltaget	lidt aftaget

I hvilken Udstrækning Salg af Melk, Smør, Ost og Uld er af Betydning for de forskjellige Herreder vil fremgaa af nedenstaaende, fra Lensmændenes Opgaver hentede Oversigt:

Herreder.	Melk.	Smør.	Ost.	Uld.
Søndmør Fogderi.				
Vannelven	0	megen	0	0
Sande	ringe	nogen	0	nogen
Herø	do.	do.	0	ringe
Ulstein	nogen	do.	0	do.
Vartdalstranden	do.	do.	0	0
Volden	do.	megen	0	ringe
Ørsten	do.	do.	ringe	0
Hjørundfjord	do.	do.	0	0
Sunnelven	0	do.	nogen	0
Norddalen	0	do.	do.	0
Stranden	0	do.	0	0
Stordalen	0	do.	0	0
Søkkelven	ringe	do.	ringe	ringe
Ørskog	do.	do.	do.	do.
Skodje	0	do.	0	nogen
Borgund	nogen	do.	0	0
Roald	do.	do.	0	0
Haram	do.	do.	0	0

Herreder.	Melk.	Smør.	Ost.	Uld.
Romsdal Fogderi.				
Vestnes	0	megen	0	0
Sylte	0	do.	0	0
Vold	0	do.	ringe	0
Eid	0	do.	do.	0
Grytten	nogen	do.	nogen	0
Veø	ringe	do.	ringe	0
Eresfjord og Vistdalen	0	do.	0	0
Nesset	0	do.	0	0
Bolsø	nogen	nogen	0	0
Frænen	do.	do.	0	0
Akerø	ringe	ringe	ringe	0
Sandø	do.	do.	do.	0
Bud	ringe	ringe	ringe	0
Nordmør Fogderi.				
Kornstad	nogen	megen	0	0
Eide	do.	do.	0	0
Kvernes	do.	do.	0	0
Bremsnes	do.	nogen	0	0
Grip	0	0	0	0
Gjemnes	ringe	megen	0	0
Øre	do.	do.	ringe	ringe
Frei	nogen	nogen	0	0
Strømsneset	ringe	megen	0	0
Tingvold	do.	do.	0	0
Øksendalen	0	do.	nogen	0
Ulvundeidet	ringe	do.	0	0
Sundalen	do.	do.	0	ringe
Stangvik	do.	do.	ringe	0
Aasgaard	do.	do.	do.	0
Surendalen	0	do.	0	0
Rindalen	0	do.	0	0
Aure	0	do.	nogen	0
Valsøfjorden	0	do.	do.	0
Halse	0	do.	0	0
Tusteren	ringe	nogen	0	nogen
Edø	0	do.	0	0

For Amtets Landdistrikt er fremdeles ansat kun 1 Dyrlæge, der er bosat i Molde. Derhos er ved hver af Kjødkontrolstationerne i Aalesund og Kristiansund ansat en Dyrlæge, der vistnok driver nogen privat Praksis i de respektive Byers Omegn.

Amtet maa saaledes siges at være slet udstyret med Dyrlægehjælp, og der har gjentagne Gange, men hidtil forgjæves, været gjort Forsøg paa at faa Amtsthinget til at bevilge til flere Dyrlæger. Sidste Gang — paa de to sidste Amtsthing — udgik Initiativet fra en Del Herreder, der sammen erklærede sig

villige til at udrede en forholdsmæssig Del af Lønnen til en ny Amtsdyrlæge. Uagtet ogsaa dette Forsøg strandede, maa det dog nu nærmest ansees for et Tidsspørgsmaal, naar flere Dyrlægeposter besluttes oprettede. Herfor borger den stigende Sans for Kvægavlens Betydning for Amtet.

3. Skogdrift.

Distriktets Skoge maa i det forløbne Femaar i det store og hele siges at være gaaet tilbage, idet der alene fra et Par Herreder i Nordmør (Øksendalen og Ulvundeidet) meldes, at Skogen er Gjenstand for skjønsom Behandling, saaat Værdiforringelse ikke er indtraadt. Ellers har de gjennemgaaende gode Priser paa Tømmer og Trævirke mærkbart mindsket Furuskogen, medens ogsaa Løvskogen tildels hugges ned for Fode for at afsættes som Brændeved.

Adskillige Sagbrug findes i Romsdal og Nordmør. I Skodje i Søndmør tilvirkes Tøndestav, der dog har vanskeligt for at konkurrere med Fabrikernes Produkter.

Hvor Skog mangler, findes som Regel Brændtorv mere end til Husbehov. Søndmør Foged udtaler Haab om, at Fremtidens muligens forbedrede Methoder for Tilvirkning af Torv kan bevirke Prisfald paa Brændeveden, hvorved Skogen skulde blive mere skaanet.

Amtets Skogselskab, der har virket i Femaaret, har i væsentligt Mon bidraget til at styrke Sansen for Skogplantning og Skogkultur. Størst Virksomhed har Selskabet kunnet udfolde i Søndmør, mindst i Nordmør. Ogsaa i Ødistrikterne drives Plantningerne, tildels med Iver.

Selskabets Virksomhed i Femaaret fremgaar af følgende Tabel:

	Plantet.	Udsaaet Frø.	Kultiveret Areal.
	Stkr.	Kg.	Tiar.
Søndmør	431 330	20.0	885.4
Romsdal	158 050	13.8	353.9
Nordmør	211 090	25.0	471.0
Tilsammen	800 470	58.8	1 710.3

Angaaende Skogdriftsforholdene i de enkelte Herreder henvises til nedenstaaende fra Lensmændenes Opgaver hentede Oversigt:

Herreder.	Leveres stort Tømmer?	Kjøbes Bygnings-tømmer?	Sælges Brænde-ved?	Kjøbes Brænde-ved?	Skogbestand.
Søndmør Fogderi.					
Vannelven	Nei	Ja	Nei	Nei	Lidt Fremgang.
Sande	-	-	-	Ja	Uforandret.
Herø	-	-	-	-	Lidt Fremgang.
Ulstein	-	-	Ja	-	Uforandret.
Vartdalstranden	-	-	-	Nei	Noget Fremgang.
Volden	Ja	-	-	-	Noget Tilbagegang.
Ørsten	-	-	-	-	Uforandret.
Hjørundfjord	Nei	-	-	-	Do.
Sunnelven	-	-	Nei	-	Do.
Norddalen	-	-	Ja	-	Do.
Stranden	-	-	-	-	Do.
Stordalen	-	-	-	-	Do.
Søkkelven	-	-	-	-	Mærkbar Tilbagegang.
Ørskog	-	-	-	-	Do.
Skodje	Ja	-	-	Ja	Do.
Borgund	Nei	-	Nei	-	Uforandret.
Roald	-	-	-	-	Do.
Haram	-	-	-	-	Do.
Romsdal Fogderi.					
Vestnes	Ja	Ja	Ja	Nei	Mærkbar Tilbagegang.
Sylte	-	-	-	-	Noget Tilbagegang.
Vold	Nei	-	-	-	Uforandret.
Eid	Ja	Nei	-	-	Do.
Grytten	Nei	Ja	Nei	-	Do.
Veø	Ja	Nei	Ja	-	Lidt Tilbagegang.
Eresfjord og Vistdalen	-	Ja	-	-	Uforandret.
Nesset	-	Nei	-	-	Lidt Tilbagegang.
Bolsø	-	-	-	-	Mærkbar Tilbagegang.
Frænen	-	Ja	-	-	Noget Tilbagegang.
Akerø	-	-	-	-	Do.
Sandø	Nei	-	Nei	-	Uforandret.
Bud	-	-	-	-	Do.
Nordmør Fogderi.					
Kornstad	Nei	Ja	Nei	Ja	Lidt Fremgang.
Eide	-	-	Ja	Nei	Do.
Kvernes	-	-	-	Ja	Uforandret.
Bremsnes	-	-	Nei	-	Lidt Fremgang.
Grip	-	-	-	-	Skogløst.
Gjemnes	-	-	-	Nei	Uforandret.
Øre	-	-	Ja	-	Tilbagegang.
Frei	Ja	Nei	-	-	Nogen Fremgang.
Strømsneset	-	-	-	-	Mærkbar Tilbagegang.
Tingvold	-	-	-	-	Do.
Øksendalen	-	-	-	-	Uforandret.
Ulvundeidet	-	-	-	-	Do.
Sundalen	Nei	-	Nei	Ja	Do.
Stangvik	Ja	-	Ja	Nei	Noget Tilbagegang.
Aasgaard	-	-	-	-	Do.
Surendalen	-	-	Nei	-	Uforandret.
Rindalen	-	-	-	-	Nogen Fremgang.
Aure	-	-	Ja	-	Mærkbar Tilbagegang.
Valsøfjorden	-	-	-	-	Do.
Halse	-	-	-	-	Do.
Tusteren	-	-	-	-	Do.
Edø	Nei	Ja	Nei	Ja	Skogløst.

Middelpriserne pr. Meterfavn Birkeved (af Længde 30 cm.) frembragt til Forbrugsstedet har i Søndmør varieret mellem Kr. 8.00 og Kr. 15.00, i Romsdal mellem Kr. 6.00 og Kr. 13.00 og i Nordmør mellem Kr. 6.00 og Kr. 13.50.

Paa ca. 60 cm. lang Furuved har Priserne pr. Meterfavn været i Søndmør mellem Kr. 6.00 og Kr. 10.00, i Romsdal mellem Kr. 8.00 og Kr. 10.00 og i Nordmør mellem Kr. 4.00 og Kr. 12.00.

Prisen paa Oreved, der er af nogen Betydning i Nordmør og tildels i Romsdal, har varieret mellem henholdsvis Kr. 4.00 og Kr. 11.00 og Kr. 4.00 og Kr. 8.00 pr. Meterfavn.

Som Brændeved har mest været benyttet Birk.

Tømmerflødning af nogen Betydning er i Femaaret alene foregaaet i Surnas Vasdrag, hvor der tilsammen er flødet 8 625 Tylvter. Forøvrigt er i Aasgaard og Stangvik Herreder flødet et Par Tusen Tylvter.

Fra Statens Planteskole ved Molde er i Femaaret solgt 1 956 801 Planter, hvoraf 1 272 639 til Udplantning inden Amtsdistriktet.

Romsdals Skogforvaltning, der ogsaa siden Januar Maaned 1896 har sig underlagt de offentlige Skoge inden Fosen Fogderi af Søndre Trondhjems Amt, har — ifølge sin Beretning[1]) — i Romsdals Amt under Forvaltning:

5 Embedsgaardsskoge i Søndmør Fogderi,
8 — - Romsdal —
9 — - Nordmør —

med samlet Areal ca. 4 166 Ha. produktiv Skogmark og
- 2 232.50 Ha. uproduktiv Mark.

Disse Skoges Værdi er uanseet Brugsrettighederne anslaaet til Kr. 436 000.00.

Af indkjøbte, særskilt matrikulerede Statsskoge haves

4 i Romsdal Fogderi,
8 i Nordmør —

hvis skogbærende Areal udgjør 5 420 Ha. og ca. 1 709 Ha. uproduktiv Mark.

Den samlede Indkjøbssum for disse Skoge opgaar til Kr. 168 180.00.

Til Opsyn med Amtets offentlige Skoge er ansatte 23 Skogvogtere med samlet Løn Kr. 1 232.00 aarlig.

Driftsregnskaberne viser i Femaaret saadant Resultat:

Oplysningsvæsenets Fonds Skoge:

	Indtægt.	Udgift.	Netto.
1895/1896	Kr. 1 032.00	Kr. 125.72	Kr. 906.28
1896/1897	- 3 098.14	- 464.83	- 2 633.31
1897/1898	- 5 855.39	- 219.35	- 5 636.04
1898/1899	- 3 216.43	- 515.91	- 2 700.52
1899/1900	- 1 916.35	- 150.20	- 1 766.15

[1]) Afgivet under 23 November 1902 og indsendt af Amtet under 29 næstefter.

Statsskogene:

	Indtægt.	Udgift.	Netto.
1895/1896	Kr. 4 206.15	Kr. 1 568.98	Kr. 2 637.17
1896/1897	- 1 506.50	- 958.02	- 548.48
1897/1898	- 1 524.24	- 654.61	- 869.63
1898/1899	- 2 448.66	- 653.61	- 1 795.05
1899/1900	- 2 033.67	- 684.70	- 1 348.97

Til de Brugsberettigede er leveret i samme Tidsrum:

Oplysningsvæsenets Fonds Skoge:

1895/1896	4 627.42	m³,	Værdi	paa	Roden	ca.	Kr.	7 426.50
1896/1897	4 082.32	-	—	-	—	-	-	9 357.95
1897/1898	3 858.79	-	—	-	—	-	-	6 948.10
1898/1899	3 648.40	-	—	-	—	-	-	7 141.00
1899/1900	1 838.47	-	—	-	—	-	-	3 692.00
1900, 2det Halvaar	3 444.21	-	—	-	—	-	-	6 686.25

Statsskogene:

1895/1896	173.01	m³,	Værdi	paa	Roden	ca.	Kr.	205.10
1896/1897	274.74	-	—	-	—	-	-	165.00
1897/1898	397.00	-	—	-	—	-	-	251.00
1898/1899	335.00	-	—	-	—	-	-	167.50
1899/1900	167.50	-	—	-	—	-	-	83.75
1900, 2det Halvaar	178.25	-	—	-	—	-	-	163.50

Til skogkulturelle Arbeider, Plantning og Grøftning, er i Femaaret medgaaet: Til Statsskogene Kr. 499.53 og Oplysningsvæsenets Fonds Skoge Kr. 840.15.

Til Plantning i private Skoganlæg med offentlige Bidrag er i Femaaret anvendt:

1895/1896	57 000	Stkr.	Planter,
1896/1897	35 800	-	—
1897/1898	74 450	-	—
1898/1899	48 000	-	—
1899/1900	79 000	-	—
Tilsammen	294 250	Stkr.	Planter.

4. Fiskerier.

Som antydet under Afdeling 2, er Fiskeribedriften i de senere Aar undergaaet en Udvikling, der i stadig høiere Grad gjør det nødvendigt for Befolkningen at ofre sig helt for denne Næringsvei, idet den nu i stor Udstrækning drives hele Aaret rundt med forskjellige Redskaber efter de forskjellige Fiskesorter. Hertil kræves da ogsaa en anden Udrustning og en større Driftskapital

end tidligere. De jordbrugende Fiskere, hvis Tal er i Aftagende, deltager derfor nu udelukkende i Vinterfisket samt i de om Høsten og Vinteren forefaldende Sildefiskerier. Imidlertid er Fiskeribedriften fremdeles en vigtig Binæringsgren for en ikke ringe Del af den jordbrugende Befolkning, hvorimod den bliver Hovednæring for flere og flere Professionister.

Vaartorskfisket har fremdeles størst Betydning for dette Amt.

Om Deltagelsen i og Udbyttet af dette Fiske i Femaarsperioden hidsættes følgende Oversigt:

Aar.	Antal Skøiter.	Antal Baade.	Antal Mand-skaber.	Antal Fisk.	Samlet Pengeudbytte.
					Kr.
Søndmør Fogderi.					
1896	66	871	5 817	1 443 000	402 574
1897	63	813	5 204	3 779 200	955 034
1898	58	762	4 922	2 627 850	666 511
1899	76	704	4 494	1 566 000	582 732
1900	116	702	4 888	2 151 500	938 638
Tilsammen	379	3 852	25 325	11 567 550	3 545 489
I Gjennemsnit aarlig	76	770	5 065	2 313 510	709 098
Romsdal Fogderi.					
1896	8	217	1 594	929 000	271 363
1897	16	277	1 893	1 412 600	230 659
1898	21	268	1 879	1 236 300	277 793
1899	24	266	1 864	1 023 700	372 615
1900	17	266	1 772	1 342 450	596 645
Tilsammen	86	1 294	9 002	5 944 050	1 749 075
I Gjennemsnit aarlig	17	259	1 800	188 810	349 815
Nordmør Fogderi.					
1896	-	859	3 702	2 505 000	705 935
1897	-	836	3 664	2 767 607	654 424
1898	-	707	3 498	2 091 650	541 097
1899	-	653	3 246	1 528 750	551 864
1900	-	636	3 146	1 518 900	759 154
Tilsammen	-	3 691	17 256	10 411 907	3 212 474
I Gjennemsnit aarlig	-	738	3 451	2 082 381	642 495

Aar.	Antal Skøiter.	Antal Baade.	Antal Mand-skaber.	Antal Fisk.	Samlet Pengeudbytte.
Amtet (Landdistriktet).					Kr.
1896	74	1 947	11 113	4 877 000	1 379 872
1897	79	1 926	10 761	7 959 407	1 840 117
1898	79	1 737	10 299	5 955 800	1 485 401
1899	100	1 623	9 604	4 118 450	1 507 211
1900	133	1 604	9 806	5 012 850	2 294 437
Tilsammen	465	8 837	51 583	27 923 507	8 507 038
I Gjennemsnit aarlig	93	1 767	10 317	5 584 701	1 701 408

I Femaarsperioden har Pengeudbyttet været Kr. 395 462 mindre end i foregaaende Femaar. Antallet af Fisk er 4 206 222 mindre. For de enkelte Fogderier stiller Forholdet sig saaledes: Søndmør har et Mindreudbytte af 2 247 920 Fisk og Kr. 573 207, Romsdal ligeledes et Mindreudbytte af 117 560 Fisk, men et Merudbytte i Penge af Kr. 15 116, og Nordmør et Mindreudbytte af 1 840 742 Fisk, men et Merudbytte i Penge af Kr. 162 629. At Fiskerne i Nordmør har erholdt langt bedre Priser for sine Varer i sidste Femaarsperiode end i den foregaaende, maa tilskrives Virkningerne af Lov Nr. 7 af 6 Juli 1892 (Væreierloven).

Baadantallet har i Femaaret aftaget gjennemsnitlig hvert Aar med 48 i Søndmør, 2 i Romsdal og 73 i Nordmør.

Antallet af Skøiter er i Søndmør steget fra 66 i 1896 til 116 i 1900. I Romsdal, hvor der i forrige Femaarsperiode ikke anvendtes Skøiter, har saadanne i sidste Femaarsperiode været anvendt i nogen Udstrækning, idet der gjennemsnitlig aarlig er anskaffet 3 à 4 Skøiter. I dette Fogderi har man derhos tildels anvendt Dampskibe til Fiskeribedriften, nemlig i 1896 2, i 1897 2 og i 1898 1. I Nordmør fiskes fremdeles kun fra Baade.

Mandskabernes Antal udgjorde i forrige Femaar 13 143 i Gjennemsnit aarlig mod i sidste Femaar 10 307; Antallet er saaledes gjennemsnitlig formindsket med 2 826 aarlig.

Fra Aalesund fiskes med et temmelig betydeligt Antal Dampskibe og Skøiter, i Femaarsperioden gjennemsnitlig henholdsvis 12 og 141. Baadenes Antal aftager fremdeles. I Femaaret er fra Aalesund opfisket 5 769 711 Stkr. Vaartorsk til en samlet Værdi af Kr. 1 558 000 og gjennemsnitlig 1 153 942 Stkr. Torsk for et gjennemsnitligt aarlig Beløb af Kr. 311 600.

Deltagelsen i Femaarets Fiske sees gjennemgaaende at have været mindre end i foregaaende Periode. Aarsagen hertil maa dels søges deri, at de indre jordbrugende Distrikter mere og mere opgiver Fiskeribedriften, og dels ogsaa tilskrives den Omstændighed, at Fisket nu drives med kostbarere Fartøier, som kræver mindre Mandskab. Fiskerne i Søndmør og Romsdal benytter stadig

færre aabne Baade, idet det nu har trængt sig ind i Bevidstheden, at Fisket kan drives mere rationelt, lønsomt og sikkert fra Dæksbaade og Skøiter. Fra Aalesund, Kristiansund og tildels Søndmør drives Fiske med Dampskibe i øgende Maalestok.

Forholdet mellem Fiskerne under Bedriftens Udøvelse kan ikke siges bedret fra forrige Femaarsperiode. Et tilstrækkelig effektivt Opsyn vilde være forbundet med uforholdsmæssige Omkostninger.

Den opfiskede Torsk har i Femaaret været tilberedt omtrent udelukkende som Klipfisk. Tilberedningen foregaar nu mere i Landdistrikterne ved Fiskerne selv, idet disse er begyndt at tage Gevinst og Tab paa første Haand ved Fiskens Afsætning som færdig Handelsvare, medens de tidligere solgte sin Fisk i saltet eller tildels endog i rund eller usløiet Tilstand til Opkjøbere. Det kan ikke være tvivlsomt, at denne Fremgangsmaade har bragt Fiskerne Vinding.

Leveren har i Femaaret derimod været afhændet raa til Brænderierne, der for det meste er paa Kjøbmænds Hænder; det samme sker regelmæssig med Rognen. Efter Hoveder og Rygge har der været god Efterspørgsel fra Guanofabrikanter.

Gjennemsnitspriserne paa Vaartorsk, Lever, Rogn og Fiskehoveder har i Perioden stillet sig saaledes:

Aar.	Fisk i rund Tilstand pr. 100 Stkr.	Fisk i sløiet Tilstand pr. 100 Stkr.	Lever pr. hl.	Rogn pr. hl.	Hoveder pr. 100 Stkr.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896	25.93	21.77	15.59	18.44	0.73
1897	22.68	18.19	14.59	13.79	0.55
1898	23.62	17.80	11.77	15.10	0.61
1899	33.73	25.02	13.62	14.75	0.87
1900	41.40	32.55	14.08	16.82	1.13
1896—1900 ...	29.47	23.07	13.93	15.78	0.78
1891—1895 ...	27.22	22.39	11.84	11.19	1.05

Sildefiskerierne.

Sommer- eller Fedsildfisket har i Femaarsperioden givet følgende Udbytte:

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Hl.	Penge-værdi.	Hl.	Penge-værdi.	Hl.	Penge-værdi.	Hl.	Penge-værdi.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1896	14 570	101 794	6 790	18 038	13 979	95 212	35 339	215 044
1897	5 540	41 555	10 304	35 800	6 305	25 432	22 149	102 787
1898	3 455	38 670	5 224	27 587	1 439	8 551	10 118	74 808
1899	620	7 140	-	-	1 950	20 250	2 570	27 390
1900	-	-	-	-	4 830	33 980	4 830	33 980
Tilsammen	24 185	189 159	22 318	81 425	28 503	183 425	75 006	454 009
I Gjennemsnit aarlig	4 837	37 832	4 464	16 285	5 701	36 685	15 001	90 802

Udbyttet ifølge foranstaaende Opgave er tilnærmelsesvis det samme for Amtsdistriktet som i Perioden 1891—1895. Der blev da ialt opfisket 75 657 hl., eller 651 hl. mere, der udbragtes til Kr. 457 404 eller Kr. 3 395 mere end i Femaaret 1896—1900. For de enkelte Fogderier stiller Forholdet sig saaledes: Søndmør Kr. 29 988 mere, Romsdal Kr. 110 mere, men Nordmør Kr. 33 493 mindre end i foregaaende Femaarsperiode.

Fisket af Brisling og anden Smaasild har i Femaarsperioden givet saadant Udbytte:

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Hl.	Penge-værdi.	Hl.	Penge-værdi.	Hl.	Penge-værdi.	Hl.	Penge-værdi.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1896	8 830	40 100	1 580	1 980	3 760	8 570	14 170	50 650
1897	3 300	8 483	1 685	3 455	870	2 872	5 855	14 810
1898	6 700	36 910	200	400	-	-	6 900	37 310
1899	6 425	31 540	205	980	600	2 750	7 230	35 270
1900	9 275	36 684	3 975	7 950	6 280	18 244	19 530	62 878
Tilsammen	34 530	153 717	7 645	14 765	11 510	32 436	53 685	200 918
I Gjennemsnit aarlig	6 906	30 743	1 529	2 953	2 302	6 487	10 737	40 184

Udbyttet udgjorde for det hele Amtsdistrikt i forrige Femaarsperiode Kr. 136 653.

Vaar- og Vintersildfisket har givet saadant Udbytte:

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Hl.	Penge-værdi.	Hl.	Penge-værdi.	Hl.	Penge-værdi.	Hl.	Penge-værdi.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1896	137 400	438 030	3 000	16 500	11 000	25 250	151 400	479 780
1897	293 250	1 617 450	-	-	-	-	293 250	1 617 450
1898	95 420	583 560	-	-	198 200	1 318 524	293 620	1 902 084
1899	6 400	20 480	-	-	600	2 400	7 000	22 880
1900	51 758	464 183	-	-	-	-	51 758	464 183
Tilsammen	584 228	3 123 703	3 000	16 500	209 800	1 346 174	797 028	4 486 377
I Gjennemsnit aarlig	116 846	624 741	600	3 300	41 960	269 235	159 406	897 275

I Perioden 1891—1895 var Udbyttet for det hele Amt Kr. 232 298.

I Vintrene 1899 og 1900 er derhos væsentlig i Søndmør drevet Storsildfiske. Dette foregaar hovedsagelig med Drivgarn, tildels langt udenfor Kysterne.

Fisket har givet saadant Udbytte:

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Hl.	Penge-værdi.	Hl.	Penge-værdi.	Hl.	Penge-værdi.	Hl.	Penge-værdi.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1899	85 230	1 545 200	13 240	264 800	3 210	24 160	101 680	1 834 160
1900	164 145	1 562 558	900	12 600	360	1 692	165 405	1 576 850
Tilsammen	249 375	3 107 758	14 140	277 400	3 570	25 852	267 085	3 411 010

Sildefiskerierne har i Femaarsperioden bragt betydeligt Liv og Rørelse inden Distriktet og har skaffet god Arbeidsfortjeneste ikke alene for dem, der direkte befatter sig med Fisket, men ogsaa for mange andre.

Laks- og Sjøørretfisket har i Femaaret efter Fogdernes Beretninger givet et samlet Udbytte af Kr. 466 226 mod Kr. 333 272 i forrige Periode. Heri er indbefattet Forpagtningsafgift af Lakseelve.

For de enkelte Aar og Fogderier stiller Udbyttet sig saaledes:

Aar.	Søndmør.	Romsdal.	Nordmør.	Amtet.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896	21 265	10 736	28 926	60 927
1897	27 538	12 355	60 102	99 995
1898	22 077	6 711	54 983	83 771
1899	23 362	9 799	59 087	92 248
1900	36 918	13 265	79 102	129 285
Tilsammen	131 160	52 866	282 200	466 226
I Gjennemsnit aarlig	26 232	10 573	56 440	93 245

Sommerfisket efter Torsk, Sei, Lange, Brosme, Uer og Kveite har i Femaaret givet følgende Udbytte:

Aar.	Søndmør.	Romsdal.	Nordmør.	Amtet.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896	105 970	26 190	71 790	203 950
1897	94 577	11 528	65 583	171 688
1898	87 325	7 622	57 658	152 605
1899	168 335	34 515	78 630	281 480
1900	192 380	9 760	41 832	243 972
Tilsammen	648 587	89 615	315 493	1 053 695
I Gjennemsnit aarlig	129 717	17 923	63 099	210 739

I forrige Femaarsperiode udgjorde det samlede Udbytte for det hele Amt Kr. 559 076. Udbyttet for sidste Femaar er altsaa forøget med Kr. 494 619. Af de enkelte Fogderier har Søndmør et Merudbytte af Kr. 433 267, Romsdal et Mindreudbytte af Kr. 30 505 og Nordmør et Merudbytte af Kr. 91 857.

Hummerfisket har i Femaarsperioden ifølge den officielle Statistik givet følgende Udbytte:

Aar.	Søndmør.	Romsdal.	Nordmør.	Amtet.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896	13 792	840	1 512	16 144
1897	13 530	960	2 415	16 905
1898	16 647	1 040	3 540	21 227
1899	22 665	1 200	5 355	29 220
1900	20 825	800	4 135	25 760
Tilsammen	87 459	4 840	16 957	109 256
I Gjennemsnit aarlig	17 492	968	3 391	21 851

Det samlede Udbytte udgjorde i Femaarsperioden 1891—1895 Kr. 74 164 eller Kr. 35 092 mindre end i det nu forløbne Femaar. For de enkelte Fogderier stiller Forholdet sig saaledes: Søndmør har et Merudbytte af Kr. 31 075, Romsdal et Mindreudbytte af Kr. 4 960 og Nordmør et Merudbytte af Kr. 8 977.

Østersfangsten har i denne som i forrige Femaarsperiode været ganske ubetydelig. Der er imidlertid for Søndmørs Vedkommende en Mulighed for, at Østersfangsten der vil blive forsøgt gjenoptaget.

Ferskvandsfiske drives kun for eget Behov og har intet nævneværdigt Udbytte givet.

Fiske til Husbehov foregaar i alle Sjødistrikter.

I Romsdalsfjorden fiskes en Del Blæksprut, der benyttes til Agn. Udbyttet har i Femaaret været ca. Kr. 20 000.

5. Bergværksdrift

af nogen Betydning har ikke fundet Sted i Femaarsperioden. Paa flere Steder i Søndmør findes Jernmalm, der i sin Tid har været søgt udnyttet. De høie Jernpriser i 1899 syntes paany at skulle vække Driften tillive; men da Priserne atter sank, blev der intet Forsøg af.

Den i forrige Beretning nævnte Rødsand Jernmalmgrube i Nesset i Romsdal har i den nu forløbne Periode med længere Mellemrum været i Drift, men kun i liden Maalestok, idet det ikke har lykkedes Eieren at sikre sig fast Leverance.

I Aaret 1900 har man gjenoptaget Driften af Averøens Kobbergruber i Kvernes i Nordmør, men kun med nogle faa Mand, der foreløbig har været beskjæftiget med Oprensning og Forsøgsdrift.

Ogsaa fra andre Kanter af Nordmør anmeldes Kobberskjærp, om hvis Gehalt dog endnu intet med Sikkerhed kan udtales.

6. Fabrik- og Industrianlæg.

Foruden de i forrige Beretning omhandlede industrielle Anlæg er i Søndmør i Femaarsperioden anlagt 2 Uldspinderier i Volden og Ørsten, hvoraf det ene er forbundet med Væveri, samt i Søkkelven 1 Teglværk.

I Romsdal Fogderi fandtes ved Femaarets Udgang 2 Teglværk, hvoraf det ene for Tiden er indstillet, medens det andet har en Omsætning paa 1 Million Tag- og Mursten aarlig, 1 mekanisk Værksted for Fabrikation af Landbrugsredskaber, 3 Dampsagbrug og 1 Sagbrug, der drives med Vandkraft, foruden 6 mindre Sagbrug, 1 Kassefabrik (Meisal Brug), hvis Drift dog hidtil har været ubetydelig, 1 Stolefabrik, der er et meget betydeligt Anlæg og omfatter Fabrikation af Møbler og Trævarer, 2 Fyrstikfabriker, hvoraf den ene nu er ophørt, samt 1 Benmølle.

I Nordmør Fogderi fandtes ved Udgangen af 1900 4 Sagbrug, hvoraf 1 i Forbindelse med Høvleri og Kassefabrik, 2 Tøndefabriker, 3 Guanomøller, 1 Fiskelimfabrik, 1 Støberi, 1 Uldvarefabrik og 1 Møbelfabrik. De to sidste er oprettede i Femaarets Løb og deres Virksomhed er af ganske betydeligt Omfang.

7. Binæringer.

Husfliden staar fremdeles lavt i nærværende Amt, og er neppe nogen Fremgang at spore siden forrige Femaarsberetning, snarere Tilbagegang, om overhovedet nogen Forandring har fundet Sted. Husfliden har alene omfattet Forarbeidelse af Klædnings- og Brugsgjenstande til Husbehov, Gaards- og tildels Fiskeredskaber. Dog bliver ogsaa adskilligt indkjøbt af denne Sort Gjenstande. Søndmør Foged mener, at Husflidens Tilstand i Amtet muligens burde paakræve det Offentliges Opmærksomhed; ialfald burde der virkes for at vække den modnere Ungdoms Interesse for Sagen.

Baadbyggeri drives i flere Distrikter. I Birkedalen i Volden foregaar denne Bedrift i stor Maalestok og danner en ganske betragtelig Indtægtskilde for Bygden. Ogsaa i Romsdal, især i Vestnes og Bolsø, drives Baadbyggeri i ikke saa liden Udstrækning. Ogsaa i Nordmør bygges en Del Baade.

Tønder, Tøndebaand og Tøndestav tilvirkes i alle Distrikter, hvor der findes Skog.

I Nordmør arbeides der en Del Fiskekasser og — i Surendalen og Rindalen — Reisekjærrer og Karioler.

Jagten er af ringe økonomisk Betydning for Amtet. Nogen Indtægt faaes ved Jagt paa Hare, Aarfugl og Rype. Vildren fældes paa Grænsen mellem Romsdalen og Gudbrandsdalen samt i Sundalsfjeldene. Med dette sidstnævnte Vildt synes det stadig at gaa tilbage. Som bekjendt, er nu

Totalfredning indført for 5 Aar. Hjort forekommer i flere Distrikter, og er, hvor den har nogen Betydning, for det meste Gjenstand for Totalfredning. Hjortejagten i Aure er ikke længere bortforpagtet til Engelskmænd.

I Femaaret er betalt Præmier for følgende Antal Rovdyr og Rovfugle:

	Bjørn.	Gaupe.	Ræv.	Oter.	Maar.	Jerv.	Ørn.	Høg.	Falk.	Hubro.	Lom.
Søndmør	7	-	1 013	28	7	1	-	339	-	6	11
Romsdal	9	3	816	16	17	-	45	385	-	1	11
Nordmør	6	-	1 462	52	16	-	86	369	17	7	347
	22	3	3 291	96	40	1	131	1 093	17	14	369

Fisket skaffer de ydre Distrikter lønnende og godt Arbeide med Tørring af Klipfisk; Arbeidet udføres baade af Mænd og Kvinder i alle Aldre og indbringer betydelig kontant Indtægt, idet Tørringen foregaar fra Mai til ud i August eller endog September. Den sædvanlige Pris i Søndmør dreier sig om Kr. 15 pr. 1 000 Stkr. Fisk.

I Søndmør har Istrafiken i Femaarets Løb taget sig betydelig op og drives nu som en ganske lønnende Forretning paa forskjellige Steder i det ydre Distrikt. Betydelige Mængder Is anvendes til Klaring af Tran, til Ising af Kveite, Sild og anden fersk Fisk. Det skaarne Kvantum Is i Aaret 1900—1901 opgives til 8 500 Reg.-Ton i Søndmør og mellem 1 500 og 1 600 Reg.-Ton i Romsdal.

I Søndre Søndmør finder fremdeles en ikke ringe Del af Befolkningen Beskjæftigelse som Arbeidere i Statens Havne-, Fyr- og Mærkevæsen.

I Nordmør pleier om Sommeren en Del af Kystbefolkningen at skaffe sig Indtægt ved Aannearbeide i Rennebu, Opdal og Meldalen i Søndre Trondhjems Amt.

Fragtfart med Seilfartøier inden Amtsdistriktet har liden økonomisk Betydning, men siges dog i Nordmør at bringe en ikke upaaagtelig Fortjeneste paa Fartøier i Fjordene til og fra Kristiansund med Ved og Træmaterialier.

Antallet af Landhandlere, Handels- og Forbrugsforeninger, som ved Udgangen af 1895 udgjorde 331, er ved Femaarets Udløb steget til 437, deraf 194 i Søndmør, 102 i Romsdal og 141 i Nordmør.

Af Brændevinsrettigheder fandtes i Søndmør ved Femaarets Begyndelse 3, hvoraf 2 livsvarige og 1 bevilget paa Aaremaal. Den sidste er i Femaaret faldt bort, medens de to øvrige bestod ved Udgangen af 1900. I Nordmør og Romsdal findes ingen saadan Rettighed.

Udsalg af Øl er overalt i Amtet betinget af Bevilling, der sjelden meddeles. I Grytten findes Amtets eneste Samlag for Udskjænkning af Øl og Vin. En stor Del Hoteller og Skydsstationer har indskrænket Ret til Udskjænkning til Reisende.

Med Haandværkere er Amtsdistriktet i det hele tilstrækkelig forsynet. I Grytten og Vold drives som før adskillig Haandværksdrift til Forarbeidelse af Klæder og Skotøi til de saakaldte Nordlandshandlere, der afsætter de færdige

Produkter under de større Fiskerier og Markeder i Nordland og Finmarken. Denne Bedrift bringer Producenterne ikke ubetydelig Fortjeneste, men Fogden antager, at Nordlandshandlerne selv ikke høster synderlig Profit af Omsætningen; herpaa tyder de mange Konkurser inden denne Klasse af Handlende.

Tarebrænding foregaar i Ødistrikterne i Søndmør og i Hustad Sogn i Romsdal og skaffer Bedriftens Udøvere en god og sikker Fortjeneste. I størst Maalestok drives Brændingen i Nordmør, i Edø (Smølen) og Tusteren Herreder. Her er i Femaaret brændt for Kr. 74 786 eller gjennemsnitlig Kr. 14 957 aarlig. I Femaarsperioden 1891—1895 var Fortjenesten Kr. 23 050.

I Slutningen af Femaarsperioden udrustedes fra Brandal i Ulstein Herred i Søndmør en Expedition for Fangst af Sæl, Isbjørn og Moskusokser paa og ved Grønland. Dette Foretagende, der vidner om megen Energi og Driftighed, gav særdeles gode Resultater. Fogden tvivler dog paa, at denne første Expedition til disse farlige Farvande med smaa og for Fangstfeltet ikke indrettede Farkoster vil blive efterfulgt af flere.

Turisttrafiken i Søndmør og Romsdal har i Femaaret været stadig stigende. Paa Grund af den stærke Konkurrence har dog Hoteldriften med enkelte Undtagelser ikke været lønnende. Distrikternes væsentligste Fortjeneste af Turiststrømmen repræsenteres af Skydsindtægten. Vistnok bliver det Aar om andet ikke Smaasummer, som paa denne Maade kommer ind i Bygderne; men jeg er fremdeles af den Mening, at den Tid, Gaardbrugerne anvender paa Skydsing af Turister, ret økonomisk seet, ikke er heldig anvendt, idet Jordbruget paa denne Maade forsømmes, for ikke at tale om forskjellige Foreteelser af anden Art, som faar Indpas blandt Bønderne. I det hele taget turde den Fordel, dette Distrikt udvinder af Turisttrafiken, være temmelig problematisk.

8. Kommunikationsvæsenet.

Amtet havde af Landeveie:

	Ved Udgangen af		Forøgelse.
	1900.	1895.	
	km.	km.	km
Hovedveie	627.50	587.0	40.50
Bygdeveie	2 160.27	2 046.8	113.47
Tilsammen	2 787.77	2 633.8	153.97

Ved Udgangen af 1900 udgjorde Længden af de offentlige Veie inden hvert enkelt Herred:

Herreder.	Hoved-vei.	Bygde-vei.	Tilsammen.
	km.	km.	km.
Søndmør Fogderi.			
Vannelven	22	66	88
Sande	9	1	10
Herø	12	68	80
Ulstein	24.5	48	72.5
Vartdalstranden	-	35	35
Volden	14	106	120
Ørsten	-	59	59
Hjørundfjord	11	31	42
Sunnelven	32	25	57
Norddalen	-	89	89
Stranden	26	17	43
Stordalen	-	24	24
Søkkelven	-	48	48
Ørskog	21	36	57
Skodje	17	112	129
Borgund	15	113	128
Roald	-	20	20
Haram	-	50	50
	203.5	948	1 151.5
Romsdal Fogderi.			
Vestnes	9	35	44
Sylte	27	16	43
Vold	-	33	33
Eid	14.5	5	19.5
Grytten	45.5	48.5	94
Veø	24	54	78
Eresfjord og Vistdalen	-	55	55
Nesset	25	16	41
Bolsø	54.8	29.34	84.14
Frænen	29	34	63
Akerø	-	76	76
Sandø	-	11	11
Bud	-	44	44
	228.8	456.84	685.64
Nordmør Fogderi.			
Kornstad	3.23	41	44.23
Eide	8.7	36	44.7
Kvernes	11	9.25	20.25
Bremsnes	3.84	37.36	41.2
Grip	-	-	-
Gjemnes	-	28	28
Øre	19	41	60
Frei	4	24	28
Strømsneset	-	47	47
Tingvold	16	75	93
Øksendalen	-	22.06	22.06
Ulvundeidet	8.07	5.8	13.87
Sundalen	40.52	23.05	63.57
Stangvik	25	39	64
Aasgaard	-	32	32
Surendalen	33.27	42.51	75.78
Rindalen	22.57	41.4	63.97
Aure	-	54	54
Valsøfjorden	-	19	19
Halse	-	51	51
Tusteren	-	43	43
Edø	-	44	44
	195.2	755.43	950.63

Udgifterne ved Veienes Vedligeholdelse vil fremgaa af følgende fra Lensmændenes Opgaver hentede Oversigt, der gjælder Aaret 1900:

Herreder.	Udbetalt kontant af Herredskassen.	Sommerveiarbeide.				
		Antal Mandsdagværk.	Antal Hestedagværk.	Samlet Værdi af:		
				Mandsdagværk.	Hestedagværk.	Ialt.
Søndmør Fogderi.	Kr.			Kr.	Kr.	Kr.
Vannelven	631	812	812	1 624	2 842	4 466
Sande	170	70	65	168	260	428
Herø	380	600	450	1 440	1 800	3 240
Ulstein	700	300	400	540	1 400	1 940
Vartdalstranden	5	150	200	270	700	970
Volden	370	500	400	1 000	1 400	2 400
Ørsten	1 346	300	250	600	875	1 475
Hjørundfjord	549	500	300	1 000	1 050	2 050
Sunnelven	190	-	228	-	1 140	1 140
Norddalen	-	460	450	805	1 575	2 380
Stranden	544	200	200	350	700	1 050
Stordalen	150	150	130	262	455	717
Søkkelven	272	550	180	1 100	540	1 640
Ørskog	880	600	200	1 200	600	1 800
Skodje	400	600	800	1 080	2 000	3 080
Borgund	278	400	500	1 000	2 000	3 000
Roald	-	-	-	-	-	-
Haram	-	-	-	-	-	-
	6 865	6 192	5 565	12 439	19 337	31 776
Romsdal Fogderi.						
Vestnes	276	280	150	504	540	1 044
Sylte	433	260	140	468	504	972
Vold	-	-	197	-	591	591
Eid	271	-	110	-	330	330
Grytten	2 279	413	375	1 000	1 500	2 500
Veø	111	393	392	786	1 568	2 354
Eresfjord og Vistdalen	87	500	400	800	1 280	2 080
Nesset	251	500	320	900	1 152	2 052
Bolsø	2 803	-	-	-	-	2 306
Frænen	-	-	-	-	-	-
Akerø	-	-	-	-	-	-
Sandø	-	-	-	-	-	-
Bud	-	-	-	-	-	-
	6 511	2 346	2 084	4 458	7 465	14 229
Nordmør Fogderi.						
Kornstad	9	200	100	260	240	500
Eide	76	200	100	260	240	500
Kvernes	-	100	100	130	250	380
Bremsnes	80	300	200	390	480	870
Grip	-	-	-	-	-	-
Gjemnes	110	200	152	320	486	806
Øre	2 123	-	-	-	-	-
Frei	245	190	145	304	464	768
Strømsneset	-	-	-	-	-	-
Tingvold	-	-	-	-	-	-
Øksendalen	-	100	60	180	240	420
Ulvundeidet	40	80	50	144	200	344
Sundalen	1 036	300	150	600	600	1 200
Stangvik	-	-	-	-	-	-
Aasgaard	-	-	-	-	-	-
Surendalen	2 532	600	400	1 200	1 600	2 800
Rindalen	-	309	309	618	618	1 236
Aure	404	400	250	300	1 000	1 300
Valsøfjorden	213	120	80	240	360	600
Halse	64	210	175	315	600	915
Tusteren	128	135	112	202	448	650
Edø	150	-	-	-	-	1 100
	7 210	3 444	2 383	5 463	7 826	14 389

Vinterveiarbeide.					Tilsammen Vedligeholdelses-udgifter.	Herreder.
Antal Mands-dagværk.	Antal Heste-dagværk.	Samlet Værdi af: Mands-dagværk.	Heste-dagværk.	Ialt.		
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Søndmør Fogderi.
-	-	-	-	-	5 097	Vannelven.
-	-	-	-	-	598	Sande.
-	-	-	-	-	3 620	Herø.
-	-	-	-	-	2 640	Ulstein.
-	-	-	-	-	975	Vartdalstranden.
-	-	-	-	-	2 770	Volden.
-	260	-	780	780	3 601	Ørsten.
40	-	60	-	60	2 659	Hjørundfjord.
-	-	-	-	-	1 330	Sunnelven.
50	80	50	160	210	2 590	Norddalen.
30	-	36	-	36	1 630	Stranden.
20	-	20	-	20	887	Stordalen.
-	200	-	500	500	2 412	Søkkelven.
-	230	-	575	575	3 255	Ørskog.
-	-	-	-	-	3 480	Skodje.
-	-	-	-	-	3 278	Borgund.
-	-	-	-	-	-	Roald.
-	-	-	-	-	-	Haram.
140	770	166	2 015	2 181	40 822	
						Romsdal Fogderi.
180	110	270	330	600	1 920	Vestnes.
120	90	180	270	450	1 855	Sylte.
-	110	-	330	330	921	Vold.
-	-	-	-	-	601	Eid.
-	-	-	-	-	4 779	Grytten.
-	380	-	1 330	1 330	3 795	Veø.
100	100	160	320	480	2 647	Eresfjord og Vistdalen.
100	150	160	480	640	2 943	Nesset.
-	-	-	-	-	5 109	Bolsø.
-	-	-	-	-	-	Frænen.
-	-	-	-	-	-	Akerø.
-	-	-	-	-	-	Sandø.
-	-	-	-	-	-	Bud.
500	940	770	3 060	3 830	24 570	
						Nordmør Fogderi.
100	130	120	260	380	889	Kornstad.
100	130	120	260	380	956	Eide.
50	30	60	66	126	506	Kvernes.
50	100	60	220	280	1 230	Bremsnes.
-	-	-	-	-	-	Grip.
40	40	60	120	180	1 096	Gjemnes.
-	-	-	-	-	2 123	Øre.
-	-	-	-	-	1 013	Frei.
-	-	-	-	-	-	Strømsneset.
-	-	-	-	-	-	Tingvold.
20	50	30	175	205	625	Øksendalen.
15	40	22	140	162	546	Ulvundeidet.
-	-	-	-	-	2 236	Sundalen.
-	-	-	-	-	-	Stangvik.
-	-	-	-	-	-	Aasgaard.
-	-	-	-	-	5 332	Surendalen.
580	580	870	870	1 740	2 976	Rindalen.
-	-	-	-	-	1 704	Aure.
-	-	-	-	-	813	Valsøfjorden.
170	170	255	425	680	1 659	Halse.
-	-	-	-	-	778	Tusteren.
-	-	-	-	-	1 250	Edø.
1 125	1 270	1 597	2 536	4 133	25 732	

Ved foranstaaende Oversigt bemærkes, at der for Herrederne Roald og Haram i Søndmør, Frænen, Akerø, Sandø og Bud i Romsdal og Stangvik og Aasgaard i Nordmør dels mangler, dels foreligger ufuldstændige eller upaalidelige Opgaver fra vedkommende Lensmænd.

Nogen Opgave over Værdien af Naturalarbeidet til Nybygning af Veie inden Amtet i Femaarsperioden har ikke kunnet tilveiebringes. Til Amtsveikassen opførtes paa Amtskommunens Budget i 1896 Kr. 27 000.00 og i 1900 Kr. 32 250.00. Veibygningen har i Femaarsperioden skudt betydelig Fart og gjennemføres nu for Hovedveienes Vedkommende efter et bestemt System, efterat Amtsthinget i 1899 har vedtaget en af Amtsingeniøren udarbeidet fuldstændig Plan for fremtidige Anlæg af Hovedveie inden nærværende Amt.

Dampskibsfarten har været i rask Udvikling. Amtet har nu 7 private Dampskibsselskaber, der besørger den lokale Trafik med 19 Skibe. Samtlige Selskaber har Postbidrag og 5 tillige Statsbidrag. Paa Eikisdalsvandet underholdes som tidligere et lidet Dampskib med Statsbidrag.

Postaabneriernes Antal er i stadigt Stigende. Deres Antal var ved Udgangen af Aaret 1900 231 mod 173 i 1895.

I Landdistrikterne haves Telegrafstationer paa Larsnes, i Flaavær, Volden, Ørskog, paa Veblungsnes og i Aure.

Derhos har der i Turisttiden været Station paa Ormem i Romsdal og i Fisketiden paa Sandshavn i Søndmør.

Amtets Telefonnet har i Femaaret undergaaet en betydningsfuld Udvikling. Foruden de i forrige Femaarsberetning nævnte Forbindelser i Søndmør og Romsdal er i Femaaret etableret Gryttens Telefonsamlag i Romsdal.

I Nordmør findes nu 3 private Telefonselskaber, nemlig Rindal & Surendal Telefonsamlag, Sundalen Aktietelefonsamlag samt Aasgaard & Halse Telefonsamlag. Alle disse, særlig det førstnævnte, har en betydelig Udbredelse. Nordmør Aktietelefonselskab i Kristiansund omfatter ogsaa Fogderiet og har Talestationer i de fleste Herreder.

Ved Udgangeu af 1900 var Skydsanstalternes Antal 145, hvoraf 61 faste Stationer.

9. Distriktets Tilstand i Almindelighed.

Gjennemsnitspriserne pr. Skyldmark paa Amtets faste Eiendomme udgjorde efter den officielle Statistik i 1896 Kr. 1 267.00, i 1897 Kr. 1 448.00, i 1898 Kr. 1 466.00, i 1899 Kr. 1 374.00 og i 1900 Kr. 1 459.00 og for hele Femaaret Kr. 1 403.00 mod Kr. 1 313.00 i forrige Femaarsperide.

I Femaaret er thinglæst og aflæst Panteheftelser samt afholdt Tvangsauktioner i følgende Antal og for følgende Beløb (tilsvarende Opgaver for forrige Femaar hidsættes):

Thinglæste Panteheftelser:

	Antal. 1896—1900.	Beløb. 1896—1900. Kr.	Antal. 1891—1895.	Beløb. 1891—1895. Kr.
Søndmør	1 802	1 861 862	1 882	2 335 903
Romsdal	1 910	1 779 639	1 884	1 739 964
Nordmør	1 936	2 038 132	1 793	1 689 287
Amtet	5 648	5 679 633	5 559	5 765 154

Aflæste Panteheftelser:

	Antal. 1896—1900.	Beløb. 1896—1900. Kr.	Antal. 1891—1895.	Beløb. 1891—1895. Kr.
Søndmør	708	929 559	446	559 688
Romsdal	653	706 811	599	699 969
Nordmør	963	1 051 975	676	760 625
Amtet	2 324	2 688 345	1 721	2 020 282

Tvangsauktioner over fast Gods:

	Antal. 1896—1900.	Beløb. 1896—1900. Kr.	Antal. 1891—1895.	Beløb. 1891—1895. Kr.
Søndmør	48	77 512	41	80 733
Romsdal	27	77 841	47	118 325
Nordmør	50	106 076	67	156 601
Amtet	125	261 429	155	355 659

Tvangsauktioner over Løsøre:

	Antal. 1896—1900.	Beløb. 1896—1900. Kr.	Antal. 1891—1895.	Beløb. 1891—1895. Kr.
Søndmør	66	22 954	81	25 105
Romsdal	55	20 153	101	29 686
Nordmør	80	22 908	104	35 265
Amtet	201	66 015	286	90 056

Over Antallet af i Femaaret afholdte Exekutioner og deres Beløb hidsættes nedenstaaende Oversigt, idet til Sammenligning anføres en summarisk Opgave for forrige Femaarsperiodes Vedkommende:

Fogderier.	1896.		1897.		1898.		1899.		1900.		1896—1900.		1891—1895.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
Søndmør.														
Af Fogden	4	5 245	7	10 526	1	1 609	5	12 569	2	2 978	19	32 927	16	84 358
- Lensmændene ...	172	32 328	133	24 991	113	19 532	168	31 780	116	22 234	702	130 865	616	147 107
Tilsammen	176	37 573	140	35 517	114	21 141	173	44 349	118	25 212	721	163 792	632	231 465
Romsdal.														
Af Fogden	2	5 814	2	3 470	4	7 251	5	27 122	4	7 158	17	50 815	30	109 480
- Lensmændene ...	131	22 433	91	21 607	89	16 138	146	32 402	111	16 945	568	109 525	783	146 417
Tilsammen	133	28 247	93	25 077	93	23 389	151	59 524	115	24 103	585	160 340	813	255 897
Nordmør.														
Af Fogden	9	28 283	4	7 522	6	14 374	4	14 579	7	12 235	30	76 993	26	65 872
- Lensmændene ...	225	34 031	177	31 328	193	33 405	140	21 697	213	44 466	948	164 927	822	128 535
Tilsammen	234	62 314	181	38 850	199	47 779	144	36 276	220	56 701	978	241 920	848	194 407

Over Antallet af de i Femaaret afholdte Udpantninger og deres Beløb hidsættes nedenstaaende Oversigt, idet til Sammenligning anføres en summarisk Opgave for forrige Femaarsperiodes Vedkommende:

Fogderier.	1896.		1897.		1898.		1899.		1900.		1896–1900.		1891—1895.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
Søndmør	613	12 056	647	9 469	462	9 614	525	9 137	510	10 542	2 757	50 818	3 026	57 837
Romsdal	1 481	24 895	1 737	26 890	1 522	22 843	1 631	28 822	1 732	28 373	8 103	131 823	8 853	159 691
Nordmør	1 766	37 765	1 624	35 908	1 890	35 281	2 059	34 151	1 662	31 827	9 001	174 932	6 506	142 270
Amtet	3 860	74 716	4 008	72 267	3 874	67 738	4 215	72 110	3 904	70 742	19 861	357 573	18 385	359 798

Over de under Overformynderiets Forvaltning i Amtets Landdistrikt henstaaende Midler meddeles følgende Opgave:

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Antal Myndlinge.	Sum.	Antal Myndlinge.	Sum.	Antal Myndlinge.	Sum.	Antal Myndlinge.	Sum.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1900....	552	477 052	210	156 612	252	198 969	1 014	832 633
1895....	535	418 902	233	129 161	277	185 431	1 045	733 494

Efter Skatteligningerne har Herredernes antagne Formue og Indtægt i Femaaret udgjort:

Fogderier.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
I. Den antagne Formue.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Søndmør	22 258 293	22 103 850	22 357 121	23 133 471	23 897 866
Romsdal.....	11 513 610	12 132 010	12 430 450	12 941 060	13 369 360
Nordmør	15 182 805	15 544 728	15 800 240	16 142 902	16 881 166
Amtet	48 954 708	49 780 588	50 587 811	52 217 433	54 148 392
II. Den antagne Indtægt.					
Søndmør	4 837 280	5 027 822	5 195 934	5 378 380	5 440 155
Romsdal.....	2 575 548	2 757 232	2 787 378	2 862 404	2 984 897
Nordmør	3 572 631	3 759 689	3 900 768	3 935 287	3 985 199
Amtet	10 985 459	11 544 743	11 884 080	12 176 071	12 410 251

Efter den officielle Statistik hidsættes en Oversigt over Landdistriktets Sparebankers Antal og deres Forvaltningssum ved Udgangen af Aarene 1900 og 1895:

Fogderier.	Aar.	Antal.	Forvaltnings-sum.	Deraf Formue.
			Kr.	Kr.
Søndmør.....	1900	16	7 364 895	827 972
	1895	14	5 217 468	637 538
Romsdal	1900	8	1 796 987	171 363
	1895	7	1 191 973	123 255
Nordmør.....	1900	7	2 306 271	187 168
	1895	5	1 504 403	144 650
Amtet	1900	31	11 468 153	1 186 503
	1895	26	7 913 844	905 443

Antallet af Indskydere i samtlige Sparebanker var ved Udgangen af Aaret 1900 44 053 mod 18 278 ved Udgangen af 1895. Indskydernes Tilgodehavende ved Udgangen af de nævnte Aar var henholdsvis Kr. 16 880 841.00 og Kr. 6 986 187.00. Herved er imidlertid at mærke, at for Aaret 1900's Vedkommende er ogsaa medregnet Bysparebankernes Indskydere, hvoraf dog en betydelig Del hører hjemme i Landdistrikterne.

Ved Udgangen af Femaaret havdes i Distriktet følgende Brandforsikringsindretninger, over hvis Virksomhed hidsættes nedenstaaende Oversigt:

Indretningens Navn.	Bestyrelsens Sæde, Herred.	Aaret for Virksomhedens Begyndelse.	Forsikringssum pr. 31 December 1900:			Udbetalte Erstatninger i 1900.
			For Huse.	For Løsøre.	Ialt.	
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Søndmør Fogderi.						
Vestre Søndmør Brandforsikringsindretning (omfattende Vannelven, Sande, Herø og Ulstein)	Herø	1866	3 972 830	1 205 700	5 178 530	1 943
Volden Brandforsikringsindretning	Volden	1867	Kan ikke meddeles.			-
Hjørundfjords Brandforsikringsindretning ..	Hjørundfjord	1874	487 860	82 660	570 520	-
Indre Søndmør Brandforsikringsindretning ..	Stranden	For Huse 1864 / For Løsøre 1897	3 263 355	978 690	4 244 045	1 580
Søkkelven Brandforsikringsindretning	Søkkelven	1886	1 053 390	-	1 053 390	-
Borgund & Skodje Brandforsikringsindretning ..	Borgund & Skodje	For Huse 1861 / For Løsøre 1880	3 985 539	286 140	4 271 679	2 300
Haram Brandforsikringsselskab.....	Haram	1890	1 693 600	306 610	2 000 210	-
Romsdal Fogderi.						
Vestnes Brandforsikringsselskab.....	Vestnes	1866	3 566 680	275 300	3 841 980	40
Volds Brandforsikringsselskab.....	Vold	1890	390 700	-	390 700	50
Veø Brandforsikringsselskab.....	Veø	1841	3 993 033	89 650	4 082 683	2 391
Bolsø Brandforsikringsselskab.....	Bolsø	1860	1 209 883	6 120	1 216 003	-
Akerø Brandforsikringsindretning.....	Akerø	1872	1 974 000	-	1 974 000	7 000

Indretningens Navn.	Bestyrelsens Sæde, Herred.	Aaret for Virksomhedens Begyndelse.	Forsikringssum pr. 31 December 1900: For Huse.	For Løsøre.	Ialt.	Udbetalte Erstatninger i 1900.
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Nordmør Fogderi.						
Tingvold Brandassuranceforening	Tingvold	1874	822 900	-	822 900	-
Sundals Brandforsikringsindretning	Sundalen	1860	548 260	-	548 260	-
Stangvik Brandassuranceforening	Stangvik	1859	121 761	-	121 761	-
Surendal Brandassuranceforening	Surendalen	1849	1 094 638	-	1 094 638	800
Rindals Brandassuranceforening	Rindalen	1877	857 090	-	857 090	-
Aure Herreds frivillige Brandassuranceforening	Aure	1878	1 213 320	-	1 213 320	3 050
Aure & Valsøfjords gjensidige Brandassuranceforening for Løsøre	Aure	1899	-	252 350	252 350	-
Halse Brandforsikringsforening	Halse	1860	1 000 648	54 050	1 054 698	-
Edø gjensidige Brandforsikringsindretning	Edø	1898	220 750	17 950	238 700	-

Videre fandtes følgende Hesteforsikringsforeninger:

Indretningens Navn.	Bestyrelsens Sæde, Herred.	Aaret for Virksomhedens Begyndelse.	Samlet Forsikringssum.
Søndmør Fogderi.			Kr.
Vannelven & Søvde Hesteforsikringsselskab	Vannelven	1900	28 000
Leinøens Hesteforening	Herø	1899	7 685
Ulstein Hesteassuranceforening	Ulstein	1895	23 200
Hareide Do.	Do.	1895	11 810
Liavaags Do.	Do.	1896	5 060
Vartdalstranden Do.	Vartdalstranden	1874	11 500
Volden Do.	Volden	1872	2 990
Volden Heste- og Kvægassuranceforening	Do.	1897	22 045
Ørsten Hesteassuranceforening	Ørsten	1882	58 000
Bondalens Do.	Hjørundfjord	1899	7 857
Sunnelven Do.	Sunnelven	1899	22 000
Valdalens Do.	Norddalen	1873	23 130
Dalsbygdens & Eidsdalens Do.	Do.	1872	12 025
Tafjord & Selboskar Do.	Do.	1890	9 530
Stordalen Do.	Stordalen	1873	17 810
Søkkelven Do. den ældre	Søkkelven	1897	25 000
Søkkelven Do. den yngre	Do.	1898	31 120
Vatne Do.	Vatne	1898	26 000
Hildrestranden Do.	Haram	1899	14 990

Indretningens Navn.	Bestyrelsens Sæde, Herred.	Aaret for Virksomhedens Begyndelse.	Samlet Forsikringssum.
			Kr.
Romsdal Fogderi.			
Vistdals Heste- og Kvægassuranceforening...	Eresfjord og Vistdalen	1897	11 070
Vestnes Husmandsforenings Forsikringsselskab for Hornkvæg	Vestnes	1888	6 110

Af andre Forsikringsindretninger findes i Søndmør Søndmør Assuranceforening for Fiskefartøier, stiftet i 1891, hvilken ved Udgangen af 1900 havde en samlet Forsikringssum af en halv Million Kroner og i samme Aar udbetalte Erstatninger til Beløb Kr. 14 040.00.

Efter Lensmændenes Opgaver hidsættes en Oversigt over den gjennemsnitlige Tjener- og Dagløn i Aaret 1900 i de forskjellige Fogderier:

Fogderier.	Tjenere.		Dagarbeidere							
			paa egen Kost.				paa Husbondens Kost.			
			Sommer.		Vinter.		Sommer.		Vinter.	
	Tjenestegut.	Tjenestepige.	Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Søndmør.....	137	73	2.55	1.45	1.83	1.04	1.67	0.96	1.19	0.67
Romsdal.....	170	98	2.04	1.01	1.52	0.90	1.33	0.68	1.00	0.55
Nordmør	140	79	1.78	0.98	1.35	0.70	1.25	0.61	0.85	0.38
Amtet	149	83	2.12	1.15	1.57	0.88	1.42	0.75	1.01	0.53

Som i forrige Femaarsberetning anført, har i flere Herreder Tjenestegutterne fri under Skreifisket, hvorfor Aarslønnen her er tilsvarende lavere.

Amtskommunens Udgiftsbudget har udgjort i:

1896	Kr. 171 000
1897	- 132 400
1898	- 145 400
1899	- 154 800
1900	- 154 800

Gjennemsnitlig har Budgettet aarlig udgjort Kr. 151 680 mod Kr. 128 917 i forrige Femaarsperiode.

Pr. Skyldmark har været udlignet i 1896 Kr. 4.75, i 1897 Kr. 3.35, i 1898 Kr. 3.82, i 1899 Kr. 3.80 og i 1900 Kr. 3.80 eller gjennemsnitlig Kr. 3.90 mod Kr. 4.57 i forrige Femaar. Af Amtskommunens Udgifter har i Perioden 1896—1900 været overført paa Herrederne henholdsvis Kr. 40 000.00, Kr. 40 000.00, Kr. 40 000.00, Kr. 50 000.00 og Kr. 50 000.00 eller gjennemsnitlig Kr. 44 000.00 aarlig. I forrige Femaarsperiode deltog Herrederne ikke i Amtskommunens Udgifter.

De stats- og amtsforpleiede Sindssyges Antal udgjorde ved Udgangen af Aaret 1900 216 og de samlede Udgifter til deres Forpleining Kr. 53 847.00 mod henholdsvis 207 og Kr. 49 400.00 i 1895.

Af Skoler har Amtet i Femaaret havt foruden Folkeskolen 3 Amtsskoler, en i hvert Fogderi, samt Aften- og Fortsættelsesskoler i forskjellige Distrikter. Søgningen til disse har stadig været god og tyder paa en stedse øgende Trang til Kundskab. Desuden har i 1899 og 1900 været bevilget et Amtsbidrag af henholdsvis Kr. 500.00 og Kr. 750.00 til Møre Folkehøiskole, der afholdes i Ørsten i Søndmør med Hr. Austlid som Bestyrer. Efter dennes Indberetninger har Søgningen været god og Resultaterne tilfredsstillende. De i forrige Femaarsberetning omhandlede praktiske Jenteskoler har afsluttet sin Virksomhed henholdsvis fra 1897 og 1898, efterat Amtsskolerne fra nævnte Tid er blevet omordnet saaledes med Fællesundervisning, at de kvindelige Elever ved disse foruden i de almindelige Fag ogsaa erholder Undervisning i de Discipliner, der før meddeltes ved de praktiske Kurser.

Amtets økonomiske Tilstand maa i det store og hele taget siges at være forbedret i Femaaret. Vistnok har Jordbruget ikke uden i 1896 givet over et Middelsaars Udbytte, ligesom heller ikke Fiskerierne for Romsdals og Nordmørs Vedkommende kan siges at have slaaet bedre til end tidligere. Imidlertid maa det antages — hvad der ogsaa fremgaar af det foran anførte — at Distriktet i den forløbne Periode har undergaaet en betydningsfuld økonomisk Udvikling, der fremdeles vedvarer, og som maa tilskrives den Omstændighed, at det mere bestemt er gaaet op for Befolkningens Bevidsthed, hvilke Næringskilder der specielt egner sig til Udnyttelse i nærværende Amt, og hvorledes de bør udnyttes. Denne Udvikling er særlig fremtrædende i to Bevægelser. For det første har paa Jordbrugets Omraade Agerbruget maattet vige for Fædriften, der stadig vinder Terræn. Kvægavl drives igjen væsentlig for Meieridriftens Skyld. Smørproduktionen har nu antaget Dimensioner, som for faa Aar tilbage knapt vilde være tænkelige. Denne Næringsgren er stærkt paa Veie til efterhaanden at omdanne den deri interesserede Befolknings Levesæt og økonomiske Kaar, idet Gaardbrugerne, der afhænder sin Melk til Meierierne, nu har en ganske anden og rigeligere Tilgang paa Kontanter end tidligere. Der er af Fogderne opkastet Spørgsmaal om, hvorvidt dette Forhold kan siges at være til Gavn for Distrikterne, idet det anføres, at Bønderne ved den aabnede Udsigt til Kontanter

fristes til at kjøbe forskjellige Ting baade af Klæder og Levnetsmidler, som de ellers selv vilde være henvist til at producere, ligesom Handelsgjælden i det hele truer med at øges som Følge af, at Krediten søges udnyttet i høiere Grad, end de ved Melkeomsætningen tilveiebragte Pengemidler skulde retfærdiggjøre. Der er ganske vist et ikke ringe faktisk Grundlag for denne Betragtning; men jeg mener, at det heller ikke maa glemmes, at det er Adgangen til Kontanter, som har sat Gaardbrugerne istand til i saadan Grad, som det i Femaaret har været Tilfældet, at skaffe sig moderne, tidsbesparende Jordbrugsredskaber samt i det hele taget til at udnytte Jorden paa den hensigtsmæssigste og mest regningssvarende Maade. Den som Følge af Meieridriften øgede Pengeomsætning i Landdistrikterne anser jeg derfor væsentlig som et Gode, idet det neppe for Tiden som Regel kan siges, at andre Hjælpekilder derved lades uænset, eller at Krediten udnyttes utilbørlig.

Den anden i Amtets økonomiske Udvikling mærkbare Bevægelse dannes af den tidligere nævnte sukcessive Overgang af Jordbrugs- og Fiskerinæringen paa særskilte Hænder (se hvad herom er anført under Afdeling 1 og 4), idet en Kombination af disse Bedrifter efter de i de senere Aar vundne Erfaringer stadig vanskeligere og mindre regningssvarende har ladet sig praktisere. Dette Forhold er særlig fremtrædende i Søndmør Fogderi, hvor derfor saavel Jordbrug som Fiskeri er bragt til et høiere Trin end i de øvrige Distrikter. Søndmørs Befolkning udmærker sig i det hele ved Driftighed, Foretagsomhed og økonomisk Sans, Egenskaber, der har bragt denne Del af Amtet længere frem i Velstand og materielt Velvære end Romsdal og Nordmør, uagtet vistnok ogsaa her er gjort Fremskridt, som tyder paa Udviklingsdygtighed hos Befolkningen og ialfald giver Løfter for Fremtiden.

Amtets moralske Niveau kan neppe karakteriseres som afgjort høiere eller lavere end i Femaaret 1891—1895. Ædrueligheden maa dog siges at være i Fremgang og støttes baade ved Afholdsbevægelsen, der inden Amtet er af megen Betydning, og ved Ungdomsforeningernes Arbeide. Foreningslivet er i det hele Gjenstand for en glædelig Udvikling, der berettiger til de bedste Forhaabninger om en sukcessiv Udvidelse af Befolkningens saavel aandelige som moralske Horizont. Ungdommen er videbegjærlig og udvikler megen Energi for at skaffe sig Kundskaber.

Sædelighedstilstanden har muligens bedret sig noget og staar ialfald ikke lavere end i de fleste andre Amter. Dog maa det siges, at der paa dette Omraade mangler meget i Ansvarsfølelse og moralsk Opfatning.

Den almindelige Oplysning staar i nærværende Amt gjennemgaaende høit. Befolkningen er som Regel i Besiddelse af ikke faa Kundskaber, om det end ofte er tvivlsomt, om den erhvervede Kundskab kan betegnes som den i produktiv Henseende nyttigste.

B. Byerne.

Ved hosfølgende Indberetninger fra Magistraterne i Aalesund, Molde og Kristiansund har jeg intet væsentligt at bemærke.

Romsdals Amt, 28 Oktober 1902.

P. Arctander,
bem.

Beretning
om Kjøbstaden Aalesunds økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

1. Handel.

For efternævnte Artikler har Importen i Femaaret udgjort:

Aar.	Salt.	Brændevin.	Vin.	Kaffe.	Sukker.	Kul.	Uldvarer.	Sirup.	Tobaksblade.
	Hl.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Hl.	Kg.	Kg.	Kg.
1896	60 749	4 867	22 838	12 980	27 058	142 341	16 442	135 799	-
1897	150 508	4 963	30 728	27 025	120 516	166 178	13 394	75 207	2 794
1898	124 237	7 250	22 553	110 731	184 346	170 880	15 085	81 559	6 781
1899	109 946	6 670	23 005	45 729	113 211	191 990	20 703	114 115	10 958
1900	91 122	6 681	19 642	4 736	93 072	235 276	20 122	22 998	6 290

For efternævnte Artikler har Exporten i Femaaret udgjort:

Aar.	Klipfisk.	Tørfisk.	Tran:		Rogn.	Sild.	Fersk Fisk.	Fiskeguano.	Bottlenoseolie.
			Medicin-	anden.					
	Kg.	Kg.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Kg.	Kg.	Hl.
1896.....	6 450 000	5 700	4 387	4 030	4 200	21 880	712 757	1 505 400	-
1897.....	9 121 864	8 035	8 720	2 306	3 674	62 540	687 588	1 228 110	847
1898.....	7 804 158	-	6 495	1 220	5 460	98 588	955 391	1 340 060	3 243
1899.....	6 791 011	9 700	10 635	1 119	5 869	27 575	494 990	995 000	2 582
1900.....	8 285 581	3 063	10 379	991	2 203	56 293	470 734	984 900	1 948

Som ovenstaaende Statistik udviser, er af Importartiklerne sammenlignet med det foregaaende Femaar Brændevin, Vin og Stenkul betydelig steget. Hvad Brændevin og Vin angaar, tør den forøgede Import være at tilskrive Brændevinssamlagets Nedstemning. Kulimportens stærke Stigning har sin Grund foruden i Folkemængdens Stigning i Dampskibsflaadens og Fabrikanlæggenes Forøgelse i Antal. Hvad Sukker, Sirup og Kaffe angaar, sees Importen at have varieret meget stærkt; den stærke Aftagen i 1899 og 1900 skyldes et Par Huses Stansning, der i nogle Aar drev en forceret Import.

Efter Oprettelse af et Par Tobaksfabriker i Femaaret er Import af Tobaksblade begyndt.

Exporten af Klipfisk har holdt sig omtrent paa Høide med det foregaaende Femaar.

Tranexporten er noksaa stærkt stigende for Aalesunds Vedkommende, ligesom ogsaa Ferskfiskexporten er i betydelig Vækst mod tidligere. Exporten af Fiskeguano har holdt sig omkring 1 Million Kg.

Som Følge af det i 1897 paabegyndte Drivgarnsfiske efter Storsild, som senere har fortsat sig hvert Aar, sees Sildeexporten fra Aalesund at være steget betydelig sammenlignet med forrige Femaar.

En ny Exportvare er Bottlenoseolie.

At Klipfiskexporten ikke er bleven større, skyldes det fremdeles mindre gode Udbytte af Vintertorskfisket paa Søndmør.

Udbyttet af Handelen har været vekslende, men maa i det hele taget i Femaaret ansees for at have været tilfredsstillende, omendskjønt Mangelen paa tidsmæssige Kommunikationer, særlig Jernbaneforbindelse med Østlandet, Kristiania og Sverige, af Handelsstanden anføres og beklages som en Hemsko paa Udviklingen af Ferskfiskhandelen, der føles saameget mere, som det overveiende Flertal af Ferskfiskhandlerne selv er Redere af Fiskedampskibe og Fartøier og som saadanne direkte interesserede i, at Fangsten udbringes til det mest mulige.

Der meddeltes i 1896 29 Handelsborgerskaber og Handelsrettigheder, i 1897 27, i 1898 30, i 1899 21 og i 1900 28. Der opsagdes eller udslettedes i 1896 2, i 1897 9, i 1898 4, i 1899 3 og i 1900 1 Borgerskab.

2. Fiskeri.

Aalesunds Fiskerflaades Overgang fra Storskøiter og aabne Baade til Smaaskøiter, dækkede Baade og Dampskibe har i Femaaret været fortsat. Aabne Fiskebaade for Havfiske findes ikke længere her i Byen. Storskøiterne dels afhændes og dels forsynes med Dampmaskine.

Aalesundsfiskerne har ganske ophørt at drive Makrelfiske ved Haugesundskysten, idet dette Fiske ikke i Længden fandtes regningssvarende for Aalesundsfiskerne. Istedet derfor er Fiskerflaaden nu Høsten og Vinteren fremover optaget siden 1897 med Storsildfiske med Drivgarn, hvorom mere nedenfor.

Bortseet fra det fornødne Mellemrum mellem de forskjellige Fiskerier, der benyttes til Oppudsning af Fartøier og Udrustning med Redskaber, kan nu Aalesunds Fiskere siges at være beskjæftiget som Fiskere hele Aaret rundt og

drive sit Fiskeri som Profession. Det maa antages at være fra denne Omstændighed, at Aalesundsfiskernes overlegne Dygtighed i sin Bedrift maa hidledes. Han beror udelukkende af denne Bedrift og føler sig uafhængig og selvhjulpen ved den, uden at behøve at søge Hjælp i Bierhverv, idet Uheld i det ene Fiske opveies ved Held i et andet.

Efter Opgave fra Aalesunds Ligningskommission er den gjennemsnitlige Indtægt for Dampskibsfiskere Kr. 1 000, Kr. 1 150 og Kr. 1 200, for Skøite- og Baadfiskere Kr. 700, Kr. 800 og Kr. 850.

Nedenfor hidsættes en Statistik over de Fiskerier, som det har været muligt at give Statistik over:

I. Vintertorskfisket.

Aar.	Dampskibe.	Skøiter.	Garnbaade.	Linebaade.	Besætning.	Torsk.	Rogn.	Medicintran.
					Mand.	Stkr.	Hl.	Hl.
1896	7	140	-	30	1 574	987 711	778	377
1897	9	136	-	20	1 483	1 920 000	1 740	925
1898	11	147	-	9	1 502	1 617 000	3 210	1 531
1899	18	143	6	5	1 535	327 200	740	470
1900	16	139	-	20	1 365	918 000	1 215	1 152
I Femaaret	61	705	6	84	7 459	5 769 911	7 683	4 455
Gjennemsnit pr. Aar	12	141	1	16	1 492	1 153 982	1 536	891

II. Bottlenosefangst.

Aar.	Antal Expeditioner.	Antal Fisk.	Olie i Ton.
1896	5	219	208
1897	6	196	171
1898	6	148	140
1899	7	230	218
1900	9	215	206
I Femaaret	33	1 008	943
Gjennemsnit	6	204	188

III. Sommerbankfisket.

Aar.	Længe.	Blaalænge.	Brosme.	Sommer-torsk.	Sei.	Hyse.	Kveite.
						Kg.	Kg.
1896	784 600	Ikke særskilt opgivet.	860 500	35 500	Ikke opgivet.	24 600	563 600
1897	360 700		509 100	12 600		163 700	1 018 300
1898	517 400	97 500	911 600	14 100		Ikke opgivet.	1 241 600
1899	418 700	39 900	647 000	13 300			925 500
1900	583 400	36 100	657 400	13 700	72 700	151 700	936 400
I Femaaret	2 664 800	173 500	3 585 600	89 200	72 700	340 000	4 685 400
Gjennemsnit	532 960	57 830	717 120	17 840	72 700	113 300	937 080

Statistiken over Torskefiskeriet er optaget gjennem Opsynsbetjentene; om Bottlenosefisket har en af Rederne givet mig Meddelelse. De Kjøbmænd, der kjøber Sommerfisk, har velvillig givet mig Opgaver angaaende sine indkjøbte Kvanta.

Angaaende Sildefisket, specielt Storsildfisket, forefindes ingen speciel Statistik for Aalesund. Den af Opsynet optagne Statistik opgiver for Romsdals Amts Vedkommende Kvantumet i to Summer, nordenfor og søndenfor Buddybet. Antagelig vil ca. $^2/_3$ af Kvantumet mellem Stat og Buddybet tilnærmelsesvis give de i Aalesund omsatte Partier og maa jeg forsaavidt henvise til den officielle Statistik for Femaaret.

I 1898 sendte Aalesunds og Søndmørs Fiskere en Deputation til Storthing og Regjering.

Denne Deputation opgav den Kapital, som da var nedlagt i Aalesunds Fiskeribedrift, saaledes:

1.	164 dækkede Fartøier, inkl. 12 Dampskibe	Kr.	1 025 350.00
2.	18 aabne Baade	-	14 400.00
3.	Udrustning til Vinterfisket	-	112 500.00
4.	Do. til Sommerfisket	-	100 000.00
5.	Dampskibenes Udrustning	-	60 000.00
6.	Drivgarnsudrustning til Fiskerflaaden	-	213 400.00
		Kr.	1 525 650.00

I Løbet af Femaaret har Fiskeribedriften at opvise et Opsving, der vil sætte Mærke saavel i Søndmørs som Aalesunds Udvikling.

Hermed sigtes til Drivgarnsfiskeriet efter Sild langs Romsdals Amts Kyster. Dette Fiskeri tog sin Begyndelse for Aalesunds og Søndmørs Vedkommende i 1897, da Aalesundsfiskerne Elias Aakre, Britanus Berentsen og Joakim Brusdal med Statsbidrag til Udrustningen foretog Forsøg med Drivgarn efter Sild udenfor Kysten. Der har været tvistet, om disse var de første, der benyttede Drivgarn, men hvordan det end maa forholde sig hermed, kan det ialfald fastslaaes, at det var de nævnte Fiskeres praktiske Forsøg, der førte til, at hele Aalesund og Søndmørs Fiskerflaade, saasnart de første Forsøg lykkedes, med en storartet Fart forsynede sig med Drivgarnsudrustning, og har dette Fiske siden den Tid været drevet aarvist med rigt Udbytte. Fisket har strakt sig fra Høsten og helt udover Januar og Februar Maaned, saa at Vintertorskfisket i Januar har været trængt tilside af det fordelagtigere Sildfiske. Torskefisket har derfor først fra Marts Maaned af og kun i denne Maaned været drevet med fuld Kraft. Ved Drivgarnssildfisket er en betydelig Indtægtskilde aabnet for Byen, dens Fiskere, Handelsmænd og Arbeidere. Ogsaa Bottlenosefangsten synes at udvikle sig til en indtægtsbringende Bedrift for Byen, og tiltager Expeditionernes Antal aarligaars.

Det vil efter det nu meddelte fremgaa, at det ikke mangler den Aalesundske Fisker paa Energi og Driftighed. Hele Aaret er han beskjæftiget med at tilgodegjøre sig Havets Rigdomme og store er de Kapitaler, som anvendes til Bedriften. Imidlertid har ogsaa Fiskerne aabne Øine for Savnet af tidsmæssige Kommunikationer. Et større Fiskermøde i Aalesund, der sendte den ovenfor nævnte Deputation til Statsmagterne, vedtog blandt andet følgende Udtalelse:

«Distriktets Hovednæringsvei, Fiskeribedriften, kræver med stigende Styrke en Jernbaneforbindelse for Romsdals Amt med Hovedstaden, Østlandet og Landets Jernbanenet forøvrigt. Distriktets Fiskerbefolkning har Krav paa gjennem Jernbanekommunikation at aabnes Markeder for sine Fiskeprodukter inden Fædrelandet og dette saameget mere, som Fiskerbefolkningen maa taale, at der lægges Toldbyrder paa Livsfornødenheder og Fiskernes Redskaber til Fordel for andre Klasser af Landets Befolkning. Det er utvivlsomt, at store Markeder vil aabnes saavel for fersk som for tørret og saltet Fisk og Sild, naar man gjennem en hensigtsmæssig Jernbanelinie aabnes let og hurtig Fremkomst til Kristians og Hedemarkens Amters brede Bygder samt til Hovedstaden og omgivende Landdistrikter og Sverige».

Dette Søndmørsfiskernes Krav er nu støttet af alle Fiskeriautoriteter, Norges Fiskeristyre, Fiskeriinspektør Wallem og Opsynschefen ved Sildefiskerierne, Buvig, alle har de fremhævet, at Fiskeribedriften her har billigt Krav paa Jernbaneforbindelse for derved at udvide Markedet og skaffe Varen op i Pris.

Aalesunds Fiskerforening bestaar fremdeles med mellem 150—200 Medlemmer. Den har opført et større Ishus for ca. Kr. 19 000.00 med Eiendomsgrund; hertil erholdt den Laan af Havfiskefondet, stort Kr. 10 000.00. Hensigten er i dette Ishus stadig at holde Lager af Is til Fiskernes Brug for derved at virke til, at Fisken lægges i Is ombord, straks den er kommet ombord, hvilket er af meget stor Betydning for Ferskfiskhandelens Udvikling. I Ishuset

skal dernæst ogsaa Agnsilden konserveres. Foreningen har ogsaa indkjøbt en Bygning i Byen for Kr. 25 000.00 til «Fiskerhjem». Her søges beredt Fiskerne, især de fremmede, et tiltrækkende Opholdssted i Land. Virksomheden her forestaaes af Sjømænds og Fiskeres kristelige Forening i Aalesund.

3. Skibsfart.

Skibsfarten er fremdeles af uvæsentlig Betydning, naar undtages den lokale Trafik, der besørges af Søndmørs Dampskibsselskabs 6 Dampskibe, der bl. a. ogsaa underholder to ugentlige Ruter paa Bergen, samt Nordre Søndmør Dampskibsselskabs Skib.

Ifølge Opgave fra Toldvæsenet var her 1900 hjemmehørende 22 Dampskibe, drægtige tilsammen 1 331 Ton, og 196 Seilskibe, drægtige tilsammen 5 773 Ton. Størstedelen af disse repræsenterer Byens Fiskerflaade.

4. Skibsbyggeri.

Fiskerflaadens Udvikling og Fiskedampskibenes stadig voksende Antal har bevirket, at Ljaaens Skibsværft, der i 1900 gjennemsnitlig beskjæftigede 28 Mand paa Værftet og i Smedjen, har udviklet sin Virksomhed betydeligt, idet der i 1898 paa Værftet blev sat i Virksomhed en Patentslip for Landhaling af Skibe indtil 140 Fods Længde ved Kjølen samt et mindre Reparationsværksted; der benyttes til Drivkraft 2 Dampkjedler paa henholdsvis 12 og 6 Hestes Kraft.

Aalesunds mekaniske Værksted oprettedes 1900 med en Aktiekapital af Kr. 109 000.00 for Drift af mekanisk Værksted, Jernstøberi og Patentslip. Det beskjæftigede 55 Mand og har Dampmaskine med 23 Hestekræfter i Virksomhed.

Hermed vil det være vundet for Byen, at alle Reparationer af Dampskibsflaaden og Fartøierne kan udføres her paa Stedet, hvilket alene ved den Tid, som derved vil indvindes, vil medføre stor Fordel for Rederierne, foruden at Arbeidspengene vil komme Stedet tilgode.

5. Fabrikdrift.

Foruden at de i forrige Beretning nævnte Fabrikvirksomheder har været fortsatte, er der desuden i Femaaret tilkommet flere nye Virksomheder ved Siden af de under Nr. 4 nævnte. Specielt startedes i Slutningen af Femaaret under de opadgaaende Tider adskillige Virksomheder:

1. Aktieselskabet Aalesunds Garveri, oprettet 1898 med en Aktiekapital af Kr. 10 000.00. Har Aaret 1900 omsat Varer af eget Fabrikat for Kr. 32 229.34 og beskjæftigede 14 Arbeidere.

2. Interessentskabet Aalesund Preserving Co. limit., oprettet 1899 med Kapital Kr. 48 000.00. Produktionens Størrelse i 1900 var ca. 300 000 Box. Fabriken beskjæftigede 80 Kvinder og 20 Mand. Drivkraften er en Dampmaskine paa 32 Hestekræfter med eget elektrisk Lysanlæg.

3. Aktieselskabet Nordpol, Hermetikfabrik, oprettet 1899 med Aktiekapital Kr. 30 000.00. Aar 1900 var Produktionen 167 000 Box, idet dog Driften først begyndte i Februar og i de første 4 Maaneder kun gik med 1/3 Produktion af, hvad Fabriken efter Udvidelse kan præstere. Drivkraften er Dampkjedel og Maskine med henholdsvis 35 og 25 effektive Hestekræfter. 50 Arbeidere og Arbeidersker.

4. Aalesunds Dunkefabrik, Aktieselskab, oprettet 1900 med Kapital Kr. 20 000.00. Drivkraft Dampkjedel og Maskine for resp. 40 og 30 effektive Hestekræfter. 14 Arbeidere. Formaalet er Forarbeidelse af Smørdunke til Meieri- og Margarinbrug.

5. Aalesunds Olieklædefabrik, Interessentskab, med Kapital Kr. 20 000.00. Beskjæftigede 1900 7 Kvinder og 3 Mand. Drivkraft Elektricitet af 1/2 Hestekraft. Produktionens Omfang 1900 ca. Kr. 36 000.00.

6. Aspøens Tobaksfabrik, Interessentskab, oprettet 1899 med Kapital Kr. 6 000.00.

7. Aalesunds Bygnings- og Trævareforretning, Interessentskab, med begrænset Ansvar af indtil Kr. 4 000.00. Oprettet 1898. Drivkraften er Elektricitet.

8. Rauma og Møre Slagterforretning til Slagteridrift, Fabrikation af Pølser, Export og Detailhandel, oprettet 1900 af Aktionærer i Landdistriktet blandt Gaardbrugere, der har Leverancepligt. Aktiekapital Kr. 14 000.00.

Slagteriet beskjæftigede gjennemsnitlig 8 Personer og Forretningen forøvrigt 7 Personer. Drivkraften er Dampkjedel og Maskine paa 4 Hestekræfter.

I Tiden fra 1 Februar—31 December 1900 modtog Forretningen

487	levende	og	135	slagtede	Svin,	ialt	622
129	—	-	2	—	Okser,	«	131
515	—	-	43	—	Kjør,	«	558
71	—	-	29	—	Gjødkalve,	«	100
34	—	-	945	—	Spædkalve,	«	979
9	—	-	150	—	Gjeder,	«	159
29	—	-	3	—	Heste,	«	32
						Ialt	2 581 Dyr.

9. Aktieselskabet Spilkevigs Snøre-, Not- og Garnfabrik i Borgund med Forretningskontor i Aalesund. Aktiekapital Kr. 100 000.00.

10. Aktieselskabet de forenede Teglværker. Teglværksdrift paa Aure i Søkkelven paa Søndmør og paa Nes i Romsdalen. Oprettet i 1899 med Kontor i Aalesund. Aktiekapital Kr. 150 000.00.

Nergaards Elektricitetsværk har i 1900 til Belysning af Byens Gader og Havnen leveret Strøm til 50 Stkr. 32 Nl. Glødelamper og 14 Stkr. 5 Ampères Buelamper. Til Byens Skoler har det leveret Strøm til 190 Stkr. 16 Nl. Glødelamper. Endelig har det til Belysning hos Private leveret Strøm til 1 174 Stkr. 16 Nl. Glødelamper og 30 Stkr. 4 1/2 Ampères Buelamper. Fra 1900 har det

ogsaa leveret Strøm til Drivkraft, nemlig 28 eff. Hestekræfter til den ovenfor nævnte Trævarefabrik og Olieklædefabrik, til Bogtrykkere og Slagtere m. fl.

6. Haandværksdrift.

Den stærke Byggevirksomhed, som stadig nødvendiggjøres ved Befolkningens stærke Forøgelse, har givet jevnlig Beskjæftigelse for Haandværkere i Bygningsbranchen og dermed forbundne Haandværk, som Murer- og Malerhaandværket. Konkurrencen bevirker, at Mestrenes Fortjeneste ikke bliver tilfredsstillende, idet Arbeidslønningerne samtidig har været stærkt stigende. Den økonomiske Stilling inden Haandværksstanden maa dog siges i det hele at være ganske god.

Svendenes Lønninger har varieret mellem Kr. 4.00 for Malersvende ned til Kr. 2.70 for Bagersvende, og har saaledes været høiere end forrige Femaar.

I Femaaret er meddelt 75 nye Haandværksborgerskaber, medens 27 ældre er udgaaede eller opsagte.

Haandværkerforeningen, der i forrige Femaar førte en hensygnende Tilværelse og kun tællede ca. 20 Medlemmer, er i Femaaret vaagnet til nyt Liv og havde ved Udgangen af 1900 62 Medlemmer.

Haandværkssvendenes Forening har fortsat sin Virksomhed og havde ved Udgangen af 1900 90 Medlemmer og et Bibliothek paa 320 Bind.

7. Jordbruget drives kun af nogle faa Brug inden Byens Grænser, der antages at drives med god Fordel.

8. Kommunale Foranstaltninger.

Oparbeidelse af Gader. I 1896 oparbeidedes ca. 100 l. m., i 1897 330 l. m., i 1898 200 l. m., i 1899 160 l. m. og i 1900 360 l. m., hvilket i Femaaret tilsammen udgjør 1 150 løbende Meter.

Oparbeidelse af Kloaker. I 1896 blev oparbeidet ca. 300 l. m., i 1897 ca. 530 l. m., i 1898 ca. 315 l. m., i 1899 ca. 55 l. m. og i 1900 ca. 155 l. m., tilsammen i Femaaret 1 355 løbende Meter.

Vandværkets Udvidelse. I Femaaret er der ikke lagt nogen ny «Hovedledning» i Ordets egentlige Forstand, derimod har Byens Rørnet nedenfor «Hovedledningen» faaet saadan Udvidelse:

Aar.	Rørledning.	Brandkummer.	Stopventiler.
	l. m.	Stkr.	Stkr.
1896	235	1	6
1897	856	6	4
1898	-	-	1
1899	386	5	6
1900	120	2	2
I Femaaret	1 597	14	19

Byens samlede Rørnet udgjorde ved Udgangen af 1900:

1 752 m.	152 mm.	Rørledning	
833 -	127 «	—	
2 532 -	102 «	—	

Tilsammen 5 117 l. m. Rørledning med 63 Brandkummer (Brandventiler) og 48 Stkr. Stopventiler.

De samlede Vandindtags Antal er ved Udgangen af Femaaret 500, hvoraf 145 nye i Femaaret.

Brandvæsenet har i Femaaret været adskillig forbedret; Telegrafen er udvidet til 17 Signalkasser; Opringningsklokker er indlagt hos de faste Mandskaber. Der er anskaffet 3 Heste, der er opstaldede saaledes, at de kan gjøre Tjeneste i Brandtilfælde; der er anskaffet mekaniske Sæletøier, en Slangevogn, en Stigevogn for Hest med fuldt Tilbehør, en Kommandovogn, 3 nye Heisestiger og et Springseil.

Kirkevæsenet. I 1899 overgik Præsternes og Kirkesangerens Lønninger helt til Bykassen, hvorved Kirkevæsenets Budget forhøiedes med ca. Kr. 7 000.00.

Byen feirede den 15 April 1898 sit Femtiaarsjubilæum som Kjøbstad. Samtidig fik Byen sit Vaaben efter Udkast af Maleren A. Bloch, approberet ved kgl. Res. af 1 April 1898.

9. Den almindelige økonomiske Tilstand.

Aalesunds Folkemængde udgjorde efter de kommunale Skattemandtal, optaget pr. 30 September:

1896	9 518
1897	9 802
1898	10 192
1899	10 648
1900	11 050

samt efter den almindelige Folketælling den 1 December 1900: 11 768 mod i 1890: 8 406. Forøgelsen i Tiaaret udgjør altsaa 3 362.

Byens antagne Formue, Indtægt, Skat samt Skatøre stiller sig i Femaaret saaledes:

Aar.	Formue.	Indtægt.	Skattebeløb.	Skatøre.
	Kr.	Kr.	Kr.	
1896	7 307 400	2 694 340	138 808	11.5 / 1.65
1897	7 378 500	2 171 532	146 418	12.0 / 1.71
1898	7 199 300	2 907 656	158 263	12.3 / 1.76
1899	7 580 000	2 996 386	168 390	12.8 / 1.83
1900	7 988 000	3 165 126	175 859	12.3 / 1.76

Byens Indtægts- og Udgiftsbudget stiller sig saaledes:

Aar.	Indtægtsbudget.	Udgiftsbudget.
	Kr.	Kr.
1896	43 494.60	190 699.43
1897	42 910.00	192 623.16
1898	41 744.00	203 209.31
1899	45 777.00	209 330.78
1900	49 971.00	211 471.00

Fattigvæsenets Budget var i 1896 Kr. 52 475.00 og i 1900 Kr. 53 000.00.

Af nye Bygninger opførtes følgende Antal:

Aar.	Vaanings-huse.	Pakhuse.	Fabrik- og Værksteds-bygninger.	Udhuse og Material-skur.	Sum.	Paabyg-ninger og Hovedrepa-rationer.
1896	22	1	1	4	28	15
1897	10	3	1	7	21	13
1898	13	2	2	3	20	17
1899	19	1	7	5	32	4
1900	20	-	5	3	28	6
Tilsammen	84	7	16	22	129	55

Den samlede Forsikringssum af de i den almindelige Brandforsikringsindretning forsikrede Bygninger udgjorde:

Aar.	Forsikringssum.
	Kr.
1896	7 870 630
1897	8 249 450
1898	8 554 380
1899	8 941 100
1900	9 778 160

Efter den herfra indsendte Statistik udgjorde i Femaaret, sammenlignet med forrige Femaar:

	1896—1900.		1891—1895.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
Afhændede faste Eiendomme	344	2 019 278.00	225	996 171.00
Thinglæste Panteheftelser	700	3 176 412.00	579	2 179 802.00
Aflæste Panteheftelser	409	1 724 645.00	287	1 168 507.00
Tvangsauktioner over fast Gods med Salg	16	90 255.00	25	205 723.00
Tvangsauktioner over Løsøre med Salg	52	37 235.00	70	77 220.97
Exekutioner for Gjæld	172	95 097.76	203	93 522.63
Udpantninger, afholdte af Kæmneren	1 936	132 220.64	561	37 328.78
— — Byfogden	1 332	53 645.48	2 984	183 493.77
Ialt Udpantninger	3 268	185 866.12	3 545	220 822.55
Deraf for Skatter og kommunale Afgifter	2 656	156 497.31	3 016	186 242.08

Den ovenfor meddelte Statistik skulde nærmest give som Resultat, at Byen er i meget stærk Udvikling; Folkemængden er betydelig forøget, medens samtidig Fattigbudgettet ikke er vokset. Grunden hertil maa søges i Fiskeriernes Udvikling; disse drives nemlig af den store Fiskerflaade Aaret rundt, og der er derfor til enhver Tid let Adgang for Dagarbeidere til at erholde Beskjæftigelse med Fiskens Behandling, Forædling og Skibning, samtidig som Fiskernes Indtægter er jævnt gode, ligesom Byggevirksomheden og de kommunale Arbeider giver den talrige Arbeidsstok af Stenarbeidere, Bygningssnedkere og Malere og Murere god Anledning til Beskjæftigelse. Nogen Arbeidsnød har der saaledes ikke i Femaarsperioden kunnet paavises.

Antallet af Tvangsauktioner, Exekutioner og Udpantninger i Femaaret er ikke tiltaget, men heller noget aftaget.

Skatøret er steget med 0.8 Øre, hvilket nærmest hidrører fra Skolebudgettets Stigning samt at Præsternes Lønninger er overført paa Skatteyderne, hvorhos de fleste kommunale Bestillingsmænds Lønninger i 1900 blev adskillig forhøiet.

Henseet til, at man her i Kommunen endnu ikke har indført fast Eiendomsskat, og sammenlignet med Skattebyrderne i Landets øvrige Byer, er ikke Aalesund af de værst stillede, skjønt 12.3 Øre visselig i og for sig seet er mere end nok.

10. Forskjelligt.

Aalesunds og Omegns Aktietelefonsamlag forøgede i Løbet af Femaaret sit Abonnentantal til 252. I Femaarets Løb er Byen gjennem en Række Rigstelefonstationer kommet i Forbindelse med en Række Søndmørsbygder

og Fiskevær, hvilket er af stor Betydning for Byens Kommunikation med dens Opland. Samtalernes Antal i 1900 var 475 537.

Aalesunds Arbeiderforening talte ved Udgangen af 1900 315 Medlemmer, hvoraf 28 passive. Foreningens Formue udgjorde samme Tid Kr. 35 857.77 mod Kr. 27 597.00 i 1895. I Femaaret er udbetalt i Sygebidrag Kr. 2 088, i Begravelsesbidrag Kr. 1 500 og af Hjælpekassen (til Medlemmer, der ved Sygdom eller Alderdom er blevet arbeidsudygtige for stedse) Kr. 1 442.00. Hjælpekassens Formue var 31 December 1900 Kr. 5 466.14.

Aalesunds Handelsforening havde ved Udgangen af 1900 39 Medlemmer.

Aalesunds Skipperforening havde til samme Tid 57 Medlemmer.

Aalesunds og Moldes gjensidige Skibsassuranceforening har i Femaaret havt en løbende Risiko af ca. Kr. 640 000.00, hvilket er noget mindre end forrige Femaar, idet den tiltagende Udrustning af Fiskedampskibe har bevirket nogen Aftagen af Fiskeskøiternes Antal; Dampskibe optages nemlig ikke i dette Selskab. Reservefondet er fremdeles Kr. 40 000.00.

Aalesunds Folkeskoles Elevantal var

i 1896:	724	Gutter og	693	Piger,	tilsammen	1 417
- 1900:	786	—	- 761	—	—	1 547

Folkeskolens Udgiftsbudget var i 1896 Kr. 43 367.50 og i 1900 Kr. 53 829.57.

Folkeskolen havde i 1896: 4 Lærere og 6 Lærerinder af høiere Lønningsgruppe foruden 2 Timelærerinder og 1 Gymnastiklærer, tilsammen 31. I 1900 havde Skolen 4 Lærere og 7 Lærerinder af høiere Lønningsgruppe og 9 Lærere og 13 Lærerinder af lavere Lønningsgruppe samt 3 Timelærerinder, tilsammen 36. I 1897 oprettedes Skolekjøkken med frivillig Undervisning.

Aalesunds offentlige Almenskole havde i Skoleaaret 1899—1900 et Elevantal i Middelskolen af 49 Gutter og 49 Piger og i Gymnasiet af 15 Gutter og 3 Piger.

Skolens Bibliothek ved Udgangen af 1900 havde 2 257 Bind. Antallet af Lærere og Lærerinder var 12.

Aalesunds Kreditbank havde i 1900 en kontant Omsætning af vel 15½ Million Kroner (mod 9 Mill. i 1895); Banken diskonterede i Aarets Løb vel 5½ Million Kroner (mod Kr. 2 700 000 i 1895). Ved Aarets Udgang indestod paa Kassafolio Kr. 309 580.23 (i 1895 Kr. 130 000) og paa Sparebankvilkaar Kr. 2 327 976.96 (i 1895 Kr. 1 727 000). Bankens Nettoudbytte udgjorde Kr. 58 363.81. Til Aktionærerne uddeltes 10 Pct. Udbytte. Reservefondet udgjorde Kr. 305 800 og Delkrederefondet Kr. 64 626.45.

Aalesunds Landmandsbank havde i 1900 en kontant Omsætning af ca. 12 Millioner Kroner (mod 5½ Mill. i 1895); Banken diskonterede i

Aarets Løb ca. 4½ Million Kroner (mod Kr. 2 300 000 i 1895). Ved Aarets Udgang indestod paa Kassafolio Kr. 92 588.66 (i 1895 Kr. 24 850) og paa Sparebankvilkaar Kr. 1 714 661.87 (i 1895 Kr. 595 000). Bankens Nettoudbytte udgjorde Kr. 43 744.59. Til Aktionærerne uddeltes 5 Pct. Udbytte. Delkrederefondet udgjorde Kr. 50 000.

Aalesunds Brændevinssamlag blev i 1895 nedstemt, og blev ikke paany opstemt ved ny Afstemning i 1900.

Aalesunds Magistrat, 19 Juni 1902.

Anton J. Rønneberg.

Beretning

om Kjøbstaden Moldes økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

1. Handel. Handelsvirksomheden paa Stedet staar omtrent paa samme Standpunkt som i forrige Femaar. Dog synes Rørelsen i de sidste 5 Aar at have været noget livligere, idet de omliggende Landdistrikter noget mere har begyndt at forsyne sig med Varer i Molde, og enkelte Kjøbmænd har endog flere Kunder i fjernere Egne af Landet. En væsentlig Grund hertil er formentlig at søge i den Omstændighed, at der i Femaaret er oprettet faste aarlige Heste- og Kreaturmarkeder i Forbindelse med Udstilling, hvortil der strømmer en Mængde Mennesker til Byen, ikke alene fra Romsdals Amt, men ogsaa fra andre Landsdele, og Anledningen benyttes da samtidig til Indkjøb af Varer. Derhos har Turisttrafiken gjennemgaaende været meget stor. Flere af Byens Handlende driver væsentlig sine Forretninger med Turister, og et Par Handlende har sine Forretninger aabne kun i Turisttiden.

Fiskeribedriften, der tidligere var en af Byens Hovednæringer, er ogsaa i dette Femaar gaaet yderligere tilbage, saaat Exporten af Klipfisk og Tørfisk ved Femaarets Slutning var aldeles ophørt. Der har været begyndt paa Export af Fisk og Sild i iset Tilstand; men dette har hidtil kun været at betragte som Forsøg. Den i forrige Femaar paabegyndte Export af Smør har derimod vist sig heldig, og denne Export har i Femaaret gaaet stærkt fremad, saa at Smør nu vistnok maa regnes for Byens vigtigste Exportartikel. Det tilvirkes i de omliggende Landdistrikter og føres af Fjorddampskibene ind til Byen for at forsendes med Dampskib til England. Som Exportartikel maa endvidere nævnes Fiskeguano, der fabrikeres i en herværende Fabrik. Det exporterede Kvantum har været noget større end i det forrige Femaar. Endelig maa som ny Exportartikel i Femaaret nævnes Pindestole og andre Møbler fra en i Byens Nærhed opført Fabrik, der har Kontor og Lager i Byen. Bedriften er endnu ung, men synes at være i god Fremgang.

Ifølge Opgave fra Toldkammeret er i Femaaret udført:

Aar.	Smør.	Fiske-guano.	Sild.	Klipfisk.	Tørfisk.	Fisk og Sild i Is.	Rogn.	Tran.	Møbler, værd	Andre Varer.
	Kg.	Kg.	Hl.	Kg.	Kg.	Kg.	Hl.	Hl.	Kr.	
1896	83 400	401 000	1 577	30 130	-	-	-	39	-	—
1897	137 950	489 600	2 311	675	250	1 000	495	104	-	29 233 kg. Hø.
1898	164 500	520 000	627	-	-	-	-	17	-	—
1899	197 100	293 000	122	-	-	-	-	-	-	250 kg. levende Aal. 1 500 Snes Æg.
1900	144 500	96 000	207	-	-	13 400	-	47	2 300	—

Der har i Femaaret været indført samme Slags Varer som tidligere, nemlig foruden Kolonial- og Manufakturvarer, Kul, Jern, Hamp, Malt, Vin og Brændevin, mest fra større indenlandske Byer, navnlig Kristiania og Bergen.

Ifølge Opgave fra Toldkammeret er i Femaaret indført:

Aar.	Uldtøier.	Malt.	Kul.	Brændevin paa Fustager.	Brændevin paa Flasker.	Vin paa Fustager.	Sukker.	Ost.
	Kg.	Kg.	Hl.	Kg.	L.	Kg.	Kg.	Kg.
1896.....	4 450	24 800	6 242	170	104	5 350	640	300
1897.....	5 865	20 273	21 243	1 290	102	4 990	770	539
1898.....	3 214	28 186	24 058	3 080	143	2 542	148	573
1899.....	3 905	28 317	22 250	3 285	133	5 768	2 479	897
1900.....	2 538	33 800	31 424	3 890	175	4 898	2 606	903

Byens Toldintrader har udgjort:

for Kalenderaaret	1896	Kr.	26 654.81
- —	1897	-	28 441.00
- —	1898	-	35 830.57
- —	1899	-	37 713.39
- —	1900	-	40 813.58

Ved Femaarets Udgang drev 71 Borgerskab som Handlende i Byen, deri iberegnet handelsberettigede Kvinder, hvoraf 17 havde forenet Handels- og Haandværksborgerskab. I Femaaret har 5 Firmaer gjort Konkurs. Molde Handelsforening, stiftet 1856, talte ved Femaarets Udgang 22 Medlemmer.

2. Fiskeri. Fra selve Byen foregaar intet Fiske af Betydning. Enkelte af Byens Indvaanere søger under de aarlige Torskefiskerier Beskjæftigelse i Romsdal og Søndmør.

3. Skibsfart. Byen eier ingen Skibe i oversøisk Fart. 1 Galeas og 1 Jagt, som i forrige Femaar var hjemmehørende her, er solgt. Varetransporten til og fra Byen foregaar som tidligere saagodtsom udelukkende ved de rutegaaende Kystdampskibe og af 3 mindre Dampskibe, som er hjemmehørende her og anvendes i Lokalruterne paa de romsdalske Fjorde. Paa disse Lokaldampskibe er foruden Førerne employeret ialt 3 Styrmænd, 3 Maskinister, 4 Fyrbødere og 6 Matroser. Lønnen pr. Maaned har i Femaaret været for Føreren Kr. 150, for Styrmænd Kr. 80 à 90, for Maskinister Kr. 134, for Fyrbødere Kr. 60 à 70 og for Matroser Kr. 60.

4. Haandværksdriften har i Femaaret været mindre heldig stillet, paa Grund af den stadig tiltagende Konkurrence med Kjøbmænd, der indfører færdige Artikler til Salg. Endel Haandværkere, navnlig Smede, har dog en ikke ubetydelig Omsætning i Landdistrikterne, ligesom Bundtmagerne finder Afsætning paa det nærliggende Veblungsnes Marked.

Ved Femaarets Udgang udøvede 55 Personer Haandværksborgerskab. Gjennemsnitlig har Svendelønnen paa egen Kost pr. Dag udgjort: for Blikkenslagere og Rebslagere Kr. 2.80, for Bagere Kr. 2.60, for Smede, Farvere, Garvere, Slagtere, Malere, Bogtrykkere og Bogbindere Kr. 2.50, for Skræddere og Snedkere Kr. 2.30, for Skomagere og Bundtmagere Kr. 2.20 samt for Bødkere og Møllere Kr. 2.00.

Med Byens Folkeskole har som tidligere været forbundet en Haandgjerningsskole, ligesom der undervises i Slöjd.

Den i forrige Femaarsberetning omhandlede Søndagsskole er ophørt paa Grund af Mangel paa Søgning.

Byens offentlige Tegneskole, der underholdes med Statsbidrag, har ligesom tidligere havt 2 Lærere. Der har i Vinterhalvaaret været undervist 6 Timer ugentlig i Frihaandstegning og 4 Timer ugentlig i Konstruktionstegning. Gjennemsnitlig har 40 Elever i hvert Halvaar deltaget i Undervisningen i Frihaandstegning. Af Eleverne var 19 Haandværkslærlinge og 21 andre. Undervisningen i Konstruktionstegning har gjennemsnitlig været besøgt af 18 Elever, hvoraf 6 Haandværkere og Resten Elever af Folke- og Middelskolen.

5. Fabrikdrift. Af industrielle Anlæg har i Femaaret været i Virksomhed 1 Guanomølle, 1 Ølbryggeri, 1 Mineralvandfabrik, 1 Garveri, 2 Farverier, 1 Reberbane, 1 Meieri samt en straks udenfor Byen liggende Fyrstikfabrik, der væsentlig beskjæftiger Arbeidere fra Byen, hvor Fabriken tillige har sit Kontor.

Paa Guanomøllen er tilvirket gjennemsnitlig aarlig 3 700 Sække Fiskeguano, hvoraf det meste er udført til Hamburg. Raaproduktet indkjøbes væsentlig fra Lofoten, tildels ogsaa fra Romsdal og Søndmøre. Fabriken drives hvert Aar fra April til Nytaar og beskjæftiger 12 Mand.

Paa Bryggeriet er brygget gjennemsnitlig 1 450 hl. Bayersk Øl aarlig med hovedsageligt Marked i Molde, Romsdalen og Kristiansund N. Ved Bryggeriet er fast beskjæftiget 4 Mand.

Mineralvandfabriken har produceret gjennemsnitlig 47 640 Flasker aarlig, til en samlet Værdi af ca. Kr. 4 700. Fabriken har Marked i Molde og Romsdalen.

Paa Meieriet, der drives med Damp, har i Femaaret været indveiet gjennemsnitlig 192 390 kg. Melk aarlig fra de omliggende Gaarde. Heraf er produceret gjennemsnitlig 2 852 kg. Smør. Resten er solgt som Melk og Fløde. Paa Grund af daarligt Foderaar gik Melkemængden i 1899 og 1900 meget tilbage. Meieriet beskjæftiger 2 Mænd og 2 Kvinder.

Fyrstikfabriken, der kun fabrikerer Svovlstikker, har gaaet med Tab.

6. Bergværksdrift finder ikke Sted i Byen.

7. Skibsbyggeri. Siden Begyndelsen af Aaret 1900 har der været drevet et mindre Værft til Bygning og Reparation af Fiskekuttere og mindre Baade.

8. Jordbrug har som tidligere været drevet paa de inden Byen liggende Jorder. Der har væsentlig været drevet Høavling, mindre derimod Dyrkning af Korn og Poteter. Af Høet er det meste bleven brugt til Brugernes Besætninger. Melkepriserne er i Femaaret steget noget, ligesom Smørpriserne er gaaet noget op paa Grund af den tiltagende Export. Frugt og Haveprodukter holder sig i forholdsvis høi Pris, og maa for en væsentlig Del indføres.

Ved Udgangen af Femaaret fandtes der i Byen 19 Heste, 40 Stykker Storfæ og 2 Faar.

Siden 1897 har der hvert Aar været afholdt Kvægudstilling samt Hestemarked med Udstilling.

9. Af større kommunale Foranstaltninger kan nævnes, at der i 1896 blev bygget en ny større Kai, hvor de rutegaaende Kystdampskibe nu lægger til. De faste Fløtmænd, som tidligere bragte Passagerer og Gods til og fra disse Dampskibe, medens de stoppede ude paa Fjorden, er derved blevet overflødige, hvorfor denne Institution siden har været sløifet.

Havnevæsenet har i Femaaret indkjøbt en ved Byens Torvkai beliggende Eiendom for at faa udvidet Bryggeplads for Dampskibstrafiken paa de omliggende Fjorde, som har været i Tiltagende.

Den i forrige Femaarsberetning omtalte Udvidelse af Byens Vandværk blev fuldført i 1897, da der ligeledes blev opbygget en Brandstation for Byen i dennes øvre Del istedetfor det gamle Sprøitehus nede i Byen. Det faste Brandkorps bestaar af Brandinspektøren og 1 Brandmester samt 4 Mandskaber, der skiftevis 2 og 2 holder Vagt paa Brandstationen og patrouillerer som Politivagt i Gaderne om Natten.

I den sidste Del af Femaaret har man havt under Overveielse at opføre ny Bygning for Byens Middel- og Folkeskole, da den gamle Bygning er utidsmæssig og forliden. En Komite har været nedsat til at forberede Sagen med Tegninger og Overslag, hvorefter Byen i 1901 kjøbte Tomt til den nye Skolebygning, hvis Opførelse nu med det første vil blive paabegyndt.

Gadelygternes Antal var ved Udgangen af Femaaret 34. — Der har gjentagende været Spørgsmaal om at søge den gamle Gadebelysning ombyttet med elektrisk Lysanlæg; men Kommunens ringe økonomiske Evne har hidtil været til Hinder derfor.

I 1897 blev oparbeidet en ny 12 m. bred Gade, der i Fortsættelse af Byens Hovedgade gaar til Grand Hotel i Byens østre Ende. Ligesaa er i Femaaret foretaget Udvidelse af en Tvergade ved Byens Torv.

10. Forskjellige Bemærkninger. Molde Arbeiderforening, stiftet 1861, havde ved Udgangen af Femaaret 103 Medlemmer. Foreningen havde en Formue af Kr. 4 466 og eiede et Bibliothek paa 2 400 Bind. Samtidig havde Foreningen et Pensionsfond stort Kr. 21 100, hvoraf Kr. 10 000 i Femaaret var skjænket Foreningen ved Testament. Af dette Fond er der aarlig uddelt Pension til 19 Medlemmer, hver med et Beløb af Kr. 51.78. I 1900 blev der derhos ydet Medlemmerne et samlet Bidrag som Hjælp i Sygdomstilfælde af Kr. 38 og et Begravelsesbidrag stort Kr. 40.

Molde Haandværkeres Sparekasse havde ved samme Tid en Forvaltningskapital stor Kr. 290 683 og en egen Formue af Kr. 26 077.

Molde Sparebank, oprettet 1838, havde en Forvaltningskapital af Kr. 2 264 135 og egen Formue Kr. 289 759. Banken yder hvert Aar Bidrag til forskjellige Øiemed i Byen og i Landdistriktet.

I Byen har desuden siden 1 Januar 1899 virket en Privatbank, «Romsdalske Vexel- og Landmandsbank», med en Aktiekapital stor Kr. 125 000, hvoraf indbetalt Kr. 63 000. I 1900 havde Banken en Totalomsætning af Kr. 10 135 855. Dens Forvaltningskapital ved Femaarets Udgang var Kr. 666 768 og dens egen Formue Kr. 130 400. Det samlede Overskud for 1900 var Kr. 12 139.

Selskabet for Molde Bys Vel, stiftet 1842, har til Formaal at virke til Byens Forskjønnelse. Det havde ved Udgangen af Femaaret 70 Medlemmer, hvis aarlige Kontingent varierer mellem Kr. 1.20 og Kr. 20.00. Det Selskabet tidligere tilhørende Bibliothek er solgt. Selskabet havde ved Femaarets Udgang en Formue af Kr. 14 468, foruden Udstillingspladsen med Bygninger og Søbadehuset. Selskabets Virksomhed har i Femaaret væsentlig indskrænket sig til Plantningsarbeider og Opsættelse af Hvilebænke. Der foreligger tillige Tegninger og Overslag til en ny Badeanstalt, hvis Opførelse med Støtte af det hersteds siden 1 Januar 1901 paany oprettede Brændevinssamlag antagelig med det første vil blive paabegyndt.

Den tidligere Reknes Pleiestiftelse for Spedalske tilhørende Staten er fra 15 November 1897 omdannet til «Reknes Sanatorium» for Tæringspatienter. Sanatoriet har i Aarene 1898, 1899, 1900 gjennemsnitlig havt 311 Patienter aarlig.

Paa Romsdals Amtssygehus har der i Femaaret gjennemsnitlig været behandlet 168 Patienter aarlig.

Paa Molde Fattighus havde ved Femaarets Udløb 13 Fattige fri Bolig.

Det samlede Antal Øl- og Vinrettigheder var ved Femaarets Udgang 14, hvoraf 3 almindelige Ølrettigheder. Ved den i 1900 afholdte Afstemning blev det bestemt, at der fra 1 Januar 1901 igjen kunde oprettes Brændevinssamlag i Molde. Af 836 Stemmeberettigede stemte 507 for Samlagets Gjenoprettelse. Ædruelighedstilstanden har i Femaaret i det Hele taget været god. I Byen virker de tidligere «Molde og Omegns Totalafholdsforening», Good-templarlogerne «Broderkjæden» og «Uræd» samt Kvindeforeningen «Det hvide Baand».

Tilstrømningen af Turister har i Femaaret været meget stor, navnlig i 1899 og 1900. Foruden 2 større Hoteller har Byen 3 Pensionater, der om

Sommeren optages af Turister. Molde og Romsdals Turistforening havde i Aaret 1900 25 Medlemmer. Den aarlige Kontingent er Kr. 2.00, for livsvarige Medlemmer Kr. 25.00. Foreningen har havt Bidrag af Molde Sparebank.

Byen har 3 Aviser, nemlig «Romsdals Budstikke», «Romsdals Tidende» og «Molde Annonceblad», der samtlige udkommer 2 Gange ugentlig.

Byen har følgende Legater og Understøttelsesfond:

a) Madame Karen Brems Schelderups Legat, oprettet 1789, til Skole for fattige Børn i Molde, hvoraf Renterne tilfalder Folkeskolens Lærere. Kapital Kr. 1 600.
b) Legatet «Aas's Gave», oprettet 1841, hvoraf Renterne uddeles til Husarme af Borgerklassen, til Kirken og til Molde Byselskab. Kapital Kr. 12 000.
c) Amtmand Krohgs Legat, oprettet 1842, hvoraf Renterne uddeles til en trængende og værdig Elev af Molde høiere Almenskole. Kapital Kr. 1 350.
d) Euphrosyne Meyers Legat, oprettet 1856, til Fordel for Trængende af Borgerklassen. Kapital Kr. 1 600.
e) Student Tønnes Gjendems Legat, oprettet 1889, hvoraf Renterne uddeles til Trængende og Husarme. Kapital Kr. 12 000.
f) Toldbetjent C. F. Haagensens og Hustrus Legat, oprettet 1882, hvoraf Renterne uddeles til trængende Kvinder af den bedre Samfundsklasse.
g) Understøttelsesfondet for Molde Bys Brandkorps, oprettet i Henhold til Brandanordningen af 1767 af de ved Byens Brandvæsen faldende Bøder. Kapital ca. Kr. 1 300.
h) Konsul B. M. Widths Legat, oprettet 1896, hvoraf Renterne uddeles til værdige næringsdrivende Borgere. Kapital Kr. 30 000.
i) Konsul B. M. Widths Legat til Molde Middelskole, oprettet 1896, hvoraf Renterne anvendes til Fripladse paa Skolen. Kapital Kr. 4 000.
j) Marie Widths Legat, oprettet 1896, der forvaltes af «Foreningen for Syge og Husarme i Molde». Kapital Kr. 4 000.

11. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed. Byens økonomiske Forhold ansees i sin Almindelighed for at være sunde. Priserne paa Levnetsmidler er i Femaaret steget betydelig, saa Stedet ikke længer er det billige Levested som tidligere.

Ifølge Folketællingen i 1900 havde Byen 1 680 Indbyggere.

I Aaret 1900 var Skatydernes Antal 588 og den antagne Formue og Indtægt henholdsvis Kr. 1 579 500 og Kr. 512 050 mod Kr. 1 547 100 og Kr. 520 210 i 1895. Den samlede Byskat udgjorde i 1900 Kr. 31 060.92 mod Kr. 29 720.58 i 1895.

Til Skolevæsenet var i 1900 bevilget Kr. 18 150 og til Fattigvæsenet Kr. 6 300.

Byens Gjæld var ved Udgangen af Femaaret Kr. 82 780.16, idet der i 1898 blev optaget et nyt Kommunelaan stort Kr. 44 000 til Vandværket.

I Landets almindelige Brandforsikringsindretning var ved Udgangen af Femaaret forsikret 250 Bygninger med en samlet Forsikringssum af Kr. 2 424 240.

I Femaaret er:

afhændet	61	faste Eiendomme til samlet Beløb	Kr.	322 422.94
thinglæst	133	Panteheftelser - — —	-	472 838.27
aflæst	78	— - — —	-	117 755.71
afholdt	6	Tvangsauktioner over fast Gods til samlet Beløb	-	214 331.00
—	4	— - Løsøre - — —	-	797.21
—	18	Exekutioner - — —	-	40 203.12
—	1267	Udpantninger - — —	-	42 372.38

Molde Magistrat, 14 Juni 1902.

Diderik Petersen.

Beretning

om Kjøbstaden Kristiansunds økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

1. Handel. Efter Opgave fra Toldkassereren har af efternævnte Varer Udskibningen her fra Byen til Udlandet været:

Aar.	Klipfisk.	Tørfisk.	Tran.	Rogn.	Sild.	Guano.	Trælast.	Fiskelim.
	Kg.	Kg.	Hl.	Hl.	Hl.	Kg.	m³	Kg.
1896.....	23 378 620	122 990	2 204	3 236	67 727	1 899 470	-	42 439
1897.....	26 060 170	84 610	2 686	4 744	78 484	2 484 620	-	51 250
1898.....	20 106 550	69 990	1 470	2 540	43 080	2 536 900	-	43 125
1899.....	18 786 150	83 570	2 574	5 638	18 871	782 300	-	41 425
1900.....	18 306 856	73 852	2 020	2 813	15 473	691 013	477	55 233

Af Salt og Kornvarer er indført fra Udlandet:

Aar.	Rug.	Byg.	Malt.	Salt.
		Kr.		Hl.
1896	-	600	-	296 241
1897	-	200	-	257 987
1898	-	-	-	162 553
1899	-	-	-	233 598
1900	-	112 104	-	204 784

Klipfisk er fremdeles Kristiansunds vigtigste Exportartikel, og over Halvparten af Landets samlede Klipfiskexport foregaar aarlig herfra. I den sidste Femaarsperiode har denne Forretning været drevet med vekslende Held. I 1896 og 1897 fulgte der tildels store Tab væsentlig paa Grund af den spansk-amerikanske Krig, der bevirkede stærkt Kursfald paa spansk Valuta og svækkede Kjøbeevnen paa de større Markeder Forholdene bedrede sig betydelig i 98 og 99, især blev det sidstnævnte Aar ret gunstigt for Exportørerne, som betimelig i Sæsonen havde foretaget sine Indkjøb. Fisket blev langt mindre end paaregnet, hvilket havde tilfølge en betydelig Prisstigning, og opnaaedes der længe den usædvanlig høie Pris af 9 Kr. pr. 20 kg. Aaret 1900 bragte ikke synderlig Fordel. Indkjøbet var for dyrt, og man forregnede sig med Hensyn til Kvantumet, der viste sig tildels større end de officielle Opgaver. Forsendelser af Klipfisk i Kasser tiltager til flere oversøiske Steder, dog har Salget til det fornemste brasilianske Marked, nemlig Rio, i de senere Aar været i stor Tilbagegang. Aarsagen ligger væsentlig i de finantsielle Vanskeligheder der, samt i rigelig Forsyning fra New-Foundland af billigere Vare. I de høie Priser for vor Klipfisk ligger der en Fare. André Lande vinder mere og mere Terræn paa flere Markeder. New-Foundland, Labrador og Island konkurrerer stærkt med os og har paa flere Steder næsten fortrængt den norske Vare.

Rundfisk eller Stokfisk er af underordnet Betydning for vor By; der exporteres lidet herfra. Bergen har saagodtsom Monopol paa denne Artikel for Vestlandsbyernes Vedkommende.

Tran synes at være en jevn og rolig Forretning; det er dog ikke synderlig mere end Distriktets Produktion, som exporteres herfra. Medicintran til Nordamerika vinder adskillig Indpas.

Sild har i de senere Aar ikke været den betydelige Udførselsartikel herfra som tidligere, hvilket har sin naturlige Grund i, at Fiskerierne paa vor Kyst har været i Aftagende.

For 20—30 Aar tilbage dreves der større Fedsildfiskerier i de nordmørske Fjorde; senere har det været smaat med den Slags Fiske. Man fik heromkring for et Par Aar siden uventet et godt Storsildfiske. Størstedelen af Fangsten gik i iset Stand til England, der er et stort Marked for Varen.

Fiskeguano er en ikke liden Exportartikel her. Denne Industri ansees neppe for lønnende i de senere Aar. Raastoffet kjøbes dyrt, medens Priserne for Fabrikatet er vigende. Udenlandske Gjødningsstoffe konkurrerer.

Fiskelim er neppe den lønnende Branche som tidligere; ogsaa her har man udenlandske Fabriker som stærke Konkurrenter.

2. Skibsfart og Skibsbyggeri.

Ifølge Opgave fra Toldkontoret var ved Udgangen af 1900 Antallet af de her hjemmehørende Fartøier:

a) Seilfartøier, forsynede med Nationalitetsbevis, 52 Stykker med en Nettodrægtighed af 3 996.53 Reg.-Ton.

b) Seilfartøier, uden Nationalitetsbevis: 66 Stykker med en Nettodrægtighed af 2 511.89 Reg.-Ton og 25 Stykker med en Nettodrægtighed af 392 C.-L.
c) Dampskibe: 17 Stykker med en Nettodrægtighed af 1 167.98 Ton.

Byens 4 Skibsværfter er fremdeles i Drift; hvert af dem beskjæftiger 10—15 Mand, væsentlig Reparationsarbeide.

I 1899 oprettedes som Aktieselskab Kristiansunds Baadbyggeri, der gjennemsnitlig har beskjæftiget 8 Arbeidere. Driften har omfattet hovedsagelig Bygning af mindre Fiskefartøier og Baade samt endel Reparationer af saadanne.

Af Assuranceforeninger for Søfolk og Skibsfart haves:

1. Assuranceforening for Søfolk og Tøi i Romsdals Amt.
2. Nordmøre Skibsassuranceforening.
3. Fosna Skibsassuranceforening.
4. Skibsassuranceforeningen Fram.

Skipperforeningen talte ved Udgangen af 1900 82 Medlemmer.

3. Fabrikdrift. Af ældre Fabriker eller industrielle Anlæg foruden Skibsværfterne haves:

1. Jodfabriken.
2. Drops- & Mineralvandfabriken Norden.
3. Kristiansunds Mineralvandfabrik.
4. L. Knudtzens Dampfarveri.
5. Brunsvikens Reberbane.
6. Clausens Reberbane.
7. John Larsens Reberbane.
8. A. Ervigs Olieklædefabrik.

Af Fabriker anlagte i den sidst forløbne Femaarsperiode haves:

1. Kristiansunds Preserving Co.
2. Nordmøre Aktiemøbelfabrik (Fabriken anlagt i Todalen men med Bestyrelse her i Byen).
3. Aktiesmørfabriken Goma.
4. Mineralvandfabriken Løven.

Af industrielle Anlæg i Byens Nærhed haves:

1. Dale Brug & mek. Værksted.
2. Rena Brug (Sagbrug).
3. Chr. Johnsens Tønde- & Kassefabrik.
4. Do. Guanofabrik.
5. Kvalvigs Guanofabrik.
6. Do. Torvstrøfabrik.

4. Haandværksdrift. Fra Haandværkerforeningens Bestyrelse har jeg modtaget saadan Indberetning:

Kristiansunds Haandværksforening havde ved sidste Aars Udgang 51 Medlemmer. Foreningens Enkekasse havde ved forrige Aars Udgang en Formue af

ca. Kr. 9 000 og Hjælpekassen for ældre trængende Haandværkere en Formue af ca. Kr. 17 000.

Af Enkekassen er der i sidste Femaarsperiode uddelt ca. Kr. 1 350, og af Hjælpekassen, der endnu kun har uddelt 2 Gange af sine Midler, er der ydet til trængende Haandværkere ca. 500 Kroner.

Angaaende de Vilkaar, vor Byes Haandværksstand har arbeidet under de sidste 5 Aar, skal vi kun henvise til den Udtalelse, som forleden enstemmig blev vedtaget i et da afholdt Haandværkermøde, og som vi herved nedenstaaende tillader os at gjengive:

«Mødet udtaler, at Byens Haandværksstand i det sidste Femaar har arbeidet under noksaa trykkende Vilkaar, idet baade de daarlige Tider har bidraget dertil, men særlig den Omstændighed, at vor Byes Handelsstand i saa stor Udstrækning har grebet ind i de fleste Haandværksbrancher og har bevirket, at mange Haandværksfag omtrent ingen Afkastning giver. Man tror, at Staten og vor Lovgivning for Fremtiden i større Grad bør træde støttende til saavel ved Haandværkernes Uddannelse som ved at lette og beskytte Haandværkets Virksomhed i alle Dele. Den store Frihed paa Haandværkets Omraade virker nærmest derhen, at omtrent alle andre Samfundsklasser favoriseres paa Haandværksstandens Bekostning.»

Haandgjerningsskolen for Gutter og den tekniske Aftenskole har virket i den forløbne Femaarsperiode i Lighed med tidligere.

5. Bergværksdrift foregaar ikke her i Byen.

6. Jordbrug. Paa de inden Byens Territorium værende Jordeiendomme avles udelukkende Hø; der fødes ca. 300 Kjør og 30 Heste.

7. Almindelige Bemærkninger. Byens Indbyggerantal udgjorde ved Udgangen af 1900:

	Tilstedeværende.	Hjemmehørende.
paa Kirkelandet	8 043	8 282
- Nordlandet	1 852	1 947
- Indlandet	1 069	1 136
- Gomalandet med Skorpen	640	680
Tilsammen	11 604	12 045

Antallet af Konkurser var i 1896: 7, i 1897: 13, i 1898: 5, i 1899: 12 og i 1900: 4.

Skatteprocenten pr. 100 Kroners Indtægt har været:

i 1896	12.10259
- 1897	12.945
- 1898	15.41549
- 1899	14.606768
- 1900	15.616

De afholdte Udpantninger, hovedsagelig for Skatter og Brandkontingent, har i Femaaret udgjort 10 499 for Beløb Kr. 618 648.

Der har været afholdt 298 Exekutioner for et samlet Beløb af Kr. 212 710, 128 Tvangsauktioner over fast Gods for Beløb Kr. 641 217 og 52 Tvangsauktioner over Løsøre for Beløb Kr. 27 760.

Af faste Eiendomme er afhændet 329 for Beløb Kr. 2 501 046.

Thinglæste Panteheftelser 1 058 til Beløb Kr. 4 915 240 og aflæste Panteheftelser 596 til Beløb Kr. 2 482 674.

De brandforsikrede Bygningers Taxationssum udgjorde den 31 December 1900 Kr. 13 158 290 og har i Femaarsperioden steget med Kr. 2 271 390.

Byens Budget udgjorde:

for 1896	Kr. 268 800
- 1897	- 276 000
- 1898	- 296 270
- 1899	- 301 500
- 1900	- 308 500

Deraf er besluttet udlignet:

	som Eiendomsskat:	som Skat paa Formue og Indtægt:
i 1896	Kr. 20 650	Kr. 185 850
- 1897	- 21 650	- 194 850
- 1898	- 23 825	- 214 445
- 1899	- 23 485.78	- 211 372.03
- 1900	- 23 886.60	- 214 979.40

Deraf var bevilget:

	til Fattigvæsenet:	til Folkeskolevæsenet:
i 1896	Kr. 84 926	Kr. 67 290
- 1897	- 87 626	- 70 721
- 1898	- 92 106	- 73 096
- 1899	- 93 256	- 71 370
- 1900	- 96 340	- 74 360

Byens Gjæld udgjorde ved Udgangen af 1900: Bykassens Kr. 761 773, Havnekassens Kr. 195 426.

Ifølge Meddelelse fra Stadsingeniøren er der i Femaarsperioden inden Ingeniørvæsenet udført efternævnte Arbeider:

Af offentlige Bygninger er opført:

Kommunalt Slagtehus og Fjøsbygning, kostende	Kr. 14 387
Sygehus med Epidemilazaret, kostende	- 96 554
Gymnastiklokale samt Anlæg af Legeplan ved Indlandets Folkeskole	- 13 440

Af Forandringer og Udbedringer ved offentlige Bygninger er foretaget:

Indredning af Slöjdlokale ved «Latinskolen»	- 1 400
Udvidelse af Nordlandets Folkeskoles Slöjdlokale samt Stakit og Skur til samme	- 2 580
Forandring af det gamle Sygehus til Gammelhjem	- 5 200
Til Vedligehold af Kommunens Bygninger er anvendt	20 550
Af nye Gader er oparbeidet 6 600.98 m² til en samlet Udgift af	- 11 181
Vandledningsrørnettet er forlænget med 283 Meter med 3 Brandventiler og 3 Stoppeventiler til Beløb	- 2 930

Til Forhøielse af Nordlandets og Indlandets Vandbassiner er anvendt Kr. 15 126
- Nyanskaffelser vedkommende Brandvæsenet er anvendt ..... - 2 040
- Fuldførelse af Vaageveien, Udvidelse af Nordlandets Almenning samt Brolægning af Kirkealmenningen er medgaaet..... - 38 154

Fra Skoleinspektøren har jeg modtaget saadan Indberetning vedkommende Folkeskolen:

Antallet af Undervisningsberettigede, som i Mai 1895 udgjorde 2 035, var til samme Tid i Aaret 1900: 1 959, altsaa en Nedgang af 76. Af nævnte Antal undervistes udenfor Folkeskolen i 1895: 240, i 1900: 211.

Det gjennemsnitlige Elevantal i Folkeskolerne var i 1895: 1 596, i 1900: 1 634, en Forøgelse af 38. Heraf var der i 1895 10 flere Piger end Gutter og i 1900 22 flere Gutter end Piger.

I de nævnte Aar modtog henholdsvis 88 og 123 Børn i Folkeskolen «frivillig» Undervisning. (Kfr. Skolel.s § 8.)

Folkeskolen havde i 1895 51 Klasser med gjennemsnitlig 31.31 Elever pr. Klasse, 1900 56 Klasser med gjennemsnitlig 29.5 Elever i hver.

Lærerpersonalet, der ved Udgangen af 1895 udgjorde 18 Lærere og 24 Lærerinder, var i 1900: 19 Lærere og 27 Lærerinder. Personalets Forøgelse er en Følge af, at man har reduceret Elevantallet i Klasserne saaledes, at dette nu ikke i nogen Klasse udgjør 40 eller derover, derhos er Lærerindernes Læsetid nedsat fra 32 til indtil 30 Timer ugentlig.

Undervisningen er i Femaaret meddelt efter samme «Plan» som tidligere.

Skolesøgningen er gaaet fremad. Den gjennemsnitlige Forsømmelsesprocent var i 1895: 8.02, i 1900: 5.7 Pct.

Skolebygningerne er de samme som tidligere, kun et Par Sløjdlokaler udvidede og forbedrede.

I Lærerpersonalets Aflønning er ikke skeet nogen Forandring. Laveste Lærerløn er Kr. 1 200, der med 3-aarig Stigning efter 15 Tjenesteaar naar op til Kr. 2 000.

I høieste Lønningsgruppe er Lønnen Kr. 2 000 uden Stigning.

Laveste Løn for Lærerinder er Kr. 850, ligeledes med 3-aarig Stigning.

Maximumsløn for begge Grupper er Kr. 1 200.

Byselskabet og Træplantningsselskabet virker fremdeles.

Ved Udgangen af 1900 havdes 2 Forbrugsforeninger med et samlet Medlemsantal af 304 og en Omsætning i 1900 af Kr. 97 000.

Derhos haves 4 Dødelader, en Understøttelseskasse for og af Arbeidere, samt en Arbeiderforening og et Arbeidersamfund, der ved Udgangen af 1900 havde henholdsvis 360 og 414 Medlemmer.

Arbeidspriserne har vist nogen Tendents til Stigning.

Ædrueligheds tilstanden i vor By, seet i Forhold til mange andre Byer, maa siges at være god. Siden Brændevinssamlagets Nedvotering har Konsumet af Øl og Vin imidlertid stærkt tiltaget.

Kristiansunds Magistrat, 28 Oktober 1901.

Heyerdahl.

XVI.

Søndre Trondhjems Amt.

Underdanigst Beretning

om Søndre Trondhjems Amts økonomiske Tilstand
i Femaaret 1896—1900.

Folkemængden.

Efter den i Januar 1891 foretagne Folketælling udgjorde Amtets Folkemængde i det hele 123 817, hvoraf i Trondhjem By 25 065 og i Amtets Landdistrikt 98 752. Efter Folketællingen 3 December 1900 havde Amtet en samlet Befolkning af 135 382 Indvaanere, hvoraf i Trondhjem By 38 180 og i Amtets Landdistrikt 97 202. Der viser sig saaledes en Nedgang i Folkemængden for Landdistriktets Vedkommende af 1 550, i hvilken Henseende bemærkes, at endel af Strinden Herred med en Folkemængde af 4 097 fra 1 Januar 1893 i Henhold til Lov af 27 Juli 1892 overgik til Trondhjem By. Hvorledes Forholdet stiller sig med Hensyn til Folkemængden i 1890 og 1900 i Amtets forskjellige Herreder vil sees af nedenstaaende Tabel:

(Se Tabellen næste Side.)

Naar Folkemængden inden de enkelte Herreder — bortseet fra Strinden Herred — sees at have været omtrent den samme i 1890 og i 1900, hidrører dette maaske for en ikke ringe Del fra den Tilstrømning, som i Tiaaret er foregaaet til Byerne fra Landdistrikterne.

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug.

Over Høstens Udbytte i Femaaret 1896—1900 hidsættes følgende Oversigt for de enkelte Aar. (Se Side 3.)

Herreder.	Hjemmehørende Folkemængde. 1890.	1900.	Forøgelse (+) eller Formindskelse (÷).
Strinden	8 441	5 272	÷ 3 169
Malvik	2 503	2 487	÷ 16
Klæbu	1 008	1 071	+ 63
Tiller	533	614	+ 81
Selbu	4 599	4 607	+ 8
Tydalen	800	881	+ 81
Byneset	1 890	1 878	÷ 12
Buviken	694	751	+ 57
Børsen	2 165	2 094	÷ 71
Børseskognen	1 343	1 317	÷ 26
Leinstranden	1 128	1 213	+ 85
Strinden og Selbu Fogderi	25 104	22 185	÷ 2 919
Melhus	2 228	2 324	+ 96
Flaa	614	661	+ 47
Hølandet	1 072	1 112	+ 40
Horg	2 171	2 136	÷ 35
Støren	1 840	1 834	÷ 6
Soknedalen	1 923	1 981	+ 58
Budalen	585	554	÷ 31
Singsaas	1 553	1 610	+ 57
Holtaalen	948	988	+ 40
Aalen	1 743	2 039	+ 296
Røros	4 058	4 541	+ 483
Guldalen Fogderi	18 735	19 780	+ 1 045
Orkedalen	6 073	6 243	+ 170
Meldalen	3 076	2 937	÷ 139
Rennebu	2 427	2 262	÷ 165
Opdal	3 997	3 860	÷ 137
Orkedalen Fogderi	15 573	15 302	÷ 271
Stadsbygden	1 875	1 810	÷ 65
Rissen	4 149	4 413	+ 264
Ørlandet	3 649	3 510	÷ 139
Agdenes	1 412	1 413	+ 1
Skjørn	2 166	2 144	÷ 22
Bjugn	1 256	1 240	÷ 16
Nes	1 285	1 294	+ 9
Hevne	5 165	5 099	÷ 66
Hitteren	2 514	2 466	÷ 48
Fillan	2 459	2 414	÷ 45
Aa	2 419	2 541	+ 122
Jøssund	1 529	1 597	+ 68
Stoksund	1 122	1 194	+ 72
Roan	2 069	2 077	+ 8
Osen	1 575	1 528	÷ 47
Frøien	4 696	5 195	+ 499
Fosen Fogderi	39 340	39 935	+ 595
Amtets Landdistrikt	98 752	97 202	÷ 1 550

(Forts. fra Side 1.)

I 1896 var Høavlingen i det hele Amtsdistrikt ualmindelig rig, og da den kom velbjerget i Hus, kunde Udbyttet i det Store taget betegnes som et Kronaars. Kornavlingen gav gjennemgaaende over et Middelsaars Udbytte. For Poteternes Vedkommende var derimod Aaret tildels under et Middelsaar.

I 1897 gav Høavlingen i Strinden og Selbu samt i Guldalen og Orkedalen Fogderier gjennemgaaende et Middelsaars, tildels et godt Middelsaars Udbytte. Kvaliteten var derhos god. I Fosen Fogderi gav Høavlingen som Regel mindre end et Middelsaars Udbytte, medens Kvaliteten gjennemgaaende var god. Kornhøsten gav for det hele Amtsdistrikt et tilfredsstillende Resultat, idet Kvaliteten overalt var særdeles god, ligesom Udbyttet paa faa Undtagelser nær var som i et Middelsaar, dels over et saadant. For Potetesavlingen var Aarets Udbytte inden Strinden og Selbu Fogderi samt Guldalen og Orkedalen Fogderier meget tilfredsstillende, medens Udbyttet for Fosen Fogderi var under et Middelsaar.

I 1898 gav Høavlingen i Strinden og Selbu samt Guldalen Fogderier gjennemgaaende et Middelsaars Udbytte og i Orkedalen og Fosen Fogderier under et saadant. Kornavlingen gav i Amtets samtlige Fogderier dels under, dels et knapt Middelsaars Udbytte. Udbyttet af Poteterne var under et Middelsaars i samtlige Fogderier, naar undtages Guldalen Fogderi, hvor Udbyttet som Regel var nogenlunde godt.

I 1899 var Høavlingen i Strinden og Selbu Fogderi samt i Orkedalen Fogderi som i et Middelsaar, medens Udbyttet for Guldalen og Fosen Fogderier blev under et Middelsaar. Paa Grund af det stadige Regnveir blev Kvaliteten meget forringet. Kornavlingen var i samtlige Fogderier under, tildels adskilligt under et Middelsaar. Det samme gjælder Poteterne.

I 1900 gav Høavlingen i Strinden og Selbu, Orkedalen og Fosen Fogderier under et Middelsaars Udbytte, medens dette inden Guldalen Fogderi i det Store og Hele taget kunde sættes til et Middelsaars. Hvad Kvaliteten angaar, maatte denne for det hele Amtsdistrikt ansees at have været noget bedre end i det foregaaende Aar. Kornavlingen var dels at anse som mislykket, dels adskillig under et Middelsaar. Poteteshøsten var i samtlige Fogderier ikke lidet under et Middelsaar.

Ifølge Opgaver fra Fogderne har de faste Eiendommes Antal og Matrikulskyld ved Udgangen af 1900 udgjort inden de enkelte Fogderier følgende:

Fogderier.	Antal.	Matrikulskyld.	Skyldmark pr. Brug.
		Mark.	
Fosen	4 134	7 939.75	1.92
Orkedalen	2 801	5 914.76	2.11
Guldalen	3 798	6 795.89	1.79
Strinden og Selbu	2 856	9 070.47	3.18
Amtet	13 589	29 720.87	2.19

Ved Udgangen af 1890 udgjorde Antallet af matrikulerede Brug inden Amtet 12 290 med en Matrikulskyld af Mark 29 723.29. Antallet af særskilt matrikulerede Brug er altsaa steget med 1 299, medens Matrikulskylden er gaaet ned med Mark 2.42.

Over Udskiftningsforretninger hidsættes følgende Opgave:

Aar.	Sluttede Udskiftningsforretninger.		Det udskiftede Areal:				Paabegyndte Forretninger, der henstod usluttede ved Aarets Udgang.
	Forretningernes Antal.	Lodeiernes Antal.	Indmark opmaalt og karteret.	Udmark opmaalt og karteret.	Tilsammen.	Forretninger, ved hvilke det udskiftede Areal ikke kan opgives.	
			Ar.	Ar.	Ar.		
1896.....	25	140	37 214	117 038	154 252	3	23
1897.....	23	164	44 729	379 552	424 281	3	31
1898.....	28	124	123 440	391 761	515 201	2	41
1899.....	26	154	116 160	162 800	278 960	1	31
1900.....	30	160	73 937	123 712	197 649	4	41

Amtet har ogsaa i dette Femaar havt 1 amtsbeskikket og 2 fast beskikkede Formænd, hvilke alle har været fuldt optagne af Arbeide.

De Kornsorter, som fornemmelig dyrkes inden Amtet, er som tidligere Byg og Havre; af Rodfrugter dyrkes væsentlig Poteter. Fra Strinden og Selbu Fogderi samt fra de nedre Dele af Guldalen Fogderi kan adskilligt i gode Aaringer afgives til Salg. Rug dyrkes enkeltvis i disse Distrikter. Af Erter avles endel.

Angaaende den gjennemsnitlige Udsæd og Avl pr. Maal samt Foldighed i Femaaret 1896—1900 meddeles følgende Opgave:

	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.
	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.
Sædvanlig Udsæd pr. Maal (10 Ar)	25.9	31.3	40.2	410.00
Avl pr. Maal (10 Ar) gjennemsnitlig	290.9	305.45	376.6	2 482.45
Foldighed gjennemsnitlig i Femaaret	11.23	9.76	9.37	6.05

Ved at sammenholde denne Opgave med den for 1891—1895 afgivne viser det sig, at Foldigheden af saavel Kornet som Poteterne er noget mindre i dette Femaar end i det forrige.

Kaalrabi, Næper og Gulerødder dyrkes fremdeles væsentlig kun til eget Brug. Fra Trondhjems nærmeste Omegn afgives dog endel til Salg. Dyrkning

af Turnips er gaaet noget, om end ikke betydeligt, fremad. Hamp og Lin avles ikke i Amtet.

Oprydning af Nyland er i Femaaret foregaaet i nogen, om end ikke særdeles betydelig, Udstrækning i en Flerhed af Amtets Distrikter. Der er opryddet i Leinstranden 3 000 Ar, i Stadsbygden 800 à 1 000 Ar, i Hitteren og Fillan 500 Ar i hvert af disse Herreder og i Bjørnør Præstegjeld, omfattende Herrederne Stoksund, Roan og Osen, antagelig 4 000 Ar. Den dyrkede Eng antages saagodtsom overalt i Amtet at være bleven forøget.

Skjønt dette Femaar ikke har været en for Landmanden ubetinget gunstig Periode, er dog Jordbruget gaaet betragtelig fremad. Der lægges Vind paa Jordens Drænering og Gjødsling. Dyrkning af Engfrø og Benyttelse af Græsfrø til Gjenlægning af Agre gaar fremdeles fremad, saaat man sjelden nu gjenlægger noget Jordstykke uden som gjødslet og tilsaaet med Græsfrø. Salg af kunstigt Græsfrø, især Kløver, er i flere Bygder af adskillig Betydning. Kunstig Gjødning indføres i store Mængder og foregaar ved Fællesindkjøb gjennem Amtets Landhusholdningsselskab.

Brugen af tidsmæssige Agerbrugsredskaber og Maskiner bliver Aar for Aar mere og mere almindelig. Slaamaskiner haves nu ialfald i de mere fremskredne Bygder omtrent overalt, hvor de med Nytte kan anvendes, og Hesteriven faar mere og mere Indpas. Forbedrede Harve (især Skaalharve) findes jevnlig i de større Bygder, ligesom der enkeltvis forefindes Saamaskiner, Potetessættere og Potetesoptagere. Af Damptærskemaskiner var Antallet ved Udgangen af Femaaret ialt 9, hvoraf 2 i Strinden, 3 i Melhus, 2 paa Ørlandet og 2 i Nes.

Amtets Landhusholdningsselskab har i det forløbne Femaar arbeidet i lignende Retning som tidligere. Selskabet har oppebaaret i 1896 Kr. 10 000.00, hvoraf af Amtet Kr. 3 500.00, af Trondhjems Brændevinssamlag Kr. 1 500.00 og af Staten Kr. 5 000.00, i 1897 Kr. 10 300.00, hvoraf af Amtet Kr. 3 650.00, af Trondhjems Brændevinssamlag Kr. 1 500.00 og af Staten Kr. 5 150.00, i 1898 Kr. 10 800.00, hvoraf af Amtet Kr. 3 900.00, af Trondhjems Brændevinssamlag Kr. 1 500.00 og af Staten Kr. 5 400.00, i 1899 Kr. 12 200.00, hvoraf af Amtet Kr. 4 600.00, af Trondhjems Brændevinssamlag Kr. 1 500.00 og af Staten Kr. 6 100.00 og i 1900 Kr. 15 200.00, hvoraf af Amtet Kr. 6 100.00, af Trondhjems Brændevinssamlag Kr. 3 000.00 og af Staten Kr. 6 100.00.

I 1900 indkjøbte Landhusholdningsselskabet for at skaffe Plads til Statens Hesteudstilling og Stats- og Amtsudstillingerne en Eiendom paa Øen for en Kjøbesum af Kr. 32 000.00. I Anledning af Kjøbet af denne Udstillingsplads garanterede Amtskommunen for et Laan stort Kr. 16 000.00, ligesom der til Pladsens Istandsættelse m. v. bevilgedes af Amtet Kr. 1 500.00 og af Trondhjems Brændevinssamlag Kr. 1 500.00. Disse tvende Bidrag er medtagne under de Kr. 15 200.00, der som ovenanført udgjorde Selskabets Bidrag for 1900.

Som Funktionærer i Selskabets Tjeneste virkede indtil 1 Juli 1897 en Amtsagronom og en Vandrelærer. Fra nævnte Tid overgik Vandrelæreren til Amtsagronom, saaledes at der senere blev to Amtsagronomer i Selskabets Tjeneste. Ved Udgangen af 1900 udgjorde Antallet af Medlemmer i Landhusholdningsselskabet 100. Til Selskabet har sluttet sig 28 Sogneselskaber, Landbo- og Landbrugsforeninger. Flere af disse Selskaber har udfoldet et virksomt Arbeide til Jordbrugets Opkomst i sit Distrikt. Hertil har endel Kvægforeninger sluttet sig. Paa de senere Aars Generalforsamlinger i Selskabet har der været afholdt Foredrag med efterfølgende Diskussion over forskjellige Spørgsmaal vedrørende Jordbruget. Paa Landhusholdningsselskabets Foranstaltning har der i en Række af Aar været iværksat Varietetsforsøg paa Plantekulturens Omraade. Disse har omfattet Rodvækster, Kornarter og Foderplanter. Ligeledes har der under Ledelse af en Landbrugskemiker været foretaget Gjødningsforsøg. Ingen af disse Forsøgsarbeider har dog været fortsat siden 1899.

I Forening med Nordre Trondhjems Amts Landhusholdningsselskab har man arbeidet for Oprettelse af et Landmandskontor i Trondhjem. Dette blev i 1900 besluttet oprettet som Andelsforetagende. Arbeidet for Dannelse af Bygdesamlag som Medlemmer af Andelsforretningen er paabegyndt i begge Amter. Selskabet har i en Række af Aar forestaaet Indkjøbet af Gjødningsstoffe og Kraftfoder. Disse Indkjøb foregik i Begyndelsen ved Selskabets Bestyrelse. Senere er disse Fællesindkjøb ordnede saaledes, at begge Selskaber i Forening har ansat en merkantilt uddannet Forretningsfører til at forestaa Fællesindkjøbene.

Til Trondhjems Frøkontrolstation har Staten fra 1898 forhøiet sit Bidrag til Kr. 350.00, hvorhos der fra samme Tid bidrages af Søndre Trondhjems Amt Kr. 200.00 og fra Nordre Trondhjems Amt Kr. 150.00.

I 1896 og i 1897—98 afholdtes med Bidrag af det kongelige Selskab for Norges Vel og Amtets Landhusholdningsselskab en kvindelig Husholdningsskole i Orkedalen. Denne Skole maatte nedlægges, da intet Bidrag blev bevilget af Amtsformandskabet.

Til den i 1895 oprettede Vinterlandbrugsskole i Trondhjem var bevilget for Skoleaaret 1896—97 Kr. 7 800.00, hvoraf Kr. 2 325.00 af Amtet og Kr. 5 475.00 af Staten, for 1897—98 Kr. 7 600.00, hvoraf Kr. 2 462.50 af Amtet og Kr. 5 137.50 af Staten, for 1898—99 Kr. 7 400.00, hvoraf Kr. 2 412.50 af Amtet og Kr. 4 987.50 af Staten, og for 1899—1900 Kr. 7 600.00, hvoraf Kr. 2 462.50 af Amtet og Kr. 5 137.50 af Staten. Antallet af Elever udgjorde i de nævnte Aar henholdsvis 22, 22, 10 og 12. I 1900 besluttede Amtsformandskabet Vinterlandbrugsskolen nedlagt og en theoretisk-praktisk Landbrugsskole oprettet paa Gaarden Skjetlein, Leinstranden, hvilken Gaard indkjøbtes for Kr. 70 000.00. For den nye Skole, der traadte i Virksomhed 1 Oktober 1900 med 27 Elever, vedtoges et Budget for det første Skoleaar paa Kr. 15 675.00.

2. Fædrift.

Fædriften har i de forløbne Aar gaaet fremad. Kreaturerne er stegne i Pris, og Melkeudbyttet er blevet større ved de mere fremskredne Jordbrug. Priserne paa Produkterne er høiere, Dyrenes Fodring og Skjøtsel bedre og Interessen for Dyrenes Forædling er i Stigende. Trods dette antages dog i det hele taget Fædriften i Femaaret at have været uheldigere stillet end tidligere. Gjentagne daarlige Foderaar og det derved nødvendiggjorte Salg af Kreaturer har havt en skadelig Indflydelse paa denne Gren af Jordbruget, ligesom denne ogsaa har lidt under en stadig tiltagende Mangel paa Arbeidskræfter, der har gjort det til en Sjeldenhed at finde en duelig Budeie.

Fra Lensmændene er modtaget Opgaver over Kreaturernes gjennemsnitlige Værdi pr. Stykke i 1900. Af disse meddeles nedenstaaende Uddrag, udvisende Værdien for hvert Fogderi og for Amtet:

Fogderier.	Arbeids-heste.	Okser.	Kjør.	Ungnøt.	Kalve.	Voksne			Rens-dyr.
						Faar.	Gjeder.	Svin.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Fosen	350.00	95.00	86.00	50.00	10.00	12.50	9.50	84.00	-
Orkedalen	375.00	95.00	85.00	45.00	18.00	14.00	11.00	80.00	25.00
Guldalen	323.00	92.00	81.00	50.00	12.00	12.00	11.00	76.00	25.00
Strinden og Selbu	392.00	119.00	91.00	54.00	15.00	12.67	8.60	96.00	30.00
Sum	1 440.00	401.00	343.00	199.00	55.00	51.17	40.10	336.00	80.00
Gjennemsnit for Amtet	360.00	100.25	85.75	49.75	13.75	12.79	10.03	84.00	26.67

Til Sammenligning hidsættes lignende Opgave for 1895 for det hele Amtsdistrikt:

Arbeidsheste	Kr. 254.48
Okser	- 88.56
Kjør	- 74.98
Voksne Faar	- 10.63
— Gjeder	- 9.66
— Svin	- 62.17

Til Hesteracens Forædling er i 1897 og 1899 med Bidrag af Stat og Amt indkjøbt 2 Stodhingste af Gudbrandsdalsrace, ligesom der i 1900 bevilgedes af Stat og Amt tilsammen Kr. 1 600.00 til Indkjøb af en Stodhingst af Fjordrace til Udstationering i Distrikter, der ikke egner sig for Døleheste. I Femaaret har derhos private Selskaber i Guldalen Fogderi, Stadsbygden og Rissen med Bidrag af Staten anskaffet Stodhingste til Brug inden Distrikterne. En

Hesteavlssæter er paa Landhusholdningsselskabets Foranstaltning anlagt i Havnestrækningen i Minildalen i Opdal. I 1900 blev som en ny Foranstaltning til Hesteavlens Fremme afholdt Unghesteskuer og Kaaringsmøder for Avlshopper til Optagelse i Stambog.

Der har i Femaaret aarligen været afholdt for Statens Regning en almindelig Hesteudstilling for det Nordenfjeldske i Trondhjem.

Til Kvægavlens Forbedring har været afholdt et fast Amtsdyrskue i Trondhjem og en flytbar Udstilling af Husdyr, der afholdes vekselvis i de Dele af Amtet, hvorfra Adgangen til at fremmøde med Dyr til Amtsudstillingen i Trondhjem er kostbar og besværlig. Derhos har der i Løbet af Femaaret været afholdt Herredsdyrskuer, Fjøsskuer og Okseskuer i forskjellige af Amtets Herreder. Ligeledes har der i 1899 og 1900 været afholdt Kaaringsskuer i Røros og Orkedalen til Forsøg med Præmiering af Hornkvæg efter det *Flach*'ske System. Statens Stamhjord af Oxfordshiredownfaar har været stationeret paa Gaarden Tungen i Strinden og bestod i 1900 af 9 Faar og 1 Væder. Landhusholdningsselskabets Stamhjord af Cheviotfaar var stationeret paa Hitteren og mindre Schäferier i Holtaalen og Rennebu. Den i forrige Beretning omhandlede Stamhjord af ren Ayrshirerace paa Tungen i Strinden er solgt.

Svineavlen er i Femaaret gaaet noget, men neppe betydelig fremad. I 1899 blev oprettet et Svineavlscenter af stor Yorkshirerace paa Gaarden Lundemo i Horg. Der blev indkjøbt fra England 1 Raane og 4 Purker for et Beløb af ialt Kr. 1 182.82.

Ogsaa i dette Femaar har der paa Gaardene Tungen og Ranheim samt paa Reitgjerdets Pleiestiftelse og Rotvold Asyl, alle i Strinden Herred, samt paa Gaarden Karlslyst i Malvik været underholdt Svin af stor og middelsstor Yorkshirerace, hvorfra der har været Adgang til at faa Smaagrise.

Det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko er opgivet for 1900 saaledes:

Fogderier.	For de mere fremskredne Gaardbrugere.	I Almindelighed.
Fosen	1 700 Liter	1 320 Liter
Orkedalen	2 200 —	2 000 —
Guldalen	1 855 —	1 486 —
Strinden og Selbu	1 980 —	1 490 —
Gjennemsnitlig for Amtet	1 933.75 Liter	1 574 Liter

For de mere fremskredne Gaardbrugere i Herrederne Buviken, Flaa, Hølandet, Holtaalen, Aalen, Opdal, Skjørn og Hevne er Melkeudbyttet pr. Ko opgivet til 2 000 Liter aarlig, i Horg, Nes, Bjugn og Agdenes til 2 200 Liter, i Byneset og Orkedalen til 2 300 Liter og i Strinden, Leinstranden og Ørlandet til 2 500 Liter. Gjennemsnitsprisen pr. Liter nysiet Melk udgjorde i Amtet i 1900 Øre 9.98 og Gjennemsnitsprisen pr. Kg. Smør Kr. 1.72.

Salg af Melk — især til Meierierne — angives at være af megen Betydning i samtlige Herreder i Strinden og Selbu Fogderi undtagen Selbu og Børseskognen samt i Herrederne Melhus, Flaa, Horg, Orkedalen, Opdal og Ørlandet.

I 22 af Amtets Herreder angives Salg af Smør at være af megen Betydning, i 5 Herreder af nogen Betydning og forøvrigt af ringe eller ingen Betydning.

Salg af Ost er af nogen Betydning i 11 Herreder, men for de øvrige Herreder inden Amtet af ringe eller ingen Betydning.

Salg af Uld er kun af nogen Betydning for Nes Herred.

Opdræt og Salg af levende Hornkvæg er tiltaget næsten over det hele Amt. I Selbu foregaar ikke saa liden Opdræt af Heste til Salg.

I 1900 fandtes der af Meierier i Strinden og Selbu Fogderi 21, i Guldalen 11, i Orkedalen 12 og i Fosen 17, ialt 61 inden Amtet mod 30 ved Udgangen af forrige Femaar.

Mængden af den til Meierierne indveiede Melk udgjorde i 1900 i Amtet 16 463 880 Kg. Det kjærnede Smør udgjorde i samme Aar 401 310 Kg. og ystet Magerost 38 934 Kg.

3. Skogdrift.

Efter de af Lensmændene afgivne Beretninger er Skogen i det forløbne Femaar gaaet frem i Byneset, Melhus, Aalen, Opdal, Orkedalen og Stadsbygden. I Amtets øvrige Herreder er enten Forholdet som tidligere, eller der er Tilbagegang. Særlig antages Skogen at være gaaet adskillig tilbage i Børsen, Singsaas, Soknedalen, Støren, Rennebu, Rissen, Hitteren, Fillan og Hevne. Lov af 20 Juni 1893 om Værnskog er bragt i Anvendelse for Herrederne Røros, Aalen, Skjørn, Ørlandet, Agdenes, Stadsbygden og Horg.

De Herreder, fra hvilke Udførsel af Kjøbmandslast eller andet stort Tømmer foregaar, er fornemmelig Singsaas, Soknedalen, Skjørn og Rissen, hvor Udførselen er betydelig, samt Malvik, Selbu, Tydalen, Klæbu, Tiller, Leinstranden, Buviken, Børsen, Støren, Rennebu, Orkedalen, Meldalen, Horg og Hevne.

De Distrikter, hvor der maa kjøbes Bygningstømmer udenfra, er især Strinden, Byneset, Leinstranden, Melhus, Holtaalen, Aalen, Røros, Stadsbygden, Bjugn, Nes, Ørlandet, Bjørnør, Hitteren, Fillan og Frøien.

De fleste af Skogene inden Amtet befinder sig i Indenbygdsboendes Besiddelse. Fremmede eier Skog i noget betydeligere Omfang i Selbu, Tydalen, Klæbu, Børsen, Børseskognen, Horg, Soknedalen, Stadsbygden, Skjørn og Hitteren.

Der hidsættes følgende Uddrag af de modtagne Opgaver over Tømmerflødningen i de vigtigste Vasdrag:

(Se Tabellen næste Side.)

De fleste Herreder har tilstrækkelig Brændeved. Indkjøb deraf foregaar i betydeligt Omfang i Røros og Ørlandet. Ligesaa maa Brændeved indkjøbes udenfra i Strinden, Leinstranden, Melhus, Flaa, Bjugn, Nes, Hitteren, Fillan, Jøssund, Bjørnør og Frøien. Salg af Brændeved er af nogen Betydning i Klæbu, Tiller, Børsen, Børseskognen, Støren, Budalen, Singsaas, Orkedalen, Skjørn, Hevne og Aa. Torv benyttes i større eller mindre Udstrækning som Brændsel i Tiller, Byneset, Børsen, Børseskognen, Leinstranden, Røros og Opdal samt i hele Fosen Fogderi med Undtagelse af Hevne.

Over Priserne paa Brændeved hidsættes følgende Opgaver udvisende Priserne fogderivis i 1900 paa de forskjellige Sorter Ved pr. Meterfavn:

Fogderier.	Birk.	Furu.	Or.	Gran.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Fosen	12.50	10.60	8.00	9.60
Orkedalen	11.00	8.00	8.00	7.00
Guldalen	12.00	9.65	8.00	9.00
Strinden og Selbu	12.83	10.72	9.88	9.89
Gjennemsnitlig for Amtet	12.08	9.74	8.47	8.87

4. Fiskeri.

Det er kun Fosen Fogderi, for hvilket Saltvandsfiskeriet har havt nogen fremtrædende Betydning. Fiskeriet har i denne Femaarsperiode givet et adskilligt bedre Udbytte end i Femaaret 1891—1895.

Fogden i Fosen har oplyst, at Værdien af Skreifisket har udgjort:

for 1896	Kr.	458 000.00
- 1897	-	349 250.00
- 1898	-	426 000.00
- 1899	-	425 400.00
- 1900	-	657 450.00
tilsammen	Kr.	2 316 100.00

Vasdrag.	Produktionssteder. Herreder.	Tømmer nedflødet: 1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Dimensioner. Længde.	Tykkelse.
		Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Meter.	Centimeter.
Homla Elv med Bielvene Vikelven, Sneiselven og Nævra	Malvik	1 655	1 647	2 677	1 260	3 000	5	25
Nea, Usma og Rotla	Selbu og Tydalen	4 063	3 491	3 829	3 578	3 927	5—6	16—18
Tømra	Do.	2 857	2 768	2 910	-	-		
Garbergelv	Do.	-	-	678.6	862.6	883.2		
Renaaen	Do.	-	-	1 062.5	-	2 100		
Nidelven samt Nea m. fl. Bielve	Klæbu, Selbu og Tydalen	23 527	20 590	24 295	21 700	24 940	2.5—6.5	20—60
Vigda	Børseskognen og Hølandet	3 000	5 000	3 000	5 000	3 000	4—6	20
Børselven	Børsen og Børseskognen	300	2 700	850	-	-	Forskjellige Dimensioner.	
Konstadbækken		Gjennemsnitlig pr. Aar 1 400.						
Gula med Bielve Sokna, Bua m. fl.	Horg, Støren, Soknedalen, Budalen, Aalen, Holtaalen og Singsaas	Gjennemsnitlig pr. Aar 4 500.					Battensvirke, Sag- og Bygningstømmer.	
Gula	Holtaalen, Singsaas, Soknedalen, Budalen, Horg og Hølandet	113521	124294	124435	101695	122103	Forskjellige Dimensioner.	
Gulas Bielve: Sokna	Horg	-	-	-	-	400	Sagtømmer, Battens og Bygningstømmer.	
Sokna i Soknedalen med Bielve: Hauka, Stavilla og Igla	Soknedalen	1 280	900	1 180	1 280	1 430		
	Rennebu og Støren	ca. 2 200.						
Orkla, Byna, Svorka og Reisa	Opdal, Rennebu, Meldalen, Orkedalen og Hølandet	9 800	9 700	9 700	9 500	10 500	6.27-7.52	20.8
Norddals-, Sørdals- og Østdalselvene	Aa	100	100	200	100	100	5.65	18.3
Oldenelven		60	60	60	60	60	3.14	23.5
Skaudalselven og Moelven	Rissen	-	-	-	451	1 042	Kan ikke opgives.	
		-	-	-	241	413		
Søaelv	Hevne	326	197	230	155	277		
Aaelven		-	341	441	542	387		
Sandvikelven		-	-	-	-	75		
Tanvikelven		-	-	-	60	-		
Hegstadelv		200	200	-	-	-		
Staursetelv		20	20	20	20	20		
Aa- og Svanemelven		-	-	-	430	558		
Holdenelv		140	150	110	160	240		
Olsviken	Fillan	700	-	-	-	-		
Kalklov		-	500	-	-	-		
Svankil	Hitteren	-	-	-	-	900		

mod Kr. 888 461.00 i 1886—1890 og Kr. 1 242 732.00 i 1891—1895. Til det bedre Udbytte i sidste Femaar har i væsentlig Grad bidraget de høie Priser paa Fiskeriprodukterne, der især i de sidste Aar har gjort sig gjældende, samt ogsaa de bedre Redskaber og Baade og Produkternes omhyggeligere Behandling.

Befolkningen i dette Amt deltager i ikke liden Udstrækning i Landets øvrige større Fiskerier.

I Femaaret 1896—1900 deltog antagelig gjennemsnitlig aarlig 800 Mand i Lofotfisket.

Udbyttet af Sildefisket i Fosen Fogderi stiller sig saaledes:

for 1896	Kr.	121 205.00
- 1897	-	62 370.00
- 1898	-	320 800.00
- 1899	-	140 000.00
- 1900	-	117 775.00
tilsammen	Kr.	762 150.00

mod Kr. 1 768 058.00 i 1886—1890 og Kr. 1 659 691.00 i 1891—1895.

Udbyttet af Laks- og Sjøørretfisket udenfor Elvene har ifølge en fra Fiskeriinspektøren modtaget Opgave stillet sig saaledes:

Fogderier.	Kilogram.					Kroner.				
	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Fosen	125 733	161 349	109 050	98 926	95 274	116 446	152 208	115 974	131 382	99 060
Strinden og Selbu	25 609	35 857	29 379	30 708	35 650	33 258	49 026	42 570	46 315	53 500
Orkedalen	-	1 000	1 277	984	2 486	-	1 370	1 480	1 466	3 720
Tilsammen	151 342	198 206	139 706	130 618	133 410	149 704	202 604	160 024	179 163	156 280

Det ubetydelige Fiske i Sjøen i Guldalen Fogderi er fornemmelig medregnet enten under ovenstaaende Opgave over Fisket i Sjøen i Strinden og Selbu Fogderi eller under Fisket i Gula i modstaaende Opgave over Elvefisket:

Elve.	Kilogram.					Kroner.				
	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Orkla	12 756	11 263	11 816	10 244	9 956	11 000	9 890	11 711	13 380	13 116
Gula	16 550	25 711	21 945	17 268	23 179	18 804	32 851	29 929	22 678	31 541
Nidelven	1 365	860	875	1 000	2 100	2 030	1 255	1 307	1 785	3 780
Tilsammen	30 671	37 834	34 636	28 512	35 235	31 834	43 996	42 947	57 843	48 437

Antallet af de i Sjøen benyttede Kilenøter har i Aarene 1896, 1897, 1898, 1899 og 1900 været følgende: 1 491, 1 409, 1 416, 1 323 og 1 363. Antallet af de i Sjøen benyttede Laxevarp, der kun benyttes i Fosen Fogderi, har i Femaaret været henholdsvis: 3, 4, 3, 7 og 1.

Den i tidligere Beretninger nævnte af Brugseier M. Thams grundlagte Lakseforretning er fremdeles i Virksomhed. Den er stadig bleven udvidet, og der er Aar om andet anlagt flere nye Ishuse, hvis Antal nu er ca. 130 fordelte paa Strækningen fra Sundalen i Romsdals Amt til den russiske Grænse ved Hvidehavet. Af disse er omtrent 60 beliggende i Søndre Trondhjems Amt. Efter de gjentagne Udvidelser, Forretningen har været Gjenstand for, specielt i de seneste Aar, da hele Østfinmarken er optaget som Arbeidsfelt, er Forretningen i sin Branche den største inden Landet. Hovedmassen af Laks exporteres til England, men der gaar ogsaa betydelige Kvanta til andre Lande, væsentlig til Tyskland og Danmark.

Det i forrige Beretning omhandlede Trondhjems Fiskeriselskab har ogsaa i Femaaret 1896—1900 fortsat sin Virksomhed. Denne har, efterat de tidligere Forsøg med Forsendelse af Ferskfisk nu er afsluttede, særlig været rettet paa Fremhjælp af Fiskerierne inden Trøndelagen ved direkte Støtte til Fiskerne i Form af Bidrag til Ishuse, Baade, Redskaber og Emballage samt ved Udlaan af Modeller. Selskabet har ligeledes virket for Bygning af et nyt Fisketorv i Trondhjem, hvortil er ydet et betydeligt Bidrag af Trondhjems Brændevinssamlag. Af Fiskeriselskabet er sat i Gang et 4 Maaneders Kursus i Navigation for Fiskere. Dette Kursus er knyttet til det seilende Skoleskib «Tordenskjold» af Trondhjem. Desuden er der ved en Vandrelærer givet Navigationsundervisning i Fiskeværene under Vinterfisket. Selskabet deltog i den internationale Sjøfarts- og Fiskeriudstilling i Kiel i 1896 og i de skandinaviske Udstillinger i Stockholm i 1897 og i Bergen i 1898, paa begge de sidste Steder med større selvstændige Afdelinger. I Sommeren 1896 blev efter Fiskeriselskabets Foranstaltning afholdt et større Baadstevne i Trondhjem, hvortil der mødte Deltagere fra hele Landet.

Fiskeriselskaberne i begge de Trondhjemske Amter og i Kristiansund har fortsat Samarbeidet med Trondhjems Fiskeriselskab, der er valgt som samtlige Foreningers Forretningsfører. Trondhjems Fiskeriselskab har ogsaa arbeidet for en ensartet Fredning af Ferskvandsfisk inden de Trondhjemske Amter. Selskabets aarlige Indtægt har været ca. Kr. 4 000.00 af Private og Kr. 4 000.00 —Kr. 6 000.00 af Staten. Det under Selskabet hørende Fiskerimuseums Samlinger er i Femaaret betydelig udvidede.

En Fiskeriforening for Gulelvens Fiskeridistrikt, der foruden Gulelvens Dalføre omfatter Byneset, Buviken og Børsen, har længe været i Virksomhed. Fosens Fiskeriforening, der særlig virker for de Fosenske Distrikter og væsentlig har til Formaal at arbeide for bedre Baade og en omhyggelig Behandling af Fiskeprodukterne, har fremdeles fortsat sin gavnlige Virksomhed.

I Høsten 1899 indtraf store Stormulykker langs Kysten, og særlig forulykkede i Oktober 1899 mange Fiskere ved Fiskeværet Titran i Frøien. Ved Ofring i Kirkerne og ved private Gaver indkom der ca. Kr. 700 000.00, hvis nærmere Anvendelse bestemtes ved en kongelig Resolution af 7 Juli 1900. Til Disposition for Efterladte efter 115 forulykkede Fiskere hjemmehørende i Romsdals, Søndre og Nordre Trondhjems Amter blev afsat et Beløb af nær Kr. 500 000.00, der skulde forvaltes af en Bestyrelse paa 5 Medlemmer med Sæde i Kristiansund. Det blev derhos bestemt, at det Beløb, der, efterat Bidragene til de forulykkede Fiskeres Efterladte var udredede, maatte blive tilovers, samt de yderligere Beløb, som muligens senere maatte blive indsparet af samtlige de til Efterladte i de forskjellige Distrikter afsatte Beløb, skulde danne et Fond, der indtil videre blev at forvalte af Fiskeristyrelsen.

5. Bergværksdrift.

Angaaende Amtets vigtigste Bergværk, Røros Kobberværk, meddeles følgende Oplysninger:

I Femaaret har følgende Gruber været i Drift: Storvarts, Kongens, Muggruben, Christianus Sextus, Quintus, Solskinsgruberne, Harsjøgruberne, Rødkjærnsgruberne samt Aakervolds Grube i Vuku.

Grubernes Produktion har i Femaaret været:

Svovlkis 70 280 Ton med en Værdi af Kr. 1 210 829.12, eller gjennemsnitlig pr. Aar 14 056 Ton med en Værdi af Kr. 242 165.82.

Kobbermalm 81 674 Ton med en Værdi af Kr. 2 548 368.12, eller gjennemsnitlig pr. Aar 16 335 Ton med en Værdi af Kr. 509 673.62.

Chrommalm 230 Ton med en Værdi af Kr. 11 500.00.

Arbeidsstyrken ved Gruberne har i Gjennemsnit pr. Aar været 563 Mand.

Af de i forrige Femaar begyndte store Nybygninger blev de fleste fuldførte i 1896, saa at Vaskerierne og Lokomotivkjøringen i Gruberne kunde begynde de sidste Maaneder af Aaret. I 1897 blev Nybygningerne og det elektriske Anlæg fuldstændig afsluttet, og der var da anvendt hertil Kr. 503 663.95. Disse Anlæg viser sig mere og mere nødvendige, og en lønnende Drift vilde vistnok ikke have været mulig uden dem.

For at formindske Omkostningerne samt for at forebygge Standsninger ved Driften blev i 1898 et mekanisk Reparationsværksted anlagt ved Kongens Grube. I samme Aar anlagdes ogsaa ved Kongens Grube et Bormaskinanlæg med komprimeret Luft. Da det havde vist sig vanskeligt at faa Kjørere til Transporten af Malmen fra Muggruben til Jernbanestationen, blev i 1899 anlagt en 1 800 Meter lang Tougbane fra Gruben til Tyvold Station.

I 1900 havde Værket at kjæmpe med Arbeidsnedlæggelse i ca. 2 Maaneder i den bedste Sommertid. Streiken afsluttedes med en Overenskomst, som igjen blev opsagt med 3 Maaneders Varsel og udløb sidst i Marts 1901.

Ved Hyttedriften er i Femaaret produceret 3 382.1 Ton Kobber med en Værdi af Kr. 3 654 232.60, altsaa pr. Aar 676.4 Ton Kobber med en Værdi af Kr. 730 846.50.

Arbeidsbelægget ved Hytten har været 79 Mand pr. Aar.

I 1898 gjordes Forsøg med Pyritssmeltning, som fortsattes i 1900, da der for at opnaa et bedre Resultat paabegyndtes Bygning af et Apparat for ved Slagg at opvarme Luften, som benyttes ved Smeltningen.

Killingdals Grube i Aalen har været i Drift i Femaaret. Dog har der det første Aar hovedsagelig været drevet med Undersøgelses- og Forberedelsesarbeider. I dette Aar blev bygget et Sidespor til Jernbanen og en ca. 5 000 Meter lang Tougbane for Transport af Kis fra Gruben til Sidesporet. I Aarene 1896—1900 har Produktionens Mængde og den gjennemsnitlige Arbeidsstyrke været følgende:

	Produktion.	Arbeidsstyrke.
1896	6 000 Ton,	ca. 80 Mand,
1897	28 538 -	- 135 —
1898	24 731 -	- 130 —
1899	21 994 -	- 129 —
1900	17 687 -	- 120 —
Tilsammen	98 950 Ton.	

Dragset og Løkkens Gruber i Meldalen tilhørende Orkedals Mining Co. har delvis været i Drift i Femaaret. Produktionens Bruttoværdi udgjorde i 1900 ca. Kr. 23 000.00 og Arbeidsstyrken var ca. 45 Arbeidere. Der paagaar imidlertid større Transport- og Vaskerianlæg, efter hvis Fuldførelse Værkets Drift antages at ville blive betydelig udvidet.

Den i forrige Beretning nævnte Jerngrube paa Grønøen i Hitteren var i Drift i Vinteren 1898—99. Der udskibedes da to Skibslaster Jernmalm, hvorefter videre Drift maatte indstilles paa Grund af økonomiske Vanskeligheder. I en ny Grube, Balvaagskagets Jerngrube, ligeledes paa Hitteren, optoges Prøvedrift i 1899, og en Ladning udskibedes til England. Senere har der heller ikke været arbeidet i denne Grube.

6. Fabrik- og Industrianlæg.

Antallet af Fabrik- og Industrianlæg udgjorde i Trondhjem By og Amtets Landdistrikt ved Udgangen af 1900 136 med 4 024 Arbeidere.

Af større industrielle Anlæg fandtes i Strinden og Selbu Fogderi Aktieselskabet Ranheims Cellulosefabrik med 188 Arbeidere, Ranheims Teglværk, Trondhjems Papir- og Papfabrik og Strindens Teglværk, samtlige i Strinden Herred, Trondhjems Torvstrøfabrik i Tiller, Hyttefossens Sagbrug og Thomas Angells Stiftelsers Sagbrug i Klæbu, Hammerhaug Møllebrug i Buviken og Reitans Sagbrug i Børsen. I Guldalen Fogderi er Fabrikvirksomheden fremdeles ubetydelig. Af større industrielle Anlæg dersteds kan nævnes Ler kemiske Fabrik for Fabrikation af Benmel og Svovlsyre i Flaa samt Lundemo Teglværk, Sagbrug og Møllebrug i Horg. Inden Orkedalen Fogderi er alene Strandheim Brug, beliggende ved Orkedalsøren, af nogen større Betydning. Bruget omfatter, ligesom tidligere, Sagbrug, Høvleri, Snedkerværksted og en større Bygningsforretning, der afsætter færdigbyggede Huse. Det hele Anlæg, der drives med Damp, sysselsætter nær 300 Mand om Aaret. Ogsaa i Fosen Fogderi er Fabrik- og Industrivirksomheden af liden Betydning. Foruden 4 å 5 Trankogerier haves i Stadsbygden et Teglværk for Tilvirkning af Mursten og Drænsrør. Den i forrige Beretning nævnte Fabrik for hermetisk Nedlægning af Fiskeprodukter har standset sin Virksomhed.

7. Binæringer.

Over Antallet af Landhandlere ved Udgangen af 1895 og 1900 meddeles følgende Opgave:

Fogderier.	Landhandlerier	
	ved Udgangen af 1895.	ved Udgangen af 1900.
Fosen	133	135
Orkedalen	43	41
Guldalen	55	63
Strinden og Selbu	53	57
Tilsammen	284	296

Antallet af Landhandlere er saaledes gaaet ned i Orkedalen Fogderi med 2 og i Strinden og Selbu, Guldalen og Fosen Fogderier steget med henholdsvis 4, 8 og 2.

Forbrugsforeningernes Antal udgjorde ved Udgangen af 1900 47 mod 32 i 1895. Foreningernes samlede Omsætning i 1900 var Kr. 1 580 292.00.

Rettighed til Smaasalg eller Udskjænkning af Brændevin findes ikke i Amtets Landdistrikt, idet de tvende tidligere nævnte Rettigheder er bortfaldne ved Eiernes Død.

Paa Røros Bergstad afholdes Marked i Februar Maaned. Markedet er som Regel søgt fra de omliggende Bygder og fra Grænsedistrikter i Sverige.

Ved Udgangen af 1900 udgjorde Antallet af samtlige Fartøier inden Søndre Trondhjems Amts Landdistrikt 196 med en Tonnage af 5 831 Ton og med en Bemanding af 730 Mand. Heraf var Antallet af Fartøier paa over 50 Ton 29 med en Tonnage af 2 105 Ton og en Bemanding af 153 Mand. Af den opgivne Handelsflaade var 3 Dampskibe med en samlet Tonnage af 615 Ton og en Bemanding af 29 Mand.

Baadbyggeriet antages i Femaaret at være gaaet tilbage. Ved Viggen i Børsen byggedes i 1900 4 Listerbaade til samlet Værdi Kr. 1 850.00. Fra et Baadbyggeri i Hommelviken i Malvik leveredes i samme Aar 3 Lægtere og 1 Skøite. Fra Aafjorden angives i 1900 at være solgt 350 Baade til en Værdi af Kr. 11 600.00.

Husfliden har i Femaaret kun i enkelte af Amtets Bygder gjort nogen større Fremgang. Høiest staar Husfliden i Orkedalen og Guldalen Fogderier, hvor der i flere Herreder forarbeides Møbler, Kurvarbeide og Kjøreredskaber, der for den største Del afsættes i Trondhjem. I enkelte af disse Herreder maa Husfliden siges at være i megen Fremgang. Til Fremme af Husfliden virker fremdeles en kvindelig Haandgjerningsskole i Trondhjem samt Selskabet «Norsk Husflids Venner for Trondhjem og Omegn», der aarligen sætter i Gang Husflidsskoler i forskjellige af Amtets Herreder og har et Udsalg af Husflidsprodukter i Trondhjem. Til dette Selskab har Amtskommunen ydet et Bidrag af Kr. 300.00 aarlig.

Af Stenbrud inden Amtet haves 2 Graastensbrud i Strinden, 1 Stenbrud i Børsen, der leverer Gadesten og Stenheller, samt 1 Graastensbrud i Horg. I Flaa haves 2de Skiferstensbrud paa Gaardene Bjørgen og Teigen. I Selbu har 7 Kværnstensbrud været i Drift, men Bedriften gaar jevnt tilbage. Det i forrige Beretning nævnte Marmorbrud i Bjørnør har ikke været drevet i Femaaret.

Torvdrift foregaar selvfølgelig i større eller mindre Udstrækning i de Herreder, hvor Torv benyttes som Brændsel. Af egentlige Torvdriftanlæg havdes

ved Udgangen af 1900 kun den tidligere nævnte Trondhjems Torvstrøfabrik i Tiller, der i 1900 producerede 300 000 à 350 000 Kg. Torvstrø til en Værdi af 6 000 à 7 000 Kroner.

Af Isbrug fandtes i Amtet kun 1, beliggende i Strinden Herred.

Angaaende Jagten gjælder i alt Væsentligt hvad der er anført i tidligere Femaarsberetninger. Det er saaledes fremdeles Elgsdyr og Ryper, som er det i Distrikterne almindeligst forekommende Vildt. Af Hjorte er i Femaaret fældet 525 paa Hitteren og 6 i Hevne. Hjortejagten har ligesom tidligere væsentlig været bortforpagtet til Engelskmænd paa saa fordelagtige Vilkaar, som det, efter den nye Jagtlovs Ikrafttræden, neppe vil lykkes vedkommende Grundeiere mere at opnaa. Fogden bemærker, at uagtet der i de sidste Aar er fældet flere Dyr end tidligere, antages dog ikke Hjortebestanden at have aftaget; men skal der fortsættes med den paabegyndte stærke Udhugning af Skogen, vil Hjorten ikke længer finde noget Tilhold paa Hitteren, saa det er at befrygte, at denne Herlighed vil forsvinde fra Stedet. Fogden gjentager derfor sin i forrige Beretning fremholdte Anbefaling af, at Staten indkjøber de større Skogeiendomme paa Hitteren.

Over Antallet af de i Femaaret fældede Rovdyr hidsættes følgende Opgave:

Rovdyr.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Ialt i Femaaret.
Bjørne	1	-	-	-	-	1
Ulve	14	5	14	23	4	60
Gauper	7	10	1	1	1	20
Jerve	2	-	1	1	1	5
Ræve	1 061	728	405	682	718	3 594
Ørne	45	69	33	38	32	217
Høge	182	187	353	444	311	1 477

De samlede Skudpræmier andrager til ialt Kr. 12 216.00.

Havedyrkningen er endnu af forholdsvis liden Betydning i Amtet. Der afholdes aarlig med Bidrag af Stat og Amt Kurser i Havedyrkning. Disse Kurser har været meget søgte og Interessen for Havedyrkning maa derfor antages at være i Stigende.

Inden Amtets Landdistrikt findes nomadiserende Lapper. Antallet er dog ikke betydeligt og Renholdet ikke stort. Som i forrige Beretning bemærket, er Distriktsinddeling i Medhold af § 6 i Lappeloven indført i Søndre Trondhjems Amt.

8. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Opgave hidsættes over thinglæste og aflæste Pantedokumenter i Femaaret 1896—1900:

Fogderier.	De i Femaaret thinglæste og aflæste Pantedokumenter.			Pantegjældens Forøgelse.
	Antal.		Beløb.	
			Kr.	Kr.
Fosen	thinglæste	1 712	1 999 595	892 208
	aflæste	888	1 107 387	
Orkedalen	thinglæste	608	854 665	238 300
	aflæste	584	616 365	
Guldalen	thinglæste	1 090	1 845 997	66 817
	aflæste	745	1 779 180	
Strinden og Selbu	thinglæste	955	4 004 822	1 630 865
	aflæste	776	2 373 957	

Pantegjældens Forøgelse for hele Amtsdistriktet har altsaa udgjort Kr. 2 828 190, medens den i forrige Femaar udgjorde 5 249 613 og i Femaaret 1886—1890 Kr. 2 733 626.

Over de i Femaaret afholdte Exekutioner og Udpantninger meddeles følgende Opgave:

i Fosen	Fogderi	10 145	for	samlet	Beløb	Kr.	340 840
- Orkedalen	—	1 387	-	—	—	-	125 951
- Guldalen	—	1 535	-	—	—	-	192 938
- Strinden og Selbu	—	4 462	-	—	—	-	213 214
	Tilsammen	17 529	for	samlet	Beløb	Kr.	872 943,
der sammenholdt med det tilsvarende Beløb i forrige Femaar....						-	1 125 904
viser i sidste Femaars Favør et Beløb af						Kr.	252 961

Af Tvangsauktioner over fast Gods og Løsøre er afholdt:

i Fosen	Fogderi.....	113	for	samlet	Beløb	Kr.	76 680
- Orkedalen	—	44	-	—	—	-	62 138
- Guldalen	—	43	-	—	—	-	62 061
- Strinden og Selbu	—	59	-	—	—	-	208 658
	Tilsammen	259	for	samlet	Beløb	Kr.	409 537

Almuens Levesæt maa vistnok i det Store taget ansees som tarveligt, og Ædruelighedstilstanden i Landdistrikterne maa fremdeles betegnes som særdeles god.

Over Arbeidspriserne i Aaret 1900 er indhentet Opgaver, hvoraf hidsættes følgende Uddrag:

For Husmænd Dagløn paa egen Kost: Om Sommeren i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 1.20 til Kr. 1.60, i Guldalen Fogderi Kr. 1.50, i Orkedalen Fogderi Kr. 2.00 og i Fosen Fogderi fra Kr. 1.00 til Kr. 1.80.

Om Vinteren i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 1.00 til Kr. 1.50, i Guldalen Fogderi fra Kr. 1.10 til Kr. 1.20, i Orkedalen Fogderi Kr. 1.50 og i Fosen Fogderi fra Kr. 0.80 til Kr. 1.25.

Paa Husbondens Kost: Om Sommeren i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 0.50 til Kr. 1.20, i Guldalen Fogderi fra Kr. 0.60 til Kr. 1.25, i Orkedalen Fogderi Kr. 1.25 og i Fosen Fogderi fra Kr. 0.40 til Kr. 1.00.

Om Vinteren i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 0.35 til Kr. 0.80, i Guldalen Fogderi fra Kr. 0.40 til Kr. 0.60, i Orkedalen Fogderi Kr. 0.70 og i Fosen Fogderi fra Kr. 0.27 til Kr. 0.80.

Andre Dagarbeideres Løn paa egen Kost: Om Sommeren i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 2.00 til Kr. 2.50, i Guldalen Fogderi fra Kr. 1.80 til Kr. 2.50, i Orkedalen Fogderi Kr. 2.00 og i Fosen Fogderi fra Kr. 1.80 til Kr. 2.50.

Om Vinteren i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 1.50 til Kr. 2.00, i Guldalen Fogderi fra Kr. 1.30 til Kr. 1.80, i Orkedalen Fogderi Kr. 1.50 og i Fosen Fogderi fra Kr. 1.00 til Kr. 1.60.

Paa Husbondens Kost: Om Sommeren i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 1.00 til Kr. 2.00, i Guldalen Fogderi fra Kr. 1.00 til Kr. 2.00, i Orkedalen Fogderi Kr. 1.25 og i Fosen Fogderi fra Kr. 1.20 til Kr. 1.75.

Om Vinteren i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 0.60 til Kr. 1.30, i Guldalen Fogderi fra Kr. 0.70 til Kr. 1.00, i Orkedalen Fogderi Kr. 0.70 og i Fosen Fogderi fra Kr. 0.80 til Kr. 1.20.

Kvindelige Dagarbeideres Løn paa egen Kost: Om Sommeren i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 1.00 til Kr. 1.50, i Guldalen Fogderi fra Kr. 1.20 til Kr. 1.50, i Orkedalen Fogderi Kr. 1.30 og i Fosen Fogderi fra Kr. 0.80 til Kr. 1.30.

Om Vinteren i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 0.80 til Kr. 1.20, i Guldalen Fogderi fra Kr. 0.80 til Kr. 1.00, i Orkedalen Fogderi Kr. 1.00 og i Fosen Fogderi fra Kr. 0.80 til Kr. 0.90.

Paa Husbondens Kost: Om Sommeren i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 0.60 til Kr. 1.00, i Guldalen Fogderi fra Kr. 0.70 til Kr. 1.00, i Orkedalen Fogderi Kr. 0.75 og i Fosen Fogderi fra Kr. 0.50 til Kr. 0.90.

Om Vinteren i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 0.40 til Kr. 0.80, i Guldalen Fogderi fra Kr. 0.40 til Kr. 0.60, i Orkedalen Fogderi Kr. 0.50 og i Fosen Fogderi fra Kr. 0.40 til Kr. 0.50.

Ifølge de samme Opgaver har Arbeidslønnen for Tjenere, iberegnet Værdien af Klæder og lignende, men ikke af Kost og Logi, sædvanligen udgjort for Tjenestekarle i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 100.00 til Kr. 300.00, i Guldalen Fogderi fra Kr. 120.00 til Kr. 250.00, i Orkedalen Fogderi Kr. 120.00 og i Fosen Fogderi fra Kr. 100.00 til Kr. 200.00; for Tjenestepiger i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 60.00 til Kr. 120.00, i Guldalen Fogderi fra Kr. 80.00 til Kr. 120.00, i Orkedalen Fogderi Kr. 85.00 og i Fosen Fogderi fra Kr. 50.00 til Kr. 100.00.

Den sædvanlige Dagløn paa egen Kost er opgivet at have været: for Tømmerhuggere i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 1.60 til Kr. 3.00, i Guldalen Fogderi fra Kr. 1.50 til Kr. 2.25, i Orkedalen Fogderi Kr. 2.25 og i Fosen Fogderi fra Kr. 2.00 til Kr. 2.50.

For Tømmerkjørere med Hest i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 3.50 til Kr. 6.00, i Guldalen Fogderi fra Kr. 3.00 til Kr. 5.75, i Orkedalen Fogderi Kr. 5.00 og i Fosen Fogderi fra Kr. 3.00 til Kr. 4.50.

For Tømmerkjørere uden Hest i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 1.50 til Kr. 2.00, i Guldalen Fogderi fra Kr. 1.80 til Kr. 3.00, i Orkedalen Fogderi Kr. 2.25 og i Fosen Fogderi fra Kr. 1.60 til Kr. 2.00.

For Sagbrugsarbeidere i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 2.00 til Kr. 2.50, i Guldalen Fogderi Kr. 2.00, i Orkedalen Fogderi Kr. 2.00 og i Fosen Fogderi Kr. 2.00.

For Hustømmermænd i Strinden og Selbu Fogderi fra Kr. 2.00 til Kr. 3.50, i Guldalen Fogderi fra Kr. 2.50 til Kr. 3.00, i Orkedalen Fogderi Kr. 2.50 og i Fosen Fogderi fra Kr. 2.00 til Kr. 2.75.

Antallet af udfærdigede Opfostringsresolutioner udgjorde i 1896 159, i 1897 149, i 1898 174, i 1899 180 og i 1900 172, tilsammen for Femaaret 834.

Af Resolutioner lydende paa Underholdningsbidrag til Hustru og ægte Børn er i Femaaret udfærdiget ialt 72, nemlig i 1896 9, i 1897 11, i 1898 18, i 1899 15 og i 1900 19.

I samme Tidsrum er i Henhold til Lov af 6 Juli 1892 udfærdiget Resolutioner paa Tvangsarbeide i 1896 40, i 1897 38, i 1898 31, i 1899 43 og i 1900 30, tilsammen i Femaaret 182.

Disse Opgaver omfatter saavel Landdistriktet som Trondhjem By.

Antallet af Børn, fødte udenfor Ægteskab, udgjorde i Amtets Landdistrikter: i 1896 340, i 1897 333, i 1898 374, i 1899 327 og i 1900 308, samt i Trondhjem By: i 1896 136, i 1897 130, i 1898 119, i 1899 156 og i 1900 153.

Ved Udgangen af 1900 henstod i Amtets Overformynderier:

i Fosen	Fogderi	257	Myndlinger	med	samlet	Kapital	Kr.	173 561
- Orkedalen	—	121	—	-	-	—	-	200 911
- Guldalen	—	140	—	-	-	—	-	151 699
- Strinden og Selbu	—	159	—	-	-	—	-	365 015

I hele Amtet 677 Myndlinger med samlet Kapital Kr. 891 186.

Ved Udgangen af 1895 var Myndlingernes Antal 658 med Kapital Kr. 654 513.00.

Amtet har ikke noget særskilt Sygehus, hvorimod Syge fra Landdistriktet ifølge Kontrakt med Trondhjem By kan indlægges paa det af Trondhjems Kommune opførte nye Sygehus, til hvis Opførelse Amtskommunen har ydet et Bidrag af Kr. 150 000.00. Amtskommunens Udgifter for Patienternes Kur og Pleie har udgjort i 1896 Kr. 5 607.00, i 1897 Kr. 3 298.00, i 1898 Kr. 2 409.00, i 1899 Kr. 3 817.00 og i 1900 Kr. 2 886.00, eller gjennemsnitlig Kr. 3 603.00 aarlig.

Amtets Bidrag til Sindssyges Forpleining udgjorde i 1896 Kr. 18 787.00, i 1897 Kr. 19 714.00, i 1898 Kr. 18 965.00, i 1899 Kr. 19 877.00 og i 1900 Kr. 22 206.00.

Antallet af de med Bidrag af Amtskassen forpleiede Sindssyge udgjorde i 1896 203, i 1897 220, i 1898 205, i 1899 215 og i 1900 238. Af de i 1900 forpleiede Sindssyge var 59 indlagte paa Rotvold Sindssygeasyl, 35 paa Trondhjems Sindssygeasyl, medens Resten, 144, var anbragt i privat Forpleining. Det har ogsaa i sidste Femaar hyppigen hændt, at Sindssyge, som har tiltrængt Asylbehandling, ikke har kunnet faa saadan af Mangel paa Plads ved Asylerne.

I 1900 var for Amtskommunens Regning mod Refusion af $^1/_3$ fra de engere Kommuner i de offentlige Døvstummeinstituter i Trondhjem 13 Elever, i Hamar offentlige Skole for Døve 1 Elev, i Sæthres, Thorshaugs og Linderns Instituter for Aandssvage 17 Elever og i Klæbu offentlige Blindeskole 6 Elever.

Af farlige epidemiske Sygdomme har Difterit navnlig i den første Tid af Femaarsperioden optraadt i forskjellige af Amtets Bygder. Paa samme Tid var ogsaa den veneriske Sygdom ikke lidet udbredt, særlig i nogle Distrikter af Fosen.

Lægedistrikternes Antal var ved Udgangen af 1900 som tidligere 11, og Jordemoderdistrikternes Antal 45.

I Reitgjerdets Pleiestiftelse for Spedalske var det daglige Gjennemsnitsbelæg i Femaaret 143. Sygdommen viser stadig Tilbagegang. Antallet af Spedalske i Søndre Trondhjems Amt, heri indbefattet Trondhjem By, der ikke forpleiedes i Asyl, var i 1856 174, i 1880 95 og i 1900 30. Af disse var fra Trondhjem By 1, fra Strinden og Selbu Fogderi 6 og fra Fosen Fogderi 23.

Antallet af Udvandrere har i Femaaret været mindre end i det foregaaende Femaar, i hvilket der udvandrede 4 384 Personer, hvoraf 3 003 fra Landdistriktet og 1 381 fra Byen.

I Femaaret 1896—1900 udvandrede fra Trondhjem By 438 og fra Landdistriktet 1 630, tilsammen 2 068, hvoraf i 1896 358, i 1897 218, i 1898 289, i 1899 448 og i 1900 755.

Amtets Matrikulskyld udgjorde i 1900 29 720 Mark 87 Øre. Til Bestridelse af Amtskassens Udgifter udlignedes pr. Skyldmark i 1896 Kr. 4.48, i 1897 Kr. 4.92, i 1898 Kr. 4.85, i 1899 Kr. 5.00 og i 1900 Kr. 4.80.

Ved Udgangen af 1899 havde Amtskommunen ingen Laanegjæld, hvorimod den i Aaret 1900 optog et større midlertidigt Laan i Trondhjems Sparebank til Betaling af sit Bidrag paa Kr. 150 000.00 til Trondhjems nye Sygehus.

Amtets Formue udgjorde ved Udgangen af 1900 Kr. 139 660.00.

Herredskommunernes Gjæld anføres i Statistik over Norges kommunale Finantser i 1899 at have udgjort Kr. 699 625.00 mod Kr. 672 456.00 i 1895, medens den samlede Formue anføres i 1900 at have udgjort Kr. 2 614 478.00 mod Kr. 2 681 368.00 i 1895. Efter samme Statistik oplyses, at der som Herredsskat i 1899 idethele var udlignet som:

Eiendomsskat	Kr.	82 379.00
og som Skat paa Formue og Indtægt	«	423 776.00
Tilsammen	Kr.	506 155.00

Antallet af Sparebanker i Amtets Landdistrikt udgjorde ved Udgangen af 1900 ialt 25, idet nye Sparebanker i Femaaret er oprettede i Tiller, Børsen, Hølandet, Holtaalen, Rennebu og Fillan.

Ved Udgangen af 1900 udgjorde Sparebankernes samlede Formue Kr. 2 389 021.00 og deres samlede Forvaltningskapital Kr. 24 587 846.00. Antallet af private af Kongen approberede Brandassuranceforeninger udgjorde ved Udgangen af Femaaret 24 med en samlet Forsikringssum af Kr. 35 994 569.00.

Bygdemagasinet i Opdal, der var det eneste i Femaaret 1896—1900 bestaaende Bygdemagasin i Amtet, er nu ophævet.

Der er i Femaarets Løb oprettet 19 nye Postaabnerier, idet der i Amtets Landdistrikt ved Udgangen af 1900 var 123 Postaabnerier, hvoraf i Strinden og Selbu Fogderi 19, i Guldalen Fogderi 24, i Orkedalen Fogderi 13 og i Fosen Fogderi 67.

Ved Udgangen af 1900 var der i Amtet 75 faste Skydsstationer, hvoraf i Strinden og Selbu Fogderi 18, i Guldalen Fogderi 20, i Orkedalen Fogderi 16 og i Fosen Fogderi 21. Desuden havdes 17 Tilsigelsesstationer i Fosen Fogderi.

I Løbet af Femaaret er Telefonnettet inden Amtets Landdistrikt betydelig udvidet, saaledes at saagodtsom samtlige Herreder havde Telefon.

Af Veiarbeider, der skulde udføres med Bidrag af Staten, har Amtsformandskabet besluttet:

1) 29 Juni 1897 Gjenopførelse af Haga Bro i Støren.
2) 3 Juli 1897 Veianlæg fra Børsen Kirke til Orkedalsøren.
3) S. D. Anlæg af Bygdeveisarm Strindheim Skole—Bromstad i Strinden.
4) 2 Juli 1898 partielle Udbedringer af Veien mellem Reberg og Stavnegrind i Rennebu.
5) S. D. Omlægning af Veien mellem Skjervøien og Storaas i Meldalen.
6) 6 Juni 1899 Ombygning af Bjørset Bro i Soknedalen.
7) 10 Juni 1899 Veianlæg fra Aune til Stekren i Opdal.
8) 19 Juni 1900 Gjenopførelse af den saakaldte Korporalsbro, beliggende paa Grænsen af Støren og Soknedalen.

Af de omhandlede Veianlæg var i Femaaret modtaget som fuldført Gjenopførelsen af Haga Bro.

Længden af Amtets Hovedveie udgjorde ved Udgangen af 1900 693.77 Km., hvoraf i Strinden og Selbu Fogderi 99.72, i Guldalen Fogderi 219.10, i Orkedalen Fogderi 244.16 og i Fosen Fogderi 150.79 Km. Længden af Bygdeveie var ved Femaarets Slutning 1 179.76 Km., hvoraf i Strinden og Selbu Fogderi 388.93 Km., i Guldalen Fogderi 318.77 Km., i Orkedalen Fogderi 96.14 Km. og i Fosen Fogderi 375.92 Km.

I Femaaret 1896—1900 har Længden af de nyanlagte Veie udgjort 63.3 Km., hvoraf i Strinden og Selbu Fogderi 10.08 Km., i Guldalen Fogderi 11.3 Km., i Orkedalen Fogderi 19.1 Km. og i Fosen Fogderi 22.82 Km. Længden af de omlagte Veie har udgjort i Strinden og Selbu Fogderi 9.1 Km., i Guldalen Fogderi 1.5 Km., i Orkedalen Fogderi 3 Km. og i Fosen Fogderi 0.6 Km., tilsammen 14.2 Km.

De Forandringer, som i sidste Femaar er foregaaet i Amtets geistlige og verdslige Inddeling, er følgende:

Ved kgl. Res. af 10 Oktober 1896 er Malvik Annexsogn med Hommelviken Kapeldistrikt af Strinden Præstegjeld overgaaet til eget, Malvik, Præstegjeld.

Ved kgl. Res. af 13 November 1897 er Ørlandet Thinglag i Fosen Fogderi delt i to Thinglag, Ørlandet og Agdenes, svarende til Herrederne af samme Navn.

Ved kgl. Res. af 27 November s. A. er Klæbu Herred i Strinden og Selbu Fogderi delt i to Herreder, Klæbu og Tiller, svarende til Sognene af samme Navn.

Ved kgl. Res. af 14 Mai 1898 er Bjugn Herred delt i tre Herreder, nemlig Bjugn Herred, Nes Herred og Skjørn Herred, svarende til Sognene af samme Navn.

Ved kgl. Res. af 10 Marts 1900 er Selbu Herred i Strinden og Selbu Fogderi delt i to Herreder, Selbu Herred og Tydalen Herred, svarende til Herrederne af samme Navn.

Ved høieste Res. af 20 December 1900 er Lade og Bratsberg Sogne i Strinden Præstegjeld og Herred sluttede sammen saaledes, at de har fælles Skole- og Fattigvæsen.

B. Trondhjem Kjøbstad.

Angaaende den økonomiske Tilstand i Trondhjem By i Femaaret 1896—1900 tillæder jeg mig at henvise til den Beretning, der vil blive afgivet af Trondhjems Magistrat.

Trondhjem den 18 Novbr. 1903.

Otto Grundt.

Beretning

om Kjøbstaden Trondhjems økonomiske Tilstand m. V. i Femaaret 1896—1900.

I. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

a. Handel.

Perioden har udmærket sig ved en exempelløs Fremgang for vor By paa alle Omraader. I fremtrædende Grad skyldes dette de betydeligt forbedrede Kommunikationer, som er blevet Byen tildel i den sidste Del af forrige Aarhundrede, specielt Hurtigruterne paa Nordland. Herved er dette store og udviklingsdygtige Opland mere og mere bragt over til Trondhjem. Ved vore Jernbanekommunikationer mod Syd og Øst er ogsaa en større Del af Fiskeexporten foregaaet over Trondhjem istedetfor tidligere over Bergen og Romsdalsbyerne. Som Følge heraf er der efterhaanden skabt mange nye Forretninger i denne Branche, som foruden selv at tjene Penge har skaffet megen Omsætning ved Arbeide etc. i Byen. Den bedste Maalestok for Byens Fremgang i Handelsomsætning er Toldintraderne, som fra i 1895 at udgjøre ..... Kr. 1 655 680.00
- 1900 var steget til.. ..... - 3 046 292.00

altsaa ikke langtfra fordoblet.

Bemærkelsesværdigt er, at selv efter Kriseforholdene, som gjorde sig mere eller mindre gjældende over det hele Land efter de noksom bekjendte Overspeku-

lations- og Jobberitilstande i Kristiania, fortsatte Toldintraderne at stige her i Byen, endog til og med 1901, som for Landet forøvrigt viste en stærk Nedgang.

Paa Grund af Byens stærke Vækst og øgede Befolkning foregik ogsaa i dette Femaar en storartet Byggevirksomhed, hvorved fuldstændig nye Bydele skabtes og hvorved mange Hænder erholdt Arbeide, paa samme Tid som megen Omsætning foraarsagedes ved Leverancer af forskjellige Materialier, som udkrævedes. Det var væsentlig Træbygninger, som opførtes, hvorfor denne Byggevirksomhed foreløbig hemmedes ved kgl. Resolution af 25 Februar 1899, som indførte Murtvang over den hele By.

Som Følge af den livlige Omsætning og øgede Virksomhed paa alle Omraader var det selvsagt, at Penge maatte blive dyrere. Diskontoen steg saaledes jevnt, men naaede først den usædvanlige Høide af 6½—7½ Pct. efter Krachet i Hovedstaden. Værst var det for en Flerhed af Byggespekulanter, som havde paabegyndt større Byggearbeider i Tillid til at opnaa faste Pantelaan, naar Byggearbeidet var færdigt. Dette slog feil, da Ingen vilde yde faste Laan til 5 Pct., naar Rentefoden forøvrigt var oppe i 6½ à 7½ Pct. Paa denne Maade kan Mange have tabt endel, ja flere endog være bleven nødt til at gjøre Konkurs.

I Henhold til en af Børskomitéen meddelt Opgave, som jeg ogsaa foran har benyttet, skal jeg til Belysning af Udviklingen meddele følgende Tal:

Import.

Aar.	Kaffe.	Raffinade og Kandis.	The.	Andet Sukker.	Sirup.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1896	1 574 307	1 398 934	10 416	1 214 523	2 274 561
1900	1 825 616	2 263 365	14 854	2 303 409	3 082 023

Aar.	Brændevin paa Fustager.	Vin paa Fustager.	Erter.	Ris.	Byg.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1896	52 634	325 590	209 125	414 657	7 023 202
1900	103 327	358 169	432 098	673 150	10 006 951

Aar.	Rug.	Mais.	Hvedemel.	Rugmel.	Bomuld.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1896	5 031 876	400 167	2 315 072	1 330 789	8 141
1900	7 024 062	2 175 952	5 510 767	5 357 995	13 318

Aar.	Margarin og Talg.	Ost.	Huder.	Stenkul.	Farver.
	Kg.	Kg.	Kg.	Hl.	Kg.
1896	168 900	11 607	91 689	1 095 659	123 200
1900	398 639	21 424	194 331	1 569 166	302 778

Aar.	Jernbane-skinner.	Appelsiner.	Rosiner.
	Kg.	Kg.	Kg.
1896	1 412 960	207 929	179 705
1900	1 586 780	277 836	289 938

Indførsel af svensk Trælast med Jernbanen:

	Planker & Battens.	Tømmer.
1896.....	17 567 m³.	2 715 500 m³.
1899.....	31 252 -	17 755 700 -

Export.

Aar.	Norsk Trælast.	Norsk Træmasse.	Norsk Cellulose.	Svensk Cellulose.
	m³.	Kg.	Kg.	Kg.
1896	15 808	4 392 800	1 518 556	0
1900	27 610	4 419 000	2 306 410	15 951 840

Aar.	Norsk Papir.	Kalveskind.	Faareskind.	Renskind.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1896	1 068 690	73 150	13 966	4 250
1900	1 731 205	93 568	45 470	10 390

Aar.	Huder.	Guano.	Kobbermalm.	Svovlkis.
	Kg.	Kg.	Kg.	Ton.
1896	17 115	92 000	496 400	20 618
1900	72 399	127 000	2 050 000	46 080

Aar.	Smør.	Poteter.	Sild.	Tørfisk.
	Kg.	Kg.	Hl.	Kg.
1896	150 005	0	144 499	1 764 128
1900	374 696	16 500	155 414	2 742 201

	Tran.	Fersk Fisk.
1896.....	1 122 Hl.	181 829 Kg.
1898.....	1 136 -	665 302 -
1900.....	(Opgave mangler.)	3 102 010 -

I 1899 indklareredes ved Trondhjems Toldsted:

11 Seilskibe, drægtige ..... 2 165 Ton,
485 Dampskibe — ..... 258 981 —

og udklareredes:

9 Seilskibe, drægtige ..... 2 665 Ton,
468 Dampskibe — ..... 252 639 —

Opgave for 1900 har jeg ikke kunnet skaffe.

Antallet af Kontingentpligtige til Børsen var 586, 641, 703, 764 og 767, resp. for Aarene 1896—1900.

Norges Banks Diskonto har været:

3/9 95 3½ Pct.
2/4 96 4 Pct., 13/10 96 4½ Pct., 9/12 96 5 Pct.
24/2 97 4½ Pct, 17/6 97 5 Pct., 3/8 97 4½ Pct.
25/1 98 4 Pct., 4/6 98 4½ Pct., 2/8 98 4 Pct., 10/10 98 4½ Pct., 2/12 98 5 Pct., 9/12 98 5½ Pct.
9/2 99 5 Pct., 17/3 99 5½ Pct., 24/3 99 6 Pct., 3/10 99 6½ Pct.
17/1 01 6 Pct. — For Vexelobligationer ½ Pct. mere.

Der optoges Vexelprotester:

i 1896..... 920 Stkr.,
- 1897..... 1 013 —
- 1898..... 1 004 —
- 1899..... 1 333 —
- 1900..... 1 796 —

og aabnedes Konkurser:

i 1896 16,
- 1897 8,
- 1898 8,
- 1899 27,
- 1900 ..... 16.

Værdien af Import og af Export var:

i 1893.....	Kr. 15 840 000.00	i 1893.....	Kr. 9 120 000.00
- 1895.....	- 16 020 000.00	- 1895.....	- 8 660 000.00
- 1899.....	- 23 320 000.00	- 1899.....	- 11 310 000.00
- 1900.....	- 27 890 000.00	- 1900.....	- 13 371 000.00

Den økonomiske Stilling saavel blandt Byens Handlende som dens Haandværkerstand maa utvivlsomt siges at være gjennemgaaende god.

Den stærke Udvikling, som de foran meddelte Opgaver godtgjør, fremhæver det beklagelige i, at det saa ofte fremholdte Krav paa et mere tidsmæssigt Posthus og i Særdeleshed paa en ny Toldbod endnu ikke af Statsmagterne er bleven imødekommet.

b. Skibsfart.

Stedets Handelsflaade udgjorde:

	Dampskibe.	Tonnage.	Seilskibe.	Tonnage.	Samlet Tonnage.
1895	24	9 547	25	2 145	11 692
1900	43	12 706	20	1 734	14 440

Medens den samlede Tonnage i forrige Femaarsperiode viste Nedgang, er den i denne gaaet fremover. Fremgangen skyldes Dampskibsflaaden, medens Seilskibstonnagen fremdeles er nedadgaaende. Nu som før er Stedets største Skibsfartsinteresse knyttet til «Nordenfjeldske Dampskibsselskab», som ved Udgangen af Aar 1900 eiede 19 Dampskibe med en Drægtighed af ca. 13 230 brutto Reg.-Ton og med tilsammen 10 538 indicerede Hestekræfter. Virksomheden har været drevet som tidligere. Selskabets samlede Bruttoindtægt udgjorde i 1900 Kr. 2 740 985.92. Til Aktionærerne er uddelt i Udbytte 4, 5, 5, 4 og 4 Pct., henholdsvis for Aarene 1896—1900.

Skibsbygningsvirksomhed har for Nybygnings Vedkommende foregaaet ved Trondhjems og Ørens mekaniske Værksteder, hvor der i Perioden byggedes 18 Dampskibe til Værdi Kr. 1 992 350.00; af disse 3 af de største for bergensk Regning. Reparationsvirksomhed har foruden ved nævnte Værksteder ogsaa været drevet ved Nordenfjeldske Dampskibsselskabs Værft og et par mindre Værksteder.

c. Haandværk og Industri.

Bestyrelsen for Trondhjems Haandværks- og Industriforening har afgivet saadan Udtalelse:

«Hvad der i Periodens 3 à 4 første Aar tiltrak sig Opmærksomhed og skaffede meget Arbeide, var den raskt paagaaende Byggevirksomhed, hvilken

imidlertid kulminerede i 1899, idet tvungen Murbebyggelse over den hele By da vedtoges. Efter den Tid har Byggevirksomheden indskrænket sig til Fuldførelse af allerede paabegyndte Træhuse og kun enkelte Murhuse; hertil kom samtidig en betydelig Stramning af Pengeforholdene, som næsten har umuliggjort den tidligere forholdsvis lette Adgang til Erholdelse af Laan til Nybygning. Imidlertid har Stansningen foraarsaget en betydelig Arbeidsformindskelse for de i Byggefaget beskjæftigede Haandværk og en noget trykket økonomisk Tilstand hos enkelte.

For Metalindustriens Vedkommende har Femaaret vistnok været hvad man kalder godt, idet der stedse har været fuldt op af Arbeide, saa det har været vanskeligt at faa Bestillingerne udført til omakkorderet Tid. At Fortjenesten for de forskjellige Bedrifter har staaet i Forhold hertil betvivles imidlertid høilig. Aarsagerne hertil kan have været forskjellige, som f. Ex. for liden Driftskapital, uheldige Kontrakter, idet alt Metal gik op i en før ukjendt Høide, stigende Fordringer fra Arbeidernes Side, men ogsaa de stedse større og større Byrder, der saavel fra Kommune som Stat paalægges Bedrifter, hvis Indtægter — seet gjennem f. Eks. en Femaarsperiode — kun giver snaue Sparebankrenter til sine Interessenter for de i Bedrifterne nedlagte Kapitaler. Under disse Omstændigheder vil nok Lysten til at anbringe Kapital i industrielle Foretagender ikke øges, hvorfor en Stagnation maa forudsees at ville indtræde.

I Beklædningsfagene, saasom Spinderier, Væverier, Farverier, Garverier o. lign. samt de Fag, der videre forædler disse Varer, har Konjunkturen i Femaarets første Del været heldig, hvorimod der i de sidste Aar er foretaget Indskrænkning og endog Nedlægning af forskjellige Bedrifter. Aarsagerne hertil synes for de flestes Vedkommende at have været Overproduktion, samtidig som ogsaa de større Industrilande, trods den Toldbeskyttelse, som haves, har oversvømmet Landet med sin Overproduktion af for det meste sekunda Varer, som det gjaldt at blive af med. Følgen heraf vil sandsynligvis blive, at der i de fleste herhenhørende Fag maa foretages en Indskrænkning i Produktionen, i Haab om at kommende Tid maa give lysere Udsigter for Bedrifternes økonomiske Trivsel.

Arbeidslønnen har i Femaaret været i jevn Stigning, noget, som næsten ikke har kunnet være anderledes, idet de fleste Nødvendighedsgjenstande har steget i Pris, saa Livet er bleven dyrere for enhver.

Af Industrianlæg fandtes ved Udgangen af Aaret 1900 106, som beskjæftigede 2 543 Arbeidere.

Se modstaaende Tabel:

Anlæggets Art.	Samlet Antal Anlæg.	Samlet Arbeidsstyrke.
Teglværker	2	46
Blikvarefabriker	2	26
Mekanisk Værksted og Støberi	2	84
Mekanisk Værksted forenet med Skibsbyggeri	2	847
Vognfabrik	1	24
Tørdok	1	65
Sæbefabriker	2	21
Gasværk	1	40
Uldspinderi	1	5
Uldspinderi og Væveri	1	27
Farverier	2	9
Baandfabrik (mek. Væveri)	1	46
Rebslagerier	2	12
Seilmagerier	3	6
Garverier	3	39
Dampsag og Høvleri	1	80
Snedkerfabriker og Høvleri	4	173
Sagbrug	1	30
Chokolade- og Sukkerfabrik	1	11
Margarinsmørfabrik	1	29
Mineralvandfabriker	4	32
Ølbryggerier	3	132
Brændevinsbrænderi	1	14
Destillation	1	2
Gjærfabrik	1	5
Tobaksfabriker	2	6
Dampkjøkken	1	18
Kaabefabriker	5	88
Hattefabrik	1	1
Pelsvarefabriker	4	21
Skotøifabriker	2	46
Pølsefabriker	7	21
Dampbagerier	8	95
Elektriske Værksteder	5	23
Kaffebrænderier	2	5
Biologisk Station	1	2
Bogtrykkerier	6	130
Dunkefabrik	1	11
Optisk og mekanisk Værksted	1	6
Overføres	90	2278

Anlæggets Art.	Samlet Antal Anlæg.	Samlet Arbeidsstyrke.
Overført	90	2278
Mekaniske Smedjeværksteder	2	21
Sodafabriker	2	11
Metalvarefabrik	1	3
Jodfabrik	1	3
Seddeltrykkeri	1	11
Børstefabrik	1	12
Meieri	1	15
Melkekontrolanstalt	1	4
Stenhuggeri	1	84
Korkfabrik	1	11
Hermetikfabrik	1	46
Traadspigerfabrik	1	20
Linvarefabrik	1	17
Knækkebrødfabrik	1	7
Tilsammen	106	2 543

Stedets største Industrianlæg er Trondhjems mekaniske Værksted, specielt efterat det i 1899 overtog Trondhjems Dokselskabs Aktiva og Passiva. Arbeidernes Antal samt Omsætningens Størrelse har udgjort:

	Antal Arbeidere.	Omsætning.
1896	452	Kr. 899 538
1897	480	- 1 099 033
1898	534	- 1 185 107
1899	633	- 1 541 211
1900	716	- 1 838 429

Naar hensees til, at de industrielle Anlæg i 1895 udgjorde alene 46 med Arbeidsstyrke 1 513, viser Tallene for 1900 ogsaa paa dette Omraade en Fremgang, som maa vække Opmærksomhed.»

d. Arbeiderklassens

Vilkaar har i Perioden været jevnt gode. Som Regel har der været tilstrækkelig Adgang til Arbeide; i flere af Aarene har der vistnok været nogen Arbeidsløshed midtvinters; men af større Udstrækning har den ikke været, og den er i det væsentlige bleven afhjulpet ved kommunale Arbeider. Arbeidslønnen har fremdeles havt en stigende Tendents. Nogen Streik af nævneværdig Betydning har ikke fundet Sted. Jfr. Bilag 1 [1]).

[1]) Ikke trykt.

II. Kommunen og den kommunale Forvaltning m. V.

a. Folkemængde og Sundhedstilstand.

Byens Folkemængde, som efter Byudvidelsen 1 Januar 1893 udgjorde 29 162 og ved Udgangen af 1895 antoges at udgjøre ca. 32 000 Mennesker, befandtes ved Folketællingen 3 December 1900 at være 38 156, en Vækst omtrent dobbelt saa stor som i forrige Femaarsperiode.

Udvandringen over Trondhjem til Lande udenfor Europa har udgjort:

Aar.	Antal.	Heraf hjemmehørende i Trondhjem:			
		Mænd.	Kvinder.	Børn under 15 Aar.	Tilsammen.
1896	1 638	32	38	6	76
1897	1 033	14	21	7	42
1898	1 317	16	35	6	57
1899	1 871	20	42	10	72
1900	3 631	55	65	34	154
Tilsammen i Femaaret	9 490, hvoraf hjemmehørende i Trondhjem.....				401

Sundhedstilstanden var i Perioden jevnt god. Naar undtages en udbredt Mæslingeepidemi i 1897 (1 838 Tilfælde) og en mindre saadan Høsten 1900 (554 Tilfælde), fortsat følgende Vaar, og temmelig udbredte, men lettere Influenzaepidemier i de første Maaneder af Aarene 1897, 1899 og 1900, har man været forskaanet for mere udbredte Epidemier. Vore mere stationære akute smitsomme Sygdomme, Nervefeber, Difteri og Skarlagensfeber, har vistnok forekommet hvert Aar, men i lidet Antal; hyppigst har Skarlagensfeberen været, nemlig i 1896 (261 Tilfælde). I 1899 forekom temmelig mange Tilfælde af Kighoste (545 Tilfælde), men af let Karakter.

Af kroniske smitsomme Sygdomme har de veneriske havt adskillig Udbredelse; specielt har Antallet af nye Tilfælde af Syfilis været forholdsvis stort, omend stærkt vekslende, fra 64 Tilfælde i 1897 til 103 i 1899. Manglende Lovbestemmelser om de med disse Sygdomme sammenhængende Forhold gjør en effektiv Bekjæmpelse af Udbredelsen umulig.

Det mørkeste Punkt i Byens Sundhedsforhold var den store Udbredelse af Tuberkulosen. Af tuberkuløse Sygdomme døde fra 120 i 1896 til 164 i 1898 eller fra 3.6 pro mille til 4.7 pro mille af Aarets Gjennemsnitsfolkemængde. Den gjennemsnitlige Tuberkulosedødelighed i Femaaret var 4.2 pro mille.

Mortaliteten i det Hele var i Perioden gjennemsnitlig adskillig mindre end tidligere; den varierede mellem 17.3 p. m. i 1898 og 19.3 p. m. i 1897, var i Gjennemsnit 18.2 p. m. af Befolkningen.

Overskuddet af Fødte over Døde har varieret mellem 324 i 1897 og 513 i 1900 eller mellem 12.0 p. m. og 13.7 p. m. af Befolkningen, i Gjennemsnit for Perioden 12.7 p. m.

I December 1896 vedtoges den endelige Ordning mellem Byen og Søndre Trondhjems Amt med Hensyn til Opførelsen af et nyt, tidsmæssigt Sygehus. Efter samme skulde Byen opføre Sygehuset og Amtet yde et Bidrag, stort Kr. 150 000.00. Byggearbeidet har paagaaet gjennem hele Perioden og var endnu ikke færdigt ved Periodens Slut.

b. Kommunens Finantser og økonomiske Forhold.

Bykassebudgetterne for 1896—1900 viser følgende Totalsummer:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Udgift A. Almindelige Anliggender..	667 000	744 000	740 000	777 450	788 000
— B. Folkeskolevæsen.....	128 500	132 600	144 000	173 350	185 000
— C. Fattigvæsen	90 500	122 400	129 000	124 650	134 000
Tilsammen Udgift	886 000	999 000	1 013 000	1 075 450	1 107 000
Indtægt (udenfor Byskat).....	182 000	219 000	210 000	220 650	220 000
Altsaa at udligne som Byskat	704 000	780 000	803 000	854 800	887 000

Byskatten blev, som tidligere, udlignet med 1/3 paa de faste Eiendomme og 2/3 paa Formue og Indtægt.

Den samlede Skattetakst paa Byens skattepligtige Eiendomme udgjorde:

pr. 1 Januar	1896	Kr. 37 879 000,
- - —	1897	- 38 595 000,
- - —	1898	- 40 970 000,
- - —	1899	- 43 642 000,
- - —	1900	- 48 449 000,
- 31 December	1900	- 52 565 000.

Byskatten af de faste Eiendomme udlignedes:

i 1896	med Kr.	6 195	pr. Kr.	1 000	Takstsum,
- 1897	- -	6 504	- -	—	—
- 1898	- -	6 533	- -	—	—
- 1899	- -	6 529	- -	—	—
- 1900	- -	6 103	- -	—	—

Byskatten af Formue er siden 1 Januar 1897 udlignet med Kr. 1.60 pr. 1 000 Kr.s Formue mod tidligere Kr. 1.00.

Byskatten af Indtægt udlignedes:

i 1896	med Kr.	9.41	af Kr.	100	skatbar	Indtægt,
- 1897	- -	10.28	- -	-	—	—
- 1898	- -	10.02	- -	-	—	—
- 1899	- -	10.13	- -	-	—	—
- 1900	- -	8.82 [1]	- -	-	—	—

Ligningsprotokollerne udviser derhos følgende Tal:

Aar.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Skatbar Formue.	Skat af Indtægt.	Skat af Formue.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896	8 998 160	4 470 130	32 596 000	425 283.66	44 330.56
1897	9 309 000	4 593 200	32 486 500	477 105.24	51 978.40
1898	9 673 000	4 748 410	33 981 500	480 972.10	54 370.40
1899	11 434 000	4 994 590	36 002 500	512 261.69	57 604.00
1900	12 352 500	5 468 040	39 370 000	528 338.81	62 992.00

Stigningen med Hensyn til Indtægt og Formue er i denne Periode omtrent lige stor som i forrige.

Antallet af Skatydere samt deres Fordeling inden de forskjellige Indtægtsklasser vil sees af hosfølgende Tabel. (Bilag 2) [2]).

Den Statsskat, som i 1900 faldt paa Kommunen, udgjorde Kr. 212 218.00.

I Skattebestemmelserne er ingen Forandring foretaget.

Kommunens Gjæld. Nyt Laan er ikke optaget i Perioden. Den samlede Gjældssum er gjennem Afdrag formindsket med Kr. 313 620.00, saa Gjælden pr. 31 December 1900 udgjorde Kr. 3 551 180.00.

Kommunens vigtigste indtægtsgivende Aktiver er:

Gasværket, af hvis Overskud i Perioden aarlig er taget til Indtægt for Bykassens ordinære Budget ..... (det sidste Aar dog Kr. 40 000).	Kr.	30 000
Vandværket, som ved Udgangen af 1900 gav en aarlig Nettoindtægt i Vandafgifter af ca.....	-	40 000
Diverse Grunde og Jordeiendomme, hvoraf i 1900 svaredes en aarlig Afgift af	-	23 500
Aktier i Merakerbanen Kr. 1 200 000, Udbytte 1.2 Pct..... Kr. 14 400		
Do. - Størenbanen - 200 000, — 1 - .... - 2 000		
	-	16 400
	Kr.	109 900

[1]) Med Tillæg af Kirkeskatten, som udgjorde for Byens 4 Sogne henholdsvis 0.54, 0.55, 1.28 og 2.23 pr. Kr. 100 skatbar Indtægt.

[2]) Trykt.

Desuden eiede Kommunen i 1900 endel Havnetomter og Lerfossene med paabegyndte Vandbygningsarbeider, som repræsenterer betydelige Pengeudlæg, og som i næste Femaarsperiode vil blive indtægtsgivende.

De Kommunen tilhørende Bygninger var i Aaret 1900 brandtakserede for tilsammen Kr. 2 345 300.00,

hvoriblandt 3 Kirker	Kr.	359 000,
Folkeskolebygningerne	-	561 330,
Tekniske Læreanstalt	-	232 400,
det nye Sygehusanlæg	-	277 000.

Desuden eier Kommunen Bymarken, mere end 22 000 Maal og en Herlighed af uberegnelig Værdi.

c. Brand-, Ingeniør- og Bygningsvæsen.

Brandvæsenet har i Perioden været allarmeret 71 Gange, hvoraf 2 for Pibebrand; kun 34 Tilfælde har været af den Beskaffenhed, at en eller flere Slanger maatte bruges fra Vandledningsnettet, ved 11 Tilfælde har alene Haandsprøiter eller lignende været benyttet og i 24 Tilfælde har Brandvæsenet været allarmeret uden at have assisteret ved Slukningsarbeidet.

Fra 1 Januar 1900 bevilgedes Løn til en Brandingeniør som særskilt Chef for Brandvæsenet.

1 November 1900 blev der oprettet en ny Brandstation for de østre Bydele (Lademoen Brandstation), hvis Styrke udgjør 1 Underbrandmester, 3 Formænd og 12 Mandskaber.

Det hele Korps, som før 1 September 1900 udgjorde 2 Brandmestre, 2 Maskinister, 1 Telegrafist og 38 Mand, forøgedes fra nævnte Datum til 3 Brandmestre, 2 Maskinister, 1 Telegrafist og 53 Mand.

Korpsets Heste er i Perioden forøget fra 9 til 11.

Foruden Indkjøb af saavel gummerede som ugummerede Slanger blev der i 1900 anskaffet en Brand- og Redningsstige (20 m.) fra Magirus, Tyskland.

Feiervæsenet har i Perioden ikke undergaaet nogen Forandring.

Vandværket. Vandledningens samlede Rørlængde var:

ved Udgangen af 1895:	33 355 m.	med 268	Brandkummer	og 165	Stoppeventiler,
- — - 1900:	38 484 -	- 326	—	- 206	—

Foruden de nye Ledninger	5 129	m.
er omlagt fra 152 mm. til 229 mm.	556	-
- 102 - - 152 -	95	-
- 51 - - 102 -	3 248	-

Vandledningsnettet udgjorde ved Udgangen af 1900:

2 350 løb. m.	314 mm.	12″	Ledning,
7 467 - -	235 -	9″	—
16 820 - -	157 -	6″	—
11 682 - -	105 -	4″	—
165 - -	52 -	2″	—
38 484 løb. m.			

Vandstanden i Dammen har været tilfredsstillende.

For at udnytte Nedslagsfeltet mest muligt besluttedes i 1898 Anlægget af et nyt Samlebassin ved Baglien i Bymarken, hvilket kommer til at rumme ca. 173 000 m³. Dæmningen bygges saa stærk, at den senere kan forhøies 4 m., hvorved Bassinet vil rumme 425 000 m³.

Vandværket i dets nuværende Tilstand har ved afholdte Prøver og i Ildebrandstiltælde vist sig at virke fuldt ud tilfredsstillende.

Kloaknettet. Den samlede Længde af offentlige Kloakledninger udgjorde ultimo 1895 ..... 24 393 løb. m.

I Perioden er anlagt ..... 4 567 - -

hvortil en i 1897 overtaget privat Ledning ..... 127 - -

den samlede Længde ultimo 1900 altsaa ..... 29 087 løb. m.

hvoraf var:

6	Toms	Ledninger	762 løb. m.
9	—	—	17 507 - -
12	—	—	8 960 - -
15	—	—	1 074 - -
18	—	—	289 - -
24	—	—	425 - -
27	—	—	70 - -
			= 29 087 løb. m.

Veivæsenet. Ved Udgangen af 1900 havde Byen:

	Længde i m.	Areal i m².
Brolagte Gader og Pladse	15 792	108 512
Makadamiserede Gader	13 730	59 355
Andre Gader, hvis Veidække vedligeholdes med Puksten	14 650	69 480
Sum	44 172	237 347

Bygningsvæsenet. Perioden udmærker sig ved Opførelse af mange Træbygninger, væsentlig i Forstaden Ilen og i Bydelen Rosenborg. Det betænkelige ved denne Træbebyggelse affødte den kgl. Res. af 25 Februar 1899, hvorved Adgangen til at opføre Træbygninger ophævedes undtagen for Villaers og isolerede Bygningers Vedkommende. Dette hemmede Byggevirksomheden for Resten af Perioden.

Antallet af anmeldte Bygningsarbeider har været:

i 1896	141,	hvoraf	62	Nybygninger,
- 1897	143,	—	53	—
- 1898	248,	—	112	—
- 1899	274,	—	48	—
- 1900	192,	—	9	—

Bygningsarbeidernes Art vil sees af medfølgende Tabel. (Bilag 3)[1]).

Antallet af de i Brandforsikrings-Indretningen forsikrede Bygninger i Trondhjem m. V. vil sees af følgende Tabel:

		Antal Eiendomme.	Forsikrings-sum.	Kontingent.	Brandskade.
			Kr.	Kr.	Kr.
1896.	Kjøbstadafdelingen	2 363	38 448 080	127 598	161 700
	Landafdelingen	132	1 501 740	1 532	-
	Tilsammen	2 495	39 949 820	129 130	161 700
1897.	Kjøbstadafdelingen	2 391	40 584 530	133 293	67 830
	Landafdelingen	138	1 590 100	1 592	-
	Tilsammen	2 529	42 174 630	134 885	67 830
1898.	Kjøbstadafdelingen	2 449	43 399 130	141 267	182 400
	Landafdelingen	143	1 689 490	1 685	-
	Tilsammen	2 592	45 088 620	142 952	182 400
1899.	Kjøbstadafdelingen	2 512	46 828 850	152 611	245 400
	Landafdelingen	142	1 642 250	1 709	-
	Tilsammen	2 654	48 471 100	154 320	245 400
1900.	Kjøbstadafdelingen	2 560	51 176 420	165 390	50 600
	Landafdelingen	130	1 687 580	1 728	-
	Tilsammen	2 690	52 864 000	167 118	50 600

I forrige Femaarsperiode var:

den samlede Kontingent	Kr. 615 395.79
- — Brandskade	- 97 964.00
altsaa Overskud for Brandforsikrings-Indretningen	Kr. 517 431.79

[1]) Trykt.

I Femaarsperioden 1896—1900 var:

den samlede Kontingent	Kr. 728 405.00
- — Brandskade	- 707 930.00
altsaa Overskud for Brandforsikringsindretningen	Kr. 20 475.00

d. Undervisningsvæsenet.

Folkeskolerne. Antallet af samtlige undervisningsberettigede Børn i Trondhjem samt af dem, som undervistes i Folkeskolerne, var i Femaarsperioden:

Aar.	Gutter.	Piger.	Tilsammen.	Heraf i Folkeskolen:		
				Gutter.	Piger.	Tilsammen.
1896	2 430	2 475	4 905	1 722	1 838	3 560
1897	2 555	2 640	5 195	1 792	1 874	3 666
1898	2 649	2 736	5 385	1 838	1 988	3 826
1899	2 636	2 778	5 414	1 919	1 977	3 896
1900	2 752	2 788	5 540	1 984	2 108	4 092

Folkeskolens Elevantal er altsaa i Perioden øget med 532.

Af samtlige skolesøgende Børn undervistes ved Folkeskolen i 1896 78.8 Pct. og i 1900 79.3 Pct.

Lærerpersonalet bestod i 1896 af 5 Overlærere, 26 Lærere, 3 Timelærere og 54 Lærerinder, tilsammen: 88 — og i 1900 af 5 Overlærere, 35 Lærere, 2 Timelærere og 69 Lærerinder, tilsammen: 111.

Klasseantallet var i 1896: 107, i 1900: 131.

Folkeskolen har i Perioden benyttet følgende Skolebygninger: Kalvskindets Skole, Ilens Skole, Baklandets Gutteskole (til Sommeren 1898), Bispehaugens Skole (fra Høsten 1898) — samtlige store Skoler, og af ældre smaa Skoler Waisenhusskolen (bare Gutter), Baklandets Skole (bare Piger), Lademoens Skole (baade Gutter og Piger) og Trolla Skole med Fællesundervisning.

Den nye, Bispehaugens, Skole blev, efterat Grund til samme var indkjøbt i 1893 og efter vidløftige Forhandlinger om Byggemaaden, endelig af Kommunestyret besluttet 16 December 1896. Beslutningen gik ud paa, at der skulde bygges af Træ efter Pavillonsystemet, og i Henhold til samme blev der opført 4 Skolebygninger paa 2 Etager med 6 Klasseværelser i hver foruden Lærer- og Samlingsrum, Baderum og Lokale til Skomagerskolen i den enes Kjælder; samt desuden 1 Bygning med Gymnastik- og Sløidsale og 1 Bygning med Bolig for Overlærer, Skoletjener og Fyrbøder. Bygningskomplexet koster ca. Kr. 228 000.00. Da den oprindelige Tanke, at indrede Skolekjøkken i en af Kjælderne, har maattet opgives, har dette ledet til Beslutning om at opføre nok 1 Bygning. Denne — tilligemed en ny Skole i Trolla — tilhører næste Periode.

Skolekjøkkenet ved Ilens Skole har havt 48 Elever fra 6te og 7de Klasser i Ilens, Kalvskindets, Bispehaugens og Baklandets Skoler.

Folkeskolen har som tidligere havt 3 «Arbeidsskoler» (Skomagerskoler) med frivillig Undervisning og særdeles god Søgning og iøvrigt med lignende Forhold som før.

Udgifterne til Folkeskolen udgjorde efter Regnskaberne:

i 1896	Kr.	168 822
- 1897	-	177 268
- 1898	-	186 689
- 1899	-	224 053
- 1900	-	238 482

Bykassens Tilskud til Folkeskolevæsenet udgjorde efter Regnskaberne:

i 1896	Kr.	127 690
- 1897	-	154 763
- 1898	-	142 292
- 1899	-	178 361
- 1900	-	189 442

altsaa en Stigning i Perioden af Kr. 61 752.00.

Bykassens samlede Udgift pr. Barn har været:

i 1896	Kr.	36.73
- 1897	-	37.93
- 1898	-	39.11
- 1899	-	47.59
- 1900	-	48.48

Den stærke Stigning i 1899 kommer væsentlig af det Lærerpersonalet tilstaaede Dyrtidstillæg.

Folkeskolens Bygninger var i 1900 brandforsikrede for Kr. 561 330, Inventaret for Kr. 71 350.

I Forbindelse med Folkeskolevæsenet kan bemærkes, at der fra Nytaar 1897 efter privat Initiativ og ved Hjælp af Midler, indkomne dels fra Private, dels fra Trondhjems Sparebank og Brændevinssamlaget, har foregaaet Bespisning af de Folkeskolebørn, som ernæres utilstrækkelig. Bespisningen er foregaaet andendaglig og alene gjennem de strengeste Vintermaaneder. Udgifterne hermed har udgjort:

i 1897	Kr.	2 453
- 1898	-	2 109
- 1899	-	3 134
- 1900	-	2 184

og der er bespist henholdsvis:

i 1897	489	eller	13.34	Pct.
- 1898	406	—	10.61	—
- 1899	434	—	11.14	—
- 1900	401	—	9.80	—

af Folkeskolens samlede Barnetal.

Ogsaa paa andre Maader ydes Hjælp til trængende Børn, saaledes af Brændevinssamlaget, som i en Række af Aar har bevilget Kr. 600 til Anskaffelse af Sko, hvilket Bidrag i 1899 forhøiedes til Kr. 800 og i 1900 til Kr. 1 000.

Kathedralskolen. Kommunen, som i 1885 overtog Vedligeholdet af Skolens Bygninger og Inventar og i 1891 at udrede et aarligt Bidrag af Kr. 6 000, vedtog under 25 November 1897 de Vilkaar, som Storthingets Kirkekomité havde opstillet for at beholde offentlig høiere Skole paa Stedet, nemlig at Kommunen foruden at skaffe Lokale, Inventar, Undervisningsmateriel, Lys, Brænde, Renhold, Løn til Pedel og Skolelæge tillige garanterer, at der indkommer i Skolens Kasse et Beløb, som svarer til Halvdelen af de faste Læreres Begynderløn samt det Halve af Timelærerbetalingen.

Disciplenes Antal var i Femaaret:

ved	Begyndelsen	af	Skoleaaret	1895—1896	231
-	—	-	—	1896—1897	219
-	—	-	—	1897—1898	230
-	—	-	—	1898—1899	243
-	—	-	—	1899—1900	221

I 1897—1898 paabegyndtes Gjennemførelsen af Ordningen efter den nye Skolelov. Middelskolen omfatter fra nu af kun 4 Klasser; men dens tidligere 2 nederste Klasser bibeholdes indtil videre som 4de og 5te Forberedelsesklasse, idet 4de nedlægges ved Slutten af 1898—99 og 5te ved Slutten af 1899—1900.

Som nyt Fag indføres Sløid i 2 Klasser.

Lærerne har været: Rektor, 4 Overlærere, 5 Adjunkter, 5 Klasselærere og 4 Timelærere. I 1897—98 tilkom en Sløidlærer; i 1899—1900 tilkom 1 Adjunkt, medens Klasselærernes Antal reduceredes til 1.

Skolens Kapitalfond udgjør som før Kr. 231 054. Foruden Renterne heraf havde Skolen en aarlig Indtægt af ca. Kr. 7 500 af Landskyld og andre Afgifter. Skolepengene udgjorde ca. Kr. 22 000 (i 1897—98 ca. Kr. 24 000 og 1899—1900 ca. Kr. 17 700).

Kommunens Bidrag var i de 3 første Aar Kr. 6 000, i 1898—99 Kr. 5 041.25 og i 1899—1900 intet. Statsbidraget var i Periodens første og sidste Aar ca. Kr. 7 800, i andet Aar ca. Kr. 3 500, i tredie Kr. 4 000 og i fjerde Kr. 10 500.

Trondhjems borgerlige Realskole har i Perioden gjennemført et betydeligt Byggeforetagende. Skolen har nemlig solgt sine gamle Bygninger og Tomter ved Dronningens Gade og kjøbt to sammenhængende Tomter — No. 1 og No. 3 Frue Gade — tilsammen 3 062 m² og særdeles heldigt beliggende. Paa den ene Tomt er de gamle Bygninger nedrevne og istedetfor opført en stor, vakker Skolebygning; en stor Træbygning paa den anden Tomt, som afkjøbtes Kommunen, men endnu ikke er helt overdraget, vil efterhaanden, som Kommunen kan afstaa Rummene, blive taget i Brug af Skolen. Naar Kjøbesummen for

denne Eiendom, Kr. 50 000, er betalt, vil Erhvervelsen af de nye Lokaler koste ca. Kr. 450 000.

Skolen vil derefter af omsættelig Kapital have igjen ca. Kr. 100 000, som er anbragt i Pantobligationer. Desuden eier den Grunde, som for Tiden giver en aarlig Indtægt af ca. Kr. 5 000.

Ved Hjælp heraf har Skolens Regnskab, hvis aarlige Udgiftssum regelmæssig har dreiet omkring Kr. 40 000, kunnet balancere med noget Overskud, uagtet Skolepengene ikke er forhøiede og — i Middelskolen — fremdeles er de samme som ved Kathedralskolen (Kr. 100—120 aarlig).

Ved Hjælp af det af Brændevinssamlaget ydede Legat paa Kr. 20 000 har der regelmæssig været givet 20 à 25 Fripladse.

Klassetallet har været 9 Gutte- og 10 Pigeklasser. Begge Linier afsluttes med Middelskoleexamen. Elevantallet har været ca. 500. Samlet Antal Lærere og Lærerinder har været 25.

Trondhjems tekniske Aftenskole har i Perioden under stigende Søgning fortsat sin Virksomhed efter Planen af 1888.

Elevantallet har været:

i 1895—96	159,	hvoraf	89	faste	og	70	hospiterende,
- 1896—97	161,	—	79	—	-	82	—
- 1897—98	183,	—	106	—	-	77	—
- 1898—99	238,	—	145	—	-	93	—
- 1899—1900	249,	—	116	—	-	133	—

Udgifterne har efter Regnskaberne udgjort:

i 1895—96	ca. Kr.	8 800
- 1896—97	- -	8 600
- 1897—98	- -	9 100
- 1898—99	- -	11 300
- 1899—1900	- -	11 100

Udgifterne efter Fradrag af Skolepengene har været udredet med en Halvdel af Stat og en Halvdel af Kommunen, som derhos alene har baaret Udgifterne til Lokale og Inventar.

Trondhjems Maskinistskole, som har været drevet som tidligere, havde i 1895—96: 7, i 1896—97: 12, i 1897—98: 14, i 1898—99: 18 og i 1899—1900: 17 Elever.

Skolens Udgifter har udgjort omtrent Kr. 5 000 aarlig, hvoraf Stat og Kommune har udredet hver sin Halvdel.

Elen Ofstads kvindelige Haandgjerningsskole har som tidligere havt 2 Kursus aarlig, saaledes frekventeret:

i 1895—96	167	Elever,	hvoraf	85	fra	Trondhjems By,
- 1896—97	189	—	-	92	-	— -
- 1897—98	188	—	-	84	-	— -
- 1898—99	175	—	-	84	-	— -
- 1899—1900	217	—	-	86	-	— -

Skolen har i Perioden været understøttet

af Staten	med Kr.	1 500	aarlig,
- Trondhjems Kommune	- -	700	—
- — Sparebank	- -	400	—
- — Brændevinsamlag	- -	200	—
- Søndre Trondhjems Amt	- .	200	—

For Aaret 1899—1900 maatte Skolen dog undvære Sparebankens Bidrag. Trondhjems Kommunes Bidrag forhøiedes fra og med Skoleaaaret 1896—97 til Kr. 1 100, medens samtidig den Leie, Kommunen beregnede af de til Skolen afstaaede Lokaler, forhøiedes fra Kr. 650 til Kr. 1 000.

Trondhjems tekniske Læreanstalt.

Antallet af Læreanstaltens Elever har været:

i 1895—96	159,
- 1896—97	155,
- 1897—98	151,
- 1898—99	153,
- 1899—1900	163.

Læreanstaltens Udgifter har efter Regnskaberne udgjort:

i 1895—96	ca. Kr.	80 000
- 1896—97	- -	78 000
- 1897—98	- -	78 000
- 1898—99	- -	79 000
- 1899—1900	- -	63 000

De af Staten, Kommunen og Ths. Angells Stiftelser ydede Bidrag til Læreanstalten har i Perioden udgjort:

	1895—96.	1896—97.	1897—98.	1898—99.	1899—1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Staten	41 350	41 700	41 800	43 400	33 500
Kommunen	24 680	23 740	22 700	24 360	21 170
Ths. Angells Stiftelser	5 320	4 760	4 200	3 640	2 380

Den nye Bygning, hvortil Grundstenen nedlagdes 1 Juli 1895, blev færdig til at tages i Brug Høsten 1900. Det hele Byggearbeide, Inventaret indbefattet, har kostet ca. Kr. 375 700. Laboratoriebygningen, hvortil af Brændevinssamlaget er bevilget Kr. 60 000, er dog endnu ikke opført. Til Laboratorier benyttes fremdeles de Rum, som var disponerede til dette Brug i den gamle, til Realskolen solgte Eiendom, da denne i dens Helhed var optaget af Læreanstalten.

e. Fattigvæsenet.

Antallet af de ved Fattigvæsenet understøttede Hovedpersoner har i Perioden udgjort:

i 1896	1 511,	hvoraf	fra	fremmede	Kommuner	329	Personer,
- 1897	1 535,	—	-	—	—	272	—
- 1898	1 819,	—	-	—	—	345	—
- 1899	1 780,	—	-	—	—	353	—
- 1900	1 684,	—	-	—	—	424	—

Heri er ikke medregnet de Fattige, som kun har erholdt frit Lægetilsyn og Medicin hjemme eller Behandling paa Sygehus.

Fattigvæsenenets Udgifter i Perioden har efter Regnskaberne udgjort:

i 1896	ca. Kr.	189 000
- 1897	- -	190 000
- 1898	- -	199 000
- 1899	- -	214 000
- 1900	- -	240 000

I disse Summer er ikke indbefattet Udlæg for fremmede Kommuner, som er Gjenstand for Refusion.

Antallet af behandlede Sager har i Perioden udgjort:

Aar.	Behandlede af det samlede Fattigstyre.	Expederede ved Fattigstyrets Formand alene.	Tilsammen.
1896	2 470	4 968	7 438
1897	2 231	4 997	7 228
1898	2 158	5 211	7 369
1899	2 009	6 302	8 311
1900	2 469	7 006	9 475

f. Havnevæsenet.

Toldprocent og Tonnageafgift ifølge Havnelovens § 29 a, b og c er opkrævet uforandret som før.

Havnevæsenets ordinære Budgetter blev bevilget med følgende Udgiftssummer:

for 1896	Kr.	68 500
- 1897	-	70 000
- 1898	-	71 500
- 1899	-	79 500
- 1900	-	85 000

Udenfor Budgettet er ved særskilte Beslutninger af Kommunestyret bevilget Kr. 12 000 til forskjellige Arbeider og Anskaffelser.

Efter Havneväsenets Regnskaber hidsættes følgende Opgave over Havnekassens Indtægter i Perioden:

	1896.	1900.
Fortøiningspenge	ca. Kr. 8 100	ca. Kr. 8 900
Kaiafgifter	- - 30 000	- - 34 400
Toldtillægget (1 Pct.)	- - 17 000	- - 28 700
Tonnageafgift	- - 10 200	- - 11 200
Leieafgifter af Tomter	- - 6 200	- - 9 700
Bykassens Bidrag til Havnebetjentenes Aflønning	- - 1 900	- - 3 300
Renter og tilfældige Indtægter	- - 3 900	- - 10 400

Havnebetjentenes Antal blev i 1898 forøget fra 4 til 6. Fra 1 Januar 1899 fik Funktionærer med aarlig Lønning Kr. 2 500 og mindre Dyrtidstillæg med 15 Pct. af de første Kr. 800, 10 Pct. af de næste Kr. 400 og 5 Pct. af Resten.

g. Gasværket.

Virksomheden i Perioden fremgaar af følgende Tabel:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Afsat Lysgas, m³	512 615	536 167	589 697	632 382	680 133
- Kogegas -	86 621	119 242	62 671	82 826	132 553
- Motorgas -			96 814	101 548	131 063
Udleiede Gasmaalere, Stkr.	165	185	250	301	374
Antal offentlige Lygter	491	525	538	547	584
Gasforbrug i disse, m³	142 860	147 200	147 578	151 970	166 950
Antal Gasmotorer	25	29	34	35	40

Den i 1895 paabegyndte Ombytning af Gasbrænderne i Gadelygterne med Auer'ske Glødelamper fuldendtes i 1897 med en samlet Udgift af ca. Kr. 10 000. I 1898—99 anlagdes et nyt Retorthus, som kom i Drift i November 1899. Det kostede ca. Kr. 121 000. Omlægninger af Gasledninger har foregaaet aarlig. Af Gasværkets Overskud er taget til Indtægt for Bykassen aarlig Kr. 30 000; i Aaret 1899—1900 forhøiedes dette Beløb til Kr. 40 000.

h. Brændevinssamlaget. Afholdsarbeidet. Ædruelighedstilstanden.

Over Brændevinssamlagets Virksomhed hidsættes følgende Tabel:

Aar.	Omsætning af Brændevin.	Samlet Penge-omsætning.	Nettooverskud.	Uddelt til almennyttige Øiemed.
	Liter.	Kr.	Kr.	Kr.
1896	ca. 323 000	ca. 867 000	ca. 117 000	ca. 60 000
1897	- 380 000	- 1 017 000	- 183 000	- 102 000
1898	- 463 000	- 1 223 000	- 207 000	- 118 000
1899	- 533 000	- 1 452 000	- 252 000	- 129 000
1900	- 607 000	- 1 644 000	- 275 000	- 113 000

Afholdsarbeidet har været udført af de samme Selskaber som i forrige Femaarsperiode. Medlemsantallet fordeler sig pr. 31 December 1900 saaledes:

Selskab.	Antal Korporationer.	Medlemstal.	
		Voksne.	Børn.
Det norske Totalafholdsselskab	4	880	236
De norske Kvinders Totalafholdsselskab	2	183	80
I. O. G. T.	11	928	272
Den norske Goodtemplarorden	3	98	-
Sum	20	2 089	588

Antallet af de for Drukkenskab og for saadan i Forbindelse med Politiforseelser mulkterede Personer i Trondhjem har i Perioden været:

Aar.	For Drukkenskab.	For Drukkenskab i Forbindelse med Politiforseelser.
1896	651	756
1897	1 085	876
1898	1 041	907
1899	1 117	856
1900	1 297	1 024

Antallet af Arresterede i Perioden har været:

Aar.	Antallet af samtlige Arresterede.	Deraf for Drukkenskab, tildels i Forbindelse med Politiforseelser.
1896	1 371	990
1897	1 749	1 463
1898	1 693	1 310
1899	1 479	1·053
1900	1 804	1 425

i. Forskjellige Oplysninger.

Sommeren 1897 feirede Byen Mindet om sit Anlæg i Aaret 997 med Festligheder og en historisk Udstilling af betydelig Interesse. Til Bestridelse af de hermed forbundne Udgifter bevilgedes af Bykassen ca. Kr. 30 000.

Nye Legater er i Perioden ikke tilfaldt Byen; men i 1897 traadte 2 af Gregus Jacobsen ved Testamente af 1871 indstiftede Legater «for Ungdommen» og «for Sjømænd» i Virksomhed med en Kapital af tilsammen Kr. 280 000. De i Byen i Aaret 1900 virkende Legater og milde Stiftelser raadede i det hele over Kapitaler og Værdier til et Beløb af ca. Kr. 10 100 000.

Et Folkebad for de vestlige Bydele traadte i Virksomhed i Aaret 1899. Det kostede ca. Kr. 48 000, som Brændevinssamlaget havde bevilget.

Saavel dette Bad som det, der tidligere var istandbragt for de østlige Bydele, og som Kommunen overtog fra 1 Januar 1896, har været stærkt besøgte og har udvist økonomiske Resultater langt gunstigere, end man havde ventet.

Fra 1 Januar 1898 overtog Kommunen Vor Frue Kirke og Bakke Kirke med de til disse hørende Kirkegaarde samt Domkirkens Kirkegaard. Fra samme Tid toges i Brug den nye store Kirkegaard, som var anlagt paa den til dette Øiemed (og til nyt Sygehus) i 1892 indkjøbte Ejendom «Tilfredshed» paa Byens søndre Side. Forstaden Ilen har sin egen Kirkegaard, hvorhos i 1899 besluttedes anlagt en ny Kirkegaard for Østbyen.

I Perioden planlagdes og arbeidedes paa Anlægget af et Elektricitetsværk med Sporvei for Kommunens Regning. Det er Kraften i Øvre Lerfos, som — tilligemed Nedre Lerfos — indkjøbtes af Kommunen i November 1895 for Kr. 135,000, som paa denne Maade udnyttes. Ifølge Planen, som bifaldtes af Kommunestyret den 1 December 1898, skulde Primærstationen ved Øvre Lerfos bygges for 4 Turbiner og 4 Vexelstrømsdynamoer à 560 H.-K.; straks skulde opstilles 2 Maskinsatser à 560 H.-K. og 1 do. af 310 H.-K., og Vexelstrøm à 5 000 Volt Spænding skulde føres gjennem overjordiske Ledninger til Sekundær-

stationen i Byen, hvor Akkumulatorbatteri for Sporveien anbringes. Sporveien skulde lægges tvers gjennem Byen fra dens vestlige til dens østlige Grænse. Under 1 December 1898 bevilgede Kommunestyret til Planens Gjennemførelse Kr. 1 120 000.

Planen er — med de bedste Resultater — bleven gjennemført i den følgende Femaarsperiode.

Nordenfjeldske Kunstindustrimusæum flyttede i 1900 ind i egen Bygning, kjøbt af Realskolen.

Det har i Perioden modtaget Bidrag:

fra Staten	Kr.	38 000
- Trondhjems Sparebank	«	18 000
- Brændevinssamlaget	«	38 000

Medlemskontingent og private Gaver har udgjort Kr. 3 300. Samlingerne har været flittigt besøgte; de var i 1900 assurerede for Kr. 120 000. Medlemsantallet var den 31 December 1900 103, hvoraf 34 livsvarige.

Over de i Trondhjem i 1900 bestaaende Foreninger af Handlende, Haandværkere og Arbeidere hidsættes følgende Fortegnelse:

Foreningens Navn.	Stiftelsesaar.	Medlemsantal 31 December 1900.
1. Trondhjems Handelsforening	1862	250
2. Yngre Handelsstands Forening	1879	200
3. Trondhjems Haandværks- og Industriforening	1847	400
4. Trondhjems Haandværkssvendes Forbund	1875	90
5. Trondhjems Slagterforening	1882	20
6. Skræddermestrenes Fagforening	1883	16
7. Bagerforeningen i Trondhjem	1894	17
8. Guldsmedsvendenes Forening	1894	20
9. Trondhjems Snedkermestres Fagforening	1895	9
10. Trondhjems Arbeiderforening	1850	700
11. Trøndernes Arbeidersamfund	1871	370
12. Trøndernes Arbeiderring	1884	200
13. Trondhjems Sjauerforening	1884	80
14. Detaillehandlernes Forening	1894	40
15. Guldsmedmestrenes Forening	1894	8
16. Huseierforeningen	1893	725
17. Tekniske Elevforening	1873	90
18. Trondhjems Tjenerforening	1898	15
19. Pakhusarbeiderforeningen	1897	150
20. Kaiarbeidernes Forening	1896	80

Trondhjems Ynglingeforening tællede ved Udgangen af 1900 486 Medlemmer.

Trondhjems Telefonanlæg overtoges fra 1 Januar 1898 af Staten, til hvem Kommunen solgte Anlægget for Kr. 130 000.

Abonnentantallet var:

1 Januar 1896	769	31 December 1900	1 175

Indtægterne udgjorde:

1 Januar 1896	Kr. 41 000	31 December 1900	Kr. 82 000

Samtaler paa Lokaltelefon:

1 Januar 1896	ca. 1 000 000	31 December 1900	2 566 473

Samtaler paa Rigstelefon:

i 1896 udgaaende	13 701	indgaaende	18 719
- 1900 —	90 290	—	118 000

Telegrafvæsenet udviser:

	Afsendte Telegrammer.	Ankomne Telegrammer.
1896	81 397	101 483
1900	104 958	129 159

Ved Trondhjems Postkontor var:

	1895.	1900.
Antal afsendte alm. Brevpostforsendelser	918 200	1 327 300
— — Avisexemplarer	1 557 700	2 358 900
— Værdibreve og rekomm. Breve:		
a) afsendte (incl. Transit)	107 024	138 702
b) ankomne	141 626	204 840

Ind- og udbetalte Postanvisninger:

		1895.	1900.
a) Indenrigske	Antal	10 299	32 757
	Beløb	Kr. 760 730	Kr. 2 731 257
b) Udenrigske	Antal	9 738	11 399
	Beløb	Kr. 347 201	Kr. 585 787
Antal afsendte og ankomme Pakker		25 141	44 245

Indskuddene i Trondhjems Banker udgjorde:

31 December 1895 ..... Kr. 21 999 000
31 — 1900 ..... - 29 558 700

De ved Trondhjems Overformynderi henstaaende Midlers Størrelse og Myndlingernes Antal vil sees af nedenstaaende Tabel:

Aar.	Myndlingernes Antal.	De indestaaende Midlers Totalsum.
		Kr.
1896	235	802 121
1897	236	731 200
1898	247	708 848
1899	235	817 375
1900	273	891 514

Over Antallet af thing- og aflæste Pantebreve og deres Beløb samt over Antallet af afhændede faste Eiendomme og deres Pris hidsættes følgende Tabel:

Aar.	Panteheftelser:				Afhændede faste Eiendomme:	
	Thinglæste:		Aflæste:			
	Antal.	Sum.	Antal.	Sum.	Antal.	Sum.
		Kr.		Kr.		Kr.
1896	540	3 205 485	528	2 333 633	228	2 351 871
1897	563	2 956 397	420	1 515 972	224	2 700 473
1898	850	5 253 598	632	2 728 037	363	4 423 854
1899	891	7 691 469	623	3 447 467	419	8 038 570
1900	650	4 680 315	342	1 651 269	211	3 116 805
Tils. i Femaaret	3 494	23 787 264	2 545	11 676 378	1 445	20 631 573

Antallet af Tvangsauktioner, ved hvilke Salg fandt Sted, var i de 5 Aar samlet:

a) over fast Eiendom ..... 79 Stkr., intet enkelt Aar over 20;
b) — Løsøre ..... 205 — — — — — 49.

Over Exekutioner og Udpantninger hidsættes følgende Tabel:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
1. Exekutioner:					
Antal	139	128	116	142	310
Beløb ..... Kr.	45 170	42 702	38 829	30 980	130 838
2. Udpantninger:					
Antal	4 140	3 971	4 044	4 495	6 099
Beløb ..... Kr.	104 714	74 501	113 525	134 425	233 296
3. Deraf for Skatter og kommunale Afgifter					
Antal	2 486	2 307	2 366	2 584	3 902
Beløb ..... Kr.	59 249	68 822	68 540	83 599	154 369

Trondhjems Magistrat 30 Juni 1904.

Hans Bauck,
kst.

Bilag 2.

Opgave

over Antallet af Skatydere i Trondhjem inden de forskjellige Indtægtsklasser i Femaaret 1896—1900:

Aar.	Samlet Antal Skatydere.	Indtægtsbeløb under 800 Kr.			Indtægtsbeløb fra Kr. 800—1000.			Indtægtsbeløb fra Kr. 1000—1200.			Indtægtsbeløb fra Kr. 1200—1500.			Indtægtsbeløb fra Kr. 1500—2000.			Indtægtsbeløb fra Kr. 2000—4000.			Indtægtsbeløb fra Kr. 4000—6000.			Indtægtsbeløb paa og over 6000 Kr.		
		Antal Skatydere.	Pct. af det samlede Antal Skatydere.		Antal Skatydere.	Pct. af det samlede Antal Skatydere.		Antal Skatydere.	Pct. af det samlede Antal Skatydere.		Antal Skatydere.	Pct. af det samlede Antal Skatydere.		Antal Skatydere.	Pct. af det samlede Antal Skatydere.		Antal Skatydere.	Pct. af det samlede Antal Skatydere.		Antal Skatydere.	Pct. af det samlede Antal Skatydere.		Antal Skatydere.	Pct. af det samlede Antal Skatydere.	
1896	4 835	923	5.24		1 429	3.41		524	9.23		568	8.51		319	15.16		651	7.43		209	23.13		212	22.81	
1897	5 008	919	5.45		1 516	3.30		551	9.09		585	8.56		321	15.60		668	7.50		215	23.29		233	21.49	
1898	5 290	982	5.39		1 650	3.21		598	8.85		623	8.49		307	17.23		660	8.02		223	23.72		247	21.42	
1899	7 586	2 776	2.73		2 008	3.78		658	11.53		637	11.75		331	22.92		677	11.21		247	30.71		252	30.10	
1900	8 057	2 920	2.76		2 100	3.84		744	10.83		709	11.36		323	24.93		735	10.96		254	31.72		272	29.62	

Bilag 3.

Bygningsarbeidets Art.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	m².	m².	m².	m².	m².
Vaaningshuse paa 1 Etage	1 084	321	373	288	265
— - 2 Etager	7 210	7 149	19 853	8 358	733
— - 3 —	100	-	-	3 276	1 572
— - 4 —	1 256	-	-	280	-
Antal Kjøkkener i disse Huse .. Stkr.	183	204	705	349	32
Paabygning og Indredning af ældre Bygninger til Vaaningsrum	788	150	1 140	1 019	164
Udhuse	745	873	1 464	1 234	345
Pakhuse, Fabrikbygninger og deslige paa 1 Etage	268	1 169	1 652	1 266	1 471
— — - — - 2 Etager	-	94	297	1 298	665
— — - — - 3 —	507	769	-	326	566
— — - — - 4 —	-	132	275	-	-
Offentlige Bygninger, Skoler m. m.	1 528	4 627	1 784	2 080	790
Aabne og lukkede Skur	6 395	1 465	2 579	5 470	1 046

XVII.

Nordre Trondhjems Amt.

Underdanigst Beretning

om Nordre Trondhjems Amts økonomiske Tilstand m. V. i Femaaret 1896—1900.

A. Landdistriktet.

Udstrækning, Folkemængde og Inddeling.

Over Fladeindholdets og Folkemængdens Fordeling paa Herrederne og over Befolkningens Tæthed hidsættes en efter Folketællingen 3 December 1900 udarbeidet Tabel:

Herreder.	Hjemmehørende Folkemængde.	Fladeindhold i km²:			Hjemmehørende Folkemængde pr. km² Land.
		Land.	Ferskvand.	Tilsammen.	
a. Stjør- og Værdalen Fogderi.					
Meraker	1 776	1 244.92	54.45	1 299.37	1.43
Hegre	2 452	600.87	12.65	613.52	4.80
Nedre Stjørdalen	6 732	332.57	6.70	339.27	20.24
Leksviken	3 040	403.24	27.95	431.19	7.54
Frosten	3 090	72.99	2.24	75.23	42.33
Aasen	2 173	123.66	16.64	140.30	17.72
Skogn	3 450	325.49	14.81	340.30	10.60
Levanger	2 127	139.97	0.27	140.24	15.19
Værdalen	5 864	1 522.77	74.77	1 597.54	3.85
Tilsammen	30 704	4 766.48	210 48	4 976.96	6.44

Herreder.	Hjemmehørende Folkemængde.	Fladeindhold i km²: Land.	Ferskvand.	Tilsammen.	Hjemmehørende Folkemængde pr. km² Land.
b. Inderøen Fogderi.					
Ytterøen	993	28.04	-	28.04	35.63
Mosviken og Verran	969 1 456	526.08	25.83	551.91	4.61
Inderøen	4 576	144.59	0.73	145.32	31.65
Sparbuen	2 604	251.75	8.60	260.35	10.34
Skei [1])	1 216	402.17	23.84	426.01	3.02
Egge	1 071	46.81	4.01	50.82	22.88
Beitstaden	4 314	1 037.03	45.68	1 082.71	4.16
Stod	2 142	546.90	86.58	633.48	3.92
Snaasen	2 381	2 264.16	142.19	2 406.35	1.05
Tilsammen	21 722	5 247.53	337.46	5 584.99	4.14
c. Namdalen Fogderi.					
Lierne	1 597	2 669.81	300.62	2 970.43	0.60
Grong og Hølandet	2 566 1 046	4 563.68	345.25	4 908.93	0.79
Overhallen	2 539	675.44	33.55	708.99	3.76
Vemundvik	1 088	233.58	6.97	240.55	4.66
Klingen	1 387	342.17	9.98	352.15	4.05
Fosnes	2 958	785.81	75.01	860.82	3.77
Flatanger	1 679	443.48	18.70	462.18	3.79
Nærø	2 071	132.12	2.72	134.84	15.68
Vikten	3 407	310.80	6.47	317.27	10.96
Leka	1 981	285.70	11.91	297.61	6.93
Kolvereid	1 760	411.87	25.39	437.26	4.27
Foldereid	989	500.84	12.36	513.20	1.97
Tilsammen	25 068	11 355.30	848.93	12 204.23	2.21
Amtets Landdistrikt	77 494	21 369.31	1 396.87	22 766.18	3.63

Den tilstedeværende Folkemængde i Amtets Landdistrikt udgjorde 77 209.

Den hjemmehørende og tilstedeværende Folkemængde i Amtets Byer var efter samme Folketælling henholdsvis 5 939 og 6 240.

[1]) Benævnes efter 13 December 1900 Ogndalen.

Siden Folketællingen i 1891 er Folkemængden i Landdistriktet saaledes forøget med 893 — fra 76 601 i 1891 til 77 494 i 1900 — og i Amtets Byer med 1 304 — fra 4 635 i 1891 til 5 939 i 1900.

Over den beregnede Folkemængde i Amtets Landdistrikt pr. 1 Januar i hvert af Aarene 1896—1900 har Det statistiske Centralbureau meddelt følgende Opgave:

Aar.	Tilstedeværende Folkemængde.	Hjemmehørende Folkemængde.
1 Januar 1896	75 800	75 500
- — 1897	76 100	75 800
- — 1898	75 800	75 500
- — 1899	75 500	75 200
- — 1900	75 800	75 500

Bureauet bemærker, at Resultaterne af Folketællingen 3 December 1900 viser, at Beregningerne har været noget lave.

I Femaarsperioden er fra Amtets Landdistrikt udvandret:

i 1896	210
- 1897	126
- 1898	181
- 1899	292
- 1900	496
Tilsammen	1 305,

medens den i forrige Femaarsperiode udgjorde 2 455. Som det vil sees, er Udvandringen betydelig aftaget.

I Femaarsperioden er der ikke foregaaet nogen Deling af Herreder, hvis Antal saaledes var det samme som ved Udgangen af forrige Femaarsperiode: 30.

Lensmandsdistrikternes Antal er 25, det samme som i forrige Periode.

Lægedistrikternes Antal er uforandret: 10.

Ved Udgangen af 1900 var Jordmoderdistrikternes Antal 39. Der er tilkommet 2 nye Distrikter i Femaaret ved Deling af Fosnes og Viktens Jordmoderdistrikter i Fosnes Sogns og Vik Sogns og Indre og Ytre Viktens Jordmoderdistrikter.

I og 2. Landbruget.

Over Jordeiendommenes Antal og Matrikulskyld i 1895 og 1900 meddeles følgende Opgave:

Fogderier.	1895.			1900.		
	Brugenes Antal.	Matrikul-skyld.	Skyld-mark pr. Brug.	Brugenes Antal.	Matrikul-skyld.	Skyld-mark pr. Brug.
		Mark.			Mark.	
Stjør- og Værdalen	3 050	14 682.86	4.81	3 765	14 709.15	3.91
Inderøen	1 873	10 075.40	5.38	2 117	10 075.31	4.76
Namdalen	2 245	4 775.27	2.13	2 448	4 775.66	1.95
Amtet	7 168	29 533.53	4.11	8 330	29 560.12	3.55

Som det af denne Opgave fremgaar, har der i Femaaret foregaaet en betydelig Udstykning af Jordeiendommene. Brugenes Antal er forøget med tilsammen 1 162, hvoraf Størsteparten falder paa Stjør- og Værdalen Fogderi.

Skyldmarkens Gjennemsnitsværdi udgjorde:

i Femaaret	1892—1896	gjennemsnitlig	.....	Kr.	1 141
- —	1893—1897	—	.....	-	1 169
- —	1894—1898	—	.....	-	1 183
- —	1895—1899	—	.....	-	1 181
- —	1896—1900	—	.....	-	1 226

I Femaaret har der i Amtet virket to Udskiftningsformænd — en fastlønnet og en amtsbeskikket — med tildels to Opmaalingsassistenter hver.

Over de udførte Udskiftningsforretninger hidsættes en efter Opgaver fra Udskiftningsformændene udarbeidet Tabel:

Aar.	Sluttede Udskiftnings-forretninger.		Det udskiftede Areal.				Paabegyndte Forretninger, der henstod usluttede ved Aarets Udgang.
			Opmaalt og karteret:			Forret-ninger, ved hvilke det udskiftede Areal ikke kan opgives.	
	Forret-ningernes Antal.	Lod-eiernes Antal.	Indmark.	Udmark.	Tilsammen,		
			Ar.	Ar.	Ar.		
1896.....	14	48	47 999	703 006	751 005	-	18
1897.....	14	49	40 810	128 265	169 075	3	24
1898.....	15	66	24 074	721 007	745 081	3	21
1899.....	15	62	30 814	301 993	332 807	3	21
1900.....	16	76	6 294	141 187	147 481	4	23

Om Udbyttet af Høsten for hvert af Aarene 1896—1900 hidsættes følgende Oversigt:

1896:

Høavlingen gav i de fleste Distrikter et Kronaars Udbytte. Kornavlingen var ogsaa overalt over et Middelsaars, i enkelte Distrikter i Stjør- og Værdalen og Namdalen endog et Kronaars. Poteteshøsten betegnes som et godt Middelsaars, ligesom Turnipsen gav en god og nogenlunde rig Avling.

1897:

Baade for Hø- og Kornavlingen var Udbyttet tilfredsstillende og Kvaliteten god. Udbyttet af Poteteshøsten var ligeledes gjennemgaaende god — som et godt Middelsaars. Turnipsen gav godt Udbytte.

1898:

Høavlingen gav gjennemgaaende et Middelsaars Udbytte; men Kvaliteten var delvis — paa Grund af de uheldige Veirforhold under Indbjergningen — mindre god. Kornavlingen betegnedes for de fleste Distrikter som under et Middelsaars; enkelte Steder naaede Kornet ikke Modenhed, og i Lierne blev det fuldstændigt Uaar, idet hverken Kjerne eller Halm kunde bruges. Poteteshøsten gav ogsaa et mindre tilfredsstillende Udbytte, medens Udbyttet af andre Rodfrugter var som et Middelsaars.

1899:

Høavlingen blev paa Grund af den sene Vaar og den varme og tørre Forsommer knap, og Indbjergningen foregik ogsaa dette Aar under usædvanlig ugunstige Veirforhold, der i betydelig Grad forringede Høets Værdi. Det samme gjaldt i end høiere Grad Kornavlingen, hvis Udbytte saavel i kvantitativ som kvalitativ Henseende blev betydelig under et Middelsaars. Poteteshøsten var ogsaa gjennemgaaende under et Middelsaars.

1900:

Ogsaa dette Aar medførte særlig ugunstige Veirforhold for Jordbruget: sen og kold Vaar, tør Forsommer og efterfølgende uafbrudt Regnveir i Indhøstningstiden.

Foderavlingen var under et Middelsaars, og næsten overalt var man nødt til at reducere Kreaturbesætningerne samtidig med, at man maatte gjøre extraordinære Indkjøb af Kraftfoder. Kornavlingen var daarlig og betydelig under et Middelsaars. Kornet opnaaede flere Steder ikke Modenhed og maatte slaaes som Kreaturføde. Poteteshøsten var ogsaa paa det nærmeste mislykket, ligesom andre Rodfrugter heller ikke gav noget tilfredsstillende Udbytte.

Som det vil sees, var de to første Aar af Perioden gode Aar, medens de tre sidste har været særlig ugunstige for Landmanden og har sat Jordbruget meget tilbage. Kreaturbesætningerne blev i betydelig Grad reducerede, betydelige Kvanta Kraftfoder maatte indkjøbes, og Gaardbrugerne har maattet forøge Gjælden paa sine Eiendomme. Priserne paa Landmandsprodukter har været lave, og Arbeidspriserne og Tjenerlønningerne er i stadigt Stigende. Der klages over Mangel paa Arbeidsfolk og Tjenere, idet disse drager ud af Distrikterne til Amerika eller til Byerne.

Husmændenes Antal er i Aftagende, medens derimod flere Husmandspladse samt andre Smaaparceller er solgt til Selveiere.

I Femaaret er ubetydeligt Nyland opryddet; men forbedret Driftsmaade med Drænering og Afgrøftning og Brug af forbedrede Jordbrugsredskaber synes overalt at tiltage; Brugen af kunstige Gjødningsstoffe bliver mere og mere almindelig.

Endel Tørlægning af Myr er foregaaet.

Af Jorddyrkningsfondet er i Amtet i Femaaret udlaant 52 645 Kr. fordelt paa 96 Laan.

Avl af Græsfrø er i nogen Grad tiltaget, og Salg heraf er for flere Distrikter af Betydning. Ligesom i forrige Periode har Amtskommunen bidraget Kr. 150 aarlig (i 1896 kun Kr. 125) til Frøkontrolstationen i Trondhjem.

De Kornsorter, der fornemmelig dyrkes, er som tidligere Byg og Havre.

En Oversigt over Udsæd pr. Maal og Foldighed i Femaarene 1891—1895 og 1896—1900 hidsættes:

(Se Tabellen næste Side.)

Af Damptærskemaskiner fandtes der i Stjør- og Værdalen Fogderi og Inderøen Fogderi tilsammen ca. 23, i Namdalen ingen.

I Femaaret er Landbruget undergaaet en betydelig Forandring, idet Kornavlen er indskrænket til Fordel for Foderavlen, saa Fædriften for Tiden maa siges at være Landbrugets vigtigste Gren. Agerarealet er betydelig reduceret, og der er lagt mere an paa Høavl og Dyrkning af Turnips til Kreaturføde.

Fjøsstellet er i stadig Fremgang, baade hvad angaar Fjøsenes Indretning, Dyrenes Røgt og Melkens Behandling. Fodringen er kraftigere og Anvendelse af Kraftfoder og Turnips tiltager. Paa Grund af de knappe Foderaar i Slutten af Perioden har der dog i enkelte Distrikter forekommet lidt Sultefodring.

Gjennemsnitsværdien paa Husdyr er steget fra forrige Femaarsperiode. Særlig Hestepriserne var ved Udgangen af dette Femaar betydelig høiere end i det forrige. Følgende Tabel viser Forholdet i 1895 og 1900:

(Se Tabellen Side 8.)

Salg af Heste og i endnu høiere Grad Salg af Storfæ er tiltaget og af megen Betydning for Distrikterne. Svineholdet synes gjennemgaaende at være tiltaget, medens Faareholdet fremdeles er i Aftagende.

Udsæd pr. Maal:

Fogderier.	Hvede.		Rug.		Byg.		Blandkorn.		Havre.		Erter.		Poteter.		Græsfrø.	
	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.
	l.	l.	l.	l.	l.	l.	l.	l.	l.	l.	l.	l.	l.	l.	kg.	kg.
Stjør- og Værdalen	20	22	19	20	25	22	33	29	40	37	24	23	324	344	2.2	2.3
Inderøen.....	-	-	17	12	26	25	-	-	41	42	21	22	330	356	2.5	2.5
Namdalen.....	-	-	-	-	27	27	-	-	36	37	-	-	304	321	2.4	2.8
Amtet	20	22	18	16	26	25	33	29	39	39	23	23	319	340	2.4	2.5

Foldighed:

Fogderier.	Hvede.		Rug.		Byg.		Blandkorn.		Havre.		Erter.		Poteter.	
	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.
Stjør- og Værdalen	8	6.3	8.8	7.2	11.0	10.5	10.6	10.7	9.2	9.6	7.4	5.6	7	7.5
Inderøen.....	-	-	12.5	10.8	11.3	11.4	-	-	8.6	9.0	10.1	12.4	8.6	7.6
Namdalen.....	-	-	-	-	10.0	9.4	-	-	10.3	9.2	-	-	7.5	8.1
Amtet	8	6.3	10.7	9.0	10.8	10.4	10.6	10.7	9.4	9.3	8.8	9	7.7	7.7

Heste- og Kreaturhold:

Fogderier.	Arbeids-heste.		Okser.		Kjør.		Ungnøt.		Kalve.		Voksne Faar.		Voksne Gjeder.		Voksne Svin.	
	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stjør- og Værdalen	239	337	101	107	88	87	42	48	14	14	11	12	9	9	68	80
Inderøen.....	265	350	85	99	78	87	41	46	12	15	9	11	9	10	66	73
Namdalen.....	238	359	84	99	70	83	39	44	9	12	11	12	10	10	68	86
Amtet	247	349	90	102	79	86	41	46	12	14	10	15	9	10	67	80

Salg af Kjød og Flesk foregaar fra de fleste Distrikter inden Amtet og er tildels af megen Betydning, Gjennemsnitspriserne var i 1900: paa Oksekjød Kr. 0.55 pr. kg., paa Flesk Kr. 0.75 pr. kg.

Melkeproduktionen er betydelig øget. Salg af Melk er for enkelte Distrikter af megen Betydning; men den meste Melk gaar til Meierierne, hvoraf der i Femaaret er oprettet en Flerhed af nye. — Salg af Smør er derimod for de fleste Distrikter af større Vigtighed. Salg af Ost af nogen Betydning foregaar kun fra Inderøen Fogderi.

En Oversigt over det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko i Femaaret samt over Priserne paa Melk og Smør i 1900 hidsættes:

Fogderier.	Melkeudbytte pr. Ko:		Pris i 1900.		
			Paa Melk:		Paa Smør.
	For de mere fremskredne Gaardbrugere.	Overhovedet.	Almindelig Pris.	Leveret til Meieri.	
	l.	l.	Kr. pr. l.	Kr. pr. l.	Kr. pr. kg.
Stjør- og Værdalen...	1 822	1 467	0.09½	0.08	1.58
Inderøen.....	1 900	1 500	0.08½	0.07	1.69
Namdalen.....	1 831	1 335	0.09	0.07	1.70
Amtet	1 851	1 434	0.09	0.07⅓	1.66

Til Sammenligning kan anføres, at det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko overhovedet i forrige Periode var ca. 1 350 Liter. Melkepriserne og Smørpriserne var ganske uvæsentlig høiere end i forrige Femaar.

Salg af Uld foregaar kun fra ganske faa af Amtets Bygder og er af ringe Betydning.

I Femaarsperioden er i Amtets Landdistrikt oprettet 35 nye Meierier og Ysterier. Det samlede Antal udgjorde ved Udgangen af Aar 1900: 79, hvoraf 3 i Levanger og Stenkjær; ved Udgangen af 1895 var Antallet 52. Forøgelsen falder væsentlig paa Namdalen, hvor der ved Udgangen af dette Femaar fandtes 25 Meierier og Ysterier mod 9 ved Udgangen af det forrige.

Meierierne eies hovedsagelig af Melkeleverandørerne. 24 Meierier — væsentlig inden Inderøen Fogderi — var i 1900 bortforpagtede.

Den omtrentlige Værdi af samtlige Meierier og Ysterier udgjør efter de af Lensmændene meddelte Opgaver henved 886 000 Kroner.

Som Drivkraft benyttes for 39 Damp, 5 Vandkraft og 1 Petroleumsmotor.

Ved Meierierne er i 1900 indveiet tilsammen 14 559 088 kg. Melk. Over Produktionen har det ikke været muligt at erholde fuldstændige Opgaver fra

flere end 67 Meierier og Ysterier. Ved disse er der kjernet ca. 325 000 kg. Smør og ystet 203 000 kg. Fedost, 262 000 kg. Magerost og 298 000 kg. Mysost. I forrige Femaarsberetning er Produktionen for Meierierne i 1895 opgivet saaledes: 250 000 kg. Smør, 208 000 kg. Fedost, 211 000 kg. Magerost samt 391 kg. Mysost.

Naar Hensyn tages til, hvad der maa være tilvirket ved de Meierier, for hvilke der ikke foreligger Opgaver — der er for deres Vedkommende opgivet at være indveiet ca. 1 886 000 kg. Melk i 1895 —, er baade Smør- og Osteproduktionen betydelig tiltaget.

Den væsentligste Smørtilvirkning foregaar i Stjør- og Værdalen og Namdalen, medens den meste Ost ystes inden Inderøen Fogderi. De fleste Meierier i Namdalen producerer kun Smør.

Ved Meierierne var i 1900 sysselsat tilsammen 191 Personer: 80 Mænd og 111 Kvinder.

Statens Meieriskole blev Høsten 1896 flyttet fra Hegre til Kne i Stod. Elevantallet har i Femaaret været mellem 3 og 4.

Til Landhusholdningsselskabet er i Femaaret bevilget følgende Bidrag: i 1896 2 900 Kr., i 1897 3 150 Kr., i 1898 2 650 Kr., i 1899 2 650 Kr. og i 1900 3 250 Kr., hvortil har været ydet tilsvarende Statsbidrag.

Selskabets Virksomhed har i det væsentlige omfattet de samme Grene paa Landbovæsenets Omraade som i forrige Periode. Det har aarlig foranstaltet afholdt en Hesteudstilling i Amtet og ydet Bidrag til en Flerhed af Fjøs- og og Dyrskuer i de forskjellige Distrikter.

Forøvrigt har det gjort Forsøg med flere nye Foranstaltninger sigtende til Ophjælp af Landbonæringen. Saaledes gjordes i 1896 — for at skaffe Gaardbrugerne gode Sættepoteter — et Indkjøb i England paa ca. 30 000 kg. bestaaende af magnum bonum, reading giant og bruce. I flere Aar gjorde Selskabet til Ophjælp af Hesteavlen Indkjøb af Unghopper af gudbrandsdalsk Race, der igjen er blevne solgte ved Auktioner omkring i Amtet. I 1896 blev desuden en ny Hingst anskaffet til Amtets Hesteavlssæter, der har været i Drift i hele Femaaret.

For at opnaa Prisafslag og bedre Varer iværksatte Selskabet i 1896 et Fællesindkjøb for Meierier og Landbrugsforeninger af Kraftfoder og kunstige Gjødningsstoffe. Dette Indkjøb har været fortsat i stadig stigende Omfang hvert Aar.

Til Ophjælp af Svineavlen er i Femaaret ved Landhusholdningsselskabet oprettet en Svineavlsstation i Beitstaden med Dyr af stor Yorkshirerace.

I det første Aar af Perioden stod i Selskabets Tjeneste 2 Vandrelærere i Fjøsstel og 1 Vandrelærer i Jordbrug.

Selskabet uddelte flere Stipendier baade til Udenlands- og Indenlandsreiser. Reiserne har bl. a. været foretagne for at studere: Tilvirkning af tørrede Poteter til Skibsbrug, Høeksport, Torvstrøtilvirkning, Svinehold og Svineopdræt, Hønsehold m. m.

I Femaaret har der virket en Amtsagronom inden Amtet. Hans Reisegodtgjørelse har været udredet af Landhusholdningsselskabet. Fra 1900 ansattes en Amtsagronom med fast Løn, 1 200 Kroner aarlig, foruden Reisegodtgjørelsen.

Amtets praktiske Ungdomsskole paa Mære i Sparbuen har været i Virksomhed med et Elevantal af ca. 65 pr. Aar.

Skolen er en kombineret Landbrugs- og Husholdningsskole. I Landbrugsafdelingen varer et fuldstændigt Kursus 1½ Aar — to Vintre og en Sommer. I Jenteafdelingen varer Kurset 1 Aar. Samtlige Elever fra Amtets Landdistrikt undervises frit.

I 1900 blev der paa Skolegaarden opført ny Fjøs- og Staldbygning, der kostede henved 35 000 Kroner. Gaardens Besætning var pr. 1/7 1900 7 Heste, 42 Storfæ og 15 Svin.

Der synes at være adskillig Interesse for Havestel i Amtets Bygder, og Havedyrkningen har ogsaa i nogen Grad tiltaget; men den er kun for nogle faa af Amtets Herreder af særlig økonomisk Betydning.

Amtets Planteskole ved Hylla er i dette Femaar betydelig udvidet; den har som tidligere været bestyret af Amtsgartneren, der ogsaa har bestyret Statens i 1897 oprettede Havebrugsskole sammesteds. Amtsgartneren har desuden foretaget Reiser rundt om i Distrikterne og ydet Raad og Bistand ved nye Haveanlæg. Hans Løn og Reiseudgifter udredes af Landhusholdningsselskabet.

Inden Amtet var der ved Udgangen af 1900 16 Landboforeninger med ca. 1 200 Medlemmer.

I Distriktet var ved Femaarets Udløb ansat 9 Amtsdyrlæger, idet der — i 1899 — blev oprettet en ny Amtsdyrlægebestilling i Snaasen. I Namdalen har desuden været bosat 1 privatpraktiserende Dyrlæge.

3. Skogdrift.

Priserne paa Tømmer og Træmaterialier har i dette Femaar været usædvanlig høie. Skogdriften har derfor i de sidste mindre gode Aar været til god Støtte for Gaardbrugerne, der for at tilveiebringe de nødvendige Kontanter til Skatter og øvrige Udredsler, Indkjøb af Foder osv. har maattet kaste sig over Tømmersalg og Bortforpagtning af Skogteige.

Men Skogen har som Følge heraf lidt ved uforstandig og hensynsløs Behandling og er mangesteds adskillig medtagen. I de fleste Herreder med

Skoge af betydeligere Udstrækning meldes om mærkbar Tilbagegang baade i Væksterlighed og Dimensioner.

Skogene bestaar væsentlig af Gran og Furu.

De inden Amtet beliggende Statsskoge (heri medregnet Oplysningsvæsenets Fonds Skoge) har følgende Udstrækning:

inden Stjør- og Værdalens	Skogforvaltningsomraade	80 197	Hektar,
— Inderøens	—	269 253	—
— Namdalens	—	194 816	—
	Tilsammen	544 266	Hektar.

I Meraker, Skei (Ogndalen), Stod, Egge, Lierne, Fosnes, Kolvereid og Foldereid eies større Dele af Skogen af Udenbygdsboende, Selskaber og Forretningsmænd, der driver Sagbrug.

De fleste Distrikter har Skog til eget Behov. Kun fra Nedre Stjørdalen, Frosten, Nærø, Vikten og Leka — samt tildels fra Inderøen, Egge og Flatanger — maa der kjøbes saavel Bygningstømmer som Brændeved.

Fra flere af Amtets Distrikter har der foregaaet endel Salg af forædlede Skogprodukter: Bord, Planker og Listværk, fra Meraker og Egge Træmasse samt fra Leksviken Sildtræ og Dunke til Sæbefabriker.

Ogsaa Vedpriserne har i denne Femaarsperiode været betydelig høiere end i forrige Termin. Til Sammenligning af Middelpriserne pr. Meterfavn i 1895 og i 1900 hidsættes her en Oversigt:

Fogderier.	Birk.		Or.		Furu.		Gran.	
	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stjør- og Værdalen	11.65	15.00	6.88	11.14	8.50	12.33	7 89	11.62
Inderøen.....	9.58	11.72	6.30	8.70	6.86	9.33	6.75	9.05
Namdalen.....	8.53	11.30	6.25	8.70	6.98	9.30	6.13	8.50

Salg af Brændeved er af Betydning for en Flerhed af Amtets Herreder, af mest Betydning for Mosviken, Verran og Namdalseidet i Inderøen Fogderi og Foldereid i Namdalen Fogderi.

Over de Tømmerkvanta, der er nedflødet i Amtets vigtigste Vasdrag, hidsættes efter de modtagne Opgaver over Tømmerflødningen følgende Oversigt:

Vasdrag.	Herreder, hvor Tømmeret hovedsagelig er hugget.	Tømmer nedflødet.					Dimensioner for det større Tømmer.	
		1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Længde.	Tykkelse.
		Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Meter.	cm.
Stjørdalselven	Hegre og Meraker.	740	730	Ikke oplyst.	8 540	6 540	5-6	16-21
Værdalselven	Værdalen.	4 000	4 000	4 400	3 600	4 800	5	21
Ogna	Skei.	4 530	4 509	4 724	3 121	4 159	5	21-23
Byelven	Egge, Stod, Snaasen.	2 950	6 085	7 200	10 300	6 300	5-6	13-23
Aargaardelven	Beitstaden (Namdalseidet).	2 500	2 650	4 450	5 000	5 200	5	21
Liernes Vasdrag ..	Lierne.	6 280	8 705	6 995	5 693	8 123	5	20-23
Namsenelv med Bielve	Grong og Overhallen	18 133	20 670	22 278	20 231	19 517	5-6	23

Foruden de foranstaaende for Namsenvasdraget opgivne Tømmerkvanta, der udgjør det af Foreningen for Fællesflødning i Namsen løst nedflødede Tømmer, foregaar der aarlig Flødning af adskilligt i Flaader sammenbundet Tømmer tilhørende Gaardbrugere. Over Mængden af dette Tømmer har der ikke kunnet erholdes nogen Opgave.

Til Udlandet er i Terminen udskibet:

Ved Namsos Toldsted 56 124 m^3 Trælast væsentlig bestaaende af Planker, Battens, Bord og Stav.

Ved Stenkjær Toldsted 20 667 m^3 væsentlig høvlet Last, Battens, Bord, Stav og Kassebord.

Fra Stenkjær Toldsted er fra 1897 til 1900 udskibet 17 410 380 kg. vaad Træmasse fra Byafossens Træsliberi pr. Stenkjær.

I de fleste Distrikter findes Torvmyrer; men nogen Torvdrift andet end til Distriktets eget Behov foregaar ikke. Kun i Stod, Flatanger, Nærø, Vikten og Leka bruges Torv som Brænde i betydeligere Udstrækning.

Ved Udgangen af 1900 fandtes i Amtet 3 Torvstrøsamlag med en Arbeidsstyrke af tilsammen 14—20 Mand. Den samlede Produktion androg til ca. 6 900 Baller til en Værdi af ca. 7 800 Kr.

4. Fiskerier.

Ifølge den officielle Statistik har Udbyttet af Sildfiskerierne i Femaaret udgjort:

Aar.	Stjør- og Værdalen Fogderi.		Inderøen Fogderi.		Namdalen Fogderi.		Ialt Amtet.	
	Fangst, Hl.	Værdi, Kr.	Fangst, Hl.	Værdi, Kr.	Fangst, Hl.	Værdi, Kr.	Fangst, Hl.	Værdi, Kr.
1896....	7 175	17 300	25 623	145 340	36 279	78 280	69 077	240 920
1897....	3 743	5 060	5 285	33 340	17 050	85 185	26 078	123 585
1898....	405	3 125	964	7 350	5 575	35 700	6 944	46 175
1899....	1 870	20 600	10 520	133 550	34 950	282 700	47 340	436 850
1900....	5 227	12 863	9 542	58 925	44 520	348 862	59 289	420 650

Efter Dagbogen for Opsynsbetjenten ved Torskefisket i Ytre Namdalen (Gjæslingefisket) har dette havt følgende Resultater:

Aar.	Fisk.	Lever.	Rogn.	Angiven Værdi.	De i Fisket deltagende		Gjennemsnitlig Lod pr. Mand.
					Baade.	Fiskere.	
	Antal.	Hl.	Hl.	Kr.	Antal.	Antal.	Kr.
1896	235 000	230	150	57 825	240	985	58.71
1897	510 000	860	400	84 850	235	1 000	84.85
1898	623 000	900	400	116 780	236	946	119.90
1899	615 000	1 340	300	177 405	334	1 250	140.57
1900	1 015 000	2 560	670	378 675	486	1 880	201.42

Ved Sammenligning viser det sig, at Værdiudbyttet af Torskefiskerierne i denne Femaarsperiode er ca. 200 000 Kroner større end i den forrige, medens Udbyttet af Sildfiskerierne er ca. 200 000 Kroner mindre.

Ifølge Opgave fra Inspektøren for Ferskvandsfiskerierne er der i Femaaret opfisket følgende Kvanta Laks og Sjøørret:

A. Med Kilenøter i Sjøen:

Fogderier.	Mængde i Kilogram.					Værdi i Kroner.				
	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Stjør- og Værdalen	3 954	4 027	3 123	2 040	2 865	4 762	5 954	5 620	3 870	5 054
Inderøen.....	1 423	1 520	1 678	2 800	3 813	1 748	1 944	2 764	3 870	6 384
Namdalen.....	57 323	72 395	60 393	54 300	66 332	47 873	61 187	51 140	46 750	55 013
Tilsammen	62 700	77 942	65 194	59 140	73 010	54 383	70 085	59 524	54 490	66 451

B. I Elvene:

Elve.	Mængde i Kilogram.					Værdi i Kroner.				
	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Stjørdalselven.....	2 800	2 790	2 459	2 700	2 416	3 200	3 108	3 118	3 450	3 015
Figga.....	?	150	600	170	290	?	150	720	180	406
Stenkjærelven	?	900	860	900	690	?	900	1 032	990	1 005
Aargaardelven.....	280	337	255	225	614	140	269	204	180	309
Namsen	17 636	13 828	12 493	13 041	9 246	12 981	11 344	10 173	10 196	7 132
Tilsammen	20 716	18 005	16 667	17 036	13 256	16 321	15 771	15 247	14 996	11 867

Af kunstige Udklækningsapparater var i Virksomhed et ved By i Egge og et ved Veium i Grong. Over den udklækkede Laksyngel er meddelt saadan Opgave:

Elve.	Stedet.	$18^{95}/_{96}$.	$18^{96}/_{97}$.	$18^{97}/_{98}$.	$18^{98}/_{99}$.	1899/1900.
Stenkjærelven	By.	App. fuldt belagt. Antal Yngel ikke opg.	0	0	80 000	0
Namsen	Veium.	0	160 000	40 000	0	0

5. Grubedrift og Stenbrydning.

Nogen Grubedrift af Betydning har ikke foregaaet i Femaarsperioden.

Ytterøens Svovlkis- og Kobbergruber har været i Drift, men med liden Arbeidsstok.

Ved Skrataas Gruber i Stod — Zinkmalm — har der fra 1899 været drevet lidt Forsøgsdrift med 10—12 Mand.

Af Stenbrud var der ved Udgangen af 1900 i Drift 13 Skiferstensbrud og 2 Kalkstensbrud.

Skiferstensbruddene, hvoraf 1 var i Meraker, 5 i Hegre, 4 i Nedre Stjørdalen, 2 i Aasen og 1 i Værdalen, havde en Arbeidsstyrke af 113—120 Mand, hvoraf ca. 100 Mand sysselsattes 20—35 Uger af Aaret og Resten i kortere Tid, indtil 4 Arbeidsuger. Produktionen for 1900 er opgivet til 425 200 Sten til en Værdi af Kr. 60 260.

Kalkstensbruddene — 1 i Meraker og 1 i Hegre — havde en Arbeidsstyrke af 35 Mand, der sysselsattes fra 6—20 Uger aarlig. Produktionen udgjorde 5 500 Ton til en Værdi af Kr. 27 500.

I Lighed med, hvad der har været gjort ved Afgivelsen af de tidligere Femaarsberetninger, har jeg indhentet en Opgave over Produktionen ved Strømmens Kalkværk. Den udgjorde:

	Stenkalk.	Melkalk.
i 1896	ca. 33 000 hl.	ca. 2 500 hl.
- 1897	- 32 000 -	- 4 000 -
- 1898	- 23 000 -	- 1 500 -
- 1899	- 27 000 -	- 1 500 -
- 1900	- 28 000 -	- 2 500 -

Arbeidsstyrken har Sommer som Vinter jevnlig været 16—20 Mand.

6. Fabrik- og Industrianlæg.

Ifølge indhentede Opgaver fra Lensmændene var der ved Udgangen af 1900 følgende industrielle Anlæg i Drift i Distriktet:

2 Brændevinsbrænderier og Malterier,
15 Dampsage og Høvlerier; desuden er der opgivet 26 andre Sagbrug, hvoraf flere forbundet med Møllebrug og 1 med Tøndefabrik,
29 Møllebrug,
11 Teglværk og Kalkbrænderier,
1 Uldvarefabrik,

1 Uldspinderi og -væveri,
1 Dampfarveri,
2 Træsliberier,
2 Snedkerfabriker,
1 Vognfabrik,
1 Metalværksted,
1 Orgelfabrik,
3 Torvstrøfabriker (de under Skogdrift nævnte),
1 Trandamperi.

Over Brændevins- og Malttilvirkningen samt Maisforbruget ved Brændevinstilvirkningen i Tidsrummet 1896—1900 har Revisionsdepartementet meddelt følgende Opgave:

Liter Brændevin:

		1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Tilsammen 1896—1900.
Stjørdalens	Brænderi	125 923	175 169	252 257	208 522	157 721	919 592
Sundnes	Do.	68 705	72 173	115 093	79 240	78 675	413 886
	Tilsammen	194 628	247 342	367 350	287 762	236 396	1 333 478

Kilogram Malt:

		1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Tilsammen 1896—1900.
Stjørdalens	Brænderi	62 081	69 032	88 572	74 113	58 301	352 099
Sundnes	Do.	28 145	30 400	52 012	35 543	44 002	190 102
	Tilsammen	90 226	99 432	140 584	109 656	102 303	542 201

Kilogram Mais:

		1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Tilsammen 1896—1900.
Stjørdalens	Brænderi	56 647	236 504	492 303	530 000	210 222	1 525 676
Sundnes	Do.	0	11 135	178 376	144 067	0	333 578
	Tilsammen	56 647	247 639	670 679	674 067	210 222	1 859 254

Efter den officielle Statistik var der i 1900 beskjæftiget 1 578 Arbeidere ved Fabrikanlæg inden Amtet.

7. Forskjellige Næringer.

Antallet af Landhandlere var ved Udgangen af 1900 steget fra 232 i 1895 til 261. Forøgelsen falder paa Stjør- og Værdalen Fogderi med 22 og Namdalen Fogderi med 8, medens Antallet i Inderøen Fogderi er gaaet ned med 1.

Antallet i 1900 er saaledes fordelt paa Fogderierne:

i Stjør- og Værdalen	114
- Inderøen	53
- Namdalen	94

Ved Udgangen af Femaaret fandtes i Amtet 10 Forbrugsforeninger med et samlet Medlemsantal af 1 574 og en Omsætning for Aar 1900 af ca. 457 000 Kr. Ved Udløbet af forrige Periode var Antallet 14.

Noget Brændevins- eller Ølsamlag fandtes ikke i Amtets Landdistrikt. Rettigheder til Øludskjænkning til Reisende og faste Gjæster indehavdes i 1900 af 26 Personer.

Over de i Amtets Landdistrikt i Femaaret 1896—1900 hjemmehørende Fartøier hidsættes en af Det statistiske Centralbureau meddelt Opgave:

	Dampfartøier.				Seilfartøier.		
Ved Udgangen af	Antal.	Ton.		Bemanding.	Antal.	Ton.	Bemanding.
		Netto.	Brutto.				
1896	-	-	-	-	157	5 953	571
1897	1	21	-	5	158	5 043	578
1898	3	114	-	14	165	5 323	605
1899	4	164	361	29	159	5 323	596
1900	4	164	361	29	148	4 956	562

Ved Udgangen af forrige Femaar bestod Handelsflaaden blot af Seilfartøier i et Antal af 159 med en Tonnage af 5 057 Ton og en Bemanding af 580.

Dampskibsfarten paa Trondhjemsfjorden har foregaaet ved Indherreds forenede Dampskibsselskabers Skibe, der ogsaa har besørget Dampskibsforbindelse mellem Namsos og Trondhjem. Desuden har endel Lokalskibe været i Fart paa Trondhjemsfjorden. Trafiken i Namdalsfjordene og Foldenfjorden har været besørget af Namdalens Aktiedampskibsselskabs Skib «Herlaug». For denne Dampskibsfart har Selskabet som tidligere nydt Statsbidrag. Indherreds Dampskibsselskab har nydt Statsbidrag til Fart med Postbefordring paa Verrasundet.

Noget Skibsbyggeri er ikke foregaaet i Femaaret.

Endel Baade bygges i Beitstaden; men noget Anlæg for Baadbyggeri findes ikke.

Haandværksdriften kan i det store og hele ikke siges at have gjort nogen Fremgang i Femaaret, om end der i enkelte Distrikter spores nogen saadan. Fra endel Distrikter foregaar lidt Salg af færdige Klæder og Skotøi til Nordland, Tromsø og Finmarken, hvorhos der ogsaa fra et Par Distrikter sælges lidt Bødkerarbeider og Kjøretøier.

Ogsaa Husfliden staar fremdeles tilbage. Til Levanger Husflidsskole har der aarlig været bevilget af Amtskassen 200 Kr., ligesom Bidrag har været tilstaaet Selskabet «Norsk Husflids Venner», der har foranstaltet afholdt Husflidskurser i Amtet. De to sidste Aar har der desuden med Amtsbidrag været afholdt Husflidskurser i Stenkjær ved to Lærerinder i Haandgjerning.

En af Grundene til Husflidens og Smaaindustriens ringe Fremgang kan maaske søges i den stærke Efterspørgsel efter Arbeidsfolk, saa der liden Tid bliver tilovers til Husflidsarbeidet.

Næsten enhver Fiskeret i de større Elve og en stor Del Elgvald er bortforpagtet til Udlændinger, væsentlig Engelskmænd, hvorfor disse Rettigheder for vedkommende Eiere er en ret god Indtægtskilde.

I Femaaret er der fældet følgende Antal Elgsdyr:

Aar.	Okser.	Kjør.	Tilsammen.
1896	120	158	278
1897	163	133	296
1898	151	144	295
1899	148	105	253
1900	97	95	192

Over Antallet af fældede Rovdyr og Rovfugle i 1896—1900 hidsættes følgende Opgave:

Fogderier.	Bjørne.	Ulve.	Jerve.	Gauper.	Ræve.	Ørne.	Hønsehøge.
Stjør- og Værdalen	-	12	7	26	598	7	463
Inderøen	6	4	7	26	493	3	333
Namdalen	9	19	28	29	1 310	404	469
Amtet	15	35	42	81	2 401	414	1 265

Efter den nye Jagtlovs Ikrafttræden — 1 Juli 1900 — er der fældet og udbetalt Præmie for følgende tidligere ikke præmieværdige Rovdyr:

Fogderier.	Maar.	Oter.	Falke.	Spurvehøge.	Hubro.	Lom.
Stjør- og Værdalen	9	7	1	59	6	67
Inderøen	15	7	6	34	3	40
Namdalen	32	56	10	114	4	155
Amtet	56	70	17	207	13	262

Nogen Turisttrafik af Betydning har ikke foregaaet i Distriktet.

8. Om den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Endskjønt Næringsveiene i det store og hele i Femaarsperioden har været i Fremgang, antages dog Distriktets økonomiske Evne ikke at være synderlig øget. Som det af efterstaaende Opgaver sees, er nemlig Pantegjælden betydelig forøget. Den væsentlige Grund hertil er, som tidligere nævnt, de mindre gode Aaringer i de 3 sidste Aar af Perioden.

Efter de meddelte Opgaver over de i 1896—1900 thinglæste og aflæste Pantedokumenter, afholdte Udpantninger, Eksekutioner og Tvangsauktioner hidsættes følgende Tabeller:

Fogderier.	Thinglæste Dokumenter.		Aflæste Dokumenter.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
Stjør- og Værdalen	1 182	3 892 373	796	1 725 350
Inderøen	863	2 280 512	591	1 072 762
Namdalen	1 303	1 836 377	582	923 226
Tilsammen	3 348	8 009 262	1 969	3 721 338
De tilsvarende Beløb var i forrige Termin	3 456	5 902 123	1 783	3 505 487

I denne Opgave er medregnet Panteheftelser i Skibe, hvoraf der er thinglæst:

i Stjør- og Værdalen	1	til Beløb Kr.	10 000
- Inderøen	11	- — -	38 366
- Namdalen	29	- — -	62 703

og aflæst:

i Inderøen	4	til Beløb Kr.	4 134
- Namdalen	8	- — -	37 781

Fogderier.	Afholdte Eksekutioner og Udpantninger.		Afholdte Tvangsauktioner over fast Gods og Løsøre.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
Stjør- og Værdalen	7 612	294 909	55	93 488
Inderøen	4 138	239 144	79	90 069
Namdalen	7 776	245 254	128	84 813
Tilsammen	19 526	779 307	262	268 370
De tilsvarende Beløb for forrige Femaar	23 682	1 047 543	447	437 764

Over Skatydernes samlede Formue og Indtægt m. m. hidsættes en efter den officielle Statistik udarbeidet Oversigt:

Aar.	Antal Skatydere.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Skat paa 1 000 Kr. Formue.	Skat paa 100 Kr. Indtægt.	Samlet Skat.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896	24 163	38 749 000	8 866 000	4 037 000	1.99	7.11	364 100
1897	24 512	38 970 000	9 073 000	4 036 000	1.93	6.94	355 377
1898	25 107	40 336 000	9 429 000	4 191 000	2.12	7.11	383 604
1899	25 698	41 615 000	9 882 000	4 435 000	2.14	7.22	409 255
1900	25 921	44 103 000	10 265 000	4 673 000	2.17	7.31	437 582

Efter et ved Amtskontoret udarbeidet Sammendrag af Amtets Skatteligninger var af Skatyderne i Aaret 1900 22.6 Pct.: Gaardbrugere, 40 Pct.: Kaarfolk, Husmænd, Inderster og Arbeidere, 28.1 Pct.: Tjenere og Resten, 9.3 Pct.: Embeds- og Bestillingsmænd, Handelsmænd o. l. samt Haandværkere i selvstændig Stilling.

Den gjennemsnitlige antagne Indtægt samme Aar udgjorde pr. Skatyder ca. 400 Kroner og for hver Gaardbruger ca. 681 Kroner.

Siden Udløbet af forrige Femaarsperiode er der oprettet 3 nye Sparebanker. Disses Antal udgjorde ved Udgangen af 1900: 23.

Efter de af Det statistiske Centralbureau udgivne Beretninger om Sparebankerne hidsættes her en Oversigt over deres Virksomhed i 1896—1900, forsaavidt dette Amt angaar:

Aar.	Antal.	Samlet Forvaltnings-kapital.	Sparebankernes samlede Formue.	Samlet Indtægt.	Antal Indskydere.	Indskud.	Udlaan.
		Kr.	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.
1896	20	9 914 375	1 118 394	434 692	20 177	8 773 028	8 596 686
1897	21	10 836 618	1 174 656	471 836	20 897	9 618 551	9 061 099
1898	22	11 732 037	1 251 364	496 115	22 568	10 436 738	10 076 062
1899	23	12 297 933	1 310 044	571 576	23 656	10 956 440	10 529 183
1900	23	12 682 848	1 345 177	642 092	24 004	11 261 372	11 025 352
Gjennemsnitlig for 1896—1900		11 492 762	1 239 927	523 262	22 260	10 209 226	9 857 676
Gjennemsnitlig for 1891—1895		8 726 697	1 003 941	401 974	18 594	7 686 356	8 048 510

Af de opførte Udlaan udgjør:

Aar.	Udlaan mod Pant i fast Eiendom.	Udlaan mod Vexel-obligation.	Udlaan mod Vexler.	Andre Udlaan.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896	3 004 242	5 443 404	60 762	88 278	8 596 686
1897	3 320 302	5 570 830	91 858	78 109	9 061 099
1898	3 771 899	6 002 922	242 183	59 058	10 076 062
1899	3 950 833	6 306 902	221 929	49 519	10 529 183
1900	4 049 354	6 635 430	303 350	37 218	11 025 352
Gjennemsnitlig for 1896—1900	3 619 326	5 991 898	183 082	62 436	9 857 676
Gjennemsnitlig for 1891—1895	2 614 822	5 352 090	22 014	59 585	8 048 510

Af Forsikringsindretninger var der i 1900 i Virksomhed:

21 Brandforsikringsforeninger med en Forsikringssum pr. $^{31}/_{12}$ 1900 stor 40 892 805 Kroner.

9 Kreaturforsikringsindretninger med Forsikringssum pr. 31/12 1900 stor 667 260 Kroner, foruden 2 Foreninger, i hvilke Forsikringssum paa Forhaand ikke fastsættes.

2 Assuranceforeninger for Fartøier med Forsikringssum 274 191 Kroner.

Ved Udgangen af 1900 udgjorde Tjenerlønningerne og Arbeidspriserne ifølge de af Lensmændene meddelte Opgaver:

Tjeneres Aarsløn i Penge:

Tjenestegutter	fra Kr.	100.00	til Kr.	350.00
Tjenestepiger	- -	60.00	- -	130.00

I Amtet gjennemsnitlig 220 Kr. for Tjenestegutter og 90 Kr. for Tjenestepiger.

Den samlede Aarsløn, naar Værdien af Kost, Hus og Klæder tages i Betragtning, udgjør gjennemsnitlig 420 Kr. for Tjenestegutter og 260 Kr. for Tjenestepiger.

Dagløn for Husmænd (Pligtarbeide):

Paa egen Kost, Sommer	fra Kr.	1.20	til Kr.	2.80
Vinter	- -	0.93	- -	1.80
- Husbondens Kost, Sommer	- -	0.40	- -	2.00
Vinter	- -	0.27	- -	1.00

Dagløn for Dagarbeidere:

Mænd paa egen Kost, Sommer	- -	1.60	- -	3.00
Vinter	- -	1.20	- -	2.30
- Husbondens Kost, Sommer	- -	1.00	- -	2.00
Vinter	- -	0.60	- -	1.50
Kvinder paa egen Kost, Sommer	- -	1.00	- -	1.80
Vinter	- -	0.80	- -	1.20
- Husbondens Kost, Sommer	- -	0.60	- -	1.10
Vinter	- -	0.40	- -	0.80
Dagløn for Tømmerhuggere	- -	2.00	- -	3.40
- Tømmerkjørere med Hest	- -	4.00	- -	6.80
- Do. uden Hest	- -	1.80	- -	3.00
- Elveflødere	- -	2.00	- -	4.00
- Lænsearbeidere	- -	2.00	- -	6.00
- Bergværksarbeidere	- -	1.50	- -	3.50
- Tegl- og Kalkværksarbeidere	- -	2.00	- -	3.00
- Spinderi- og Væveriarbeidere, Mænd	- -	2.20	- -	2.50
- Do. Kvinder	- -	1.25	- -	1.50
- Træsliberiarbeidere	- -	2.00	- -	2.75
- Sagbrugs- og Høvleriarbeidere	- -	2.00	- -	3.50
- Hustømmermænd	- -	2.10	- -	3.50
- Brænderiarbeidere	- -	2.00	- -	2.20
- Møllearbeidere	- -	2.00	- -	3.00
- Veiarbeidere	- -	2.50	- -	3.00

Sammenlignet med den i forrige Femaarsberetning meddelte Opgave udviser baade Tjenerlønningerne og Arbeidspriserne i foranstaaende Oversigt en tildels betydelig Stigning.

I Femaaret er der udfærdiget 426 Resolutioner for Bidrag til Børn, hvis Forældre ikke har indgaaet Ægteskab med hinanden, og til Hustru og Ægtebørn. Antallet var i forrige Periode 317.

Paa Amtets Sygehuse ved Levanger og Namsos har i 1896—1900 været behandlet 3 124 Patienter med et samlet Antal Liggedage af 121 187. I forrige Femaar behandledes 2 546 Patienter og det samlede Antal Liggedage var 106 608.

Amtskassens Tilskud til disse Sygehuses Drift har i Femaaret udgjort:

til Indherreds Sygehus	Kr.	58 189
- Namdalens Do.	-	66 468
Tilsammen	Kr.	124 657,

hvilket udgjør gjennemsnitlig Kr. 24 931 pr. Aar.

Det gjennemsnitlige Tilskud pr. Aar i forrige Femaar var Kr. 17 576.

Den store Forøgelse i det aarlige Tilskud skyldes — foruden det større Belæg af Patienter — væsentlig, at der ved begge Sygehuse er foretaget større Reparationer og Udbedringer, og at Udgifterne ved Opførelse og Indredning af et Epidemilazaret ved Namdalens Sygehus — kostende ca. 9 500 Kroner — er medtaget i ovennævnte Tilskud.

Amtskommunens Udgifter til Sundheds- og Medicinalvæsenet iøvrigt, heri ikke medregnet Udgifter ved Sindssyges Forpleining og til Jordmor- og Vakcinationsvæsenet, udgjorde i Femaaret tilsammen Kr. 13 718 eller gjennemsnitlig ca. Kr. 2 744 pr. Aar.

Antallet af Sindssyge forpleiet med Stats- og Amtsbidrag har gjennemgaaende været lidt høiere i denne end i forrige Periode.

Udgifterne ved deres Forpleining har udgjort:

i 1896	for	193	Sindssyge	Kr.	11 148
- 1897	-	189	—	-	10 926
- 1898	-	199	—	-	11 813
- 1899	-	201	—	-	12 429
- 1900	-	210	—	-	12 549

Til Løn til Amtslægen og Skyds- og Kostgodtgjørelse til denne og Distriktslægerne for Reiser i Anledning af Sindssyges Antagelse og Behandling er der medgaaet mellem 1 400 og 1 600 Kroner aarlig.

Til Ophold og Beklædning m. v. for Døve, Blinde og Aandssvage ved Undervisningsanstalter medgik:

i 1896	for 42	Børn	ca. Kr. 8 440
- 1897	- 39	—	- - 8 345
- 1898	- 36	—	- - 7 530
- 1899	- 31	—	- - 5 970
- 1900	- 36	—	- - 6 515

Sundhedstilstanden har i det hele været tilfredsstillende. Kighoste, Tyfoidfeber, Mæslinger og Influenza optraadte tildels som mere udbredte Epidemier. Lungetuberkulosen er fremdeles i Tiltagende. De fleste Dødsfald skyldes næst efter Alderdomssvaghed Tuberkulosen.

Foruden de inden Amtet ansatte Distriktslæger og Sygehuslægerne praktiserede der i Femaaret 10—11 Kommunelæger og 4—5 andre Læger.

I hver af Amtets Byer har praktiseret en Tandlæge.

Til Bestridelse af Amtskommunens Udgifter udlignedes pr. Skyldmark i 1896 Kr. 5.00, i 1897 Kr. 5.00, i 1898 Kr. 5.00, i 1899 Kr. 6.00 og i 1900 Kr. 6.00.

Amtskommunens Status udviste:

	pr. 31/12 1895:	pr. 31/12 1900:
Aktiva:		
Fængselsbygninger	Kr. 136 260.00	Kr. 84 770.00
Sygehuse	- 165 800.00	- 217 620.00
Færgemandshuse	- 2 110.00	- 2 110.00
Aktier i Namdalens Dampskibsselskab	- 15 000.00	- 15 000.00
Skolegaarden Mære	- 100 000.00	- 132 632.83
	Kr. 419 170.00	Kr. 452 132.83
Passiva:		
Laan	- 55 000.00	- 321 000.00
Restpantegjæld paa Mære Skolegaard		- 12 268.38
	Kr. 55 000.00	Kr. 333 268.38
Formue	- 364 170.00	- 118 864.45

Ovenstaaende Sammenligning viser en betydelig Nedgang i Amtskommunens Formue. Den skyldes de i Anledning af Jernbanebygningen optagne Laan.

Til Amtsskolekassen har der i Femaaret 1896—1900 været udlignet gjennemsnitlig Kr. 11 298.65 pr. Aar eller henholdsvis 15, 14, 15, 15½ og 15¾ Øre pr. Individ af Amtets Landdistrikts Folketal. Hertil er ydet 3-dobbelt Statsbidrag af Udligningen indtil 15 Øre og det dobbelte af Udligningen over 15 Øre.

Amtsskolekassen har bidraget mellem 10 og 12 000 Kr. aarlig til Opførelse af Skolehuse, 2 000—2 500 Kr. til Fortsættelsesskoler og 500—700 Kr. aarlig til Arbeidsskoler.

De to første Aar har der i de forskjellige Dele af Distriktet virket 2, de 3 sidste Aar 3, med Amtsbidrag understøttede Folkehøiskoler, hvoraf den ene i 1900 overgik til fast Folkehøiskole paa Sund i Inderøen.

Folkebogsamlingernes Antal var ved Udgangen af 1900 ca. 50, hvoraf de fleste aarlig har nydt Statsbidrag.

Ved Udgangen af Femaaret fandtes i Distriktet — Byerne medregnede — følgende Skydsstationer:

Fogderier.	Tilsigelsesstationer for			Faste Stationer for			Fast Station for Landskyds og Tilsigelsesstation for Baadskyds.
	Landskyds alene.	Baadskyds alene.	Land- og Baadskyds.	Landskyds alene.	Baadskyds alene.	Land- og Baadskyds.	
Stjør- og Værdalen...	-	-	3	19	-	-	1
Inderøen.....	1	-	1	14	-	4	-
Namdalen.....	1	3	18	15	2	4	-
Tilsammen	2	3	22	48	2	8	1

Til Veivæsenet er i Femaarsperioden bevilget af Amtskassen tilsammen ca. Kr. 239 000, hvoraf

som Bidrag til Anlæg og Omlægning af Hovedveie og Broer derpaa.	Kr.	74 000
- - - Vedligehold af Hovedveie og Broer derpaa	-	100 300
- - - Anlæg eller Omlægning af Bygdeveie og til Opførelse af Broer	-	35 000
- - - Færgevæsenet	-	7 800
- - - Administrationsudgifter m. v.	-	21 900

Følgende Hovedveianlæg har i Femaaret været under Arbeide:

1. Broanlæg og Veiudbedringer gjennem Trones i Grong.
2. Veiomlægning Hell—Elverumsmo.
3. Aasen Kirke—Hoplen Kai.
4. Veiomlægning Bjerkan (Halsøen)—Breidablik.
5. Broanlæg over Namsen ved Medjaa.

De i Femaaret nyanlagte Veies Længde udgjør 37.8 km.; der er omlagt en samlet Veilængde af 67 km.

Ved Udgangen af 1900 udgjorde den samlede Veilængde af de offentlige Veie:

		Hovedveie.	Bygdeveie.	Tilsammen.	Rideveie.
i Stjør- og Værdalen	Fogderi.....	213 km.	479 km.	692 km.	75 km.
- Inderøen	Do.	169 -	565 -	734 -	10 -
- Namdalen	Do.	213 -	542 -	755 -	- -
	Amtet	595 km.	1 586 km.	2 181 km.	85 km.

Arbeidet med Jernbaneanlægget Hell—Sunde blev paabegyndt i Juni 1898, og var det efter den oprindelige Arbeidsplan Forudsætningen, at den hele Banedel skulde være færdigbygget i Aaret 1904. Efterat Aabningen af den første Del af Anlægget, nemlig Strækningen Hell—Levanger, som fra først af var tænkt at skulle kunne finde Sted i 1901, var bleven udsat et Aar, er der neppe nogen Sandsynlighed for, at Anlægget i sin Helhed vil kunne aabnes før tidligst i 1905. Denne Forhaling af Anlæggets Tilendebringelse skyldes væsentlig den Omstændighed, at Statsmyndighederne af Hensyn til Landets finantsielle Stilling har været nødt til i adskillig Udstrækning at reducere de tidligere forudsatte aarlige Bevilgninger til Jernbanebygningen, hvortil kommer, at uforudseede Vanskeligheder ved dette Anlæg — Synkninger og Udglidninger af Grunden, særlig i Aasen — ogsaa antages at have bidraget til Arbeidets Forsinkelse.

I Femaaret er Amtets Telefonnet bleven yderligere udvidet og af særlig Betydning er Anlægget af Rigstelefon mellem Trondhjem—Levanger—Stenkjær—Namsos med flere Sidelinier.

Nordre Trondhjems Amt, 30 Juni 1902.

H. B. Guldahl,
kst.

B. Byerne.

Beretning
om Kjøbstaden Levangers økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

Kjøbstadens Handelsvirksomhed i Femaarsperioden har, uagtet Oplandet led under daarlige Aaringer, vist ikke ringe Fremgang. Aarsagen hertil maa for en væsentlig Del søges i det ved Periodens Begyndelse igangsatte Jernbanearbeide, ligesom ogsaa den efter den store Ildebrand i 1897 følgende livlige Byggevirksomhed, med let Adgang til god Fortjeneste for den arbeidende Klasse, var medvirkende dertil.

Byens Folkemængde, som ved Udgangen af 1895 ansloges til ca. 1 000 Personer, var ifølge en pr. 31 December 1898 foretagen Tælling steget til 1 350 og ved Periodens Slutning til 1 542 Personer.

Byens industrielle Virksomhed har ogsaa vist nogen Fremgang i Femaaret. J. L. Eides Fabrik (Dampfarveri, Uldspinderi og Væveri) har været under stadig Udvikling, ligesaa A. Holms Maskinværksted og Metalstøberi. Af nye Anlæg er i Perioden tilkommet en Potetesmel- og Glycosefabrik, i hvilken en forholdsvis betydelig Kapital er nedlagt. Fabrikens Virksomhed har dog i de første Aar været noget hemmet ved en delvis mislykket Poteteshøst, ligesom den har lidt under daarlige Konjunkturer.

Af anden industriel og Haandværksvirksomhed fortjener at nævnes Isachsen & Renbjørs Harmoniumsfabrik, hvis Arbeider vinder stigende Anerkjendelse.

Sivertsen & Co.s samt J. P. Bambergs Kaffetilsætningsfabriker har for nogen Del tabt det betydelige Marked, som de havde i Nordland, idet lignende Fabriker der er oprettede.

P. Føllings Garveribedrift er noget udvidet og derhos blevet forenet med en gros-Handel i Læder, Skomagerartikler og færdigt Skotøi.

Den i forrige Beretning nævnte Syrstads Virksomhed med Forarbeidelse af Taarnuhre er ophørt ved Indehaverens Død.

Dampskibstrafiken er i Perioden betydelig udvidet med lettere Kommunikation mellem Byen og omliggende Distrikter. Af de 6 Dampskibe, som underholder denne Fart, er det ene hjemmehørende i Kjøbstaden.

Byens Folkeskole har i Femaaret erholdt eget Lokale, idet Middelskolens Bygning ved Ombygning og ved betydelig Nybygning er sat istand til at optage begge Skoler. Efter Forandringen har Skolerne faaet tidsmæssige og vel udstyrede Lokaler. Begges Elevantal har været stadig stigende.

Det i 1894 stiftede Levanger Arbeidersamfund er fremdeles i Virksomhed og havde ved Udgangen af 1900 93 Medlemmer. Haandværkerforeningen havde ved Periodens Udgang 10 Medlemmer. Dens Sygekasse bestaar fremdeles.

Nogen Forening af Handlende, Skippere, Sjømænd eller lignende findes ikke, heller ikke nogen Forbrugsforening.

Et Træplantningsselskab for Byen og Omegn stiftedes i 1899.

Kjøbstadens Skatteligning viser følgende Ansættelser:

Aar.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Antal Skatydere.	Udlignings-sum.
	Kr.	Kr.	Kr.		Kr.
1896	1 074 200	286 600	123 905	283	13 000
1897	1 099 400	313 730	129 536	353	15 000
1898	1 059 200	333 160	138 952	372	17 000
1899	974 500	401 935	157 177	447	19 500
1900	1 072 000	437 885	163 627	470	21 500

Skatteprocenten for Indtægt steg fra 7.4 i 1896 til 9.3 i 1900. Paa faste Eiendommes Værdi udlignedes Kr. 2.00 pro Mille, paa Formue fra Kr. 1.30 i 1896 til Kr. 1.50 pro Mille i 1900.

I Femaarsperioden afholdtes 24 Exekutioner for et samlet Beløb Kr. 25 107.68.

I 1898 optoges — for en større Del til Konvertering af ældre Gjæld — et 4 Pct.s i 40 Aar amortisabelt Kommuneobligationslaan paa Kr. 200 000.00.

I Perioden er udført ikke faa, delvis betydelige Arbeider for Kommunens Regning. Saaledes blev i 1896 — til Regulering af Strømforholdene i Sundet — fuldført et større Jettéanlæg og — til Forbedring af Byens Havneforhold — en omfattende Opmudring af Seilløbet og den indre Havn.

Vandværkets øvre Dam er i Perioden bleven udvidet ved 1.25 Meters Forhøielse af Dæmningen.

Brandtelegraf med automatisk virkende Opringning til de faste Brandmandskaber er bleven opsat, og Telefon er anlagt fra Byen til Opsynsmanden ved Vanddammene. Brandvæsenet er derhos sat under kyndig Ledelse af en Stadsingeniør, der ogsaa forestaar Vandværkets, Vei- og Kloakvæsenets Anliggender.

I Perioden er Haakon den Godes Gade, Sverres Gade og Torvgaden delvis oparbeidede.

Kloakanlæg paabegyndtes i Perioden og har senere været fortsat; for den største Del af Byen er nu Kloaker lagt.

Den ovenfor nævnte Ildsvaade, som overgik Byen 26 Mai 1897, lagde 104 af dens 133 Huse, deriblandt Kirken, Seminarbygningen og Distriktsfængslet, i Aske. De nedbrændte Huse repræsenterede Kr. 1 099 590.00 af Byens samlede Forsikringssum Kr. 1 407 580.00.

Byen reiste sig imidlertid hurtig og havde ved Periodens Udgang 156 Huse med samlet Forsikringssum Kr. 2 580 660.00.

Sommeren 1900 lagdes Grundstenen til den nye Stenkirke; Arbeidet med dens Opførelse vil være tilendebragt i den nærmeste Fremtid.

Af de efter Branden opførte Bygninger fortjener Lærerskolens (Seminarets) at nævnes som en Bygning, der er bemærkningsværdig saavel ved Udstyr som ved en for dens Øiemed fortrinlig Anordning.

For Kommunens Regning er efter Branden opført, foruden de før nævnte Skolebygninger, ny Brandstation, et Hjælpefængsel med Retslokale og Bolig for Arrestforvarer, et Gamlehjem, en Kai og et Slagtehus, hvorhos er indkjøbt en Søbod. De kommunale Bygningers Forsikringssum udgjør tilsammen Kr. 162 100.00. Hertil vil for Kirken, som eies af Levanger By og Herred i Forening, komme noget over Kr. 100 000.00.

I 1900 blev den paa den anden Side af Sundet liggende «Støpshaug» med tilliggende ca. 25 Maal Jord indkjøbt af Byen.

Sundhedstilstanden har i Perioden været god. Ligesaa Ædruelighedstilstanden. Til Modarbeidelse af Drukkenskab er ydet virksomt Arbeide af Byens Afholdskorporationer (1 Totalafholdsforening, 2 Goodtemplarloger, 1 Barneloge).

Byens Brændevinssamlag nedvoteredes i 1896. Senere oprettedes et Øl- og Vinsamlag med 1 Udsalgs- og 1 Udskjænkningssted.

Indskrænket Udskjænkningsret har været tildelt 3 Personer.

Levanger, 29 August 1902.

Chr. Lunde.

Beretning
om Ladestedet Stenkjærs økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

1. Handelen.

I det hele taget er der i Handelsforholdene ikke indtraadt nogen nævneværdig Forandring i Femaaret, hvortil de variable og for det meste mindre heldige Aaringer for Landmanden selvfølgelig har været væsentlig medvirkende. Forøvrigt kan jeg henholde mig til, hvad jeg har anført i min forrige Femaarsberetning, idet bemærkes, at Forretningerne paa Nordland maaske har været noget mindre end før. Over det indenfor Ladestedets Havneterritorium beliggende Nordsjø Brug er der eksporteret en betydelig Mængde Træmasse fra det i Egge beliggende By Brug, ligesom ogsaa endel er sendt over Stenkjær, især i Begyndelsen, forinden By Brug anlagde en Tougbane fra Bruget til Nordsjø Brug.

Toldintraderne har i Femaaret udgjort Kr. 140 416.00, hvoraf for Udgaaende Kr. 9 046.00, og Antallet af ind- og udklarerede Fartøier respektive 1 830 og 1 872, altsaa ganske betydeligt mere end fra forrige Beretning.

2. Skibsfarten

har foregaaet som tidligere med Jægtfartøier i indenrigsk Fart. Dampskibsflaaden er i Løbet af Femaaret bleven forøget med et Dampskib, «Otto Sverdrup», og har besørget Farten paa Trondhjems- og Beitstadfjorden.

Ved Slutningen af Aaret 1900 var hjemmehørende i Stenkjær 15 Jægter med en samlet Drægtighed af 728 Ton, altsaa noget mindre end ved Udgangen af 1895. Seilskibsfarten har ogsaa i denne Periode for det meste lidt under Trykket af lave Fragter.

3. Haandværksdriften.

For dennes Vedkommende kan jeg henholde mig til min forrige Beretning. Antallet af Haandværkere beløb sig ved Udgangen af 1900 til 82, hvoraf 7 Bagere, 5 Malere, 5 Murere, 10 Skomagere, 10 Skræddere, 4 Smede, 10 Snedkere, 3 Slagtere, 3 Urmagere og 1 Skibsbygmester.

4. Fabrikdriften.

Heller ikke heri er foregaaet nogen nævneværdig Forandring. Foruden de i forrige Beretning omhandlede industrielle Anlæg er der tilkommet et mindre saadant under Navn af «Sunnan Træforædlingssamlag».

5. Skibsbyggeri.

I Femaarsperioden er nybygget 5 Jægtfartøier og repareret 33 for Regning dels indenbys- og dels udenbysboende. Forøvrigt af liden Betydning for Stedet.

6. Jordbrug.

Hvad herom er anført i min forrige Beretning gjælder fremdeles.

7. Ladestedets Tilstand iøvrigt.

Forsaavidt angaar de kommunale Institutioner, er heri ingen Forandring indtraadt. For Skolernes Vedkommende er heller ingen Forandring indtraadt. Søgningen til Middelskolen har været noget variabel, men vil vistnok nu blive større.

Stenkjær Arbeidersamfund havde ved Udgangen af 1900 et Medlemsantal af 243, der samtlige var Medlemmer af Samfundets Sygekasse, der eiede Kr. 4 309.00. Understøttelseskassen talte 38 Medlemmer og havde en Beholdning af Kr. 1 442.00. Bygningen med Inventar havde en Værdi af Kr. 20 000.00, hvorpaa kun skyldes Kr. 4 600.00, efterat Reparationer og Udgifter til Beløb Kr. 1 493.00 var betalt. Bibliotheket har været i stadig Fremgang. Samfundets Pensionskasse eiede Kr. 1 526.00.

Forøvrigt virker her 2 Goodtemplarloger.

Antallet af afsendte Telegrammer har udgjort 21 756 med en Indtægt af Kr. 16 038.00 — altsaa noget mere end i forrige Femaar. Antallet af ankomne Telegrammer beløb sig til 20 651, altsaa ogsaa en Forøgelse mod i 1891—1895.

Ladestedet staar nu i den mest udstrakte Telefonforbindelse, specielt efter Oprettelse af Rigstelefonen.

Hvad Brandvæsenet angaar, er heri ikke indtraadt nogen Forandring siden min forrige Beretning.

Ved Udgangen af 1900 fandtes i Ladestedet 300 Husnumere mod 280 ved Udgangen af 1895. Af disse 300 var 266 forsikrede i Landets almindelige Brandforsikringsindretning til et samlet Beløb af Kr. 3 485 965.00 og med en Kontingent af Kr. 8 157.52 for 2det Halvaar 1900. Af Byens 300 Huse nedbrændte 15 August 1900 ca. 60, hvoraf 55 var assureret i Landets almindelige Brandforsikringsindretning for Kr. 744 680.00 med Kontingent Kr. 1 700.82.

Skatteligningen for 1900 udviser

en antagen Formue af . . . . . Kr. 1 620 500.00
og - — Næring - . . . . . - 567 970.00
imod ved Udgangen af 1895 henholdsvis af Kr. 1 393 700.00 og Kr. 492 630.00.

Af Bankinstituter fandtes de samme som i min forrige Beretning omhandlet:

Stod & Stenkjær Sparebank	med Forvaltningskapital	Kr. 2 225 627.06,	Formue Kr.	205 499.73
Sparbu og Egge —	- —«—	- 432 725.35,	– -	25 819.16
Indherreds Kreditbank	- —«—	- 1 823 458.22	(Reservef. -	50 553.47)
Stenkjær Privatbank	- —«—	- 184 493.89	(— -	3 486.35)

Ovenstaaende Tal for Bankerne er pr. 31 December 1900.

Foruden de ved forrige Beretnings Afgivelse omhandlede 2 Legater, nemlig «Ole Halvorsens Legat» og «Ole Flekstads Legat», er i 1900 oprettet et tredie Legat ved Navn «Fru Dagny Sveaas's Legat» paa Kr. 5 000.00, hvis Renter uddeles hver 26 Juli. Uddelingen af «Ole Flekstads Legat» tog sin Begyndelse i 1896 ved Aarets Slutning og uddeles $^3/_4$ Del af Legatets Renter hvert Aar. Ved Udgangen af 1900 udgjorde de to førstnævnte Legaters Formue henholdsvis Kr. 6 240.00 og Kr. 57 917.00.

Pressen har været repræsenteret af 3 Aviser, nemlig et moderat konservativt Organ, «Stenkjær Avis», og de 2 liberale Organer «Indherredsposten» og «Indtrøndelagen», hvilket sidste under Navn af «Mjølner» begyndte at udkomme i 1897 som Landmandsblad. Alle 3 Aviser har sit eget Trykkeri.

Hvad angaar Kommunens Eiendomme, tillader jeg mig at henvise til min forrige Beretning og det der anførte. Kommunens Gjæld, udenfor hvad der skyldtes paa Stenkjærgaarden og Søndre Egge, udgjorde ved Udgangen af 1900 Kr. 82 000.00.

Den 15 August 1900 overgik der Byen en større Ildebrand, hvorved en 60 Huse nedbrændte. Den Mængde Grus, som derved blev disponibel, anvendtes til at opføre en Kai paa Sydsiden af Byen ret ud for Torvgaden. Andre Arbeider i og ved Havnen har ikke været foretaget i Perioden uden nogen mindre Mudring hist og her.

At Ladestedet, tiltrods for de variable, for det meste mindre gode Aaringer i Femaarsperioden og som en væsentlig Følge deraf mindre gode Tider, ikke har været ganske uden Fremgang, kan man vel sige — noget, hvorpaa den antagne forøgede Formue og Næring ogsaa synes at tyde. Fattigbudgettet, der ved Udgangen af 1895 udgjorde Kr. 10 057.00, opgjordes for 1900 med Kr. 11 450.00.

Sædelighedstilstanden, Ædrueligheden og Moralen i det hele maa vel kunne betegnes som før. I denne Forbindelse skal jeg anføre, at det herværende Brændevinsbolag blev nedstemt fra 1 Januar 1900.

Den foran omhandlede Ildebrand, der overgik Stedet den 15 August 1900, kan i sine Følger ikke faa nogen egentlig Indflydelse ligeoverfor nærværende Beretning, hvorfor jeg her blot nævner den.

Stenkjær Magistrat, 18 November 1902.

Løchstøer.

Beretning
om Ladestedet Namsos's økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

Folkemængden udgjorde ifølge den i December 1900 foretagne almindelige Folketælling 2 299, mod 1 981 i 1895, altsaa en Forøgelse af 318 Individer.

Namsos, som ogsaa i Aaret 1872 var hjemsøgt af en stor Ildebrand, rammedes den 30 Mai 1897 af en endnu voldsommere Brand, som lagde den største Del af Byen i Aske. Kun et Antal af 18, for det meste smaa, Gaarde i Udkanterne stod igjen, hvorhos til alt Held Byens daværende 2de Sagbrug reddedes. Resten af Bygaardene, hvoriblandt Kirke, Skole, samtlige Pakhuse, Gaarde i et Antal af 187 Matr.-Nr., strøg med, ligesom Kaierne og det af Sten opførte Distriktsfængsel for største Del ødelagdes.

Takstsummen af de nedbrændte Gaarde var Kr. 1 477 560.00, hvorhos 3 var uassureret. Ved denne Ulykke rammedes de fleste Indvaanere haardt, ligesom efter den almindelige Mening Forholdene paa Stedet efter Branden er blevet vanskeligere i flere Henseender. — Store Tab paaførtes saavel Huseiere som forøvrigt de allerfleste, paa Grund af for lave Brandtakster paa Bygningerne og utilstrækkelig eller manglende Assurance af Indbo. Tabene antages at have rammet haardest især Arbeidsklassen og de forhen mindre bemidlede. Af Staten blev bevilget et Beløb af Kr. 15 000.00 til Afhjælpelse af den øieblikkelige Nød, hvorhos ved private Indsamlinger indkom til de brandlidte ca.

Kr. 5 000.00, foruden Gaver af Klæder og Levnetsmidler. Efter Omfanget af Ulykken kunde ved disse Bidrag ogsaa alene blive Tale om den første øieblikkelige Nøds Afhjælpelse. — Den netop ikrafttraadte nye Bygningslovs strenge Bestemmelser, yderligere skjærpede ved særskilte Bestemmelser for Namsos i Anledning af Branden, bidrog i betydelig Grad til at hidføre Fordyrelse, Ulemper og Tab, navnlig ved Bestemmelsen om Bygningernes Adskillelse ved Brandgavl eller aabne Mellemrum, hvorved et ikke ubetydeligt Areal af Byggegrund paa det før knappe Byterritorium gik tilspilde, da mangfoldige ikke saa sig istand til Opførelse af de kostbare Brandgavle. De samme skjærpede Byggeregler, i Forbindelse med Skolelovens overdrevne Fordringer til Skolerums Anordning m. v., tvang Kommunen til Beslutning om en i Forhold til Behovet og den økonomiske Evne overordentlig dyr Stenkirkes og særdeles kostbare Skolebygningers Opførelse —, fremdeles til Udvidelse af Vandværk og nye Gaders Oparbeidelse, paa samme Tid som af det offentlige Brandforsikringsvæsen er bleven forlangt kostbare Foranstaltninger til Vandværks og Slukningsapparaters større Effektivitet, — alt Foretagender, som delvis allerede har forøget og i nærmeste Fremtid vil forøge Byens Gjæld i en betænkelig Grad. De offentlige Bygningers Gjenopførelse, ligesom Vandværkets Forbedring, har nemlig ved Femaarets Udgang endnu ikke kunnet iværksættes.

Toldintraderne har ogsaa i denne Periode været aftagende. De udgjorde ifølge Toldkammerets Opgave Kr. 89 319.66, hvoraf for Udgaaende Kr. 11 441.46 mod Kr. 124 599.89 i den foregaaende Periode. Hovedartiklerne til Udlandet var:

Fersk Sild i Is	2 483 350 Kg.
Saltet Sild	190 Hl.
Meierismør	800 Kg.
Trælast	56 124 m^3
Jernbrom (efter Ildebranden)	330 000 Kg.

Medens den direkte Udførsel af skaaren Last til Udlandet er aftaget, er den samlede Produktion og Afsætning af Træmaterialier betydelig forøget. Dette hidrører selvfølgelig først og fremst fra en forøget Afsætning inden Byen i Anledning af Branden, men ogsaa ved udvidet Produktion til Salg udenbys, idet efter Branden oprettedes 3 nye Sagbrug, hvoraf et større i selve Byen og 2 noget mindre tæt udenfor Bygrænsen, men med Forretningskontorer inden Ladestedet. Stedet havde saaledes ved Periodens Slutning i sin Midte eller umiddelbare Nærhed 6 Sagbrug, hvoraf de 4 med Høvlerier, som tillige beskjæftiger sig med Opførelse af Bygninger.

Sagbrugene, som i Aaret 1896 beskjæftigede gjennemsnitlig 90 Mand, havde i 1900 gjennemsnitlig i Virksomhed 190 Mand.

Ifølge velvillig leverede Opgaver, som kun gjør Fordring paa tilnærmelsesvis Nøiagtighed, udgjorde den samlede Produktion for indenlandsk Salg:

i 1896	ca.	7 400	m³	omsat	til Kr.	185 000.00
- 1897	«	10 100	«	—«—	«	252 500.00
- 1898	«	15 060	«	—«—	«	376 500.00
- 1899	«	25 560	«	—«—	«	639 000.00
- 1900	«	24 720	«	—«—	«	618 000.00

Den allerstørste Del af disse Træmaterialier afsættes til Nordland, delvis ogsaa Finmarken. Noget skibes ogsaa til sydligere Steder og deraf en Del igjen til Udlandet gjennem andre Toldsteder.

Træforædlingen fremstiller sig saaledes som den dominerende Virksomhed for Tiden og er maaske i Stigende, — saalænge Skogene strækker til.

Nogen merkbar Fremgang i anden industriel Bedrift opviser ikke Stedet.

De hjemmehørende Fartøiers Antal var ved Udgangen af 1900:

a) Dampskibe,	4 Stkr.,	drægtige	199	R.-T.
b) Seilfartøier,	19 «	—	1 199	«

Af den lokale Dampskibsfarts Udvikling og Forbedring spores i nogen Grad Forøgelse af den almindelige Handelsomsætning med de omliggende Sjødistrikter. Antallet af Handlende var i 1900 39, hvoraf 8 Kvinder, mod 33 i 1895.

Haandværkernes Antal og Fag var paa det allernærmeste de samme som i foregaaende Periode.

Efter Kommunestyrets Anbefaling blev ved kgl. Res. af 20 November 1897 den for Kjøbstæderne gjældende Lovgivning om Haandværksdriften bragt til Anvendelse for Namsos. — Dette har maaske i nogen Grad virket til Beskyttelse af Stedets faste Haandværksstand mod vidtgaaende Konkurrence. I andre Henseender kan Foranstaltningen ikke skjønnes at have havt Virkninger til at hæve Standen, hvortil Tidsrummet vel ogsaa har været kort. Tegneskole findes ikke paa Stedet og Oplæring i Kontraktsforhold efter Haandværksloven er neppe bragt i Anvendelse.

Alle Lønninger er i Femaaret steget og Arbeidsfortjeneste har ikke manglet. Størrelsen af Lønninger og Dagpenge er opgivet saaledes: Tjenestegut, Aarsløn ca. Kr. 240.00, Pige Do. ca. Kr. 100.00—120.00. Dagløn: Smedesvende Kr. 3 00, Blikkenslagersv. Kr. 2.60, Garversv. Kr. 3 00, Slagtersv. Kr. 2.85, Bagersv. Kr. 2.50, Skomagersv. Kr. 2.50, Skræddersv. Kr. 2.50, Snedkersv. Kr. 3.00, Mursv. Kr. 3.50, Malersv. Kr. 3.00, Bogtrykkersv. Kr. 2.40, Bogbindersv. Kr. 2.50, Skibstømmermand Kr. 2.50, Sagbrugsarbeider Kr. 2.50, Høvleriarbeider Kr. 2.25, Arbeider ved Mineralvandfabrik Kr. 2.50, Tomtearbeider Kr. 2.00—2.50, Sjouarbeider Kr. 2.50—3.00.

Paa samme Tid er Husleie og de fleste Levnetsmidlers Pris steget. Stigningen indtraadte efter Ildebranden og har senere holdt sig.

Namsos Sparebank havde den 31 December 1900 under Forvaltning Kr. 1 211 655.24, hvoraf Eiendom Kr. 222 013.10; Aarets Overskud var Kr. 11 779.20.

Namdalens Privatbank havde en Forvaltningskapital af Kr. 825 176.10, et Reservefond af tilsammen Kr. 48 690.00, foruden Aktiekapitalen Kr. 100 000,00, hvoraf var indbetalt 50 Pct. Bankens sidste Aarsoverskud, foruden Forrentning af Aktiekapitalen, udgjorde Kr. 8 770.00.

Til Belysning af Kommunens økonomiske Stilling hidsættes følgende Tal:

Ved 1900 Aars Udgang			
udgjorde Byens Aktiva	Kr.	155 000.00	
— — Gjæld	-	86 000.00	
var den skatbare Formue ansat til	-	924 600.00	mod
	-	1 191 000.00	i 1895,
— — Næring —	-	604 190.00	mod
	-	510 040.00	i 1895,
Budgettet balanceredes i 1896 med	-	48 757.55	
- 1890 —	-	59 195.65	
Den udlignede Skat var for 1896	-	31 489.80	
- 1900	-	37 752.50	

Naar undtages Kirke og Skole, var ved Udgangen af 1900 Byens Huse for det meste gjenopført, i et Antal af 207 Matr.-Nr., og med en Forsikringssum i den almindelige Brandkasse noget nær svarende til den nuværende, som er Kr. 2 207 020.00. Dertil kommer den Del af samtlige Sagbrugs Værdi, som er privat assureret, eller delvis i Brandkassens Landafdeling, udgjørende tilsammen Kr. 431 130.00.

Ved den kommunale høiere Almenskole, hvis aarlige ordinære Statstilskud for Tiden er Kr. 2 403.33 (foruden Alderstillæggene til Lærerne), er ansat 2 Adjunkter, 1 Tredielærer, 1 Lærerinde; desuden 1 Timelærer og 1 Timelærerinde, med Aflønninger tilsammen Kr. 7 210.00. Elevantallet, som i 1895—96 var 51, har i Femaaret været synkende til 36 i 1900—01, hvilket vistnok skyldes Forholdene efter Branden og de af forskjellige Omstændigheder bevirkede hyppige Vikariater ved Skolen i de sidste Aar.

Ved Folkeskolen var Elevantallet stigende og naaede i 1900 til 336. Lærerpersonalet udgjør 5 Lærere og 4 Lærerinder med Aflønning tilsammen Kr. 10 450.00. Det offentlige Bidrag var i 1900 Kr. 3 778.17. Den samlede Bruttoudgift til Skolevæsenet var Kr. 21 748.16, hvoraf til Udligning Kr. 11 838.10.

Foruden de tidligere Aviser, «Nordtrønderen», frisindet, og «Namdalens Blad», konservativt, er i Femaaret udgivet et tredie Blad, «Namdalens Folkeblad», der virker for Afholdssagen og har vundet en ikke ubetydelig Udbredelse.

Brændevinssamlaget ophørte fra 1 Januar 1896 efter foretaget Afstemning den 18 November 1895 i Henhold til Brændevinssamlagets § 6.

Et Øl- og Vinsamlag oprettedes i 1899, som i nævnte og følgende Aar gav et Overskud af tilsammen Kr. 4 443.09, som er anvendt i forskjellige almennyttige Øiemed.

Brændevinssamlag blev ved ny Afstemning i 1900 forgjæves forsøgt gjenoprettet.

Ædruelighedstilstanden paa Stedet maa i det Hele taget siges at være god.

Foruden de i tidligere Beretninger nævnte Arbeiderforeninger, som fremdeles bestaar, stiftedes i 1898 «Namsos Arbeiderorganisation» af socialistisk Tendents, med 87 Medlemmer, hvis Antal senere har været aftagende, hvilken Gruppe ved de senere Valg har optraadt som særskilt politisk Parti.

Namsos, 7 Juni 1902.

A. Nergaard.

XVIII.

Nordlands Amt.

Underdanigst Beretning

om Nordlands Amts økonomiske Tilstand m. v.
i Femaaret 1896—1900.

Amtets Udstrækning og Folkemængde.

Amtets hjemmehørende Folkemængde udgjorde efter Folketællingen den 3 December 1900:

i Landdistriktet	145 898
- Byerne	6 246
Tilsammen	152 144

Efter Folketællingen 31 December 1890 var Folkemængden	131 853
Forøgelse	20 291

eller 15.389 Pct.

Denne Tilvækst fordeler sig paa Amtets Fogderier saaledes:

Fogderier.	Udstrækning. km².	Folketal		Tilvækst.	Tilvæksten procentvis.
		31 Decbr. 1890.	3 Decbr. 1900.		
Søndre Helgeland	10 571.95	29 939	31 203	1 264	4.222
Nordre Helgeland	8 045.67	21 888	22 808	920	4.203
Salten	15 971.52	38 157	48 889	10 732	28.099
Lofoten og Vesteraalen	3 749.43	37 054	42 998	5 944	10.644
Kjøbstaden Bodø	0.70	3 659	4 877	1 218	33.287
Ladestedet Mosjøen	0.83	1 156	1 369	213	18.598
	38 340.10	131 853	152 144	20 291	15.389

Overskud af Fødte har i Femaaret været	14 063	
og i Femaaret 1891—1895	10 250	
		24 313
I Femaaret er udvandret til Lande udenfor Europa ialt	1 566	
og i Femaaret 1891—1895	1 763	
		3 329
Efter dette skulde Forøgelsen udgjøre		20 984
medens den efter det foran anførte kun har andraget til		20 291
Forskjellen		693

maa skyldes Udflytning.

A. Landdistriktet.

I. Jordbruget.

Brugenes Antal ved Femaarets Begyndelse og deres Matrikulskyld vil sees af følgende Tabel:

Fogderier.	Brugenes Antal ved Udgangen af		Matrikulskylden ved Udgangen af	Gjennemsnitsskyld pr. Brug i	
	1895.	1900.	1900.	1895.	1900.
			Mark.	Mark.	Mark.
Søndre Helgeland	2 297	2 652	4 908.11	2.32	1.85
Nordre Helgeland	1 527	1 687	3 728.70	2.52	2.21
Salten	3 401	4 098	5 846.43	1.83	1.43
Lofoten og Vesteraalen	2 803	3 552	2 940.07	1.20	0.83
Tilsammen	10 028	11 989	17 423.31	1.87	1.58

Tabellen viser, at Brugenes Antal er øget i Femaaret med 1961 nye Brug. Jordeiendommenes Deling er i altsaa i fortsat Stigende, nemlig med 345 i næstforegaaende Femaar og med 793 i forrige Femaar. Fortsættes der med Deling i samme Progression, vil Spørgsmaalet om Overskridelse af Grændsen for økonomisk Drift vistnok melde sig i en nær Fremtid. Det største Antal Delinger falder paa Fiskeridistrikterne, hvor der findes mest og ledigt Dyrkningsland og hvor Fiskeriet optager en stor Del af den mandlige Befolknings Tid. Smaa Selveierbrug ansees der for heldigst, og det vistnok med rette, saameget mere, som Gaardsdriften frembyder Beskjæftigelse for Kvinder og hjemmeværende Børn, som derigjennem faar Anledning til at bidrage sin Andel til Familiens Underhold. I de Egne derimod, hvor Jordbruget nødvendigvis maa være Hovednæringen,

vil en stærk Udstykning medføre Fare for, at Jordens Afkastning bliver for liden til Familiens Underhold, og Følgen heraf vil være økonomisk Tilbagegang saavel for den enkelte som for Distriktet.

Af Fogderierne vil Nordre Helgeland sees at være det, der har de største Brug, og hvor Eiendommenes Udstykning har vundet mindst Indpas. Dette Forhold tør søge sin væsentlige Forklaring deri, at Leilændingsbrugene er talrigere i dette end i de andre Fogderier, og disse Brug, der dels tilhører Staten, dels er Proprietærgods, beholder sædvanligvis den samme Størrelse fra Slægt til Slægt.

Gjennemsnitsprisen pr. Skyldmark, der i forrige Femaar var Kr. 953.40, er i dette Femaar steget til Kr. 1 003.40. Dette betegner vistnok en Fremgang, men Prisen er dog fremdeles betydelig under Gjennemsnitsprisen for det hele Land, Kr. 1.706.00.

Det offentlige Jordskifte har i Femaaret været drevet med 5 Udskiftningsformænd. Over det udførte Arbeide hidsættes følgende Oversigt:

Aar.	Afsluttede Forretninger.	Lodeiernes Antal.	Det udskiftede Areal, forsaavidt det er opgivet.			Antal Forretninger, hvor Arealet ikke er opgivet.
			Indmark.	Udmark.	Tilsammen.	
			Ha.	Ha.	Ha.	
1896	60	213	933	3 496	4 429	15
1897	59	252	605	3 092	3 697	10
1898	57	255	909	4 841	5 750	12
1899	60	255	712	5 906	6 618	8
1900	44	204	408	3 265	3 673	7
Tilsammen	280	1 179	3 567	20 600	24 167	52

De afsluttede Forretningers Antal er noget mindre end i de 2 næstforegaaende Femaarsperioder, og det viser sig, at Arbeidet i stigende Grad omfatter Havnegang og Skog. Af Indmarkskifter staar vel kun et Faatal tilbage, og det fremtidige Arbeide vil væsentlig gjælde Udmark og Skog. Kartlægning anvendes mere og mere ved Deling af Udmark, og særlig hvor der forekommer Skog. Endvidere tillægges nu mere end før fra Udmark til Indmark, saa at de tidligere udskiftede Eiendomme faar sin Tillægsudskiftning, der vanlig udføres samtidig med Udmarkskiftet.

Opdyrkning af Nyland har ifølge Lensmændenes Opgaver gaaet endel fremad i de allerfleste Herreder, særlig angives den som betydelig i Bodin og Brønnø.

Systematisk Afgrøftning opgives i jevn Fremgang i de fleste Bygder. — Særlig kommer dette Grundforbedringsarbeide den ældre, dyrkede Mark tilgode. Den vandsyge Tilstand for Ager og Eng svinder mere og mere, og dette betinger større og mere værdifulde Avlinger. Med Rette betegnes derfor denne Afgrøft-

ning i Forening med Anskaffelse af bedre og mere tidsmæssige Redskaber til Jordens Bearbeidelse som denne Femaarsperiodes største Fremskridt.

Korndyrkningen angives som Regel at være i Aftagende, medens Avlingen af Grønfoder er betydelig forøget. Ligesaa vinder Isaaning af Græsfrø paa Agre, der udlægges til Eng, mere og mere Udbredelse.

Til en bedre Bearbeidelse af Agerlandet kommer ogsaa en rigeligere Gjødsling end tidligere anvendt, Husdyrgjødselen tilgodegjøres bedre end før ved Benyttelse i forøget Grad af Torvstrø og ved at Gjødselpladsen anlægges saa, at mindst muligt gaar tabt ved Luftens Indvirkning. Hertil kommer, at Tangarterne og Affald fra Fiskerierne i stigende Grad kommer Jordbruget tilgode. Endelig er Anvendelsen af kunstig Gjødning i Tiltagende.

Opførelse af Gjærder mellem Ind- og Udmark saavelsom mellem Naboeiendomme er gaaet betydelig fremad og har medført en mere forsigtig Benyttelse af Indmarken til Havning.

Dyrkning af Turnips har i de sidste Aar vundet nogen Udbredelse i Meieridistrikterne og vil antagelig efter de gunstige Resultater faa stigende Betydning. Selv i et Misvækstaar som 1900 gav Turnipssæden et bedre Udbytte end de fleste andre Agervækster. Den største Hindring for Dyrkningen af denne Plante har været manglende Kyndighed til dens Behandling. Dertil vil Adgangen lettes efterhaanden, som Jordbrugere med Uddannelse i Agronomi nedsætter sig omkring i Bygderne.

Angaaende Udsæd og Avling pr. 10 Ar gives følgende Oversigt:

(Se Tabellen næste Side.)

Tabellen viser, at Mængden af Udsæd pr. 10 Ar er gaaet lidt ned, men fremdeles er betydelig høiere end den gjennemsnitlige for Landet. Avlingen pr. 10 Ar viser kun for Havrens Vedkommende nogen Stigning, ellers er der betydelig Nedgang i Avling og Foldighed for de øvrige Sædarters Vedkommende — en naturlig Følge af Periodens ugunstige Aaringer.

Ifølge Det statistiske Centralbureaus Beregning har Gjennemsnitsavlingen af de forskjellige Sædarter i Femaaret i Mængde og Værdi været, som følgende Tabel udviser:

Sædarter.	Udsædsmængde.	Avling	Arealets Størrelse.	Værdi.
	Hl.	Hl.	Ha.	Kr.
Hvede	3	24	1	369
Rug	338	1 430	69	13 012
Byg	9 645	48 923	2 326	450 082
Havre	4 420	24 039	998	175 489
Blandkorn	222	1 269	48	8 227
Erter	30	180	9	2 828
Poteter	75 396	452 063	2 380	1 583 227
Grønfoder	3 462	-	692	-
Tilsammen	93 516	527 928	6 523	2 233 234

Fogderier.	Udsæd pr. 10 Ar i Liter.					Avling pr. 10 Ar i Liter.					Foldighed.				
	Rug.	Byg.	Bland-korn.	Havre.	Poteter.	Rug.	Byg.	Bland-korn.	Havre.	Poteter.	Rug.	Byg.	Bland-korn.	Havre.	Poteter.
Søndre Helgeland	-	39	40	50	276	-	190	195	244	1 780	-	4.9	4.7	5.0	6.0
Nordre Helgeland	25	39	45	50	263	125	221	215	260	1 606	5.0	5.6	4.8	5.0	6.0
Salten	35	41	38	50	397	139	175	165	187	2 429	4.0	4.2	4.3	4.0	6.0
Lofoten og Vesteraalen	-	46	-	-	290	-	160	-	-	1 606	-	3.4	-	-	5.5
Middeltal for Amtet 1896—1900	32	41	41	50	316	135	188	191	240	1 855	4.2	4.6	4.7	4.8	5.8
Middeltal for Amtet 1891—1895	33	43	40	51	344	157	201	212	232	2 090	4.7	5.0	5 4	4.9	6.3
Middeltal for Rigets Landdistrikter 1895	22 7	34.8	51.2	57.6	305.5	242	287	375	387	2 182	10.7	8.3	7.3	6.7	7.1

Avlingens Værdi udgjør omtrent 3½ Pct. af den tilsvarende samlede Værdi for det hele Land.

Over Høstens Udfald i hvert af de heromhandlede Aar hidsættes følgende Oversigt:

I 1896 var Høhøsten adskillig over et Middelsaar saavel i Mængde som Kvalitet. Kun paa de høitliggende Gaarde i Søndre og Nordre Helgeland blev Avlingen paa Grund af Frostskade og langvarig Tørke noget under et Middelsaar.

I 1897 var Høsten adskillig under et Middelsaar saavel af Hø som Korn. Kun Poteterne gav henimod et Middelsaar.

I 1898 var Høavlingen i Mængde som et godt Middelsaar, men paa Grund af ugunstigt Veir under Indbjergningen blev Kvaliteten noget forringet. Kornavlingen var saavel i Fold som i Kvalitet betydelig under et Middelsaar. Potetes-høsten var for Søndre Helgeland noget under et Middelsaar, men for de øvrige Distrikter blev den særdeles god.

I 1899 var Foderavlingen betydelig under et Middelsaar i de 3 sydligste Fogderier, medens Udbyttet for Lofoten og Vesteraalen Fogderi nærmede sig et Middelsaar. Kornhøsten var mislig i begge de helgelandske Fogderier, men noget bedre i Salten og de Distrikter i Lofoten og Vesteraalen, hvor Kornsæd anvendes.

I 1900 var Høavlingen over det hele Amt betydelig under det almindelige, saavel i Mængde som i Kvalitet, og ansloges til kun 64 Pct. af et Middelsaars Udbytte. Kun i de bedst stillede Bygder naaede Kornet saavidt Modenhed, at det var anvendbart til Udsæd. Avlingens Gjennemsnitsmængde ansloges for Bygget til 46 Pct. og for Havren til 51 Pct. af et Middelsaar. — Kvaliteten betegnedes overalt som daarlig. For Poteterne opgives Udbyttet til 30 Pct. af et Middelsaar, medens Kvaliteten vekslede mellem mindre god og daarlig.

I Femaarsperioden har kun 1896 givet en rig Høst. Aaret 1898 kan nærmest betegnes som et Middelsaar, medens 1897 saavelsom 1899 staar betydelig under et Middelsaar og 1900 betegnes som et Uaar.

De økonomiske Følger for Landmanden af mislige Aaringer afbødedes i betragtelig Grad ved Nutidens forbedrede Kommunikationer, der lettede Adgangen til Forsyning fra andre Egnes Overskud, medens Hurtigruterne muliggjorde Forsendelse af Kjød i fersk Tilstand til Byerne søndenfor, og derved hindrede det stærke Prisfald, som ellers vilde været uundgaaeligt, særlig under den stærke Reduktion af Besætningerne i 1900.

Kravene til Landhusholdningsselskabets Virksomhed er stegne i betydelig Grad og dermed Behovet for større Pengebidrag af Stat og Amt, hvorved Selskabets Budget er steget i Femaaret fra Kr. 7 600 til Kr. 11 400 for sidste Aar. I Selskabets Tjeneste har virket 2 Amtsagronomer og 1 Amtsmeierske,

men de stigende Krav har gjort det nødvendigt at ansætte en 3die Amtsagronom fra 1 Oktober 1900. Siden 1896 har Selskabet ydet Støtte til Underhold af en Stamhjord af nordlandsk Kvægrace, der er stationeret ved Amtets Landbrugsskole. Derhos yder Selskabet Bidrag til en Avlsstation for Yorkshiresvin paa Lurøgaard, ligesom der fremdeles underholdes en Stamhjord af Cheviotfaar. — Til Fremme af Havebruget er aarlig afholdt korte Kurser i praktisk Havebrug under Ledelse af den ved Landbrugsskolen ansatte Gartner. Til disse Kurser har ogsaa unge Kvinder havt Adgang. Under Amtsmeierskens Ledelse er omkring i Bygderne afholdt en hel Del Kurser for Kvinder, i hvilke Kurser tidsmæssigt Melkestel, Madstel og Haandarbeide har været Hovedfagene.

Til Landbrugsmødet i Bergen i 1898 foranstaltede Landhusholdningsselskabet en Fællestur, i hvilken en hel Del Gaardbrugere deltog. Videre er uddelt Stipendier til Landmænd for at gjøre sig bekjendt med Landbruget og dets Binæringer i andre Amter.

Selskabets Hovedvirksomhed har i denne som i tidligere Perioder været rettet paa Husdyravlens Fremme, og til dette Formaal er det meste af Funktionærernes Tid og Selskabets Midler anvendte.

Amtets Landbrugsskole har i Femaaret fortsat sin Virksomhed efter den oprindelige Plan. Gaardens Opdyrkning er gaaet jevnt fremad og har nødvendiggjort Opførelse af nye tidsmæssige Udhusbygninger, beregnede paa at strække til for en længere Fremtid. Endvidere er opført en rummelig Skolebygning med Bolig for Bestyrer og flere af Lærerne. Den Interesse, hvormed Landbrugsundervisningen har været omfattet i andre Amter, er ogsaa i fuldt Maal kommet denne Skole tilgode og forhaabentlig vil dette vedblive. Fra Skolen er i heromhandlede Tidsrum udexamineret 40 Elever, hvoraf 27 hjemmehørende i dette Amt.

2. Fædrift.

Hesteholdet er kun undergaaet liden Forandring siden 1890. Antallet er kun vokset med 265 i et Tidsrum, i hvilket Brugenes Antal er tiltaget med 2 754. Dette Forhold synes at berettige til den Antagelse, at en mere økonomisk Udnytten af Hestens Arbeidskraft er paa Vei til at bane sig Indgang. Sammenholdt med Matrikulens Størrelse er dog Hesteholdet fremdeles høiere i dette Amt end i noget andet med Undtagelse af Tromsø Amt. Lægges derimod Folketallet til Grund, stiller Forholdet sig saa, at kun Finmarken og Nedenes har færre Heste pr. 1 000 Indbyggere. Under Forholde som de herværende, hvor Skogdriften er ubetydelig, Landeveistrafiken ligesaa og Jordbruget hovedsagelig baseret paa Engdyrkning, kan Dyrenes Arbeidskraft langtfra udnyttes. Dette gjælder fornemmelig Kystbygderne, hvor Skogdrift ikke findes og Afstanden til Søen er kort. I Skogbygderne og i Egne, hvor Fabrik- eller Grubedrift

finder Sted, er Forholdet anderledes. Interessen for Udvikling af en større og værdifuldere Hesterace har været i Fremgang. Saaledes er stiftet 6 Hingstesamlag, der med Bidrag af det Offentlige har underholdt Avlshingste Den aarlige Hesteudstilling i Vefsen har ligeledes bidraget til bedre Forstaaelse af værdifulde Avlsdyrs Betydning.

Opdræt og Salg af Heste opgives at have «nogen» Betydning for Vefsen, Hatfjelddalen, Mo og Velfjorden og «nogen om end mindre» Betydning for 11 Herreder. For 9 Herreder opgives Hesteopdrættet at være utilstrækkeligt for Behovet. For 8 opgives Hesteholdet «uforandret» uden nærmere Forklaring og for 5 Herreders Vedkommende angives Hesteholdet at være aftaget i nogen Grad.

Kvægbestanden er siden Tællingen i 1890 gaaet tilbage i Antal med 6 743 Dyr eller med næsten 11 Pct. Denne Nedgang er utvivlsomt en direkte Følge af de i Femaaret feilslagne Foderavlinger, og da særlig Misvæksten i sidste Aar. Det faar haabes, at Reduktionen fornemmelig er gaaet ud over de mindst værdifulde Dyr inden Besætningerne, saa at Værdiforringelsen ikke modsvarer Antallet af de opofrede Dyr.

Udviklingen af det «stedegne» Kvægslag har i stigende Grad været Gjenstand for Opmærksomhed. Saaledes har Kravene paa Dyrskuer og Fjøsskuer været større end nogensinde tilforn. Et stort Antal af saadanne Skuer er afholdt og de derved indvundne Lærdomme synes at være paaagtede. Antallet af Kvægavlsforeninger har været i jevnt Tiltagende, saa at der ved Femaarets Udløb forefandtes ca. 70 Foreninger, der oppebar Statsbidrag til Underhold af præmierede Stamokser.

Melkeproduktionen er ifølge Lensmændenes Opgaver øget i 30 Herreder, været uforandret i 5 og gaaet tilbage i 2 Herreder. Salg af Storfæ er øget i 28 Lensmandsdistrikter, været uforandret i 8 og kun aftaget i Dverberg Herred. Salg af Kjød opgives at være gaaet meget frem i 9 Herreder, noget frem i 18, af ringe Betydning i 4 og uden Betydning i 3 Herreder.

Faar- og Gjedeholdet har lidt mest under Femaarets knappe Foderavlinger. Saaledes er Antallet af Faar i Tiaarsperioden 1890—1900 gaaet ned med 49 682 eller lidt over 40 Pct., medens Gjedeholdet er formindsket med over 37 Pct. Denne voldsomme Reduktion kan dog neppe i sin Helhed tilskrives mislykkede Avlinger, men maa vel ogsaa for en Del være begrundet i en Omlægning af Driften. Det forlyder saaledes, at Faareholdet var mærkbart aftaget allerede, forinden de foderknappe Aaringer indtraf. Da Betingelserne for Faarehold imidlertid er meget gunstige, særlig i Kystegnene, tør man vistnok gaa ud fra, at dette nyttige Husdyr snart vil tiltage i Antal og tidligere Tilstande gjenoprettes til Distrikternes Bedste. Arbeidet for Racens Forbedring har havt Fremgang, idet Anskaffelse af fuldblods Cheviotvædre har tiltaget. Flere Foreninger til Faarebestandens Forædling er stiftet særlig i Salten og Nordre Helgeland Fogderier, og Loven om indskrænket Adgang til at slippe Vædre paa

fælles Beiter er gjort gjældende inden mange Herreder. Salg af Faarekjød opgives at være steget i de fleste Bygder. Ulden anvendes hovedsagelig i Hjemmene. Kun i nogle faa Distrikter opgives Uldsalg at foregaa, men betegnes som værende af liden Betydning.

Svineholdet viser ogsaa nogen Tilbagegang i Antal af Dyr, Nedgangen opveies dog ved den større Værdi, som hvert Dyr repræsenterer nu mod tidligere. Prisstigningen hidrører vel hovedsagelig fra det værdifuldere Svineslag, der nu er anskaffet, og den Interesse, der saaledes er kommen tilsyne for denne Gren af Husdyrholdet, vil vistnok medføre Øgning ogsaa af Antallet, naar gunstigere Aaringer indtræffer. En Svineavlsstation paa Vaagøen ved Bodø bidrog en god Del til at sprede Svin af bedre Race udover Amtet. Den er nu nedlagt, men vil forhaabentlig blive erstattet af Svineavlen ved Rønvik Sindssygeasyl og et Par Stationer paa Helgeland.

Hønseholdet viser en betragtelig Opgang, idet Antallet af Høns siden 1890 er steget med 27 291 eller 44 Pct. Denne Fremgang antages fornemmelig at have fundet Sted i sidste Femaar, i hvilket Interessen for denne Binæring især har givet sig tilkjende.

Angaaende Gjennemsnitspriserne for de forskjellige Slags Husdyr hidsættes følgende Tabel:

(Se Tabellen næste Side.)

Hesteprisen er stegen i denne Femaarsperiode med 24 Pct. Nogen Stigning har ogsaa fundet Sted for Okser, Ungfæ, Faar og Svin, medens de andre Husdyr viser Nedgang i Pris. For samtlige Husdyr er Markedsprisen lavere end den gjennemsnitlige for Landet og vistnok lavere, end den vilde været, om ikke saameget Salg havde været nødtvungent.

Til Belysning af det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Aar og pr. Ko og Gjennemsnitsprisen i Herrederne for nysilet Melk og Smør meddeles følgende Oversigt:

(Se Tabellen Side 11.)

Det vil sees, at Melkeudbyttet pr. Ko saavel for de mere fremskredne Besætninger som i det Hele taget er gaaet tilbage med ca. 100 Liter pr. Aar. Dette staar imidlertid i Strid med Lensmændenes Besvarelse af Spørgsmaal 10, om hvorvidt Melkeproduktionen er tiltaget eller aftaget. Fra 31 Herreder besvares nemlig dette Spørgsmaal derhen, at Melkeproduktionen er tiltaget, for 4, at den er uforandret, og kun for 2, at den er aftaget. Det skulde synes, som om Opgaven for 1895 var for høi.

Der er udfoldet en større Virksomhed end nogensinde før i Retning af at udvikle og forbedre Melkekvæget ved omhyggeligere Udvalg af Avlsdyr. Røgten

Fogderier.	Heste.		Okser.		Kjør.		Ungfæ.		Kalve.		Faar.		Gjeder.		Svin.		Rensdyr.	
	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Søndre Helgeland	233.5	280	72.6	75	60	56	31	32	15.5	9	9.8	10.4	9.4	10.9	75	70	20	22
Nordre Helgeland	208.3	275	53.7	56	62	50	30	30	15.5	13	10.4	11	9.5	8	63	77	24	25
Salten	206.6	273	58.9	67	60	61	30	31	14.9	11.6	11	11.5	9.3	8.6	58.3	62	23.8	20
Lofoten og Vesteraalen	205	223	64.1	62	60.2	61	33	31	14	11.6	10.8	10.7	10.3	9.7	52	67	19	-
Middeltal for Amtet..	214.6	264.1	61.3	68.1	61.8	59.9	31.3	32.1	12.5	12	10.3	11.1	9.4	9.1	60.1	72.4	23.2	19.5
Middeltal for det hele Land	267.1	356.24	88.6	103.37	86.5	94.31	45.0	51.89	12.8	15.12	11.4	12.86	9.5	11.24	61.1	81.14	22.7	22.3

Herreder.	Gjennemsnitlig aarligt Melkeudbytte pr. Ko. For de mere fremskredne Gaardsbrug.	Gjennemsnitlig aarligt Melkeudbytte pr. Ko. Overhovedet i Herredet.	Pris pr. Liter Melk.	Pris pr. kg. Smør.	Er Melkesalg af Betydning?
	Liter.	Liter.	Kr.	Kr.	
Bindalen	1 800	1 000	0.10	1.60	Nogen Betydning.
Brønnø	Opgaver vedkommende Kvægavlen mangler.				
Velfjorden	1 500	1 200	0.10	1.60	Ringe Betydning.
Vega	1 500	1 100	0.10	1.60	Kun inden Meieridistriktet.
Tjøtta	1 400	900	0.10	1.40	Ingen Betydning.
Herø	1 900	1 400	0.10	1.30	Ringe Betydning.
Alstahaug	Ikke	opgivet	0.12	1.50	Salg til Meierierne af Betydning.
Vefsen	1 400	900	0.08	1.50	Stor Betydning i Meieridistriktet.
Hatfjelddalen	1 500	1 000	0.07	1.45	Uden Betydning.
Søndre Helgeland	1 590	1 090	0.09.6	1.50	
Mo	1 600	900	0.10	1.40	Nogen Betydning.
Hemnes	1 500	1 050	0.10	1.60	Do.
Nesne	1 400	900	0.10	1.60	Do.
Dønnes	Ikke	opgivet	0.10	1.60	Do.
Lurø	1 600	900	0.10	1.50	Ingen Betydning.
Rødø	2 000	1 000	0.10	1.60	Do.
Melø	1 650	750	0.10	1.50	Do.
Nordre Helgeland	1 625	917	0.10	1.54	
Gildeskaal	1 500	1 000	0.12	1.60	Ringe Betydning.
Beieren	-	1 080	0.10	1.40	Kun til Meieriet.
Saltdalen	1 000	900	0.12	1.40	Ringe Betydning.
Skjerstad	1 500	1 000	0.10	1.60	Nogen Betydning.
Bodin	1 800	700	0.13	1.60	Do.
Sørfolden	1 250	900	0.10	1.40	Ingen Betydning.
Nordfolden-Kjerringø	1 250	900	0.10	1.40	Do.
Steigen	1 600	1 100	0.08	1.50	Nogen Betydning.
Hammerø	1 500	900	0.10	1.50	Ringe Betydning.
Lødingen	1 500	1 100	0.12	1.60	Do.
Ofoten	2 000	1 300	0.12	1.60	Nogen Betydning.
Salten	1 490	990	0.10.8	1.51	
Værø	1 500	1 100	0.25	-	Ringe Betydning.
Flakstad	1 350	1 050	0.13	1.50	Do.
Buksnes	1 600	1 200	0.10	1.60	Nogen Betydning.
Borge	1 400	1 000	0.10	1.60	Ringe Betydning.
Gimsø	1 100	750	0.10	1.40	Ingen Betydning.
Vaagan	2 000	1 400	0.13	1.60	Nogen Betydning.
Hadsel	1 400	900	0.10	1.80	Ingen Betydning.
Sortland	1 800	1 300	0.10	1.50	Nogen Betydning.
Bø	1 500	800	0.12	1.40	Ringe Betydning.
Øksnes	1 100	700	0.12	1.60	Nogen Betydning.
Dverberg	1 800	1 200	0.12	1.20	Ingen Betydning.
Lofoten og Vesteraalen	1 505	1 036	0.12.4	1.52	
Gjennemsnit for Amtet	1 552	1 008	0.10.7	1.52	
Gjennemsnit for Amtet i 1895	1 641	1 103	0.11.2	1.48	
Gjennemsnit for det hele Land i 1895	1 644	1 235	0.10.2	1.57	

og Fodringen viser Fremskridt, og Udtalelser fra Amtsagronomer og Dyrlæger gaar i den Retning, at Melkeproduktionen er øget. Dette bekræftes ogsaa ved at sammenligne Melkemængden, som indmaaltes til de 7 i 1895 oprettede Meierier, med hvad de samme Meierier har modtaget af Melk i 1900. Det viser sig derved, at Melkemængden i disse Distrikter er øget fra 879 776 til 1 606 186 Liter eller over 90 Pct. Denne store Forøgelse kan dog ikke i sin Helhed tilskrives Melkemængdens Forøgelse hos de enkelte Kjør. For en Del maa den hidrøre fra det Forhold, at Antallet af Leverandører i de senere Aar er forøget.

Angaaende Mængden af det Foder, som i Gjennemsnit er medgaaet til hvert Husdyr af efternævnte Slags, hidsættes følgende Beregning:

Fogderier.	Heste.		Kjør.		Faar.	Gjeder.
	Hø.	Kraftfoder.	Hø.	Halm.	Hø.	Hø.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
Søndre Helgeland	3 050	100	1 490	400	363	312
Nordre Helgeland	2 514	150	1 107	314	326	325
Salten	2 044	100	1 278	325	243	187
Lofoten og Vesteraalen	2 082	176	1 200	-	265	235
Gjennemsnit for Amtet	2 422	131	1 269	346	299	269
Gjennemsnit for Amtet 1891—1895	2 300	125	1 180	330	240	220
Gjennemsnit for det hele Land	2 610	335	1 410	550	310	230

Anm.: Desuden anvendes Fiskeaffald, Tang og Tare til Storfæ og Smaafæ.

Det Kvantum Foder, der forbruges til hvert enkelt Dyr, viser vistnok Stigning i Sammenligning med forrige Femaar, men staar dog fremdeles under Gjennemsnittet for det hele Land. Dette antages dog fuldstændig at opveies ved det anvendte Hjælpefoder bestaaende af Fiskeaffald, Tare, Tang, Løv og Ris. Naar saa hertil kommer Dyrenes mindre Gjennemsnitsvægt og for Hestene det skaansommere Brug, da tør man vistnok gaa ud fra, at Fodringen er noget større i dette Amt end Gjennemsnittet i det øvrige Land.

Meieridriften er gaaet sterkt fremad i sidste Femaarsperiode og da særlig i Periodens sidste Halvdel. Antallet af Anlæg er steget fra 8 ved Udgangen af 1895 til 57 ved Afslutningen af 1900. Særlig har Søndre Helgeland den største Fremgang at opvise, idet 20 Meierier er oprettede i heromhandlede Femaar. Af Distrikterne paa Helgeland har Brønnø Herred de fleste Anlæg og

det største behandlede Melkekvantum. Der findes 3 Dampmeierier og 5 for Haandkraft, der i 1900 behandlede 743 630 Liter Melk eller omtrent 1/8 af den Melkemængde, som i nævnte Aar modtoges ved samtlige Meierier inden Amtet. Næstefter Brønnø leverer Hemnes det største Kvantum, nemlig 591 000 Liter. Den største Melkemængde ved enkelt Meieri har Vestvaagøens i Buksnes og Korgens Meieri i Hemnes, hvert med over 400 000 Liter. I Distrikter, hvor Meierianlæg endnu savnes, har Haandseparatorer fundet meget stor Indgang og Masseanskaffelser af disse Maskiner vil vistnok for en Tid stille sig hemmende for nye Meierianlæg selv i Distrikter, som har Betingelserne for en tidsmæssig Meieridrift. Melkens Behandling efter den ældre Fremgangsmaade med Opsiling i Kar til Afsætning af Fløden er vistnok ganske forladt. Det samme gjælder for en stor Del ogsaa Afkjølingsmethoden. Skummemaskiner afpassede efter de forskjellige Brugs Tarv har bevirket en Reform, der antages at have medført betydelige økonomiske Fordele.

Angaaende Meieriernes Virksomhed hidsættes følgende Oversigtstabel:

(Se Tabellen næste Side.)

Naar undtages 1 Isafkjølingsmeieri, der er beregnet paa Salg af Melk og Fløde, og som er det eneste, som eies af Enkeltmand, drives alle de øvrige for Regning af Interessentskaber og er forsynede med Skummemaskiner. Anlæggene for Dampkraft koster gjennemsnitlig ca. 16 000 Kr. og er tildels anlagte i Distrikter, hvor Melkemængden endnu i Aarrækker vil være forliden, til at saa kostbare Anlæg kan give Melkeleverandørerne et tilfredsstillende Udbytte. Saaledes haves Eksempel fra samme Herred paa, at det ene Dampmeieri behandler 250 000 kg. Melk pr. Aar, medens et andet kostbarere Anlæg med lige stor Betjening kun har modtaget 60 000 kg. Melk. Ved det førstnævnte Anlæg har Leverandørerne erholdt 6.6 Øre pr. kg. Melk, medens det sidstnævnte ikke er kommet høiere end til 4.9 Øre pr. kg. Det meste af den skummede Melk tages tilbage ved begge Anlæg. Flere lignende Exempler kan anføres.

Haandmeierierne med sin langt billigere Anlægskapital (gjennemsnitlig ca. 4 500 Kr.) synes at passe bedst for Distrikter, hvor der ikke kan paaregnes over 100 000 kg. Melk pr. Aar. Saaledes viser det sig, at Haandmeierier paa denne Størrelse er istand til at udbetale sine Leverandører omtrent 1 Øre mere pr. kg. end Dampmeierier med lignende Melkemængde.

Vefsen Meieriskole har fortsat sin Virksomhed efter den for Skolens Oprettelse lagte Plan. Den stærke Forøgelse af Meierianlæg medførte Mangel paa habile Meiersker. For at bøde herpaa lod Landhusholdningsselskabet afholde et Kursus til Oplærelse af Meiersker ved Korgens Meieri under Ledelse af Amtsmeiersken. Mangelen paa duelige Meiersker synes nu afhjulpet, idet en hel Del Meiersker uddannes ved Meierierne omkring i Landet. Flere af disse i praktisk Meieridrift oplærte Kvinder søger da senere til Statens Meieriskoler for at tilegne sig den theoretiske Kundskab.

Fogderier.	Meierierne Antal.	Aar, hvori de begyndte sin Drift.	Meieriets omtrentlige Værdi.	Ialt indveiet Melk 1900.	Af den indveiede Melk er produceret: Smør.	Fedost.	Magerost.	Mysost.	Personer sysselsatte ved Meieridriften: Mænd.	Kvinder.	Hvormeget der er udbetalt ialt til Leverandørerne.	Hvormange Skummemaskiner.	Isafkjølingsanlæg.	Drivkraft: Damp.	Haand.	Vand.
			Kr.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.			Kr.					
Søndre Helgeland	24	4 før 1896 2 i 1897 6 - 1898 9 - 1899 3 - 1900	238 000	2 934 258	102 466	1 256	8 677	9 664	11	41	162 167	24	-	12	11	1
Nordre Helgeland	15	3 - 1898 6 - 1899 6 - 1900	109 839	1 325 463	86 815	-	-	-	9	23	69 984	15	-	5	10	-
Salten[1])	13	2 før 1896 1 i 1897 [1]) 6 - 1899 4 - 1900	95 900	978 414	23 165	-	-	-	2	22	62 407	10	1	4	7	1
Lofoten og Vesteraalen	5	1 før 1896 1 i 1899 3 - 1900	101 080	945 007	26 179	-	1 106	690	6	8	69 553	5	-	5	-	-
Tilsammen	57		544 819	6 183 142	238 625	1 256	9 783	10 354	28	94	364 111	54	1	26	28	2
Tilsammen i 1895	8		-	879 776	25 683	-	9 657	5 175	10	16	-	-	-	-	-	-

[1]) Fra 2 Meierier i Ofoten, der er medtagne i Antallet, mangler Opgaver over saavel Kostende som Udbytte. Det samme gjælder delvis et Par andre Meierier i Salten. Melkemængde saavel som udbetalte Beløb er derfor noget for lavt for dette Fogderis Vedkommende.

Smør fra herværende Meierier afsættes fornemlig i Kristiania, dels ogsaa i England. Det staar paa begge Steder godt anskrevet og opnaar som Regel de høieste Priser. Den Frygt, der i Meieridriftens Begyndelse næredes for, at Smør fra Distrikter, hvor Fiskeaffald anvendtes ved Fodringen, skulde vise sig usælgeligt i England, har altsaa nu heldigvis vist sig ugrundet.

3. Skogdrift.

Efter de fra Lensmændene indkomne Besvarelser antages Afvirkningen af saavel Tømmer som Brænde at være meget større i dette end i forrige Femaar. Fra næsten alle Distrikter opgives, at Skogen er i Tilbagegang, Bestanden tyndes og Tømmerdimensionerne bliver mindre. Allerede for 70 Aar tilbage blev sagt, at Skogen var i saa sterk Tilbagegang, at en Indskrænkning i Baadbyggeriet snart vilde melde sig som en nødvendig Følge af Mangel paa Skog. Og dog er Baadbyggeriet siden den Tid drevet i end høiere Grad. Naar saa dertil kommer den betydelige Udskibning af Trælast, som fandt Sted i Aarene 1865 til 1885, og som i et enkelt Femaar fra 1875 til 1880 gik op til mere end 50 000 Ton og repræsenterende en Værdi af Kr. 3 400 000, da maa det medgives, at man i ældre Tider har havt for ringe Tanker om Skogens Reproduktionsevne. Den Rovhugst, som i Aarene 1860 til 1885 rammede Skogene i Bindalen, Øvre Vefsen og Hatfjelddalen, hvor Afvirkningen gik saa vidt, at endog 8 Alen 5 Toms Træer toges med, den maatte selvfølgelig medføre, at der vil hengaa lang Tid, før Amtets Skoge atter aarlig kan afgive et til Arealet svarende Hugstkvantum. De Skogstrækninger, der var udsat for denne voldsomme Hugst, var nemlig saa betydelige i Forhold til det hele med Naaleskog bevoksede Areal, at Mishandlingen maatte for en lang Aarrække medføre Indskrænkning i Skogdriften. Alligevel har disse saa sterkt medtagne Skogstrækninger i de siden forløbne Aar rettet sig betydelig, idet Ungskogen i nogenlunde tæt Bestand dækker Jordbunden, og paa de lunere med godt Jordsmon forsynede Strækninger er den naaet saa langt i Udvikling, at der i en nær Fremtid atter vil kunne afvirkes brugbart Tømmer. Naar saa dertil kommer, at Statsskogene, der udgjør en saa væsentlig Del af Amtets Skogareal, har været Gjenstand for Rensningshugst og saaledes hovedsagelig indeholder Væksterskog med forholdsvis stor Procent hugstmoden Skog, maa det antages, at Amtets Naaleskog er i sidste 10-Aarsperiode gaaet fremad saavel i Kubikindhold som Værdi.

Statsskogen er i sidste Femaar forøget med 65 528 Hektar Skogland, idet hele Hatfjelddalen Herred med 100 Jordbrug blev indkjøbt i 1900. Efter Planen vil Brugene med passende Tilbehør af Skog blive solgte, efterhaanden som Leilændingerne eller deres nærmeste Slægtninge melder sig som Kjøbere. Den for Gaardbrugerne overflødige Skog vil derimod blive bibeholdt som Statsskog, og er dette Areal beregnet til 28 852 Hektar. En Komité er nedsat til

Afgrændsning af de Eiendomme, der efter dette skal afhændes, og til Bestemmelse af Pris og Betalingsvilkaar.

De Angellske Stiftelsers Skogeiendomme i Vefsen er solgt til Leilændingerne, der for at tilveiebringe Kjøbesummen har fremdrevet endel overmodent Tømmer. En skjønsommere Behandling af Naaleskogen synes at vinde mere Indgang hos den private Skogeier, samtidig med at Værnskogsvedtægterne hindrer den uskjønsomme Eier fra altfor vidtdreven Rovhugst.

Løvskogen formenes at være i stærk Tilbagegang inden de fleste Herreder. Stigende Priser paa Brændeved saavelsom Næver og Bark har fristet til stærkere Afvirkning, end Skogen har kunnet taale. Bestanden er tynd og udvoksen Birkeskog paatræffes nu sjeldnere. Værnskogsvedtægter, som nu søges indførte, vil forhaabentlig redde for yderligere Afskogning.

Gjennemsnitsprisen for Brændeved opgives saaledes pr. Meterfavn:

Fogderier.	Birkeved.	Oreved.	Furuved.	Granved.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Søndre Helgeland	11.00	5.60	11.90	8.80
Nordre Helgeland	12.00	7.60	-	9.20
Salten	11.70	9.00	10 00	-
Lofoten og Vesteraalen	14.70	-	-	-
Gjennemsnitspris	12.30	7.40	10.80	9.00

Tjærebrænding drives i nogen Udstrækning i de høiere liggende Dalfører saavel i Helgeland som Salten og skaffer Beboerne en kjærkommen Biindtægt.

Torv som Brænde har vundet stigende Anvendelse og heldigvis er Forraadet af Brændtorvmyrer noksaa betydeligt inden de fleste Distrikter. Særlig har Lofoten og Vesteraalen rigelige Torvmyrer af udmærket god Beskaffenhed. Tilvirkningen foregaar udelukkende efter ældre Tiders Udstikningsmethode. Derved spildes jo meget værdifuldt Brændemateriale, ligesom Torvmyren udsættes for Ødelæggelse eller Forringelse i Værdi ved uskjønsom Behandling. En Bedring i disse Forholde kan vistnok paaregnes, efterat Landbrugsfunktionærerne har optaget Veiledning i Torvdrift paa sit Arbeidsprogram. Fabrikmæssig Tilvirkning af Brændtorv er ukjendt og Salg af færdigt Produkt har neppe Betydning udenfor Fiskeværene. Enkelte Meierier har i den sidste Tid begyndt at anvende Torv istedetfor Kul og med heldigt Resultat, idet Driften falder billigere.

4. Fiskerier.

Det samlede Værdiudbytte i Femaaret af Amtets Kystfiskerier, beregnet efter de paa Fangstpladsene betalte Priser, var:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Ialt.
	1 000 Kr.	1 000 Kr.	1 000 Kr.	1 000 Kr.	1 000 Kr.	1 000 Kr.
Skreifisket	7 148	6 589	3 853	5 439	4 750	27 779
Sildefisket	86	2 024	155	1 003	2 070	5 338
Laks- og Søørretfisket	24	47	42	44	45	202
Andre Fiskerier	933	951	1 508	1 370	1 465	6 227
Tilsammen	8 191	9 611	5 558	7 856	8 330	39 546

Gjennemsnitsudbyttet for Femaaret var altsaa: Kr. 7 909.

For Femaaret 1891—95 var det ..... Kr. 10 092
- — 1886—90 - - ..... - 9 560
- — 1881—85 - - ..... - 10 792
- — 1876—80 - - ..... - 11 430

Det viser sig altsaa, at Værdiudbyttet for dette Femaar er betydelig mindre end for noget af de nærmest foregaaende 4 Femaar. Særlig har Udbyttet været ringe for 1898, da det naaede et Lavmaal af ca. 5.6 Million eller omtrent Halvdelen af et almindelig godt Aarsudbytte.

Hvor denne usædvanlig store Nedgang fornemmelig kommer tilsyne vil nærmere blive paavist ved Behandlingen af de enkelte Fiskerier.

Sammenholder man Femaarets Værdiudbytte for Amtet, Kr. 7 909 000, med det tilsvarende for det hele Land, som var Kr. 24 252 000, udkommer som den paa Amtet faldende Procentandel ..... 32.6.
For Femaaret 1891/95 var den 42.6
og - — 1886/90 - - 46.0,
altsaa var Nedgangen ogsaa i dette Forhold betragtelig.

Af de enkelte Fiskerier skal først omhandles

Skreifiskerierne.

Disse har vistnok i Femaaret hævdet sin Plads som Amtets rigeste og største, men byder dog paa Overraskelser som ingensinde før, siden de i 1861 bliver Gjenstand for statistisk Behandling.

Deltagelsen i disse Fiskerier i Femaaret, Fangstmængden og dennes Værdi vil sees af følgende Opgaver:

Antallet af Deltagere:

Skreifiskerier.	1896.			1897.			1898.			1899.			1900.		
	Antal.		Deraf fremmede.	Antal.		Deraf fremmede.	Antal.		Deraf fremmede.	Antal.		Deraf fremmede.	Antal.		Deraf fremmede.
	Baade.	Fiskere.		Baade.	Fiskere.		Baade.	Fiskere.		Baade.	Fiskere.		Baade.	Fiskere.	
Lofotfiskeriet	7 734	32 280	12 114	7 325	31 312	10 180	6 797	29 777	9 398	5 602	24 461	7 415	5 092	22 736	6 891
Lofoten og Vesteraalen udenfor Opsynsdistriktet	1 763	8 342	-	1 601	8 309	-	1 426	7 102	-	1 240	6 540	-	1 365	6 406	-
Fiskepladsene i Salten	84	244	-	64	216	-	57	173	-	32	102	-	61	173	-
Do. i Nordre Helgeland	350	1 453	-	415	1 662	-	353	1 432	-	443	1 607	-	492	1 755	-
Do. - Søndre Helgeland	26	126	-	29	149	-	54	260	-	52	261	-	47	248	-
Tilsammen	9 957	42 445	12 114	9 434	41 648	10 180	8 687	38 744	9 398	7 369	32 971	7 415	7 057	31 318	6 891

Den samlede Fangst udgjorde i Mængde:

Skreifiskerier.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	I Gjennemsnit.
	1 000 Fisk.	1 000 Fisk.	1 000 Fisk.	1 000 Fisk.	1 000 Fisk.	1 000 Fisk.
Lofotfiskeriet	18 000	25 800	15 000	15 000	8 400	16 440
Lofoten og Vesteraalen udenfor Opsynsdistriktet	5 961	4 654	1 897	2 401	2 396	3 462
Salten	124	86	25	17	32	57
Nordre Helgeland	438	915	336	501	655	569
Søndre Helgeland	148	265	134	164	133	169
Tilsammen	24 671	31 720	17 392	18 083	11 616	20 697

Den samlede Fangst udgjorde i Værdi:

Skreifiskerier.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	I Gjennemsnit.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Lofotfiskeriet	5 148 000	5 263 200	3 300 000	4 545 000	3 460 800	4 343 400
Lofoten og Vesteraalen udenfor Opsynsdistriktet	1 792 768	1 073 629	443 187	702 388	984 644	999 323
Salten	35 630	20 115	5 395	4 744	10 211	15 219
Nordre Helgeland	132 150	175 633	75 990	139 103	236 805	151 936
Søndre Helgeland	39 256	55 954	28 185	47 699	57 723	45 763
Tilsammen	7 147 804	6 588 531	3 852 757	5 438 934	4 750 183	5 555 641

Sammenholder man disse Opgaver med de tilsvarende for forrige Femaar, viser det sig, at Deltagernes Antal beregnet i Gjennemsnit for hvert Femaar var:

	Femaaret 1891/1895.	Femaaret 1896/1900.
Lofotfisket	29 412	28 113
Lofoten og Vesteraalen	7 954	7 340
Salten	171	182
Nordre Helgeland	1 606	1 582
Søndre Helgeland	161	209
Tilsammen	39 304	37 426

Den gjennemsnitlige Fangstmængde var:

	Femaaret 1891/1895.	Femaaret 1896/1900.
	1000 Fisk.	1000 Fisk.
For Lofotfisket	26 288	16 440
- Lofoten og Vesteraalen	7 259	3 462
- Salten	65	57
- Nordre Helgeland	779	569
- Søndre Helgeland	100	169
Tilsammen	34 491	20 697

Det gjennemsnitlige Værdiudbytte var:

	Femaaret 1891/1895.	Femaaret 1896/1900.
	1 000 Kr.	1 000 Kr.
Af Lofotfisket	6 083	4 343
- Lofoten og Vesteraalen	1 652	999
- Salten	14	15
- Nordre Helgeland	179	152
- Søndre Helgeland	25	46
Tilsammen	7 953	5 555

Som det vil sees, betegner Resultatet af Amtets Skreifiskerier i dette Femaar en meget betydelig Nedgang i Sammenligning med forrige Femaar. Den gjennemsnitlige Fangstmængde var i dette Femaar ikke mindre end 13.8 Million Fisk mindre end den tilsvarende i forrige Femaar. Dette Forhold betegner en Nedgang af henved 40 Pct. Nedgangen i Værdiudbyttet bliver dog ikke af samme Størrelse. Det gik kun ned med 2.4 Million Kroner, der modsvarer en Forringelse mod foregaaende Femaar af ca. 30 Pct. Dette forholdsvis gunstige Udfald er at tilskrive den Opgang i Priserne, som var en rimelig Følge af det lave Kvantum.

At de aftagende Fiskerier ogsaa maatte medføre Nedgang i Antallet af Deltagere var at vente. Dette kommer dog ikke i betragtelig Grad tilsyne, om man sammenholder Gjennemsnitsantallet af Deltagere for begge Femaar. Deltagelsen var nemlig i 1896 ganske exceptionelt stor, og dette Forhold fik en overveiende Indflydelse til Høining af Gjennemsnitstallet, der kun viser en Nedgang af 4.4 Pct.

Anderledes stiller Forholdet sig, om man sammenholder de enkelte Aar inden Femaaret med hinanden indbyrdes. Det vil da befindes, at Deltagernes Antal gaar gradvis nedover fra 42 445 i 1896 til 31 318 i 1900, hvilket betegner en Nedgang af 26.2 Pct. Fangstmængden vil findes at skifte fra 31.7 Million Fisk i 1897 til 11.6 Million i 1900, altsaa en Nedgang paa ikke mindre end 63.4 Pct. Samtidig hermed gaar Værdiudbyttet ned fra 7.1 Million Kroner i 1896 til 4.8 Million Kroner i 1900 eller med 34.9 Pct.

De største Modsætningsforhold vil dog findes, om man sammenholder de enkelte Aar for et og samme Fiskeri. Saaledes gav Lofotfisket for 1897 et Udbytte af 25.8 Million Fisk, medens det tilsvarende Udbytte for 1900 kun var 8 4 Million, hvilket altsaa kun var 67.4 Pct. af Fisket for 1897. Et lignende Skifte frembyder sig, om man betragter Fiskerierne inden Lofoten og Vesteraalen udenfor Opsynsdistriktet. Disse gav i 1896 en Fangstmængde af 5.9 Million Fisk, men i 1899 kun 1.9 Million eller 68.1 Pct. lavere. I det hele taget kan det siges, at det karakteristiske ved heromhandlede Femaars Fiskeristatistik er de deri forekommende minimale Satser. Den for Lofotfisket 1900 opgivne Fangstmængde 8.4 Million er saaledes enestaaende lav og noget Sidestykke forekommer ikke i dette Fiskeri's Statistik fra dens Begyndelse i 1861.

Det eneste, som nærmer sig dette Lavmaal, er Lofotfisket for 1864 med et Kvantum af 10.2 Mill. Aarsagen til det saa totalt mislige Fiske ligger udenfor Rækkevidden af vor Erkjendelse. Kun saameget kan siges, at Forklaringen ikke er at søge i Mangel paa Søveirsdage, men i Mangel paa Forekomst af Fisk. Den blev staaende, heder det i Opsynschefens Beretning, ude paa Eggen uden at gaa opover paa Banken, ialfald ikke i større Mængder.

Følgende Tabel giver en Oversigt over Skreifiskerierne i Lofoten og Vesteraalen «udenfor Opsynsdistriktet», eller den saakaldte Ytterside — samt Værø og Røst:

Aar.	Dverberg.	Øksnes.	Bø.	Gimsø.	Borge.	Værø.	Røst.	Samlet Fangstmængde.
	1 000 Fisk.	1 000 Fisk.	1 000 Fisk.	1 000 Fisk.	1 000 Fisk.	1 000 Fisk.	1 000 Fisk.	1 000 Fisk.
1896	319	1 776	1 400	270	666	650	880	5 961
1897	222	899	1 100	160	687	730	1 100	4 898
1898	130	220	405	9	250	315	675	2 004
1899	251	232	450	39	194	311	940	2 417
1900	165	270	600	26	106	271	958	2 396
Tilsammen i Femaaret	1 087	3 397	3 955	504	1 903	2 277	4 553	17 676
Gjennemsnit i Femaaret	217.4	679.4	791	100.8	380.6	455.4	910.6	3 535.2
Gjennemsnit i Femaaret 1891/95	400	2 234	1 427	530	815	821	939	7 166

Under ovenanførte saare omfattende Betegnelse indgaar nærmere beseet en Række af betydningsfulde Fiskerier uden nogensomhelst Tilknytning indbyrdes. Paa en Kyststrækning af over 30 Sømile ligger de i Rad og Række, der begynder med Andenes og ender med Røst. Tabellen over Femaarets Udbytte viser ogsaa for disse Fiskeriers Vedkommende den samme Nedgang som for Lofotfisket saavel i Udbyttets Mængde som Værdi, kun i forstærket Grad. Alene Røst danner en heldig Undtagelse, idet Femaarets Udbytte omtrent naar op i Høide med forrige Femaar. Gjennemsnitskvantummet — derunder medregnet Røst — vil sees at være gaaet ned fra 7.1 Million i forrige Femaar til 3.5 Million i dette, altsaa en Nedgang paa ca. 50.7 Pct. Samtidig er Værdiudbyttet svundet fra 1.6 Million Kroner til omtrent 1 Million eller med 39 5 Pct. Deltagelsen er aftagen med kun 7.8 Pct. Denne stærke Nedgang i det tilvante Udbytte har væsentlig rammet Befolkningen inden de paagjældende Distrikter, og rammet den haardt. Men heldigvis bevarer denne Befolkning Tilliden til, at

de fordum saa rige Fiskerier atter skal blive, hvad de engang var, og hvorom de vidtstrakte Fiskebanker synes at give Løfte.

Hvad angaar Skreifiskerierne i Salten og Helgeland, da udviser disse ikke den samme stærke Nedgang som de ulige større Fiskerier i Amtets nordlige Fogderier. Søndre Helgeland udviser endog et forøget Gjennemsnitskvantum fra 100 000 til 169 000 Fisk. Samtlige disse Fiskerier er imidlertid forholdsvis smaa og væsentlig kun af lokal Betydning.

* * *

Det vil allerede af det anførte kunne sluttes, at Gjennemsnitsudbyttet for den enkelte Deltager i Skreifisket har været meget ringe. Dets Størrelse i de enkelte Aar og Distrikter vil tilnærmelsesvis sees af følgende Tabel:

Aar.	Antal Fiskere.	Tusinde Fisk.	Gjennemsnitspris pr. 100 Fisk.	Antal Fisk pr. Mand.	Værdiudbytte pr. Mand.
			Kr.		Kr.
Lofotfisket:					
1896	32 280	18 000	28.60	558	160
1897	31 312	25 800	20.40	824	168
1898	29 777	15 000	22.00	504	110
1899	24 461	15 000	30.30	613	186
1900	22 736	8 400	41.20	369	152
			Gjennemsnit	574	155
			I forrige Femaar var dette	890	210
Lofoten og Vesteraalen:					
1896	8 342	5 961	30.08	715	215
1897	8 309	4 654	23.07	560	129
1898	7 102	1 897	23.37	267	62
1899	6 510	2 401	29.25	369	108
1900	6 406	2 396	40.11	374	150
			Gjennemsnit	457	133
			I forrige Femaar var dette	911	207
Salten:					
1896	244	124	28.66	508	146
1897	216	86	23.39	398	93
1898	173	25	21.56	144	31
1899	102	17	27.88	167	47
1900	173	32	32.41	185	60
			Gjennemsnit	280	75
			I forrige Femaar var dette	340	73

Aar.	Antal Fiskere.	Tusinde Fisk.	Gjennemsnitspris pr. 100 Fisk.	Antal Fisk pr. Mand.	Værdiudbytte pr. Mand.
			Kr.		Kr.
Nordre Helgeland:					
1896	1 453	438	30.17	301	91
1897	1 662	915	19.19	551	106
1898	1 432	336	22.62	235	53
1899	1 607	501	27.79	312	87
1900	1 755	655	36.17	373	135
			Gjennemsnit	354	94
			I forrige Femaar var dette	479	110
Søndre Helgeland:					
1896	126	148	26.53	1 175	312
1897	149	265	21.11	1 778	375
1898	260	134	21.11	515	109
1899	261	164	29.12	628	183
1900	248	133	43.47	536	233
			Gjennemsnit	926	242
			I forrige Femaar var dette	607	152

Det gjennemsnitlige Udbytte i Femaaret for den enkelte Fisker er altsaa yderst misligt. Det er — bortseet fra det mindre betydelige Fiske i Søndre Helgeland — gjennemgaaende betydelig lavere end i foregaaende Femaarsperiode.

Til Sammenligning hidsættes for

Lofotfiskets

Vedkommende følgende Tabel over Lotterne fra og med Aaret 1861:

Femaar.	Antal Fiskere.	Millioner Fisk.	Antal Fisk pr. Mand.	Værdiudbytte pr. Mand.
				Kr.
1861—1865	21 495	15.5	723	209
1866—1870	20 517	18.8	957	255
1871—1875	17 716	20.7	1 064	326
1876—1880	23 629	25.9	1 080	276
1881—1885	28 189	22.9	802	203
1886—1890	29 855	26.8	901	201
1891—1895	29 412	26.3	895	207
1896—1900	28 113	16.4	574	155

Som det vil sees, er for dette Fiskes Vedkommende Udbyttet for den enkelte Deltager betydelig mindre end nogensinde tidligere, saa langt tilbage som Statistiken rækker.

Har der tidligere gjentagne Gange været reist Spørgsmaal om, hvorvidt Lofotfisket overhovedet lønner sig for Deltagerne, saa er der for dette Femaars Vedkommende endnu større Grund til Tvivl herom. En gjennemsnitlig Bruttoindtægt pr. Deltager af 155 Kroner synes, i Betragtning af de ikke ubetydelige Udgifter til Udstyr ved Tab af Redskaber og ved Slitage samt for Linefiskernes Vedkommende til Agn, ikke at kunne betinge nogen synderlig Nettoindtægt. Til nærmere Belysning af dette Forhold hidsættes følgende Tabel over Udbyttet for de forskjellige Brug:

Aar.	Brug.	Antal Fiskere.	Antal Fisk i Tusinder.	Antal Fisk pr. Mand.	Fiskepris.	Udbytte pr. Mand.
					Kr.	Kr.
1896	Garn	7 170	3 790	529	28.60	151.29
	Liner	22 305	13 600	610		174.46
	Dybsagn	2 805	610	217		62.06
1897	Garn	9 043	7 550	835	20.40	170.34
	Liner	19 646	17 670	891		181.76
	Dybsagn	2 623	580	221		45.08
1898	Garn	10 582	4 860	459	22.00	100.98
	Liner	17 750	9 960	561		123.42
	Dybsagn	1 445	180	125		27.50
1899	Garn	10 630	7 640	719	30.30	217.86
	Liner	12 730	7 250	570		172.71
	Dybsagn	1 101	110	100		30.30
1900	Garn	13 462	4 346	323	41.20	133.07
	Liner	8 837	4 017	455		187.46
	Dybsagn	437	37	85		35.02
I Gjennemsnit 1896—1900	Garn	-	-	573	-	155
	Liner	-	-	617	-	168
	Dybsagn	-	-	150	-	40

Ved det beregnede Bruttoudbytte pr. Mand er dog at bemærke følgende:

En stor Del af Fiskerne deltager kun en forholdsvis kort Tid i Lofotfisket. Af de i Lofotberetningerne for Aarene 1896—1900 indeholdte Opgaver over Tiden for Fiskernes Ankomst og Afreise sees det, at det er omkring Midten eller Slutningen af Marts Maaned, at det største Antal Baade er tilstede i

Lofoten, medens Antallet af Baade før og efter den Tid er mindre. Saaledes er det omkring Midten af Februar og Midten af April Halvdelen. De foran beregnede Lotter repræsenterer saaledes ikke Gjennemsnitsudbyttet for et helt Lofotfiske, men alene Gjennemsnitsudbyttet for samtlige Deltagere, hvad enten de har deltaget kortere eller længere Tid i Fisket. Hvis man kunde beregne Udbyttet alene for dem, der deltog i hele Fisket (ca. 3 Maaneder), vilde dette selvfølgelig blive større. Men Forskjellen vil ikke blive meget stor, da det største Fiske netop foregaar, medens det største Antal Fiskere er tilstede.

Mange Fiskere, som den øvrige Del af Vinteren driver Fiske fra andre Vær, reiser til Lofotfisket i den Tid, da dette er bedst, og forlader dette Fiske igjen, før det er slut. Dette er bl. a. Tilfældet med mange af dem, der driver Fiske paa Lofotens Ytterside.

Dernæst er at bemærke, at der til Grund for Beregningen over de enkelte Deltageres Udbytte er lagt Gjennemsnitsprisen for al Fisk i rund Tilstand. Imidlertid vil Garnfisken som oftest betinge en noget større Pris pr. 100 Stkr. end Linefisken. Forskjellen er almindeligt 1 à 2 Kroner i sløiet Tilstand. Heraf følger, at det beregnede Udbytte for Linefiskerne er noget for stort og for Garnfiskerne noget for lidet.

Endelig er ved Beregningen at bemærke, at adskillige Baade har 2 Slags Brug. Navnlig er flere udrustede saavel med Garn som med Liner. I foranstaaende Tabel er disse medregnede blandt Garnfiskerne.

Over de med Lofotfisket forbundne Udgifter har man ingen Statistik. Beretningerne om Fisket har alene hvert Aar indeholdt en Beregning over Udgifterne ved Redskabstab og Slitage samt Agnforbrug. Paa Grundlag af disse Beregninger, der dog er i høi Grad skjønsmæssige, hidsættes følgende Tabel over disse Udgifter:

Aar.	Brug.	Antal Fiskere.	Redskabstab.	Redskabsslitage.	Sum af Tab og Slitage.	Tab og Slitage pr. Fisker.	Agnforbrug pr. Linefisker.	Samlet Udgift efter de 2 foregaaende Rubriker.
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896	Garn	7 170	30 000	140 000	170 000	24	-	24
	Liner	22 305	240 000	160 000	400 000	18	18	36
1897	Garn	9 043	40 000	200 000	240 000	27	-	27
	Liner	19 646	300 000	150 000	450 000	23	30	53
1898	Garn	10 582	50 000	150 000	200 000	19	-	19
	Liner	17 750	200 000	150 000	350 000	20	20	40
1899	Garn	10 630	50 000	270 000	320 000	30	-	30
	Liner	12 730	100 000	90 000	190 000	15	25	40
1900	Garn	13 462	75 000	280 000	355 000	26	-	26
	Liner	8 837	85 000	50 000	135 000	15	26	41

Gjennemsnittet af forannævnte Udgifter sees at udgjøre for Femaaret:

For Garn:

Redskabstab og Slitage ..... 35 Kr.

For Liner:

Redskabstab, Slitage og Agnforbrug ..... 42 -

Den gjennemsnitlige Bruttoindtægt i Femaaret er foran beregnet til 155 Kr. for Garn og 168 Kr. for Liner. Trækker man herfra de foran omhandlede Udgifter, bliver tilbage af Indtægt pr. Deltager:

For Garn ..... 120 Kr.
- Liner ..... 126 -

Naar man derefter af disse Beløb skal dække de øvrige Udgifter til Udstyr samt Udgifter ved Opholdet og Reisen, vil det indsees, at Fiskernes gjennemsnitlige Nettoindtægt af Lofotfisket bliver kummerlig.

Naar undtages Aaret 1896, var det hele Femaarsperioden Vestlofoten, som ydede den største Kontingent til Fisket. Fisket i Østlofoten var i Aarene 1897—1900 gjennemgaaende mislykket.

Anvendelse af Snedseilsbaade, hvoraf mange med Dæk, tiltager fremdeles Aar for Aar. Fembøringen forsvinder mere og mere ogsaa under Lofotfisket. Som Linebaade har man ligeledes begyndt at anvende Snedseilsbaade, men i Almindelighed ansees endnu Nordlandsotringen som bedst skikket hertil. Angaaende Dæksbaadenes Anvendelse under Lofotfisket udtaler Udvalgsformanden i sine Beretninger for 1899 og 1900 følgende. 1899: «Ved siden af den rosende Omtale, disse Baade fik som livsikre og letvindte under Seilads, hørtes der flere Udtalelser om, at de store Dæksbaade, som med høi Rig giver adskillig Vindfang, under Redskabstrækning i Kuling ofte kom i Drift med sine Garnlænker, førend de var halvtrukne, og derved bevirkede Skade paa andres Redskaber. Om Baadene blev indrettet saa, at Stormasten lagdes ned, vilde de selvfølgelig ligge betydelig lettere i Redskaberne». — 1900: «Det paastaaes ogsaa, at disse Baade er udsat for at faa meget overstaaet Brug, da de er mere afhængig af Vinden end Baade, som kan roes frem. Hvad Bjergelighed angaar staar de selvfølgelig høit».

Imidlertid har jo Dæksbaadene den ubetingede Fordel, at de den øvrige Tid af Aaret kan benyttes til Bankfiske.

* * *

Fiske med Synkenot har i Perioden ikke været anvendt under Lofotfisket, idet Forbudsloven af 20 Juli 1893 er afløst af Vedtægten i Henhold til den nye Lofotlov af 6 August 1897, hvilke har fastholdt Forbudet mod Brugen af Synkenot.

Derimod har et andet Redskab i Løbet af Femaarsperioden vundet større og større Udbredelse under Lofotfisket, nemlig de saakaldte «Smaagarn», der har vist sig at være meget formaalstjenlige.

Som Navnet antyder, har disse Garn mindre Dimensioner end de gamle, der nu benævnes «Storgarn». Dette i Forening med, at Traaden er noget tyndere, betinger, at Redskabet iøvrigt kan gives et lettere Udstyr. Som Følge heraf tiltrænger disse Garn hverken saa stor Baad eller saa stor Mandskabsstyrke som de tidligere anvendte Storgarn, medens Fangstevnen antages tilnærmelsesvis at være den samme. Det nye Redskab er altsaa gjennemgaaende et mere økonomisk Brug end det forrige.

* * *

Under Femaaret er de nye Love om Skreifiskerierne i Lofoten og Fiskerierne i Nordlands Amt traadt i Virksomhed. De har det Fortrin for den tidligere Ordning, at de organiserer Fisket og lægger Afgjørelserne i Fiskernes egne Hænder. Saavidt jeg har erfaret, virker Lovene heldigt.

Sildefiskerierne.

Udbyttet af Amtets Fedsildfiskerier i de enkelte Aar stiller sig saaledes:

Aar.	Kvantum.	Værdi.	Gjennemsnitspris pr. hl.
	1000 hl.	1000 Kr.	Kr.
1896	25	74	2.93
1897	607	2 014	3.32
1898	22	138	6.18
1899	144	1 002	6.97
1900	232	2 061	8.89
Gjennemsnit	206	1 058	5.14
I Femaaret 1891—1895	484	1 523	3.15
- — 1886—1890	391	1 488	3.80
- — 1881—1885	369	2 744	7.43

Det vil sees, at det gjennemsnitlige Aarskvantum er gaaet ned til mindre end Halvdelen af forrige Femaars, medens Værdiudbyttet paa Grund af de høiere Priser udgjør omtrent $^2/_3$ af forrige Femaars Udbytte.

Ogsaa i Sammenligning med Landets samlede Kvantum viser der sig en større Nedgang. Af Landets samlede Fedsildfangst udgjorde Nordlands Andel:

i 1896	13 Pct.
- 1897	69 -
- 1898	7 -
- 1899	51 -
- 1900	64 -
Gjennemsnitlig	41 Pct.

I forrige Femaar var den gjennemsnitlige Procent 58.

Der klages fremdeles over, at Fedsildens Behandling, Pakning og Sortering er utilfredsstillende, saaledes at Varen i Udlandet ikke opnaar den Pris, som den efter sin Kvalitet burde opnaa.

Det tør haabes, at de nye Love af 26 Mai 1900 om Sildetønder og af 4 Mai 1901 om Vragning af Sild vil bidrage til at rette paa dette Misforhold.

Hvor stor Anpart af ovennævnte inden Amtet opfiskede Kvantum Sild der falder paa Amtets egne Indvaanere, er det vanskeligt at have nogen Mening om, da derover ikke er ført nogen Statistik. Men det er vistnok kun en ubetydelig Del, der falder paa Fiskere udenfor Amtet, da de fleste Notbrug og saagodtsom samtlige Garnfiskere antages at høre hjemme inden Amtet. Paa den anden Side deltager nu nordlandske Notbrug i stor Udstrækning i Sildefiskerierne i andre Amter, baade søndenfor og nordenfor.

Foruden forannævnte Kvantum Fedsild er opgivet som opfisket af Smaasild:

1896	4 650	hl. til Værdi	Kr.	12 200.00
1897	6 800	—«—	-	10 200.00
1898	15 000	—«—	-	16 600.00
1899	70	—«—	-	280.00
1900	2 550	—«—	-	5 050.00
		Tilsammen	Kr.	44 330.00

Det meste af denne Sild er opfisket i de Helgelandske Fogderier.

I foranstaaende Opgave er ikke medtaget den Sild, der af Fiskerne er saltet til Hjemmebrug og som spiller en ganske vigtig Rolle i Befolkningens Økonomi.

I de to sidste Aar af Femaarsperioden er derhos opgivet et mindre Kvantum Storsild med Værdiudbytte henholdsvis Kr. 1 200.00 og Kr. 4 000.00.

Laks- og Søørretfisket.

Det aarlige Udbytte af dette Fiske stiller sig saaledes:

Aar.	Fangstmængde.	Værdi.	Gjennemsnitspris pr. Kg.
	Kg.	Kr.	Kr.
1896	31 501	24 465	0.78
1897	57 037	46 953	0.82
1898	50 954	42 032	0.82
1899	51 395	44 129	0.86
1900	50 186	44 938	0.89
Tilsammen	241 073	202 517	-
Gjennemsnit for Femaaret	48 215	40 503	0.84
Gjennemsnit for Femaaret 1891—1895	38 914	28 850	0.74
Gjennemsnit for Femaaret 1886—1890	29 525	22 210	0.75
Gjennemsnit for Femaaret 1881—1885	16 287	12 947	0.82

Udbyttet af dette Fiske har, som det vil sees, været jevnt stigende i de sidste 20 Aar.

Andre Fiskerier:

Over Værdien af det Udbytte, Amtets Fiskerier — udenfor de foran særskilt omhandlede 3 Fiskerier — har givet, hidsættes følgende Opgave for hvert af Amtets Lensmandsdistrikter:

Distrikter.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Bindalen	4 800	8 800	9 000	3 600	5 000
Brønnø	53 270	55 218	50 177	40 123	-
Vega	71 600	73 600	61 970	72 477	62 405
Velfjorden	1 280	1 640	1 720	1 156	540
Tjøtta	21 184	17 500	19 300	19 000	13 000
Herø	205 000	197 000	140 000	108 000	110 000
Alstahaug	1 120	1 166	1 215	1 095	1 267
Søndre Helgeland	358 254	354 924	283 382	245 451	192 212

Distrikter.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Nesne og Dønnes[1]	7 000	7 000	7 000	7 000	7 000
Hemnes	-	-	-	-	-
Mo	-	300	-	-	-
Lurø og Trænen	36 000	33 000	32 000	26 000	32 000
Rødø	20 000	29 500	36 000	41 000	36 500
Melø	8 000	3 900	4 800	14 200	22 000
Nordre Helgeland	71 000	73 700	79 800	88 200	97 500
Gildeskaal	12 686	10 903	13 500	18 090	19 230
Bodin	30 800	7 400	3 700	-	31 800
Folden	45 850	35 280	36 405	37 030	44 400
Steigen	4 240	6 740	5 640	36 380	38 500
Hammerø	2 660	960	5 040	-	10 260
Lødingen og Tysfjorden	37 000	22 500	13 500	21 600	25 300
Ofoten	3 850	4 700	2 900	38 400	4 150
Salten	137 086	88 483	80 685	151 500	173 640
Vaagan	12 500	14 800	11 080	24 600	76 000
Gimsø	4 500	5 400	5 200	9 660	12 800
Borge	8 900	23 825	16 650	40 500	47 070
Buksnes	-	-	-	5 000	11 000
Flakstad	26 800	17 784	16 470	36 555	41 950
Værø og Røst	18 840	20 400	23 955	27 480	69 456
Hadsel	39 500	41 260	69 340	42 900	81 800
Bø	13 100	61 000	130 000	178 600	177 100
Øksnes	45 962	58 000	105 100	121 348	65 970
Sortland	4 500	5 000	2 500	12 000	9 000
Dverberg	192 440	186 510	683 631	386 387	409 116
Lofoten og Vesteraalen	367 042	433 979	1 063 926	885 030	1 001 262
Nordlands Amt	933 382	951 086	1 507 793	1 370 181	1 464 614

Gjennemsnitsudbyttet i Femaaret for det hele Amt var ... Kr. 1 245 411.

I Femaaret 1891—1895 var det ..... Kr. 577 327
- — 1886—1890 - - ..... - 577 558
- — 1881—1885 - - ..... - 502 400.

[1]) For Nesne Lensmandsdistrikt er Beløbene rent skjønsmæssige, beregnet af Det statistiske Centralbureau, da Lensmanden erklærer sig ude af Stand til at levere nogen Opgave.

Af Gjennemsnitsudbyttet falder:

paa Dverberg	Kr.	371 617
- Herø	-	152 000
- Bø	-	111 960
- Øksnes	-	79 276
- Vega	-	68 410
- Hadsel	-	54 960
- Folden	-	39 793
- Rødø	-	32 600
- Værø og Røst	-	32 026
- Lurø og Trænen	-	31 800
- Flakstad	-	27 912
- Vaagan	-	27 796
- Borge	-	27 389
- Lødingen og Tysfjorden	-	23 980

Disse Fiskerier, der omfatter Sommer- og Høstfiskerierne efter Torsk, Sei, Uer samt efter Kveite, Lange, Brosme m. v., har i det heromhandlede Femaar skudt særdeles stærk Vækst. Dette er saameget glædeligere, som dette Fiske for en væsentlig Del drives som Hjemmefiske og saaledes paa Grund af den forholdsvis billige Udrustning skaffer større og jevnere Nettoudbytte ved Skrei- og Sildefiskerierne.

Som det vil sees, er det i Distrikterne i Lofoten og Vesteraalen, at de heromhandlede Fiskerier har taget det stærkeste Opsving. Grundene hertil er vistnok flere. Først og fremst den, at vedkommende Distrikters Indvaanere i større og større Udstrækning deltager i dette Fiske. Men hertil kommer for de bedste Fiskepladses Vedkommende, at Tilstrømningen af udenbygds Fiskere har øget stærkt. Dette gjælder navnlig Dverberg (Fiskeværene Andenes og Bleik) samt Røst og Bø. Dernæst har ogsaa Anskaffelsen af større og bedre Baade, navnlig Dæksbaade, spillet stor Rolle i denne Udvikling. Disse har nemlig gjort det muligt at opsøge Fisken længere fra Land, end det med de aabne Baade var muligt. En Følge heraf er det ogsaa, at et lønnende Havfiske nu synes at være under Udvikling i de nævnte Distrikter.

5. Bergværksdrift.

Om Bergværksdriften i Nordlands Amt i Femaaret 1896—1900 har Bergmester Bachke meddelt:

I sidste Femaarsberetning stilledes et voksende Opsving i Udsigt for Bergværksdriften i Nordlands Amt. Dette Haab er bleven realiseret, idet det viser sig, at Produktionsværdien af de ved Driften udvundne Produkter ved Udgangen af sidste Femaarsperiode i Aaret 1900 var Kr. 2 527 000, medens Landets samlede Værdi var Kr. 5 441 000. Amtet indtager ikke alene den første Plads, men dets Produktion naar næsten op til det halve af hele Norges. I Perioden er Sulitelma Værk bleven det vigtigste Værk, og Dunderlandsdalens

Jernanvisninger er bleven berømte over hele Verden og har henledet hele den civiliserede Verdens Opmærksomhed paa de Mineralressourcer, her findes. Det er derfor intet Under, at Interessen for Opsøgelsen af nye Forekomster af Ertser og Mineralier fremdeles er voksende. Medens der ved Udgangen af sidste Femaarsperiode fra dette Amt indkom 642 Anmeldelser af nye Ertsfund, var Antallet ved Udgangen af 1900 steget til 1 431. Selv om det maa erkjendes, at en større Del af disse ikke vil lede til nogen Drift af Betydning og alene er optagne i Spekulationsøiemed, besidder dog mange af dem Betingelser for under kyndig Ledelse at kunne bearbeides med Fordel.

Efter disse indledende Bemærkninger, til hvilke føies, at Bergværksdriften ved Femaarets Udgang i Nordlands Amt sysselsatte 1 174 Mand — heri ikke medtaget de ved Skjærpearbeide optagne Folk —, meddeles med Hensyn til de forskjellige Steder, hvor nævneværdig Drift har fundet Sted, følgende Oplysninger:

I. Salten Fogderi:

a) Sulitelma Aktiebolags Gruber omkring Langvandet i Skjerstad Præstegjeld:

Her produceredes:

i 1896.....	11 721	Ton	Hyttemalm,	22 909	Ton	Kis,
- 1897.....	8 068	-	—	29 900	-	—
- 1898.....	9 203	-	—	30 336	-	—
- 1899.....	12 262	-	—	31 755	-	—
- 1900.....	12 384	-	—	32 740	-	—
Tilsammen	53 638	Ton	Hyttemalm.	147 640	Ton	Kis.

Medens Kisen exporteres, forsmeltes Hyttemalmen i den tidsmæssige Smeltehytte ved Balmi til Manhès' Kobber.

Der arbeidedes i alle Grubefelter. Foruden i Mons Petter, Charlotta, Giken, Hankabakken, Ny Sulitelma samt Furuhaugens Felter, paabegyndtes i 1890 Undersøgelsesdrift i Bursø, Glasstulemfeltet og i Tornérhjelmfeltet, der strækker sig fra Sagmo Grube til henimod Balvand i Saltdalen. Resultatet af disse Undersøgelser var meget heldigt, saaledes, at Driften er betrygget for lange Tider.

I Aaret 1900 medgik til Drift og Anlæg ialt et Beløb stort Kr. 1 404 698.57. Arbeidsbelægget var 856 Mand.

Værket staar med Hensyn til Driftsmaade og Udstyr paa Høiden af Tiden.

b) Hopen Grubefelt i Bodin Herred, ca. 4 km fra Kvalvaag, omfatter en Mængde Kobberanvisninger i Storfjeld, Høifjeld ved Tusvand, hvorpaa Drift har foregaaet i Femaaret Der har været produceret ca. 2 000 Ton Kobbermalm, der har været afsat til Sulitelma Værk. Der er Grund til at antage, at der her med

Tiden vil reise sig et Kobberværk, naar de mange Forekomster af Kobbermalm er bleven opskjærpede. Arbeidsstyrken har været ca. 10 Mand.

c) Baldoivi Kobberfelt er beliggende omtrent halvveis mellem Botnvand og Balvand i Saltdalen. Med dette Navn betegnes to Malmstrøg, omfattende de egentlige Baldoivi-Anvisninger, Staalhaugen, Ingeborg og Størdalens Forekomster, hvoraf det ene kan forfølges til Skjønstaa ved Øvrevand i Skjerstad og det andet henimod Tornérhjelmfeltet ved Langvand. Adskilligt Opskjærpningsarbeide er udført i Femaaret for at konstatere Betydningen af Feltet, men uden at føre til noget endeligt Resultat.

Ved Rauflaugets Kobberforekomster ved Vasbotnvandet i Saltdalen foregik i 1900 lidt Skjærpningsarbeide, uden at det har ført til Drift.

d) Melkedalens Kobberforekomster i Lødingen var under Drift i 1899 og 1900 for Regning af The Melkedalen Copper Mines Ld. of London og 300 Ton Kismalm blev udvunden. Siden er et Vaskeværk opført og meget paakostet Feltet, uden at Sikkerhed for stabil Drift er opnaaet.

I denne Trakt og henimod Ballangen i Ofoten har der været skjærpet paa mangfoldige Steder, uden at det har lykkes at finde større og varigere Forekomster. Traditionen fra det gamle Ofoten Kobberværk, der i nogle Aar paa 1600-Tallet bearbeidede nogle Kobberforekomster ved Børsvandet, har naturligvis bidraget til den ivrige Skjærpning.

e) Laksaa Forekomster af Kobber-, Svovl-, Magnetitkis i Linser i den der optrædende Kalkglimmerskifer, som i 80-Aarene gav Anledning til en Prøvedrift, har i Femaaret atter været prøvet, men med uheldigt Resultat, uagtet intet blev sparet af Bekostninger, hvilket maaske skyldes planløs Ledelse.

f) Paa de til Sjangeli Kobberværk i Jukkasjärvi hørende Kobberforekomster i Ruopsuok i Skjomen, Ofoten, har der i Femaaret været arbeidet. Deres Fremtid afhænger af Muligheden af Optagelsen af hint gamle Værk og en billig Forbindelse med Sjøen.

g) I Osmarken pr. Liland i Ofoten foregik i 1898 og 1899 en Undersøgelsesdrift paa den der optrædende manganholdige Jernmalm, der kan forfølges fra Osmarken til Sommervik. Optagelse af Driften beror paa Resultatet af de Processer, som prøves i Dunderlandsdalen i Ranen.

h) Paa Gaarden Arstad i Beieren blev i 1898—1899 de der optrædende Jernforekomster af Karakter som Fuglstrand i Hemnes undersøgte, men lagte under Frist indtil videre.

i) I Efjorden i Lødingen foregik i Femaaret en ikke ubetydelig Drift paa Jernmalm ved Bugten, ved hvilken blev udvundet og udskibet

ca. 3 000 Ton af god Kvalitet. Forekomsten var imidlertid liden og Driften er indstillet.

j) Paa Næverhaugens Jernforekomster i Skjerstad Herred har nogen Drift fundet Sted, idet en Stoll er inddrevet, en Jernbanelinie udstukket til Sandviken ved Skjerstadfjorden, Jordbruelven opdæmmet ved Grøvlevand, for at skaffe 60 H.-K. til et Vaskeri.

II. Nordre Helgeland Fogderi:

a) Bossmo Gruber i Mo i Ranen:

Produktion	1896:	17 395 Ton,	Arbeidsbelæg	117	Mand,
—	1897:	11 218 -	—	126	—
—	1898:	14 700 -	—	170	—
—	1899:	18 064 -	—	172	—
—	1900:	30 496 -	—	220	—
	Tilsammen	91 873 Ton Kis.			

Værket er godt udstyret og drives fuldt ud rationelt. Udsigterne ved Femaarets Udgang var smukke.

b) Ranens Bly- & Sølvværk:

I dette Selskabs Gruber i Mofjeldet i Mo blev der i Femaaret arbeidet noget i Kirkeby og Oscars Gruber. Muligheden af lønnende Drift beror paa Spørgsmaalet om en billig effektiv Opberedning af Malmen.

c) I Pluradalen i Mo blev der aabnet Skjærpedrift paa Kalsæter og Malmhaug Kobberanvisninger, som tildels har været fortsat indtil nu. Der tør være Haab om, at det vil lykkes at etablere en varig Drift i denne Trakt, naar Feltet er bleven tilstrækkelig opskjærpet.

d) Svalengets Grube i Hemnes, Ranen, var under Drift i 1898 og 1899 og ca. 650 Ton Kobbermalm blev udskibet, men den var for fattig, hvorfor Arbeidet indstilledes i Slutningen af 1899.

e) Gjervalens eller Sørfjordens Kobberanvisninger i Rødø Præstegjeld var Gjenstand for adskillig Undersøgelse i Aarene 1898 og 1899. De viser en Udstrækning af ca. 1½ km., men Ertsføringen har været sparsom og vekslende.

f) I Dunderlandsdalen i Mo fandt i Femaaret omfattende Undersøgelser Sted af de der optrædende fra 1825 kjendte Forekomster af Jernmalme for at konstatere Muligheden af deres økonomiske Udnyttelse. I dette Arbeide deltog Geologer og praktiske Bergmænd, der studerede Forekomsterne opover Dalen ligetil Stormdalen, omkring Langvandet, og opover Rødvasdalen til under Svartisen. Undersøgelserne bekostedes af Konsul N. Persson i Helsingborg, der hertil anvendte betydelige Kapitaler. Udsigterne til en lønnende Drift paa disse i Grunden fattige Forekomster af Jernmalm var dog smaa, indtil det lykkedes at faa den bekjendte Edison interesseret i dem. Som bekjendt, er nu under Forberedelse en Drift i disse Trakter, som den hele Verden

følger med den største Interesse. Beskrivelsen af denne hører imidlertid ikke denne Femaarsperiode til.

Men ikke alene i Dunderlandsdalen foregik der Opskjærpning af Jernmalmforekomster, men ogsaa paa Fuglstrand og Seljeli i Hemnes, Tomø og Dønnes i Nesne, hvor Malm af samme Type optræder. Arbeidet paa disse Steder er paa det nærmeste standset i Paavente af Resultatet af Driften i Dunderlandsdalen. Bliver dette heldigt, vil man blive Vidne til en Rørelse i Ranen, Ofoten og Vefsen m. m., som vil fuldstændig omskabe disse Trakter. At gaa nærmere i Detail med alle disse Forekomster vil for Tiden være af liden Interesse.

III. Søndre Helgeland Fogderi:

a) Buøens Kisforekomster i Alstahaug, hvor det nordlandske Kiskompagni omkring 1860-Aarene havde en ikke liden Drift, og som nu disponeres af Konsul Persson, blev af denne undersøgte en kort Tid, men nogen Drift er ikke kommen istand.

b) I Ursfjorden paa Grænsen mellem Bindalen og Velfjorden var der i Femaaret en Smule Skjærpedrift paa der optrædende Kobberanvisninger, der ikke førte til noget Resultat.

c) Husvik Blyglands- og Zinkblendeforekomster i Halsfjorden i Tjøtta blev i Femaaret optaget til Drift, dels for norsk, dels for engelsk Regning. Uagtet der er Grund til at vente, at der skulde kunne etableres en varig Drift i dette Ertsfelt, har Driften paa det nærmeste hvilet siden.

d) Svenningdal Sølvgruber i Vefsen:

I Femaaret er fra disse udvundet af sølvholdige Ertser:

1896	168	Ton	med et Belæg af	10	Mand,
1897	260	-	—«—	9	—
1898	64	-	—«—	7	—
1899	23	-	—«—	20	—
1900	51	-	—«—	32	—
Tilsammen	566	Ton	med en Værdi af ca. 66 000 Kr.		

Driften, der i de to sidste Aar foregik for Regning af et Kristianiakonsortium og hovedsagelig gik ud paa nøiagtigere Opfaring af de vigtigste Gange paa Svenningaasen samt Undersøgelse af Eiteraakrokens og Ravnaaens Blyglans- og Zinkblendeforekomster, indstilledes i Aaret 1900.

Paa de mange i Helgeland optrædende Krommalmforekomster i Rødø, Lurø, Nesne, Tjøtta og Velfjorden, som i sin Tid blev drevet af Lerens Chromfabrik i Trondhjem, har ingen Drift i Femaaret fundet Sted paa Grund af den lave Pris paa Malm af den Kvalitet, disse kan levere.

IV. Lofoten og Vesteraalen Fogderi:

I Femaarsperioden har der paa de her optrædende Jernanvisninger foregaaet lidt Drift paa de paa Hjellsand i Øksnes blottede Forekomster af tildels titanholdig Jernmalm. Der blev udbrudt i 1896 ca. 1 500 Ton, hvoraf 1 000 Ton udskibedes. Siden har Arbeidet paa det nærmeste hvilet. De paa Selvaag i Bø optrædende Jernmalme har det endnu ikke lykkedes at finde Marked for, heller ikke for Andhopens Malme i Flakstad, uagtet gjentagne Forsøg har været gjorte. I Hadsel forsøgtes der i Femaaret paa Sommerset at bryde noget Malm, men det ledede ikke til nogen Drift, ligesaa paa Kaljord i Lunkefjorden.

Af Drift paa andre Malme i Lofoten og Vesteraalen i Femaaret kan nævnes Optagelsen af de gamle Kobbergruber i Vatnfjorden i Gimsø i Lofoten, som i 1830-Aarene bearbeidedes af Trøndere, men tilslut opgaves som ufyndige. Her havde et engelsk Firma, Bolton & Sons, en kort Tid en mindre Drift, og udskibede noget Kobbermalm af ringe Kvalitet.

* * *

Idet jeg forbigaar Driften paa Marmor, om hvilken ingen Oplysning kan skaffes, tør det være af Interesse, at der i Melø paa Helgeland er fundet Beryller i en Pegmatitgang ved Fykanvandet, der forhaabentlig vil lede til lidt Drift.

Angaaende Andøens Kulfelt kan meddeles, at der i Femaaret blev udtaget og skibet ca. 100 Ton Kul til Prøve. Resultatet kjendes ikke. I Jennestad Grafitforekomst i Vesteraalen har nogen Drift for engelsk Regning fundet Sted, hvorunder 1 000 Ton blev udvundet, hvoraf ca. 120 Ton blev udskibet.

6. Fabrik- og Industrianlæg.

I Mangel af Opgave fra Det statistiske Centralbureau hidsættes fra Rigsforsikringsanstaltens Industristatistik Opgave over de fabrikmæssige Virksomheder inden Amtet i Tidsrummet 1 Juli 1895—31 December 1899:

Bedrifter.	Antal.	Arbeidere.	Arbeidsdage.
Teglværker	1	10	3 039
Anglefabriker	1	13	1 020
Smedjer med Motor	2	9	2 754
Mekaniske Værksteder (Skibsværfter)	2	28	9 173
Fabriker for Fremstilling af farmaceutiske Produkter	1	16	608
Overføres	7	76	16 594

Bedrifter.	Antal.	Arbeidere.	Arbeidsdage.
Overført	7	76	16 594
Guanofabriker	2	24	16 302
Sæbefabriker	2	15	4 489
Trankogerier	8	31	3 217
Tranbrænderier og Trandamperier	1	5	709
Trandamperier	7	29	3 247
Uldvarefabriker	2	34	13 376
Reberbaner	1	6	963
Regnklædefabriker	1	10	3 273
Sagbrug	23	83	3 742
Tøndefabriker	3	21	3 054
Møbelsnedkerier	1	12	875
Trævarefabriker	1	11	3 101
Møllebrug	3	6	1 205
Do. med Sagbrug	2	11	1 256
Hermetikfabriker	4	58	10 128
Margarinfabriker	1	7	1 828
Bryggerier	1	23	7 143
Mineralvandfabriker	2	5	914
Do. med Lagerarbeide	1	6	1 938
Dykkerselskaber	1	3	390
Tilsammen	74	476	97 744
Ved Udgangen af 1895	37	404	68 100
Forøgelse i Femaaret	37	72	29 644

Det har, som det vil sees, været Bestræbelsen for Sammenligningens Skyld at indordne Virksomhederne inden den samme Ramme som anvendt i tidligere Beretninger. Dette er dog vanskeliggjort derved, at Anlæggene tildels har faaet en fra den tidligere forskjellig Betegnelse i Rigsforsikringsanstaltens Statistik. I denne findes nemlig Virksomheder, der før holdtes ud fra hinanden, samlede i Grupper efter Fællesskab i Virksomhedens Formaal. Det antages dog, at Forskjellen mellem begge Opgaver er en tilnærmelsesvis rigtig Gjengivelse af det sande Forhold.

7. Handel og Skibsfart.

Til Belysning af Amtets Handel i Femaaret, derved forstaaet dets direkte Vareomsætning med de udenlandske Markeder, hidsættes en Opgave over Værdien af de ved Amtets egne Toldsteder til Indførsel og Udførsel i hvert Aar anmeldte Varer:

Aar.	Toldsted.	Indførsel.	Udførsel.	Samlet Omsætning.
		Kroner.	Kroner.	Kroner.
1896	Mosjøen	29 200	63 600	92 800
	Bodø	877 600	561 100	1 438 700
		906 800	624 700	1 531 500
1897	Mosjøen	33 400	66 600	100 000
	Bodø	816 200	1 560 700	2 376 900
	Svolvær [1]	115 200	337 000	452 200
		964 800	1 964 300	2 929 100
1898	Mosjøen	40 900	56 300	97 200
	Bodø	929 600	1 248 400	2 178 000
	Svolvær	282 400	169 200	451 600
		1 252 900	1 473 900	2 726 800
1899	Mosjøen	38 100	31 400	69 500
	Bodø	1 307 100	1 573 400	2 880 500
	Svolvær	461 400	218 000	679 400
		1 806 600	1 822 800	3 629 400
1900	Mosjøen	40 900	25 600	66 500
	Bodø	1 340 800	1 415 700	2 756 500
	Svolvær	504 800	403 200	908 000
		1 886 500	1 844 500	3 731 000

Anstiller man nærmere Undersøgelse om, hvilke Varer der hovedsagelig har været Gjenstand for Ind- og Udførsel, vil man finde, at de største Værdier af de ved Amtets egne Toldsteder til Indførsel anmeldte Varer har været Stenkul og andre Raastoffe, medens de største Værdier af udførte Varer har været «Metaller, raa og halvforarbeidede». I 1900 blev saaledes anmeldt til

Indførsel:

665 016 Hl.	Stenkul, Cinders og Cokes til Værdi à Kr. 1.85 =	Kr.	1 230 279.60
504 580 Kg.	Cement à Kr. 3.70 pr. 100 Kg. =	-	18 669.46
105 710 -	Margarin à Kr. 0.58 pr. Kg. =	-	61 311.80
	Tilsammen	Kr.	1 310 260.86

[1]) Nyt Toldsted fra 1 Juli.

eller 69.45 Pct. af Amtets samlede og ved dets egne Toldsteder anmeldte Indførsel i dette Aar, og til

Udførsel:

374 910 Kg.	Kobber, raffineret à Kr. 1.30 = ...	Kr.	487 383.00
87 500 -	Kobbermalm og Skjærsten à Kr. 20.00 pr. 1 000 Kg. =	-	5 250.00
37 914 000 -	Svovlkis à Kr. 20.00 pr. 1 000 Kg. = ...	-	758 280.00
	Tilsammen	Kr.	1 250 913.00

eller 67.81 Pct. af den samlede ved Amtets egne Toldsteder anmeldte Udførsel.

Fradrager man disse Varers Værdi fra den i ovenstaaende Tabel for samme Aar opførte samlede Indførsel og Udførsel, udkommer som Rest paa Værdien af den samlede Indførsel Kr. 576 239.14, medens af Udførselens samlede Værdi haves tilbage Kr. 593 587.00. Det maa imidlertid være selvsagt, at intet af disse Beløb modsvarer de virkelige Restbeløb af Ind- og Udførselens samlede Værdi. Af det til Indførsel tiloversblevne Beløb Kr. 576 239.14 vil en stor, for ikke at sige den største, Del medgaa til det Salt, der aarlig paakræves til Amtets store Produktion af Fiskevarer, og hvoraf intet findes angivet til Indførsel i 1900. Kun et forholdsvis forsvindende Beløb vil levnes til Amtets øvrige Behov og deriblandt de overordentlig store Behov af Kolonial- og Manufakturvarer.

Ligesaa utilstrækkeligt bliver det andet Restbeløb, Kr. 593 587.00, til dermed at dække Værdien af den øvrige Udførsel, særlig af Fiskevarer. Vistnok sees hertil opført Kr. 529 358.10 som anmeldt til Udførsel ved Amtets egne Toldsteder, men hvor ganske utilstrækkeligt dette Beløb er til at modsvare Amtets samlede Export af Fiskevarer, vil forstaaes, naar det oplyses, at det samlede Værdiudbytte af Amtets Kystfiskerier var i 1900 ikke mindre end Kr. 8 330 085.00, hvoraf om ikke det hele, saa dog den væsentligste Del blev solgt og skibet til Udlandet.

Af hvad her er fremholdt maa med Nødvendighed fremgaa, at Værdien af den ved Amtets egne Toldsteder anmeldte Indførsel og Udførsel kun udgjør en Andel og vistnok kun en ringe Andel af de virkelige Værdier. Men samtidig hermed maa det ligeledes erkjendes, at disse Beløb er det sande Udtryk for den samlede Værdi af Amtets direkte Vareomsætning med de udenlandske Markeder. Følgen heraf kan ikke blive anden end den, at hele den øvrige og ulige større Omsætning foregaar gjennem Importører og Exportører, der er bosatte udenfor Amtet, og det virkelige Forhold er, som bekjendt, dette, at denne Handel formidles ved Mellemmænd i de søndenfor Amtet liggende Byer Trondhjem—Bergen, der forsaavidt exploiterer Amtets rige Næringskilder. Og saa har Forholdet været fra en fjern Fortid. Kun én Gang har for Alvor været søgt opnaaet en Forandring i dette for Amtet ugunstige Forhold, der nu kun opretholdes af en mægtig Tradition. Dette Forsøg fandt Sted i Begyndelsen af forrige Aarhundrede og Sagen var blandt de første, der var Gjenstand for Storthingets Behandling. Allerede den 14 Mai 1813 var der falden kgl. Res. angaaende

Oprettelse af en Kjøbstad paa Bodø og Sagen blev derefter indbragt for Storthinget 1815—1816. Efter indgaaende Forhandlinger, der optager en bred Plads i de trykte Forhandlinger, besluttede Odelsthinget den 23 Februar 1816, at der skulde udfærdiges «Privilegier eller Kjøbstadslove» for en Kjøbstad paa Bodø, ligesom Storthinget gav den til Kjøbstadens Anlæg paakrævede Bevilgning. Beslutningen blev fattet under stærk Modstand fra de Bergenske Repræsentanter, der fremholdt, at Bergens Ruin vilde blive Følgen. Det viste sig dog, at Frygten herfor var ugrundet. Det blotte Anlæg af en Kjøbstad i Nordland var ikke tilstrækkeligt til at fremkalde nogen Forandring af den gamle Handelsvei. Den Opgave, som det gaves den nye Kjøbstad i Opdrag at løse, er endnu lige fjernt fra sin Løsning. Det udelukker dog ikke, at ændrede Forhold naarsomhelst kan bringe den Emancipation af Nordlands Handel, som stedse bør staa for Amtets Befolkning som det eftertragtede Maal. Allerede nu skulde det synes, som om Foretagendet ikke længer frembød uoverkommelige Vanskeligheder. De Hindringer, som Afstandene og Fortidens mangelfulde Kommunikationsmidler medførte, er nu overkommelige, og naar man i vore Dage lader Sagen ligge uden saameget som at anstille et Forsøg paa Ændring af Forholdet, skulde det synes, som om det var, fordi man savnede den rette Mand til Gjerningen. Det vilde for Amtets Skyld være ønskeligt, om Initiativet blev grebet. Thi det kan ikke betvivles, at Sagens Gjennemførelse vil være af største Betydning til Fremme af Nordlands Udvikling saavel i kulturel som i økonomisk Henseende.

Antallet af Personer, der ved Udgangen af 1900 drev Landhandel efter Bevilling eller Handelsbrev, udgjorde ialt 617.

Deraf i	Søndre Helgeland	Fogderi	93
— -	Nordre —	—	77
— -	Salten	—	197
og -	Lofoten og Vesteraalen	—	250
		Tilsammen	617

Ved Udgangen af 1895 var Antallet 482. Det stærkt øgede Antal falder væsentlig paa Salten Fogderi og skyldes Jernbaneanlægget og Kaibygningen i Ankenes Herred.

Af Forbrugsforeninger forefindes nu 4, nemlig:

1. Buksnes, Adresse Skotnes pr. Balstad, begyndt i 1898, Medlemsantal 200, aarlig Omsætning ca. 30 000 Kr.
2. Værø Forbrugsforening, Adresse Sørland, Værø, begyndt i 1897, Antal Medlemmer 25, antagelig Omsætning 10 000 Kr.
3. Hammerø Forbrugsforening, begyndt i 1878, og
4. Søralstens Forbrugsforening, Adresse Hellesvik, begyndt i 1895.

Saltdalen Forbrugsforening er nedlagt i 1899.

Af Rettigheder til Udskjænkning af Øl fandtes i 1900: 21, hvoraf de 9 var almindelige.

Foruden disse personlige Rettigheder findes i Kabelvaag i Vaagan 1 Samlag for Handel med Øl og Vin.

Over Antallet af Amtets Damp- og Seilfartøier ved Udgangen af 1900 hidsættes følgende Opgave:

	Dampfartøier.		Seilfartøier.		Ialt.	
	Antal.	Drægtighed.	Antal.	Drægtighed.	Antal.	Drægtighed.
		Ton Netto.		Ton Netto.		Ton Netto.
a. I Landdistriktet	42	3 984	362	13 795	404	17 779
b. - Byerne	12	871	7	228	19	1 099
Tilsammen	54	4 855	369	14 023	423	18 878
Ved Udgangen af 1895 ..	38	2 867	373	14 357	411	17 224

Sammenholdt med forrige Femaar viser Tabellen væsentlig Fremgang af Dampskibsflaaden saavel i Antal af Skibe som Tonnage. Derimod viser Tabellen nogen, om end mindre betragtelig, Nedgang i saavel Seilskibenes Antal som deres samlede Drægtighed. Den lave gjennemsnitlige Drægtighed af de nyanskaffede Dampskibe lader slutte, at de væsentlig er bestemte til Anvendelse under Fiskerierne som Fangstfartøier. Seilfartøierne, hvis Gjennemsnitsdrægtighed er yderst lav, finder sin hovedsagelige Anvendelse under Fiskeribedriften til Saltning af Fiskevarer og som Logifartøier for de til Notbrugene hørende Mandskaber.

Angaaende Nordlands Skibsassuranceforenings Virksomhed i Femaaret meddeles følgende Oversigt:

Aar.	Antal Fartøier.	Samlet Forsikringssum.	Skadernes samlede Beløb.
		Kroner.	Kroner.
1896	58	209 067.00	11 519.82
1897	44	163 340.00	13 418.76
1898	44	164 523.00	8 014.29
1899	30	105 850.00	5 930.62
1900	22	70 245.00	4 210.59
I Gjennemsnit aarlig	40	142 605.00	8 618.82
I forrige Femaar	64	256 000.00	10 020.00

Det vil sees, at Foreningen er i Tilbagegang saavel hvad Antal af Fartøier som deres Drægtighed betræffer.

8. Binæringer.

Den knappe Tilgang paa Tjenestehjælp, som i de senere Aar er saa almindelig i Forening med rigere Tilgang paa fabrikmæssig forarbeidede Brugsgjenstande, har medført, at Husfliden er aftagen i Hjemmene. Særlig gjælder dette den kvindelige Husflid saasom Spinding og Vævning, der nu mærkbart aftager, efterat Uldvarefabriker er oprettede.

Derimod har Forarbeidelse af Trævarer holdt sig nogenlunde uforandret i Skogbygderne, ja endog faaet nogen øget Betydning med den stigende Værdi af de forarbeidede Gjenstande.

Baadbyggeriet, der fra gammel Tid har været drevet som Husflid paa Gaardene omkring i Skogbygderne, tildels flere Mil op i Landet, er fortsat i uformindsket Maalestok, og er utvilsomt den Gren af Husfliden, der er mest lønsom.

Bedriften er knyttet til Skogbygderne Bindalen, Vefsen, Hemnes, Mo og Saltdalen. Fra Saltdalen opgives, at der i 1900 er i Bygden bygget 413 Baade af forskjellig Størrelse til samlet Værdi Kr. 38 300. Arbeidet har beskjæftiget 120 Mand i ca. 20 Uger. Fra 4 Baadbyggerier i Hemnes foreligger Opgaver, hvorefter dersteds i samme Aar er bygget 31 større Baade til Værdi Kr. 55 000, hvilket Arbeide har beskjæftiget 18 Mand i 40 Uger. Ved Siden heraf er i Hemnes, Mo, Vefsen og Bindalen foregaaet et betydeligt Baadbyggerarbeide omkring paa Gaardene, om hvis Størrelse og Værdi Opgave ikke er meddelt. Trævareindustrien forøvrigt omfatter fornemlig Husgeraadsgjenstande saasom Senge, Borde, Stole, Kommoder, Tønder, Kopper og Kar; desuden Kjøreredskaber, mindre Haandgjerningsværktøi samt Ski. For den Slags Varer findes Afsætning ved Handelsstevner og paa Fiskepladsene under de store Fiskerier, hvor Indbyggerne fra de skogfattige Egne indfinder sig.

Stenindustrien, der i forrige Femaar syntes at skulle blive af stor Betydning for Distriktet, er ialfald delvis bleven en Skuffelse. Dette gjælder særlig Udvindingen af Marmor. Ved Bruddene paa Fauskeidet i Skjerstad var i 1900 kun beskjæftiget 24 Mand i 24 Uger og Værdien af den udvundne Sten var angivelig Kr. 9 100. Til Byggearbeiderne ved Rønvik Asylanlæg er fra et Marmorbrud paa Leifset i Skjerstad Herred udtaget 334 m^3 Sten til angivelig Værdi Kr. 17 000. I Velfjorden er i Femaaret angaaet en mindre Prøvedrift paa Marmor, uden at den dog har havt Udskibning tilfølge. Driften er nu indstillet.

Ved Kistrand Skiferbrud i Skjerstad har 22 Mand havt Beskjæftigelse omtrent det hele Aar. Produktionen har været 280 000 Sten til angivelig Værdi Kr. 17 000.

Klæbersten har været brudt i Bjørnaadalen i Vefsen til Anvendelse ved Restaureringsarbeiderne paa Trondhjems Domkirke, men nogen Opgave over den udtagne Mængde eller den anvendte Arbeidsstyrke foreligger ikke. Det samme gjælder 2 Brynestensbrud i Beieren.

Jagten har som Næringsvei ingen nævneværdig Betydning. Kun i de Distrikter, hvor den bortleies til Sport, faar den ikke uvæsentlig Betydning. Af Hensyn hertil har Jagtloven aabnet Adgang til i Lofoten og Vesteraalen Fogderi at begynde Rypejagten allerede den 20de August. Af denne Begunstigelse er i stor Udstrækning gjort Anvendelse.

I Femaaret udbetaltes Præmier for Fældelse af følgende Rovdyr og Rovfugle:

	Bjørne.	Ulve.	Gauper.	Jerve.	Otere.	Ræve.	Maar.	Lommer.	Ørne.	Hubroer.	Hønsehøge.	Spurvehøge.	Falke.
	28	8	11	36	212	4 707	16	2 088	1 229	11	878	257	64
I forrige Femaar	40	4	29	24	-	4 242	-	-	1 388	-	1 026	-	-

9. Vei- og Kommunikationsvæsen.

For sin Forbindelse med de øvrige Landsdele har Amtet fremdeles været henvist til faste Dampskibslinier langs Kysten. Disse Færdselsmidler fik i 1898 en væsentlig Forstærkelse ved Oprettelse af en 3die Hurtigrute: Bergen—Tromsø (Hammerfest), og en 4de Kystrute, væsentlig for Befordring af Gods og ved Siden deraf Post og Passagerer. Derfra dens Benævnelse «kombineret». Hurtigruternes Betydning for Samfærselens Udvikling gjør sig stedse mere følbar, og Oprettelse af en 4de Hurtigrute er derfor kun et Tidsspørgsmaal, der afhænger af Lokalruterne og disses Evne til at videre befordre den Post, Hurtigruterne bringer. Bestræbelserne maa derfor gaa ud paa at styrke og udvikle denne Lokalfart, men Arbeidet hemmes ved stedse tiltagende Konkurrence særlig fra den kystgaaende kombinerede Dampskibsfart, der ogsaa er statsunderstøttet. Den optager efterhaanden alle lønsomme Anløbssteder i sine Ruter, selv inde i Fjordene. Dette er ganske vist i Overensstemmelse med Distrikternes eget Ønske og Begjær. Vareeierne opnaar derved direkte Befordring af Varerne med Undgaaelse af en lidet eftertragtet Omladning til og fra Lokalruterne. At denne derved hemmes i sin Udvikling til Skade for en ønskelig Forflering af Hurtigruterne er et Hensyn, som neppe kommer tilbørlig i Betragtning.

Angaaende Veibygningen inden Amtet hidsættes den af Amtsingeniør Boye afgivne Beretning:

1. Veivæsenet.

«I Femaaret 1896—1900 er nybygget 298 km. Vei, hvoraf 296 km. Kjørevei og 2 km. Ridevei, medens der i forrige Femaar blev udført 263 km., hvoraf 240 km. Kjørevei, altsaa i sidste Femaar 56 km. mere af denne Slags Vei.

Af det nybyggede er 29 km. Omlægning.

Til nærmere Belysning af Veibygningens Fremgang i den senere Tid hidsættes til Sammenligning nedenstaaende Oversigt over de udførte Længder, idet Opgave over Omkostninger saavel til Nybygning som til Vedligehold meddeles særskilt:

Nybygning.	Kjørevei.	Ridevei.	Vintervei.	Sum.
	km.	km.	km.	km.
I Femaaret 1881—1885:				
a) Veie for Statsmidler	67.4	-	31.0	-
b) Kommunale Veie	42.2	3.5	3.0	-
Sum	109.6	3.5	34.0	147.1
I Femaaret 1886—1890:				
a) Veie for Statsmidler	[1]) 92.5	-	2.0	-
b) Kommunale Veie	69.4	-	-	-
Sum	161.9	-	2.0	163.9
I Femaaret 1891—1895:				
a) Veie for Statsmidler	[2]) 96.5	-	-	-
b) Kommunale Veie	[3]) 143.3	12.6	10.7	-
Sum	239.8	12.6	10.7	263.1
I Femaaret 1896—1900:				
a) Veie for Statsmidler	[4]) 127.5	-	-	-
b) Kommunale Veie	[5]) 168.2	2.1	-	-
Sum	295.7	2.1	-	297.8

[1]) Heraf Omlægning 43.7 km.
[2]) — — 34.2 -
[3]) — — 5.2 -
[4]) — — 22.1 -
[5]) — — 7.7 -

For de samlede Veilængder haves følgende Oversigt:

Samlet Veilængde.	Kjørevei.	Ridevei.	Vintervei.	Sum.
	km.	km.	km.	km.
Ved Udgangen af 1895 ifølge forrige Femaarsberetning.....	987.8	74.1	81.9	1143.8
Ved Udgangen af 1900 ifølge specificeret Fortegnelse, Tabel IV ...	1249.6	73.6	80.1	1403.3
Forøgelse	261.8	-	-	259.5
Formindskelse	-	0.5	1.8	

Formindskelsen under Ride- og Vinterveie skriver sig fra Omlægning til Kjørevei. Den udførte Kjøreveisomlægning er ikke medregnet i Forøgelsen.

Da der i Femaaret er nybygget 265.8 km. Vei, medens foranstaaende Tabel blot udviser en Forøgelse af 259.5 km., skriver Forskjellen — 6.3 km. — sig fra, at en Del Veilængder (i Bodin, Hadsel og Bø) er korrigerede, ligesom en Del af Veien Strømme—Veaelv i Bø, der i forrige Fortegnelse var opført med 1720 m., nu ikke er medtaget, idet denne Vei, der vistnok er færdig, men som staar som «resterer» paa Anlæggets Rapport, først vil blive medtaget i næste Femaar. Dens hele Længde udgjør 3 100 m.

Formindskelsen under Hovedveie hidrører fra, at en Del kommunale Veie i Skjerstad stod opført som saadanne og nu er overført til Bygdeveie, samt fra ovennævnte Korrektion.

De Veianlæg, som i Femaaret 1896—1900 er udførte eller har været under Arbeide for Statsmidler med eller uden Distriktsbidrag, er angivet i medfølgende

Tabel I (se Side 49),

hvortil henvises.

Kjørebredden er gjennemgaaende for Broer 2.6 m. For samtlige Hovedveie er den udført med 3.75—4.0 m. med Indskrænkning til 2.5 m. i Fjeld og kostbart Terræn.

Maximumsstigningen var i Vega, Stamnes, Vefsen, Hemnes, Bodin, Hammerø, Borge og Bø 1/15 og i Brønnø, Velfjorden, Skjerstad og Dverberg 1/20.

Distriktsbidraget var til No. 3, Hummelstø—Flatmo, 1/10. No. 2, Bro over Bøvalen (Gjenfyldning), samt No. 5, Fellingfors—Storvassbæk, er udført uden Distriktsbidrag. Til alle de øvrige har været ydet 1/4 Distriktsbidrag.

De Anlæg, der er fuldførte og afleverede som færdige i Femaaret, er No. 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 13 og 16.

No. 9 — Bro over Onøvalen — er udført af Havnevæsenet i Forbindelse med Kanalarbeider og Opmudring af Onøvalen.

De øvrige Anlæg var ved Udgangen af Femaaret under fortsat Oparbeidelse.

Som det af Tabellen (I) vil sees, andrager Omkostningerne for disse Veianlæg til Kr. 815 056
mod i forrige Femaar ..... « 571 964

eller en Forøgelse af ..... Kr. 243 092
eller 42.5 Pct.

Distriktsbidraget er i Femaaret 1896—1900 udredet med ..... Kr. 189 145
mod i det foregaaende ..... « 139 081

eller en Forøgelse af ..... Kr. 50 064

Omkostningerne til de for Statsmidler med og uden Distriktsbidrag udførte Veie fordeler sig mellem Staten og Distrikterne saaledes:

af Statskassen ..... Kr. 625 911
- Distrikterne ..... « 189 145

Tilsammen Kr. 815 056

hvorhos Distrikterne har ydet fri Grund m. V.

Veianlæg udførte for Kommunernes Regning med eller uden Bidrag af Amtsveifondet og Private er følgende: (Tabel II, se Side 50.)

Den kommunale Veibygning udviste i Femaaret 1891—1895, sammenlignet med det foregaaende, en Stigning fra 74 988 Kr. til 163 254 eller 88 266 Kr.

Som det af Tabellen vil sees, er der i Femaaret 1896—1900 anvendt til heromhandlede Veibygning ialt ..... Kr. 296 471
mod i det foregaaende Femaar ..... - 163 254

altsaa ..... Kr. 133 217
mere, hvilket udgjør en Forøgelse af ca. 82 Pct.

Der er saaledes anvendt gjennemsnitlig henved 60 000 Kroner aarlig mod ca. 33 000 Kroner i foregaaende Femaar, hvad der maa siges at være en ganske betragtelig Forøgelse, der tilfulde beviser den store forhaandenværende Trang til dette Kommunikationsmiddel.

Af Tabellen (II, Rubrik 7) vil det nærmere sees, hvormeget der er ydet til de forskjellige Herreder i Bidrag af Amtsveifondet til den kommunale Veibygning.

De samlede Udgifter fordeler sig mellem Herrederne og Amtskommunen saaledes:

Af Herrederne (Tabel II, Rubrik 6 ÷ Rubrik 7) ..... Kr. 221 171
« Amtskommunen som Bidrag af Amtsveifondet ..... - 75 300

Tilsammen Kr. 296 471

Om Bidrag af Amtsveifondet indkom der i 1896 Andragender fra 19 Herreder, i 1897 fra 24, i 1898 fra 31, i 1899 fra 31 og i 1900 fra 33 Herreder.

I Aaret 1900 vedtoges af Amtsthinget nye Regler for Tilstaaelse af saadanne Bidrag (cfr. Nordlands Amtsthingsforhandlinger for 1900, Side 51—54).

Til Vedligeholdet, cfr. Tabel III, er der i Femaaret 1896—1900 anvendt Kr. 162 764
mod i det nærmest forudgaaende Femaar ..... - 123 768

hvorefter en Forøgelse i disse Udgifter af ..... Kr. 38 996
eller 31 5 Pct.

I Henhold til det anførte og under Henvisning til Tabellerne I, II og III meddeles nedenstaaende Oversigt over samtlige Udgifter til Veivæsenet i Femaaret 1896—1900 (Grundafstaaelser heri ikke indbefattet):

A. Af Statskassen:
1. Til Nybygning af Veie uden Distriktsbidrag ..... Kr. 22 009
2. - — med Distriktsbidrag (Distriktsbidraget fraregnet) ..... - 603 902

Sum A: Kr. 625 911

B. Af Kommunerne
(med Bidrag af de Interesserede og Amtsveifondet):
1. Til Nybygning:
a) Distriktsbidrag til Veie for Statsmidler ..... Kr. 189 145
b) Til de kommunale Veie ..... - 296 471

Kr. 485 616

2. Til Vedligehold ..... - 162 764

Sum B: Kr. 648 380

I Femaaret 1896—1900 tilsammen	Kr. 1 274 291
mod i det foregaaende Femaar 1891—1895	- 858 986
hvorefter en Stigning af	Kr. 415 305
eller 48.3 Pct.	

Til nærmere Illustration af den stærke Udvikling, som Amtets Veivæsen i den senere Tid har befundet sig i, hidsættes omstaaende Oversigt over Længder og Omkostninger m. m. femaarsvis i Løbet af de sidste 25 Aar:

(Se Tabellen næste Side.)

Det vil heraf sees, at de til Nybygning — inklusive Omlægning — af Kjørevei anvendte Beløb er steget fra Kr. 735 218 i forrige Femaar til Kr. 1 111 527 i sidste Femaar eller med 51.2 Pct. Den største Stigning falder paa den kommunale Veibygning.

Men uagtet Veibygningen, som paavist, har havt en betydelig Fremgang, resterer der endnu i Henhold til Indstilling af Veiplanskomitéen i 1899, hvis Opdrag var at udarbeide en Plan for den fremtidige Veibygning, at oparbeide 3—4000 km. Vei med et samlet Kostende af ca. 17 Millioner Kroner.

2. Fjeldstuevæsenet.

En ny Fjeldstue er i Femaaret opført ved Stenerbomslien i Harvassdalen for Trafiken mellem Hatfjelddalen og Wilhelmina socken i Sverige. Hertil blev i 1896 af Storthinget bevilget Kr. 3 500, og i 1898 var Fjeldstuen færdigbygget med en Bekostning af Kr. 3 487.90, derunder indbefattet Inventar. Stedet er ikke fast Bosted for nogen Fjeldstuemand, men det almindelige Tilsyn med Bygning og Inventar føres af Opsidderen paa nærmeste Gaard paa norsk Side, Kroken i Susendalen. Samme Opsidder har ogsaa indgaaet paa mod bestemt Godtgjørelse at skaffe Fjeldstuen den fornødne Forsyning med Brændsel, ligesom han besørger Renhold og foretager Optælling af Trafiken.

Driften af de ældre Fjeldstuer er i Femaaret ikke undergaaet nogen Forandring af væsentlig Betydning.

Femaarsperiode.	Oparbeidet Kjørevei, inkl. Omlægning.			Omkostninger.						
				Til Nybygning.					3. Til Vedligehold.	Sum til Veivæsenet ialt.
				1, Af Staten exkl. Distriktsbidrag.	2. Af Kommunerne og Amtsveifondet.			Sum 1 + 2		
	Hovedvei.	Bygdevei.	Sum.		Distriktsbidrag til Hovedveie. a)	Udg. til kommunale Veie. b)	Sum 2 a + b			1 + 2 + 3
	km.	km.	km.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1875—1880	61.5	22.0	83.5	221 669	45 526	17 421	62 947	284 616	77 932	362 548
1881—1885	67.4	42.2	109.6	238 068	52 729	30 571	83 300	321 368	79 560	400 928
1886—1890	92.5	69.4	161.9	384 622	99 590	74 988	174 578	559 200	97 211	656 411
1891—1895	96.5	143.3	239.8	432 883	139 081	163 254	302 335	735 218	123 768	858 986
1896—1900	127.5	168.2	295.7	625 911	189 145	296 471	485 616	1 111 527	162 764	1 274 291

Tabel I (ad Amtsingeniørens Femaarsberetning 1896—1900).

Veianlæg, udførte og under Arbeide for Statsmidler med Distriktsbidrag i Femaaret 1896—1900.

Herred.	Veianlæggets Navn.	Udført løbende Meter. Ny Vei.	Omlægning.	Hovedvei.	Bygdevei.	Kjørevei.	Vintervei.	Til Arbeidet medgaaet.	Kjørebredde.	Maximumsstigning.	Distriktsbidrag. Kvotadel.	Kr.
								Kr.	Meter.			
Brønnø og Vik..	1. Af Mosheim—Berg	2 730	-	2 730	-	2 730	-	15 395	2.5, 3.75, 4	1/20	1/4	3 849
Vega.....	2. Bro over Bøvalen[1])	210	-	-	210	210	-	4 281	2.5—3.75	1/15	0	-
Velfjorden.....	3. Af Hommelstø—Flatmo.....	5 996	-	5 996	-	5 996	-	60 820	2.5—4	1/20	1/10	6 082
Stamnes.....	4. Af Leland—Leinesodden.....	8 600	-	8 600	-	8 600	-	80 184	2.5—4	1/15	1/4	20 046
Vefsen.....	5. Af Fellingfors—Storvassbæk.....	-	8 610	-	-	-	-	17 728	2.5—4	1/15	0	-
Do.	6. Glugvasselv og Baaga Broer.....	-	100	-	-	-	-	14 678	2.75	0	1/4	3 669
Hemnes.....	7. Af Hemnes-Korgen	[2]) 10 383	-	10 383	-	10 383	-	139 174	2.5—3.75—4	1/15	1/4	34 794
Nesne.....	8. «8 Broer i Nesne»	90	-	-	90	90	-	9 040	2.5—2.6	0	1/4	2 260
Lurø.....	9. Bro over Onøvalen	178	-	178	-	178	-	6 200	2.5	0	1/4	1 550
Skjerstad.....	10. Af Fauske—Kosmo	13 330	13 120	26 450	-	13 330	-	145 042	2.5—3.75—4	1/20	1/4	36 265
Bodin.....	11. Af Bodø—Myklebostad.....	12 478	72	12 478	-	12 478	-	94 094	2.5—6.0	1/15	1/4	23 524
Hammerø.....	12. Af Skutvik—Tranø	2 210	-	2 210	-	2 210	-	10 087	2.5—3.75—4	1/15	1/4	2 522
Borge.....	13. Af Bøstad—Vagleelv	955	-	955	-	955	-	15 534	2.5, 3.0, 3.75, 4	1/15	1/4	3 884
Bø.....	14. Af Maarsund—Eidet	28 205	250	28 455	-	28 205	-	124 160	2.5—4	1/15	1/4	31 040
Dverberg.....	15. Af Risøhavn—Andenes.....	19 717	-	19 717	-	19 717	-	74 437	2.5, 2.6, 3.75, 4	1/20	1/4	18 609
Do.	16. «3 Broer Andenes—Bleik».....	250	-	250	-	250	-	4 202	2.5, 2.6, 4	1/16	1/4	1 051
	I Femaaret 1896—1900..	105 332	22 152	118 402	300	105 332	-	815 056				189 145
	- — 1891—1895..	62 331	34 199	62 331	-	62 536	-	571 964				139 081
	- — 1886—1890..	50 765	43 708	50 765	-	85 083	2 040	484 212				99 590

[1]) Hel Gjenfyldning med Sten istedetfor Bro. [2]) I 1896—1900 kun planeret 2 727 m., men da hele Anlægget nu er planeret med en samlet Længde af 30 301 m., hvoraf tidligere feilagtigt kun er opført 19 918 m., medtages nu Differentsen 10 383 m.

Tabel II (ad Amtsingeniørens Femaarsberetning 1896—1900).

Veianlæg, udførte og under Arbeide for Kommunernes Regning med eller uden Bidrag af Amtsveifondet eller Private i Femaaret 1896—1900.

Herred.	Udført løbende Meter Kjørevei: Ny-bygning.	Udført løbende Meter Kjørevei: Om-lægning.	Til Arbeidet medgaaet: Kontant. Kr.	Naturalarbeide: Dage.	Naturalarbeide: Værdi. Kr.	Ialt i 1896—1900. Kr.	I Udgiften indgaar Amts-veifonds-bidraget 1896—1900. Kr.	Til Nybygning medgik i Femaaret 1891—1895. Kr.	Anmærkninger.
	1	2	3	4	5	6 (= 3 + 5)	7	8	
Bindalen	-	-	-	-	-	-	-	-	
Vik	* -	-	2 786	0	-	2 786	2 800	6 559	* Nordre Kvitleelv Bro, 265 m., medtages i næste Femaar.
Brønnø	9 173	-	6 720	75	136	6 856	-		
Vega	9 962	-	11 097	55	181	11 278	3 700	4 333	
Velfjorden	2 050	290	1 763	650	1 203	2 966	1 300	-	
Tjøtta	15 873	-	6 368	1 599	3 038	9 406	1 900	-	
Alstahaug	5 850	-	5 435	753	1 554	6 989	1 500	-	
Stamnes	1 130	-	2 006	234	434	2 440	300	-	
Herø	1 550	-	2 148	691	1 369	3 517	1 700	-	
Vefsen	4 810	-	12 906	529	1 022	13 928	4 300	5 789	
Hatfjelddalen	* 4 479	-	* 3 717	276	506	4 223	1 600	1 924	* Desuden 2 110 m. Ridevei udført til Beløb Kr. 663.10.
Hemnes	860	** 2 560	5 725	1 836	3 866	9 591	3 400	8 855	** 1 890 m. Lerskarveien, 670 - Drevatsveien.
Mo	2 200	-	4 713	287	436	5 149	2 200	-	
Nesne	10 529	-	16 175	3 549	6 564	22 739	4 200	20 893	
Dønnes	4 173	-	3 174	983	2 186	5 360	1 300	5 452	
Lurø	827	-	2 223	1 075	2 072	4 295	* 1 100	-	* Heraf 500 Kr. bevilget i 1895, først endelig disponeret i 1898.
Trænen	-	-	-	-	-	-	-	-	
Rødø	-	-	-	-	-	-	-	-	
Melø	1 200	-	1 014	182	368	1 382	400	-	
Gildeskaal	7 650	-	13 174	616	1 282	14 456	3 600	-	

Beieren	-	-	-	-	-	-	-	-
Saltdalen	-	1 610	2 296	2 230	4 459	6 755	1 300	-
Skjerstad	6 335	-	16 916	845	2 075	18 991	3 200	11 100
Bodin	6 277	-	5 324	2 288	4 398	9 722	2 000	571
Sørfolden	-	-	-	-	-	-	400	-
Nordfolden-Kjerringø	800	-	-	302	567	567	600	-
Ledingen / Steigen	3 460	3 220	7 982	591	1 003	8 985	2 400	1 699
Hammerø	-	-	-	-	-	-	-	50
Tysfjorden	-	-	-	-	-	-	-	-
Lødingen	* 3 620	-	2 193	1 147	2 197	4 390	1 700	800
Evenes	13 725	-	22 886	282	742	23 628	4 200	24 048
Ankenes	14 278	-	30 324	158	312	30 636	3 100	16 021
Værø og Røst	-	-	-	-	-	-	-	-
Flakstad	2 920	-	5 637	331	646	6 283	1 800	-
Buksnes	2 250	-	2 315	1 516	2 729	5 044	2 400	-
Borge og Valberg	7 680	-	5 491	5 706	10 830	16 321	3 800	14 706
Gimsø	1 445	-	1 325	1 355	2 439	3 764	1 600	-
Vaagan	570	-	791	146	263	1 054	600	1 640
Hadsel	4 300	-	5 736	1 943	4 789	10 525	3 300	12 985
Bø	5 193	-	9 625	1 206	2 412	12 037	3 300	13 805
Sortland	2 505	-	4 914	475	1 099	6 013	2 600	6 972
Øksnes	133	-	145	-	-	145	-	4 952
Dverberg	2 710	-	3 980	105	270	4 250	1 700	-
I Femaaret 1896—1900	[1]) 160 517	7 680	229 024	34 016	67 447	296 471	[2]) 75 300	-
- — 1891—1895	138 076	5 334	127 650	19 383	35 604	163 254	54 600	163 254
- — 1886—1890	69 371	-	57 699	11 113	17 289	74 988	10 300	-

* Heraf 150 m. Hovedvei.

[1]) Hertil kommer 2 110 m. Ridevei til Beløb Kr. 663.10, se Hatfjelddalen. I den anførte Planering udgaar 150 l. m Hovedvei, kfr. Lødingen.

[2]) I 1896—1900 bevilget af Amtsveifondet Kr. 75 000. Hertil kommer Lurøs Bidrag Kr. 500 til Bro over Kjerringaa, bevilget i 1895, men først disponeret i 1898. Af Lødingens Bidrag i 1898 er Kr. 200 inddraget og disponeret i 1901 til Rødø.

Tabel III (ad Amtsingeniørens Femaarsberetning 1896—1900).

Udgifter til Veivedligehold samt til det kommunale Veivæsen ialt i Femaaret 1896—1900.

Herred.	Medgaaet til Vedligehold: 1891—1895. Kr.	1896—1900. Kontant. Kr.	Værdi af Naturalarbeide. Kr.	Sum. Kr.	Nybygning 1896—1900 (kfr. Tab. II). Kr.	Ialt medgaaet til det kommunale Veivæsen i 1896—1900. Kr.	Anmærkninger.
	1	2	3	4 = 2 + 3	5	6 = 4 + 5	
Amtskommunen	14 181	12 112	-	12 112	* -	12 112	* Amtsveifondsbidraget 1896—1900, Kr. 75 300, indgaar i de under Herrederne opførte Udgifter, kfr. Specifikation, Tabel II.
Bindalen	1 734	2 296	-	2 296	-	2 296	
Vik	6 323	3 839	4 200	8 039	2 786	17 681	
Brønnø					6 856		
Vega	4 709	5 808	-	5 808	11 278	17 086	
Velfjorden	150	562	-	562	2 966	3 528	
Tjøtta	-	-	-	-	9 406	9 406	
Alstahaug	2 791	6 015	-	6 015	6 989	15 444	
Stamnes					2 440		
Herø	-	-	-	-	3 517	3 517	
Vefsen	27 543	36 653	42	* 36 695	13 928	50 623	* Heri indbefattet Statsbidrag til Veivogterne, Kr. 3 500.
Hatfjelddalen	3 453	2 820	1 159	3 979	4 223	8 202	
Hemnes	1 291	5 746	-	5 746	9 591	15 337	
Mo	7 568	11 699	140	11 839	5 149	16 988	
Nesne	145	234	-	234	22 739	22 973	
Dønnes	-	-	-	-	5 360	5 360	
Lurø	-	-	-	-	4 295	4 295	
Trænen	-	-	-	-	-	-	
Rødø	-	-	-	-	-	-	
Melø	280	86	-	86	1 382	1 468	
Gildeskaal	-	-	-	-	14 456	14 456	

Beieren	6 216	1 534	4 045	5 579	-	5 579
Saltdalen	3 674	1 040	2 416	3 456	6 755	10 212
Skjerstad	3 018	5 781	-	5 781	18 991	24 772
Bodin	6 190	8 183	-	8 183	9 722	17 905
Sørfolden	988	740	-	740	-	740
Nordfolden-Kjerringø	-	-	-	-	567	567
Ledingen, Steigen	1 043	1 898	4 761	6 659	8 985	15 644
Hammerø	680	227	80	307	-	307
Tysfjorden	-	-	-	-	-	-
Lødingen	940	1 170	-	1 170	4 390	5 560
Evenes	-	379	435	814	23 628	24 442
Ankenes	-	600	-	600	30 636	31 236
Værø og Røst	185	50	-	50	-	50
Flakstad	48	726	-	726	6 283	7 009
Buksnes	5 774	5 095	-	5 095	5 044	10 139
Borge og Valberg	2 567	1 131	2 129	3 260	16 321	19 581
Gimsø	-	-	-	-	3 764	3 764
Vaagan	2 915	1 342	-	1 342	1 054	2 396
Hadsel	12 971	3 943	13 308	17 251	10 525	27 776
Bø	518	153	-	153	12 037	12 190
Sortland	4 806	5 946	-	5 946	6 013	11 959
Øksnes	749	550	381	931	145	1 076
Dverberg	318	1 310	-	1 310	4 250	5 560
I Femaaret 1896—1900	-	129 668	33 096	162 764	296 471	459 235
- — 1891—1895	123 768	95 695	28 073	123 768	163 254	287 022
- — 1886—1890	97 211	74 746	22 465	97 211	74 988	172 199

Tabel IV (ad Amtsingeniørens Femaarsberetning 1896—1900).

Fortegnelse
over samtlige Veie i Nordlands Amt ved Udgangen af 1900.

Herred.	Veiens Navn. Fra—til.	Oparbeidet l. m. af Staten med og uden Distriktsbidrag.	Oparbeidet l. m. af Kommunen med og uden Bidrag af Amtet eller Private.	Hovedvei. m.	Bygdevei. m.	Kjørevei. m.	Ridevei. m.	Vintervei. m.	Sum herredsvis. m.	Anmærkninger.
		1	2	3	4	5	6	7	8	1+2=3+4=5+6+7=8
Bindalen	1. Bindalseidet (Vikestad—Kvænsjøen)	-	4 142	-	4 142	4 142	-	-	-	
	2. Aanenveien	-	5 405	-	5 405	5 405	-	-	-	
	3. Solstadveien	-	676	-	676	676	-	-	-	
	4. Kolbottenveien	-	3 933	3 933	-	-	-	3 933	-	
	5. Gangstø—Vassaas	-	1 250	-	1 250	1 250	-	-	15 406	
Vik	1. Sund—Vik—Baustadhammeren—Kvitle	100	21 518	21 618	-	21 618	-	-	-	
	2. Aandvik—Vik (hvor støder til Nr. 1)	-	4 346	-	4 346	4 346	-	-	-	
	3. Braksjø—Trøan (Do.)	-	1 862	-	1 862	1 862	-	-	-	
	4. Mardal—Vik (Do.)	-	1 631	-	1 631	1 631	-	-	-	
	5. Sømnes—Baustadhammeren (Do.)	-	3 041	-	3 041	3 041	-	-	32 498	
Brønnø	1. Brønnø—Lendingen	-	570	-	570	570	-	-	-	
	2. Skille—Eidet	-	4 580	-	4 580	4 580	-	-	-	
	3. Torgveien	-	1 498	-	1 498	1 498	-	-	-	
	4. Krogneskleven	-	355	-	355	355	-	-	-	
	5. Brønnø — Salhus — Tilrum — Hornsøen	-	14 632	-	14 632	14 632	-	-	-	
	6. Toft—Nordhus—Tørget	-	8 053	-	8 053	8 053	-	-	-	
	7. Af Mosheim—Berg	2 730	-	2 730	-	2 730	-	-	32 418	

Vega	1. Rørøen—Vallaosen	9 924	-	9 924	-	9 924	-	-	-	
	2. Gladstad—Vegsten	-	2 700	-	2 700	2 700	-	-	-	
	3. Ferset—Vika	-	8 460	-	8 460	8 460	-	-	-	
	4. Vika—Eidem	-	2 232	-	2 232	2 232	-	-	-	
	5. Vegsten—Hongset	-	3 195	-	3 195	3 195	-	-	-	
	6. Grøtland—Holand	-	2 919	-	2 919	2 919	-	-	-	
	7. Vallaosen—Synsvold	-	2 975	-	2 975	2 975	-	-	-	
	8. Af Grimsø—Igerø (med Bro over Bøvalen)	210	4 992	-	5 202	5 202	-	-	-	
	9. Af Rørø—Kjul	-	2 620	-	2 620	2 620	-	-	40 227	
Velfjorden	1. Hommelstø—Flatmo	15 419	-	15 419	-	15 419	-	-	-	
	2. Nøstvik—Hegge med Sidelinier	-	3 732	-	3 732	3 732	-	-	-	
	3. Af Hegge—Brataas	-	2 050	-	2 050	2 050	-	-	21 201	
Tjøtta	1. Af Tjøtta—Offersø	-	3 084	-	3 084	3 084	-	-	-	
	2. - Veie paa Mindlandet	-	2 519	-	2 519	2 519	-	-	-	
	3. - Stokka—Moen	-	1 270	-	1 270	1 270	-	-	-	
	4. - Høiholm—Forvig	-	9 000	-	9 000	9 000	-	-	15 873	
Alstahaug	1. * Alstahaug—Sannessjøen	15 167	3 764	18 931	-	18 931	-	-	-	* Heraf falder en Del inden Stamnes. Længden herfor mangler for Nærværende.
	2. Af Alstahaug—Hamnes	-	5 850	-	5 850	5 850	-	-	24 781	
Stamnes	1. Af Leland—Leinesodden	8 600	-	8 600	-	8 600	-	-	-	Kfr. Anm. under Alstahaug.
	2. - Meisfjord—Angernes	-	1 130	-	1 130	1 130	-	-	9 730	
Herø	Af Hølen—Nordvik	-	1 550	-	1 550	1 550	-	-	1 550	
Vefsen	1. Mosjøen—Rynes	5 663	-	5 663	-	5 663	-	-	-	
	2. Mosjøen—Fellingfors	41 407	-	41 407	-	41 407	-	-	-	
	3. Fellingfors—Storvasbæk	22 140	-	22 140	-	22 140	-	-	-	
	4. Dalenget—Angermo	24 587	2 500	27 087	-	27 087	-	-	-	
	5. Skotsmyr—Dølebro	-	3 200	-	3 200	3 200	-	-	-	
	6. Veiledet ved Mo—Skog—Rosvold	-	2 274	-	2 274	2 274	-	-	-	
	7. Forsjord—Forsen	-	63	-	63	63	-	-	-	
	8. Forsjord—Fellingforsveien	-	2 823	-	2 823	-	2 823	-	-	
	9. Baaga Bro—Forsmo—Nilsskog	-	12 350	-	12 350	12 350	-	-	-	
	10. Af Skjervenbro—Moldremmen	-	7 963	-	7 963	7 963	-	-	-	Heri indbef. «Omkring Svarthammeren» 63 m.
	11. - Strøm—Herringen	-	2 000	-	2 000	2 000	-	-	126 970	

Tabel IV (Forts.)

Herred.	Veiens Navn. Fra—til	Oparbeidet l. m. af Staten med og uden Distriktsbidrag.	Oparbeidet l. m. af Kommunen med og uden Bidrag af Amtet eller Private.	Hovedvei. m.	Bygdevei. m.	Kjørevei. m.	Ridevei. m.	Vintervei. m.	Sum herredsvis. m.	Anmærkninger.
		1	2	3	4	5	6	7	8	1+2=3+4=5+6+7=8
Hatfjelddalen ..	1. Storvasbæk—Hatfjelddalen	17 614	-	17 614	-	17 614	-	-	-	
	2. Hatfjelddalen—Tärna	29 546	1 454	31 000	-	1 559	100	29 341	-	
	3. I Susendalen	-	2 672	-	2 672	-	2 672	-	-	
	4. I Skolmodalen	-	14 000	-	14 000	-	-	14 000	-	
	5. Hatfjelddalen—Bjerkaaselv—Røsvand	-	8 246	-	8 246	7 419	827	-	-	
	6. Hatfjelddalen—Valmaasen	-	6 275	-	6 275	-	6 275	-	-	
	7. Fiskeløselv—Granmo—Sjaavik .	-	2 480	-	2 480	-	2 295	185	82 287	
	Søndre Helgeland Fogderi	193 107	209 834	226 066	176 875	340 490	14 992	47 459	402 941	
Hemnes	1. Af Sjoneidet	2 306	309	2 615	-	2 615	-	-	-	
	2. Hemnes—Korgen	30 301	-	30 301	-	30 301	-	-	-	
	3. Bjerkadalsveien.....	-	7 403	-	7 403	-	7 403	-	-	
	4. Lerskarveien	-	11 293	-	11 293	2 190	9 103	-	-	
	5. Bryggefjelddalsveien	-	11 293	-	11 293	-	11 293	-	-	
	6. Elsfjordveien (Elsfjord—Angermo)	13 668	-	13 668	-	13 668	-	-	-	
	7. Stenmoveien.....	-	2 510	-	2 510	-	2 510	-	-	
	8. Drevatsveien	-	8 696	-	8 696	3 630	5 066	-	-	
	9. Flatmoveien	-	3 764	-	3 764	-	3 764	-	-	
	10. Lervigveien	-	6 000	-	6 000	-	6 000	-	-	
	11. Af Utskarpveien (Faldet—Røli-elv)	-	1 730	-	1 730	1 730	-	-	99 273	
Mo.....	1. Langvandet—Storvolden	14 118	56 195	55 000	15 313	70 313	-	-	-	
	2. Mo—Tveraanes	-	2 823	2 823	-	2 823	-	-	-	

	3. Veiskillet paa Moheien—Uman—Rigsgrænsen	41 910	-	41 910	-	39 515	-	2 395	-
	4. I Grønfjelddalen	3 900	3 990	3 900	3 990	7 890	-	-	-
	5. - Pluradalen	690	947	-	1 637	1 637	-	-	124 573
Nesne	1. Af Sjoneidet	2 306	-	2 306	-	2 306	-	-	-
	2. - Nesne—Langset—Fransvik	* 90	10 532	-	10 622	10 622	-	-	-
	3. - Nesne—Strand	-	5 622	-	5 622	5 622	-	-	-
	4. - Jægtstrand—Myklebostad	-	1 270	-	1 270	1 270	-	-	-
	5. - Bardal—Vasdal	-	4 190	-	4 190	4 190	-	-	24 010
Dønnes	Af Dønnes—Glein—Skei med Sidelinie til Titternes	-	9 777	-	9 777	9 777	-	-	9 777
Lurø	1. Bro over Onøvalen	178	-	178	-	178	-	-	-
	2. Af Vei langs Aldersundet	-	827	-	827	827	-	-	1 005
Trænen	—	-	-	-	-	-	-	-	-
Rødø	—	-	-	-	-	-	-	-	-
Meløy	1. Meløskagen—Sørsjøen	-	2 610	-	2 610	2 610	-	-	-
	2. Af Moen—Marken	-	1 200	-	1 200	1 200	-	-	3 810
	Nordre Helgeland Fogderi	109 467	152 981	152 701	109 747	214 914	45 139	2 395	262 448
Gildeskaal	1. Sund—Indyr	-	5 250	-	5 250	5 250	-	-	-
	2. Af Horsdal—Maarnes	-	2 400	-	2 400	2 400	-	-	7 650
Beieren	1. Tvervig—Arstad	776	2 047	776	2 047	-	-	2 823	-
	2. Moldjord—Osbak	-	22 900	-	22 900	22 900	-	-	-
	3. Strand—Hestaaen—Rengaardsaa	1 543	26 690	1 543	26 690	28 233	-	-	-
	4. Rengaard—Stormyrhals	-	5 647	-	5 647	-	5 647	-	59 603
Saltdalen	1. Rognan—Bleknes	824	29 484	30 308	-	30 308	-	-	-
	2. Junkerdalsuren	5 364	-	5 364	-	5 364	-	-	-
	3. Salvaagli—Rigsgrænsen	16 022	2 938	18 960	-	-	-	18 960	-
	4. Evenesdalen	-	8 470	-	8 470	-	-	8 470	-
	5. Saltdalen—Vasbotten	-	2 510	-	2 510	2 510	-	-	-
	6. Bleknes—Junkerdalsuren	13 070	-	13 070	-	13 070	-	-	78 682

* «8 Broer i Nesne» med tilstødende Vei.

Tabel IV (Forts.).

Herred.	Veiens Navn. Fra—til	Oparbeidet l. m. af Staten med og uden Distriktsbidrag.	Oparbeidet l. m. af Kommunen med og uden Bidrag af Amtet eller Private.	Hovedvei. m.	Bygdevei. m.	Kjørevei. m.	Ridevei. m.	Vintervei. m.	Sum herredsvis. m.	Anmerkninger.
		1	2	3	4	5	6	7	8	1+2=3+4=5+6+7=8
Skjerstad	1. Af Fauskeidet	12 524	-	12 524	-	12 524	-	-	-	
	2. - Fauske—Kosmo	26 450	-	26 450	-	26 450	-	-	-	
	3. Kosmo—Østerkløft	-	4 539	-	4 539	4 539	-	-	-	
	4. Fauske—Fineide	-	3 020	-	3 020	3 020	-	-	-	
	5. Af Nupen—Misvær—Brække	-	10 877	-	10 877	10 877	-	-	-	
	6. - Kvalvaag—Vaagan	2 670	-	2 670	-	2 670	-	-	-	
	7. - Leivset—Fineidestrømmen	-	450	-	450	450	-	-	-	
	8. - Vei gjennem «Stapuren»	-	100	-	100	100	-	-	60 630	
Bodin	1. Af Bodø—Kvalvaag—Vaagan	9 610	13 060	22 670	-	22 670	-	-	-	
	2. Sidevei til Alstad	-	1 100	-	1 100	1 100	-	-	-	
	3. Kapstø—Strømmen Kirke	-	1 200	-	1 200	1 200	-	-	-	
	4. Bodø—Myklebostad	12 550	-	12 550	-	12 550	-	-	-	
	5. Af Løding—Skaalbones	-	3 800	-	3 800	3 800	-	-	-	
	6. - Strøm—Seivaag	-	2 477	-	2 477	2 477	-	-	43 797	
Sørfolden	1. Af Fauskeidet	2 314	-	2 314	-	2 314	-	-	-	
	2. Røsvik—Haakjerringnes	-	1 000	-	1 000	1 000	-	-	3 314	
Nordfolden-Kjerringø	Af Breivik—Laukvik	-	800	-	800	800	-	-	800	
Ledingen	1. Lervikbogen—Saursfjord—Botten—Leines	-	27 612	-	27 612	27 612	-	-	-	Heraf Lervikbogen—Ledingen Sognegrænse inden Steigen.
	2. Nordskot—Saursfjord (hvor støder til Nr. 1)	-	8 671	-	8 671	8 671	-	-	36 283	
Steigen	1. Hakvaag—Steigen—Skagstad—Hammerbotten	-	33 769	-	33 769	33 769	-	-	-	

	2. Lervikbogen—Kvalnes (hvor tilstøder Nr. 3)	-	10 132	-	10 132	10 132	-	-	-	
	3. Sjønaust—Underaas	-	5 460	-	5 460	5 460	-	-	-	
	4. Stensland—Dyping	-	400	-	400	400	-	-	49 761	Kfr. Ledingen.
	(Lervikbogen—Ledingen Grænse, se Ledingen.)									
Hammerø	1. Skautnes—Uteide	-	2 800	-	2 800	2 800	-	-	-	
	2. Uteide—Uteidesjøen	-	930	-	930	930	-	-	-	
	3. Af Skutvik—Tranø	2 210	-	2 210	-	2 210	-	-	5 940	
Tysfjorden	—	-	-	-	-	-	-	-	-	
Lødingen	1. Kalvolden—Nes	5 298	-	5 298	-	5 298	-	-	-	
	2. Af Lødingshavn—Kalvolden	-	575	575	-	575	-	-	-	
	3. - Rindbø—Øgsnes	-	2 370	-	2 370	2 370	-	-	-	
	4. - Fjelddal—Ramstad	-	1 100	-	1 100	1 100	-	-	9 343	
Evenes	1. Evenes—Skar	-	3 978	-	3 978	3 978	-	-	-	
	2. Af Liland—Østervik med	-	7 492	-	7 492	7 492	-	-	-	
	3. Sidelinier til Osmarken	-	4 335	-	4 335	4 335	-	-	-	
	4. Af Rønelv—Raanvand	-	1 971	-	1 971	1 971	-	-	-	
	5. - Ballangen—Dypaas med	-	6 063		6 063	6 063	-	-	-	
	6. Sidelinie til Kalvaas	-	1 250	-	1 250	1 250	-	-	-	
	7. Af Havnes—Ballangen med	-	5 764	-	5 764	5 764	-	-	-	
	8. Sidelinie til Tjeldmark	-	1 515	-	1 515	1 515	-	-	-	
	9. Liland—Evenes	9 340	-	9 340	-	9 340	-	-	41 708	
Ankenes	1. Elvegaard—Harjangsmarken	-	8 703	-	8 703	8 703	-	-	-	
	2. I Hakvikdalen	-	5 540	-	5 540	5 540	-	-	-	
	3. - Skjommarken (Elvegaard—Kongsbak)	-	4 125	-	4 125	4 125	-	-	-	
	4. Af Skjomnes—Ankenes	-	3 750	-	3 750	3 750	-	-	22 118	
	Salten Fogderi	120 565	299 064	166 622	253 007	383 729	5 647	30 253	419 629	

Tabel IV (Forts.).

Herred.	Veiens Navn. Fra—til	Oparbeidet l. m. af Staten med og uden Distriktsbidrag.	Oparbeidet l. m. af Kommunen med og uden Bidrag af Amtet eller Private.	Hovedvei. m.	Bygdevei. m.	Kjørevei. m.	Ridevei. m.	Vintervei. m.	Sum herredsvis. m.	Anmerkninger.
		1	2	3	4	5	6	7	8	1+2=3+4=5+6+7=8
Værø og Røst..	Nordland—Sørland	-	3 764	-	3 764	-	3 764	-	3 764	
Flakstad	1. Flakstad—Ramberg	-	4 250	-	4 250	4 250	-	-	-	
	2. Af Vareide—Nap	-	2 920	-	2 920	2 920	-	-	7 170	
Buksnes	1. Farstad—Balstad	17 265	-	17 265	-	17 265	-	-	-	
	2. Leknes—Stamsund med	15 264	-	15 264	-	15 264	-	-	-	
	3. Sidelinie Fygle—Sennesvik	7 250	-	7 250	-	7 250	-	-	-	
	4. Af Haukland—Ytterklev	-	1 410	-	1 410	1 410	-	-	-	
	5. - Skifjord—Kangerø.....	-	840	-	840	840	-	-	42 029	
Borge	1. Farstad—Borgefjord	9 077	-	9 077	-	9 077	-	-	-	
	2. Liland—Tangstad.....	-	5 614	-	5 614	5 614	-	-	-	
	3. Hakvaag—Eggum	-	7 743	-	7 743	7 743	-	-	-	
	4. Val—Kvalnes—Knutstad—Sjursbakken.....	-	9 715	-	9 715	9 715	-	-	-	
	5. Unstad—Saupstad	-	2 510	-	2 510	2 510	-	-	-	
	6. Skjelstrøm—Li	-	890	-	890	890	-	-	-	
	7. Bøstad—Vagleelv med Sidelinier til Vaag og Vestresand	13 931	-	13 931	-	13 931	-	-	-	
	8. Af Skifjord—Sundklakstrøm i Valberg:									
	Af Parcellen Biskopjord—Bagjord	-	1 140	-	1 140	1 140	-	-	-	
	- — Valberg—Skokkelvik	-	270	-	270	270	-	-	-	
	- — Dal—Moland	-	570	-	570	570	-	-	51 460	

Gimsø	1. Af Laukvik—Delp	-	850	-	850	850	-	-	-
	2. - Borstrand—Vik	-	595	-	595	595	-	-	1 445
Vaagan	1. Af Higrafseidet	1 568	-	1 568	-	1 568	-	-	-
	2. Osan—Kabelvaag	3 807	-	3 807	-	3 807	-	-	-
	3. Kabelvaag—Kirkevaag, Oscarsveien	-	376	376	-	376	-	-	-
	4. Af Holand—Digermulen	-	570	-	570	570	-	-	6 321
Hadsel	1. Risebro—Kvalsøbogen	* 27 641	** 1 120	27 641	1 120	28 761	-	-	-
	2. Stokmarknes—Hakland (Østsiden)	5 050	21 614	26 664	-	26 664	-	-	-
	3. Af Higrafseidet	1 279	-	1 279	-	1 279	-	-	-
	4. Hakland—Rørvik	-	7 550	-	7 550	7 550	-	-	-
	5. Kvitnes—Hennes—Kaljord	-	8 750	-	8 750	8 750	-	-	-
	6. Af Romseteidet	5 067	-	5 067	-	5 067	-	-	-
	7. - Bygdenes—Fruskeland	2 556	-	2 556	-	2 556	-	-	-
	8. - Stokmarknes—Rørvik	-	14 930	-	14 930	14 930	-	-	-
	9. Hovedveien—Kvalsø (Sidelinie)	-	200	-	200	200	-	-	-
	10. Af Sommerhus—Sand	-	620	-	620	620	-	-	96 377
Bø	1. Bø—Vinje	-	4 066	-	4 066	-	4 066	-	-
	2. Maarsund—Eidet	21 379	-	21 379	-	21 379	-	-	-
	3. Maarsund—Ramberg	-	5 660	-	5 660	5 660	-	-	-
	4. Af Ramberg—Veaelv	5 876	-	5 876	-	5 876	-	-	-
	5. Sidelinier til Skagen	1 200	-	1 200	-	1 200	-	-	-
	6. a) Strømme—Søberg	-	2 193	-	2 193	2 193	-	-	-
	b) Skaarvaag—Søbergveien	-	750	-	750	750	-	-	-
	7. Holsjoleitet—Holi—Lundhaug	-	850	-	850	850	-	-	41 974
Sortland	1. Risebro—Bygdenes—Hadsel Gr.	10 108	16 155	26 263	-	26 263	-	-	-
	2. Broer over Osvold- og Kjerringneselv	250	-	250	-	250	-	-	-
	3. Viksveien fra Viksbroen til Viksgaardene	-	1 762	-	1 762	1 762	-	-	-
	4. Af Strand—Sigerfjord	-	8 121	-	8 121	8 121	-	-	36 396
Øksnes	1. Skjelfjordeidet	1 426	-	1 426	-	1 426	-	-	-
	2. Af Romseteidet	2 250	-	2 250	-	2 250	-	-	-
	3. Hjellsand—Bredstrand	-	2 947	-	2 947	2 947	-	-	6 623

* Længden korrigeret.
** Sidelinie til Holmsnes og fra Sannes til Søen.

Tabel IV (Forts.).

Herred.	Veiens Navn Fra—til	Oparbeidet l. m. af Staten med og uden Distriktsbidrag.	Oparbeidet l. m. af Kommunen med og uden Bidrag af Amtet eller Private.	Hovedvei. m.	Bygdevei. m.	Kjørevei. m.	Ridevei. m.	Vintervei. m.	Sum herredsvis. m.	Anmærkninger.
		1	2	3	4	5	6	7	8	1+2=3+4=5+6+7=8
Dverberg	1. 16 Broer paa Andøens Østside	308	-	308	-	308	-	-	-	
	2. Dverberg—Myre	-	1 444	-	1 444	1 444	-	-	-	
	3. 6 Broer paa Andøen.....	358	-	358	-	358	-	-	-	
	4. 3 Broer Andenes—Bleik	250	-	250	-	250	-	-	-	
	5. Af Risøhavn—Andenes	19 716	-	19 716	-	19 716	-	-	-	
	6. - Hovedveien—Bjørnskind Kirke	-	2 710	-	2 710	2 710	-	-	24 786	
Lofoten og Vesteraalen Fogderi		172 876	145 469	211 021	107 324	310 515	7 830	-	318 345	
Sum samtlige Veie i Nordlands Amt ved Udgangen af 1900		596 015	807 348	756 410	646 953	1 249 648	73 608	80 107	1 403 363	

Af nye Telegrafanlæg er i Femaaret udført:

1.	Telegraflinie fra Selsøvik—Støtt	95 km.
2.	— - Bodø om Kjerringø til Grøtø	113 -
3.	Anbringelse af en ny Telegraftraad fra Storfjord ved Stamsund—Henningsvær	38 -
4.	— - - - — - Lødingen—Sandtorv	34 -
5.	Telefonanlæg mellem Bodø, Finneidet og Rognan m. fl. Stationer	119 -
6.	— — Sannessjøen, Dønna og Herø	66 -
7.	— — Selsøvik og Indre Kvarø	17 -
8.	— — Brønnø og Vega	40 -
9.	— — Svolvær og Balstad	96 -
10.	— — Kabelvaag og Gimsø	32 -
	Tilsammen	650 km.

I forrige Femaar var Længden 541 km.

Antallet af Rigstelegraf- og Rigstelefonstationer, der i 1895 androg til 55, var ved Udgangen af 1900 forøget til 94.

Antallet af Telegrammer til og fra Stationer i Nordland var 12.37 Pct. af Antallet for det hele Land. Det tilsvarende Forhold i 1895 var 21.11 Pct

Antallet af private Telefonanlæg har været i Stigende, uden at nærmere Opgave kan leveres.

Antallet af Postanstalter er i Femaaret forøget fra 184 til 245 og Brevmængden fra 1 853 600 til 2 567 300.

10. Om den økonomiske Tilstand i sin Almindelighed.

Til Belysning af Distriktets økonomiske Fremgang i Femaaret hidsættes Opgave efter den kommunale Skatteligning over Størrelsen af Formue og Indtægt i hvert Fogderi ved Femaarets Begyndelse og Ende:

Fogderier.	1895.		1900.	
	Formue.	Indtægt.	Formue.	Indtægt.
	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.
Søndre Helgeland	7.690	3.135	8.536	3.448
Nordre Helgeland	5.739	2.289	6.677	2.494
Salten	9.833	4.648	14.470	6.137
Lofoten og Vesteraalen	10.873	5.148	12.574	5.019
Tilsammen	34.135	15 220	42.257	17.098

Efter Ligningskommissionernes Beregning skulde altsaa Amtsdistriktets samlede Formue i Løbet af Femaaret være tiltaget med noget over 8.1 Million og den samlede Indtægt med henved 1.9 Million.

Af Panteobligationer blev i Femaaret:

thinglæst 9 178 for Beløb	Kr.	17 540 764
og aflæst 3 238 - —	-	6 511 454
Pantegjælden blev altsaa forøget med	Kr.	11 029 310
medens den tilsvarende Forøgelse i forrige Femaar var	-	4 654 242

Der afholdtes:

af Exekutioner	5 597	for Kr.	1 932 596
i forrige Femaar	4 331	- -	1 702 596
flere	1 266	for Kr.	230 000
af Udpantninger	65 118	for Kr.	1 084 627
i forrige Femaar	45 793	- -	594 079
flere	19 325	for Kr.	490 548
af Tvangsauktioner:			
a. over fast Gods	598	for Kr.	1 449 598
i forrige Femaar	341	- -	631 865
flere	257	for Kr.	817 733
b. over Løsøre	1 455	for Kr.	480 791
i forrige Femaar	1 044	- -	425 676
flere	411	for Kr.	55 115

Skyldmarkens Gjennemsnitsværdi, der ved Femaarets Begyndelse var Kr. 953, var ved Femaarets Udgang stegen til Kr. 997, altsaa en Forøgelse af Kr. 44, medens Stigningen i forrige Femaar var Kr. 107.

Taxtværdien af de i den offentlige Brandforsikrings-Indretning forsikrede Bygninger (fra Land og By) ved Udgangen af dette Femaar androg til

	Kr.	56 214 400
medens den ved Udgangen af forrige Femaar var	-	41 665 700
altsaa en Forøgelse af	Kr.	14 548 700

Antallet af Indskydere i Landdistriktets Sparebanker var ved Femaarets

Udgang	17 633	med Indskudsbeløb	Kr.	6 763 557
og ved Udgangen af forrige Femaar	10 401	- —	-	3 504 093
Stigning	7 232	med Indskudsbeløb	Kr.	3 259 464

De almindelige Arbeidslønninger har ifølge Lensmændenes Opgaver for 1896—1900 gjennemsnitlig udgjort:

	i 1895.	i 1900.	hele Riget i 1900.
for Tjenestegutter	Kr. 181.00	Kr. 205.00 [1])	Kr. 218.00
- Tjenestepiger	- 63.00	- 66.00 [1])	- 100.00
Almindelig Dagløn:			
for Mænd paa egen Kost	Kr. 1.96	Kr. 2.16	Kr. 2.10
- Kvinder - - —	- 1.14	- 1.18	- 1.19
- Mænd - Husbondens Kost	- 1.29	- 1.43	- 1.37
- Kvinder - — —	- 0.66	- 0.68	- 0.72

Det amtskommunale Udgiftsbudget androg:

i 1896	Kr. 161 286
- 1897	- 161 316
- 1898	- 161 316
- 1899 ($^1/_7$ 99—$^{31}/_3$ 1900)	- 130 668
- 1900	- 165 524

Heraf blev udlignet paa Matrikulen:

i 1896 efter Kr. 4.75 pr. Skyldmark	Kr. 82 762
- 1897 - - 4.75 - —	- 82 762
- 1898 - - 4.75 - —	- 82 762
- 1899 - - 3.75 - —	- 65 334
- 1900 - - 4.75 - —	- 82 762

Udgifterne har siden 1895, da de efter Repartitionsplakaten udgjorde Kr. 155 617,
steget i 1900 til . . . . . - 165 500

altsaa en Stigning af . . . . . Kr. 9 883

eller 6.37 Pct.

Amtskommunens Laanegjæld androg ved Udgangen af Regnskabsaaret 1900/01 . . . . . Kr. 306 120
Ved Udgangen af Regnskabsaaret 1894/95 . . . . . - 305 140

Derimod var Amtskommunen Eier af Fiskeværet Henningsvær, der indkjøbtes i 1882 for Kr. 242 337, og Bodø Landbrugsskolegaard, der indkjøbtes i 1892 for Kr. 55 000, men hvis Værdi senere er betydelig forøget ved Dyrkningsarbeider og Bebyggelse. Alene Brandtaxten androg i 1900 Kr. 112 000.

Summen af den udlignede Herredsskat var i 1900 . . . . . Kr. 884 228
- 1895 var den . . - 671 567

mere udlignet . . . . . Kr. 212 661

eller 31.67 Pct.

---

[1]) I disse Tal er ikke indbefattet Værdien af Kost, Logi etc., der for 1900 i Gjennemsnit er ansat til Kr. 162 og Kr. 120 henholdsvis for Tjenestegutter og Tjenestepiger.

Med Bidrag af Amtskommunens Midler forpleiedes i 1900:

af Sindssyge 195, hvoraf paa Asyl 76 mod 201 og 91 i 1895,
- Døvstumme 27 mod 22 i 1895,
- Blinde 10 - 7 - —
- Aandssvage 23 - 34 - —

Medicinalkassereren har i de aarlig afgivne Regnskabsekstrakter opgivet den Medicinalfondet tilkommende Afgift af Fiskeprodukter saaledes:

for Regnskabsaaret	1895/96	Kr.	99 656.23
- —	1896/97	-	48 475.79
- —	1897/98	-	95 665.14
- —	1898/99	-	47 799.82
- —	1899/1900	-	60 365.67
	i Gjennemsnit	Kr.	70 392.53

mod Kr. 92 007.95 i forrige Femaar.

Antallet af de i Amtet ansatte Jordemødre er i Femaaret forøget fra 66 til 71.

Herredernes Antal, som i 1895 var 41, er i Femaaret steget til 42, idet Alstahaug Herred er delt i Alstahaug og Stamnes Herred.

Strandstederne Hemnesberget og Kabelvaag er særskilte Byggekommuner. Ved kongelige Resolutioner af 18 April 1896 og 2 December 1898 er derhos Strandstederne Brønnøsund og Svolvær, for hvilke den almindelige Bygningslovgivning tidligere har været gjort gjældende, overgaaet til særskilte Kommuner i Bygningsvæsenets Anliggender.

Søger man ved Hjælp af det foreliggende Materiale at opgjøre sig nogen begrundet Mening om Amtets økonomiske Fremgang i Femaaret, bliver Resultatet neppe et gunstigt. Vistnok skal Formuen ifølge Skatteligningen være vokset med 23.79 Pct. og Indtægten med 12.34 Pct., men denne Stigning kan ikke skyldes forøget Afkastning af Distriktets Næringsveie. Forsaavidt den ikke kan forklares som hidrørende fra en skarpere Udnyttelse af denne Afkastning ved den kommunale Beskatning, maa den antages at hidrøre fra den Stigning af Formue og Indtægt, der skyldes de store Foretagender, som den nye Bergværksdrift har foranlediget, og som skylder dette Femaar — om ikke sin Tilblivelse — saa ialfald sin Udvikling. Blandt disse Foretagender maa i første Række nævnes Luossavarre-Kirunavarre Aktiebolag med sine Affødninger, Ofotbanen og Narvik Byanlæg. Endvidere Sulitjelma Aktiebolags Gruber, hvis skatbare Formue i 1900 var 1 Million Kroner, samtidig med at Bolaget var beskattet efter en antagen Indtægt af Kr. 120 000. Men ved Siden heraf bidrager Foretagender som disse til væsentlig Forøgelse af den herredskommunale Formue og Indtægt, og da fornemmelig den sidste, ved de store Summer, de aarlig maa udbetale i Form af Lønninger til en Skare af Funktionærer og faste Arbeidere. Inden

Sulitjelma Skattedistrikt alene var saaledes i 1900 skatteført et Antal af 517 Skatteydere med en samlet antagen Indtægt af Kr. 409 230, deri dog indbefattet Bolagets egen antagne Indtægt, Kr. 120 000.

I 1900 var Narvik endnu ikke Kjøbstad, men talte alligevel allerede i dette Aar 519 Skatydere, deriblandt beskattede Formuer med Beløb optil Kr. 240 000 og Indtægter indtil Kr. 23 000. Al denne Beskatning skyldes Jernbaneanlægget. Alene Bebyggelsen i Narvik maa have ydet et væsentligt Bidrag til den skattelagte Formue, ligesaa vist som den har bidraget meget til Forøgelse af Takstværdien af Amtets brandforsikrede Bygninger.

Den her udtalte Tvil om, at den Opgang i Formue og Indtægt, som Kommunebeskatningen udviser, betegner bedre økonomiske Vilkaar for Amtsdistriktets Befolkning i sin store Almindelighed, vinder Bekræftelse ved den store Tilvækst af Panteheftelser, som den foreliggende Opgave udviser, og endmere ved den iøinefaldende stærke Anvendelse af Lovens Retsmidler til Inddrivelser af forfalden Gjæld. Herom henvises til Opgaven over afholdte Eksekutioner og Tvangsauktioner, hvilken Opgave maa betegnes som et talende Vidnesbyrd om mislige økonomiske Tilstande. Og andet var heller ikke at vente under den stærke Nedgang i Udbyttet af Amtets Kystfiskerier, som Femaaret gjennemgaaende betegner. Virkningen heraf maatte blive saameget mere følbar, som den ikke blev afbødet ved modsvarende gunstige Aaringer paa Jorden. Meget mere naaede Udbyttet af Jorddriften i 3 af Aarene ikke op til et Middelsaar.

Under disse Omstændigheder kan man alene undres over, at den økonomiske Nedgang i Femaaret ikke har givet sig stærkere Udslag, end Tilfældet er. Særlig er det overraskende, at Antallet af Indskydere i Amtets Sparebanker er steget i Femaaret fra 10 401 til 17 633 og Indskudsbeløbet fra 3.5 til 6.8 Millioner Kroner. Det har altsaa næsten fordoblet sig. Paa den anden Side er Herredskommunernes Laanegjæld stegen fra 1.2 til 1.8 Millioner Kroner, samtidig med at Summen af udlignet Herredskat er stegen fra Kr. 672 000 til Kr. 884 000, altsaa med 31.67 Pct. Dette Forhold er vistnok egnet til at vække Betænkelighed, men vilde have gjort det i end høiere Grad, om ikke Totalbilledet af Amtets økonomiske Forhold viste en Elasticitet i Bæreevnen, som vidner fordelagtig om de store og mangeartede Hjælpekilder, der danner Grundlaget for Amtets økonomiske Tilgange.

B. Byerne.

Fra Magistraterne i Kjøbstaden Bodø og Ladestedet Mosjøen vedligger Beretninger, hvortil henvises.

Nordlands Amtmandsembede den 26 Oktober 1905.

R. Theisen.

Beretning

om Kjøbstaden Bodø's økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

Indbyggerantallet, der ved den kommunale Tælling 30 September 1896 udgjorde 4 309, var ved Periodens Udløb ifølge den officielle Folketælling 4 877. Til Sammenligning kan anføres, at Folkemængden var i 1865: 519, i 1875: 1 484, i 1890: 3 656.

Af industrielle Anlæg, der har været i Virksomhed i Femaarsperioden, kan nævnes:

Bodø Skibsværft, Bodø Mineralvandfabrik, Olieklædefabriken, Danielsens Garveri, Nordlands Preservering Co. (overgaaet til Aktieselskab i 1898), Johnsens Dampfarveri, Bodø Teglværk, Nordlands Sæbefabrik (oprettet i 1897), Bodø Aktiebryggeri (oprettet i 1898), Aktieselskabet Redningsapparatet Tethys (oprettet i 1898), Mineralvandfabriken Nordstjernen (oprettet i 1897).

Af Forsikringsselskaber havde alene «Nordlands Skibsassuranceforening» sit Kontor i Byen.

Af andre næringsdrivende Selskaber kan nævnes:

Saltens Dampskibsselskab, Dampskibsselskabet «Sandhornet», Bodø Samlag for Brændevinshandel, Nordlands Privatbank, Bodø Sparebank, Bodø Dykkerselskab samt en Flerhed af Sildnotbrug.

Af disse Selskaber skal nærmere omhandles følgende:

Saltens Dampskibsselskab. Følgende Oversigt over Selskabets Udgifter og Indtægter hidsættes:

Aar.	Indtægter inklusive Statsbidrag og Postbefordringsgodtgjørelse.	Statsbidrag.	Postbefordringsgodtgjørelse.	Samlet Indtægt.	Udgift.	Overskud.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1/7 96—30/6 97	81 907.27	73 000.00	11 800.00	166 716.07	157 603.51	8 738.61
1/7 97—30/6 98	88 568.76	73 000.00	11 800.00	173 360.36	159 139.49	13 040.02
1/7 98—31/12 98	68 211.16	38 500.00	5 900.00	112 611.16	107 321.29	1 289.87
1/1 99—31/12 99	152 642.90	81 500.00	12 500.00	146 642.90	242 854.72	3 787.18
1/1 1900-31/12 1900	172 826.52	114 875.00	13 200.00	300 901.52	263 790.49	37 111.03

Den stærke Stigning i sidste Del af Perioden hænger sammen med Udvidelsen af Selskabets Ruter.

I 1898 igangsattes 2 à 3 ugentlige Hurtigruter mellem Narvik og Lødingen eller tildels Svolvær i Korrespondance med Hurtigruterne sydfra.

I 1900 overtog Selskabet statsunderstøttet, postførende Rute paa Nordre Helgeland. De tidligere Ruter, der har været underholdt i Perioden, er til Lofoten—Ofoten, til Saltdalen, til Folden, til Beieren og til Værene, samtlige med Bodø som Udgangspunkt.

Paa Grund af den stedfundne Ruteudvidelse har ogsaa Flaaden maattet forøges. I 1896 blev Selskabets nybyggede Skib, «Sivert Nielsen», færdigt. I 1897 solgtes det ældre og mindre Skib, «Salten». I 1898 indkjøbtes fra Danmark Dampskibet «Avanti», der omdøbtes til «Folden».

Ved Periodens Udgang havde Selskabet saaledes 4 Skibe, nemlig foruden de 2 forannævnte tillige «Skjerstad» og «Ofoten».

Bodø Samlag for Brændevinshandel havde i hele Femaarsperioden Eneret til Salg af Brændevin i Byen. Omsætningen vil sees af nedenstaaende Tabel:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Solgt ialt Liter	33 095	39 900	44 546	52 500	56 146
Samlet Omsætning Kr.	89 033	110 788	124 863	151 351	166 626
Overskud Kr.	14 872	28 221	35 278	44 041	45 387

Som det vil sees, har Overskuddet og Omsætningen været stærkt stigende i Perioden og naaede i 1900 det høieste Beløb siden Samlagets Oprettelse.

Den 10 August 1900 afholdtes ny Afstemning angaaende Samlagets fortsatte Bestaaen. Af 2 042 Stemmeberettigede afgaves alene 149 godkjendte Stemmer, hvoraf 137 mod og 12 for Samlagets Bestaaen.

Samlaget har i Perioden havt Eneret til almindelig Øludskjænkning, idet det er tildelt de 4 eksisterende Rettigheder mod en Afgift af Kr. 600 for hver.

Nordlands Privatbanks Virksomhed vil sees af omstaaende Tabel:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Totalomsætning Kr.			29 Mill.	52½ Mill.	53½ Mill.
Overskud Kr.	17 659	24 483	33 684	68 396	92 216
Udbytte til Aktionærerne.....	5 %	5 %	6 %	7 %	7 %

Aktiekapitalen, der ved Bankens Oprettelse i 1893 var 500 000 Kroner, blev i 1899 udvidet til 2 Millioner Kroner, hvorpaa indbetalt 40 %.

Angaaende Bodø Sparebanks Virksomhed henvises til nedenstaaende Tabel:

Aar.	Sparebankens eget Fond.	Indskydernes		Forvaltnings-kapital.
		Antal.	Tilgodehavende.	
	Kr.		Kr.	Kr.
1896.....	257 889	3 915	1 620 127	1 898 016
1897.....	264 791	3 990	1 635 016	1 899 807
1898.....	271 346	4 036	1 683 988	1 955 334
1899.....	278 637	4 325	1 825 966	2 104 603
1900.....	278 571	4 615	1 930 943	2 214 513

Foruden disse 2 Banker har Stedet en Afdeling af Norges Bank samt en privat Bankierforretning (Firmaet Christian Jakhelln).

Byens Budget og Skatterne har steget i Perioden.

Skatteligningen stiller sig saaledes:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Antal Skatydere.....	1 044	1 126	1 120	1 148	1 208
Formue..... Kr.	2 572 000	2 516 800	2 476 500	2 968 500	3 393 500
Antagen Næring..... -	1 100 950	1 165 050	1 214 050	1 349 650	1 461 150
Skatbar Næring..... -	480 620	476 395	534 657	639 109	724 573
Skat..... -	55 659	65 862	71 168	80 001	88 521
Skatteprocent for Nærings-skat.....	10.70	12.40	12.40	11.60	11.30
Formuesskat pro Mille....	1.60	1.80	1.80	1.80	1.80

Den virkelige Stigning af Skatydernes Formue og Næring har dog neppe svaret til Skatteligningens Udvisende. En væsentlig Del af Stigningen, ialfald for de sidste Aar af Perioden, skriver sig visselig derfra, at Ligningskommissionen har gaaet strengere tilværks i sine Ansættelser.

Eiendomsskat udlignes ikke.

Budgettet har i Femaaret stillet sig saaledes:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Udgift	121 294	125 866	133 864	140 862	150 381
Indtægt	65 794	60 866	62 864	63 362	64 881
Rest til Udligning paa Formue og Næring	55 500	65 000	71 000	77 500	85 500

Byens Gjæld, der ved Udgangen af 1895 udgjorde 314 000 Kr., var ved Udgangen af 1900 stegen til 321 000 Kr. Forøgelsen skriver sig væsentlig fra Udgifter ved de nedenfor omhandlede Udvidelser af Byens Vand- og Kloakledninger, Indkjøb af «Svartvandet», Opførelse af ny Brandstation, samt Indkjøb af en Myrparcel.

Folkeskolen, der i 1895 havde 20 Klasser med 520 Elever, 6 Lærere og 8 Lærerinder, havde i 1900 25 Klasser med 696 Elever, 8 Lærere og 10 Lærerinder, foruden 1 Timelærer i Sang og 1 Lærerinde i ufuldstændig Post. Gjennemsnitlig har man altsaa maattet oprette 1 ny Klasse hvert Aar. Udgifterne, der i 1895 var budgetteret til Kr. 18 292.66, var i 1900 steget til Kr. 31 900. Stigningen skriver sig ikke alene fra Skolens Vækst, men ogsaa fra Forbedringen af Lærerpersonalets Lønninger, idet der i 1899 vedtoges et nyt Lønningsregulativ og tillige bevilgedes Bidrag til Alderdomsforsikring. I 1899 igangsattes et Skolekjøkken, hvortil Bidrag erholdtes af Samlaget.

Med Hensyn til Bodø høiere Almenskole henvises til nedenstaaende Tabel:

Skoleaar.	Antal Elever:			Antal		Udgiftsbudget.
	Indenbys.	Udenbys.	Tilsammen.	Lærere.	Lærerinder.	
						Kr.
1896/97	170	44	214	8	4	28 123.92 (og 1896)
1897/98	157	39	196	7	4	28 916.92 (og 1897)
1898/99	150	43	193	7	3	28 280.00 (1898)
1899/1900	133	52	185	9	2	30 000.00 (1899)
1900/01	129	71	200	10	3	22 175.83 (1900)

Tabellen omfatter kun de faste Lærere. Der har desuden hvert Aar virket flere Timelærere ved Skolen. Nedgangen i Elevantallet skyldes den sukcessive Indblanding af Smaaklasserne ved Gjennemførelsen af den nye Ordning med den 4-aarige Middelskole. Fra 1 Juli 1900 gik Skolen over til offentlig Skole med Realgymnasium. Samtidig inddroges den Handelsklasse, der tidligere havde været knyttet til Skolen.

Det i forrige Femaarsberetning omhandlede Privatgymnasium fortsatte sin Virksomhed, indtil Skolen gik over til offentlig. Elevantallet i dette Aar var i de 4 Skoleaar henholdsvis 4, 14, 17 og 25.

Den 8 Oktober 1900 besluttede Bystyret at oprette en teknisk Aftenskole for Byen. Denne begyndte sin Virksomhed den 5 November 1900 med 30 faste og 5 hospiterende Elever.

Samme Aar blev der ogsaa oprettet et Folkebibliothek for Byen.

Antallet af bortfæstede Byggetomter var i 1896: 24, i 1897: 17, i 1898: 14, i 1899: 6 og i 1900 3, tilsammen i Femaaret 64. Tomterne bortfæstes paa almindelige Arvefæstevilkaar mod en stedse varende Grundafgift. Det meste af Bygrunden omfattes af den Strækning, som Byen ved Skjøde af 30 Juli 1858 indkjøbte af Staten, og Byggetomter paa dette Territorium bortfæstes efter Regler approberede af Kongen. For de øvrige Strækninger har Bystyret i 1899 vedtaget særskilte Fæsteregler.

Antallet af brandtakserede nye Bygninger udgjorde hvert af Aarene 1896—1900 henholdsvis 12, 13, 17, 6 og 8. Desuden blev adskillige ældre Bygninger paabyggede og udvidede. Den samlede Takstsum af brandforsikrede Huse i Byen udgjorde ved Femaarets Udgang Kr. 5 812 380 mod Kr. 3 786 330 ved Udgangen af forrige Femaar, altsaa en Forøgelse af over 2 Millioner. Der har altsaa fundet en særdeles stor Byggevirksomhed Sted, hvilket hænger sammen med den forholdsvis store Forøgelse af Folkemængden. Ved Periodens Begyndelse var ogsaa alle Husleiligheder sterkt optagne. Selv daarlige Kjælderbekvemmeligheder var optagne og der var, omend ikke ligefrem Husnød, saa dog vanskeligt at faa Husrum. Ved Periodens Udgang var dette Forhold betydelig forbedret.

Med Hensyn til Byens Vei-, Brand-, Vand-, Kloak- og Belysningsvæsen hidsættes følgende Opgave:

	Pr. 31/12 1895.	Pr. 31/12 1900.
Gader, oparbeidede	4 672 løb. m.	5 701 løb. m.
Kloakledninger	4 387 - -	6 132 - -
Vandledninger	5 770 - -	6 929 - -
hvoraf a) Hovedledninger	a) 2 441 - -	a) 2 634 - -
b) Biledninger	b) 1 106 - -	b) 4 295 - -
Brandkummer	31 Stkr.	46 Stkr.
Stoppeventiler	23 —	50 —
Vandbassiner	3 Stkr. = 83 905 m³	3 Stkr. = 83 905 m³ 1 Stk. ikke opmaalt.
Vandindtag i Huse	260 Stkr.	362 Stkr.
Offentlige Vandposter	5 —	3 —
Gadelygter (Petroleum)	45 —	65 —
Kloakslug	83 —	107 —
Kloakkummer	36 —	53 —
Brandtelegrafkasser	13 —	15 —

Som det vil sees, er Byens Vandledningsnet betydelig udvidet i Perioden. Da det havde vist sig, at Vandtilførselen fra «Voldvandet», Dam II og Dam I ikke længere var tilstrækkelig for Byens Behov, maatte man i 1898—99 skride til Indkjøb af det ovenfor «Voldvandet» beliggende Vand, «Svartvandet» og Ekspropriation af Vandføringen fra dette Vand. Herved er Byens Vandforsyning forhaabentlig sikret for lang Tid.

Samtidig blev Byens Hovedledning forlænget fra nederste Dam (Dam I), hvor Indtaget før havde været, til den høiere beliggende Dam II, hvorhos der mellem disse blev opført overbygget Reguleringsdam med Flydeventiler.

I 1900 fandt Sted en betydelig Udvidelse af Vand- og Kloakledningen i Byens sydøstre Del.

Ligeledes blev i 1900 opført ny Brandstation med Politiarrest. En af de af Kommunen i 1885 bortsolgte Myrparceller (Parcel Nr. 4) blev i 1900 atter indkjøbt af Kommunen for en Sum af Kr. 4 800.

Ligeledes blev i 1900 besluttet Anlæg af ny Kirkegaard paa en indkjøbt Parcel af Gaarden Hernes, søndenfor Byen, idet den i Midten af Ottiaarene anlagte Kirkegaard i Byens vestre Ende for en større Del viste sig ubrugelig, da Grunden bestod af Ler.

Kjøbstadens Grænser blev udvidet ved Lov af 26 Mai 1900.

Eget Byfogedembede for Byen blev oprettet ved kgl. Resolution af 19 April 1899 fra 1 Juli 1899.

Antallet af de i Byen hjemmehørende Fartøier var ved Femaarets Udgang ifølge Opgave fra Havnefogden 12 Dampskibe og 42 Seilfartøier med en samlet Drægtighed af henholdsvis 937 og 2 536 Ton.

Den 30 December 1898 fattede Bystyret Beslutning om Anlæg af en Dampskibskai af Sten paa vestre Side af den saakaldte Falckodde, beregnet til et samlet Kostende af 225 000 Kroner. Dette for Byen saa vigtige Anlæg kunde imidlertid af forskjellige Grunde først iværksættes efter Femaarsperiodens Udløb.

Konkursernes Antal udgjorde i hvert af Periodens 5 Aar henholdsvis 6, 6, 7, 0 og 11 eller tilsammen 30.

Øl- og Vinudskjænkninger har i hele Perioden været udøvet af Brændevinssamlaget, med Eneret til almindelig Udskjænkning. Derhos har der til Private været uddelt 2 indskrænkede Rettigheder. Antallet af Smaasalgsrettigheder var ved Periodens Udløb 16, heri ikke medregnet de Vinsalgsrettigheder, som endel Handelsmænd har i Henhold til sine Handelsbreve.

Med Hensyn til Byens økonomiske Tilstand i sin Almindelighed skal bemærkes, at denne Femaarsperiode for Bodøs Vedkommende havde samme Karakter som i de fleste andre Byer. I Periodens første Aar var der Liv, Virksomhed og stærk Udvikling. Men den økonomiske Krise, der overgik Landet i Slutten af Nittiaarene, var ogsaa mærkbar her, og ved Periodens Udgang var den økonomiske Virksomhed stagnerende.

Bodø Magistrat, 30 Juni 1904.

H. Kastrud.

Beretning

om Ladestedet Mosjøens økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

Indbyggerantallet, der ved Udgangen af 1895 var 1 250, var ved Femaarsperiodens Udløb steget til 1393.

Formue og Indtægt efter Skatteligningen var i samme Tid steget fra henholdsvis Kr. 658 950 og Kr. 285 645 til henholdsvis Kr. 768 700 og Kr. 358 975, Skatteprocenten for Indtægten fra 13 til 14.10.

Bykassens Gjæld er forholdsvis liden, Kr. 3 000 i 1 900 mod Kr. 5 000 i 1895.

Budgettet stillede sig i 1900 saaledes: Udgift Kr. 31 000 mod i 1895 Kr. 25 440. Udlignet paa Formue og Indtægt i 1900 Kr. 16 300 mod i 1895 Kr. 11 400.

De brandforsikrede Huses Værdi udgjorde i 1900 Kr. 960 500 mod i 1895 Kr. 636.980.

Som Følge af Ladestedets Beliggenhed inderst inde ved Bunden af Vefsenfjorden har Skibsfart og Fiskeri spillet forholdsvis liden Rolle for Stedet i Sammenligning med den Betydning, Handel og Haandværk har havt.

Handel drives i betydelig Udstrækning, særlig med Hemnes, Vefsen, Hatfjelddalen, den nordligste Del af Grong, svenske Grænsedistrikter til Hatfjelddalen, samt Sjødistrikterne i Helgeland. Baade, simplere Møbler, andre Trævarer, Ved og Næver sendes ogsaa til de nordligere Dele af Landet. Handelsborgernes Antal ved Periodens Udløb var 18.

Ved kgl. Res. af 25 Februar 1899 blev den for Kjøbstæderne gjældende Lovgivning om Haandværksdriften gjort gjældende for Mosjøen. De forskjellige Haandværk havde allerede da forholdsvis mange Udøvere, og har siden flere nye Haandværkere aflagt Svendeprøve og taget Borgerskab.

I Ladestedet er Postkontor, Telegrafstation, Toldkontor, Apothek, 2 Læger, 1 Dyrlæge, 1 Sagfører, 2 Aviser, Sparebank, Brændevinssamlag, kombineret Middel- og Folkeskole.

Sparebankens — Vefsen Sparebanks — Forvaltningskapital udgjorde ved Udgangen af 1900 Kr. 743 223 mod i 1895 Kr. 478 769.

Mosjøens Samlag for Brændevinshandel er eneberettiget til Salg og Udskjænkning af Brændevin og har været en vigtig økonomisk Støtte for Kommunen, saavel ved den Kommunen af Samlaget tilfaldne Afgift, i 1900 Kr. 2 226 mod i 1895 Kr. 2 266, og Skatter, i 1900 Kr. 1651 mod i 1895 Kr. 1 245, som ved de betydelige Uddelingsmidler, i 1900 Kr. 7 510 mod i 1895 Kr. 6 501.

I Samlagets Generalforsamling $^{29}/_{10}$ 95 blev oprettet «Legat for Mosjøens Vel» med Grundkapital Kr. 20 000, hvis Renter senere har været tillagt Kapitalen.

Elevantallet i Middelskolen var i 1900 56 mod i 1895 41, i Folkeskolen i 1900 200 mod i 1895 205.

I 1896 oprettedes Mosjøens Folkebibliothek, der i 1900 tællede 720 Bind, væsentlig af Skjønliteratur.

I 1900 opførtes et mindre Sygehus for Mosjøen, Vefsen og Hatfjelddalen.

Ladestedet havde i 1900 7 Dampskibsanløb om Ugen, heraf 4 af Hovedpostskibene og 3 af Lokalskibene.

I 1899 og 1900 foretog Staten med Bidrag af Mosjøen Havnekasse af Kr. 4 350 Opmudring af en Rende i Elven, hvorefter Lokalskibene kan gaa op til Byen og lægge til Kai ved almindelig Fjære.

I 1895 og 1896 blev ved Bidrag af Samlaget og Havnekassen for Kr. 3 500 opført en kommunal Kai.

I Byens umiddelbare Nærhed er 1 større Meieri og 2 Sagbrug.

Siden almindelig Værnepligt i 1897 blev indført i Tromsø Stift, eksercerer Vefsen og Ranen Kredskompagnier — 3—400 Mand — i Byens umiddelbare Nærhed med Indkvartering i Byen, hvad der for denne er en ikke ubetydelig Indtægtskilde.

Det bemærkes, at jeg, lige til jeg modtog Hr. Amtmandens Skrivelse af 9 September d. A., var uvidende om, at Beretningen ikke var indsendt, idet jeg gik ud fra som selvsagt, at den tidligere Foged forlængst havde indsendt saadan.

Mosjøens Magistrat, 30 September 1905.

Wegner.

XIX.

Tromsø Amt.

Underdanigst Beretning

om Tromsø Amts økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

Folkemængde, Inddeling.

Den i Amtet hjemmehørende Folkemængde udgjorde ved Femaarets Udgang, eller rettere den 3 December 1900, ialt 74 362, hvoraf 67 366 i Landdistriktet og 6 996 i Tromsø By.

Ifølge de officielle Opgaver over Resultatet af de 9 tidligere i forrige Aarhundrede afholdte Tællinger skulde Folketallet have udgjort:

	Land.	By.	Amt.
1801, 1 Februar	19 204	84	19 288
1815, 30 April	17 711	75	17 786
1825, 27 November	21 161	738	21 899
1835, 29 November	25 431	1 365	26 796
1845, 31 December	29 340	2 011	31 351
1855, 31 December	35 308	2 958	38 266
1865, 31 December	41 265	4 073	45 338
1875, 31 December	48 488	5 443	53 931
1891, 1 Januar	59 125	6 000	65 125

Tilvæksten i Løbet af de meget nær 10 Aar, som ligger mellem de to sidste Tællinger (1891 og 1900), udgjorde saaledes 9 237, hvoraf 8 241 falder paa Landdistrikterne og 996 paa Byen. Udregnet i Procenter af Folketallet i 1891 androg Forøgelsen til 13.9 Pct. for Landdistriktet, 16.6 Pct. for Byen og 14.2 Pct. for det hele Amt underet. Dette er — bortseet fra Kristiania og Bergen — en større Tilvækst end i noget andet Amt undtagen Akershus, der viser

17 à 18 Pct., og Nordland, der optræder med 15 à 16 Pct. I Finmarkens Amt var Tilvæksten 12.4 Pct.

Med Hensyn til Forholdet inden de forskjellige Dele af Landdistriktet hidsættes følgende Opgave, der viser Folketallet efter de to sidste Tællinger og den deraf beregnede Tilvækst i hvert af Amtets to Sorenskriverier:

	1891.	1901.	Tilvækst.	Pct.
Senjen.....	27 718	32 061	4 343	15.7
Tromsø	31 407	35 305	3 898	12.4

Freingangen har saaledes været noget større i den sydlige Del af Amtet end i den nordlige.

Beregner man efter ovenstaaende Tabel Tilvæksten i Amtets Folkemængde mellem hver af de tidligere Folketællinger, idet der dog bortsees fra Tællingerne i 1801 og 1815, af hvilke den sidste nemlig ansees for lidet paalidelig, faar man følgende:

1825—35	var	Tilvæksten	4 897	eller	22.4	Pct.
1835—45	-	—	4 555	—	17.0	-
1845—55	-	—	6 915	—	22.1	-
1855—65	-	—	7 072	—	18.5	-
1865—75	-	—	8 593	—	18.7	-
1875—90	-	—	11 194	—	20.7	-
1890—1900	-	—	9 237	—	14.2	-

Naar man tager i Betragtning, at der mellem den sidste Tælling (1900) og den næstsidste (1890) hengik knapt 10 Aar, medens der mellem den næstsidste og den nærmest foregaaende forløb 15 Aar, bliver Resultatet, at Tilvæksten fra 1890—1900 procentvis beregnet har været nogetnær den samme som fra 1875—1890, men at den i begge disse Perioder har været mindre end i noget tidligere Tidsrum efter 1825.

Folkemængdens Vækst eller Tilbagegang afhænger, hvor det gjælder et bestemt Omraade, af tre Faktorer, nemlig Antallet af Fødte, Antallet af Døde og Antallet af Ind- eller Udflyttede. Der fødes altid flere Mennesker, end der dør. Hvis nu dette Overskud af Fødte i et vist Tidsrum har været mindre end Folkemængdens Tilvækst, er det klart, at Indflytning har fundet Sted. Har derimod Fødselsoverskuddet været større end Forøgelsen af Folketallet, maa Forskjellen hidrøre fra Udflytning. Nu kan man i den trykte officielle Statistik finde Opgaver for Tromsø Amt over Antallet af Fødte og Døde efter 1845. Med Benyttelse af disse Opgaver sammenstilles nedenstaaende Tabel, hvis første Rubrik angiver Folketallets absolute Tilvækst i Amtet, saaledes som denne ovenfor er udregnet for Tidsrummene mellem de siden 1845 afholdte Tællinger, medens den anden Kolonne viser (for de samme Perioder) Overskuddet af Fødte over Døde. Deraf er da i tredie Rubrik udregnet, hvormange Mennesker der i hvert af disse Tidsrum maa være indflyttet til (+) eller udflyttet fra (÷) Amtet:

Aar.	Folkemængdens Tilvækst.	Overskud af Fødte.	Indvandring (+) eller Udvandring (÷).
1845—55	6 915	5 635	+ 1 280
1855—65	7 072	6 767	+ 305
1865—75	8 593	8 787	÷ 194
1875—90	11 194	15 475	÷ 4 281
1890—1900	9 237	12 300	÷ 3 063

Disse Tal viser i store Træk Folkemængdens Bevægelse i Amtet i de sidste 55 Aar. I den første Del af denne Periode fandt der endnu adskillig Indflytning Sted, men den formindskedes efterhaanden og standsede endelig ganske omkring 1870. Fra nu af begynder Strømmen at gaa den modsatte Vei, og i Aarhundredets sidste Fjerdedel har Udflytningen fra Amtet antaget Dimensioner, der i betragtelig Grad har hemmet Folketallets Vækst.

Det vil forøvrigt forstaaes, at de med + betegnede Tal ikke angiver det absolute Antal Indflyttede, men derimod Overskuddet af Indflyttede over Udflyttede, og at Tallene med ÷ ikke betyder det virkelige Antal Udflyttede, men Overskuddet af Udflyttede over Indflyttede. Thi ligesom der i Aarene før 1860 selvfølgelig ogsaa er foregaaet nogen Udflytning, saaledes er det heller ikke tvivlsomt, at omvendt nogen Indflytning i Periodens sidste Del har fundet Sted. Hvilken Rolle hver af disse to hinanden modvirkende Faktorer har spillet, mangler man imidlertid sikre Opgaver til at bedømme.

I Amtets civile Administration er der i Femaaret foregaaet den Forandring, at det tidligere Senjen og Tromsø Fogedembede i Henhold til Lov af 21 Juli 1894 er nedlagt ved kgl. Resolution af 6 November 1897 og dets Forretninger henlagt til en Amtskassererbestilling og 2 Politimesterembeder, det ene omfattende Tromsø Sorenskriveri, det andet Senjen Sorenskriveri samt Steigen Sorenskriveri af Nordlands Amt. Denne Ordning er dog for en Del kun midlertidig. Naar Ledighed indtræder i Tromsø Bys Politimesterembede, vil Byen og Tromsø Sorenskriveri blive sammenslaaet og faa fælles Politimester med en Politiassistent. [1])

Amtets 2de Sorenskriverier er i Femaaret blevne omregulerede, idet Maalselven og Lenviken Thinglage ved Resolution af 2 Mai 1896 blev henlagt fra Senjen til Tromsø Sorenskriveri.

I Henseende til Antallet af Herreder, Lensmandsdistrikter, Thinglage og Lægedistrikter er der ingen Forandring indtraadt. Amtet omfattede saaledes ved Periodens Slutning ligesom ved dens Begyndelse 22 Herreder, 13 Lensmandsdistrikter og Thinglage samt 11 Lægedistrikter.

[1]) Denne Ordning er indtraadt fra 1ste April 1904.

Derimod er Antallet af Jordmordistrikter forøget med 8 nye. I 1896 deltes Nordre Trondenes Distrikt, saaledes at det saakaldte Grytland med Gaardene Aune og Elgsnes paa Hindøen blev et eget Distrikt, «Topsundet». I 1898 fik Stangelandet i Tranø sin egen Jordmor, og i 1899 oprettedes egne Distrikter for Gullesfjorden i Kvæfjord, Gratangen i Ibbestad samt for Tromsøsundets Havdistrikt, hvorhos Kvænangen deltes i to Bestillinger, indre og ytre. Endelig blev der i 1900 besluttet oprettet et eget Distrikt for de saakaldte Sørgaarde i Ibbestad med de tilstødende Gaarde Tovik, Sandstrand, Sandemark og Sør-Roldnes i Trondenes, hvorhos Skjervø deltes i to Distrikter, saaledes at der blev en egen Jordmor for Arnøen, Laukøen, Vorterøen og den vestre Side af Kaagøen. Det samlede Antal Jordmordistrikter var ved Udgangen af 1900 37.

A. Landdistriktet.

1. Jordbrug.

Antallet af særskilt skyldsatte Eiendomme udgjorde efter Amtskassererens Opgave ved Udgangen af 1900 tilsammen 7 260 med en Matrikulskyld af 6 868 Mark 13 Øre, mod 6 162 Brug og en Skyld af 6 870 Mark 19 Øre ved Slutningen af det foregaaende Femaar. Denne overordentlig stærke Forøgelse er imidlertid neppe Resultatet af den i Femaaret foregaaede Udstykning, men hidrører vistnok hovedsagelig fra den ved Lov af 17 Februar 1900 bestemte Forandring i Skyldsætnings- og Matrikulvæsenet, hvorefter samtlige hidtil skyldsatte, men ikke udskilte Parceller er opført som særskilt matrikulerede Brug.

Gjennemsnitsskylden pr. Brug er for det hele Amt knapt 0.95 Mark. Kun i 7 Herreder er den over 1 Mark, nemlig Nordreisen, Lyngen, Balsfjorden, Malangen, Maalselven, Lenviken og Kvæfjord, høiest i Maalselven med Mark 1.61. Mindst er den i Hillesø, nemlig kun Mark 0.41 pr. Brug.

Gjennemsnitsprisen pr. Skyldmark, beregnet efter de stedfundne Salg, var for det hele Amt underet:

1881—85	Kr.	942.00
1886—90	-	1 175.00
1891—95	-	1 240.00
1896—1900	-	1 351.00

Eiendomspriserne har saaledes været i fortsat og temmelig stærk Stigning, hvilket naturligen staar i Forbindelse med Folkemængdens Tilvækst og den fremadskridende Udstykning. Beregner man Skyldmarkens Middelpris særskilt for Amtets to Hoveddele, Senjen Distrikt og Tromsø Distrikt, finder man en ganske væsentlig Forskjel, idet den for 1896 – 1900 var i Senjen Kr. 1 799 og i Tromsø kun Kr. 1 145. I 1891—95 var de tilsvarende Tal henholdsvis

Kr. 1 613 og 1 077. Ogsaa Prisstigningen har saaledes været større i Senjen end i Tromsø.

Efter Priserne i det sidste Femaar skulde den samlede Værdi af Amtets Jordeiendomme kunne anslaaes til omkring 9¼ Million Kroner.

Leilændingsvæsenet var i gamle Dage mere udbredt i dette Amt end i nogen anden Del af Landet. Endnu henimod Midten af forrige Aarhundrede var i Tromsø Distrikt — som dog dengang ikke indbefattede Maalselven og Lenviken — alt Jordegods saagodtsom uden Undtagelse Bygselgods; 4/5 af alle Eiendomme tilhørte Proprietærerne, Resten var hovedsagelig beneficeret Gods. Nu er dette helt forandret, Bygselgodset er ikke længere af nogen Betydning. I Tromsø Distrikt findes vel endnu lidt, men det formindskes stadig, efterhaanden som det Moursundske Gods og Proprietærgodset i Skjervø gaar over til Selveiendom.

Af det førstnævnte Gods er i Femaaret solgt:

1896.....	15	Brug	med	Skyld	15.99	Mark	for	Kr.	10 220.00
1897.....	10	—	-	—	12.46	—	-	-	8 580.00
1898.....	15	—	-	—	22.37	—	-	-	18 760.00
1899.....	13	—	-	—	12.11	—	-	-	7 890.00
1900.....	6	—	-	—	7.57	—	-	-	5 400.00
Tilsammen	59	Brug	med	Skyld	70.50	Mark	for	Kr.	50 850.00

I Salgene i 1898 er indbefattet 2 Eiendomme i øvre Maalselven — Rosta og Elvevold Skoge — med samlet Skyld 4.20 Mark, der indkjøbtes af Staten for Kr. 6 000.00.

Ialt er der nu af det heromhandlede Jordegods fra 1860 til Udgangen af 1900 solgt 474 Brug, medens Antallet af gjenværende endnu usolgte Brug udgjør 82.

Foreningen til Ophævelse af Leilændingsvæsenet i Skjervø, som i 1850 kjøbte det store Lyngske Proprietærgods, omfattende hele Skjervø og endel af Lyngens Præstegjeld, tilsammen af Skyld 160 Daler 3 Mark 6 Skilling, har af dette Gods solgt:

1896.....	5	Brug	med	Skyld	5.44	Mark	for	Kr.	1 820.00
1897.....	4	—	-	—	3.77	—	-	-	1 595.00
1898.....	5	—	-	—	3.04	—	-	-	7 910.00
1899.....	2	—	-	—	2.52	—	-	-	1 680.00
1900.....	1	—	-	—	1.06	—	-	-	275.00
Tilsammen	17	Brug	med	Skyld	15.83	Mark	for	Kr.	13 280.00

Gjennemsnitlig er saaledes for Moursundgodsets Eiendomme opnaaet 721 Kroner og for Skjervøgodsets 839 Kroner pr. Skyldmark. Den store Forskjel fra den ovenfor angivne Middelværdi af Skyldmarken i Tromsø Sorenskriveri

hidrører fra, at der til Proprietærgodset ikke hører Husebygninger, da disse eies af Leilændingerne.

I Udskiftningens Tjeneste har i Femaaret virket 1 Formand og 2 Assistenter, af hvilke den ene delvis for enkelte Gaarde har arbeidet som Formand. Deres Virksomhed vil erfares af følgende Tabel:

Aar.	Antal udførte Forretninger.	Antal Lodeiere.	Udskiftet Areal.		
			Indmark. Ar.	Udmark. Ar.	Tilsammen. Ar.
1896	12	84	14 549	157 867	172 416
1897	13	131	7 953	135 199	143 152
1898	16	81	40 583	332 302	372 885
1899	16	113	3 085	276 820	279 905
1900	10	58	11 318	13 772	25 090
1896—1900	67	467	77 488	915 960	993 448

Det under Udmark opførte Areal bestaar af Skog, Slaatter, Opdyrkningsmark, Brændtorv- og Multemyrer, Søfjære og Klipfiskberge samt en Havnegang.

Af de udførte 67 Forretninger faldt paa Trondenes Thinglag 18, Ibbestad 11, Kvæfjord 10, Salangen, Berg og Nordreisen hver 5, Lyngen 4, Karlsø og Lenviken hver 3, Skjervø 2 og Helgø 1.

Udskiftningen af Jordfællesskab begyndte i Tromsø Amt i Mai 1862 og har siden stadig været fortsat, saagodtsom den hele Tid med en af Kongen beskikket Udskiftningsformand og 2 Assistenter.

I de 4 Aar 1862—65 udskiftedes ialt 17 Matrikulnumere med 102 Brug, af samlet Skyld 55 Daler 9 Skilling. I Femaarsberetningen for 1861—65 udtales, at dette vistnok ikke er saa meget, og at den største Del af Arbeidet endda staar igjen, «men det hele antages dog inden ikke ret mange Aar at være fuldført». Om Virksomheden i de følgende 30 Aar meddeles følgende Opgave:

Aar.	Antal Forretninger.	Antal Lodeiere.	Udskiftet Areal (Hektar).		
			Indmark.	Udmark.	Tilsammen.
1866—70	54	348	2 104	11 085	13 189
1871—75	83	407	1 897	46 903	48 800
1876—80	123	634	2 245	48 400	50 645
1881—85	51	257	916	3 409	4 325
1886—90	97	571	1 104	12 159	13 263
1891—95	70	439	957	7 834	8 791

Angaaende Udskiftningens Standpunkt ved Udgangen af Aar 1900 meddeler Udskiftningsformanden følgende:

«Ved den offentlige Udskiftnings Iværksættelse var Indmarkernes Udskiftning først paakrævet. Disse laa i indviklede Teigeblandinger, som umuliggjorde en ordentlig Opdyrkning og Indhegning. Efterat Arbeidet herover har foregaaet i aarevis, er ogsaa nu den største Del af Indmarksudskiftningerne udførte, og det maa kunne antages, at disse Udskiftninger vil være tilendebragt om cirka 10 Aar. Det endnu gjenstaaende er paa de mere afsidesliggende Steder, og ligger da disse Indmarker i delvis Teigblanding og Sameie. Da Priser og Afsætningsforhold paa Landbrugsprodukter i de sidste Aar har forbedret sig adskilligt, er ogsaa Lysten til Jordbrugsarbeide bleven større paa de fleste Steder inden Amtet. En stor Del af de udskiftede Indmarker er allerede tilnærmelsesvis oparbeidet og opdyrket. For da at skaffe mere Arbeidsjord er der i de sidste 12 Aar kommet stærke Krav paa Havnegangsudskiftninger, idet Dele af den fælles Havnegang indtages og skiftes til Opdyrkningsmark (Hjemmeudmark). Saadanne Udskiftninger vil for Fremtiden blive paakrævet omtrent paa hver Gaard, da de skiftede Indmarker som Regel er smaa, og Jordbruget vil ikke kunne gaa fremad, medmindre hertil skulde være Adgang. Hvad selve Havnegangen angaar, saa er den paa de fleste Steder saa tilstrækkelig, at en større eller mindre Indsnevring af samme, eftersom Forholdene maatte tillade, uden Hinder kan finde Sted. Hjemmeudmarksudskiftninger er desuden af største Betydning derved, at den uforholdsmæssig kostbare og lidet indbringende Udmarkslaatte kan undgaaes, naar fortsat Opdyrkning kan finde Sted. Paa omtrent alle Gaarde inden Amtet ligger Havnegangen i fuldstændig Fællesskab; men for Fremtiden vil der til Opløsning af disse Fællesskaber blive stillet større Krav.

Hvad Skogudskiftninger angaar, saa er vistnok en Del saadanne afholdt, men det meste er endnu ikke behandlet ved offentlig Udskiftning og ligger da enten i fuldstændigt Fællesskab eller i saadanne Teigeblandinger, at en rationel Drift af Skogen hindres, og Fællesskabsskog er som Regel udsat for Rovhugst. Saadanne Udskiftninger er stadig under Behandling og vil i Forbindelse med Torvmyrudskiftninger blive omfattet med Interesse. Torvmyrerne, hvorover Udskiftning i det større først i de senere Aar er foregaaet, ligger som oftest i den fælles Havnegang og er fælles som denne; større Værdier er paa Grund af Fællesskab bleven ødelagte, da enhver har forsynet sig mest muligt. Enkelte har ogsaa solgt og leiet bort Myr til Torvspadning. Denne er da som oftest foretaget saa ufornuftigt, at større Dele af Myrerne er gjort ubrugbare. Da dette som Regel er til Tab for de større Brug, forlanger disse Myrerne skiftede. Paa Steder, hvor saadanne Udskiftninger er afholdte, har man seet store Fordele heraf.»

Om Høstens Udfald i hvert af Periodens 5 Aar meddeles følgende:

I 1896 kom Vaaren sent og Snesmeltningen gik langsomt, men ved Midten af Juni indtraadte et gunstigt Veir med afvekslende Regn og Solskin, som hurtig bragte Vegetationen fremover. Hømængden blev overalt særdeles betydelig,

og skjønt det ustadige Veir i August Maaned vanskeliggjorde Indbjergningen og tildels forringede Kvaliteten, blev dog Udbyttet som i et godt Middelsaar. Ogsaa Korn- og Potethøsten var gjennemgaaende tilfredsstillende. Paa enkelte Steder, navnlig i Bardo og den øvre Del af Maalselven, gjorde dog Frosten adskillig Skade i August. Poteterne faldt almindeligvis noksaa smaa, men Kvaliteten var god.

1897 kom med en tidlig Vaar, og ved Midten af Mai var Vegetationen usædvanlig langt fremkommen. Nu slog det imidlertid ind med lav Temperatur, og gjennem hele Juni og Juli Maaned blæste der jævnlig en kold og tør Nordenvind, der standsede al Græsvækst. Isbrand var derhos meget almindelig. Bortseet fra Bardo og den indre Del af Salangen og Maalselven, hvor man var nogenlunde tilfreds med Hømængden, naaede Høsten ikke paa langt nær op til et Middelsaar. Indhøstningen gik imidlertid heldigt, saa Kvaliteten gjennemgaaende blev god. Udover Høsten var der ganske god Anledning til Surrogater af Sild og Fisk, men Nedslagtning af Kreaturer var dog nødvendig.

Ogsaa Potethøsten stod adskillig under et Middelsaar. Foldigheden var ringe og Knollerne almindeligvis smaa, Kvaliteten imidlertid ganske god.

Noget bedre gik det med Kornavlen, men heller ikke denne naaede op til et Gjennemsnitsaar.

I 1898 var Udsigterne for Høhøstens Vedkommende fra Sommeren af meget lovende, da Græsset overalt paa Hjemmarken stod ualmindelig tæt og frodigt. Det vedholdende Regnveir, som begyndte i Juli og varede hele Slaataannen igjennem helt til ud i September med kun faa Høveirsdage indimellem, vanskeliggjorde imidlertid Indbjergningen og forringede i høi Grad Kvaliteten. Skjønt Mængden blev temmelig stor, kunde derfor Udbyttet ikke vurderes høiere end et Middelsaar, snarere derunder. Da derhos Vinteren blev ualmindelig streng og Adgangen til Fodersurrogater var mindre end vanlig, blev det den paafølgende Vaar gjennemgaaende knapt med Foder.

Poteterne gav, hvad Mængde angaar, et godt Middelsaars Udbytte, men Kvaliteten var noget ringere end sædvanligt, og om Vinteren blev en stor Del ødelagt af Frost i Kjælderne.

Kornavlingen blev i den sydlige Del af Senjen, hvor den er af størst Betydning, nogenlunde middels. Paa mange Steder slog man Agrene til Grønfoder, da man frygtede Frost, men de, som lod Agrene staa, fik tildels baade meget og godt Korn.

I 1899 gik det derimod for Høets Vedkommende bedre, end det en lang Tid saa ud til. Vaaren kom dette Aar ganske ualmindelig sent, og i store Dele af Amtet laa der Sne paa Hjemmarken endnu ved Midten af Juni Maaned. Man begyndte derfor at frygte for et Uaar. Omkring den 20 Juni indtraadte der imidlertid en pludselig Veirforandring. Sommeren kom med én Gang og drev Vegetationen frem med en forbausende Fart. Mængden af Hø blev derfor større end almindeligt, men da man fik en langvarig Regnveirsperiode fra den Tid, Slaataannen begyndte, udover hele Høsten, navnlig i den søndre Del af

Amtet, blev Avlingen noget beskadiget og Høet ualmindelig udrygt. Udbyttet naaede derfor i Virkeligheden ikke op til et gjennemsnitligt Aar.

Potethøsten blev baade i Mængde og Godhed betydelig under et Middelsaar. Foldigheden var neppe mere end 3½ à 4, og en stor Del af Avlen var ikke tjenlig til andet end Kreaturføde. Den følgende Vaar blev der saaledes stor Mangel paa Sædpoteter.

Ogsaa Kornet gav et misligt Udbytte, og kun paa faa Steder fik man saavidt modent Byg, at det kunde bruges til Sæd.

Denne Række af uheldige Aaringer fik en trist Afslutning i Periodens sidste Aar, der maa karakteriseres som et Uaar. 1900 var et af de, dog heldigvis sjeldne, Aar, om hvilket det i Virkeligheden passer at bruge den kjendte Betegnelse: ni Maaneder Vinter og tre Maaneder ingen Sommer. Vinteren syntes ingen Ende at ville tage, og da Sommeren kom, var det ingen Sommer. Gjennem hele Juli Maaned var Solen næsten ikke at se, og Nedbøren kom oftere i Form af Sne, som en enkelt Gang endog dækkede Markerne lige ned i Fjæren. Under disse Forholde stod al Vegetation stille. Først ved Begyndelsen af August fik man lidt mildere Veir, men det varede for kort til at kunne reparere Skaden, og udover Resten af Sommeren og Høsten blev Indhøstningen umuliggjort ved ustandseligt Regn. I Henseende til Mængde naaede alligevel Høhøsten op til henimod ¾ af et Middelsaar, men da Kvaliteten overalt var daarlig, blev den i Næringsværdi anslaaet til mindre end Halvdelen af et Gjennemsnitsudbytte. For at undgaa en altfor stor Reduktion af Besætningerne maatte der indkjøbes betydelige Kvanta af Kraftfoderstoffe. Alligevel maatte dog et meget stort Antal Kreaturer udover Høsten nedslagtes eller sælges til Slagt. Et Held var det, at Kjødpriserne sydpaa stod høit, saa at Amtets Landmænd fik sine Kreaturer godt betalte. En Lykke var det ogsaa, at Høsten længe udover holdt sig snebar og forholdsvis mild, saa at Kreaturerne kunde søge adskillig Næring ude. Ellers maatte man have slagtet endnu meget mere.

Korn- og Potethøsten mislykkedes næsten ganske. Af Poteter fik man neppe Trediedelen af en Gjennemsnitsavling, og Kvaliteten var overalt ringe. Endnu misligere var Kornavlen. I de fleste Bygder blev det den følgende Vaar nødvendigt at skaffe Sædpoteter og Sædkorn søndenfra.

De paalideligste Data til Belysning af Jordbrugets Udvikling og Standpunkt har man i de i Forbindelse med Folketællingerne indhentede Opgaver over Udsæd af de forskjellige Kornsorter og Poteter. Jeg hidsætter derfor efter den officielle Statistik en Tabel, som viser den samlede Udsæd i Amtet i hvert af Folketællingsaarene fra og med 1835, idet jeg dog kun medtager Rug, Byg og Poteter. De to sidstnævnte Sædarter er de eneste, som har nogen Betydning. Udsæden af Rug, Havre, Blandkorn og Erter spiller ingensomhelst Rolle. Naar Tabellen alligevel omfatter Rug, vil Grunden hertil fremgaa af det følgende. I Tabellen er det ældre Tøndemaal omgjort saaledes, at 1 Td. Korn er regnet lig 1.4 Hektoliter og 1 Td. Poteter lig 1.6 Hektoliter.

Amtets samlede Udsæd udgjorde (i Hektoliter):

	Rug.	Byg.	Poteter.
1835	160	3 374	3 400
1845	46	3 984	5 270
1855	227	5 995	18 390
1865	70	6 196	28 566
1875	50	4 788	31 350
1890	30	5 173	37 589
1900	13	2 884	33 106

Disse Talrækker viser tildels en høist paafaldende Uregelmæssighed, som ganske vist ikke giver noget sandt Billede af Udviklingens Gang, men som paa den anden Side meget let lader sig forklare.

Det er allerede i en tidligere Femaarsberetning (for 1886—90) gjort opmerksom paa, at Udsædens Mængde, naar man betragter et større Distrikt underet, naturligen afhænger af Høstens Udfald i det Aar, som ligger nærmest forud. Har Foldigheden været stor og Kvaliteten god, vil der den paafølgende Vaar blive udsaaet mere end vanligt, baade fordi man har nok af Sæd, og fordi Interessen er bleven ansporet ved det gunstige Resultat. Mislykkes derimod Avlingen, vil dette omvendt have til Følge, at Udsæden det næste Aar bliver mindre.

Saaledes kan man være ganske overtydet om, at den overordentlig stærke Tilvækst af Udsæden i 1855 for en meget væsentlig Del forklares af de usædvanlig gunstige Aaringer i 1852, 1853 og 1854. Navnlig var 1853 et sjelden rigt Aar, men ogsaa 1854 var adskillig over et Middelsaar baade for Korn og Poteter. Det sidste har gjort sig særlig bemærket derved, at Vinterrug blev høstet i Senjen med særdeles godt Udfald, idet den gav lige optil 20 à 25 Fold. At Høstens heldige Udfald i nævnte tre Aar i høi Grad havde tjent til at vække Befolkningens Interesse for Agerbruget, fremhæves da ogsaa specielt i Femaarsberetningen for 1851—1855, og ganske betegnende er det af ovenstaaende Tabel at se, hvorledes den rige Rughøst i 1854 har virket til at forøge Udsæden af denne Kornsort i 1855. De følgende 50 Aars Erfaring synes imidlertid at godtgjøre, at Rugen ikke passer for disse Egne.

Gaar man nu videre i Tabellen, finder man for Byggets Vedkommende nogen Tilvækst i 1865, en Tilvækst, som dog antagelig vilde været større, hvis ikke Kornhøsten i 1864 havde været under middels. Den betydelige Nedgang i 1875 har sin Grund i, at Kornagrene i 1874 over en stor Del af Amtet maatte skjæres grønne, medens den ikke uvæsentlige Stigning i 1890 skyldes den gode Sommer i 1889, da Kornet overalt blev fuldmodent og Udbyttet i det store som i et godt Middelsaar. At de mindre gode Aaringer i den nærmest liggende Periode og da særlig den mislykkede Høst i 1899 maatte fremkalde den overordentlige Tilbagegang i Udsæden af Korn i 1900, er ikke andet, end man paa Forhaand kunde vente.

Under en normal Udvikling, der ikke var paavirket af gode eller slette Aaringer, maa det saaledes antages, at Udsæden af Korn i 1855 og 1890 vilde

have været mindre, og i 1865, 1875 og 1900 større, end ovenstaaende Tabel angiver. Med andre Ord, Tabellen viser, at Korndyrkningen i dette Amt tiltog i den første Halvdel og aftog i den sidste Halvdel af de 75 Aar, som Tabellen omspænder. Og vil man tydeliggjøre denne Udvikling med Tal, er man neppe langt fra det rette, om man anslaar Amtets Udsæd af Korn i Midten af Trediveaarene til omkring 3 500 Hektoliter, i Midten af Sekstiaarene til det dobbelte og nu ved Aarhundredets Slutning igjen til omtrent samme Kvantum som ved Periodens Begyndelse.

Med Potetdyrkningen forholder det sig anderledes. Ogsaa for dens Vedkommende viser Tabellen de vekslende Aaringers Indflydelse paa Udsædens Størrelse, og specielt gjenfinder man i den formindskede Udsæd i 1900 Virkningerne af den mislykkede Potethøst Aaret forud. Men i det store og hele er der ingen Tvivl om, at Dyrkningen af denne Rodfrugt har været i stadig Fremgang og fremdeles udbreder sig mere og mere.

Som Følge af disse forandrede Forhold spiller Kornavlen nutildags ikke paa langt nær den Rolle i Amtets Økonomi som tidligere. Ganske vist har det altid manglet meget paa, at Amtet kunde brødføde sig, men forholdsvis bidrog dog det hjemmeavlede Korn mere til at dække Behovet for en Menneskealder siden end i vore Dage. Nu faaes det fornødne Mel for den alt overveiende Del enten fra Bergen eller det tiltuskes fra Russerne under Sommerfiskerierne. Derimod er Potetdyrkningen af overmaade stor Betydning, idet denne i almindelige Aar ikke alene tilfredsstiller Amtets Behov, men ogsaa leverer adskillig til Salg til endnu nordligere Egne. En feilslagen Potethøst betyder derfor en særdeles væsentlig Reduktion af Befolkningens Indtægter, og denne Reduktion er saameget føleligere, fordi den forholdsvis stærkest rammer den store Mængde Smaabrugere, for hvem Potetavlingen ofte er nærsagt den eneste Afkastning, som de smaa Jordflækker kan yde.

Hvad Jordens Kultivering angaar, maa det desværre erkjendes, at man i dette Amt staar sørgelig langt tilbage. Specielt er det kun ganske undtagelsesvis, at der sørges for en tilstrækkelig Afgrøftning og Drænering af Jorden, og selv i Strøg, hvor man kunde vente en større Forstaaelse af disse Arbeiders Nytte, f. Ex. i selve den umiddelbare Nærhed af Tromsø By, er det trist at se de vandsyge, mosgroede Enge, der alene formaar at frembringe et tyndt Dække af lidet værdifulde Foderplanter. Overhovedet lægges der altfor lidet Arbeide paa Engens Dyrkning. Jeg vil nu ikke tale om, at en kunstig Eng er et sjeldent Syn. Hvad der her i Amtet forstaaes ved dyrket Eng, er intet andet end den naturlige Mark, som er nogenlunde ryddet for Træer og Buske og regelmæssig bliver overgjødslet. Men selv denne Dyrkning sparer man sig ret ofte, og der er mangen en Gaardbruger — endog blandt dem, som vil regnes lidt likere end andre —, som foretrækker at hente det væsentligste af sit Hø fra Skogsmarker, bratte Fjeldlier og andre Udslaatter, hvortil Ad-

komsten er lang og besværlig, og hvor Indhøstningen er forbundet med mange Vanskeligheder.

Og paa dette Felt er der idethele ringe Fremgang at spore. Hvad en og anden Foregangsmand udretter, bliver lidet paaagtet. Gammel Vane og gamle Fordomme staar hindrende i Veien. Jeg kan ikke lade være i denne Forbindelse at gjengive et lidet Stykke af en Tale, som den bekjendte Foged Holmboe nogen Tid før sin Død i 1804 holdt til de da nylig indflyttede Kolonister i Maalselven:

«I ved — sagde han — hvor lidet Jorddyrkningen hidtil i disse Egne har været agtet. Hvorledes den ene har bestyrket den anden i den Fordom, at Søen og Fiskerierne var den eneste Vei til Næring og Levebrød, omendskjønt begge Næringsveie, Jordbrug og Fiskeri, saa særdeles godt kunde bestaa sammen, naar de dreves i behørigt Forhold. Men Opdragelse, Vane, mislige Meninger og Exempler har for stor Magt over Befolkningen og spærrer Adgangen for den bedre Undervisning.»

Disse Ord blev talt for over hundrede Aar siden, og man vil vistnok forbauses over, hvor godt de passer endnu den Dag idag. Men saadan Tale har hidtil vundet liden Paaskjønnelse her i Amtet. Det falder i en taknemmeligere Jordbund, naar man søger at styrke de gamle Fordomme og at udbrede Mistillid til og Uvillie mod dem, der søger at faa dem udryddede.

Og dog tør der være Haab om, at andre Tanker ogsaa paa dette Omraade snart vil arbeide sig frem til Seier. Det er ikke paa alle Felter, Nordlændingen har været seig til at holde paa de nedarvede Vaner. Tvertimod, naar alt kommer til alt, har han vel i det hele vist sig adskillig mere udviklingsdygtig end store Dele af Befolkningen sørpaa. Det er bare i de Ting, som vedkommer Næringsdriften, han har havt saa vanskeligt for at se, at ikke alt, som er gammelt, tillige er godt. Men i Fiskeribedriften har man nu i den sidste Tid været Vidne til et fuldstændigt Omslag i Opinionen — et Omslag, der kom — ikke som den sagte Luftning, men som den friskeste Søndenvinds Kuling. Paa samme Maade kan det komme til at gaa med Jordbruget, og der synes at være gode Grunde til at vente, at saa vil ske, — Grunde, som netop staar i den nærmeste Forbindelse med Fiskeribedriftens Udvikling.

Det vil nemlig efter al Sandsynlighed noksaa snart komme til at vise sig, at de store Bekostninger, som i de senere Aar er bleven anvendt paa at skaffe bedre Udstyr til Fiskerierne, særlig hensigtsmæssigere og kostbarere Baade, ikke fuldt lønner sig, medmindre selve Bedriften omlægges. Renteudgiften bliver for stor, naar Kapitalen som i gamle Dage kun anvendes den halve Del af Aaret og den anden halve Del ligger ufrugtbar. Udstyret kræver en mere stadig Drift, d. e. Fiskeren tvinges til ganske at forlade Jordbruget og udelukkende ofre sig for Fiskeriet. Til Gjengjæld vil det da blive en anden Del af Befolkningen, som helt kommer til at opgive Fiskeriet og udelt søger sit Levebrød af Jordens Dyrkning.

Først naar dette sker, vil de to store Hovednæringskilder, som i Aarhundreder har ligget hinanden iveien, begge komme til sin Ret, og først da vil de

rige Udviklingsmuligheder, som man saa ofte og med Sandhed har talt om, at dette Amt fra Naturens Haand er udstyret med, kunne blive til virkelig Nytte. Der kan derfor heller ikke udtales noget bedre Ønske for Tromsø Amts Fremtid, end Haabet om, at dette Omslag maa komme og komme snart.

Havedyrkningen spiller ingensomhelst Rolle. Det hele Areal af Have er for Amtet opgivet til 742 Ar, hvoraf 393 Ar er anvendt til Kjøkkenhave. Og dog er det ganske forbausende, hvad der kan drives frem paa et nogenlunde lunt beliggende Sted selv i Amtets nordlige Del. Paa Tromsøudstillingen i 1894, da forøvrigt Sommeren var usædvanlig god, var der af Næper, Kaalrabi, Gulerødder, Pastinakker, Hovedkaal, Blomkaal, Spidskaal, Kruskaal, Persille, Timian, Salat og Græskar udstillet saa smukke Samlinger, at man vanskelig skulde tro, at de var avlet omkring den 70de Breddegrad.

Antallet af Landbrugsmaskiner er i Tiaaret bleven adskillig forøget. Der fandtes i 1900 177 Slaamaskiner og 12 Saamaskiner. I 1890 var det tilsvarende Antal 46 og 3. De fleste er anskaffet til Bardo, Maalselven, Trondenes, Salangen og Sørreisen

I Forbindelse hermed skal i Lighed med tidligere meddeles nogle Oplysninger om Flytlapperne og Renbeitningen.

Antallet af de til Beitning anmeldte Ren, som i Aarene fra 1880 til 1893 i Regelen dreiede sig om 45 à 50 000, men efter den for Lapperne saa ulykkelige Vinter 1894 pludselig gik ned til 25 000 i 1895, har i det paafølgende Femaar udgjort:

	Fra Sverige.	Fra Kautokeino.	Tilsammen.
1896	24 325	4 640	28 965
1897	18 726	4 055	22 781
1898	17 250	3 300	20 550
1899	18 370	6 460	24 830
1900	22 990	3 640	26 630

Skjønt der, som ved tidligere Leiligheder gjentagne Gange bemærket, ikke er nogen Tvivl om, at disse Opgaver er altfor lave, synes man dog berettiget til at slutte, at Renbelægget i Femaaret gjennemsnitlig neppe har udgjort meget over Halvdelen af, hvad det var i Aarene til og med 1893.

Antal og Beløb af de i Henhold til Lappeloven afholdte Taxter over Skade ved Ren har siden Lovens Ikrafttræden den 1 Januar 1884 været følgende:

	Antal.	Beløb.
1884—1890	348	10 378 Kr.
1891—1895	1 111	41 581 -
1896—1900	258	7 526 -
Ialt 1884—1900	1 717	59 485 Kr.

Skadetilføielserne har altsaa i det sidste Femaar været betydelig mindre end i det foregaaende, — og det uagtet flere af de senere Aar, specielt 1900,

har været vanskelige for Renbedriften, og uagtet de Fastboende for hvert Aar, som gaar, lærer bedre og bedre at drage Nytte af Lappelovens Bestemmelser. Dette hidrører selvfølgelig for en meget væsentlig Del fra det siden 1895 saa stærkt reducerede Renbelæg, men jeg tvivler dog paa, at dette alene vilde have frembragt det heldige Resultat, hvis ikke ogsaa Lapperne i de senere Aar havde vist en større Omhyggelighed med at bevogte sine Ren. Men i saa Henseende er der efter samstemmige Beretninger fra Opsynsbetjentene skeet en Forandring til det bedre. Det slaar neppe feil, at det er Erfaringerne fra 1892 og 1893, da Lapperne hvert Aar maatte betale 14 à 15 000 Kroner i Erstatninger, som nu viser sin Virkning, — saaledes som jeg allerede i forrige Femaarsberetning udtalte Haab om vilde ske.

Af de ovenfor nævnte 1 717 Taxter blev ialt 1 098 med et Skadebeløb af omtrent 34 000 Kr. afgjorte ved Forlig under Taxterne, idet «Bumændene» for at opnaa denne hurtigere Afgjørelse gjorde et Afslag af omkring 6 000 Kr. 201 Taxter med et Beløb af Kr. 7 472 ledede ikke til videre Forføining [1]).

I alle de øvrige Tilfælde anlagdes efter Lappeloven Politisager, som — bortseet fra ganske enkelte Tilfælde — ledede til, at Lapperne enten ved Retsforlig indgik paa eller ved Dom blev tilpligtet at udrede Taxternes Beløb. Den samlede Sum af de af Lapperne indtil og med 1900 betalte Erstatninger for Skade ved Ren efter Lappeloven udgjør 42 232 Kr.

Som Leder af det ekstraordinære Opsyn med Lappernes Flytninger har der fra 1 Juli 1899 været ansat en Lappefoged for Amtet. Forøvrigt har Opsynet været i Virksomhed i alt væsentligt efter samme Plan som tidligere, dog noget indskrænket, navnlig efter Lappefogdens Ansættelse. Udgifterne ved samme udgjorde i 1896 Kr. 5 574, i 1897 Kr. 4 875, i 1898 Kr. 4 987, i 1899 Kr. 3 850 og i 1900 Kr. 3 238. I disse Beløb er Lappefogdens Løn og Reiseudgifter ikke medregnet.

2. Fædrift.

Til Oplysning om denne Næringsveis Udvikling meddeles nedenstaaende Tabel, der — paa samme Maade som ovenfor med Hensyn til Udsæden — angiver Amtets samlede Kreaturhold efter alle Tællinger fra og med 1835:

(Se Tabellen næste Side.)

Disse Tal viser, særlig naar de sammenholdes med den foran nævnte Tabel over Udsæden i de samme Aar, at Storfæ- og Faareholdet er den Gren af Landbonæringen, som spiller den største Rolle og tillige har gjort de bedste Fremskridt. Uregelmæssighederne i Tallenes Vækst skyldes ogsaa her for en

[1]) Heri er indbefattet 122 Taxter til et Beløb af Kr. 6 233, som afholdtes i 1894, da der ikke var anmeldt Lapper og valgt Formænd, mod hvem Retsforfølgning kunde rettes. Disse Skader blev senere paa Grund af de ekstraordinære Forhold dækkede af den svenske Stat.

Aar.	Heste.	Storfæ.	Faar.	Gjeder.	Svin.
1835	2 749	11 883	29 784	9 633	1 070
1845	3 025	14 987	36 584	11 931	1 330
1855	3 964	23 629	53 205	16 101	1 646
1865	4 499	26 303	57 997	9 505	1 640
1875	4 518	29 853	61 974	11 951	1 682
1890	4 836	37 152	70 144	9 948	1 424
1900	5 082	32 336	41 883	8 432	797

væsentlig Del det vekslende Udbytte af Høsten, og specielt vil det jo straks falde i Øinene, at den delvis overordentlig stærke Reduktion af Kreaturholdet, som den sidste Tælling udviser, er en Følge af Uaaret 1900. Som rimeligt er, gik dette navnlig ud over Faarene, som vokser hurtigst op, og hvis Kjød er lettest afsætteligt. Storfæet sparer man derimod længst muligt, da det vil hengaa flere Aar, forinden Besætningen atter kan bringes op til det gamle Tal.

Om Hesteavlen meddeler Statsdyrlægen, at den endnu ikke kan siges at have gjort nævneværdigt Fremskridt. Gjennem Landhusholdningsselskabet blev der vistnok i sidste Femaar indkjøbt et Par Stamhingste af Fjordracen, som blev stationerede i Trondenes og Maalselven og i disse Distrikter ogsaa ganske flittig benyttedes. Omkring 1900 bemærkedes derfor ogsaa i disse Herreder endel Ungheste, der saa lovende ud, men som dog ikke naaede den ønskelige Udvikling, fordi Opdrættet var mindre hensigtsmæssigt. Idethele er Opdrættet af Ungdyrene endnu et svagt Punkt i disse Egne, navnlig fordi der anvendes forlidet Kraftfoder, hvilket dog for en Del maa undskyldes i et Distrikt, som ikke avler det Korn, der trænges i Husholdningerne. Hesteracen i Amtet er derfor snarest under Middelstørrelse, men som Regel nøisom, udholdende og ikke videre underkastet særlige Sygdomsformer. Den i sydligere Dele af Landet gjængse »Kverke« og dermed beslægtede katarrhalsk lymphatiske Sygdomsformer kjendte man intet til her i Amtet før i 1899—1900, da den blev hidført ved Heste, som havde været anvendt til Kjørsel ved Baneanlægget i Ofoten. Sygdommen fik megen Udbredelse navnlig i Bardo, Salangen og Maalselven og bortrev adskillige Dyr. Med Hensyn til Racens Bygningstræk er disse saa nogenlunde tilfredsstillende for Kropsformens Vedkommende, hvorimod Benbygningen og Benstillingen gjennemgaaende er daarlig. I den sidste Del af Femaaret blev adskillige af de største og mest robuste Heste opkjøbt og solgt til Ofoten, og de forholdsvis høie Priser, som opnaaedes, vakte ikke liden Interesse for en forbedret Hesteavl og særlig for et større Hesteslag end Fjordracen.

Storfæet i Tromsø Amt bestaar hovedsagelig af ægte norsk Kvæg, men ogsaa for en stor Del af Kvæg, der er mere eller mindre opblandet med for-

skjellige udenlandske Racer. Den Bygd, som gik i Spidsen for Kvægslagets Forbedring, var Maalselven. Allerede omkring 1840 indførte man her Kvæg af hollandsk (ostfrisisk) Race, hvis Afkom fik endel Udbredelse og endnu existerer. Det var dog først efter Stiftelsen af Tromsø Landhusholdningsselskab i 1855 og efterat den første Kvægudstilling her i Amtet var afholdt i Maalselven i 1859 under Ledelse af Statsagronom Jensenius, at der kom mere Fart i Bestræbelserne for at skaffe et bedre Kvægslag, og den Race, man nu valgte til Krydsning, var Ayrshireracen. I Tiden fra omkring 1860 til 1894 blev der dels for Landhusholdningsselskabets Regning, dels af Private med Bidrag af Selskabet indkjøbt 8 à 9 Okser og Oksekalve af rent Ayrshireblod, hvilke næsten samtlige kom til Maalselven, og ved Krydsning med disse og Benyttelse af de derved fremkomne Krydsningsdyr til fortsat Avl er da efterhaanden den nu saakaldte «Maalselvrace» opstaaet. Denne Blandingsrace, som tildels har et stærkt Præg af ren Ayrshire, udgjør nu Hovedbestanddelen af Kvæget i Maalselven, Bardo og Sørreisen, og lidt efter lidt har den spredt sig ud over de fleste Herreder søndenfor Tromsø. Ayrshireafstamningen gjenkjendes paa Farven, Hovedformen og Hornene, som sjelden mangler, hvorimod de øvrige for denne Race eiendommelige Bygningstræk som oftest er forsvundne. Disse Kjør er gode Melkedyr og af noget over middels Størrelse, men de kræver et betydeligt Underhold og gode Havnegange. Den stedegne norske Race, som er den raadende i Amtet udenfor de nysnævnte 3 Herreder, er nøisom og haardør, giver forholdsvis megen Melk og klarer sig godt paa magre Havnegange og under ugunstige Veirforhold. Man har derfor seet indsigtsfulde Fagmænd udtale, at det vil være mere rationelt og i Længden ogsaa mere regningssvarende at søge denne Race udviklet fremfor at arbeide paa Maalselvkvægets videre Udbredelse.

Ogsaa det sidstforløbne Femaar maa antages at have bragt Kvægavlen et Stykke fremover. Knapfodringen og Brugen af aarsgamle tarvelige Okser til Avl er vistnok fremdeles de svage Punkter i Bedriften, men det er dog aabenbart, at man i stedse større Kredse har faaet Øinene aabnet ogsaa for disse Mangler. Derpaa tyder bl. a. den i sidste Halvdel af Nittiaarene stedfundne Stiftelse af talrige Kvægavlsforeninger, hvoraf der ved Femaarets Udgang ialt fandtes 23 inden Amtet, nemlig 11 i Trondenes, 1 i Kvæfjord, 2 i Ibbestad, 3 i Bardo, 4 i Maalselven, 1 i Balsfjorden og 1 i Skjervø. Og ikke mindst har de i Femaaret paabegyndte, dels udelukkende for Statens Regning, dels med Bidrag af Stat, Amt og Herred afholdte, Kvægudstillinger bidraget til at vække Interesse og Kappelyst og fremme Forstaaelsen af gode Avlsdyrs Betydning.

Angaaende det aarlige Melkeudbytte pr. Ko foreligger skjønsmæssige Opgaver fra Lensmændene for det sidste Aar i hver Femaarsperiode. Udregner man for det hele Amt Middeltallet af disse Opgaver, faar man for efternævnte Aar følgende Tal, hvoraf a betegner Gjennemsnittet for samtlige Kjør overhovedet og b Gjennemsnittet for de mere fremskredne Gaardbrugeres Besætninger:

	a.	b.
1880	988 Liter	1 268 Liter
1885	1 000 -	1 500 -
1890	1 000 -	1 600 -
1895	1 120 -	1 638 -
1900	1 159 -	1 666 -

Dette tyder paa en meget smuk Fremgang, navnlig paa de Brug, hvor Stellet er noget bedre end det vanlige, og forsaavidt er der jo heller ikke nogen Tvivl om, at ovenstaaende Tal virkelig er Udtryk for de sande Forhold. Men som absolut Maal for Afkastningen af Distriktets Melkekvæg fortjener de ikke Tiltro. Dertil er de Opgaver, hvoraf de er udregnet, altfor upaalidelige. Idetheletaget er de vistnok for høie. Anslaar man det gjennemsnitlige Melkeudbytte af Amtets Kjør i 1900 til 1 000 Liter aarlig pr. Ko, regner man antagelig høit nok.

Hvad Meieriprodukter angaar, kan det med Sikkerhed antages, at noget videre Salg af saadanne ikke har fundet Sted før i Begyndelsen af Sekstiaarene. Endel Smør og Ost blev jo ogsaa før den Tid fra Bardo og Maalselven bragt til Tromsø By, men sin væsentligste Forsyning fik dette Sted dengang over Skibotten fra Finland («Kvænsmør»). Sæterbruget, der i Midten af hint Decennium vandt Indpas i de nævnte to Bygder, bidrog ikke saa lidet til at øge Produktionen, samtidig som Koldtvandsmethodens Udbredelse fra Syttiaarene af medførte en betydelig Forbedring i Kvaliteten af det producerede Smør. Et nyt og mægtigt Opsving tog Smørtilvirkningen gjennem Oprettelsen af de fra 1887 dannede, i tidligere Femaarsberetninger omhandlede Smørforeninger, som mere end noget andet har formaaet at bringe Salget af Smør fra Maalselven og Bardo op til det mangedobbelte af, hvad det før var. At den herigjennem opnaaede baade større og jævnere Afkastning af Kreaturstellet i høi Grad har formaaet at vække Sandsen og Interessen for en mere rationel Drift, er forlængst en Kjendsgjerning. Men udenfor Bardo og Maalselven har det ikke villet rigtig gaa med disse Foreninger. De har været forsøgte i adskillige andre Bygder, men de fleste har fristet en kort Tilværelse.

Af Meierier havde Amtet i 1900 fremdeles kun tre. De to første oprettedes i 1895 i Kvæfjord og paa Harstad. Noget senere blev der sat igang et mindre Anlæg i Rosfjord i Lenviken, men dette bestod kun et Aars Tid. Fra 1 Januar 1900 sattes Amtets tredie Meieri igang i Sørvik i Trondenes. Alle disse tre Anlæg drives med Damp og er i alle Dele tidsmæssig udstyret. I 1900 blev der ved dem behandlet tilsammen 832 000 Kg. Melk, tilvirket 25 411 Kg. Smør og solgt 12 110 Kg. Fløde og 117 200 Kg. skummet Melk. Til Leverandørerne udbetaltes ialt Kr. 50 600,00, hvorhos de fik frit tilbage al den skummede Melk, der ikke blev solgt.

Som det heraf fremgaar, er man endnu ikke kommen langt med Meierisagen i dette Amt, specielt naar man anstiller en Sammenligning med det sydligere Naboamt, og fremfor alt tør det vistnok vække Forundring, at hverken Bardo eller Maalselven, som er de Bygder i Amtet, hvor Kvægstellet altid har staaet høiest, endnu har faaet noget Meieri. At Tromsø Amt i dette Punkt

endnu ligger saa meget tilbage for Nordland, skriver sig neppe derfra, at de naturlige Betingelser for Meieridrift i det sidstnævnte Amt er saameget bedre, men er vistnok udelukkende at henføre til den stærke Interesse for Landbonæringen, som i den senere Tid har grebet Nordlands Befolkning, og som bl. a. ogsaa har faaet sit Udtryk i de store Ofre, som Amtet for nogle Aar siden paatog sig for at faa en Landbrugsskole. Og at Meierisagen ikke har slaaet igjennem i Maalselven og Bardo, skjønt den her allerede i længere Tid har været drøftet, kommer udentvivl deraf, at disse Bygder gjennem Smørforeningerne har opnaaet en saa fordelagtig Pris for sit Smør, at den almindelige Opfatning er den, at det Tillæg i Prisen, som kunde ventes for virkeligt Meierismør, ikke er stort nok til at dække de forøgede Udgifter.

Af Kvægsygdomme viser desværre Tuberkulosen sig at være adskillig udbredt i Amtet. Ligesom den er indført med Ayrshirekvæget, saaledes paavises den ogsaa hovedsagelig hos dette, men det er dog heller ikke sjelden, at den ved Smitte overføres til Kreaturer af den stedegne Race. Tuberkulinundersøgelserne, der begyndte i Tromsø Amt i 1895—96, mødte i Begyndelsen megen Modstand, men da man ved de nedslagtede syge Dyrs Obduktion fik se Sygdommens Herjninger hos de mere angrebne, og da man ingen Udgifter havde med Forføiningen, men endog fik de slagtede Dyr delvis erstattede, vendte Opinionen sig, og man er nu overalt meget ivrig efter at faa sine Dyr undersøgt.

Om Faareholdet er ikke meget at sige. I Lighed med tidligere er der i Perioden saavel gjennem Landhusholdningsselskabet som ad privat Vei bleven anskaffet endel rene Racedyr, men nogen rigtig Plan i Saueavlen er hidtil neppe bleven fulgt. Der har været arbeidet med forskjellige Racer, uden at man endnu er kommen til nogen fuld Enighed om, hvilken der egner sig bedst for Distriktet. For endel Aar siden var det Cheviotfaarene, som var mest søgt. I forrige Femaar begyndte Tuterøfaarene at vinde adskillig Indpas, men i de senere Aar synes Interessen for disse atter at have tabt sig, og man er vendt tilbage til Cheviotracen, som antagelig bliver det Saueslag, Amtets Befolkning for Fremtiden kommer til at holde paa som det efter Forholdene mest passende og lønsomme.

Gjedeholdet begynder at ofres mere og mere Opmerksomhed og er for endel Herreder bleven en ikke ganske liden Indtægtskilde. Paa de Gaarde, hvor man forstaar at tilberede en nogenlunde fin Ost, ansees Gjeden for meget lønnende, og det hører ikke til Sjeldenhederne, at man kan sælge Ost af en Gjed for 25 til 30, ja lige op til 35 Kr. i et Aar.

Svineavlen synes i lang Tid at have været i afgjort Tilbagegang. I den første Halvdel af Nittiaarene var der megen Efterspørgsel efter Smaagrise af Yorkshireracen, og et ikke ubetydeligt Antal saadanne blev gjennem Landhusholdningsselskabet indkjøbt i det Trondhjemske og fordelt udover Amtet. Imidlertid var man gjennemgaaende lidet heldig med Avlen. Dels blev Purkerne ikke drægtige, dels døde de nyfødte Grisunger efter faa Dages Forløb. Dette har

aabenbart svækket Interessen. Henimod Slutningen af sidste Femaar havde imidlertid de stigende Priser paa Flesk tilfølge, at der igjen blev mere Forespørgsel efter gode Avlsdyr, og da det havde vist sig at være forbundet med saa megen Risiko at faa Smaagrise søndenfra, blev der i 1900 med Bidrag af Stat og Amt oprettet en Svineavlsstation for Amtet paa Gaarden Fagerlidal i Maalselven. Der tør saaledes nu være godt Haab om, at Griseholdet atter vil tage sig op.

Fjærkræavlen er forholdsvis ubetydelig. Antallet af Høns er dog steget fra 9 856 i 1890 til 16 100 i 1900. Den største Del af dem findes i Kvæfjord, Trondenes og Ibbestad. Det tør vel ogsaa være et Spørgsmaal, om Hønseavlen vil kunne blive synderlig lønnende i andre Dele af Amtet, hvor Vinteren er saa lang og Sneen gaar saa sent af Marken. Ænder og Gjæs holdes kun af nogle ganske faa Liebhabere.

Tromsø Landhusholdningsselskab har fortsat sin Virksomhed omtrent som tidligere. Det lønner en Amtsagronom, som jævnlig foretager Reiser for at undervise i Jordbrug og Kreaturstel. Ved Siden heraf er der i de fleste af Periodens Aar bleven udsendt en Vandrelærer, der har givet Undervisning i Fjøsstel. Lokale Dyrskuer er hyppig af Selskabet foranstaltet afholdt rundt i Distriktet. Sommeren 1898 lønnede det en Gartner, som reiste omkring for at vække Interesse for og undervise i Havestel. Samme Aar sendte det endel Stipendiater for at besøge Bergensudstillingen, hvorhos en Lærer fra Tromsø fik Bidrag for at studere Hønseavlen paa Vestlandet. I 1899 lod Selskabet en Pige fra Maalselven i nogen Tid opholde sig med Stipendium i Gudbrandsdalen for at lære Gjedostystning, og i Periodens sidste Aar blev der tilstaaet 7 Gaardbrugere fra Amtet Stipendium for at deltage i et 14 Dages Kursus ved Bodø Landbrugsskole. Foranlediget ved Misvæksten i 1900 satte Selskabet sig om Høsten samme Aar i Spidsen for et Fællesindkjøb af Kraftfoder. I det hele dreiede Indkjøbet sig om ca. 25 000 Kroner. 13 af Amtets Herreder deltog i samme.

Selskabets Udgiftsbudget androg i 1900 til ca. Kr. 7 400.00, hvoraf Kr. 1 750.00 dækkedes ved Bidrag af Amtskommunen.

Som Underafdelinger under Selskabet virkede lokale Landbrugsforeninger i Balsfjorden, Maalselven, Kvæfjord og Trondenes med henholdsvis 18, 50, 39 og 53 Medlemmer (i 1900).

Den første aarlige Statsudstilling af Kvæg, Faar, Gjeder og Svin afholdtes i 1897 paa Eidet mellem Kvæfjord og Trondenes. I 1898 holdtes Udstillingen i Maalselven, og siden har den alterneret mellem disse to Steder.

Samme Aar begyndte ligeledes de aarlige Stats-Amts-Udstillinger, hvortil Staten bidrager Halvdelen (Kr. 500.00) af Udgifterne, medens den anden Halvpart deles mellem Amtet og vedkommende Herred. Af disse Udstillinger, som stadig flyttes rundt i de Distrikter, som ikke har saa let for at naa frem til Statsudstillingen, holdtes den første paa Stensrud i Bardo. I 1898 henlagdes

den til Kjosen i Lyngen, i 1899 til Eidet mellem Balsfjorden og Malangen og i 1900 til Ibbestad.

Endelig skal nævnes, at der i Periodens to sidste Aar, 1899 og 1900, med Bidrag af Staten og lige Tilskud fra Nordlands og Tromsø Amter var arrangeret Fællesudstillinger af Kvæg, Faar og Svin paa Lavangseidet mellem Trondenes og Ofoten.

3. Skogdrift [1]).

Som bekjendt udgjør Birk og Furu de skogdannende Træslag inden Tromsø Amt. Granen naar ikke hid op, den standser nede paa Helgeland, og de forskjellige Løvtrær — naar undtages Birken — optræder ikke i saa store sluttede Komplexer, at de kan kaldes skogdannende.

Betingelserne for Skogens Liv og Trivsel er inden Amtet betydelig gunstigere end i det østenfor liggende Finmarken. En større Del af Amtets Kyster dækkes af Øer og skjærmende Skjærgaard, der bryder Havstormenes Vælde, naar de sætter ind over Land og Skog, ligesom vel ogsaa den noget sydligere Beliggenhed gjør sit til, at Furuskogen vokser hurtigere her end oppe i Finmarken.

Hvad specielt Furuen angaar, saa er det jo en Kjendsgjerning, at den i ældre Tider ogsaa inden Tromsø Amt har gaaet længere ud imod Havet og høiere op i Fjeldet end i vore Dage.

Paa samtlige større Øer — helt fra Hindø op til Skjervø — har tidligere vokset Furuskog, der paa de fleste Steder allerede for Hundreder af Aar siden er saa grundig ødelagt, at man nu kun finder Spor efter den rundt om i Torvmyrerne.

Medens det her udelukkende er Menneskehaand, der har bevirket Furuskogens Tilbagegang, maa denne Foreteelse oppe i Fjeldene for en ikke uvæsentlig Del tilskrives Flytlappernes Tamren. Den, som i Finmarkens Fjeldskoge har seet den Skade, som af Tamrenen anrettes paa Furuens Gjenvækst, vil ialfald ikke et Øieblik kunne være i Tvivl om, at Tamrenen ogsaa inden Tromsø Amt har været en medvirkende Aarsag til, at Furugrænsen oppe i Fjeldene er forrykket.

Selv Birkeskogen har lidt ved de svenske Flytlappers Færd inden norsk Landomraade. Ikke nok med, at Birkeskog i milevis er nedhugget til Opførelse og Fornyelse af Rengjærder, ogsaa paa anden Maade sætter Lappernes og Renens Vandringer sine Spor inden Amtets Skoge.

Det er under saadanne Omstændigheder et Gode for Skogen, at Opsigten med Flytlappernes Færd alt bliver skarpere. Den Skade, de i det her omhandlede Tidsrum har anrettet, har derfor ogsaa været ubetydelig, mod hvad tidligere har været Tilfældet.

En anden Fiende har derimod i Femaaret i en ganske betragtelig Grad

[1]) Dette Afsnit er udarbeidet af Skoginspektør Hagemann.

herjet Amtets Løvskoge, og det er Birkemaaleren *(Cidaria dilutata)*. Dette Skadeinsekt er overhovedet en Svøbe for Birkeskogen i de arktiske Egne, idet den i de Aar, den optræder i Mængde, ved sit Angreb kan bringe store Skogstrækninger til at sygne hen og dø ud. Det er Fjeldskogen, som lider mest, og ligeoverfor Birkemaalerens Angreb paa disse staar man magtesløs.

Ved Siden af Birkemaaleren har i Femaaret ogsaa Frostmaaleren *(Cheimatobia brumata* Lin.) stygt herjet i Amtets Løvskoge. Angrebet har heldigvis været nogenlunde lokalt. Om Forholdet paa Tromsøen meddeler Konservator J. Sp. Schneider for Aaret 1899, at «Hærjingen paa Løvskogen af Brumata-Larverne paa Tromsøen og i nærmeste Omegn har været rædselsfuld, store Strækninger totalt afspiste, Trærne delvis døde, og muligens viser det sig til næste Aar, at Trærne i endnu større Udstrækning vil dø, da Ødelæggelsen rimeligvis vil rase endnu et Aar. Larverne spiste tilslut alt muligt i Haverne, Papaver, Saxifraga og de utroligste Ting. Paa Øen havde man smurt en Masse Trær, og jeg saa vist en 1 000 Hunner sidde døde i Limet paa mange Trær; men de var saa massevis tilstede, at de levende krøb over de døde som en Bro, og hvordan det vil gaa med Skogen, hvor intet er smurt, er ikke godt at sige». — — —

Herjingen varede i 3 Aar og trods alle Forholdsregler ødelagdes en Mængde Løvskog, ikke alene paa Tromsøen, men ogsaa i Maalselvdalen og i Bardo foruden i Lyngen, hvor i Signaldalen Birkeskogen over en stor Strækning var totalt ødelagt.

Foruden Insektskade har ogsaa andre Kalamiteter i Femaaret rammet Amtets Skoge. Saaledes afbrændte Sommeren 1896 endel Furuskog øverst i Nordreisen, ligesom den stærke Storm Natten til 20 November 1898 nedbrød en Mængde Skog især i Amtets sydligere Dele. Ogsaa Somrene var kolde, lidet gunstige for Trævegetationen, saa Tilvæksten for Skogen maa siges at have været under det normale.

Uagtet Naturforholdene saaledes idethele maa betegnes som mindre gunstige for Skogens Trivsel i det her omhandlede Tidsrum, møder man en anden Foreteelse ligesaa glædelig som hine beklagelige, og det er Befolkningens bedre Forstaaelse af og bedre Syn paa Skogens store Betydning saavel i økonomisk som i klimatisk Henseende.

Som en Frugt af denne vaagnende Sands for Skogens Nytte er udgaaet Tromsø Amts Skogplantningsselskab, der med sine Underafdelinger tæller Medlemmer inden alle Amtets Herreder, og hvis Formaal er at virke for Skogens Bevarelse og Ophjælp inden Tromsø Amt. Dette Selskab, der er fuldstændig privat, men som nyder Understøttelse af Stat og kommunale Institutioner, søger at naa sit Maal dels gjennem Fredning af den allerede forhaandenværende Skog, dels gjennem Uddeling af Planter og Frø til Private og Skolestyrer for at opelske Skog paa saadanne Steder, der ikke er egnede til Opdyrkning, eller hvor det ansees nødvendigt at tilveiebringe Værnskog, og dels gjennem Foredrag og Skrifter at udbrede Kundskab om og vække Interesse for Skogens Behandling.

Skogplantning er indført i de fleste Herreder, dette Arbeide, om hvilket Skoginspektør Solem skriver i sin Indberetning for Budgetaaret 1 Juli 1897

—30 Juni 1898: «Et stort Fremskridt for den private Skoghusholdning vil det være at faa indført Skogplantning. Jeg tillægger dette mindre Betydning som Plantningsarbeide, men lægger mere Vægt paa den Omstændighed, at Sandsen og Omhuen for Trærne, baade de voksne og de smaa, vækkes og vedligeholdes. Hvor mangt et Træ er ikke skamferet af en ubetænksom Guts Øks, og hvor mangen Gren og Kvist er ikke unødig brukket for enten at tilfredsstille et Øiebliks Lune eller for at skaffe en Blomsterklase eller nogle Bær, som lige godt kunde være tilgodegjort uden at ødelægge Træet. Og er først Sandsen vakt derved, at den opvoksende Slægt værner om den Skog, man har, vokser Trangen til Skogens Formerelse af sig selv. Det er vistnok saa, at det vokser sent heroppe, men saa gjælder det at vælge de rette Plantningsfelter og de for samme passende Træslag.»

Endelig blev det ved Amtsthingets Beslutning af 11 Juli 1895 bestemt, at Vedtægter til Bevarelse af Værnskogen skulde fastsættes for følgende Herreder: Kvæfjord, Salangen, Bardo, Maalselven, Lenviken, Hillesø, Lyngen og Kvænangen.

For samtlige disse Herreder er nu opgaaet Grænser for Værnskog og Regler for sammes Benyttelse etablerede. Om hvorledes denne Lov af 20 Juli 1893 vil komme til at virke, og om den i det hele taget vil svare til sin Hensigt, er endnu for tidligt at dømme. Som enhver Tvangslov vil den i Begyndelsen vække Uvillie, og dog er Loven saa tøielig og tillader en saa stærk Begrænsning i de foreslaaede Tvangsforanstaltninger, at den neppe altid vil kunne virke som tilsigtet. Meget vil vistnok bero paa det stedlige Opsyn, men dette er ikke saa gageret, at man fra det Hold kan vente udvist nogen synderlig Iver for Paaseen af Lovparagrafernes Overholdelse.

Hvorom Alting er, saa er der i Femaaret baade ved offentlige og private Foranstaltninger gjort meget for at bevare de private Skogrester inden Amtet og for at bibringe Eierne en bedre Opfatning af Skogens store Betydning ikke blot for den enkelte, men for det hele Samfund. Det er at haabe, at alle disse Bestræbelser har sat Frugt saaledes, at man ikke nu længere skal blive Vidne til den hensynsløse, over al Beskrivelse uvorne Behandling af Skogen, som tidligere har fundet Sted ogsaa inden dette Amt.

Hvad de offentlige Skoge angaar, saa er disse i Femaaret forøgede ved Indkjøb af følgende Skogparceller i Maalselven Herred: Grøtø, Rostad med Elvevold, Bjørnstad samt Eiendommen Frihedsli til et samlet Areal af 1 376.11 ha.

Paa offentlige Hænder er nu omtrent al den Furuskog inden Amtet, som der kan blive Tale om at indkjøbe og behandle for offentlig Regning, naar undtages enkelte Parceller i Maalselven og muligvis i Bardo, som det endnu kan blive Tale om at erhverve nærmest af Hensyn til en hensigtsmæssig Arrondering. Der har i disse det Offentlige tilhørende og under Forstvæsenets Behandling lagte Skoge i de her omhandlede Aar, alt mere ved udførte Kulturarbeider, hvortil er benyttet Planter opelskede inden Distriktet, været sørget for Eftervæksten der, hvor Naturen ikke har kunnet hjælpe sig selv.

Noget rigt eller almindeligt Frøaar for Furuens Vedkommende har dog ikke

fundet Sted, saa man for en overveiende Del har maattet benytte Frø avlet udenfor Amtet. Det er netop en af Ulemperne ved Skogkultur heroppe, at al Frøsætning foregaar sparsommere og med længere Mellemrum end sydpaa. Hvad Frøets Grobarhed angaar, saa staar derimod det, der avles fra Amtets Furuskoge, fuldt paa Høide med det, man erholder fra sydligere Egne, medens i Finmarken, ved Furuens Nordgrænse, Frøet kun opnaar en ringe Spireevne og neppe egner sig til Indsamling eller Forhandling i nogen større Maalestok.

Hvad Birkeskogen angaar, saa har man den Eiendommelighed, at medens Birken i Finmarken for en væsentlig Del forynges ved Rodskud, er her det normale, at Foryngelsen sker ved Frø.

Amtets offentlige Skoge sorterer efter Forstvæsenets Omorganisation af 1 Januar 1896 under Skoginspektøren i det Nordlandske, hvis Distrikt omfatter det samlede Tromsø Stift. Den engere Forvaltning udføres af 2 Skogforvaltere, hvoraf den ene har Kvænangen Herred foruden Dele af Finmarkens Amt, den anden Amtets øvrige Skoge. Under dem fungerer 3 Skogfogder og 10 Skogopsynsbetjente foruden 1 Skogplanter, der er bosat i Maalselvdalen og har Bestyrelsen af den derværende Salgsplanteskole.

Efter lange Forhandlinger blev der nedsat en Kommission i Slutningen af Femaaret, som skal indgive Forslag til Salg af endel af de under Skjervøgodsets Skoge, indkjøbte ved kgl. Res. af 1 September 1866, liggende Eiendomme. Denne Kommission, der ved det her omhandlede Tidsrums Udløb endnu ikke havde afsluttet sine Forhandlinger, har arbeidet inden Nordreisen Herred med Udstikning og Taksering af de Parceller, der skal fraskilles det indkjøbte Jordegods. Naar disse erhverves af Selveiere, vil man undgaa al Slags Fællesskab med Hensyn til Brug af Skog, som allerede for længere siden burde været ophævet, ligesom man vil faa en Selveierstand inden et Distrikt, hvis Beboere hidtil for en væsentlig Del har været Forpagtere eller Bygselmænd. Denne Foranstaltning vil foruden Nordreisen ogsaa komme til at omfatte Dele af de inden Kvænangen Herred liggende ved den oven nævnte kgl. Res. indkjøbte Eiendomme.

Hvad Driften og Udbyttet af de offentlige Skoge angaar, henvises til omstaaende Tabeller.

Materialierne har som tidligere dels været fremdrevet for offentlig Regning, dels været solgt paa Rod. Den sidste Salgsmethode vil som den mest fordelagtige for det Offentlige og vel ogsaa for Kjøberne efterhaanden blive den almindelige, naar man har afdrevet endel langt borte liggende og vanskeligt tilgjængelige Skogkomplexer, hvor den private Entreprenør vilde have vanskeligt for at finde sig tilrette.

Amtets offentlige Skoge er paa Grund af tidligere Mishandling og den forholdsvis sene Vækst for Tiden ikke istand til at kunne tilfredsstille Amtets Behov for Trævirke, men jeg nærer den Opfatning, at de med Tiden for en ikke uvæsentlig Del vil kunne afhjælpe Trangen. For Tiden er Driften nærmest baseret paa at afgive det fornødne Bygningsvirke og andet Materiale for de nærmeste Distrikter, der uden disse Skoge nu vilde mangle det nødvendigste Virke.

Hvad Amtets Prestegaardsskoge angaar, saa har disse i samme Udstræk-

ning som tidligere været undergivet forstligt Tilsyn. De fleste af dem afgiver ikke tilstrækkeligt Brænde til Brugerens Behov og Tiden er nu inde til ved partiel Fredning yderligere at indskrænke det givne Hugstkvantum. Det gjælder her mere end andetsteds at lægge sin Arbeidsplan ikke alene for Dagen, men ogsaa med Fremtiden for Øie.

Angaaende Afkastningen af de offentlige og Oplysningsvæsenets Fonds Skoge i Amtet hidsættes følgende af Skogforvalteren meddelte Opgaver:

1. De offentlige Skoge.

Furuskogene i Tromsø Forvaltningsomraade (Tromsø Amt undtagen Kvænangen) har i Femaaret $18^{95}/_{96}$—1900 givet nedenstaaende Udbytte.

Nordreisens Regnskab førtes til og med Aar $18^{95}/_{96}$ af Førstmester Solem, og Talangivelser for dette Skogdistrikt for Aaret $18^{95}/_{96}$ er derfor ikke medtaget i Tabellen.

Driftsaar.	Tømmer.				
	Antal Tylvter.	m³.	Salgssum.	Drifts-omkostninger.	Netto.
			Kr.	Kr.	Kr.
$18^{95}/_{96}$	222 $^{9}/_{12}$	653.51	4 372.83	20.00	4 352.83
$18^{96}/_{97}$	340 $^{2}/_{12}$	944.66	10 017.57	2 525.70	7 491.87
$18^{97}/_{98}$	401 $^{3}/_{12}$	1 104 01	6 783.58	2 236.26	4 547.32
$18^{98}/_{99}$	339 $^{6}/_{12}$	839.82	8 581.46	2 041.21	6 540.25
$^{1}/_{7}$ 1899—$^{31}/_{12}$ 1900	204 $^{10}/_{12}$	546.79	4 344.49	334.70	4 009.79
Tilsammen	1 508 $^{6}/_{12}$	4 088.79	34 099.93	7 157.87	26 942.06

Kubikmeteren udbragtes i Femaaret til en Gjennemsnitpris af ca. Kr. 5.00.

Salget af Brænde samt Tiende af Tjære indbragte i Femaaret $18^{95}/_{96}$—1900 efternævnte Beløb:

Driftsaar.	Brænde.			Tjære.		Andel af solgte Huse.
	m³.	Salgssum.	Netto.	Antal Tønder.	Tiende.	
		Kr.	Kr.		Kr.	Kr.
$18^{95}/_{96}$	601.00	334.59	334.59	684 $^{1}/_{2}$	568.40	394.00
$18^{96}/_{97}$	566.84	408.10	408.10	768 $^{1}/_{2}$	769.25	
$18^{97}/_{98}$	437.66	316.80	316.80	1 024	1 063.20	
$18^{98}/_{99}$	623.34	429.45	429.45	990 $^{1}/_{2}$	976.40	100.00
$^{1}/_{7}$ 1899—$^{31}/_{12}$ 1900	358.66	317.15	317.15	413	351.10	
Tilsammen	2 587.50	1 806.09	1 806.09	3 880 $^{1}/_{2}$	3 728.35	494.00

Til de Brugsberettigede i Tromsø Omraade afgaves i Femaaret $18^{95}/_{96}$—1900 nedenstaaende Skogprodukter:

Driftsaar.	Brænde.		Andet Aavirke	Samlet Værdi.
	Antal Favne.	Omtrentlig Værdi paa Roden.	til Værdi.	
		Kr.	Kr.	Kr.
$18^{95}/_{96}$	248	480.00	19.20	499.20
$18^{96}/_{97}$	795	2 535.00	73.00	2 608.00
$18^{97}/_{98}$	930	2 325.00	89.00	2 414.00
$18^{98}/_{99}$	920	2 295.00	87.00	2 382.00
$^{1}/_{7}$ 1899—$^{31}/_{12}$ 1900	1 823	4 314.00	295.50	4 609.50
Tilsammen	4 716	11 949.00	563.70	12 512.70

2. Oplysningsvæsenets Fonds Skoge.

I Femaaret $18^{95}/_{96}$—1900 blev der solgt til Indtægt for Fondet samt afgivet til de Brugsberettigede, hvis Antal er 21, nedenstaaende Materialier og Skogprodukter:

Driftsaar.	Indtægt for Fondet.				Afgivet til Brugsberettigede.				
	Tømmer.		Andre Indtægter.	Tilsammen.	Tømmer.		Brænde.		Tilsammen.
	Antal Tylvter.	Salgssum.			Antal Tylvter.	Omtrentl. Værdi paaRoden.	Antal Favne.	Omtrentl. Værdi paa Roden	
		Kr.	Kr.	Kr.		Kr.		Kr.	Kr.
$18^{95}/_{96}$	$40^{9}/_{12}$	238.09	14.50	252.59	$1^{4}/_{12}$	7.00	615	2 160.00	2 167.00
$18^{96}/_{97}$	$22^{8}/_{12}$	127.64	14.50	142.14	$13^{4}/_{12}$	180.00	615	2 160.00	2 340.00
$18^{97}/_{98}$	$13^{10}/_{12}$	83.10	16.50	99.60	$3^{8}/_{12}$	60.00	615	2 160.00	2 220.00
$18^{98}/_{99}$	$41^{5}/_{12}$	220.10	19.00	239.10	102	1 400.00	680	2 420.00	3 820.00
$^{1}/_{7}$ 1899—$^{31}/_{12}$ 1900.....	-	-	-	-	-	-	997	3 630.00	3 630.00
Tilsammen	$118^{8}/_{12}$	668.93	64.50	733.43	$120^{4}/_{12}$	1 647.00	3 522	12 530.00	14 177.00

4. Fiskerierne.

De vigtigste inden Amtets Grænser foregaaende Fiskerier er Torskefisket, Sildefisket og Seifisket.

Om Deltagelsen i og Udbyttet af Torskefisket hidsættes for Femaaret følgende Opgave:

	Antal Fiskere.	Antal Baade.	Antal Torsk.	Lever. Hl.	Værdi. Kroner.
1896.....	5 225	1 492	2 034 900	3 132	482 400
1897.....	5 836	1 751	3 864 500	8 060	769 700
1898.....	5 608	1 661	2 303 000	4 750	450 900
1899.....	6 215	1 767	2 424 300	6 781	629 100
1900.....	6 429	1 839	3 027 200	8 635	1 043 800

Tilstrømningen til dette Fiske, der hovedsagelig drives paa Senjens Ytterside i Berg og Hillesø Herreder, har saaledes været stadig stigende. Gjennemsnitstallet af Fiskere var i Femaaret 5 863 mod 4 671 i 1891—95 og 3 844 i 1886—90. Desværre stod Fangstmængden ikke i Forhold til Fiskeralmuen. Den faldt idethele noget jevnere end i det foregaaende Femaar, men var gjennemgaaende noget mindre i Tal. Derimod var Priserne adskillig høiere. I 1891—95 var Fiskeprisen gjennemsnitlig Kr. 20.00 pr. 100 Fisk, men i 1896—1900 betaltes i Gjennemsnit omtrent Kr. 25.00 og i 1900 endog over Kr. 30.00. Dette rettede adskillig paa Fiskernes Bruttolot, som i den sidste Periode var i Gjennemsnit 115 Kr. pr. Mand mod Kr. 124 i 1891—95 og Kr. 92 i 1886—90.

Bankfisket paa Svendsgrunden i Berg har i Femaaret taget et betydeligt Opsving og søges af et stigende Antal Skøiter og Dampskibe. De allerfleste af disse har sit Tilhold i Gryllefjord, som af den Grund er vokset op til at blive et af Landets betydeligere Fiskevær.

Paa Grund af det stadig voksende Antal Baade og Fiskere, som fra alle Kanter begyndte at strømme til Senjenfisket, og de mange Klager, som jevnlig indløb over tiltagende Uorden baade paa Land og Sø, blev der ved kgl. Res. af 14 December 1895 i Henhold til Lov af 23 Mai 1857 fra 1896 af anordnet særskilt Opsyn til Ordens Opretholdelse i de 8 vigtigste Vær i Berg og Hillesø Herreder, nemlig Holmenvær, Ørja, Torskenvær, Gryllefjord, Sandsvik, Havn, Medfjord og Sommerø. Efterat den nye Fiskerilov af 3 August 1897 var emaneret, blev det ved Res. af 7 December s. A. bestemt, at Berg Herred skulde udgjøre to Opsynsdistrikter, nemlig Berg og Torsken, svarende til Sognene af samme Navn, hvorhos Berg blev delt i 2 og Torsken i 6 Mærkedistrikter.

For Sildefiskeriernes Vedkommende vil Deltagelsen og Udbyttet fremgaa af nedenstaaende Tabel:

	Antal Fiskere.	Fangst. Hl.	Værdi. Kroner.
1896	1 838	45 000	128 900
1897	7 951	190 000	667 500
1898	3 295	53 400	233 100
1899	875	48 200	129 900
1900	587	15 850	55 200

I 1897 slog saaledes dette Fiske ganske godt til, bedre end i noget af de foregaaende Aar efter 1889. Det faldt ligesom i sidstnævnte Aar hovedsagelig i Amtets sydlige Del, i Fjordene i Trondenes, Ibbestad og Salangen, hvor omtrent $^2/_3$ af det hele Kvantum blev optaget. En kortere Stund i Oktober Maaned var Fangsten her særdeles rig, og der var paa flere Steder betydelig Almue tilstede. I de øvrige af Periodens Aar var derimod Udbyttet smaat. Fangstens aarlige Gjennemsnitsværdi i Femaaret var Kr. 243 000, hvilket — takket være Aaret 1897 — var endel høiere end i 1891—95, da den alene udgjorde Kr. 183 000. Men gaar man længere tilbage i Tiden, vil man finde

betydelig større Værdier. Middeltallet for 1886—90 var saaledes Kr. 328 000, for 1881—85 Kr. 565 000 og for 1876—80 endog Kr. 700 000.

Foranstaaende Opgaver gjælder den egentlige Fedsild eller Sommersild. Foruden denne tages der ogsaa en Del Vintersild og Smaasild. Fangsten heraf er for Femaaret opgivet saaledes:

	Vintersild.		Smaasild.	
	Hl.	Kr.	Hl.	Kr.
1896	3 000	6 000	19 100	22 080
1897	24 000	55 400	15 200	11 900
1898	4 500	12 400	21 600	57 000
1899	—	—	22 300	66 800
1900	—	—	20 900	55 600

Den førstnævnte af disse Sildsorter er i tidligere statistiske Opgaver kaldt «Vaarsild», hvilket imidlertid ikke antages at være korrekt for dette Amts Vedkommende. Den Sild, som toges under de store Vaarsildfiskerier paa Stavangerkanten, var en Sild med Rogn og Melke af samme Sort som den, man i 60—70-Aarene fangede i det nordlige Norge og kaldte «Storsild». Men saadan Sild har ikke forekommet i Tromsø Amt i de sidste 2—3 Decennier. Den her saakaldte Vaarsild er Istersild, men meget magrere end den, som fiskes om Sommeren og Høsten, og bør til Adskillelse fra Vaarsilden heller kaldes «Vintersild».

Angaaende Seifisket har man ingen særskilte Oplysninger. Det gaar ind under de saakaldte «Sommerfiskerier», som omfatter ikke blot Sei, men ogsaa Kveite, Torsk, Brosme, Lange, Hyse o. s. v., og som drives om Sommeren langs Amtets hele Kyst, dog navnlig nordenfor Malangen. Værdiudbyttet af dette Fiske er efter Lensmændenes Opgaver udregnet saaledes:

1896	Kr.	179 600
1897	-	170 200
1898	-	292 400
1899	-	443 800
1900	-	378 000

Udbyttet har saaledes varieret temmelig stærkt, idet de to første Aar af Perioden var daarlige, de to sidste derimod meget rige. Gjennemsnittet for de fem Aar bliver Kr. 295 000, hvilket er noget mere end i 1886—90 og 1891—95, da det kun androg til lidt over Kr. 270 000.

Imidlertid er det utvivlsomt, at Opgaverne vedkommende disse Fiskerier er forholdsvis meget mere ufuldstændige end Opgaverne for Torske- og Sildefisket. Sommerfiskerierne drives nemlig i langt større Udstrækning som Hjemmefiske; Fangsten tilvirkes, forsaavidt den ikke sælges til Russerne som Raafisk, af Fiskerne selv og bringes først efterhaanden og i mindre Partier til Handelsmanden, hvorved den unddrager sig Kontrol. Dette Fiske er derfor ogsaa i Virkeligheden af en ganske anden Betydning for Amtets Økonomi, end de officielle Opgaver over Fangstværdien skulde lade formode.

Om Maaden, hvorpaa Produkterne af disse Fiskerier tilvirkes og afsættes, og specielt om den saakaldte «Russehandel» er de fornødne Oplysninger meddelt i forrige Femaarsberetning.

Det hele Værdiudbytte af Amtets Fiskerier, derunder ogsaa indbefattet Laks- og Søørretfisket, kan altsaa sammenstilles saaledes:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Skreifisket	482 400	769 700	450 900	629 100	1 043 800
Sildefisket	157 000	734 700	302 500	196 700	110 800
Sommerfisket	179 600	170 200	292 400	443 800	378 000
Laks- og Ørretfisket	3 000	7 000	7 700	10 700	10 200
Tilsammen	822 000	1 681 600	1 053 500	1 280 300	1 542 800

Det for Femaaret gjennemsnitlige Aarsudbytte bliver saaledes Kr. 1 276 000 mod 1 062 000 Kr. i 1891—95, 967 000 Kr. i 1886—90, 1 122 000 Kr. i 1881—85 og 1 101 000 Kr. i 1876—80. Afkastningen var saaledes bedre end gjennem en lang Række af Aar. Navnlig var 1897 og 1900 to særdeles gode Aar paa Søen.

En betydelig større Rolle end de inden Amtet drevne Fiskerier spiller dog Befolkningens Deltagelse i Vinter- og Vaartørskfiskerierne i Lofoten og Finmarken.

For Lofotfiskets Vedkommende oplyses i de aarlige Beretninger, at der fra Tromsø Amt deltog:

1896	9 866	Mand	med	2 303	Baade,
1897	8 248	—	-	1 818	—
1898	7 827	—	-	1 630	—
1899	6 000	—	-	1 244	—
1900	5 567	—	-	1 167	—

Disse Tal viser, som man vil se, en ganske paafaldende stærk Tilbagegang. Medens der endnu i 1896 var flere Tromsøfiskere i Lofoten end nogensinde tidligere, maa man gaa tilbage ligetil 1878, altsaa 22 Aar, for at finde en saa liden Deltagelse som i 1900. Af det hele Antal Lofotsøgende udgjorde Fiskerne fra dette Amt i 1896 30.6 Pct., men i 1900 kun 24.5 Pct. Aarsagen til dette Forhold er naturligvis at søge i det aftagende Udbytte af Lofotreiserne og den deraf følgende voksende Interesse for Amtets egne Fiskerier, specielt Senjenfisket. Det gjennemsnitlige Værdiudbytte i Lofoten er for Perioden beregnet til omtrent $4^1/_3$ Mill. Kroner. Skulde man kunne antage, at Amtets Udbytte nogenlunde har staaet i Forhold til Deltagelsen, kommer der paa Amtet i Gjennemsnit for Femaaret en Bruttoværdi af 1 à $1^1/_4$ Mill. Kroner.

Antallet af de herfra til Vaarfisket i Finmarken søgende Fiskere er efter Beretningerne fra Finmarkens Amtmand optalt saaledes:

1896	7 189	Mand	med	1 587	Baade,
1897	6 364	—	-	1 459	—
1898	5 817	—	-	1 321	—
1899	4 011	—	-	914	—
1900	5 725	—	-	1 252	—

Ogsaa her viser der sig en stærk Fluktuation. Det hele Belæg i Finmarken har i Perioden gjennemsnitlig været 14 815 Fiskere, hvoraf 5 821 eller omtrent 39 Procent fra Tromsø, — mod henholdsvis 15 094, 6 200 og 41 Procent i 1891—95. Fiskets samlede Udbytte omsat i Penge er for Femaaret udregnet til i Gjennemsnit lidt over $3^1/_{10}$ Million Kroner aarlig. Da man vistnok kan gaa ud fra, at Tromsø Amts Fiskere rundelig har taget sin forholdsmæssige Part af dette Udbytte, kan Amtets Andel i samme formentlig anslaaes til mindst $1^1/_4$ Million Kroner aarlig.

I det Hele skulde man da kunne antage, at Deltagelsen i de heromhandlede to Fiskerier i Femaaret 1896—1900 gjennemsnitlig har givet Amtet et Bruttoudbytte af opimod $2^1/_2$ Million Kroner aarlig, altsaa henimod det dobbelte af Amtets egne Fiskerier.

Ogsaa Sommerfisket i Finmarken efter Sei, Kveite, Torsk m. m. søges i stor Udstrækning af Amtets Fiskerbefolkning. Det hele Værdiudbytte af dette Fiske kan efter Amtmandens Aarsberetninger vurderes til i Gjennemsnit $1^1/_4$ Million Kroner aarlig i Femaaret, men hvormeget der heraf tilflyder dette Amts Fiskere, savner jeg ganske paalidelige Opgaver til at bedømme.

Samler man nu i en Sum alle de Værdier, som Distriktets Fiskerbefolkning trækker op af Havet, vil maaske En og Anden komme til at tænke, at det dog trods alt maa forholde sig rigtig, dette, som saa ofte er bleven udtalt, at af de to Hovednæringskilder, Jordbruget og Fiskerierne, er det de sidstnævnte, som for Tromsø Amt spiller den største Rolle. I Anledning heraf skal det imidlertid bringes i Erindring, at de Værdiberegninger, som ovenfor er meddelte for Fiskerierne, allesammen kun angiver Bruttoudbyttet. For at komme til den virkelige Indtægt maa altsaa Driftsudgifterne trækkes fra, og disse udgjør, som Enhver vil forstaa, en meget betydelig større Procent af Fiskeriernes end af Jordbrugets Bruttoafkastning.

Hvad Fiskeredskaberne angaar, er vistnok ingen væsentlig Forandring at bemærke. Dog fortjener det at nævnes, at de saakaldte «Smaagarn» kommer mere og mere i Brug ved Torskefisket. Disse Garn er, som Navnet antyder, adskilligt mindre end de gamle Torskegarn, navnlig ikke mere end halvt saa dybe, hvorhos de er bundet med mindre Masker og af meget finere Garn og forsynet med smækrere Telner. Som Følge heraf er de betydelig lettere at haandtere og kan anvendes paa enhver Smaabaad, medens de tidligere Garn

absolut kræver Storbaade. Erfaring synes derhos at vise, at Smaagarnene har en større Evne til at fange Fisken, hvilket rimeligvis hidrører fra det finere Garn og den mindre Maskestørrelse.

Om Baadformen er intet andet at sige, end at den Overgang fra den gamle Nordlandstype til Snedseilsbaade, der saa smaat begyndte allerede i Slutningen af Ottiaarene, har fortsat sig med uformindsket Styrke. Nordlandsbaadens Tid synes at være afgjort forbi, det vil da sige, for de større Baades Vedkommende. Smaabaade til Fiske inde i Fjordene eller ialfald forholdsvis nær ved Land vil man nok ogsaa herefter bygge efter den gamle Type, da de er lettere at haandtere for Aarer. De første Snedseilere var i Regelen aabne Baade, men efterhaanden har man bygget dem større, og nu forsynes de saagodtsom altid med Dæk. En Feil ved de nye Baade maa det vel imidlertid erkjendes at være, at den allerstørste Del af dem er klinkbyggede og som Følge deraf ikke saa solide, som ønskeligt kunde være. Selvfølgelig er det det kontante Udlæg til Anskaffelsen, som har været det bestemmende, men Erfaringen vil antagelig komme til at vise, at det i Længden svarer bedre Regning at anvende de vistnok noget kostbarere, men ogsaa adskillig stærkere kravelbyggede Fartøier.

I Forbindelse med denne Forandring af Baadformen staar da ogsaa, at man efterhaanden begynder at drive Fisket længere ude paa Havet. Idethele er det netop en af Fordelene ved de nye Baade, at man er mindre afhængig af Veir og Vind og har lettere for at søge Fisken der, hvor den staar, istedetfor at ligge inde ved Land og vente paa Indsig. Herhen hører da ogsaa, at Brugen af Fiskedampskibe med Doryer har taget et stærkt Opsving, særlig paa den udenfor Senjen liggende Svendsgrund.

Det i tidligere Beretninger omtalte, i 1867 oprettede, Senjens Baadforsikringsselskab med Kontor i Ibbestad har fortsat sin Virksomhed nogenlunde uforandret. Det udbetalte i 1900 Kr. 2 093 i Erstatninger og havde samme Aar en løbende Risiko af Kr. 45 340 for Lofotfisket, Kr. 79 235 for Finmarksfisket, Kr. 11 885 for Sommerfisket og Kr. 3 680 for Høst- og Sildfisket. Det har, saavidt vides, hvert Aar udbetalt 10 Pct. Udbytte til Aktionærerne.

En ny gjensidig Baadforsikringsforening ved Navn «Samhold» er oprettet i Femaaret med Sæde i Tromsø. Den begyndte sin Virksomhed den 1ste Januar 1897 med et Grundfond stort Kr. 11 000, hvoraf Kr. 5 000 var ydet af Staten og Resten tilskudt af Kommuner og Private i Nordlands, Tromsø og Finmarkens Amter. Det tegner Forsikringer i nævnte Amter samt i Namdalen og Fosen Fogderier og havde tilsammen i de fire første Regnskabsaar, der udløb pr. 30 Juni 1900, en Præmieindtægt stor Kr. 33 086,49 og en Udgift til Erstatninger stor Kr. 26 490.79. I det sidste Regnskabsaar (1899—1900) var der ialt forsikret 340 Baade med en samlet Assurancesum af Kr. 350 000, hvorfor erlagdes i Præmie Kr. 10 706.67.

Ved Siden af disse Selskaber har man endvidere havt den i 1895 stiftede gjensidige Forsikringsforening i Gratangen, men om dennes Virksomhed, som dog formentlig har været af mindre Omfang, savnes Opgave.

Som nærmest henhørende under Fiskerierne skal sluttelig nævnes den af Skaarø Hvalfangerselskab drevne Hvalfangst, som i Femaaret gav et samlet Udbytte af 447 Hval til en Bruttoværdi af ialt ca. 460 000 Kr. Den største Fangst faldt i 1897, da der skjødes 130 Hval til en Gjennemsnitsværdi af ca. 1000 Kr. pr. Stykke Selskabet, hvis Navn er «The Anglo Norwegian Fishing Co. Limited», har paa Skaarø i Karlsø et større Etablissement, bestaaende af Trankogeri og Bruntranbrænderi (opført i 1887—88) samt Guanofabrik (bygget 1893), og har drevet Fangsten med 2 Fangstbaade. Paa Grund af de yderst slette Priser paa Hvalolie har Driften imidlertid ikke været lønnende og Høsten 1900 gik Selskabet konkurs.

Ogsaa Fangst og Fiske i Polaregnene er en Bedrift, der skaffer mange Personer i den nordlige Del af Amtet, maaske særlig fra Balsfjorden og Ulsfjorden, deres væsentligste Indtægt. Denne Fangst foregaar imidlertid omtrent udelukkende med Fartøier, der udrustes fra Tromsø By, og vil derfor blive nærmere omtalt under Fremstillingen af Byens Næringsdrift.

5. Andre Næringsveie.

Bergværksdriften er paa god Vei til at tage sig op. Af Jern- og Kobbermalm synes der at være mange Forekomster, og der er i Femaaret optaget et stort Antal Skjærp. Mange af disse vil vel ved nærmere Undersøgelse vise sig at være af liden økonomisk Betydning, men det slaar vistnok heller ikke feil, at adskillige fortjener Opmerksomhed. Imidlertid er man hidindtil paa de fleste Steder ikke kommet længere end til det rent forberedende Stadium. Nogen Drift er alene kommen igang ved Birtavarre Gruber i Lyngen. Disse Gruber, der optoges i 1898 og eies af The Norwegian Copper Mines Lim., ligger paa Moskogaisa og Birtavarre Høifjeld indenfor Bunden af Kaafjorddalen. De skal være rige paa Kobbermalm af fortrinlig Kvalitet, men Driften har indtil Femaarets Slutning været i det væsentlige indskrænket til Forsøgsdrift.

Af Stenbrud findes nogle faa. Det største er Kvænangen Skiferbrud ved Sørstrømmen i Kvænangen. Dette Anlæg, der blev optaget omkring 1880, gik i 1899 over til et Aktieselskab og beskjæftigede i 1900 40 Arbeidere, som i Løbet af 20 Uger tilvirkede Skifersten og Fortaugheller til en Værdi af ca. 14 000 Kr. Lignende Brud, men af mindre Betydning, fandtes ved Strømfjord, Taskeby og Rotsund i Skjervø, ved Bakkeby i Nordreisen og Storslet i Lyngen. Ved Møllerhaug i Maalselven dreves et lidet Sandstensbrud.

Af industrielle Anlæg fortjener følgende at nævnes: 1) Harstad mekaniske Værksted, anlagt 1896, med Patentslip for Ophaling af Dampskibe og en Arbeidsstyrke af henimod 100 Mand. 2) Tromsø Teglværk og Kalkfabrik i Tromsøsundet Herred, anlagt i Slutningen af Femtiaarene, med ca. 25 Arbeidere. 3) Tromsø Tøndefabrik, anlagt 1888 i Tromsø By, men 1891 flyttet til Sollien i Tromsøsundet; den drives med Vandkraft, beskjæftiger 25 à 30 Arbeidere og tilvirker alle Slags Tønder, Hulmaal, Tranapparater o. lign.

Det i tidligere Femaarsberetninger omtalte Dampkogeri for Sæl- og Hvaltran (oprettet 1885) og Brænderi for Kogning af Garvertran (anlagt 1888), begge i Tromsøsundet, har i Femaaret været i Virksomhed omtrent som tidligere.

Foruden ovennævnte Anlæg findes der rundt i Amtet endel mindre Sagbrug, Møllebrug, Garverier m. m., som dog i Regelen kun drives endel af Aaret og ikke egentlig kan regnes til Fabrikanlæg.

Haandværksdriften staar omtrent paa samme Standpunkt som tidligere og indskrænker sig til de rundt i Distrikterne allernødvendigste simplere Arbeider. Noget Salg af Haandværksarbeider til andre Bygder finder ikke Sted, naar undtages, at der fra Maalselven og Bardo sælges endel tømrede Huse og oparbeidede Sildtønder, og at der fra Nordreisen kommer nogle Baade.

Husfliden er vistnok nærmest i Tilbagegang. Mændene er jo en stor Del af Aaret paa Fiske, og den Tid, de er hjemme, gaar med til det nødvendige Aannearbeide samt til Reparation af Huse, Gaardsredskaber, Baade og Børnskab, og Kvinderne maa i Mændenes Fravær besørge ikke bare Fjøsstellet men Gaardsdriften i det hele, saa heller ikke de faar nogen synderlig Tid tilovers til andet Arbeide.

Tjærebrænding drives fremdeles i ikke liden Udstrækning i Maalselven, Bardo og Nordreisen. Den foregaar hovedsagelig i Statens Skoge, hvor der mod en Skogleie af en Krone pr. Tønde i efternævnte fire Femaarsperioder er bleven tilvirket følgende Kvanta (jfr. foran Side 24):

1880/81—1884/85	tilsammen	3 275	Tønder,
1885/86—1889/90	—	4 090	—
1890/91—1894/95	—	3 812	—
1895/96—1899/1900	—	3 880	—

Aar om andet er der saaledes bleven produceret 700 à 800 Tønder, som antagelig kan sættes til en Værdi af 12 à 13 000 Kr. Desuden er der naturligvis ogsaa brændt endel Tjære i private Skoge.

Jagten giver paa de fleste Steder nogen Indtægt. Navnlig bliver der skudt og fanget et betydeligt Antal Ryper, som sælges til Handelsmændene og af disse sendes til Byerne sørpaa. Endel Storfugl nedlægges i de Herreder, som har Furuskog, særlig Maalselven, Bardo og Nordreisen. Hare findes flereste steds i ikke ringe Mængde, men den efterstræbes næsten aldrig.

Af Bjørn, Ulv, Jerv og Ræv er der i Femaaret nedlagt et betydeligt større Antal end i den foregaaende Periode. Det samlede Antal Rovdyr, for hvis Drab der er udbetalt Præmie, vil sees af efterstaaende Tabel, der for Sammenligningens Skyld ogsaa medtager Totalsummerne for de fire nærmest foregaaende Femaar:

Aar.	Bjørne.	Ulve.	Jerve.	Ræve.	Ørne.	Hønsehøge.	Ravne.
1896	2	6	8	1 282	113	212	85
1897	6	10	10	1 451	62	213	59
1898	6	1	12	471	61	113	106
1899	-	-	8	568	48	62	89
1900	2	-	8	433	51	162	99
1896—1900	16	17	46	4 205	335	762	438
1891—1895	5	7	24	2 825	428	550	401
1886—1890	6	1	48	2 274	296	477	308
1881—1885	19	3	32	2 640	605	389	204
1876—1880	42	16	41	?	434	510	?

Desuden er i 1900 i Henhold til den nye Jagtlov udbetalt Præmie for 5 Maare, 64 Otere, 472 Lommer, 1 Hubro og 83 Falke. Bemerkelsesværdigt er det overordentlig store Antal Ræv i 1896 og 1897.

Æg- og Dunvær gav i tidligere Dage adskillig Indtægt paa mange Steder ude ved Kysten, men gjennem et langt Tidsrum er der nu klaget over, at Udbyttet stadig gaar tilbage, som man paastaar, paa Grund af Ederfuglens totale Fredning, som skal have tilfølge, at den ikke nu længere, som i fordums Dage, søger sin Tilflugt til de fredede Vær, men spreder sig rundt og hækker allesteds.

Af vilde Bær findes Multer overalt og kan i gode Aar give nogen Indtægt. De andre Bærsorter har ingen nævneværdig Betydning.

Klipfisktørring giver i Sommertiden nogen Bifortjeneste for Kvinder og halvvoksne Børn i Tromsøsundet, Lenviken, Sørreisen o. fl. Steder.

Fragtfart i dette Ords vanlige Betydning drives ikke. Af Fartøier hjemmehørende i Amtet fandtes der rigtignok ved Udgangen af 1900 ialt 93 Seilskibe, drægtige 2 908 Ton, og 17 Dampskibe med en samlet Drægtighed af 776 Ton, men Seilskibene, som bestod af Jagter, Slupper og Skøiter, brugtes hovedsagelig som Kjøbe- og Logisfartøier under Sild- og Fiskeexpeditioner, og Dampskibene var væsentlig beskjæftigede om Vinteren og Vaaren med at føre Agnsild til Torskefiskerierne og om Sommeren og Høsten med at slæbe Notbrug omkring paa de Steder, hvor der foregik Sildfiske.

Antallet af Handelsmænd i Landdistriktet er for Udgangen af 1900 opgivet til 238. Heraf var 29 bosat i Trondenes, og af disse var igjen de fleste knyttede til Harstad, som i de senere Aar er vokset op til et bymæssigt bebygget

Strandsted med adskillig Rørelse. Det samlede Antal Handlende i Amtets Bygder var i 1895 162 og i 1890 129. For nogen Del hidrører Tilvæksten fra Senjenfiskets Opkomst, idet den store Tilstrømning til Værene selvfølgelig giver Anledning til adskillig Omsætning, men de fleste af de Handelsforretninger, som i den Anledning etableres, drives kun i den Tid, Fisket varer.

Den overveiende Del af Amtets Handelsmænd maa nøie sig med yderst beskedne Forretninger, da de mangler Kapital til at yde den for en større Omsætning nødvendige Kredit.

Antallet af Forbrugsforeninger gaar stadig nedad. Af de 8 Foreninger, der fandtes i 1885, var der i 1900 kun to tilbage, nemlig Grøtaværs Handelsforening i Trondenes og Kvæfjords Spareforening, der i sidstnævnte Aar opgaves at have en samlet Omsætning af henholdsvis 15 000 og 20 000 Kr. Grunden til Tilbagegangen er den, at det i et Distrikt som Tromsø Amt, hvor den usikre Fiskeribedrift spiller saa stor en Rolle, har vist sig umuligt at gjennemføre disse Foreningers Grundprincip, Omsætning mod Kontant, og naar først dette Princip maa forlades, vil en Forretning med leiet Bestyrer kun meget vanskelig kunne optage Konkurrencen med en Handelsmand, der driver for egen Regning.

Ogsaa Øludskjænkningsrettighederne bliver stedse færre. Medens det samlede Antal i 1895 var 15, er det i 1900 reduceret til 11, nemlig 4 i Trondenes, 2 i Ibbestad, 3 i Dyrø, 1 i Maalselven og 1 i Lyngen. Inden Herredsstyrelserne bliver der en stadig stærkere og stærkere Opinion for at søge alt Ølsalg fjernet.

Nogen Rettighed til Salg af Brændevin findes ikke i Amtets Landdistrikt.

Paa de aarlige Markeder i Skibotten i Januar, Marts og November Maaneder foregaar ikke saa ubetydelig Omsætning mellem paa den ene Side Handelsmænd fra det omliggende Distrikt og fra Tromsø By og paa den anden Side Finner og Kvæner, som med sine «Fjeldvarer» kommer over fra det nordlige Sverige og Finland. I Femaaret 1896—1900 blev der af deslige Varer i Gjennemsnit paa de tre Markeder aarlig opkjøbt ialt omtrent 28 000 Kg. Renstege, 2 000 Halvrener, 4 000 Kg. Renboger og Rygge, 28 000 Ryper, 1 000 Renskind, 2 000 Rentunger, 6 à 700 Stkr. Storfugl og 4 à 500 Par Skaller, medens der af de Handlende blev solgt 1 100 à 1 200 Sække Mel, 11 000 Kg. Kaffe, omtrent 20 000 Kg. Sukker, 700 Kg. Tobak, af og til noget Smør samt Manufakturvarer for godt og vel 5 000 Kg. Den hele Aarsomsætning har fra hver Side havt en Værdi af 45 à 50 000 Kr., altsaa tilsammen henimod 100 000 Kr. Desuden sælges der af fremmødende Fiskere et ikke ubetydeligt Kvantum fersk Fisk, som i frossen Tilstand føres over Fjeldet. I gamle Dage kom store Mængder Smør (Kvænsmør) ad denne Vei fra Finland, men dette er nu ganske ophørt. Idetheletaget er Markedets Betydning gaaet tilbage, fordi de forandrede Kommunikationsforhold i Nordsverige gjør, at Omsætningen delvis har valgt andre Veie.

6. Kommunikationsvæsen.

Angaaende Veivæsenets Udvikling i Amtet forud for den sidstforløbne Femaarsperiode meddeles her følgende korte historiske Oversigt.

Før Midten af forrige Aarhundrede fandtes der ikke i Tromsø Amt Veie i den Betydning, hvori man nutildags tager dette Ord. Vistnok var det allerede ved en kongelig Resolution af 1826 bestemt, at endel Veistrækninger i Amtet skulde være offentlige Veie og klassificeres som Bygdeveie, nemlig Veien over Kvæfjordeidet, Veien fra Salangsfjorden gjennem Salangen, Bardo og Maalselven til Maalsnes samt Veiene over Kalfjordeidet, Lyngseidet og Alteidet. Men det varede meget længe, inden nogen af disse Færdselslinier kunde benyttes paa anden Maade end tilfods eller i det høieste som Rideveie [1]). Først i 1845 blev Veien over Lyngseidet gjort farbar med Hjulredskab, og nogle Aar senere skede det samme med Veien over Kvæfjordeidet. Paa denne Tid begyndte Interessen for bedre Landkommunikationer at vaagne, men det gik smaat med Arbeidet, da man væsentlig var henvist til Naturalveiarbeide af Befolkningen. Endnu henimod Slutningen af Femtiaarene var der paa den lange Veilinie gjennem Maalselven, Bardo og Salangen kun enkelte Stykker, som til Nød var fremkommelige med Hjulredskab. Første Gang der paa det almindelige Veibudget bevilgedes Statsmidler til Veibygning i Amtet, var paa Storthinget i 1857, og i de to følgende Aar fuldendtes det første Statsveianlæg fra Maalsnes til Fladnes, der helt byggedes af Veifondet. Fra nu af kom der mere Fart i Veibygningen. I 1861—63 fortsattes Veien fra Fladnes opover Maalselven til en Mils Vei forbi Rognmo, samtidig som man oparbeidede Strækningen fra Fredriksberg (Fleskmoen) til Andselven ved Fagerlidal. Fra 1868—72 udførtes forskjellige Udbedringer og Omlægninger i Bardo fra Andselven til Kistefosmyr i Salangen, og i de følgende ti Aar fortsattes nedover forbi Øvre- og Nedrevand til Salangsfjorden, saa at den hele Veilinje mellem Maalsnes og Søveien endelig i 1883 var færdig i sin nuværende Skikkelse. Imidlertid var i Aarene 1873—78 Veilinien opover Maalselvens Hoveddalføre fortsat fra Baadkjosmo til Skjæggesnes, ligesom Veien over Lyngseidet var bleven udbedret og omlagt i 1866 og den nye Vei over Alteidet oparbeidet i 1873—78. For de senere Veiarbeiders Vedkommende henvises til de udførlige Oplysninger, som er meddelt i Femaarsberetningerne for 1876—80 og flg. Det samlede Beløb, som indtil 30 Juni 1896 er medgaaet til Statsveie i Amtet, andrager til Kr. 1 196 424.00, hvoraf Kr. 177 042.00 er tilveiebragt ved Distriktsbidrag.

---

[1]) Det kan her — nærmest som en Kuriositet — nævnes, at Veien over Alteidet var bygget i 1805—07 af Proprietær Lyng, som derfor efter Akkord oppebar 180 Rdlr. Der blev klaget over, at Arbeidet var for kostbart, men under en Synsforretning i 1813 blev det udtalt, at Beløbet syntes rimeligt, «da Veien paa mange Steder er anlagt gjennem store Myrer og lange Bakker, hvor meget Sten og Jord har været at grave, da ikke mindre end 36 à 38 større og mindre Broer er byggede, hvoraf en endog 20 Alen lang, og da Veien er en liden Mil lang». Det tilføiedes, at Veien ikke var Kjørevei, men kun Postvei, og at Posten befordredes om Sommeren af en ridende Postfører og om Vinteren paa Slæde.

Om Veibygningen og Veivæsenets Tilstand i det sidste Femaar har Amtsingeniøren leveret følgende Oversigt:

«Der er i Femaaret udført følgende Vei- og Broarbeider:

A.

Ved Bevilgning af Storthinget (Statsveie) mod Distriktsbidrag, hvilket sidste sædvanligvis har udgjort 1/5, undtagelsesvis 1/10, foruden Grundafstaaelse m. v. og Vedligehold.

I. Veie fuldførte i Femaaret:

Anlæggenes Navne.	Totale Længde i Kilometer.	Medgaaede Omkostninger fra Arbeidets Begyndelse.	Distrikts-Bidrag.	Afleveret Dato.	Anm.
		Kr.			
Sama—Kastfjord — Bremnes med Arm til Stornes (Trondenes — Kvæfjord)	24.6	142 830.00	1/5	1/8 1898 og 4/10 1900	
Sørstrøm — Nordhus med Arm til Nordstrøm i Sørreisen	17.0	68 100.00	1/5	17/9 1896	
Finsnes-Karlstad med Arm til Rosfjordvand (Lenviken—Maalselven)	27.8	137 876.00	1/5	16/9 1896	
Ombygning af Olsborg Bro i Maalselven	—	5 548.00	Kr. 1 548.00	30/9 1897	
Skjæret—Sjaavikør—Haugen (Balsfjorden — Malangen)	19.0	122 434.00	1/5	9/10 1896 og 29/9 1897	
Sørkjos — Vinnelys med Bro over Reisenelven og Arm til Elvevold i Nordreisen	29.7	179 100.00 [1])	1/10	15/9 1898 og 4/9 1900	[1]) Ikke endelig opgjort.
Sum	118.1	655 888.00	—	—	—

En Beskrivelse af disse Veie findes i Værket «Norges Land og Folk XIX, Tromsø Amt», 2den Del (Pag. 93, 141, 187 (og 212), 211, 238 og 251, 344), hvortil henvises.

Af udførte Broarbeider kan mærkes Broen over Reisenelven i Nordreisen, gjenopført (efter Isgangen i 1893) med Jernoverbygning i ét Spænd af 63 Meters Længde. Dens totale Kostende udgjør Kr. 77 400.00, hvoraf dog omkring Kr. 10 000.00 er at anse som tabt formedelst den nævnte Isgang.

Af den ovenfor nævnte Omkostningssum, afrundet Kr. 655 900.00, er Kr.

394 800.00 oparbeidet førend 1896, saaledes at der i Femaaret egentlig kun er forbrugt Kr. 261 100.00 til de omhandlede Anlæg. Paa den anden Side er der i samme Tidsrum anvendt betydelige Beløb til

II. Veianlæg, der ved Femaarets Udgang endnu var under Oparbeidelse:

Anlæggenes Navne.	Paabegyndt Aar.	Medgaaede Omkostninger til og med Aar 1900.	Distrikts-Bidrag.
		Kr.	
Strømmen—Bremnes—Kvæfjord	1898	96 500.00	1/5
Amtsgrænsen—Evenskjær m. v. i Trondenes	1900	9 100.00	1/5
Fjordbotten—Foldvik i Ibbestad	1897	82 900.00	1/5
Omlægning ved Sæterelven og i Bardo	1898	7 800.00	1/5
Udbedring ovenfor Kistefos Bro i Bardo	1900	2 000.00	1/5
Nordhus—Maalselven (Sørreisen—Maalselven)	1900	5 000.00	1/5
Balsfjorden—Lyngen (over Eidet mellem Nordkjosen og Storfjorden)	1899	53 300.00	1/10
Sum		256 600.00	

I Femaaret er der altsaa oparbeidet ialt Kr. 517 700.00, hvoraf Staten har udredet Kr. 428 200.00, og Distriktet (ɔ: vedkommende Herreder) Kr. 89 500.00.

Hertil kommer Kr. 2 012.00, der er udredet af Lappefondet til Opførelse af 3 Isbrydere ved den i forrige Femaarsberetning nævnte, under Isgang beskadigede, Bro ved Foshaug i Bardo.

B.

Ved Bidrag af Amtet og Herrederne samt ved private Ydelser (Herredsveie).

Hertil er for Femaaret bevilget af Amtsthinget Kr. 21 185.00, hvoraf dog etpar Tusinde Kroner henstod udisponeret ved Udgangen af Aar 1900.

De tilsvarende Ydelser af Herrederne og Private i samme Tidsrum kan ikke med Sikkerhed opgives; antagelig er der tilskudt (i Form af Kontanter og Naturalpræstationer) mindst 1½ Gange Amtsbidraget, saaledes at der til disse Veiarbeider ialt skulde være medgaaet mellem Kr. 50 000.00 og 60 000.00.

Nogen Opgave over fuldførte Veilængder inden denne Klasse i Femaaret kan ikke tilveiebringes; skjønsmæssig tør man vel kunne anslaa samme til 35 Kilometer. I denne Forbindelse bemærkes, at Amtet ikke har havt nogen teknisk Veiadministration førend i 1901, ligesom der heller ikke har været fastslaaet bestemte Regler for Bidrag til og Bygning af Herredsveie før nævnte Aar.

Længden af de offentlige Veie var ved Udgangen af 1900 følgende (i Kilometer):

	Statsveie.	Herredsveie.
Kvæfjord	3,3 [1])	12
Trondenes	48,2	35
Ibbestad	-	9
Salangen	20,9	16
Sørreisen	17,0	-
Lenviken	17,6	-
Maalselven	81,7	88
Bardo	49,5	57
Malangen	10,7	6
Balsfjorden	25,1	-
Tromsøsundet	3,0	- [2])
Lyngen	56,0 [3])	-
Nordreisen	29,7 [4])	-
Kvænangen	6,5	-
Sum	369,2	223
	592 Km.	

I disse Opgaver er ikke medtaget endel Veie, der vistnok til Nød kan være kjørbare, men som ikke har været Gjenstand for planmæssig Oparbeidelse.

Statsveiene (med Undtagelse af Vinterveien Skibotten—Rigsgrænsen i Lyngen) har som Regel en Kjørebredde af 3.75 Meter (tildels 3.50 M.), indskrænket paa kostbarere Partier til 2.50 M. (enkel Kjørebredde).

Stigningen er sjelden stærkere end 1 : 20 og aldrig over 1 : 15 (naar bortsees fra etpar korte Længder i Nordreisen, hvor den er 1 : 12). Veidækket bestaar næsten overalt af Grus alene, idet der kun paa enkelte af de nyeste Veie er benyttet Stenunderlag og Puk.

Herredsveiene har et betydeligt tarveligere Udstyr i alle Maader.

Ved Udgangen af 1900 var den gjenstaaende Veibygning inden Amtet, iberegnet Restudgifter til paabegyndte Anlæg, anslaaet til 1 060 Kilometer og 5.9 Millioner Kroner for Klasse A (Statsveie) samt 400 Kilometer og 0.8 Mill. Kroner for Klasse B (Herredsveie), altsaa tilsammen omtrent 1 460 Kilometer med en Omkostningssum af 6.7 Mill. Kroner. Disse Opgaver er dog ikke at betragte anderledes end som foreløbige og skjønsmæssige, da kun et ringe Antal af Projekterne er undersøgte og beregnede.

Vedligeholdet af de offentlige Veie bestrides af Herrederne, naar undtages Vinterveien Skibotten—Rigsgrænsen i Lyngen, der paahviler Amtskommunen. I Maalselven, Bardo og Lyngen er Veiene (tils. 291 Km.) rodelagte, saaledes at Vedligeholdet udføres ved Naturalarbeide af Brugere af matrikuleret Jord, i de øvrige Herreder udredes Vedligeholdsomkostningerne af Kommunekasserne. Dog er i Salangen særskilt Rodeinddeling iværksat for Vinterarbeidets Vedkommende. Nøiagtig Opgave over de her omhandlede Udgifter og Værdien af Naturalarbeidet foreligger ikke; men skjønsmæssig kan Vedligeholdet af ovennævnte Veie (ialt

[1]) Exkl. Strømmen—Bremnes (under Bygning). [2]) Foruden endel ældre Veie paa Tromsøen. [3]) Deraf 40.9 Km. Vintervei fra Skibotten til Rigsgrænsen. [4]) Deraf ca. 15 Km. tarvelig udstyret Vei.

592 Km.) værdsættes til Kr. 15 000.00 for Sommerarbeidet og Kr. 5 000.00 for Vinterarbeidet pr. Aar. Herved er dog at mærke, at ordnet Farbarholdelse af Veiene om Vinteren kun findes i Salangen, Lenviken, Maalselven og Bardo Herreder.

Vedligeholdet, forsaavidt Sommerarbeidet betræffer, har staaet adskillig tilbage. For Salangen, Bardo og Maalselvens Vedkommende skyldes dette for en Del den Omstændighed, at de ældre Veie, som anlagdes i 1860—1880, har været svagt byggede. Veivogtersystemet var ved Femaarets Udgang endnu ikke indført i noget Herred, men paatænktes iværksat i Salangen.»

Af Skydsstationer fandtes der paa den sammenhængende Veirute gjennem Maalselven, Bardo og Salangen ved Udgangen af 1900, ligesom tidligere, 8 faste og 1 Tilsigelsesstation, nemlig 4 faste og 1 Tilsigelsesstation i Maalselven, 3 faste Stationer i Bardo og 1 fast Station i Salangen. I Femaarets sidste Del er derhos faste Stationer oprettede paa Finsnes og Aspenes i Lenviken paa den nye Vei Finsnes—Karlstad. Udenfor disse Distrikter fandtes der kun en Skydsstation, nemlig i Harstad.

Kommunikationen tilsøs, der for Forbindelsen mellem Amtets enkelte Dele selvfølgelig er af langt større Betydning end Kommunikationen tillands, besørges som tidligere væsentlig af Tromsø Amts Dampskibsselskabs Skibe, hvorom nærmere vil blive meddelt under Tromsø By. Efterat disses Antal ved Udgangen af 1900 var bleven forøget fra 4 til 5, udvidedes Ruterne betydelig ved Optagelse af nye Anløbssteder. Efter den for Vinterhalvaaret 1900—1901 udarbeidede Rute havde Skibene inden Amtet ialt 149 Anløbssteder, hvoraf i Tromsøsundet 24, Trondenes 14, Lyngen 13, Hillesø 12, Balsfjorden 10, Ibbestad og Berg 9, Skjervø 7, Kvæfjord, Bjarkø, Malangen og Karlsø 6, og i de øvrige et mindre Antal, alene med Undtagelse af Bardo, der som bekjendt er Amtets eneste Indlandsherred. Endvidere besørgede Skibene Forbindelsen med Nordlands Amt ved 6 Anløb i Dverberg og Sortland og et lignende Antal Anløb i Ofoten. Til Sammenligning kan oplyses, at Selskabets 4 Skibe i 1895 havde 118 Anløbssteder inden Amtet og 4 i Nordland. Det er saaledes en anseelig Fremgang, der i Femaaret har fundet Sted, og anstiller man en Sammenligning med Forholdene i Slutningen af Ottiaarene, vil man finde Forskjellen forbausende.

Af Postanstalter havde Amtet foruden Postkontorerne i Tromsø og Harstad ved Udgangen af 1900 ialt 97 mod 75 i 1895 og 61 i 1900. Der er saaledes i sidste Femaar oprettet idethele 22 Postaabnerier, nemlig Sørlavangen og Sørvik i Trondenes, Meløvær i Bjarkø, Aanstad, Bolla, Breivold, Ibbestad og Grovfjorden i Ibbestad, Salangsdalen i Bardo, Espenes i Tranø, Gryllefjord i Berg, Røsholmen i Hillesø, Nordbyneset i Malangen, Mjelde og Oldervik i Tromsøsundet, Vannø-Kammen i Helgø, Ulfsnes og Jægervandet i Karlsø, Samuelsberg og Sjursnes i Lyngen, Haukøhavn i Skjervø og Badderen i Kvænangen.

Ogsaa nogle nye Landpostbudruter er oprettede.

Amtets Rigstelegraf- og Telefonnet har i Perioden været Gjenstand for større Udvidelser, idet der er anlagt en Række vigtige Forbindelser; ligesom Antallet af Stationer er bleven betydelig forøget.

I Løbet af Aarene 1896—98 byggedes som Fortsættelse af Linien fra Tromsø over Kvaløen og Laukvik til Gibostad en ny Telegraflinie fra Gibostad over Ydersiden af Senjen til Bjarkø med Sidelinie Torsken—Holmenvær. Paa denne Linie blev aabnet følgende nye Telefonstationer: Havn $^{27}/_{1}$, Torsken $^{1}/_{2}$, Holmenvær $^{7}/_{8}$, Sifjord $^{1}/_{9}$ 1896, Grundfarnes $^{26}/_{6}$ 1897, Skraalsvik $^{5}/_{5}$, Kalfarnes $^{11}/_{5}$ 1898, Rødsand $^{21}/_{3}$ 1900. I 1896 byggedes endvidere en Telegraflinie fra Tromsø over Bredvikeidet til Lyngseidet. Felttelegrafstation oprettedes paa Jøvik i Lyngen $^{5}/_{10}$ 1896, overgik til fast Telefonstation $^{25}/_{2}$ 1897.

Samme Aar anbragtes en ny Traad fra Kaarengen ved Lødingen til Sandtorv, hvorved Harstad og Sandtorv fik egen Linie uden som tidligere ved Sandtorv at være tilknyttet Linien til Ofoten. I 1898 og 1899 fuldførtes i Tromsø Amt Anlægget af en ny Telegraflinie fra Hammerfest over Alten og Alteidet til Lyngenfjord (Rotsund). Paa denne oprettedes Opsynsstationer med Adgang til Korrespondance paa Strømsnes i Kvænangen $^{8}/_{11}$ 1898 og i Sørkjosen $^{11}/_{11}$ 1899 samt Telefonstation paa Alteidet $^{3}/_{11}$ 1899. $^{28}/_{2}$ 1898 oprettedes en Telefonstation paa Sollien i Tromsøsundet paa Linien mellem Tromsø og Lyngseidet. I 1899 byggedes en dobbelttraadig Telefonlinie fra Gibostad til Rosfjordnes med Oprettelse af Stationer i Rosfjordnes $^{4}/_{11}$ og Strømmen i Rosfjord $^{15}/_{12}$ 1899.

I 1900 anbragtes ny Telegraftraad mellem Lyngseidet og Rotsund. Ved denne Traad havdes nu helt sammenhængende ny Forbindelse mellem Tromsø og Hammerfest, ligesom ved den ovenomtalte Linie over Senjen sammenhængende ny Forbindelse var tilveiebragt mellem Tromsø og Centralstationen Lødingen. Samme Aar anlagdes ny dobbelttraadig Telefonlinie fra Tromsø over Lyngseidet og Rotsund til Nordreisen med planlagt Fortsættelse i følgende Aar over Kvænangen og Alteidet til Alten. Paa denne Linie indtoges de tidligere Stationer Jøvik, Lyngseidet, Rotsund og Sørkjosen, hvilken sidste overgik fra Opsynsstation til fast Telefonstation. Endelig byggedes i 1900 en dobbelttraadig Telefonlinie fra Tromsø til Balsfjorden med Oprettelse af Stationer paa Selnes og Tennes $^{22}/_{12}$ 1900, samt en Sløifelinie paa Senjenlinien til Fiskeværet Gryllefjord med Oprettelse af Station dersteds $^{17}/_{12}$ 1900. Paa den bestaaende Linie mellem Maalsnes og Gibostad oprettedes $^{28}/_{1}$ 1900 Telefonstation paa Aspelund.

Antallet af Stationer, som ved Femaarets Begyndelse var 13, deri iberegnet Tromsø By, var saaledes ved dets Slutning bleven forøget til 32.

Ogsaa det private Telefonnet i Amtet har i Femaaret undergaaet fortsat Udvikling. Foruden at de i forrige Femaarsberetning nævnte Anlæg Harstad—Sandtorv—Kvæfjord—Grytøen, Sandtorv—Skaanland—Tovik, Havnvik—Andorgø—Gratangen—Lavangen, Gibostad—Kløven—Tranø og Gibostad—Sørreisen er bleven delvis udvidede, blev der i 1896 oprettet private Telefonforbindelser mellem Tranø—Dyrø—Salangen—Bardo med forskjellige Forgreninger i

sidstnævnte Herred og Udstrækning af Linien omtrent til Grændsen af Maalselven. Efter Koncession meddelt i 1899 anlagdes i Maalselven Herred Telefonlinier mellem Maalsnes og Nordgaard i Øverbygden med Sidelinie til Elvevold i Kirkesdalen og til Fosmo. Paa samtlige Privatlinier er der oprettet en Flerhed af Stationer, hvortil der er Anledning til at sende Telegrammer mod Tillægsgebyr. Delvis er der ogsaa bleven Tilknytning med Rigstelegrafens Linier, saa direkte Samtaletrafik paa sine Steder kan foregaa.

7. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Den af Amtets samtlige Herreder ved Skatteligningerne antagne Formue og Indtægt samt Totalbeløbet af de udlignede Herredsskatter udgjorde:

Aar.	Formue.	Indtægt.	Skatter.
	Kr.	Kr.	Kr.
1896 [1]	17 130 000	6 802 000	256 265
1897	17 350 000	6 964 000	258 791
1898	18 635 000	7 163 000	303 063
1899	18 386 000	7 225 000	332 714
1900	18 777 000	7 511 000	353 971

Baade Formue og Indtægt har saaledes været i jevn Fremgang og er overhovedet i det Decennium, der ligger mellem de to sidste Tællinger, steget stærkere end Folketallet. Medens ved Udgangen af 1890 hvert Individ af Landbefolkningen gjennemsnitlig havde en Formue af 225 Kr. og en Indtægt af 92 Kr., er ved Udløbet af 1900 Formuen gaaet op til 279 Kr. og Indtægten til 112 Kr. En ikke ringe Del af den Tilvækst skyldes dog utvivlsomt en mere nøiagtig og fuldstændig Ligning. Endnu mere end Formue og Indtægt er imidlertid Skatterne gaaet op. Af hvert 100 Kr. antagen Indtægt skattedes der i 1890 gjennemsnitlig Kr. 3.39, i 1895 Kr. 3.83 og i 1900 Kr. 4.71. Som man ser, er Skattebyrden, navnlig i det sidste Femaar, steget særledes betydeligt.

Herredskassernes Udgifter (Forskud og Afdrag paa Laan ikke medregnede) udgjorde:

[1] Tallene for 1896 er hentede fra Skatteligningerne for 1897, Tallene for 1897 fra Ligningerne for 1898 o. s. v.

	1890.	1895.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.
Herredsstyrelserne	8 777	14 810	20 738
Rets- og Politivæsen	2 295	2 898	3 637
Vei- og Skydsvæsen	23 004	10 606	41 062
Medicinalvæsen	3 324	5 175	7 061
Geistlighed og Kirker	26 501	28 817	82 011
Skolevæsen	77 706	146 756	190 870
Fattigvæsen	71 749	89 395	112 392
Renter af Laan	9 105	9 409	15 023
Andre Udgifter	8 202	7 780	[1]) 76 335
Tilsammen	230 663	315 646	549 129

Efter dette steg Herredsudgifterne fra 1890 til 1895 med henimod 35 Pct. og fra 1895 til 1900 med over 74 Pct. Bortseet fra «Vei- og Skydsvæsen», hvor det lave Tal i 1895 vistnok har beroet paa en ren Tilfældighed, og ligeledes bortseet fra «andre Udgifter», hvor de store Udtællinger i 1900 hidrører fra ganske extraordinære Forhold, falder den største Stigning paa «Geistlighed og Kirker», hvilket jo naturligvis er en Følge af den nye geistlige Lønningslov af 1897, som har overført det meste af Presternes og Kirkesangernes Lønninger paa Kommunekassen. For Skolevæsenets Vedkommende tog man allerede i Femaaret 1890—1895 det største Løft til Efterkommelse af den nye Skolelovs Krav.

Amtskommunens Udgiftsbudget, som (Afdrag paa Laan ikke medregnet og Refusioner for Sindssyge, Abnorme og Skydsvæsen fraregnet) i forrige Femaar svingede mellem Kr. 40 866 i 1893 og Kr. 50 393 i 1891, har i de følgende 5 Aar udgjort:

1896	Kr.	52 894
1897	-	52 866
1898	-	50 287
1899	-	44 297
1900	-	61 656

Hvorledes Udgifterne har fordelt sig paa de enkelte Poster vil fremgaa af følgende Opgave:

[1]) Heraf Kr. 12 687 Amtsskat udbetalt til Amtskommunen (efter Skattelovens § 7), Kr. 52 629 Indkjøb og Nybygning af faste Eiendomme.

	1890.	1895.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.
Rets- og Politivæsen	1 434	1 308	1 188
Fængselsvæsen	1 615	1 609	1 600
Skolevæsen	5 524	7 949	10 614
Abnorme	8 499	11 744	10 592
Sindssyge	21 704	11 227	14 435
Sundheds- og Medicinalvæsen	-	-	6 684
Landbrugsvæsen	1 000	2 604	4 364
Rovdyrpræmier	1 220	1 636	2 088
Veivæsen	1 800	2 600	5 000
Amtsformandskabet	3 428	3 488	3 292
Renter af Laan	1 193	743	565
Andre Udgifter	1 105	807	1 234
Tilsammen	48 522	45 715	61 656

Den betydelige Stigning i Periodens sidste Aar falder, som det vil sees, hovedsagelig paa Kontoen Sundheds- og Medicinalvæsen og skriver sig fra, at Udgifterne til Jordmorvæsen og Vakcination, der tidligere var udredet af Medicinalfondet, i 1900 blev overført paa Amtskommunens Budget.

Med Hensyn til Udgifterne ved de Sindssyge maa det haves i Erindring, at $^2/_5$ af disse fra og med 1892 er overtaget af Statskassen, og at $^1/_5$ fremdeles ligesom tidligere refunderes af Herrederne. Den samlede Udgift ved Sindssyge har udgjort i 1896 Kr. 29 544, i 1897 Kr. 31 071, i 1898 Kr. 34 795, i 1899 Kr. 31 672 og i 1900 Kr. 32 579.

Amtsskatten, der for 1893—1897 udlignedes med Kr. 7.00 pr. Skyldmark, maatte for 1898 forhøies til Kr. 7.50, hvilket blev bibeholdt for 1899. I sidstnævnte Aar besluttede Amtsthinget i Henhold til Lov af 15 April 1882 § 7 at lægge en Del af Amtsskatten paa Herrederne og for 1900 blev Matrikulskatten bestemt til Kr. 6.00 pr. Skyldmark, ialt Kr. 41 226.00, medens Kr. 20 000.00 blev fordelt paa Herrederne. For 1901 forhøiedes Udligningen paa Herrederne til Kr. 22 000.00.

Amtskommunens Gjæld, der i sin Tid blev stiftet hos Amtets Medicinalfond til Aktier i Tromsø Amts Dampskibsselskab, og som ved Udgangen af 1895 androg til Kr. 10 000, er i Femaaret afbetalt, saa at Kommunen ved Periodens Udløb var helt gjældfri.

Amtets Medicinalfond, hvis Kapital ved Udgangen af 1895 var steget til et høiere Beløb end nogensinde tidligere, er i Femaaret paa det nærmeste bleven forbrugt.

For det første er Medicinalafgiften, der har udgjort Fondets væsentligste Indtægt, gaaet saa stærkt ned, at den ikke paa langt nær har været tilstrækkelig til at dække de ordinære Udgifter. Den har i Femaaret svinget mellem et Maximum Kr. 20 998 i 1897 og et Minimum Kr. 12 845 i 1896 med et aarligt Gjennemsnit af Kr. 15 577, medens Gjennemsnitsindtægten i 1891—1895 var Kr. 23 272, i 1886—1890 Kr. 22 947 og i 1881—1885 Kr. 18 452. Da Fondets ordinære Udgifter har andraget til ca. 25 000 Kr. aarlig, vil det skjønnes, at man allerede for at bestride disse har maattet angribe Kapitalen noksaa stærkt.

Dertil kommer, at der i Perioden er anvendt extraordinært betydelige Beløb til Sygehuse. For at skaffe mere Plads paa det herværende Amtssygehus, hvor Lægen tidligere havde Bolig, er der opført en ny Lægebolig, hvorefter Lægens tidligere Bekvemmelighed er indrettet til Sygeværelser. Dette medførte en Udgift af henimod Kr. 21 000. I Harstad opførtes et nyt, tidsmæssigt Sygehus paa 20 Senge, hvortil der i Femaaret er udbetalt Kr. 35 000, og i Skjervø og Holmenvær er der, væsentlig til Brug for Fiskere, bygget nye Sygestuer, som med Udstyr har kostet henholdsvis Kr. 7 000 og Kr. 6 000.

Som en Følge heraf er Fondets Kapital ved Udgangen af 1900 gaaet ned til Kr. 42 489, hvorhos der for Fondets Regning er optaget et Laan stort Kr. 25 000 i det Nordlandske Kirke- og Skolefond. For at lette Fondets ordinære Udgiftsbudget er Udgifterne ved Jordmorvæsenet og Vakcinationen, som tidligere udrededes af Fondet, fra 1900 overført paa Amtskommunen.

Af Sparebanker er der i Femaaret oprettet 2 nye, nemlig Gisund Sparebank i Lenviken og Bardo Sparebank, hvis Statuter approberedes henholdsvis 12 April 1897 og 24 Januar 1899. Ved Periodens Slutning havde saaledes Amtets Landdistrikt 7 Sparebanker, hvis Indskudskapital og Formue til samme Tidspunkt var følgende:

	Indskud.	Formue.
Kvæfjord Sparebank.....	Kr. 523 882	Kr. 45 719
Trondenes —	- 1 777 958	- 213 751
Ibbestad —	- 1 719 648	- 287 327
Gisund —	- 38 778	- 5 585
Maalselven —	- 178 954	- 21 774
Bardo —	- 18 475	- 2 703
Skjervø —	- 93 200	- 10 952
Tilsammen	Kr. 4 350 895	Kr. 587 811

Ved Udgangen af 1895 havde de 5 ældre Sparebanker en samlet Indskudskapital af Kr. 3 090 280 og Formue af Kr. 417 488. Indskuddene er saaledes i Femaaret steget med Kr. 1 260 615 og Formuen med Kr. 170 323. I det foregaaende Femaar var den tilsvarende Tilvækst henholdsvis Kr. 495 242 og Kr. 112 451.

Af gjensidige Brandforsikringsindretninger haves fremdeles kun en, nemlig den i 1869 oprettede Trondenes Brandassuranceforening, hvilken

ved Udgangen at 1900 havde en Forsikringssum for Huse af Kr. 1 876 820 mod Kr. 2 120 375 den 31 December 1895 og Kr. 1 883 425 den 31 December 1890. Virksomheden har saaledes i det sidste Femaar været i Tilbagegang. Beløbet af de af Foreningen udbetalte Erstatninger opgives for 1900 alene til Kr. 430.

Til Oplysning om Arbeidslønninger hidsættes følgende Tabel, som for hvert femte Aar fra og med 1870 meddeler Gjennemsnittet af de af Amtets Lensmænd indsendte Opgaver over Størrelsen af Aarsløn for Tjenere og den sædvanlige Dagløn for Dagarbeidere (overalt angivet i Kroner og Øre).

	Tjenerløn.		Dagløn paa egen Kost.		Dagløn paa Husbondens Kost.	
	Gutter.	Piger.	Mand.	Kvinde.	Mand.	Kvinde.
1870	152.00	48.00	1.85	?	1.07	?
1875	192.00	60.00	2.31	1.37	1.56	0.86
1880	190.00	65.00	2.06	1.33	1.29	0.70
1885	185.00	65.00	2.14	1.30	1.43	0.70
1890	191.00	65.00	2.07	1.33	1.39	0.74
1895	197.00	64.00	2.21	1.21	1.51	0.77
1900	225.00	72.00	2.53	1.24	1.79	0.82

Hertil skal føies, at Værdien af Kost, Logis m. v. for en Tjenestegut ansattes i 1895 til 157 og i 1900 til 163 Kroner, og for en Tjenestepige i 1895 til 115 og i 1900 til 121 Kroner.

Man ser heraf, at Arbeidslønnen steg overmaade stærkt fra 1870 til 1875. I de følgende tyve Aar holdt den sig nogenlunde uforandret, dog svingende noget op og ned, hvorefter den endelig i det sidste Femaar over hele Linien viser en ikke ubetydelig Opgang. I Løbet af de 30 Aar, Tabellen omfatter, er Aarslønnen for Tjenestegutter steget med 48 og for Tjenestepiger med 50 Procent, medens Daglønnen for almindelige Arbeidsmænd er vokset med 37 Procent, naar de har arbeidet paa egen Kost, og med 67 Procent, naar Husbonden har skaffet Kosten.

Ser man hen til Forholdet i andre Dele af Landet, vil det erfares, at Aarslønnen for Gutter i Tromsø Amt er adskillig lavere end i de østlandske Amter, men noget høiere end Gjennemsnittet for samtlige Landdistrikter, medens Daglønnen for Arbeidsmænd her i Amtet er høiere end i alle andre Amter undtagen Finmarken. Daglønnen for kvindelige Dagarbeidere er ogsaa noget høiere end den gjennemsnitlige, men det er dog ikke blot Finmarken, men ogsaa enkelte af de sydligere Amter, der viser høiere Tal. Aarslønnen for Tjenestepiger er derimod meget lav; i de sidste ti Aar er det alene i Nordlands Amt, at den har været endda lidt lavere.

Beløbet af thinglæste og aflæste Panteheftelser, d. e. Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme, udgjorde efter de fra Sorenskriverne modtagne Opgaver:

	Thinglæst.	Aflæst.	Forskjel.
	Kr.	Kr.	Kr.
1896	903 848	349 428	554 420
1897	684 125	286 096	398 029
1898	1 113 641	431 221	682 420
1899	900 850	496 700	404 150
1900	1 001 416	430 717	570 699
1896—1900	4 603 880	1 994 162	2 609 718
1891—1895	3 466 674	1 069 401	2 397 273
1886—1890	2 792 108	1 576 549	1 215 559
1881—1885	1 967 681	947 992	1 019 689

Det er umuligt af disse Tal at drage nogen sikker Slutning med Hensyn til Pantegjældens virkelige Tilvækst, da som bekjendt Heftelserne ikke pleier at aflæses samtidig med at de indfries. Men at Jordeiendommene i Løbet af det heromhandlede tyveaarige Tidsrum er bleven stærkt belastede, er der vel desværre ingen Tvivl om.

Til Belysning af, i hvilken Udstrækning den tvungne Gjældsinddrivelse har været paakrævet, hidsættes følgende Opgave over Beløbet af de i Femaaret afholdte Exekutioner, Udpantninger og Tvangsauktioner.

	Exekutioner.	Udpantninger.	Tvangsauktioner	
			over fast Gods.	over Løsøre.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896	102 833	70 752	74 878	31 547
1897	68 550	56 651	60 767	24 353
1898	118 087	76 569	55 861	11 613
1899	94 975	74 717	51 008	23 743
1900	123 673	93 206	67 691	23 909
1896–1900	508 118	371 895	310 205	115 165
1891–1895	515 249	287 726	210 829	120 273
1886—1890	593 176	180 452	169 410	109 612
1881–1885	574 546	117 155	259 890	115 806

Ogsaa i det sidstforløbne Femaar er altsaa Exekutionernes Beløb gaaet ned, medens Beløbet af Udpantninger og Tvangsauktioner er steget.

Antallet af de inden Landdistriktet aabnede Konkurser udgjorde i Femaaret ialt 48 mod 34 i 1891—1895. Tallet er altsaa gaaet en Del op, særlig naar Hensyn tages til, at der i 1900 ylerligere er tilkommet 11 Akkordforhandlingsboer. Alle disse Boer har dog været forholdsvis smaa. Noget Fallissement af større Rækkevidde har, saavidt erindres, ikke fundet Sted.

Hvad den økonomiske Tilstand i Almindelighed angaar, saa er den sandsynligvis heller ikke i det sidste Femaar gaaet synderlig fremad, da de store Næringskilder — baade Jordbruget og Fiskerierne — i det Hele taget ikke har givet et Udbytte, der naar op til det gjennemsnitlige. Skulde man fæste Lid til de mange Klager, som bl. a. fremkommer i Anledning af Skatteligningerne, maatte man endog komme til det Resultat, at Forholdene har været i Tilbagegang. Men saa galt er det dog neppe. Der kan ikke være Tvivl om, at Formuesgjenstandene er bleven baade flere og mere værdifulde, og om end sikkerlig ogsaa Gjælden er vokset, tør man dog forhaabentlig kunne gaa ud fra, at dette ikke er skeet i samme Grad.

Ædruelighedstilstanden maa ansees som meget god. Fiskerbefolkningen er gjennemgaaende nøktern, og selv hvor et større Antal Mennesker er samlet, f. Ex. i Fiskeværene og i Tromsø By, naar Fiskerflaaden er paa Gjennemreise til Finmarken, er det forholdsvis sjelden at se Landsfolk berusede.

B. Tromsø Kjøbstad.

Som allerede foran oplyst var den i Byen hjemmehørende Folkemængde den 3 December 1900 6 996, medens den efter den næstsidste Tælling den 1 Januar 1891 androg til 6 000. Tilvæksten er altsaa omtrent 1 000 Menresker eller henimod 17 Pct., hvilket maa ansees som ganske respektabelt, ialfald i Sammenligning med Forøgelsen i det nærmest foregaaende Decennium.

Det i Byen ved sidste Tælling faktisk tilstedeværende Folketal, tilfældig og midlertidig nærværende altsaa iberegnet, var derimod adskillig høiere, nemlig 7 447 mod i 1891 6 071. Der maa saaledes paa Tællingsdagen have været et forholdsvis meget stort Antal Personer midlertidig tilstedeværende i Byen.

Byens Areal, som ikke siden Loven af 25 Marts 1872 er undergaaet nogen Forandring,. udgjør 7 030 Ar. Dens Længde, maalt efter Strandveien, Storgaden og dens Fortsættelse Hansjordnesgaden, er meget nær $2^1/_2$ Kilometer.

I ret Linie er Længden fra N.O. til S.V. 2 300 Meter og den største Bredde fra den nye Dampskibskai til den øvre Ende af Haakon den Gamles Gade 580 Meter.

Stedets vigtigste Næringskilde er Exporthandelen med Produkterne af Distriktets Fiskerier og Byens Ishavsexpeditioner, og de væsentligste af disse Produkter er Tran, Tørfisk, Sild og Saltfisk.

Exporten til Udlandet af disse Varer udgjorde:

	Tran.	Tørfisk.	Sild.	Saltfisk.
	Hl.	Kg.	Hl.	Kg.
1896	13 637	1 577 650	8 845	1 732 790
1897	20 906	1 634 440	14 326	1 811 540
1898	11 663	2 298 670	12 637	1 738 170
1899	15 111	1 412 700	14 417	2 525 390
1900	10 248	1 365 280	12 557	2 859 560
1896—1900	71 565	8 288 740	62 782	10 667 450
1891—1895	91 848	9 202 650	29 686	6 627 670
1886—1890	67 168	7 655 083	19 483	6 827 802
1881—1885	21 938	5 758 540	19 911	?

Ovenstaaende Tal omfatter dog kun den Export, der er foregaaet direkte til Udlandet. En ikke ubetydelig Del af Udførselen gaar imidlertid over sydligere norske Byer. Navnlig gjælder dette Tørfisk og Tran til Sverige og Finland, der herfra afgiftsklareres til Trondhjem og Kristiania, hvorfra Videreforsendelsen foregaar væsentligst landværts. Efter Oplysninger fra Toldkammeret hidsættes derfor en Opgave over den samlede Udførsel fra Tromsø til andre indenrigske Steder af Tran, Tørfisk og Sild i hvert af de fire sidste Femaar:

	Tran.	Tørfisk.	Sild.
	Hl.	Kg.	Hl.
1896—1900	32 402	3 961 363	34 687
1891—1895	15 728	4 270 607	40 281
1886—1890	21 557	5 719 311	79 383
1881—1885	14 822	4 687 262	19 041

Den hele Udførsel til Ud- og Indlandet af de tre nævnte Varesorter har saaledes udgjort:

	Tran.	Tørfisk.	Sild.
	Hl.	Kg.	Hl.
1896—1900	103 967	12 250 103	97 469
1891—1895	107 576	13 473 257	69 965
1886—1890	88 725	13 374 394	98 866
1881—1885	36 760	10 445 802	38 952

Det vil heraf sees, at Exporten af Tørfisk og Tran, hvad Mængden betræffer, har holdt sig omtrent paa Høide med nærmest foregaaende Femaarsperiode, medens Exporten af Sild har været noget større. Udførselen af Saltfisk (saltet i Skib) er i Femaaret vokset meget betydeligt, men er ikke af nogen Interesse for Byens Handlende, da som bekjendt Omsætningen foregaar direkte mellem de russiske Pomorer og Fiskerne.

Om Udbyttet af den i Femaaret stedfundne Export af Tørfisk (Rundfisk, Sei og Rotskjær), Levertran og Ishavsprodukter (Sæltran, Hvidfisk- og Hvalroshuder, Sæl- og Bjørneskind) har en af Byens større Forretningsmænd meddelt følgende:

Aar 1896. Saavel Rundfisk som Rotskjær og Sei gav Exportørerne et nogenlunde rimeligt Overskud.

Derimod bragte Tran og da navnlig Damptranforretningen de fleste Indehavere tildels noksaa betydelige Tab. Den rige Afkastning, Artikelen gav i 1895, i Forbindelse med rømmede Beholdninger ved Aarsskiftet foranledigede en stærkt forøget Produktion med høit opdrevne Leverpriser. En god Stund udover Vaaren holdt Udlandets Priser sig ogsaa meget høie, indtil de kulminerede i Mai Maaned, da der opnaaedes en Pris af rundelig Kr. 200 pr. Bliktønde. Men saa gik Priserne nedover, indtil de ved Aarets Slutning neppe oversteg 110 à 120 Kroner.

Ishavsprodukterne holdt sig gjennemgaaende i lave Priser og gav Udrusterne neppe synderlig Avance.

Sildeexporten — i sig selv ubetydelig — gav et forsvindende Plus.

Aar 1897. Rundfiskexporten bragte lidet Overskud. Indkjøbspriserne i Sæsonens Begyndelse anlagdes for høit i Forhold til Salgene udover Aaret, der gik slæbende og kun til jevnt vigende Priser. Ved Aarsskiftet lagrede et ikke ganske ubetydeligt Kvantum. Rotskjær og Sei gav derimod et gjennemgaaende gunstigt Resultat.

Damptran sank stadig i Værdi. Artikelen, hvis Gjennemsnitsværdi antages at kunne sættes til Kr. 120 i 1895 og Kr. 140 i 1896, gik i 1897 ned til ca. Kr. 60 og bragte Indehaverne tildels ikke ubetydelige Tab. Navnlig for Indehavere af 1896 Aars Vare var Forretningen uheldig.

De andre Transorter gav heller ingen nævneværdig Profit.

Aar 1898. Rundfisk- og Rotskjærforretningen gav et tilfredsstillende Resultat. Ogsaa Sei bragte en Del Overskud. Tranforretningen — saavel Damptran som andre Transorter — laa ogsaa dette Aar nede og gav neppe synderligt Overskud. Udlandets Priser paa Huder og Skind var fremdeles lave.

Aar 1899. Rundfisk-, Sei- og Rotskjærforretningen gav dette Aar et jevnt godt Udbytte, ligesaa den forøvrigt temmelig ubetydelige Sildexport. Tran af alle Slags og Ishavsprodukter gav derimod et magert Udbytte. En ny Fangstartikel, levende Polaroksekalve og Huder af Polaroksen (Moskusdyr) hjembragt fra Nordgrønland af et Par Fartøier, anbragtes fordelagtig til Dyrehaver og zoologiske Samlinger.

Aar 1900. Af Exportartikler, der særlig bragte et godt Resultat, kan nævnes Rundfisk. Men ogsaa Sei og Rotskjær, hvoraf dog Samlingerne dette Aar var enestaaende smaa, og Tran gav endel Overskud.

Nogen Bedring i Hudeforretningen synes nu at kunne mærkes og har navnlig Udlandets Priser paa Sælskind taget nogen Favør.

Ogsaa dette Aar fangedes paa Nordgrønland nogle levende Moskusoksekalve og hjembragtes endel Huder af voksne Dyr.

Som et Hovedindtryk af Handelsomsætningen for Femaaret saavel hvad Import- som Exportforretningen betræffer, finder man sluttelig at kunne tilføie, at Femaaret vistnok har bragt nogen Fremgang i de Handlendes Næring og Formuesforhold, omend neppe svarende til den forøgede Omsætning, Handelsstatistiken udviser.

Konkurser af nævneværdig Betydning har Byen i Femaaret været forskaanet for.

Totalværdien af Byens Import og Export direkte fra og til Udlandet er i den officielle Handelsstatistik beregnet til følgende Beløb (i Kroner):

	Import.	Export.	Tilsammen.
1896	887 000	2 175 100	3 062 100
1897	1 146 800	1 901 300	3 048 100
1898	1 208 100	1 782 400	2 990 500
1899	1 627 100	2 014 000	3 641 100
1900	1 719 700	1 945 600	3 665 300
1896—1900	6 588 700	9 818 400	16 407 100
1891—1895	4 505 000	7 805 000	12 310 000
1885—1890	4 071 000	5 700 000	9 771 000
1881—1885	4 655 000	4 092 000	8 747 000

Det vil heraf sees, at Importen i Femaarets Løb stadig har tiltaget, saa at Værdien i 1900 var næsten dobbelt saa stor som i 1896. Denne Opgang, der strækker sig gjennem alle de tre sidste Femaar, maa antagelig staa i Forbindelse med den voksende Tilstrømning til de inden Amtet drevne Fiskerier, der jo selvfølgelig virker til at forøge Konsumtionen af alle de større Forbrugsartikler.

Exportværdien viser i Femaaret nogen Fluktuation, medens man finder en stadig og særdeles betydelig Stigning gjennem de sidste tyve Aar. Grunden ligger dels i Amtets øgede Produktion af Fiskevarer, dels i den Omstændighed, at Byens Exportører stadig udvider sine direkte udenlandske Forbindelser.

Som Følge af denne jevne Stigning i Værdien baade af de indførte og udførte Varer er Stedets samlede Omsætning vokset særdeles betydelig og naaede i sidste Femaar til et ikke langt fra dobbelt saa stort Beløb som i 1881—1885.

Toldintraderne, som i 1893 var helt nede i Kr. 119 000, har i Femaaret udgjort:

1896	Kr.	186 376
1897	-	194 583
1898	-	212 543
1899	-	231 922
1900	-	241 600

Som rimeligt er, har Toldintraderne nogenlunde fulgt Stigningen i Importen og har derfor gjennem hele Femaaret været i fortsat Opgang. Trods denne Tilvækst er dog Tolden ikke kommet op til samme Beløb som i 1877, da den androg til 284 000 Kr.

Til Fangst og Fiske paa Ishavet var der udrustet:

1896	30	Fartøier	med	323	Mands	Besætning,
1897	34	—	-	360	-	—
1898	43	—	-	430	-	—
1899	43	—	-	420	-	—
1900	29	—	-	330	-	—

Besætningerne til disse Fartøier, saavel Harpunerere som det øvrige Mandskab, forhyres hovedsagelig fra det omliggende Landdistrikt. Den noksaa store Forskjel med Hensyn til Fartøiernes Antal fra Aar til andet hidrører fra, at der af og til er et større eller mindre Antal, som gjør to Ture i Løbet af Sommeren og isaafald bliver regnet 2 Gange.

Fangsten, der væsentligst bestod af Hvalros, store og smaa Kobber, Hvidfisk, Bottlenose, Bjørne, Rensdyr og Dun, androg til følgende Værdier beregnet efter de vanlige Afklareringspriser:

1896	Kr.	183 367
1897	-	199 280
1898	-	202 156
1899	-	129 939
1900	-	139 358

Gjennemsnitsværdien i Perioden udgjør Kr. 171 000 mod Kr. 146 000 for det næstforegaaende Femaar. Udbyttet var i 1897 og 1898 større end noget andet Aar siden 1871.

Skibsfart drives ikke udenfor den, som staar i Forbindelse med Fangst- og Fiskeexpeditioner. Ved Udgangen af 1900 havde Stedet ialt 58 Fartøier med en samlet Drægtighed af 2 722 Ton, hvoraf 48 Seilfartøier, dr. 1 829 Ton, og 10 Dampfartøier, dr. 893 Ton netto. Af Seilfartøierne var 28 bestemt for Ishavsfangst, medens Resten hovedsagelig var sysselsatte ved indenrigske Fiske-expeditioner. Af Dampskibene var 2 Hvalfangere og 5 tilhørende Tromsø Amts Dampskibsselskab. Skibe i udenrigsk Fart har Byen ikke havt paa mange Aar.

Til Oplysning om Skibsfarten mellem Tromsø By og Udlandet hidsættes følgende Tabel, der viser Antal og Drægtighed af de fra Udlandet indklarerede og til Udlandet udklarerede Fartøier.

Aar.	Indklarerede.		Udklarerede.	
	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.
1896	60	19 415	61	19 656
1897	73	24 480	67	21 340
1898	88	24 054	67	20 331
1899	90	34 277	80	30 142
1900	69	25 883	64	22 254

Gjennemsnitlig er der altsaa til Byens Havn direkte fra Udlandet ankommet 70 à 80 Fartøier, dr. ca. 25 000 Ton. Næsten alle disse indeholdt Ladning. Omkring Halvparten var mindre russiske Seilfartøier paa 80 à 90 Ton, som maa passere Byen for at fortolde sine Ladninger, forinden de gaar ud til Værene for at drive sin Tuskhandel med Fiskerne, og som ligeledes anløber Byen paa Retur for at udklarere. Resten er hovedsagelig større Dampskibe, der bringer Stenkul og Salt. En stor Del af disse gaar efter at have losset sine Ladninger i Tromsø i Ballast til Arkangel for der at tage Returfragt. Paa Grund af dette Forhold er Byen saa heldig at have meget billige Kulfragter.

Det ovenfor nævnte Tromsø Amts Dampskibsselskab har i Femaaret mistet 2 af sine tidligere Skibe, idet «gamle Senjen» gik tilbunds ved Andenes den 8 December 1896 og det i 1894 anskaffede «Trondenes» stødte og sank udenfor Skraalsvik den 12 Oktober 1899. Til Gjengjæld har Selskabet faaet 3 nye Skibe, alle baade større og mere tidsmæssig udstyrede end noget af de ældre. De to af disse, «Senjen», færdigbygget i November 1897, og «Malangen», afleveret i August 1899, er af samme Størrelse, nemlig 136 Fod lange (overalt) og 21 Fod brede, har Triple Expansion-Maskiner paa 300 indicerede Hestekræfter og kostede ca. 122 000 Kr. Det sidst byggede Skib,

«Trondenes», som først blev færdigt ved Udgangen af 1900, er 10 Fod længere end hine, har Maskine paa 317 Hestekræfter og kostede 154 400 Kr. Alle tre Skibe er byggede ved Trondhjems mekaniske Værksted og maa i enhver Henseende betegnes som 1ste Klasses Lokalskibe.

Ved Hjælp af disse staar Byen nu i regelmæssig og hyppig Forbindelse ikke alene med hele Amtets Landdistrikt, men ogsaa med Dverberg og Sortland samt Ofoten og Narvik i Nordlands Amt. Efter Anskaffelsen af det 5te Skib blev Ruterne betydelig udvidede og specielt blev Ruten paa Ofoten og Narvik da optaget (jfr. foran Side 39).

Samfærselen med de øvrige Landsdele foregaar for Post og Passagerers Vedkommende nu omtrent udelukkende med de af Nordenfjeldske og Bergenske Dampskibsselskaber underholdte Hurtigruter, af hvilke der siden Oktober 1898 haves ialt 3, nemlig 2 til Trondhjem og 1 til Bergen. I Sommerhalvaaret fortsætter alle disse fra Tromsø videre til Hammerfest, hvorimod de om Vinteren standser i Tromsø, hvorfra der da en Gang ugentlig gaar Hurtigskib til Finmarken.

Varetransporten foregaar med de nævnte Selskabers tre gamle Ruter, som endnu vedligeholdes uforandret, saaledes at Rute No. 1 gaar paa Hamburg, No. 2 og 3 paa Kristiania. Ogsaa disse Skibe fører imidlertid Post og Passagerer.

Bortseet fra de af de samme Selskaber underholdte Godsruter, som er mere uregelmæssige og indrettede efter Behovet, har altsaa Byen nu seks Gange ugentlig Anløb af nordgaaende og ligesaa ofte af sydgaaende Skibe, og med tre af disse Ruter kan man i 1900 tilbagelægge Veien mellem Tromsø og Trondhjem om Sommeren paa ca. 49 og om Vinteren paa ca. 54 Timer.

Turisttrafiken har i Femaaret neppe undergaaet nogen Forandring. De Bergenske og Nordenfjeldske Dampskibsselskaber har hver Sommer i Tiden fra Midten af Juni til Udgangen af Juli havt to ugentlige Turistskibe igang mellem Trondhjem og Nordkap, hvorhos, omend noget mindre regelmæssigt, et Par tyske og et Par engelske Paketskibe har bragt Reisende, der skulde se «Midnatssolens Land». Alle disse Skibe har selvfølgelig standset endel Timer i Tromsø, hvilket har givet Anledning til nogen Afsætning af lappiske Gjenstande, Isbjørnskind o. desl., men af nogen videre Betydning har denne Handel dog ikke været. Antallet af Reisende, der er bleven tilbage her i Byen for herfra at gjøre Udflugter til nærliggende Fjorde, har endnu ikke været betydeligt, men dog i Tiltagende.

Byens Kreaturbestand var efter de to sidste Tællinger følgende:

	1 Januar 1891.	3 December 1900.
Heste	51	58
Storfæ	255	133
Faar	162	36
Gjeder	11	12
Svin	16	10

Antallet af Heste er saaledes vokset lidt, medens Antallet af Storfæ og Faar er gaaet stærkt tilbage. Denne Nedgang skyldes vistnok for en Del det slette Foderaar i 1900, men det er dog antageligt, at den ogsaa har en mere varig Aarsag, nemlig at Kreaturholdet ikke har lønnet sig for dem, der har været nødt til at kjøbe alt Foder.

Høns er det bleven almindeligere at holde, idet der i 1900 blev optalt 302 (mod 93 i 1891), og naar saa dertil føies 6 Ænder og 1 Gaas, har man fuldstændiggjort Listen over Byens nyttige Fjærkræ ved Enden af det nittende Aarhundrede.

Af industrielle Anlæg existerede fremdeles de i forrige Femaarsberetning nævnte, nemlig 2 Skibsværfter, et mekanisk Værksted, et Ølbryggeri, en Mineralvandfabrik og et Par mindre Tranbrænderier. Bortseet fra, at «Tromsø Skibsværft» i 1897 har anlagt en Patentslip til Ophaling af større Fartøier, har neppe nogen væsentlig Forandring i Driften fundet Sted. Som nyt Anlæg er tilkommet «Nordlandske Not- og Garnfabrik», der tilhører et Aktieselskab, er oprettet i 1899 og beskjæftiger henimod et Snes Arbeidere med Tilvirkning af alle Slags Nøter. Den gamle Reberbane, som i en Række af Aar ikke har været i Drift, blev Sommeren 1897 paany sat igang med Fabrikation af Traadsnører for Fiskerierne. 1 Farveri og 3 Garverier drives alene haandværksmæssigt.

Af Bogtrykkerier findes der siden 1898 3, som leverer hver sin Avis 2 Gange om Ugen. Af disse Blade havde i 1900 «Tromsø Stiftstidende» sin 62de, «Tromsøposten» sin 29de og «Tromsø» sin 3die Aargang.

Den sædvanlige Aarsløn for Tjenere er for 1900 opgivet til Kr. 300.00 for en Tjenestegut og Kr. 100.00 for en Pige, hvortil kommer Kost og Logis, der anslaaes til henholdsvis Kr. 300.00 og Kr. 250.00. Dagløn paa egen Kost for almindelige Dagarbeidere opgives for Sommeren 1900 til Kr. 2.50 for Mænd og Kr. 1.50 for Kvinder. Daglønnen for Sjauere opgives til Kr. 4.00 om Sommeren og Kr. 3.00 om Vinteren.

For efternævnte Fagarbeidere opgives den sædvanlige Dagløn i 1900 saaledes: Murarbeidere Kr. 3.50, Snedkersvende, Hustømmermænd, Malersvende, Bogtrykkersvende og mekaniske Arbeidere Kr. 3.00, Bagersvende Kr. 2.80, Garversvende, Bogbindersvende og Bryggeriarbeidere Kr. 2.60, Smede-, Blikkenslager-, Farver- og Slagtersvende samt Skibstømmermænd Kr. 2.50, Skrædder-svende Kr. 2.25, Skomagersvende Kr. 2.20 og Bødkersvende Kr. 2.00.

Sammenholdes disse Opgaver med de tilsvarende for 1895, viser det sig, at Tjenerlønnen ikke har undergaaet nogen Forandring, men at der er en ganske betragtelig Stigning i Arbeidslønnen for Sjauere og de Haandværkere, der befatter sig med Bygningsarbeide, altsaa Murere, Tømmermænd, Snedkere og Malere.

Maanedshyrerne for Sjømænd opgives paa Dampskibe i 1900 sædvanlig at have været for 1ste Styrmand Kr. 100.00, 2den Styrmand Kr. 65.00, 1ste Maskinist Kr. 130.00, 2den Maskinist Kr. 90.00, Fyrbødere Kr. 45.00, Tømmermænd Kr. 54.00, Baadsmænd Kr. 48.00, helbefarne Matroser Kr. 44.00, Letmatroser Kr. 36.00, Stuerter Kr. 62.00 og Jungmænd Kr. 32.00 — samtlige med fri Kost. For Styrmænd blev Hyrerne i 1895 opgivet noget høiere.

Efter Ligningsforretningen for 1901 fandtes der i Byen ved Udgangen af 1900 ialt 25 Embedsmænd, 148 Handlende, 114 Handelsbetjente og Butikjomfruer, 57 Skippere, 127 Haandværksmestre, 147 Haandværksarbeidere, 27 Kjørere, 52 Bryggemænd og Drenge, 77 Tømmermænd samt 602 Søfarende, Fiskere og Arbeidere.

Af Haandværkere var der 6 Fotografer, 4 Guldsmede, 4 Uhrmagere, 2 Bøssemagere, 4 Blikkenslagere, 1 Forgylder, 9 Smede, 4 Murere, 7 Slagtere, 2 Bygmestre, 10 Snedkere, 1 Optikus, 6 Bødkere, 1 Bogbinder, 3 Garvere, 12 Skomagere, 14 Skræddere, 9 Bagere, 1 Konditor, 10 Malere, 4 Skibsbyggere, 1 Sadelmager, 2 Bundtmagere, 1 Farver, 2 Seilmagere, 2 Rebslagere, 1 Dreier, 2 Barberere, 1 Rørlægger og 1 Instrumentmager.

Til Oplysning om Skatteforholdene og Byens Budget hidsættes følgende Opgaver:

Den samlede Formue og Indtægt, der ved Ligningen for 1890 vurderedes til henholdsvis 4 048 000 og 1 546 000 Kr., fordelt paa 1 263 Skatydere, har i Femaaret været ansat saaledes:

Aar.	Antal Skatydere.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.
		Kr.	Kr.
1896	1 384	4 285 000	1 799 000
1897	1 451	4 641 000	1 863 000
1898	1 492	4 714 000	1 873 000
1899	1 565	5 067 000	2 022 000
1900	1 529	5 641 000	2 070 000

Baade Formue og Indtægt har saaledes været i stadig og jevn Stigning, men selv i det sidste Aar er dog Indtægten ikke naaet op til det Beløb, hvortil den var ansat i 1878 og 1879 (henholdsvis Kr. 2 104 000 og Kr. 2 167 000). Formuen er derimod nu adskillig større end dengang.

De kommunale Skatter har udgjort:

Aar.	Eiendomsskat.	Skat paa Formue og Indtægt.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.
1896	9 900	91 297	101 197
1897	9 900	93 455	103 355
1898	11 000	102 730	113 730
1899	11 000	101 726	112 726
1900	11 000	102 938	113 938

Eiendomsskatten er, som det vil sees, meget liden, og har siden 1889 kun andraget til $^1/_{10}$ af den hele Udligning.

I Forbindelse hermed hidsættes for Sammenligningens Skyld følgende Tabel, der for hvert femte Aar siden 1870 viser den antagne Formue og Indtægt, den udliguede Skat samt denne i Procent af den antagne (ikke skatbare) Indtægt:

Aar.	Formue.	Indtægt.	Skat.	Procent.
	Kr.	Kr.	Kr.	
1870	3 247 000	1 162 000	58 800	5.06
1875	3 431 000	1 568 000	62 684	4.00
1880	4 703 000	2 018 000	82 228	4.07
1885	4 114 000	1 686 000	87 500	5.19
1890	4 048 000	1 546 000	91 317	5.91
1895	4 386 000	1 712 000	101 125	5.91
1900	5 641 000	2 070 000	113 938	5.50

Fra 1870 af gik Skatteprocenten stærkt ned, og naaede den sit Minimum i 1877, da den samlede Grundskat, Byskat og Fattigskat kun udgjorde Kr. 3.26 pr. 100 Kr. antagen Indtægt. Senere har den lige indtil den allersidste Tid været i Stigning.

Totalsummen af Bykassens Udgifter udgjorde efter de aflagte Regnskaber (Forskud, Afdrag paa Laan og Beholdninger ikke medregnet):

1895	Kr.	160 369
1896	-	144 596
1897	-	143 791
1898	-	142 915
1899	-	182 870
1900	-	176 031

Hvorledes Udgifterne fordeler sig paa de vigtigste Konti, vil for det første og sidste Aar i denne Række sees af følgende Tabel:

		1895.		1900.
Administration m. v.	Kr.	5 639	Kr.	6 158
Rets- og Politivæsen	-	10 545	-	12 320
Offentlige Arbeider	-	15 145	-	17 671
Gadebelysning	-	890	-	4 169
Sundheds- og Medicinalvæsen	-	4 790	-	5 979
Geistlighed og Kirke	-	4 820	-	6 958
Skolevæsen	-	57 763	-	48 940
Fattigvæsen	-	43 760	-	36 712
Faste Eiendomme	-	6 109	-	5 024
Renter af Laan	-	7 322	-	16 324
Andre Udgifter	-	3 586	-	15 776
Tilsammen	Kr.	160 369	Kr.	176 031

Stigningen i Femaaret har saaledes været ganske moderat. Den falder hovedsagelig paa de to Poster «Gadebelysningen» og «Renter af Laan», og hidrører for den førstes Vedkommende fra Indførelsen af den elektriske Belysning og for den sidstes Vedkommende fra de store Laan, der er bleven optaget til den nye Folkeskolebygning, Dampskibskaien og Elektricitetsværket.

Byens Gjæld, der ved Udgangen af 1895 var bragt ned til Kr. 176 000, er nemlig i det følgende Femaar bleven forøget med Kr. 243 000, saa at den pr. 31 December 1900 androg til Kr. 419 000.

Paa den anden Side er Værdien af Kommunens faste Eiendomme ved Udgangen af 1900 opgivet til Kr. 672 000, hvilket er 268 000 Kr. mere end 5 Aar tidligere.

Forsikringssummen for Byens i den almindelige Brandforsikringsindretning assurerede Bygninger udgjorde ved Femaarets Begyndelse Kr. 5 826 620 og ved dets Udgang Kr. 6 697 960, hvilket viser en Stigning af Kr. 871 340.

Skattetaksten paa samtlige faste Eiendomme ved Udligningen af Byskat for Aarene 1896 og 1901 udgjorde henholdsvis Kr. 3 959 350 og Kr. 5 261 050. Skjønt denne Værdi selvfølgelig omfatter baade Bygninger og Grund, udgjorde den altsaa ikke mere end i 1895 68 og i 1900 79 Pct. af Bygningernes Assurancesum alene.

Havnekassens ordinære Indtægter og Udgifter udgjorde:

	Indtægter.	Udgifter.
1896	Kr. 5 989	Kr. 3 078
1897	- 9 048	- 3 628
1898	- 8 933	- 5 083
1899	- 10 497	- 4 137
1900	- 10 456	- 4 433

Et tidsmæssigt og paa Kommunikationsvæsenets Omraade betydningsfuldt Arbeide er i Femaaret bleven paabegyndt og delvis fuldendt, nemlig Anlægget af en Dampskibskai. Efter langvarige Forberedelser blev dette Anlæg besluttet af Kommunestyret den 31 Januar 1898, og allerede den 30 Marts s. A. blev den første Sten nedlagt. Den 26 Oktober 1900 var den nordre Trediedel af Kaien saavidt færdig, at det første Rutedampskib da kunde expederes fra Kaien. Denne er bygget helt af Sten og har en Længde langs Sundet af 183 Meter med to Tverkaier paa henholdsvis 19 og 65 Meter. Dens Kostende var oprindelig beregnet til Kr. 156 000, hvoraf Kr. 123 800 var udbetalt indtil Udgangen af 1900. Beløbet er dækket af Laan, der skal afdrages og forrentes af Havnekassen. Kaien er beliggende udenfor det saakaldte «Provstenes», der var Kommunens Eiendom, og den er bygget saa langt ud i Sundet, at den har 5 à 5½ Meters Vanddybde ved ordinært Lavvand. Som Følge deraf er der indenfor Kaien indvundet et ganske betydeligt Areal, som efterhaanden vil blive udfyldt, og hvor der vil blive god Plads for de fornødne Vareskur, Expeditionslokaler m. v.

For at dække Kaien og samtidig tilveiebringe en god og rummelig Havn for Fiskerbaade er det Tanken at opføre to Jetéer, den ene søndenfor paa den saakaldte Fingamgrund, den anden nordenfor fra Toldbodnesset over Skjæret. Allerede i Møde den 16 Juni 1899 har Bystyret bevilget 30 000 Kr. som Bidrag til disse Arbeider, men den forudsatte Bevilgning af Storthinget var ved Femaarets Udgang endnu ikke givet.

Byens Politistyrke er ikke meget stor. Den bestod ved Udgangen af 1900 af 3 Politibetjente og 4 Natkonstabler, foruden 4 Konstabler, der kun tjenestgjorde i de fire mørkeste Vintermaaneder.

Brandvæsenets faste Mandskab bestod af 1 Brandmester og 4 Brandkonstabler. Det udskrevne Brandkorps talte ca. 400 Mand, hvoraf i Ildebrandstilfælde 25 kan opringes fra Brandvagten ved i deres Hjem anbragte elektriske Klokker. Antallet af Allarmsignalkasser i Gaderne var 8. Byens Vandværk havde 31 December 1900 en samlet Rørlængde af 6 686 Meter med 38 Stykker Brandventiler. I Sommeren 1900 fuldførtes en ny 9″ Jernledning fra Prestevandet til den øvre Indtagsdam, saaledes at der nu blev dobbelt Ledning ligefra Vandet til Hovedtilknytningen til Bynettet.

I denne Forbindelse kan det nævnes, at der af Ildebrande i sidste Femaar blev anmeldt ialt 15. De allerfleste af disse var dog ganske ubetydelige og slukkedes uden Brandvæsenets Hjælp. Den 5 April 1900 indtraf imidlertid den vistnok største Brand, som indtil da havde rammet Byen. Den udbrød i «Grand Hotel» og lagde saavel denne Bygning som Sagfører A. Moursunds, Kontorchef Fougners og Karl Korneliussens Gaarde i Aske, hvorhos Klasselærer Fosses Hus maatte rives for at standse Ilden. Den samlede Assurancesum for de ødelagte Bygninger var omtrent 130 000 Kr., men naar dertil lægges Værdien

af det brændte Løsøre samt den Husene paa den anden Side af Gaden tilføiede Skade, kan man formentlig anslaa de ødelagte Værdier til henimod 200 000 Kr. Vandværket viste sig under denne Brand at arbeide særdeles tilfredsstillende.

Gadebelysningen blev lige indtil for faa Aar siden besørget af Petroleumslamper. Imidlertid var Tanken om Anlæg af et elektrisk Lysværk allerede i den første Halvdel af Nittiaarene bleven vakt, og et kraftigt Stød fremover fik denne Sag, da Brændevinssamlaget i Generalforsamling den 12 November 1895 besluttede at stille sit opsparede Reservefond, omtrent 24 000 Kr., til Kommunestyrets Disposition som Bidrag til et Elektricitetsværk, under Forudsætning af, at Beslutning om et saadant blev fattet inden Udløbet af 1899. Da man var kommet saa langt, gik det hurtigere, end nogen havde ventet. Allerede i Møde den 23 December 1896 fattede Bystyret Beslutning om Anlægget, og den følgende Vaar blev dette efter indhentede Anbud overdraget Firmaet Wisbech & Meinich i Kristiania til Udførelse. Den 18 Januar 1898 var Værket saavidt færdigt, at de opsatte Gadelamper for første Gang blev tændte paa Prøve, og i Slutningen af Februar blev det overtaget af Kommunen. Det drives ved Damp, der leveres fra 2 Kjedler paa tilsammen 160 H.-K., og Maskinerne er 2 de Laval's Dampturbiner. Ledningerne er blanke Kobberkabler, ophængte paa Stolper. Til Gadebelysning blev opsat 42 Lamper, hvoraf 8 Buelamper à 8 Ampère, 32 Do. à 6 Ampère og 2 Glødelamper à 32 Normallys. Ialt skulde dette udvikle en Lysstyrke af 21 à 22 000 Normallys, medens de tidligere 62 Olielamper tilsammen alene repræsenterede 832 Normallys. Foruden Gadebelysningen er der til privat Brug beregnet 1 500 samtidig brændende Normal-Glødelamper. Værkets hele Kostende androg til ca. Kr. 122 000, hvoraf imidlertid Kr. 32 200 blev ydet som Bidrag af Samlaget og Kr. 20 000 af Sparebanken. Paa Grund heraf har Prisen paa elektrisk Strøm kunnet sættes forholdsvis billig, nemlig til 28 Øre pr. Kilowatttime.

Ved den herværende Latinskole (Tromsø offentlige høiere Almenskole) var Elevantallet i Perioden 1896—1900 i stadig Opgang. Det udgjorde nemlig i Latingymnasiet og Middelskolen ved Aarets Udgang i 1896 114, 1897 132, 1898 134, 1899 146 og 1900 152. Af Skolens Elever har i Femaaret ialt 11 underkastet sig Examen Artium ved Skolen. Middelskolens Afgangsexamen er bestaaet af tilsammen 89, hvoraf 47 Gutter og 42 Piger. Af disse var 83 Skolens Elever, 6 Privatister. Skolen havde ved Udgangen af 1900 9 faste Lærere, 1 fast Lærerinde, 1 midlertidig ansat Lærer og 2 midlertidig ansatte Lærerinder samt 2 Timelærere. Som en Følge af den nye Skolelov af 27 Juli 1896 blev den til Skolen knyttede Forberedelsesafdeling og de to nederste Klasser af den sexaarige Middelskole ophævet i 1898, samtidig med at Skolen blev Fællesskole.

I Folkeskolen var i 1900 indskrevet 424 Gutter og 476 Piger, tilsammen 900 Elever mod 778 i 1895, 728 i 1890 og 644 i 1885. Under-

visningen besørgedes, foruden af Inspektøren, af 7 Lærere og 13 Lærerinder i fuldstændige Poster samt af 2 Timelærere og 2 Timelærerinder. Eleverne var fordelt i 27 Klasser, hvoraf 12 for Gutter, 14 for Piger og 1 fælles for begge Kjøn. Siden Høsten 1900 er de to gamle Skolebygninger sløifede og alle Børn samlet i en ny og tidsmæssig Bygning, der i hver af de to Hovedetager indeholder 8 og i Loftetagen 6 Værelser, er udstyret med Centralopvarmning og elektrisk Belysning og har (iberegnet Gymnastik- og Sløidlokale i en særskilt Bygning) kostet omtrent 160 000 Kr. Skoleforsømmelserne androg i 1900 til 7.1 Pct. af det lovbefalede Antal Skoledage, hvoraf dog 5.3 Pct. skyldtes Sygdom eller anden gyldig Aarsag. I 1895 var Forsømmelserne 9.8 Pct., i 1890 12.8 Pct. og i 1885 15.9 Pct. Kommunens samlede Udgifter til Folkeskolen har været i stadig og stærk Stigning, idet de udgjorde:

1885	Kr.	14 514
1890	-	18 189
1895	-	28 161
1900	-	36 640

Den kommunale Pigeskole, som i 1896 havde 120 Elever, gik i 1897 over til en Fællesskole for Gutter og Piger, som skulde være en Forberedelsesskole for den høiere Almenskole. Den talte i 1897 115, i 1898 117 og i 1899 135 Elever. Fællesskolen havde 5 etaarige Klasser. Lærerpersonalet bestod af en Bestyrerinde, 2 Lærere og 4 Lærerinder. Høsten 1900 blev Skolen nedlagt som kommunal.

Tromsø Seminarium har i Femaaret havt følgende Antal Elever:

1895—1896	34,	hvoraf	7	bestod	den høiere	Lærerprøve,
1896—1897	44	—	20	—	- —	—
1897—1898	51	—	21	—	- —	—
1898—1899	60	—	23	—	- —	—
1899—1900	59	—	26	—	- —	—

Det gjennemsnitlige Antal var saaledes ca. 50, medens Middeltallet for 1891—1895 var 37. Den største Del af Eleverne var, ligesom tidligere, hjemmehørende i Tromsø Stift. Fra andre Stifter var der i nævnte Skoleaar henholdsvis 10, 10, 7, 11 og 12. Til Seminariet knyttedes fra Begyndelsen af Skoleaaret 1895—1896 en Forberedelsesklasse, der forbereder til Optagelse i Seminariet og til den lavere Lærerprøve. Dens Elevantal varierede i Femaaret mellem 30 og 35, næsten alle hjemmehørende i Tromsø Stift. Seminariets Lærerkræfter var en Bestyrer, 2 Lærere, 1 Lærerinde og 1 Timelærer, hvorhos Forberedelsesklassen havde en særskilt Lærer. Seminariets Øvelsesskole, der helt bekostes af det Offentlige, blev fra Begyndelsen af Skoleaaret 1896—1897 udvidet med 2 Klasser og ordnet som en fuldstændig Byfolkeskole. Dens Lærerpersonale bestaar af 2 Lærere og 1 Lærerinde, og dens Elevantal har siden Udvidelsen giennemsnitlig været 76 aarlig. Seminariets Udgifter, der dækkes ved Tilskud af Oplysningsvæsenets og Seminarii lapponici Fond, udgjorde i 1895—1896 Kr. 28 731.56, i 1896—1897 Kr. 28 525.27, i 1897—1898 Kr. 29 546.21, 1898—1899 Kr. 33 606.14 og i 1899—1900 Kr. 23 887.88.

Det kommunale Bibliothek, som blev oprettet i 1871 og hvis Grundstamme dannedes af det i 1868 opløste «Tromsø Læseselskab»s Bøger samt Foged Dreyers Bogsamling, talte i 1900 ca. 11 000 Bind. Det holdtes aabent for Udlaan 3 Gange ugentlig i Vinterhalvaaret og 2 Gange ugentlig i Sommerhalvaaret. Udlaanet var gjennemsnitlig omkring 10 000 om Aaret. Udgifterne bæres af Brændevinssamlaget, Stat og Kommune samt af endel betalende Medlemmer. Bestyrelsen bestaar af tre kommunevalgte Mænd.

Tromsø Museum har i Femaaret fortsat sin Virksomhed omtrent uforandret. Som allerede i forrige Femaarsberetning meddelt, har Museet en frit og smukt beliggende Tomt, bestaaende af 2 hele Kvartaler, i den sydligste Del af Byen. Lige siden denne Tomt ved Kommunens Liberalitet blev erhvervet for Museets nye Bygning, har Planen været her at anlægge en mindre botanisk Have, hvor det var Meningen at samle ikke alene de for det arktiske Norge mest eiendommelige Vækster og Vækstformer, men ogsaa Planter fra de Polarlande, som aarlig besøges af Stedets Ishavsfangstmænd, specielt Beeren-Eiland, Spitsbergen og Novaja-Zemlja. Denne Tanke har man i Periodens sidste Par Aar truffet de forberedende Skridt til at søge realiseret, idet man ved Hjælp af extraordinært Bidrag af Brændevinssamlaget i 1899 fik indgjærdet det ene Kvartal og i 1900 kunde paabegynde dets Drænering og Oparbeidelse. Museet har aarligt Bidrag af H. Maj. Kongen, Statskassen (i 1900 Kr. 6 600), Amtskommunerne i Tromsø Stift, Tromsø Sparebank og Samlag samt endel Private. Dets Indtægter udgjorde i 1900 omtrent Kr. 10 200.

Af Fagforeninger bestaar fremdeles kun de 4 i tidligere Beretninger nævnte, nemlig Handelsforeningen (stiftet i Begyndelsen af 1840-Aarene) med 34 Medlemmer, Haandværks- og Industriforeningen (stiftet 1849) med 136 Medlemmer, Arbeiderforeningen (stiftet 1853) med 300 Medlemmer og Skipperforeningen (stiftet 1878) med 22 Medlemmer, alt efter Opgaver gjældende Udgangen af 1900. Af disse Foreninger var det tidligere kun Arbeiderforeningen, som havde eget Lokale. I Femaaret har ogsaa Haandværkerforeningen faaet sin egen Bygning, der blev indviet den 17 Februar 1898.

Til Oplysning om Tromsø Sparebanks Virksomhed og Stilling hidsættes følgende Tabel:

	Indtægt.	Udgift.	Overskud.	Formue 31 December.	Indskud 31 December.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1896	130 302	119 295	11 007	335 580	2 803 429
1897	139 353	127 811	11 542	347 122	2 730 506
1898	133 567	122 830	10 737	357 859	2 854 027
1899	166 984	161 934	5 050	362 909	2 913 080
1900	182 610	190 726	÷ 8 116	354 793	3 110 642

Banken har gjennem hele Femaaret kunnet fortsætte med at uddele større Beløb til almennyttige Øiemed. Dertil disponeredes i 1896 Kr. 19 140, i 1897 Kr. 10 702, i 1898 Kr. 13 736, i 1899 Kr. 13 182 og i 1900 Kr. 10 326. Disse Beløb er indbefattede i ovenstaaende Udgiftsrubrik, saa at altsaa det virkelige Overskud har været større end i Tabellen anført. Selv i 1900, da der maatte afskrives Kr 16 500 som Tab, gav Virksomheden saaledes Overskud. Formuen har, bortseet fra det sidste Aar, været i jevn Fremgang, men har dog endnu ikke naaet op til, hvad den var forinden de betydelige Afskrivninger i 1889 og 1890.

Tromsø Privatbank begyndte sin Virksomhed den 1 April 1899 med en Aktiekapital af Kr. 700 000, hvoraf Kr. 300 000 indbetalt. Virksomheden i 1899 gav et Overskud af Kr. 4 968, der blev henlagt til Reservefond. I 1900 var Bankens Overskud Kr. 27 825, hvoraf der udbetaltes Aktionærerne 5 Pct. Udbytte, medens der henlagdes Kr. 12 825 til Reserve- og Delkrederefonds, som derved steg til Kr. 17 793. Ved Aarets Udgang havde Banken indestaaende paa Kassefolio Kr. 123 741, paa andre Konti Kr. 416 565, tilsammen Kr. 540 306.

Af andre Pengeinstituter har Byen siden 1852 en Afdeling af Norges Bank samt et i 1882 oprettet Laanekontor under Hypothekbanken.

Det i 1877 oprettede Samlag for Brændevinshandel har i Femaaret havt følgende Omsætning, Bruttoindtægt og Overskud:

Aar.	Omsætning.	Bruttoindtægt.	Overskud.
	Liter.	Kr.	Kr.
1896	61 014	59 954	25 114
1897	60 376	66 206	33 709
1898	67 960	67 558	38 537
1899	76 338	77 832	47 085
1900	96 988	95 621	61 190

Det bemærkes, at den anførte Bruttoindtægt for de to første Aar (men ikke for de 3 sidste) tillige omfatter den af Samlaget drevne Ølhandel.

Den største Omsætning, Samlaget tidligere havde havt, var i 1891, da der solgtes 57 493 Liter. Den stærke Tilvækst i Femaaret hidrører fra, at Afsætningen udenbys (saavelsom udenfor Amtet) stadig har tiltaget, antagelig som Følge af, at Behovet i stedse større Udstrækning er bleven dækket herfra, istedetfor at man tidligere har søgt til Byerne søndenfor eller til Udlandet.

Foruden ovennævnte Overskud har Samlaget havt følgende Avance paa Ølsalg: i 1898 Kr. 4 497, i 1899 Kr. 4 390 og i 1900 Kr. 5 040.

Skjønt Stat og Kommune i disse Aar har lagt Beslag paa en stedse større Anpart af Overskuddet (i 1900 70 Pct.), har Samlaget paa Grund af den øgede Omsætning hvert Aar kunnet disponere omkring Kr. 20 000 til Bedste for Byen, dels til rent kommunale Foranstaltninger, som Gadeanlæg, Gadebelysning m. m., dels til almennyttige og veldædige Foretagender og Institutioner.

Den i Loven paabudte almindelige Afstemning om, hvorvidt Samlagets Drift skulde fortsættes, afholdtes 13 April 1897. Antallet af Stemmeberettigede var 2 842, hvoraf kun 990 stemte for Nedlæggelsen.

I Forbindelse hermed hidsættes følgende Opgave over, hvor ofte Berusede (eller Mindreaarige) er bleven bortvist fra Samlagets Udskjænkningssteder, samt over Antallet af Arrestationer for Drukkenskab og Gadeuorden i Tiaaret 1891—1900.

	Antal Bortviste.	Antal Arrestationer.
1891	577	123
1892	485	87
1893	623	89
1894	691	119
1895	1 063	82
1896	604	113
1897	1 040	107
1898	853	127
1899	847	148
1900	833	197

Det tiltagende Antal Arrestationer i Periodens sidste Halvdel antages hovedsagelig at skrive sig fra en øget Trafik med «Laddevin».

Samlaget havde ved Udgangen af 1900 ligesom tidligere 2 Udsalgs- og 2 Udskjænkningssteder, hvoraf det ene Udsalgs- og begge Skjænkesteder i en og samme Gaard.

Af Rettigheder til Udskjænkning af Øl havdes 1 livsvarig Ret efter Lov af 18 Mai 1860 samt 2 almindelige (begge overdragne Brændevinssamlaget) og 6 indskrænkede Aars-Rettigheder efter Lov af 18 Juni 1884.

Den inden Byens bredere Lag raadende Ædruelighedstilstand har i Femaaret maaske ikke bedret sig, men den antages heller ikke at være gaaet tilbage. Stedet fortjener i saa Henseende formentlig hverken noget bedre eller noget slettere Skudsmaal end de fleste andre Byer.

Den i tidligere Beretninger nævnte private Bytelefon er i 1899 bleven indløst af Staten og aabnedes den 1 December s. A. som Rigstelefon.

Sluttelig skal oplyses, at kommunal Kjødkontrol i Henhold til Lov af 27 Juni 1892 blev indført fra 1 Januar 1894. Angaaende Kontrol-

stationens Virksomhed i Femaaret meddeles følgende Opgave, der viser Antallet af de i hvert enkelt Aar til Stempling indleverede slagtede Dyr:

	Okser.	Kalve.	Faar.	Svin.
1896	594¼	1 062	3 640½	77
1897	1 013¼	1 339¼	4 686¾	65½
1898	1 006	1 417	4 141	82½
1899	1 261¾	1 415	4 638	108½
1900	1 234	1 135	3 992	101½
Tilsammen	5 109¼	6 368¼	21 098¼	435

Heraf blev i Femaaret i det hele konfiskeret 17¾ Okser, 82 Kalve (Spædkalve), 16¼ Faar og 2¼ Svin.

Tromsø Stiftamtmandsembede, Mai 1904.

Boye Strøm.

XX.

Finmarkens Amt.

Underdanigst Beretning

om Finmarkens Amts økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

Udstrækning, Folkemængde og Inddeling.

Finmarkens Amt har en Udstrækning af 46 404.59 km., hvilket udgjør ca. 14.6 Pct. af hele Norges Fladeindhold. Medens det i saa Henseende er Rigets største Amt, er dets Folkemængde derimod ringere end i noget af Landets øvrige Amter; den er for 3 December 1900 beregnet til 32 800 Individer eller 1.46 Pct. af Rigets samlede Indbyggerantal.

Til Belysning af Folkemængdens Vækst i forrige Aarhundrede hidsættes følgende Tabel, der foruden at vise den hjemmehørende Folkemængde ogsaa udviser dens Procentforhold til Rigets samtidige Folkemængde [1]):

Aar.	Hjemmehørende Folkemængde.	Procentforhold til Rigets Folkemængde.
1801, 1/2	7 707	0.87
1815, 30/4	7 018	0.79
1825, 27/11	8 748	0.83
1835, 29/11	10 838	0.91
1845, 31/12	12 737	0.96
1855, 31/12	16 389	1.09
1865, 31/12	20 329	1.19
1875, 31/12	24 185	1.33
1891, 1/1	29 170	1.46
1895, 1/1	30 100	1.46
1900, 31/12	32 800	1.46

[1]) For de Aars Vedkommende, i hvilke Finmarkens Amt omfattede ogsaa det nuværende Tromsø Amt, er dettes Folkemængde fraregnet.

Heraf vil sees, at Folkemængden er i jevn Vækst.

Udvandrede er i Femaaret 1896—1900:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1896—1900.
Fra Bygder	9	1	8	8	41	67
- Byer	31	8	21	46	80	186
Tilsammen	40	9	29	54	121	253

Til Sammenligning hidsættes det aarlige Gjennemsnit for de fem Perioder fra 1876 af:

1876—80.	1881—85.	1886—90.	1891—95.	1896—1900.	1876—1900.
107	231	174	121	51	137

Det gjennemsnitlige Antal Udvandrede i hvert af Rigets øvrige Amter i Femaarsperioden har været:

	Bygder 1896—1900 gjennemsnitlig.	Byer 1896—1900 gjennemsnitlig.
Smaalenene	57	71
Akershus	113	6
Kristiania	-	357
Hedemarken	243	12
Kristians	456	13
Buskerud	178	69
Jarlsberg og Larvik	64	164
Bratsberg	166	65
Nedenes	392	186
Lister og Mandal	626	207
Stavanger	472	230
Søndre Bergenhus	384	-
Bergen	-	164
Nordre Bergenhus	363	-
Romsdal	452	74
Søndre Trondhjem	326	88
Nordre Trondhjem	261	33
Nordland	284	30
Tromsø	82	28

Ved Femaarsperiodens Udgang (1900) var Amtet delt i 5 Sorenskriverier, 17 Lensmandsdistrikter, 3 Bykommuner og 17 Herreder, 4 Politimesterdistrikter, 10 Lægedistrikter og 23 Jordmoderdistrikter.

Fra forrige Femaarsperiode er i Inddelingen følgende Forandringer foretagne:

I 1896 blev en Del af Kistrand Lensmandsdistrikt udskilt som et Distrikt for sig under Navn af Kjelvik Lensmandsdistrikt.

I 1897 blev en Del af Tanen Jordmoderdistrikt udskilt som et Distrikt for sig under Navn af Berlevaags Jordmoderdistrikt.

I 1898 blev Vardø og Maasø Jordmoderdistrikter hvert delt i to, saaledes at Vardø Herred og Øerne Ingø og Rolsø hver for sig dannede nye Jordmoderdistrikter.

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug.

Amtets Beliggenhed mellem 68.5 og 71.1 ⁰ nordlig Bredde og de deraf følgende klimatiske Forhold medfører selvfølgelig, at Jordbruget her ikke kan drives paa samme Maade eller i samme Former som i sydligere Landsdele.

Følgende Tabel viser de klimatiske Forhold i Finmarken, sammenlignet med nogle Steder i det sydligere Norge.

(Se Tabellen næste Side.)

Heraf vil sees, at Temperaturen i Sommermaanederne — Juni, Juli, August og September — er 3 à 4 ⁰ lavere, end ved de søndenfjeldske Stationer, der er valgt til Sammenligning. Endvidere falder der flere skyede Dage heroppe end sydpaa. Som Følge af disse Forhold er ogsaa Jordvarmen ikke ubetydelig lavere.

Til i nogen Grad at modvirke Indflydelsen af denne Luftens og Jordens lave Temperatur paa Vegetationen tjener derimod antagelig det stærke og stadige Lys i de nævnte Maaneder samt ligeledes den Omstændighed, at her falder betydelig mindre Regn, end paa de fleste Steder syd paa Landet.

Nedbøren i Millimeter, paa de i Tabellen nævnte Steder, vil sees af Rubrik 2. Heraf fremgaar, at medens den aarlige Regnmængde i Alten er 303, er den for Eg 1 260 Millimeter. De til Sammenligning brugte Steder sydpaa har endog et forholdsvis tørt Klima.

Det Antal Kulturplanter, man med nogenlunde Sikkerhed og Fordel kan dyrke, bliver som Følge af de foran paapegede klimatiske Forhold mindre, da de Planter, der fordrer en lang Væksttid, i enkelte korte Somre ikke vil komme til fuld Udvikling eller give saa stor Afkastning, at det lønner sig at dyrke dem. Erfaringer i denne Henseende er det antagelig ogsaa, der er Grunden til, at den i Alten og tildels nogle andre Steder i Amtet tidligere drevne, ikke ubetydelige Kornavl (Byg) nu er ganske ophørt, uagtet man efter de foreliggende

Maaneder. Aar.	Elvenes.		Karasjok.		Alten.		Stenkjær.		Lærdal.		Eg.		Dalen.		Aas.		Hamar.		Tønset.	
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Januar	÷ 10.7	17	÷ 15.8	22	÷ 8.0	20	÷ 3.6	72	÷ 1.3	69	÷ 1.0	100	÷ 4.1	62	÷ 4.7	43	÷ 7.9	33	÷ 12.1	22
Februar	÷ 12.0	15	÷ 15.3	18	÷ 8.7	18	÷ 4.6	56	÷ 1.4	47	1.2	83	÷ 3.7	47	÷ 5.0	32	÷ 8.2	23	÷ 11.0	15
Marts	÷ 8.3	17	÷ 10.8	18	÷ 3.6	16	÷ 2.0	51	÷ 0.4	47	0.2	69	÷ 1.9	46	÷ 2.4	33	÷ 4.1	25	÷ 6.7	15
April	÷ 2.9	15	÷ 4.2	16	÷ 1.5	12	2.6	46	5.7	18	4.6	63	3.7	45	3.2	35	2.4	25	÷ 0.1	11
Mai	2.1	18	2.6	31	3.4	14	7.4	51	10.5	39	9.6	62	8.9	48	9.2	49	8.5	36	5.7	27
Juni	7.9	34	9.1	45	8.8	20	12.0	16	14.3	48	14.0	60	14.0	54	14.0	60	13.5	48	11.2	39
Juli	11.5	60	12.5	79	12.1	50	14.2	76	15.9	71	15.8	100	15.1	115	15.6	96	15.2	78	12.6	63
August	11.4	50	11.3	73	11.8	47	13.6	81	15.1	64	14.8	137	14.2	108	14.7	91	13.9	67	11.5	56
September	6.6	42	5.6	47	7.0	30	9.6	85	10.8	69	11.5	149	10.4	121	10.5	93	9.5	73	7.2	39
Oktober	÷ 0.1	36	÷ 2.2	38	0.3	29	4.3	86	5.9	67	7.1	161	4.7	100	4.8	88	3.7	61	0.4	34
November	÷ 6.4	26	÷ 10.3	29	÷ 4.8	25	÷ 0.4	80	1.6	60	2.7	146	÷ 1.0	86	÷ 0.3	66	÷ 2.1	45	÷ 6.9	23
December	÷ 10.3	21	÷ 15.8	22	÷ 7.7	22	÷ 3.3	77	÷ 1.2	67	÷ 0.3	134	÷ 3.9	65	÷ 4.0	50	÷ 7.1	35	÷ 11.8	24
Aaret	÷ 0.9	351	÷ 2.8	438	0.5	303	4.2	777	6.4	666	6.5	1264	4.7	897	4.6	736	3.1	549	0.0	368
Observationsaar	30 Aar.		21 Aar.		30 Aar.		18 Aar.		20 Aar.		16 Aar.		12 Aar.		27 Aar.		17 Aar.		23 Aar.	
Nordlig Bredde	69.40		69.17		69.58		64.1		61.6		58.10		59.27		59.40		60.48		62.17	
	20.10		25.35		23.15		11.20		7.29		7.59		7.58		10.64		11.4		10.45	
Høide over Havet i Meter	20		131		13		8		5		22		103		92		140		498	

officielle Opgaver maa tro, at Korndyrkningen i Alten, ialfald i enkelte Aar, har givet et udmærket Udbytte.

Men Erfaring viser tillige, at der er andre Vækster, der godt taaler Klimatet, vil være aarvisse og kunne dyrkes med Fordel. Saaledes vil man ganske vist paa de allerfleste Steder i Amtet kunne avle Næper og Turnips samt i mere gunstigt beliggende Trakter inde ved Fjordbundene tillige Gulerødder og flere af vore for Frost mere modstandsdygtige og hurtigvoksende Havevækster.

For Avl af vore almindelige Fodervækster byder Forholdene saapas gunstige Betingelser, at et Jordbrug, hovedsageligst eller udelukkende baseret paa Dyrkning af saadanne, viser sig lønsomt. Erkjendelsen heraf breder sig ogsaa øiensynlig mere og mere blandt Befolkningen i Amtet. Saaledes er Omploining af Jorden og Tilsaaning med Havre samt Undersæd af forskjellige Græsarter til Eng i de sidste Aar af Femaarsperioden tiltaget i enkelte Herreder i ikke ringe Grad.

Potetesavlen maa vel derimod siges at staa omtrent paa samme Standpunkt som i forrige Periode. Grunden hertil maa antagelig søges i den Omstændighed, at i Fjorddistrikterne, hvor Naturforholdene ellers er gunstigst, og hvor Befolkningen i forholdsvis større Udstrækning beskjæftiger sig med og ernærer sig af Jordbrug, der vil tidlig paa Sommeren eller Høsten indtræffende Nattefrost ikke sjelden sætte tilbage i Væksten, eller endog ødelægge denne for Frost saa ømtaalige Plante. Sommeren 1900 gav saaledes et yderst ringe Udbytte af Potetesavlen. I Alten og Talvik, hvor Potetesavlen er af størst Betydning, var der flere Gaarde, hvor man ikke fik saa meget som Sæden igjen, tildels tog man endog ikke Poteterne op. Aaret 1900 var forøvrigt et Uaar ogsaa hvad Græsvækster angaar. Længere ud mod Kysten, hvor tidlig Nattefrost sjelden gjør Skade, har Potetesavlen vanskelig for at vinde Udbredelse paa Grund af, at Befolkningens Interesse her i saa overveiende Grad er optaget af Fiskeribedriften.

Uaar kan imidlertid indtræffe og indtræffer ikke saa sjelden, ogsaa i sydligere Landsdele. Befolkningen heroppe lader sig altfor let skræmme eller taber saa let Modet. Som Følge af den mislykkede Avl i 1900 saa man derfor paa ikke faa Steder Potetesagrene ligge brak eller blive tilsaaede med Havre til Foder i 1901, da man i Amtet fik en meget god Potetesavl igjen.

Følgende Tabel viser Udsæd af de forskjellige Agervækster i Aaret 1900:

(Se Tabellen næste Side.)

Til disse af det statistiske Centralbureau meddelte Opgaver skal man bemærke, at naar der for Alten og Sydvaranger er opgivet Udsæd af Erter til Modning, saa beror dette ganske vist paa en Misforstaaelse. Der menes antagelig Graaerter, anvendt blandt Havren til Grønfoder. Ligeledes beror det formentlig paa Misforstaaelse, naar der fra Kvalsund, Tanen, Næsseby, Sydvaranger og Alten er opgivet Udsæd af Havre til Modning. Der menes vistnok overalt Grønfodersæd.

	Byg.	Havre.	Erter.	Ialt. Kornsæd.	Grønfoder.	Poteter.	Gulerødder.	Turnips.	Kaalrabi.	Græsfrø.	Areal af Have.	Heraf anvendt til Kjøkkenhave.	Kjøkkenvæksler dyrkede paa Ager.
	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Ar.	Ar.	Ar.	Kg.	Ar.	Ar.	Ar.
Kautokeino	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
Alten	3	9	1	13	148	736	5	14	1	40	24	16	10
Talvik	-	-	-	-	9	927	4	-	-	-	13	3	-
Loppen og Øksfjord	-	-	-	-	-	32	-	-	-	-	4	4	-
Tidl. Alten Fogderi	3	9	1	13	157	1 698	9	14	1	40	41	23	10
Hasvik	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	1	-	-
Hammerfest	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kvalsund	-	3	-	3	5	1	-	-	-	6	-	-	-
Maasø	-	-	-	-	4	-	-	-	-	10	-	-	-
Kjelvik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kistrand	-	-	-	-	2	36	-	-	-	-	1	1	-
Tidl. Hammerfest Fogderi	-	3	-	3	11	38	1	-	1	16	2	1	-
Karasjok	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	7	3	-
Lebesby	-	-	-	-	3	12	-	-	1	-	7	2	-
Tanen	-	1	-	1	2	21	-	-	-	-	4	3	1
Næsseby	-	1	-	1		10	-	-	-	-	5	3	-
Tidl. Tanen Fogderi	-	2	-	2	5	47	-	-	1	-	23	11	1
Nordvaranger	-	-	-	-	-	104	-	-	-	-	-	-	-
Sydvaranger	-	1	1	2	-	196	1	-	-	2	4	4	1
Tidl. Varanger Fogderi	-	1	1	2	-	300	1	-	-	2	4	4	1
Vardø Herred	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Amtets Landdistrikt	3	15	2	20	173	2 084	11	14	3	58	70	39	12
Hammerfest By	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Vadsø By	-	-	-	-	-	105	-	-	-	-	19	7	-
Vardø By	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	-
Amtet	3	15	2	20	173	2 189	11	14	3	58	94	50	12

Jordbruget i Amtet har forøvrigt ogsaa i denne Periode gaaet jevnt fremad, omend ikke i nogen stærk Grad. I enkelte Herreder maa det vel destoværre siges, at der omtrent er Stilstand, i andre derimod Fremgang i mere og mindre Grad. Fremskridtene viser sig mest i, at man i større og større Udstrækning beskytter Engmarken for Beitning af Kreaturer ved Gjærder, at man grøfter af vandsyg Eng, anvender den paa Gaardene faldende Gjødsel bedre og tildels er begyndt at indkjøbe Kunstgjødsel samt i større Udstrækning at anvende Affald af Fiskerierne og Tang til Gjødsel. Den stigende Sans for Jorddyrkning viser sig ogsaa derved, at her i de sidste af Periodens Aar er indkommet og expederet flere Andragender om Laan af Jorddyrkningsfondet til Opdyrkningsarbeider, dels paa ældre Eiendomme, dels paa nye af Statens Jord udmaalte og solgte Jordstykker. Jorddyrkningsfondet har tidligere ikke været brugt her i Amtet.

Antallet af særskilt matrikulerede Eiendomme var ved Udgangen af forrige Femaarsperiode 6 911, med en samlet Matrikulskyld af 6 647 Kjør og 576 Faar.

Ved Udgangen af Aaret 1900 var Eiendommenes Antal 7 186, med en Matrikulskyld af 6 868 Kjør og $6^{1}/_{20}$ Faar.

I Femaaret er saaledes Eiendommenes Antal forøget med 275 og Matrikulskylden med 221 Kjør og $6^{1}/_{20}$ Faar.

Eiendomme og Matrikulskyld er fordelt paa Amtets Herreder og tidligere Fogderier saaledes:

Herreder.	Særskilt skyldsatte Brug. Samlet Antal.	Matrikulskyld. Kjør.	Matrikulskyld. Faar.
Kautokeino	215	87	5
Alten	1 005	732	$4^{1}/_{2}$
Talvik	1 122	693	-
Loppen og Øksfjord	338	209	$3^{1}/_{2}$
Tidl. Alten Fogderi	2 680	1 721	5
Hasvik	110	101	2
Hammerfest og Kvalsund	423	477	$1^{1}/_{12}$
Maasø	254	275	2
Kjelvik	256	142	$2^{3}/_{4}$
Kistrand	392	675	$6^{1}/_{20}$
Tidl. Hammerfest Fogderi	1 435	1 670	$5^{53}/_{60}$

Herreder.	Særskilt skyldsatte Brug. Samlet Antal.	Matrikulskyld. Kjør.	Matrikulskyld. Faar.
Lebesby og Kjøllefjord	217	288	4
Tanen	600	620	2
Karasjok	200	213	3
Næs- seby: Polmak Thinglag.	126	238	4
Næs- seby: Næsseby Do.	417	689	3
Tidl. Tanen Fogderi	1 560	2 048	0
Nordvaranger	504	486	1
Sydvaranger	397	685	-
Tidl. Varanger Fogderi	901	1 171	1
Vardø Herred	610	253	3
Tidl. Vardø Fogderi	610	253	3

Forøgelsen i Eiendommenes Antal og Matrikulskylden i Femaaret er fordelt paa Amtets Herreder og tidligere Fogderier saaledes:

Herreder.	Forøgelse i Antal.	Forøgelse i Skyld.		Herreder.	Forøgelse i Antal.	Forøgelse i Skyld.	
		Kjør.	Faar.			Kjør.	Faar.
Kautokeino	13	-	5	Lebesby og Kjøllefjord	8	3	-
Alten	16	6	1	Tanen	19	11	2
Talvik	7	2	6	Karasjok	22	20	1
Loppen og Øksfjord	1	2	-	Næsseby	27	26	3
Tidl. Alten Fogderi	37	10	7	Polmak	12	11	3
				Tidl. Tanen Fogderi	88	71	1
Hasvik	-	-	-	Nordvaranger	63	56	7
Hammerfest og Kvalsund	7	4	7	Sydvaranger	14	17	5
Maasø	-	-	-	Tidl. Varanger Fogderi	77	73	4
Kjelvik	6	4	-	Vardø Herred	32	14	4
Kistrand	28	35	$7^{1}/_{20}$	Tidl. Vardø Fogderi	32	14	4
Tidl. Hammerfest Fogderi	41	43	$6^{1}/_{20}$	Amtet	275	219	$6^{1}/_{20}$

Som Maalestok for de virkelige Jordbrugs Antal og Størrelse samt Ydelsesevne er dog disse Tal af liden Værdi. Blandt de matrikulerede Eiendomme er nemlig medtaget en hel Del særskilt skyldsatte Hustomter, Underbrug og Slaatteland. Skyldsætningen i de forskjellige Distrikter foregaar efter temmelig afvigende Principer, og den brugte Skyldlægning af Kjør og Faar, efter Rentekammerskrivelse af 3 Juni 1775, kan ikke sættes i noget Forhold til Landets almindelige Matrikulskyld.

Naar i den officielle Statistik efter Tællingen den 3 December 1900 af den i Amtets Landdistrikt bosatte Befolkning over 15 Aar — ialt 16 704 Personer — kun 785 angives at være Jordbrugere og ialt sysselsatte med Jordbrug kun 2 235 Personer, saa maa dette ikke opfattes som et Udtryk for Jordbrugsnæringens Betydning i Amtet. [1])

(Se Tabellen Side 10—11.)

[1]) Ved ovenanførte Tal betegnes i Folketællingens Tabeller Antallet af de Personer, for hvilke Jordbruget er bleven anseet som deres Hovednæringsvei.

Det statistiske Centralbureau's Anm.

Af den i Landdistrikterne bosatte Befolkning findes nemlig kun yderst faa Familier, der ikke holder Kreaturer og som ikke selv ved eget Arbeide paa Jorden tilveiebringer Størstedelen af Foderet til disse. Selv i de tættest befolkede Fiskevær i Kystdistrikterne er det kun et Faatal Familier, der ikke holder, om ikke Kjør, saa dog Faar eller Gjeder, hvortil de selv slaar Foderet, dels paa Eiendomsjord, dels i Udslaatter. Jordbrug og Fædrift er nemlig her i Amtet saa sammenblandet med de øvrige Næringsveie, især Fiskeriet, at det er meget vanskeligt — ja oftest ugjørligt — at angive, hvad der i ethvert Tilfælde er Hoved- eller hvad der er Binæring, eller hvor stor Del af Næringen hver Gren afgiver. Sysselsat eller beskjæftiget med Landbrug og Fædrift maa vel derfor den overveiende Del af Landdistrikternes Befolkning siges at være, omend dette i mange Tilfælde er i ringe Grad og man ikke kan tage Jordbrug i samme Forstand som i sydligere Landsdele.

I Aaret 1900 er for første Gang uddelt Gaardbrugerstipendier, idet 4 Gaardbrugere fra Amtet erholdt saadanne for paa Reiser i det sydlige Norge at sætte sig ind i forskjellige Gjøremaal vedrørende Landbrug og Fædrift. Forhaabentlig vil denne Foranstaltning komme til at udøve en gavnlig Indflydelse paa Amtets Jordbrug. Vor afsidesliggende Landsdels Indvaanere har ellers meget vanskelig for at tilegne sig den for Fremskridt paa Næringslivets Omraade fornødne Indsigt og Kundskab. At faa se mere fremskredne Forhold vil vække forøget Interesse for og Tro paa Arbeidet, og de hjemvendende Mænd vil antagelig lidt efter lidt bibringe Befolkningen en bedre Forstaaelse af de Fordele, forbedrede Driftsmaader medfører.

Af større Landbrugsmaskiner anvendes fremdeles meget faa. Slaattemaskiner findes kun i Alten og Tanen. Af nyere Ploge og Harve er i de senere Aar anskaffet flere til Amtets forskjellige Distrikter, især til Alten.

Amtets Landhusholdningsselskab har i Femaaret virket væsentligst paa samme Maade som tidligere. Amtsagronomen har paa Reiser i Distrikterne undervist og veiledet i de forskjellige til Landbruget hørende Arbeider, planlagt større og mindre Afgrøftnings- og Opdyrkningsarbeider m. v. Der er uddelt Sædefrø af forskjellige Slags Kulturplanter til Forsøg, af saadanne Sorter, som man troede burde indføres, ligesom der er uddelt Bøger og Skrifter af forskjellige Slags.

2. Fædrift.

Arbeidet for Fædriftens Fremskridt i Amtet har i Femaarsperioden ligeledes været drevet væsentligst paa samme Maade som tidligere, ved Afholdelse af mindre Dyrskuer omkring i Distrikterne og Fjøsbefaringer om Vaaren. Da Forholdene i høi Grad vanskeliggjør Dannelse af Okseholdsforeninger, søgte og erholdt Landhusholdningsselskabet i 1896 af Statsmidler bevilget Penge til Indkjøb og Udstationering af Stamokser. Disse udstationeredes under Selskabets

(Fortsættes Side 12.)

Tilstedeværende Personer, 15 Aar og derover, fordelt
(Foreløbig

Herreder.	Gaardbrugere.		Leilændinge.		Husmænd med Jord.		Børn syssel-satte med Jordbrug.		Tjenere syssel-satte med Jordbrug.		Jordbrugs-arbeidere.		Andre syssel-satte med Jordbrug.		Skog-drift.	
	M.[1])	K.[2])	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
Kautokeino	16	1	1	-	-	-	16	15	5	6	-	-	137	54	-	-
Alten	118	12	-	1	-	-	35	25	16	15	2	3	11	4	1	-
Talvik	51	11	-	-	-	-	6	49	3	61	6	2	-	1	3	-
Loppen og Øksfjord	19	6	-	3	6	1	1	13	7	6	-	1	-	2	-	-
Alten Fogderi	204	30	1	4	6	1	58	102	31	88	8	6	148	61	4	-
Hasvik	5	1	-	-	-	-	-	-	3	14	1	-	-	-	-	-
Hammerfest	40	6	1	-	3	-	3	19	13	23	2	1	-	-	-	-
Kvalsund	53	2	1	1	-	-	1	3	1	7	2	1	-	-	-	-
Maasø	6	7	-	3	-	-	2	6	4	7	-	-	-	2	-	-
Kjelvik	4	5	-	-	1	-	-	1	2	3	3	-	-	-	-	-
Kistrand	60	25	-	-	-	-	14	63	8	18	1	1	2	2	2	-
Hammerf. Fogderi	168	46	2	4	4	-	20	92	31	72	9	3	2	4	2	-
Karasjok	32	3	-	-	-	-	20	8	3	-	6	2	51	16	-	-
Lebesby	6	5	-	4	-	1	1	5	4	17	-	1	-	-	-	-
Tanen	65	18	4	3	-	-	20	70	7	33	7	-	2	1	4	-
Næsseby	87	15	1	2	-	-	30	34	14	20	5	-	61	9	-	-
Tanen Fogderi	190	41	5	9	-	1	71	117	28	70	18	3	114	26	4	-
Nordvaranger	9	5	-	-	-	-	5	15	3	4	4	6	2	2	-	-
Sydvaranger	55	15	2	-	-	-	24	72	29	42	2	-	-	-	5	-
Varanger Fogderi	64	20	2	-	-	-	29	87	32	46	6	6	2	2	5	-
Vardø	19	3	-	-	-	-	6	10	-	3	-	-	-	-	2	-
Vardø Fogderi	19	3	-	-	-	-	6	10	-	3	-	-	-	-	2	-
Amtets Landdistrikter	645	140	10	17	10	2	184	408	122	279	41	18	266	93	17	-
Byer:																
Hammerfest	4	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Vadsø	1	-	-	-	-	-	-	-	3	1	3	1	1	1	-	-
Vardø	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
	5	-	-	-	-	-	-	-	4	3	3	1	1	1	-	-

[1]) M. = Mandkjøn. [2]) K. = Kvindekjøn.

efter de vigtigste Livsstillinger 3 December 1900.
Opgave.)

Personer sysselsatte ved:																Ialt.
Fiskeri.		Bergværksdrift og Fabrikindustri.		Haandværk.		Kommunikationsanlæg, Smaaindustri.		Handel og Landtransport.		Sjøfart.		Immaterielt Erhverv.		Husligt, Arbeide m. m. samt uopgivet.		
M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	
9	1	-	-	-	-	-	4	2	-	-	-	2	1	22	216	508
241	2	220	9	85	5	37	67	68	13	28	-	27	6	74	552	1 677
591	5	2	-	11	2	2	30	25	3	-	-	10	7	54	591	1 526
265	-	2	1	2	-	3	8	18	1	4	-	7	1	15	289	681
1 106	8	224	10	98	7	42	109	113	17	32	-	46	15	165	1 648	4 392
321	2	-	-	6	-	3	12	28	6	4	-	6	3	17	239	671
226	2	-	-	7	-	3	7	15	1	-	-	3	-	27	257	659
177	-	3	-	-	-	-	9	4	-	-	-	3	3	12	230	513
493	2	1	-	6	-	2	11	51	9	4	-	9	4	20	452	1 101
815	-	2	-	27	2	27	8	56	7	41	-	7	7	25	400	1 443
431	4	-	-	4	-	4	28	19	1	4	-	9	4	44	447	1 195
2 463	10	6	-	50	2	39	75	173	24	53	-	37	21	145	2 025	5 582
14	-	3	-	6	-	1	4	4	1	-	-	5	2	11	158	350
490	5	5	-	4	2	5	7	29	4	1	-	10	2	16	344	968
601	20	-	-	36	-	10	37	77	15	2	-	15	9	76	686	1 818
277	12	-	-	3	-	2	16	12	2	-	-	11	1	28	388	1 030
1 382	37	8	-	49	2	18	64	122	22	3	-	41	14	131	1 576	4 166
361	8	1	-	2	-	-	18	7	1	-	-	2	1	27	292	775
382	5	1	-	11	-	4	20	14	2	1	-	15	3	44	404	1 152
743	13	2	-	13	-	4	38	21	3	1	-	17	4	71	696	1 927
244	6	3	-	12	-	1	10	21	5	1	-	7	1	20	263	637
244	6	3	-	12	-	1	10	21	5	1	-	7	1	20	263	637
5 938	74	243	10	222	11	104	296	450	71	90	-	148	55	532	6 208	16704
107	4	17	-	115	5	7	51	132	60	147	-	47	26	134	683	1 540
292	1	2	-	93	2	12	36	103	38	33	-	46	22	78	507	1 276
266	4	7	11	123	9	15	62	128	45	28	-	68	24	120	675	1 587
665	9	26	11	331	16	34	149	363	143	208	-	161	72	332	1 865	4 403

(Fortsat fra Side 10.)
Kontrol paa Betingelse af, at vedkommende Herred betaler Halvdelen af Underholdningsomkostningerne. Saadanne Okser har i Femaaret været udstationeret i Alten 1896—1900, Tanen 1896—1900, Nordvaranger 1896—1900, Næsseby 1897—1900 samt i Sydvaranger 1897—1900. Der er indkjøbt ialt 7 Okser, hvoraf de 6 er kommen fra Nordland og 1 er født i Næsseby — her i Amtet — samtlige af Nordlandsrace.

Dyrskuer er afholdt i 1896 i Kvalsund og Alten, i 1898 i Næsseby, Polmak og Tanen, i 1899 i Berlevaag i Tanen Herred samt i 1900 i Alten. Ved disse Skuer er fremmødt og bedømt ialt 472 Kjør, 19 Okser og 73 Kviger. Fjøsskuer er afholdt i 1896 i Hasvik, Loppen-Øksfjord og Kvalsund Herreder, i 1897 i Karasjok, Polmak, Næsseby og Nordvaranger, i 1898 i Sydvaranger, Hammerfest, Hasvik og Lebesby, i 1899 i Kautokeino, Karasjok, Kistrand, Kvalsund, Tanen og Hammerfest samt i 1900 i Kvalsund. Under disse Befaringer, der udelukkende er udført af Amtsagronomen, er besøgt ialt 796 Fjøs med en samlet Besætning af 171 Heste, 2 775 Storfæ og 6 208 voksne Smaafæ.

Der er god Grund til at tro, at der gjennemgaaende er Fremgang ved Kreaturdriften i de fleste af Amtets Distrikter, ihvorvel denne Fremgang for flere Distrikters Vedkommende er mindre mærkbar, i andre derimod mere iøinefaldende. Ganske vist drives der i enkelte Herreder og specielt i enkelte knappe eller mislige Foderaar fremdeles paa med et større Antal Kreaturer, end man har Foder til, hvoraf Følgen bliver knap Fodring, eller endog tildels Sultefodring om Vaaren. Men den almindelige Tilstand i saa Henseende maa siges at have bedret sig i ikke ubetydelig Grad i de senere Aar, og man har det Haab, at Befolkningen lidt efter lidt vil komme aldeles bort fra dette for den selv saa ødelæggende Stel. I enkelte Herreder kan vel Sultefodring i egentlig Forstand siges at være omtrent ophørt.

Men omend Sultefodringen er aftaget eller tildels ophørt, mangler der dog meget paa, at Kreaturerne stelles saaledes, at man har det Udbytte af dem, der kunde og burde opnaaes. Mellem disse to Yderligheder er det et langt Sprang.

Hvad der fremdeles i høi Grad skorter paa næsten overalt i Amtet er tilbørlig Omtanke med Avlen og Hensyntagen til Avlsdyrenes Beskaffenhed samt paa et hensigtsmæssigt Udvalg og Opdræt af Ungdyr. Avlen drives som oftest aldeles vildt, idet man lader Tilfældet raade. Dette gjælder alle Husdyr uden Undtagelse — Heste, Hornkvæg, Faar og Gjeter. Hestene bliver ofte kastrerede, Okserne, Vædrene og Bukkene slagtede i en yngre Alder og Følgen heraf er, at Handyrene er altfor unge, naar de benyttes til Avl, ligesom der ikke tages noget Hensyn til deres Egenskaber forøvrigt. Alle — baade Han- og Hundyr — slippes om Vaaren paa de fælles Havnegange, og her foregaar da Bedækningen uden Kontrol, saadan som Tilfældet falder.

Følgende Tabeller Nr. 1 og 2 viser Antallet af Kreaturer i Amtets Herreder 3 December 1900:

Kreaturhold i Finmarkens Amt 3 December 1900.

Tabel 1.

Herreder.	Heste.	Storfæ.	Faar.	Gjeter.	Svin.	Rensdyr.	Høns.
	Samlet Antal.						
Kautokeino	-	204	223	-	-	33 122	-
Alten	159	594	445	97	1	54	229
Talvik	66	937	2 190	188	1	45	199
Loppen og Øksfjord	5	419	1 039	276	-	-	31
I det tidl. Alten Fogderi	230	2 154	3 897	561	2	33 221	459
Hasvik	6	327	818	180	-	178	95
Hammerfest	-	329	1 224	298	-	-	32
Kvalsund	13	365	1 044	68	2	30	18
Maasø	8	441	1 280	394	1	19	94
Kjelvik	7	256	506	257	-	-	119
Kistrand	223	1 164	2 083	4	-	42	29
I det tidl. Hammerfest Fogd.	257	2 882	6 955	1 201	3	269	387
Karasjok	59	186	246	-	-	15 615	-
Lebesby	30	618	1 134	211	6	-	68
Tanen	91	1 085	1 727	40	9	215	75
Næsseby	118	619	1 083	-	1	7 052	143
I det tidl. Tanen Fogderi	298	2 508	4 190	251	16	22 882	286
Nordvaranger	40	302	244	17	-	1 845	71
Sydvaranger	35	780	830	-	1	1 625	314
I det tidl. Varanger Fogderi	75	1 082	1 074	17	1	3 470	385
Vardø Herred	20	280	326	169	-	-	54
I det tidl. Vardø Fogderi	20	280	326	169	-	-	54
I Amtets Landdistrikt	880	8 906	16 442	2 202	22	59 842	1 571
Hammerfest By	9	74	94	198	-	-	68
Vadsø By	25	164	36	24	-	-	94
Vardø By	18	78	116	149	-	-	50
Amtet	932	9 222	16 688	2 573	22	59 842	1 783

Tabel 2.

Kreaturhold i Finmarkens Amt 3 December 1900.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Heste.										Storfæ.					
Samlet Antal.	Under 1 Aar.	1—3 Aar.	3—5 Aar.	5—16 Aar.	Over 16 Aar.	Ialt over 3 Aar.	Af de over 3 Aar var			Samlet Antal.	Under 1 Aar.	1—2 Aar.	Over 2 Aar.	Af de over 2 Aar var	
							Hingste.	Vallakker.	Hopper.					Okser.	Kjør.
932	48	134	145	470	135	750	53	423	274	9 222	1 206	1 117	6 899	236	6 663

17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
Faar.			Gjeter.			Svin.			Rensdyr.			Høns.
Samlet Antal.	Under 1 Aar.	Over 1 Aar.	Samlet Antal.	Under 1 Aar.	Over 1 Aar.	Samlet Antal.	Under 1 Aar.	Over 1 Aar.	Samlet Antal.	Under 1 Aar.	Over 1 Aar.	Samlet Antal.
16 688	5 256	11 432	2 573	695	1 878	22	18	4	59 842	15 476	44 366	1 783

Til disse Opgaver skal man ikke undlade at bemærke, at de formentlig ikke viser den gjennemsnitlige Kreaturbestand i Amtet i Femaaret. Som foran sagt, gav nemlig Sommeren 1900 et yderlig lidet Kvantum Foder og Kvaliteten af de knappe Beholdninger var tillige paa mange Steder meget slet. Som Følge heraf maatte Besætningerne indskrænkes saa stærkt, at de vistnok var gjennemgaaende betydelig mindre, end de paa mange Aar har været. Og denne stærke Reduktion var foretaget samme Høst og før Tællingen foregik.

Til Sammenligning hidsættes Opgave over Kreaturantallet i Amtet 31 December 1890, da Tælling sidst foretoges, sammenholdt med foranstaaende Opgave fra 3 December 1900.

Tabel 3.

Tælling.	Heste.	Storfæ.	Faar.	Gjeter.	Svin.	Rensdyr.	Høns.
31 December 1890.....	768	10 661	25 111	3 946	100	96 674	1 490
3 Do. 1900.....	932	9 222	16 688	2 573	22	59 842	1 783
Forøgelse eller Formindskelse.....	+ 164	÷ 1 439	÷ 8 423	÷ 1 373	÷ 78	÷ 36 832	+ 293

Heraf vil sees, at det kun er Antallet af Heste og Høns, der er større. For alle andre Husdyrs Vedkommende er Antallet betydelig mindre, nemlig for Storfæ 13.5 Pct., for Faar 33.5 Pct., for Gjeter 34.8 Pct., for Svin 78 Pct. samt for Rensdyr 38 Pct. mindre.

Ganske vist kan foran omtalte Omstændighed, at man er begyndt at fodre Kreaturerne bedre og sætte mindre Besætninger paa i Forhold til Fodermængden, end man tidligere gjorde, tænkes at have nogen Andel i denne Nedgang i Kreaturbestanden. Men naar Hensyn tages til, at Landdistrikternes Folkemængde siden Udgangen af 1890 er stegen fra 23 119 til 25 957 — altsaa med 2 838 Mennesker, og Eiendommenes Antal fra 6 345 til 7 186 — altsaa med 841, saa har man vanskelig for at tro, at det skulde havt nogen synderlig Indflydelse.

Den overveiende Aarsag til denne overordentlige Nedgang, der, som det vil sees, mest er gaaet ud over Smaafæet, maa altsaa være den stærke Nedslagtning, der foretoges Høsten 1900 paa Grund af Uaaret. Man maa derfor antagelig kunne gaa ud fra, at Kreaturantallet i Amtet i den her omhandlede Femaarsperiode — 1896—1900 — ikke gjennemsnitlig har været mindre end ved Tællingen i Januar 1891. Nedgangen vil altsaa kun i ringe Grad vedrøre denne Periode, hvad Afkastningen af Kreaturdrift angaar.

Med Hensyn til den stærke Nedgang i Rensdyrbestanden skal man bemærke, at denne antagelig dels har sin Grund i den i Perioden optrædende

Mund- og Klovesyge blandt disse Dyr, dels og fornemmeligst i den stærke Nedslagtning, foraarsaget af de høie Priser paa Renkjød. Forøvrigt vil Opgaverne over Antallet af Rensdyr altid være mere eller mindre usikre, da det er omtrent ugjørligt at faa nøiagtige Opgaver.

Følgende Tabel (Nr. 4) viser Gjennemsnitsværdien af Kvæg, Gjennemsnitsudbytte af Melk pr. Ko, Priserne paa Landbrugsprodukter samt det almindelige Vinterfoder pr. Kreatur i. Aaret 1900, efter Opgaver, meddelte af Lensmændene.

(Se Tabellen Side 18 og 19.)

Salg af Husdyr opgives at være af ingen Betydning for Hammerfest, Kvalsund og Kautokeino, af ringe Betydning for Sydvaranger, Nordvaranger, Vardø, Tanen, Karasjok, Lebesby, Kistrand, Talvik og Alten samt af nogen Betydning for Næsseby, Polmak, Kjelvik, Hasvik og Loppen-Øksfjord.

Salg af Heste opgives at være uden Betydning og uforandret i Sydvaranger, Vardø, Polmak, Lebesby, Kjelvik, Maasø, Hammerfest-Kvalsund, Hasvik, Talvik og Kautokeino, tiltaget lidt i Nordvaranger, Tanen og Karasjok, tiltaget noget i Næsseby, Kistrand og Loppen-Øksfjord samt aftaget i Alten.

Fra Alten, Hammerfest-Kvalsund, Maasø, Kjelvik, Karasjok og Vardø opgives, at man maa kjøbe Heste for Bygdens Forsyning.

Salg af Hornkvæg opgives at være aftaget lidt i Lebesby, Hammerfest-Kvalsund og Alten, uforandret i Kistrand og Kautokeino, tiltaget lidt i Sydvaranger, Nordvaranger, Tanen, Kjelvik, Maasø, Loppen-Øksfjord og Talvik, tiltaget noget i Vardø, Næsseby, Polmak og Hasvik samt tiltaget meget i Karasjok.

Salg af Faar opgives at være aftaget lidt i Tanen, Karasjok, Lebesby, Hammerfest-Kvalsund og Alten, uforandret i Sydvaranger, Polmak, Kistrand og Kautokeino, tiltaget lidt i Kjelvik, Maasø, Loppen-Øksfjord og Talvik, samt tiltaget noget i Nordvaranger, Vardø, Næsseby og Hasvik.

Salg af Kjød opgives at være af ringe Betydning for Polmak, Tanen, Lebesby, Kjelvik, Kistrand, Hammerfest-Kvalsund, Loppen-Øksfjord og Alten, af nogen Betydning for Sydvaranger, Nordvaranger, Vardø, Næsseby, Maasø, Hasvik og Talvik samt af megen Betydning for Karasjok og Kautokeino (Renkjød).

Melkeproduktionen angives at være aftaget noget i Kistrand, uforandret i Sydvaranger, Næsseby, Polmak og Maasø, tiltaget lidt i Nordvaranger, Lebesby, Kjelvik, Loppen-Øksfjord, Alten og Kautokeino samt tiltaget noget i Vardø, Tanen, Karasjok, Hammerfest-Kvalsund, Hasvik og Talvik.

Salg af Melk opgives at være af ingen Betydning i Sydvaranger, Polmak, Kistrand og Kautokeino, af ringe Betydning i Nordvaranger, Næsseby, Karasjok, Lebesby, Kjelvik, Hammerfest-Kvalsund, Hasvik, Loppen-Øksfjord og Talvik samt af nogen Betydning i Vardø, Tanen, Maasø og Alten.

Salg af Melk er uforandret i Sydvaranger, Næsseby, Polmak, Tanen, Karasjok, Lebesby, Kjelvik, Hasvik, Talvik og Kautokeino, tiltaget lidt i Nordvaranger, Vardø, Hammerfest-Kvalsund, Loppen-Øksfjord og Alten.

Salg af Smør og Uld er af ingen eller ringe Betydning overalt.

Noget Meieri eller Ysteri findes ikke i Amtet.

Behandlingen af Melken og Produkterne af denne er destoværre i de fleste Distrikter langt fra tilfredsstillende, paa sine Steder slet. Som det af ovenstaaende Opgave vil sees, anvendes den overveiende Del af Kreaturernes Afkastning af Brugerne selv. Salg af Melk foregaar udelukkende i de Byerne aller nærmest liggende Distrikter. Saalænge dette Forhold er raadende, og Landbefolkningen ikke har noget Overskud af Melk eller Smør udover Husets eget Behov at frembyde til Salg, vil Fremgang i Behandlingsmaaden sent vise sig og vanskelig kunne fremtvinges. Meierier er en god Spore i saa Maade, men Forholdene her i Amtet, med den spredte, uensartede Befolkning og de smaa Brug, vanskeliggjør i høi Grad Oprettelse af saadanne. Man haaber dog, at den Tid ikke er fjern, da man ogsaa her i Amtet — til trods for Vanskelighederne — kan faa se Meierier i Virksomhed.

Paa Grundlag af de af det statistiske Centralbureau meddelte Resultater af Tællingen den 3 December 1900 — Tabellerne Nr. 1 og 2, samt de af Lensmændene meddelte Opgaver over Afkastning og Gjennemsnitspriser — Tabel Nr. 4 — skal man opstille følgende Beregning over den Indtægt, Finmarkens Amt antages at have havt af Jordbruget og Fædriften i omhandlede Femaarsperiode.

1.	De 6 663 voksne Kjør giver — efter 1 150 Liter pr. Ko — 7 662 450 Liter Melk à 17 Øre	Kr.	1 302 616.00
2.	Slagteværdi af 10 Pct. af de voksne Kjør til en Pris af Kr. 70.00 pr. Stykke	-	46 641.00
3.	Slagteværdi af 30 Pct. af de voksne Okser til en Pris af Kr. 80.00 pr. Stykke	-	5 664.00
4.	Slagteværdi af 70 Pct. af Kalvene til en Pris af Kr. 8.50	-	39 644.00
5.	De 11 432 Faar over 1 Aar antages at give en Indtægt af Kr. 10.00 pr. Stykke	-	114 320.00
6.	De 1 878 Gjeter over 1 Aar antages at give Indtægt af Kr. 15.00 pr. Stykke	-	28 170.00
7.	De 750 Heste over 3 Aar antages at give en Indtægt af Kr. 100.00 pr. Stykke	-	75 000.00
8.	De 1 783 Høns ÷ 10 Pct. for Hanen, altsaa 1 605 Høns, antages at give Kr. 4.00 pr. Stykke	-	6 420.00
9.	Værdien af Potetesavlen efter en Udsæd af 2 189 Hl. og 6 Fold = 13 134 Hl. à Kr 3.50	-	45 969.00
	Tilsammen af Husdyr- og Jordbruget	Kr.	1 664 444.00

(Fortsættes Side 20.)

Tabel 4. Opgaver vedkommende Fædriften

Herreder.	Gjennemsnitsværdien af nedennævnte Dyr var pr. Stykke i Aaret 1900:								Gjennemsnitligt Melkeudbytte om Aaret pr. Ko		Prisen Produkter	
	Arbeidsheste.	Okser.	Kjør.	Ungnøt.	Kalve.	Voksne Faar.	Voksne Gjeter.	Voksne Rensdyr.	for de mere fremskredne Jordbrugere.	overhovedet i Herredet.	Kjød.	Melk.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Liter.	Liter.	Pr. Kg. Kr.	Pr. Liter. Kr.
Kautokeino	-	60	80	40	5	7	-	22	1 200	900	0.40	0.15
Alten	300	100	80	40	5	10	10	Pr. Par. 36	1 260	1 000	0.65	0.15
Talvik.....	200	60	80	45	4	9	11	-	2 500	1 400	0.50	0.14
Loppen og Øksfjord	250	70	70	30	10	10	12	20	1 800	1 100	0.40	0.15
Hasvik	250	100	80	50	10	11	12	20	1 000	800	0.55	0.20
Hammerfest og Kvalsund	250	100	80	40	6	8	11	40	1 500	1 200	0.40	0.15
Maasø.....	200	60	80	40	10	10	12	25	1 200	1 000	0.60	0.20
Kistrand.....	175	60	60	30	5	10	-	-	1 600	1 000	0.40	0.20
Kjelvik.....	300	100	80	60	20	10	14	16	1 200	800	0.50	0.20
Lebesby og Kjøllefjord	200	90	70	40	20	11	10	-	1 000	800	0.50	0.20
Karasjok	250	80	50	25	8	7	-	22	2 000	1 400	0.65	0.15
Tanen	300	120	100	45	5	10	15	Pr. Par. 46	1 800	1 200	0.45	0.17½
Polmak.....	200	100	80	40	8	8	-	18	1 500	1 350	0.40	0.15
Næsseby.....	300	80	80	25	5	10	-	18	2 000	1 500	0.50	0.20
Vardø Herred.....	300	100	90	50	2	15	16	-	1 900	1 400	0.70	0.22½
Nordvaranger	300	100	100	50	10	18	20	20	2 000	1 500	0.50	0.20
Sydvaranger	350	110	95	45	12	12	-	27	1 400	1 200	0.52½	0.15
Gjennemsn. i Amtet	257.81	87.65	79.70	40.88	8.53	10.35	13.00	22.50	1 580	1 150	0.50 12/17	0.17 10/17

i Finmarkens Amt i Aaret 1900.

paa følgende var i 1900:			Det almindelige Vinterfoder pr. Kreatur var i Aaret 1900:								Anmærkninger.
Smør.	Ost.	Hø.	Hest.		Ko.		Faar.		Gjet.		
			Hø.	Mel eller Havre.	Hø.	Mel.	Hø.	Mel.	Hø.	Mel.	
Pr. Kg. Kr.	Pr. Kg. Kr.	Pr. Kg. Kr.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	
1.80	-	0.04	-	-	2 000	-	500	-	-	-	Som Vinterfoder desuden afgivet for Ko 1 000 Kg. og Faar 500 Kg. Mose.
1.80	0.60	0.08	3 600	-	1 800	-	400	-	240	-	
2.00	-	0.12	2 700	200	1 600	-	300	-	260	-	Som Foder desuden afgivet Tare og Fiskeaffald i stor Udstrækning.
1.10	0.80	0.8 1/2	2 400	150	1 000	100	250	30	200	20	Som Foder endvidere Fiskeaffald, Fiskehoveder og Tare.
2.00	1.50	0.12 1/2	2 000	-	1 200	-	200	-	180	-	Som Foder desuden Fiskehoveder og Lyng.
1.90	-	0.05	2 000	300	1 000	200	200	100	240	100	Foder desuden Tare i store Mængder. Vægten herpaa kan ikke opgives.
2.00	-	0.09	1 200	-	1 000	-	200	-	200	-	
1.60	-	0.06	1 200	-	800	-	150	-	-	-	Som Foder desuden Mel, Havre, Lyng, Tare og Fiskehoveder. Mængden kan ikke opgives.
1.60	1.60	0.09	2 500	-	1 600	-	350	-	350	-	Som Foder desuden Fiskeaffald, Mel og Kraftfoder. Kvantum kan ikke opgives.
1.50	-	0.13	2 000	-	1 600	-	400	-	400	-	Som Foder desuden Fiskeaffald, Tang og Fiskehoveder. Mængden kan ikke opgives.
1.20	-	0.10	1 800	-	800	-	400	-	-	-	Som Vinterfoder desuden afgivet for Ko 2 000, Faar 1 000 Liter Mose.
1.60	-	0.10	4 000	725	2 000	-	250	-	150	-	Som Vinterfoder for Ko desuden afgivet 400 Fiskehoveder og lidt Tare.
1.40	-	0.06 1/2	4 000	400	2 400	-	800	-	-	-	
1.60	-	0.06	3 500	200	1 700	50	300	-	-	-	
1.80	-	0.10	3 000	300	1 800	180	300	-	300	-	
1.60	-	0.10	3 000	500	2 000	100	400	-	300	-	Som Vinterfoder desuden Fiskeaffald o. l.
2.00	-	0.06	3 000	-	1 100	-	160	-	-	-	Som Vinterfoder desuden for Ko 1 000 og Faar 150 Kg. Mose.
1.67 11/17	-	0.8 9/17	2 619	-	1 494	-	329	-	256	-	

(Fortsat fra Side 17.)

Overført	Kr.	1 664 444.00
Kommer hertil hvad Renbedriften antages at indbringe efter en Afgang af 20 Pct. til Slagt af det samlede Antal — 59 842 Dyr = 11 968 Slagteren à Kr. 20.00 (opgivet til Kr. 22.50)	-	239 360.00
vil den samlede Afkastning af Fædriften og Jordbruget i Amtet udgjøre	Kr.	1 903 804.00

Som foran bemærket, antages Kreaturantallet i Amtet at have været betydelig høiere gjennemsnitlig i Femaaret, end Tællingen i 1900 viser. Gaar man ud fra, at Bestanden har været som ved Udgangen af Aaret 1890 og lægger dette Antal til Grund for Beregningen med Bibehold af de ovenfor anvendte Priser, vil man finde en Sum af noget over 2.3 Millioner Kroner.

De af Lensmændene opgivne Priser er dog antagelig for enkelte Produkters Vedkommende for høie til at benyttes i en saadan Beregning, da Produkterne omtrent udelukkende forbruges af Producenterne, selv om det jo i Virkelighed er saa, at disse Priser er gjængs ved Kjøb og Salg, og Priserne paa disse Varer i Femaaret har steget ganske betydeligt.

Ved at sætte den gjennemsnitlige Melkemængde pr. Ko ned til 1 100 Liter og Prisen til 14 Øre, hvilket er den laveste opgivne Pris, vil man paa Grundlag af Tællingen i 1900 finde en Sum af Kr. 1 627 270.00 og efter Tællingen i 1890 Kr. 2 065 086.00 som Afkastning af Fædriften og Jordbruget i Amtet i Femaaret.

Naar ikke Renbedriften medtages, vil den udgjøre henholdsvis Kr. 1 487 910.00 og Kr. 1 825 726.00.

Imidlertid medgaar der til Kreaturernes Underhold et ikke ubetydeligt Kvantum Kraftfoder — specielt Mel, der ikke er avlet i Amtet, men dels indkjøbt, dels og hovedsageligst erhvervet ved Fiskeriet — tiltusket for Fisk af Russerne under Sommerfisket. I enkelte Aar tilføres ogsaa adskilligt Hø fra sydligere Amter. Dette Foders Kostende bør fratrækkes ovenstaaende Udbytte. At opgive hvad det andrager til er dog ugjørligt. Forbruget varierer nemlig meget stærkt i de forskjellige Distrikter, ligesom det er af høist forskjellig Betydning i de forskjellige Aar, eftersom Høavlen har været god eller slet.

Man antager dog, at det virkelige Udbytte af Jordbruget og Fædriften i Amtet, naar Renbedriften medtages, i denne — den sidste af det forløbne Aarhundredes Femaarsperioder — kan anslaaes til 1.9 Million og uden Renbedriften til 1.7 Million Kroner aarlig.

3. Skogdrift.

Eiendomsforhold. Al Skog i Finmarkens Amt er paa Statens Hænder. Den staar under forstligt Tilsyn, idet Amtet er delt i 2 Skogforvaltningsomraader: Østfinmarkens og Vestfinmarkens. Det underordnede

Opsynspersonale bestaar af 20 Skogopsynsbetjente og 25 Skogtilsynsmænd med en Aflønning fra 4 à 500 Kroner ned til 20.

I Tidens Løb er der rundt om i Skogene fraskilt og udmaalt til Private en Mangfoldighed af Udslaatter, hvis Grændser mod den tilstødende Statsskog var yderst mangelfuldt betegnede. Ofte hed det blot i vedkommende Adkomstdokument: «En Myrslaatte omgivet af Skog». En saa løs Betegnelse uden synlig Afmærkning gav naturligvis Anledning til en hel Del Forviklinger. Myrslaatterne udvidedes stadig paa Skogens Bekostning. Værst var vistnok Forholdene inden Alten Herred. Her blev Tilstanden omsider uudholdelig, og ved kgl. Res. af 9 August 1898 blev der nedsat en Kommission, der med dømmende Kraft skulde ordne Grændseforholdene mellem Staten og Private inden Altens Furuskog-Distrikter. Denne Kommission arbeidede Somrene 1898 og 1899, og hvad der end kan siges om dens Arbeide, saa har den dog udrettet saa meget, at de private Eiere herefter skal have vanskeligt for yderligere at udvide sine Eiendomme paa Statens Bekostning. Ogsaa udenfor Alten Herred, specielt inden Talvik, er Grændseforholdene meget forviklede, men da Skogen her omtrent udelukkende bestaar af Birk, er Sagen ikke af den Betydning for det Offentlige som, hvor det gjælder Altens Furuskog.

Skogens Udstrækning og Værdi. Finmarkens Skoge har af Fortstvæsenet været anslaaet til at udgjøre et Areal af 2 721 km² til en Værdi af Kr. 1 280 000.00. Skog og Skog er imidlertid to Ting. Den allerstørste Del af denne Finmarksskog bestaar af glissen, lidet væksterlig Birk. Jeg for min Del er tilbøielig til at reducere det egentlige Skogareal til det halve og tror, at man vilde komme Værdien nærmere ved at sætte den til Kr. 800 000.00.

Skogdannende Træslag. De to skogdannende Træslag er heroppe Furu og Birk. Det første Træslag tilhører udelukkende de forskjellige Dalstrøg, som langs de store Elve skjærer langt ind i Landet. Medens Furuen i Alten, Porsanger og delvis i Sydvaranger gaar umiddelbart ud mod Havet, saaledes at Fjordenes Bølger skyller dens Fod, træffer man i Tanadalen Furuskog først 20 Mil op i Landet, men saa gaar Skogen her lige op til Finlands Grændser. Birken har som skogdannende Træslag en ulige større Udbredelse inden Amtet, og at Birken er et ægte nordisk Træslag, faar man et levende Indtryk af, naar man vandrer i disse arktiske, rene og sluttede Birkebestande. Men hvor stor Forskjel er der ikke paa Krampebirken ude ved Havet, paa Dvergbirken opi Fjeldet og paa disse høie, hvidstammede Birke, som pryder Finmarkens Dale? og hvilken Mangfoldighed af Overgange og Variationer er der ikke mellem de forskjellige Typer af dette ene Træslag? Foruden Furu og Birk optræder i Finmarken intet andet Træslag som skogdannende. De øvrige her optrædende: Or og Asp, Hæg og Rogn med en Flerhed af Vidjer, spiller ingensomhelst Rolle i Befolkningernes Husholdning.

Skogens Tilstand og Gjenvækst. Finmarkens Furuskog er ikke i Tilbagegang. Vistnok medfører Forholdene her som andetsteds i Landet,

at de større, grovere Dimensioner aftager, men dette er ikke til Skade for Skogen. Endnu findes større urørte Partier inden Amtets Furuskoge, og hvad Gjenvæksten angaar, staar den mangesteds saa lovende, at man vel neppe skulde tro det muligt under disse høie Breddegrader. Vistnok vokser ikke Furuskogen heroppe saa hurtigt som sydpaa. Smaaplanterne er udsatte for mange Kalamiteter, som man ikke kjender der. Skogen bliver maaske mere kvistet, den topper hurtigere og antager ofte Karakteren af Fjeldskog, men dog, hvor i Norden finder man under den 70de Breddegrad Magen til Altens Furumoer?

Er Furuskogen Livskraften heroppe, saa er Birken det end mere. Hvor finder man i Norges Land et saa mishandlet, et saa vanskjøttet Træslag som Finmarksbirken? Onde Spaadomme om Birkeskogens Udryddelse og dermed følgende Landets Ubeboelighed har man fra 100 Aar og længer tilbage i Tiden. Men endnu er Finmarken beboet og endnu pryder Birken Fjeld og Fjære. Nei, Finmarksbirken har en seig Rod, fred den for uvittig Havning og for uvorren Hugst, og den Generation, som efter os skal bygge og bo i Landet, vil finde Birkeskogen der fuldt saa rig som den, vi modtog fra vore Fædre.

Men lidt Hensyn maa der jo tages til Birkens Reproduktionskraft. Den kan udtømmes — og man kan ogsaa her spænde Buen saa høit, at den brister. Heldigvis synes dette nu, mangesteds ialfald, at gaa op for Befolkningen.

Skogplantning. Haand i Hanke med Fredning af den staaende Skog, har man nu ogsaa inden Finmarkens Amt begyndt med Udplantning af Trær. Finmarkens Amts Træplantningsselskab, der stiftedes i Januar 1900, tæller Medlemmer inden alle Amtets Herreder, og søger paa forskjellig Maade, ogsaa ved gratis Uddeling af Planter, at vække Befolkningens Sands for Skogens Betydning.

Ogsaa Forstvæsenet har i de senere Aar erholdt Bevilgning af offentlige Midler til Igangsættelse af Kulturarbeider inden Statsskogene og, engang paabegyndte, vil disse Arbeider trække flere efter sig, saa denne Sag, der nu er i sin Vorden, med Tiden vil vokse sig stor og faa en indgribende Betydning for Amtets Skoge.

Flødning og Forædling af Træmaterialierne. Samtlige Elve i Finmarken, forsaavidt de gaar gjennem Skogdistrikt, er vel skikkede for Flødning undtagen Pasvigelven, der paa Grund af hyppige Fosse eller Stryg og Søer, hvor Elven taber sig, er tung. Tømmeret sælges enten ved Auktionssalg eller ved Underhaandssalg efter Mærkning og fremdrives af Kjøberen til Sjøen enten i Form af rund Last eller optømret til smaa Huse eller ogsaa opsaget til Bord. Prisen paa 6 m. 16 cm. Tømmer har varieret fra Kr. 14.00—Kr. 38.00 pr. Tylvt.

Skuren foregaar udelukkende ved Hjælp af Haandsag, da der for Tiden ikke findes noget Sagbrug i Amtet. [1])

[1]) I 1901—02 er der i Sydvaranger oprettet 3 Sagbrug, der drives med Vandkraft.

Birk brændes nu næsten ikke i Alten og i mindre Grad end før i Tanen og Sydvaranger. Kul og især Torv bliver mere og mere almindeligt som Brændsel. Prisen paa Brænde har varieret fra Kr. 6.00 til Kr. 17.00 pr. Favn.

Skogenes Betydning for Amtet. Enhver Mand bosiddende inden Finmarkens Landdistrikt har Ret til gratis Udvisning af Birk til Brændsel inden Distriktets Grændser. Til saadanne Brugsberettigede er der i Femaaret udvist og afgivet gratis Brænde til en Værdi af henved Kr. 170 000.00 paa Roden. Medens man i ældre Tider huggede omtrent saa meget, som man lystede eller aarkede at faa frem, er nu Udvisningen indskrænket, saa hver Mand kun faar hugge et vist, bestemt Antal Favne, der retter sig efter Tilgangen paa Skog inden de forskjellige Herreder. Forholdene medfører, at dette Kvantum yderligere vil indskrænkes, men med den lettere Adgang til Stenkul og ved en mere rationel Udnytning af Amtets værdifulde Torvmyrer vil Ulemperne herved blive mindre følelige, end om et saadant Forbud tidligere var udstedt. Veien til Brændeskogen bliver ogsaa mangesteds saa lang, at man i Sjødistrikterne finder det mere regningssvarende at anvende Kul og Torv end at øde Tid og Penge paa at føre hjem Ved fra de langt bortliggende med besværlig Adkomst udstyrede Skoge. At Hesteholdet herved i mange Distrikter vil indskrænkes kan kun ansees heldigt for Befolkningens Økonomi.

Udbytte af Skogenes Drift. I Femaaret er der fra Statens Skoge fremdrevet Tømmer i følgende Antal Tylvter, der ved Afhændelsen har givet saadant Nettoudbytte:

Driftsaar.	Tømmer.	Nettoudbytte.
	Tylvter.	Kr.
1895/96	$418^{11}/_{12}$	3 467.41
1896/97	$662^{5}/_{12}$	6 766.22
1897/98	$660^{9}/_{12}$	6 183.84
1898/99	$680^{11}/_{12}$	6 208.00
1899/1900	$413^{5}/_{12}$	9 380.64

Retstilstand. Denne lader endnu meget tilbage at ønske. Befolkningen er jo henvist til Statens Skoge, naar de har Brug for Træfang af hvad Art nævnes kan. De har Statens Skoge staaende lige ind paa sine Huse, og mangesteds gjør endnu den Opfatning sig gjældende, at Skogen, det er noget, Vorherre har skabt til Brug for Alle; naar en Mand trænger et Træ til et eller andet Brug, saa er det ingen Synd, at han hugger det, selv om han derved skulde sætte sig ud over virkelige Love og Paafund.

Forstvæsenet har i sit Arbeide for at opretholde Orden i Skogene kun liden Støtte i Paatalemyndigheden Den Omstændighed, at ulovlig Indgriben i Birkeskog ikke behandles som Tyveri, men kun som Overtrædelse af Brugsregler, der afsones med en ofte i Forhold til Værdien af det ulovligt aavirkede meningsløs lav Bod, gjør sit til, at der kun staar liden Skræk af den Slags Forgribelser. Noget bedre bliver det jo efterhaanden ogsaa i denne Henseende, men det gaar ikke saa hurtigt og saa let, som ønskeligt kunde være, med at faa dødet den gamle Adam, som endnu huserer i saa mange af Finmarkens Skogdistrikter.

Skade paa Skogene. Naar undtages Birkesværmeren *(Bidaria dilutata)*, der ofte bliver en Svøbe for Amtets Birkeskoge, er man ikke her udsat for skadelige Herjinger af skogødelæggende Insekter. Birkesværmeren har i det forløbne Femaar flere Gange vist sig, men ikke i saa enorme Mængder, som undertiden kan være Tilfældet. Heller ikke de for Skogene saa skadelige Gnavere har i den omhandlede Periode optraadt massevis i Finmarken.

Ogsaa for Skogbrande af nogen Betydning har man i dette Tidsrum været forskaanet. Sommeren 1897 var der en mindre Skogbrand i Neiden, Sydvaranger, uden at der dog anrettedes nogen nævneværdig Skade. I Dagene omkring 20 Juni 1898 opstod Skogbrande paa tre forskjellige Steder i Karasjok. Skaden var dog ubetydelig. Vinterstormene i 1898 nedblæste endel Ungskog i Sydvaranger og Alten.

Den eneste Fiende, der langsomt, men sikkert har tæret paa Furuskogenes Livskraft, er Finnernes Tamren. Dette er en Skade, som ikke optræder periodisk, sporadisk enkelte Aar, men som gjentager sig hvert Aar omtrent i alle Dele af Furuskogdistrikterne.

Naar Renenes Horn i August Maaned er udvokset og Yderhuden begynder at falde af, da faar Ungfuruen undgjælde! Renen liker nemlig udmærket godt at gnide Hornene mod de elastiske Stammer og Grene. Kviste og Bær fyker i et Nu til alle Kanter og snart staar Ungfuruen igjen uden en grøn Gren, med Topskuddet knækket og Barken beskadiget langt nedover Stammen. Paa den Maade kan hele Strækningen lægges øde. At negte Lapperne Adgang til Furuskogen midt i strengeste Vinteren kan vistnok ikke gaa an, men det synes dog muligt, at der maa kunne fastsættes bestemte Grændser, inden hvilken de ikke faar komme. De udenfor liggende Strækninger fik man da ofre. Under de aarlige Markeder i Alten er der ikke alene norske Finners Ren, men ogsaa Hundreder af Ren, tilhørende Finlændere, der drives ind i Furuskogen og ødelægger al Gjenvækst. Ved Forstvæsenets Bestræbelser vil denne Sag nu forhaabentlig faa en Løsning, der vil betinge lysere Dage for Finmarkens Furuskoge.

Jagt- og Vildtforhold. Af det jagtbare Fuglevildt er det væsentligst Rypen, der har Betydning for Befolkningens Økonomi. Mangesteds er Snarefangsten en ikke ubetydelig Indtægtskilde, specielt i Fjeldsognene Karasjok og Kautokeino.

Rypen er heroppe meget migrerende. Den optræder til en Tid i Mængde, kan saa pludselig forsvinde, uden at det synes muligt at paavise de Aarsager, som her er de bestemmende. I Femaaret har Bestanden inden Amtet været nogenlunde normal eller maaske lidt ringere end tidligere.

Tiur og Røi er væsentligst knyttede til Altens Furuskoge og Bestanden er her inden det her omhandlede Tidsrum jevnt øget.

Aarfuglen er, som bekjendt, ikke stationær inden Finmarkens Grændser. Af Hjerpe findes der lidt langs Pasvigelvens Dalføre i Sydvaranger uden dog nogetsteds at forekomme andet end rent tilfældigt.

Af de forskjellige Slags Sjøfugl fanges en Del af Sjøbefolkningen og spiller mangesteds en ikke saa aldeles forsvindende Rolle i Fiskernes Husholdning.

Haren forekommer som oftest talrigt over hele Amtet. Elgen streifer af og til op til Finmarken, men vil her ikke blive stationær. Vildrenbestanden aftager Aar for Aar, saa Jagten efter dette Vildt heroppe snart blot bliver en Saga.

Medens Bjørnen i Femaaret kun lidet har gjort sig bemærket, har Ulven øget i en ganske betragtelig Grad, saa man har frygtet at staa lige overfor en ny Ulveperiode. Det er «russisk» Ulv, som er paa Vandring indover Finmarken, mener Befolkningen. Antagelig er dog ikke Faren for en Ulveperiode saa stor, som Mange mener. Ulven synes heller ikke at være saa talrig som antaget. Det samme Ulvepar kan paa et Døgn fare over vide Strækninger, idag i et Herred, imorgen i et andet — det er en Omstændighed, som man ikke altid betænker. Ulven har dog i Femaaret anrettet en ganske betydelig Skade ikke alene paa Finnernes Tamren, men ogsaa paa Buskapen, specielt Saueflokkene, som den mangesteds stygt har beskattet.

At i Finland Ulvepræmien er høiere end i vort Land er vel Aarsagen til, at der i Finmarken udbetales forholdsvis faa Præmier for fældede Ulve.

Ræven forekommer jevnt over hele Amtet, men har intetsteds optraadt i større Mængde. Den efterstræbes meget og tages helst paa Stryknin.

T o r v d r i f t. Ved Torvmyrernes Drift er der i Femaaret 1896—1900 foregaaet den Forandring, at der er bleven etableret et Opsyn, som har at paase Myrernes bedst mulige Udnyttelse. Allerede i 1893 androg Finmarkens Amtsthing om, at vedkommende Departement vilde drage Omsorg for, at der maatte blive ført Kontrol med den meget uvorne Torvskjæring, som Myrerne paa mange Steder var udsatte for, og efterat forskjellige Erklæringer og Betænkninger var indhentede, udkom der under 3die August 1897 en Lov, der gjør al Torvskur paa Statens Grund i Finmarken afhængig af Udvisning, ligesom nærmere udfærdigede Regler maa efterfølges. Til at udarbeide Planer for Torvmyrernes Udnyttelse og til at lede Opsynet ansatte Departementet for det Indre en Torv-

mester, medens Tilsynsmænd for de engere Distrikter beskikkes af Amtmanden, eftersom Planlæggelsen af Myrernes Drift og Ordningen af Opsynet skrider frem.

Torvmesteren begyndte sit Arbeide i Sommeren 1898, og ved Udgangen af 1900 var Ordningen gjennemført for Herrederne Loppen-Øksfjord, Talvik, Nordvaranger, Vardø, Næsseby og Sydvaranger, og Tilsynsmænd ansatte i disse Herreder.

4. Fiskerier.

Ogsaa i denne Femaarsperiode spores nogen Fremgang med Hensyn til tidsmæssige Baade skikkede for Havfiske, omendskjønt Overgangen til dækkede Sneiseilsbaade ikke paa langt nær er saa rask i Finmarken som i Distrikterne længere syd, og dette maa vistnok væsentlig skyldes Fiskernes Uformuenhed til at anskaffe sig disse kostbarere Baade. Nogle Fiskere i Finmarken har jo benyttet sig af det offentlige Laanefond til Anskaffelse af Baade skikkede for Havfiske, men da de fleste Kommuner nødig vil yde Kommunegaranti, er dette Laanefond lidet benyttet af Finmarkens Fiskere, der derfor nu ligger langt tilbage fremfor Fiskere fra sydligere Distrikter med Hensyn til at eie gode dækkede Sneiseilsbaade. Man har heller ikke i Finmarken anskaffet sig Fiskedampskibe endnu, men da saadanne vistnok ogsaa her maa kunne drives med Held, er det at haabe, at ogsaa Finmarkens Befolkning maa komme efter med Hensyn til Benyttelse af Dampskibe i Fiskeriernes Tjeneste.

De fleste Fiskere hjemmehørende i Finmarken driver derfor endnu Fisket væsentlig med aabne Nordlandsbaade, og da Fisken i de senere Aar om Vaaren er jaget fra Land af Kobben ud paa større Dyb 3 à 4 Mil fra Land, hvor man vanskelig kan drive Fisket med disse aabne Baade, har Finmarksfiskernes Udbytte af Loddefisket ikke været saa godt, som ønskeligt kunde være. For Sommerfiskets Vedkommende, naar Fisken staar nær Land og inde i Fjordene, er Otringen derimod en velskikket Fiskerbaad, men under Vinterfisket, da Veiret som oftest er stormende og uroligt, vilde dog dækkede Sneiseilsbaade, der ikke var større, end at Linen kan sættes og trækkes fra selve Baaden, være baade mere livsikre og bedre at drive Fisket med, og nogle Fiskere har derfor i de senere Aar anskaffet sig saadanne Baade.

Den største Del af de fremmede Fiskere, der kommer til Finmarken for at drive Loddefisket, har nu større dækkede Sneiseilsbaade, hvorfra drives omtrent udelukkende Linefiske med Doryer, ligesom ogsaa nogle Fiskedampskibe hjemmehørende udenfor Finmarken har deltaget i dette.

Sommer- og Høstfisket samt Vinterfisket har i Femaaret slaaet nogenlunde godt til saavel ude ved Kysten som inde i Fjordene, hvor der ogsaa jevnlig har været Sild; denne har dog været saa smaafaldende, at den væsentlig kun har været benyttet som Agn. Høsten 1898 foregik dog et større Sildefiske i Loppen-Øksfjord, Alten og Talvik Herreder.

Redningsskøiter har foruden at være stationeret ved Vardø og Honningsvaag fra Oktober til Juni ogsaa været stationeret ved flere andre Vær under Loddefisket. Disse Redningsskøiter er til stor Betryggelse og Hjælp for Fiskerne i de Fiskevær, hvor Fisket væsentlig endnu drives med Smaabaade.

Stavanger Preserv. Comp. har i Femaaret drevet sin Filial ved Vardø til Nedlægning af hermetiske Fiskevarer, ligesom Guanofabrikerne i Vadsø og Bergsfjord har tilgodegjort Fiskehoveder og Rygge. I Rundfiskbehandlingen synes nogen Forbedring specielt med Hensyn til Sortering og Emballering, ligesom de fleste Kjøbere af denne Vare nu modtager Fiskepartierne i Finmarken, hvorved en stor Del af den Krangel, der oftere var mellem Kjøber og Sælger, da man væsentlig sendte sin Fisk i Konsignation, nu undgaaes.

Under Vinter- og Vaar- (Lodde-)fisket er i efternævnte Aar opfisket følgende Kvantum Torsk:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
16 982 200	12 874 350	9 378 680	9 687 390	15 484 780

altsaa gjennemsnitlig i Femaaret 12 881 480 mod i Femaaret 1891—1895 omkring 15½ Million, i Femaaret 1886—1890 omkring 13½ Million, i Femaaret 1881—1885 omkring 11½ Million og i de to forud for samme gaaende Femaarsperioder omkring 15½ Million. Medens Fisket saaledes i 1896 og 1900 gav et Middelaars Udbytte, gav det i 1897 samt specielt i 1898 og 1899 betydelig under et Middelaars, og dette skyldes væsentlig de store Kobbemasser, der under det bedste Fiske i flere Uger hvert Aar hjemsøgte hele Finmarkskysten og drev Fisken fra Land.

I de anførte Tal er medtaget Kjøbstædernes direkte Udbytte af Fisket og for Femaarene 1891—1895 og 1896—1900 tillige, hvad der af Fiskerne selv er forbrugt under Fisket. Forbruget under Fisket af Torsk og Hyse stiller sig saaledes efter de til Amtet indkomne Oplysninger:

for 1896	209 600,	hvoraf	97 400	Torsk;
- 1897	144 050,	—	96 450	—
- 1898	179 465,	—	80 436	—
- 1899	201 100,	—	109 400	—
- 1900	232 300,	—	96 700	—

For de forskjellige Herreder og Byer inden Amtet har det opfiskede Kvantum Torsk i hvert af efternævnte Aar været følgende:

Distrikter.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Loppen og Øksfjord . . .	192 000	409 000	112 900	150 000	209 900
Alten Sorenskriveri	192 000	409 000	112 900	150 000	209 900
Hasvik	651 000	846 500	654 000	650 000	1 250 000
Hammerfest Herred	541 000	588 450	239 600	582 000	1 369 200
Do. By	80 000	18 000	6 400	16 000	80 000
Kvalsund	33 000	35 000	49 900	54 000	-
Maasø	2 701 500	2 705 900	1 214 800	1 530 400	4 133 600
Kjelvik	1 532 500	1 686 300	539 000	1 022 040	1 708 700
Hammerfest Sorenskriveri	5 539 000	5 880 150	2 703 700	3 854 440	8 541 500
Lebesby og Kjøllefjord . .	1 170 000	1 230 000	650 000	632 000	563 000
Tanen	1 852 500	2 368 000	2 513 460	1 768 000	2 482 500
Næsseby	50 000	34 000	10 000	4 000	50 000
Tanen Sorenskriveri	3 072 500	3 632 000	3 173 460	2 404 000	3 095 500
Nordvaranger	184 000	123 800	29 976	24 000	180 000
Vadsø By	97 000	46 000	20 400	17 040	177 000
Sydvaranger	44 800	7 600	1 525	1 400	7 000
Varanger Sorenskriveri	325 800	177 400	51 901	42 440	364 000
Vardø Herred	3 714 000	1 355 800	1 488 719	1 416 500	1 713 880
Do. By	4 138 900	1 420 000	1 848 000	1 820 010	1 560 000
Vardø Sorenskriveri	7 852 900	2 775 800	3 336 719	3 236 500	3 273 880
Amtet	16 982 200	12 874 350	9 378 680	9 687 390	15 484 780

Fangsten af Hyse og Kveite m. v. har for heromhandlede Femaar givet følgende Udbytte:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Hyse..... Stkr.	2 579 000	1 263 400	1 146 579	892 000	1 121 900
Kveite m. v. i raa Tilstand. Kg.	2 799 500	973 740	2 738 906	718 790	2 156 730

Lever- og Rognpartiet har i samme Tid udgjort:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Lever..... Hl.	34 872	41 003	24 057 3/4	28 908	44 867 1/2
Rogn..... -	414	557.5	626	494	667

Af Fiskehoveder angives at være solgt:

i 1896..... 8 875 500 Stkr.
- 1897..... 4 029 260 —
- 1898..... 4 151 560 —
- 1899..... 3 964 950 —
- 1900..... 5 408 180 —

Priserne paa Fisk, Lever og Rogn var i Femaaret følgende:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Pr. 100 Tal Torsk....	12.00—25.00	11.00—15.00	10.00—22.00	14.00 - 35.00	12.30—30.00
- 1 Hl. Lever....	10.00—28.00	10.00—12.50	8.00—21.00	10.00—50.00	8.00—14.00
- 1 - Rogn....	5.00—12.00	5.00—12.00	5.00—16.00	8.00—15.00	8.00—20.00
- 100 Tal Fiskehoveder	0.10— 0.60	0.10— 0.50	0.10— 0.50	0.10— 0.50	0.10— 0.40

Af det opfiskede Kvantum Torsk angives at være virket til:

Aar.	Rundfisk.	Rotskjær og Russefisk.	Klipfisk.
1896.....	5 646 200	91 350	11 157 250
1897.....	5 194 380	412 800	7 171 220
1898.....	5 075 005	484 600	3 738 639
1899.....	3 135 915	820 640	5 621 435
1900.....	6 681 534	811 225	7 895 321

Medicintrantilvirkningen har udgjort:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
9 857 Hl.	3 878 Hl.	5 315 Hl.	3 298 Hl.	6 726 Hl.

Den samlede Fangst under Vinter- og Vaarfisket skal, med Fradrag af hvad der er forbrugt under Fisket paa første Haand, være udbragt til:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Kr. 4 769 892	Kr. 2 179 186	Kr. 1 881 666	Kr. 2 684 027	Kr. 4 141 033

eller gjennemsnitlig i Femaaret	1896—1900	.....	Kr.	3 131 160
mod — - —	1891—1895	.....	-	2 729 065
- — - —	1886—1890	.....	-	2 138 000
- — - —	1881—1885	.....	-	2 505 200
- — - —	1876—1880	.....	-	2 446 000
- — - —	1871—1875	.....	-	3 237 000
- — - —	1866—1870	.....	-	2 306 000

For de forskjellige Sorenskriverier stiller Udbyttet i det heromhandlede Femaar sig saaledes:

Sorenskriverier.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Alten	41 727	71 585	21 092	36 482	66 110
Hammerfest	1 409 765	995 579	567 214	1 049 904	2 412 666
Tanen	767 119	617 522	608 512	568 310	755 126
Vardø	2 455 555	464 443	667 289	1 011 359	786 061
Varanger	95 726	30 057	17 559	17 969	121 071

Under Loddefisket blev dette drevet i kortere og længere Tid i de forskjellige Vær af:

i 1896	23 783	Mand	og	6 193	Baade	og	Skøiter,
- 1897	21 942	—	-	5 679	—	-	—
- 1898	19 471	—	-	5 747	—	-	—
- 1899	16 683	—	-	4 473	—	-	—
- 1900	21 908	—	-	5 702	—	-	—

eller i Gjennemsnit i Femaaret	1896—1900	af	20 757	Mand,
mod - — - —	1891—1895	-	20 802	—
- - — - —	1886—1890	-	16 895	—
- - — - —	1881—1885	-	11 300	—
- - — - —	1876—1880	-	14 100	—

Da disse Opgaver er tagne fra de forskjellige Værs Opsynsprotokoller og saaledes Fiskere, der under Loddefisket har roet Fiske fra mere end et Vær, er medregnet flere Gange, bliver Antallet af deltagende Fiskere og Baade for stort.

Paa Tællingsdagen blev Fisket drevet af:

i 1896	18 173	Mand og	4 777	Baade,
- 1897	16 641	—	- 4 299	—
- 1898	14 155	—	- 3 756	—
- 1899	10 749	—	- 2 929	—
- 1900	14 357	—	- 3 900	—

Antallet af de i Fisket deltagende Udlændinger, der er medtaget i ovenstaaende Tal, udgjorde i:

Aar.	Russere.	Finlændere.	Svensker.	Tilsammen.
1896	428	223	1	652
1897	227	190	3	420
1898	70	76	4	150
1899	34	34	-	68
1900	36	63	2	101

eller i Gjennemsnit i Femaaret	1896—1900	277	Mand,
mod - — - —	1891—1895	571	—
— - — - —	1886—1890	651	—
— - — - —	1881—1885	760	—
— - — - —	1876—1880	909	—

Denne betydelige Nedgang i Udlændingers Deltagelse i Fisket skyldes vistnok væsentlig Bestemmelsen i den nye Fiskerilov af 1897, at mindst Halvdelen af en Baads Besætning skal være norske Statsborgere, samt Opsynsdampskibets Tilsyn med, at fremmede Fiskere ikke driver Fisket indenfor Territorialgrændsen.

Fiskernes Fordeling paa de forskjellige Redskaber fremgaar af følgende Oversigt paa Tællingsdagen:

Aar.	Garn.		Line.		Dybsagn.		Flere Redskaber.	
	Mand.	Baade.	Mand.	Baade.	Mand.	Baade.	Mand.	Baade.
1896	17	5	6 676	1 841	190	50	11 290	2 881
1897	135	38	8 673	2 281	653	154	7 178	1 826
1898	142	42	4 900	1 329	134	37	8 979	2 348
1899	189	49	3 309	971	1 848	453	5 403	1 456
1900	236	63	3 618	1 024	1 057	257	9 446	2 566

Fiskende fra Fartøi var i 1896: 303, i 1897: 289, i 1898: 59, i 1899: 303 og i 1900: 494.

Bruttolodden pr. Mand af Vinter- og Vaarfisket er opgivet til:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Kr. 207.22	Kr. 99.32	Kr. 90.57	Kr. 160.88	Kr. 189.02

eller gjennemsnitlig aarlig Kr. 149.00 mod i 1891—1895 Kr. 131.00, i 1886—1890 Kr. 116.00 og i 1881—1885 Kr. 183.00.

Af Kjøbefartøier fremmødte til Vinter- og Vaarfisket:

i 1896:	577	Fartøier	med	en	Drægtighed	af	28 716	Ton	og en	Besætning af	2 712 Mand,
- 1897:	321	—	-	-	—	-	17 863	—	- -	—	- 1 593 —
- 1898:	275	—	-	-	—	-	13 351	—	- -	—	- 1 316 —
- 1899:	282	—	-	-	—	-	14 182	—	- -	—	- 1 401 —
- 1900:	272	—	-	-	—	-	13 942	—	- -	—	- 1 339 —

Antallet af de under Vaarfisket forulykkede Fiskere udgjorde i 1896: 44, i 1897: 14, i 1898: 11, i 1899: 15 og i 1900: 34.

Sundhedstilstanden under Vinter- og Vaarfisket maa siges at have været almindelig god.

Ordenen under disse Fiskerier maa ogsaa siges at have været almindelig god.

Sommer- og Høstfisket efter Sei og Torsk m. m. har i Femaarsperioden været godt, idet det aarlige Gjennemsnitsudbytte andrager til Kr. 1 255 783.00

mod i Perioden	1891—1895	Kr.	1 479 000
— - —	1886—1890	-	1 104 600
— - —	1881—1885	-	1 483 800
— - —	1876—1880	-	815 000
— - —	1871—1875	-	750 000

Det opfiskede Kvantum kan ikke opgives i Tal; nøiagtige Opgaver derom kan nemlig ikke tilveiebringes, dels fordi der ikke — 4 Steder undtagen — er anordnet særskilt Opsyn, der vil kunne indhente disse Opgaver, og dels fordi den væsentligste Del af Fangsten straks borttuskes efter Vægt mod Mel til de i Fiskeværene henliggende russiske Fartøier, der jevnlig flytter fra Vær til Vær. Over denne Del af Fangsten har derfor Lensmanden, som tidligere, maattet indskrænke sig til at give Opgaver over det Antal Matter Mel — en Matte Mel veier omkring 144 Kg. — som Almuen har tiltusket sig, hvorefter Melet er omsat i Penge efter dets Pris hos Distriktets Handelsmænd i Salg til Almuen mattevis paa den Tid, Tuskhandelen foregik. Det fremgaar heraf, at nedenstaaende Opgave over Udbyttet af heromhandlede Fiske kun kan betragtes som tilnærmelsesvis rigtig.

Efter de indkomne Opgaver stiller Udbyttet sig saaledes for de forskjellige Aar:

Forskjellige Fiskesorter, saasom Torsk, Hyse, Sei, solgt i raa Tilstand til de norske Handelsmænd eller til Russerne mod andre Varer end Mel, samt Rundfisk og Vitting, Uer og Laks m. v., antages udbragt til en Pengeværdi af:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Kr. 463 105	Kr. 331 597	Kr. 434 144	Kr. 484 380	Kr. 554 857

Leverkvantumet af det heromhandlede Fiske er opgivet til:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
19 034 Hl.	18 937 Hl.	22 540 Hl.	18 382 Hl.	17 650 Hl.

der angives udbragt til

Kr. 259 318	Kr. 178 051	Kr. 227 218	Kr. 180 512	Kr. 181 296.

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900
	Matter Rugmel.	Matter Rugmel.	Matter Rugmel.	Matter Rugmel.	Matter Rugmel.
Fangst af Torsk, Sei, Kveite, Flyndre, Hyse, Uer m. v., solgt i raa eller saltet Tilstand til Russerne mod..	33 026	32 389	29 837	29 492	27 796
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
der er anslaaet til en Værdi af ..	401 092	390 174	439 790	501 582	463 808
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
Af Rotskjær er tilvirket.....	133 840	196 100	224 640	209 550	347 860
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
til en Værdi af	37 482	59 035	68 389	96 251	174 016
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
Tørret Sei.....	697 900	497 700	585 300	279 680	290 700
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
der anslaaes til	92 883	69 438	81 043	48 793	60 655

Den samlede Fangst skal saaledes paa Fiskernes Haand være udbragt med en rund Sum til:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Kr. 1 253 880	Kr. 1 028 300	Kr. 1 250 584	Kr. 1 311 518	Kr. 1 434 632

eller i Gjennemsnit til Kr. 1 255 783 aarlig.

Udbyttet af Sommer- og Høstfisket stiller sig for de forskjellige Herreder og Byer inden Amtet saaledes:

Distrikt.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Alten Herred	6 044	15 430	11 020	5 875	9 925
Talvik	58 850	83 900	91 430	67 840	71 225
Loppen-Øksfjord	20 500	12 225	26 000	19 345	28 150
Hasvik	68 794	56 238	68 460	67 040	93 815
Hammerfest Herred	117 500	60 150	99 760	87 900	92 675
Hammerfest By	16 810	15 300	18 350	20 350	17 300
Kvalsund	42 500	31 300	38 585	31 950	35 050
Maasø	176 000	181 700	277 629	303 150	351 794
Kjelvik	93 626	90 853	192 000	169 000	234 750
Kistrand	30 492	33 769	28 173	47 263	38 488
Lebesby-Kjøllefjord	49 250	49 750	52 525	52 075	56 600
Berlevaag	20 040	8 800	7 740	10 430	16 900
Tanen Herred forøvrigt	61 560	69 425	42 060	76 013	59 975
Næsseby	6 150	6 950	3 795	3 700	5 540
Nordvaranger	35 150	52 500	45 400	43 946	43 912
Sydvaranger	48 107	49 956	46 370	53 136	59 424
Vadsø By	15 350	24 100	27 972	22 200	15 000
Kiberg	30 000	32 000	29 150	32 380	27 800
Vardø Herred forøvrigt	53 888	23 900	15 550	31 701	19 294
Vardø By	303 268	130 054	128 675	166 223	157 015

I Maasø er under Sommerfisket desforuden saltet til Klipfisk og ikke medtaget i ovenstaaende Tabel

i 1896: 440 000 Stkr. Torsk, Værdi Kr. 88 000, og 250 000 Stkr. Sei, Værdi Kr. 25 000,
- 1897: 790 000 — — — - 142 200
- 1898: 795 333 — — — - 131 230
- 1899: 660 000 — — — - 158 400
- 1900: 675 000 — — — - 162 000

Fisket blev drevet af:

i 1896..... 11 845 Mand, hvoraf 6 216 hjemmehørende udenfor Distriktet,
- 1897..... 11 530 — — 5 689 — — —
- 1898..... 12 059 — — 6 161 — — —
- 1899..... 10 742 — — 5 103 — — —
- 1900..... 9 845 — — 4 383 — — —

Russiske Fiskere har ikke deltaget i Sommerfisket under Femaarsperioden, naar undtages i Aaret 1896, da der indtil 28 Juni henlaa fra Vaarfisket i Kiberg 14 Baade.

Den gjennemsnitlige Mandslod udgjorde:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
for Hjemmefolket...	Kr. 109.38	Kr. 103.00	Kr. 111.74	Kr. 130.15	Kr. 129.80
- Fremmede.....	- 92.37	- 77.06	- 80.85	- 84.88	- 86.67

I Tuskhandel med Russerne er 20 Kg. Rugmel betalt med:

Aar.	Stor Kveite.	Smaa Kveite.	Torsk og Uer.	Flyndre.	Hyse.	Sei.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1896.....	5—20	10—20	13—40	20—60	20—60	20—70
1897.....	8—20	9—40	16—54	20—72	20—80	20—60
1898.....	6—20	10—30	14—50	16—72	30—90	20—85
1899.....	8—20	9—40	18—50	20—80	30—80	24—90
1900.....	8—20	15—40	16—40	20—60	30—80	30—80

Den store Forskjellighed i Pris skriver sig dels fra det opfiskede Kvantum, dels fra Melpriserne i Rusland og dels fra Tilstrømning af Kjøbefartøier til de forskjellige Fiskevær; for en Del beror den ogsaa paa Fiskens Størrelse, idet den større Fisk betales forholdsvis bedre end den mindre.

Priserne paa Rotskjær og tørret Sei pr. 20 Kg. og paa Lever pr. Hl. har stillet sig saaledes:

	pr. 20 kg. Rotskjær. Kr.	pr. 20 kg. tørret Sei. Kr.	pr. Hl. Lever. Kr.
i 1896.....	2.50— 8.00	2.50—3.50	10.00—20.00
- 1897.....	5.00— 8.00	2.50—4.00	7.50—11.00
- 1898.....	5.00— 7.50	2.50—4.00	8.60—11.00
- 1899.....	7.00—10.00	2.50—4.50	8.00—10.50
- 1900.....	8.00—11.50	3.00—5.00	8.00—10.50

Under dette Fiske er i Femaarsperioden omkommen 62 Mand, hvoraf i 1896: 3, i 1897: 12, i 1898: 17, i 1899: 19 og i 1900: 11.

Sildefisket.

Naar undtages i 1898, da der i Loppen-Øksfjord, Talvik og Alten Herreder blev drevet et noksaa betydeligt Sildefiske fra Slutningen af September til henimod Jul, har Sildefisket ikke været af synderlig større Betydning.

Der har vistnok hvert Aar saagodtsom hele Aaret rundt været mer eller mindre Sild i flere af Finmarkens Fjorde, men denne har været saa smaafaldende, at den væsentlig er benyttet som Agn.

Den i 1898 fangede Sild var derimod væsentlig større Indmadsild fra 27 til 30 cm.s Størrelse og var specielt ved Fiskets Begyndelse adskillig isterholdig.

Følgende Tabel viser Deltagelsen og Udbyttet ved dette Sildefiske:

Herreder.	Notlag.	Garn-baade.	Deltagende Fiskere.	Saltede Tønder.	Værdi paa Fiskernes Haand.
					Kr.
Loppen-Øksfjord	110	180	2 520	145 000	858 000
Talvik	23	190	820	20 000	140 000
Alten	10	65	375	15 000	105 000
Tilsammen	143	435	3 715	180 000	1 103 000

Da man i Finmarken var lidet forberedt baade med Garn og Nøter til at modtage Silden, antages ikke mere end Kr. 140 000 at være kommen Finmarkens egne Indbyggere tilgode. De fleste Notlag og Garnbaade hørte hjemme i Tromsø Amt.

Af Kjøbefartøier var tilstede:

i Øksfjord 40 Dampskibe, 81 Seilfartøier med tilsammen 926 Mand,
- Talvik 20 — 15 —
- Alten 5 — 5 —

De fleste af de Dampskibe og Seilfartøier, der laa i Talvik og Alten, kom fra Øksfjord for at komplettere sin Last.

En større Del af de tilstedeværende Kjøbefartøier hørte hjemme i Bergen og Haugesund.

Priserne varierede fra Kr. 6.00 til Kr. 11.00 pr. Maal for Notsild og fra Kr. 3.00 til Kr. 6.00 for Garnsild.

Udbyttet af Fedsildfisket forøvrigt i Femaaret stiller sig saaledes:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Kvantum	880 Hl.	2 600 Hl.	2 780 Hl.	700 Hl.	120 Hl.
Værdi	Kr. 4 560	Kr. 9 600	Kr. 12 497	Kr. 7 000	Kr. 960

Gjennemsnitsprisen var i 1896: Kr. 6—8, i 1897: Kr. 3—5, i 1898: Kr. 2—6, i 1899: Kr. 10 og i 1900: Kr. 8.

I Fisket deltog:

i 1896	154	Mand,	fordelt	paa	50	Garnbaade	og 2	Notlag,
- 1897	362	—	—	-	127	—	- 4	—
- 1898	204	—	—	-	61	—	- 6	—
- 1899	90	—	—	-	40	—		
- 1900	60	—	—	-	30	—		

Fisket foregik væsentlig i Alten, Sydvaranger og Kistrand.

For Vaarsildfiskets Vedkommende har Udbyttet stillet sig saaledes:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Kvantum	-	800 Hl.	2 000 Hl.	127 Hl.	15 200 Hl.
Værdi	-	Kr. 6 400	Kr. 20 000	Kr. 789	Kr. 40 800

Gjennemsnitsprisen pr. Hl. var i 1897: Kr. 8, i 1898: Kr. 10, i 1899: Kr. 6—7 og i 1900: Kr. 2—4.

I Fisket deltog:

i 1896	-	Mand,
- 1897	24	—
- 1898	45	—
- 1899	63	—
- 1900	207	—

Fisket foregik væsentlig i Loppen-Øksfjord og Sydvaranger Herreder. En større Del af den i 1900 opfiskede Sild solgtes til Agn.

Andre Sildefiskerier. I Herrederne Talvik, Kistrand, Lebesby og Sydvaranger er der desforuden udover Vaaren og Sommeren fisket endel Smaasild, der væsentlig er solgt til Agn i Fiskeværene, og stiller Udbyttet af dette Fiskeri sig saaledes:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Kvantum	1 500 Hl.	7 000 Hl.	14 000 Hl.	9 600 Hl.	11 300 Hl.
Værdi	Kr. 6 000	Kr. 15 000	Kr. 54 000	Kr. 23 300	Kr. 29 940.

Haakjærringfisket.

Dette Fiske drives væsentlig fra Byerne Vardø og Hammerfest dels paa Bankerne udenfor Kysten om Vaaren og dels under Spitsbergen og Beeren Eiland om Sommeren og Høsten saavel med dækkede Baade som mindre Fartøier.

Denne Fangst, der i 1895 tog et stort Opsving rimelig paa Grund af de høiere Priser paa Haakjærringlever, idet der da betaltes Kr. 13—15 pr. Hl.,

var ogsaa i 1896 og 1897 meget godt, idet der da opfiskedes henholdsvis 8 397 og 9 168 Hl., hvilket var betydelig mere, end hvad der aarlig er opfisket siden Begyndelsen af Syvtiaarene, da der ogsaa betaltes høie Priser for Leveren, men da Priserne i 1897 faldt ned til Kr. 10 og endnu lavere pr. Hl., er det opfiskede Kvantum i de senere Aar af Femaarsperioden stadig aftaget.

Fisket blev i Femaarsperioden drevet af:

i 1896.....	26	Baade	med	102	Mand	og	22	Fartøier	med	109	Mand,
- 1897.....	36	—	-	146	—	-	24	—	-	110	—
- 1898.....	29	—	-	112	—	-	20	—	-	89	—
- 1899.....	17	—	-	78	—	-	11	—	-	50	—
- 1900.....	6	—	-	24	—	-	21	—	-	96	—

eller gjennemsnitlig i Femaaret:

1896—1900	23	Baade	med	92	Mand	og	20	Fartøier	med	89	Mand,
mod i 1891—1895	15	—	-	57	—	-	12	—	-	53	—
- - 1886—1890	14	—	-	52	—	-	17	—	-	79	—
- - 1881—1885	21	—	-	79	—	-	25	—	-	122	—

Fangstudbyttet for Baade og Fartøier er for:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Kvantum.....	8 397 Hl.	9 168 Hl.	7 350 Hl.	5 115 Hl.	3 997 Hl.
Værdi.....	Kr. 112 149	Kr. 85 731	Kr. 71 665	Kr. 49 260	Kr. 40 281.

Baadenes Udbytte fordeltes i Almindelighed saaledes, at Baadeierne fik $^1/_4$ af Fangsten og Mandskabet, der selv holder Kosten, $^3/_4$ til Fordeling.

Fartøiernes Udbytte fordeltes i Hammerfest saaledes, at Mandskabet fik $^1/_3$ og Rederiet $^2/_3$ af Fangsten for Fartøi, Proviant og øvrig Udrustning. I Vardø tager Rederiet for Fartøiet $^1/_3$ af Fangsten og Mandskabet, der selv holder Kosten, $^2/_3$. Saavel i Hammerfest som Vardø betales Føreren Maanedspenge af Rederiet.

Mandslodden udgjorde gjennemsnitlig for Fartøiers Vedkommende:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Hammerfest.....	Kr. 235.00	Kr. 167.42	Kr. 147.00	Kr. 212.15	Kr. 156.68
Vardø.....	- 425.00	- 239.00	- 346.00	- 461.02	- 223.77.

Fartøiernes Bruttoudbytte pr. Ton udgjorde i Gjennemsnit for:

	1896.	1897.	1898.	1899	1900.
Hammerfest.....	Kr. 189.00	Kr. 139.00	Kr. 128.20	Kr. 143.00	Kr. 102.96
Vardø.....	- 167.00	- 102.00	- 148.30	- 189.26	- 111.90.

Baadfiskernes Lod i Vardø udgjorde gjennemsnitlig i 1896: Kr. 334.00, i 1897: Kr. 216.72, i 1898: Kr. 189.75, i 1899: Kr. 161.25 og i 1900: Kr. 128.02.

Under dette Fiske forulykkede i 1896: 2 Mand, i 1897: 1 Fartøi, 0 Mand, i 1898: 3 Fartøier og 4 Mand, i 1899: 1 Fartøi og 4 Mand, alle fra Vardø.

Fangst af Kobbe, Hvalros m. v. i Polaregnene har væsentlig været drevet fra Byerne Hammerfest og Vardø, og til denne Fangst udrustedes fra:

	Hammerfest.					Vardø.				
i 1896.....	22	Fartøier	med	221	Mand.....	4	Fartøier	med	23	Mand,
- 1897.....	22	—	-	221	—	4	—	-	31	—
- 1898.....	23	—	-	230	—	5	—	-	44	—
- 1899.....	23	—	-	235	—	5	—	-	43	—
- 1900.....	22	—	-	215	—	7	—	-	69	—

eller gjennemsnitlig i Femaaret:

1896—1900.....	27	Fartøier	med	286	Mand	og	1 024	Tons	Drægtighed	mod i
1891—1895.....	25	—	-	244	—	-	994	—	—	
1886—1890.....	28	—	-	269	—	-	973	—	—	
1881—1885.....	13	—	-	121	—	-	417	—	—	

I 1899 blev denne Fangst ogsaa drevet fra Kjelvik med 1 Fartøi, drægtigt 17 Ton, og 5 Mand, samt fra Vadsø med 1 Fartøi, drægtigt 48 Ton, og 10 Mand, og i 1900 fra Vadsø med 1 Fartøi, 48 Ton, og 10 Mand.

Fangsten dreves i Vaar- og Sommermaanederne mellem Novaja Semlja og Spitsbergen samt i Vestisen mellem Spitsbergen og Jan Mayen og bestod af Kobbe, Hvalros og Isbjørn ligesom Rensdyr og Dun fra Spitsbergen.

Værdien af den samlede Fangst udgjorde efter de Priser paa Produkterne, hvorefter Mandskabet afklareredes:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Kr. 139 719	Kr. 176 824	Kr. 153 322	Kr. 78 529	Kr. 148 362.

Udbyttet fordeltes saaledes, at Rederiet for Fartøi med Udrustning og Proviant fik $^2/_3$ og Mandskabet $^1/_3$ til Deling. Skipperens Godtgjørelse er 80—100 Kroner Maaneden samt $2^1/_2$ à 3 Mandsparter. Harpunererne har 2 Mandsparter foruden Maanedspenge.

Den gjennemsnitlige Mandslod udgjorde:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
i Hammerfest.....	Kr. 200.00	Kr. 229.00	Kr. 177.28	Kr. 80.77	Kr. 168.87
- Vardø	- 201.00	- 269.00	- 235.00	- 132.56	- 174.00.

Redernes Bruttofortjeneste pr. Ton udgjorde:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
i Hammerfest.....	Kr. 114.00	Kr. 130.00	Kr. 101.43	Kr. 40.17	Kr. 78.67
- Vardø	- ?	- 145.00	- 114.80	- 87.00	- 64.70.

Den samlede Fangst bestod af:

	Hvalros.	Kobbe.	Bjørn.	Rensdyr.	Dun, kg.
i 1896	462	12 971	105	51	111
- 1897	298	17 263	247	23	230
- 1898	324	20 648	183	17	280
- 1899	127	13 997	129	71	40
- 1900	162	18 694	202	4	150

Den mindre gode Fortjeneste baade for Redere og Mandskab i 1899 og tildels 1900 skyldes væsentlig de daarlige Afsætningsforhold paa Produkterne.

Under den heromhandlede Fangst er ingen Forlis eller Ulykker indtruffen under Femaarsperioden.

Hvalfangsten.

Denne var i de tre første Aar af Femaarsperioden særdeles god, og det samlede Udbytte af Fangsten blev i disse Aar tildels større end vanligt, trods det, at Antallet af Fangstdampskibe var mindre end foregaaende Aar, nemlig fra 26 til 23 imod 35 til 26 Dampskibe i Aarene 1887—1895. I 1899 og 1900 aftog derimod Fangstudbyttet betydeligt, hvorfor endel af Fangstfartøierne nu er flyttet til Færøerne eller Island, ligesom flere af Fangststationerne er flyttet længere vest paa Kysten, saa at den østligste Station nu er i Baadsfjord.

Fangsten er foregaaet tildels langt fra Kysten og et enkelt Selskab, Kapt. Ingebrigtsen fra Tromsø, der har sin Station paa Rolsø, har endog skudt adskillige Hval, væsentlig Blaahval, hver Sommer under Beeren Eiland.

Udbyttet for de forskjellige Aar stiller sig saaledes:

i 1896	1 096	Hval til en Værdi af Kr.	1 034 600
- 1897	1 080	— - - — - -	1 320 600
- 1898	1 101	— - - — - -	1 286 600
- 1899	597	— - - — - -	712 000
- 1900	404	— - - — - -	498 000

eller gjennemsnitlig i Femaaret:

1896—1900	856	Hval til en Værdi af Kr.	970 360 mod i
1891—1895	902	— - - — - -	974 874
1886—1890	700	— - - — - -	699 850
1881—1885	599	— - - — - -	865 567
1876—1880	93	— - - — - -	175 180

Udbyttet af samtlige Fiskerier i Finmarken samt Ishavsexpeditioner og Hvalfangst udgjorde for Tiaaret 1891 til 1900:

i 1891: Kr. 5 504 000, i 1892: 6 788 100, i 1893: 5 793 100, i 1894: 5 088 400, i 1895: 3 666 500, i 1896: 7 593 000, i 1897: 4 963 800, i 1898: 4 468 800, i 1899: 5 024 600 og i 1900: 6 495 700 Kroner.

5. Bergværksdrift.

Af Stenbrud findes i Amtet 3, der har været i Virksomhed. Med Hensyn til Drift og Udbytte i 1900 henvises til følgende Tabel:

Stenbruddets Navn og Beliggenhed.	Stenens Art.	Arbeidsstyrke i 1900. Antal Mænd.	Antal. Arbeidsuger i 1900.	Produktion i 1900:	
				Mængde.	Værdi.
				Stkr.	Kr.
Tverelvdalens Skiferbrud i Alten	Tagskifer	30	38	175 000	10 900
Friefjords Do. - Laxefjord .	Do.	17	36	180 000	25 200
Renø Do. paa Renøen (Forsøgsdrift)	Do.	4	8	10 000	1 000

Det tidligere Stenbrud i Ripperfjord er nedlagt.

Af Kobberværk har Amtet i denne Femaarsperiode kun et: Altens Kobberværk i Kaafjord, der i Aaret 1900 har beskjæftiget 41 Mand.

6. Fabrik- og Haandværksdrift.

Samtlige industrielle Anlæg i Amtets Landdistrikt er viet Tilgodegjørelsen af Udbyttet af Fiskerierne og Hvalfangsten.

For Tilvirkning af Guano og Fiskehoveder og Fiskeaffald haves to Fabriker, nemlig Prestelvens Guanofabrik ved Vadsø og O. Bucks Guanofabrik i Bergsfjord, Loppen-Øksfjord Herred.

Prestelvens Guanofabrik anlagdes i 1873 og har siden hvert Aar været i Drift i Sommer- og Høstmaanederne. Drivkraften er Vand. I 1900 dreves den med 6 Mænd og 6 Kvinder.

O. Bucks Guanofabrik, Bergsfjord, anlagt i 1895, dreves 1900 med 7 Mand. Drivkraften er Vand.

Til Nyttiggjørelsen af Udbyttet af Hvalfangsten findes i Amtet i alt 12 Etablissementer, anlagte af Forretningsfolk sydfra, der driver Hvalfangst paa Finmarken. De ved disse Anlæg sysselsatte Arbeidere er for den største Del fra Landets sydligere Dele; de kommer til Finmarken om Vaaren, naar Hval-

fangsten og derved Fabrikernes Drift begynder, og forlader atter Finmarken, naar Fangsten og Driften slutter for Aaret.

De forskjellige Anlæg for Tilgodegjørelse af Udbyttet af Fiskerierne og Hvalfangsten fordeler sig saaledes paa de forskjellige Distrikter.

I Vardø Herred: 4 Hvalfangerselskaber: Hvalf.s. «Haabet», Kristiania Hvalf.s., A/S «Neptun» og Evensens Hvalf.s. 1 Damptranbrænderi og 15 Trandamperier.

I Tanen Herred: Hvalfangerstationen i Mehavn.

I Lebesby Herred: Tønsbergs Interessentskab for Hvalfangst og 1 Trankogeri.

I Maasø Herred: Tønsberg Kraftfoderfabrik, Hvalf.s. Vestfold, Troldfjord Hvaletablissement og 1 Trankogeri.

I Hammerfest: 4 Trankogerier.

I Hasvik Herred: Hvalfangerselskaberne «Bøle» og «Finmarken» og Laurvigs Interessentskab for Hvalfangst.

I Loppen Herred: Hvalfangerselskabet «Thekla».

Haandværksdriften spiller liden Rolle som Indtægtskilde inden Amtets Landdistrikter.

7. Forskjellige Næringsveie.

Antallet af Handelsberettigede, der ved Udgangen af 1890 og 1895 er opgivet til henholdsvis 165 og 191, udgjorde ved 1900 Aars Udgang 231.

Af disse har Tanen 33 Handelsberettigede, Maasø 26, Vardø Herred 26, Kjelvik 25.

Af Forbrugs-, Spare- eller Handelsforeninger findes ingen i Amtets Landdistrikt.

Af Ølrettigheder fandtes i 1900 i det hele kun 3, nemlig i Alten 1 almindelig og i Kjelvik 1 almindelig og 1 indskrænket.

Husfliden er fremdeles lidet udviklet. Hvad der tiltrænges af Gaardsredskaber og delvis Fiskeredskaber forarbeides dog som oftest af Befolkningen selv. Det samme gjælder Husgeraad og Klædningsstykker, særlig de, der tilvirkes af Renskind. I nogle Herreder spores der nogen Fremgang i Husfliden, i andre derimod snarere Tilbagegang.

I Amtet afholdtes aarlig 3 Markeder, nemlig paa Bosekop i Alten i Marts og December og paa Karlebotten i Næsseby i Slutningen af November eller Begyndelsen af December. Dette sidste Marked ophævedes imidlertid ved Kronprinsregentens Res. af 7de Marts 1899, efterat Amtsthinget ved Beslutning den 22 Juli næstfør havde anbefalet dets Nedlæggelse. De besøges foruden af Amtets egne Indvaanere tillige af Tilreisende fra Finland og Sverige. Der omsættes fornemmelig Renskind, Renkjød, Ryper, Smør, Skaller, Handsker, Pæske, Kolonialvarer, Tøivarer og Fisk. Værdien af Omsætningen paa Bosekop Markeder antages gjennemsnitlig i Femaaret at have udgjort, for Vaarmarkedets Vedkommende Kr. 49 858.00 og for Høstmarkedets Vedkommende Kr. 63 595.00, medens Omsætningen paa Karlebotten Marked i Aarene 1896—1899 udgjorde: 1896 Kr. 14 550.00, 1897 Kr. 11 498.00, 1898 Kr. 4 183.00, 1899 Kr. 1 270.00. I forrige Femaar var Omsætningen for Vaarmarkedet paa Bosekop Kr. 50 152.00 og for Høstmarkedet sammesteds Kr. 63 984.00 gjennemsnitlig pr. Aar, medens Omsætningen paa Karlebotten Marked kun har udgjort gjennemsnitlig Kr. 17 165.00 aarlig.

Baadbyggeri er væsentlig indskrænket til eget Behov. I de fleste Herreder maa Baade kjøbes andetstedsfra, særlig fra Nordland.

Af Isbrug findes i Amtet kun 2:

Talvik Isbrug, der er drevet med 2 Mand i 2½ Uge og skaaret 150 Ton Is.

Jupvik Isbrug, der er drevet med 2 Mand i 3 Uger og skaaret 150 Ton Is.

Jagt antages ikke at være nogen særdeles indbringende Næringsvei i noget Herred. Den drives især paa Rovdyr og Ryper.

For Fældelse af præmiebelønnede Rovdyr er i Femaaret gjennemsnitlig udbetalt Kr. 2 676.00 af Amtskommunen. Der er udbetalt Præmier for efternævnte Antal:

Aar.	Tilsammen.	Bjørne.	Ulve.	Jerve.	Ræve.	Ørne.	Høge.	Fjeldfras.
1896	1 240	5	63	14	1 085	35	37	1
1897	2 252	-	77	20	2 088	21	41	5
1898	1 296	4	30	18	1 112	55	77	-
1899	1 014	1	25	20	917	24	27	-
1900	807	-	41	8	692	25	41	-
Tilsammen	6 609	10	236	80	5 894	160	223	6
I 1891--1895	5 361	17	197	58	4 460	351	278	-

Bærsankningen er ikke i noget Herred af nogen væsentlig Betydning som Næringsvei.

8. Kommunikationsvæsenet.

I. Om Dampskibsfarten.

Under 18 Juli 1896 besluttede Finmarkens ordinære Amtsthing, at den det forelagte Sag angaaende Ordningen af Kystruterne skulde oversendes Amtets Herredsstyrer til Erklæring. Som Bilag fulgte et af Hammerfest Bys Ordfører O. K. Simonsen udarbeidet «Forslag til Ordning af Dampskibsfarten paa Finmarken». Derefter skulde Amtsthinget træde sammen til ekstraordinært Møde til Sagens videre Behandling.

I den Indstilling, som vedkommende Komite under 14 Oktober næstefter forelagde det sammentraadte ekstraordinære Amtsthing, udtaler den blandt andet følgende:

«Havet er den store Veiforbindelse for Finmarken med de øvrige Dele af vort Land, ligesaavel som indenfor Distriktets egne Grændser. Ingen Landevei binder Baand mellem os og de sydligere Egne, intet Jernbanetog skaffer eller vil i nogen nær Fremtid skaffe os Forbindelse sydover. Paa Søen maa vi med alt vort: Post, Passagerer, Gods, alt er henvist til den Kommunikationsforbindelse, som Søen kan bringe os. Maalet for vort Arbeide paa Kommunikationsvæsenets Omraade maa derfor i første Række blive at fuldkommengjøre Forbindelserne søværts — gjennem den hurtigst mulige, sikrest mulige og mest omfattende Dampskibsforbindelse.

Hvad der i denne Henseende hidtil er gjort fra vore Statsmyndigheders Side er modtaget med Erkjendtlighed; men med Udviklingens voksende Krav,

med Næringsveienes Fremgang for Øie maa det ogsaa betones, at meget er tilbage at ønske, og at et berettiget Krav paa Udvidelse og Forbedring af Finmarkens Dampskibsforbindelse sydover og inden Distriktet staar for Døren til at maatte imødekommes. Stillestaaen paa Kommunikationsvæsenets Omraade, naar alt andet er under Udvikling og Fremgang, bliver Tilbagegang.

I Tilslutning til disse almindelige Betragtninger vil Komiteen saa i det følgende nærmere præcisere sit Standpunkt ligeoverfor Spørgsmaalet om den fremtidige Ordning af vore Dampskibsforbindelser:

1. Hurtigrute, Lokalruter og Godsruter. Komiteen finder enstemmig, at de to tidligere ugentlige Hurtigruter med Endepunkt i Sommerhalvaaret i Hammerfest og Vinterhalvaaret i Tromsø ikke tilfredsstiller Finmarkens berettigede Krav til hurtig Post-, Passager- og Ilgodstrafik. Disse Ruter maa udstrækkes til Amtets østligste By, Vadsø, saaledes at Finmarkens samtlige Byer, med mellemliggende Landdistrikt, trækkes ind under en direkte Hurtigruteforbindelse fra Trondhjem nordover Aaret rundt. Kyststrækningen Hammerfest—Vadsø stiller ikke større Vanskeligheder for Trafikering af tidsmæssige Dampskibe end Strækningen søndenfor Hammerfest. Skulde uovervindelige Vanskeligheder stille sig iveien for en direkte Hurtigruteforbindelse helt frem til Vadsø ogsaa i Vintertiden November—Februar, da maa Hurtigruternes Omladningssted dog under enhver Omstændighed ikke lægges udenfor Finmarken, men Hammerfest blive det Sted, hvorfra den brudte Hurtigrute fortsættes østover, og maa den fra Hammerfest fortsatte Hurtigrute udføres med Skibe, som er fuldt ud tidsmæssige med Hensyn til Fart og Bekvemmeligheder.

2. Lokalruterne. Allerede længe har Følelsen været oppe af, at den nuværende Lokalfart paa Finmarken er mangelfuld og saare ufuldstændig. Specielt gjælder dette Strøget Hammerfest—Vardø. Baade Vestfinmarkens Øer, Sørøen og de øvrige ved Havet liggende Øer og de store Fjorde: Porsanger-, Lakse- og Tanafjord, har her berettigede og uafviselige Krav at stille. Komiteen mener, at disse ikke kan fyldestgjøres, uden at der paa Strækningen Hammerfest—Mehavn (Kjøllefjord) anbringes et Lokalskib til. Den nærmere Ordning af Ruten i dette Strøg med 2 Skibe maa da blive Gjenstand for senere Overveielse og Udtalelse af særlig samtlige i denne Fart interesserede Herredsstyrelser. For Tanafjordens Vedkommende kan Kravet kun tilfredsstilles ved Anbringelse af et Lokalskib paa Strækningen Mehavn (Kjøllefjord)—Tanen—Vardø.

3. Godsruterne. Komiteen slutter sig til hvad der fra Nordlands Amtsformandskabs Side ogsaa er fremhævet, at Tiden endnu ialfald ikke er kommet til at slippe statsunderstøttede Godsruter. En sikker og fast direkte Forbindelse med Hamburg og Kristiania for speciel Godstrafik er i mange Maader et Livsspørgsmaal for Finmarkens Næringsveies Udvikling.

Vore Eksportartikler maa altid kunne være sikre paa at blive ført direkte frem til disse Markeder, ligesom ogsaa Importen fra disse Steder er saa stor, at den retfærdiggjør direkte Ruter. Komiteen maa derfor her særlig betone, at to saadanne Godsruter føres frem Aaret rundt lige til Vadsø, én med direkte Forbindelse paa Hamburg og en anden med direkte Forbindelse paa Kristiania.

4. Med Hensyn til det paa Bane bragte Spørgsmaal om Oprettelse af en tredie ugentlig Hurtigrute Trondhjem—Vesteraalen—Tromsø—Hammerfest maa Komiteen udtale, at, hvor ønskelig en saadan ny Rute maatte være, maa dens Istandbringelse ikke paa nogen Maade ske paa Bekostning af de Krav, som ovenfor er fremholdte.

Komiteen tillader sig i Henhold til det ovenfor udviklede at foreslaa for Amtsthinget at afgive saadan enstemmig Erklæring:

I. To ugentlige Hurtigruter til Vadsø Aaret rundt, i Maanederne Marts—Oktober kontinuerlig til Vadsø og i de øvrige fire Maaneder, saafremt Omladning i disse Maaneder viser sig uundgaaelig, med Omladning i Hammerfest.

II. Lokalruterne ordnes saaledes:

1. Skib paa Altenfjord.
2. 2 Skibe paa Strækningen Hammerfest—Vestfinmarksværene—Porsanger—Laksefjord—Mehavn (Kjøllefjord).
3. 1 Skib paa Strækningen Mehavn (Kjøllefjord)—Tanen—Vardø.
4. 1 Skib paa Varangerfjord.

III. Godsruterne.

Der opretholdes under Statens Kontrol med passende Bidrag mindst 3 Gange ugentlig regelmæssig Gods- og Eksportruter, der forpligtes til at føre Post — i Lighed med de nuværende Ruter I, II og III, dog saaledes, at Hamburgerruten og den ene Kristianiarute udstrækkes kontinuerlig Aaret rundt til Vadsø og med mindst samme Anløbssteder som hidtil og med den Omlægning og Fordeling mellem Ruterne, som findes hensigtsmæssig.»

Komiteens Indstilling vedtoges enstemmig af Amtsthinget.

Denne Amtsthingets enstemmige Beslutning har været den Basis, den senere Udvikling af Dampskibsfarten i Finmarken har hvilet paa, og Ordningen af Ruterne er i det væsentlige istandbragt i Overensstemmelse med Beslutningen.

I 1896 havde man følgende Ruter til Finmarken:
Ugentlig Postrute Hamburg—Vadsø, Rute 1 a.
Ugentlig Postrute Kristiania—Hammerfest, Rute 2.

Ugentlig Postrute Kristiania—Vadsø, Rute 3. Vinterhalvaaret stansede denne Rute i Tromsø.

Lokalruter:

1) Hammerfest—Kjøllefjord (eller Mehavn),
2) paa Altenfjord og
3) paa Varangerfjord.

Heri skede der i Aaret 1897 ingen Forandring.

Fra September 1898 igangsattes ugentlig Hurtigrute Tromsø—Vadsø i Forbindelse med Hurtigruten Trondhjem—Tromsø, og dermed var Gjennembruddet skeet og Finmarkens østligste Egne sat i Hurtigruteforbindelse med det øvrige Land.

I 1899 forsøgtes i Maanederne Juni og Juli Hurtigrute i ubrudt Fart mellem Trondhjem og Vadsø, hvilken Rute dog senere blev opgivet, saaledes at Ordningen fra Aar 1900 af er følgende:

I. To ugentlige Hurtigruter til Vadsø i Sommerhalvaaret med Omladning i Hammerfest. I Vinterhalvaaret en ugentlig Hurtigrute med Omladning i Tromsø i Forbindelse med Hurtigruterne Trondhjem—Tromsø.

II. Lokalruter:

1. 1 Skib paa Altenfjord,
2. 1 Skib paa Strækningen Hammerfest—Vestfinmarksværene—Porsanger—Laksefjord—Mehavn,
3. 1 Skib paa Strækningen Mehavn—Tanen—Vardø,
4. 1 Skib paa Varangerfjord.

III. Ordinære Ruter:

1. Ugentlig Rute Hamburg—Vadsø, Rute 1 a;
2. Ugentlig Rute Kristiania—Vadsø — 3-Ruten, der Vinterhalvaaret stanser i Tromsø.

II. Fyrlygter

er i Femaaret bleven opsat i et Antal af 17 paa følgende Steder: Loppekalven (Loppen), anbragt 1898, Klubholmen (Bergsfjord), Mjaanes, Korsnes, Langnesholmen (Altenfjord) i 1898, Galten (Sørøen) i 1900, Tufjord (Rolsø) i 1896, Finnes (Ingø) i 1899, Ingø (Afløsningen) i 1896, Skarsvaag (Magerøen) i 1898,

Haarvikneset (Porsangerfjord) i 1898, Skjøtningberg (Kjøllefjord), Risfjorden (Gamvik) i 1899, Finkongkjeilen (Tanafjord) i 1898, Kjølnes (Berlevaag) i 1900, Baadsfjord (Vardø Herred) i 1899. I 1896 fuldførtes Vardø Fyr paa Hornøen, med Lysstyrke af 15 700 Normallys og en Lysvidde af 20.5 Kvartmil.

III. Havnearbeider.

A. Paabegyndt før Perioden, tilendebragt i samme.
1. Vardø, Moloer 1876—1897.
2. Do. Mudring 1888—1896.
3. Helnes, Forbedring af Landingsforholdene, Udvidelse af Indløbet 1893—1895—1897.
4. Omgang, Forbedring af Landingsforholdene 1895—1896.
5. Opnan, Baadstøer, Dækningsmure, Udsprængning af Stø-Indløb 1894—1898.
6. Skjøtningberg, Baadstøer, Dækningsmur 1895—1898.
7. Nordvestkjeilen, mellem Vardø og Kiberg, Forbedring af Landingsforholdene 1895—1896.

B. Paabegyndt og fuldført i Perioden.
1. Kavringen, Landsætningsplads 1896 - 1897.
2. Løkvik ved Kamøfjord, Landsætningsplads 1896—1898.

C. Paabegyndt i Perioden, ikke tilendebragt i samme.
1. Nordre Honningsvaag, Uddybning i Seilløbet 1899.
2. Loppen, Baadstø 1899.

D. Paabegyndt før Perioden, ikke tilendebragt i samme.
Vadsø, Molo 1894.

Den samlede Længde af Hoved- og Bygdeveie udgjorde ved Femaarsperiodens Udløb med Fordeling paa Herrederne:

	Hovedveie.	Bygdeveie.	Tilsammen.
Alten	-	33	33
Talvik	9.86	1.5	11.36
Hasvik	-	3	3
Maasø	-	6	6
Kjelvik	4	-	4
Lebesby og Kjøllefjord	-	4	4
Tanen	35	-	35
Polmak	10	-	10
Næsseby	42	-	42
Nordvaranger	40	-	40
Sydvaranger	-	41	41
Tilsammen	140.86	88.5	229.36

Til Veibygning i Finmarken er der af Statsmidler bevilget følgende Beløb i Femaaret:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Kr. 55 100	Kr. 56 400	Kr. 77 200	Kr. 45 500	Kr. 69 900.

Disse Beløb er anvendt til:

1. Bygning af Vei fra Bonakas—Seida. Denne Vei, der overtoges 22 September 1897, har kostet Kr. 128 389.10. Længde 23 434 M.
2. Udbedring og Opstagning af Vinterveien fra Eibyelven til Beskades, overtaget 9 September 1898, har kostet Kr. 17 000.00. Planeringslængde 23 240 M. Opstaget Længde 69 690 M.
3. Do. og Do. af Do. fra Bugøfjord—Finlands Grændse, overtaget 15 Oktober 1898, har kostet ca. Kr. 400.00.
4. Do. og Do. af Do. fra Romsdal over Nalganas, overtaget 12 Oktober 1900, har kostet Kr. 3 366.68. Længde 9 000 M.
5. Bygning af Vei fra Nyborg—Karlebotten, overtaget 21 September 1901, har kostet Kr. 44 700.00. Planeringslængde 8 731 M.
6. Vei ved Grændse-Jakobselv, har kostet Kr. 5 785.82. Længde 1 390 M.

Omkostningerne ved Vedligeholdet af Veiene bæres af vedkommende Kommune med Tilskud af omkring $^2/_3$ af Brændevinsafgiftskassen.

Af Skydsstationer og Færgesteder fandtes i Amtet ved Udgangen af 1900 følgende:

Sorenskriverier.	Faste Stationer.			Tilsigelsesstationer.		Færgesteder.
	Landskyds.	Baadskyds.	Land- og Baadskyds.	Landskyds. (Ren.)	Baadskyds.	
Alten	-	-	-	1	-	1
Hammerfest	-	-	-	-	-	2
Tanen	2	2	1	1	-	3
Vardø	-	-	-	-	-	-
Varanger	1	-	-	1	4	2
Tilsammen	3	2	1	3	4	8

Tilsigelsesstationen for Baadskyds i Vardø By, som i de senere Aar ikke havde været i Virksomhed, blev nedlagt i 1900. Der er i Perioden yderligere oprettet en fast Station for Landskyds paa Bonakas i Tanen.

For Aarene 1896—1900 er følgende Beløb anvist som Bidrag af Statskassen til Skydsvæsenet:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Kr. 1 399.12	Kr. 1 481.34	Kr. 1 468.00	Kr. 1 624.00	Kr. 1 357.32.

Ved Udgangen af forrige Femaarsperiode var der i Finmarken 77 Postanstalter. I nærværende Periode er 17 nye Postanstalter oprettede; deraf 2 i Vadsø, 8 i Hammerfest, 6 i Vardø og 1 i Altens Postdistrikt.

Antallet af afsendte Breve i 1900 fremgaar af følgende:

Hammerfest By	91 100	Stkr.
Vadsø By	46 200	—
Vardø By	97 300	—
Alten	18 100	—
Hammerfest Landdistrikt	204 200	—
Vardø Do.	94 500	—
Vadsø Do.	31 490	—
Ialt i Aaret 1900	582 800	Stkr.

mod i Aaret 1895: 470 200 Stkr.

Telegrafstationernes Antal, som i 1895 var 24, udgjorde ved Udgangen af 1900: 42, idet der — efter Anlæggenes Rækkefølge — er tilkommet nye Stationer i: Nyborg, Kirkenes, Finnes, Kolvik, Sopnes, Talvik, Kaafjord, Bugten, Elvebakken, Tverelvdalen, Mefjord, Sørøen, Galten, Sørvær, Breivik, Hasvik, Skjøtningberg, Akkerfjord og Sortvik paa Hjelmsø.

Desuden er der Opsynsstationer med Adgang til Korrespondance paa følgende Steder: Kvalsund, Skippernes paa Sørøen, Hopseidet, Skoganvarre, Lævjok, Polmak, Kongsfjord, Bugønes, Elvenes, Jarfjord og Grændse-Jakobselv. Medregnes disse, bliver Stationernes Antal 53.

Af Stationerne er: 9 faste Telegrafstationer, 15 med vekslende Telegraf- og Telefondrift, 18 Telefonstationer samt 11 Opsynsstationer.

Af Opsynsstationer haves forøvrigt desuden 2 uden Adgang til Korrespondance, nemlig Risvik ved Magerøsundet og Langfjorddalen pr. Lebesby.

Af Amtets Herreder er fremdeles Loppen-Øksfjord, Karasjok og Kautokeino uden Telegraf- eller Telefonforbindelse med Udenverdenen. Vadsø regnes da som tidligere at gjøre Tjeneste som Telegrafstation for Nordvaranger og Hammerfest tildels for Herredet af samme Navn.

Telegrafnettet er i Femaaret forøget med følgende Linier:

Anlæg.	Taget i Brug.	Linielængde i km.	Traadlængde i km.	
			Telegraf.	Langlinie-telefon.
Vadsø—Sydvaranger—russiske Grænse	1/12 1897	128.58	142.07	
Nye Traade Hammerfest—Kistrand og Kistrand—Repvaag	13/12 1897		293.92	
Ingø—Finnes	1/8 1898	2.02		2.02
Kistrand—Kolvik	17/12 1897	1.50		44.60
Smelror—Vardø	1898	1.73	10.94	
Hammerfest—Lyngen	1898-1899	136.56	202.35	168.55
Hammerfest—Sørøen	1899-1900	130.42		169.51
Kjøllefjord—Skjøtningberg	15/11 1899	8.70		9.42
Havøsund—Hjelmsø	30/10 1900	14.11		14.19
Sløifelinie til Kongsfjord	12/10 1900	2.75	5.50	
Tilsammen		426.37	654.78	408.29
Ved Udgangen af Femaarsperioden 1891—1895 udgjorde Finmarkens Telegrafnet		1 131.53	1 466.26	
Ved Udgangen af Perioden	1896-1900	1 557.90	2 121.04	408.29

Samlet Traadlængde: 2 529.33 km.

Af lokale Telefonanlæg forefandtes ved Udgangen af 1900:

Anlæg.	Linielængde i km.	Traadlængde i km.	Antal Abonnenter.	Traadsort m. v.
Hammerfest[1]) (overtaget af Staten)	2.0	9.0	23	Jern. Enkeltliniet.
Vardø (privat)	2.0	27.5	29	Bronce. Dobbeltliniet.
Desuden i Landdistrikterne ialt 6 private Telefonanlæg	32.7	42.7		
Tilsammen	36.7	79.2		

[1]) Ombygget 1901.

9. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Amtets Formue og Indtægt efter Skatteligningen for 1900 fremgaar af omstaaende Tabel, hvor der tillige er opført Skatydernes Antal og den udlignede Herredsskat. Til Sammenligning anføres de tilsvarende Tal for 1895:

(Se Tabellen næste Side.)

Til Belysning af Fattigvæsenets Stilling i Finmarkens Amt hidsættes følgende Opgave for Aarene 1896—1898, idet Opgaver mangler for 1899 og 1900:

Aar.	Antal understøttede Hovedpersoner.	Fattigkassens Bruttoudgifter.	Fattigkassens Nettoudgifter.
		Kr.	Kr.
1896	1 023	63 896	54 337
1897	957	67 042	54 334
1898	1 022	71 930	59 981

I 1898 udgjorde Fattigkassens Nettoudgift for hver understøttet Hovedperson Kr. 58.60. Til Sammenligning kan anføres, at i Smaalenenes Amt blev der ydet en Understøttelse af Kr. 123.00 for hver Hovedperson, i Kristiania Kr. 117.00, i Nordre Bergenhus Amt Kr. 55.00.

Amtskommunens Indtægtsbudget har udgjort ialt i Aarene:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
101 631.23, deraf udlignet Amtsskat 29 560.66	98 792.82, deraf udlignet Amtsskat 34 322.60	148 949.25, deraf udlignet Amtsskat 33 606.76	128 845.64, deraf udlignet Amtsskat 31 040.29	141 323.12, deraf udlignet Amtsskat 32 287.34

Amtskommunens Gjæld, der ved Udgangen af 1895 udgjorde Kr. 44 604.00, androg ved Udgangen af 1900 til Kr. 48 230.00.

En væsentlig Del af Amtskommunens sædvanlige Udgifter bæres i Finmarken af de Amtet tilhørende Fonds, Brændevinsafgiftskassen og Medicinalfondet.

Distrikter.	Antal Skatydere.		Antagen Formue i 1 000 Kr.		Antagen Indtægt i 1 000 Kr.		Skatbar Indtægt i 1 000 Kr.		Udlignet Herredsskat paa Formue og Indtægt.	
	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.	1895.	1900.
Kautokeino	183	199	274	299	103	90	71	56	3 056	5 526
Alten	406	524	415	512	176	247	101	157	9 743	12 915
Talvik	504	502	480	559	229	292	137	197	10 871	17 494
Loppen og Øksfjord	201	248	203	153	83	145	47	105	5 146	7 729
Alten Sorenskriveri	1 294	1 473	1 372	1 523	591	774	356	515	28 816	43 664
Hasvik	197	203	370	281	142	140	107	105	4 746	6 649
Hammerfest	275	379	93	120	99	128	54	70	6 109	7 862
Kvalsund	226	253	83	69	96	98	60	59	6 218	4 869
Maasø	333	386	276	324	161	218	110	150	8 148	12 493
Kjelvik	377	355	209	207	201	196	140	138	6 305	8 336
Kistrand	338	336	186	174	165	157	97	90	5 121	6 465
Hammerfest Sorenskriveri	1 746	1 912	1 217	1 175	864	937	568	612	36 647	46 674
Karasjok	98	127	176	145	51	58	27	41	1 989	2 939
Lebesby	274	281	147	187	140	152	97	110	8 017	10 250
Tanen	588	633	753	743	336	364	181	198	17 001	22 766
Næsseby	329	364	241	235	182	171	129	112	9 617	12 451
Tanen Sorenskriveri	1 289	1 405	1 317	1 310	709	745	434	461	36 624	48 406
Nordvaranger	351	403	177	203	144	158	64	66	6 883	8 333
Sydvaranger	388	405	259	273	214	198	122	122	13 404	12 054
Varanger Sorenskriveri	739	808	436	476	358	356	186	188	20 287	20 387
Vardø Herred	380	429	576	838	203	253	120	106	13 928	13 867
Vardø Sorenskriveri	380	429	576	838	203	253	120	106	13 928	13 867
Amtets Landdistrikter	5 448	6 007	4 918	5 322	2 725	3 065	1 664	1 882	136 302	172 998

Disse Fonds samlede Udgifter har i Femaaret med Fradrag af Refusioner udgjort:

Aar.	Brændevinsafgiftskassen.	Medicinalfondet.
	Kr.	Kr.
1896	22 888.71	69 140.29
1897	40 353.92	108 262.36
1898	26 843.38	98 339.36
1899	27 814.94	82 174.30
1900	26 419.43	81 620.12

Fondenes Indtægter har udgjort:

1896	28 112.30	58 970.82
1897	21 318.55	68 624.31
1898	41 884.41	63 486.22
1899	24 683.06	69 274.66
1900	27 893.15	79 098.12

Medicinalfondets Stilling har forværret sig i denne Femaarsperiode grundet dels store Nybygninger, dels daarligt Fiske. Dets Gjæld udgjorde i Aaret 1900 Kr. 28 559.90, medens Beholdningen kun var Kr. 2 522.04.

I foranstaaende Indtægtsbeløb for Medicinalfondet er ogsaa medtaget de laante Summer til Bestridelse af løbende Udgifter. Selve Afgiften har for de nævnte Aar kun udgjort:

	Kr.
1896	55 639.35
1897	55 532.05
1898	60 150.05
1899	42 615.91
1900	49 555.32

Brændevinsafgiftskassen, hvis Beholdning i forrige Femaar gik op fra Kr. 187 000.00 til Kr. 191 000.00, havde ved Udgangen af 1900 en Formue af Kr. 187 312.00.

Den sædvanlige Aarsløn for Tjenere — Værdien af Kost og Logis ikke medregnet — er for 1900 opgivet at have været:

for en Tjenestegut..... Kr. 100—350, gjennemsnitlig Kr. 217,
- - Tjenestepige..... - 75—120, — - 87.

Høiest har Lønnen været i Maasø, Kjelvik og Tanen, hvor den gjennemsnitlig er opgivet for Gutter Kr. 315.00 og for Piger Kr. 100.00.

Den vanlige Dagsløn paa egen Kost har været for Tømmerhuggere Kr. 2.50—3.00, gjennemsnitlig Kr. 2.66; for Arbeidere i Guanofabriker Kr. 2.50—4.00, gjennemsnitlig Kr. 3.24; for Tranbrændere Kr. 3.00—4.50, gjennemsnitlig Kr. 3.24; for Hustømmermænd Kr. 3.00—4.00, gjennemsnitlig Kr. 3.65; Tømmerkjørere med Hest (Ren) Kr. 2.75—5.00, gjennemsnitlig Kr. 3.91; Elveflødere Kr. 3.50, Slaattekarle og Veiarbeidere Kr. 3.00 à 4.00.

Den sædvanlige Dagsløn i 1900 angives at have været:

	Paa egen Kost:		Paa Husbondens Kost:	
	Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
For Husmænd[1].....	2.50—3.00	2.50—3.00	2.00	2.00
gjennemsnitlig.....	2.75	2.75	2.00	2.00
- Dagarbeidere.....	2.50—3.50	1.50—4.00	2.00—3.00	1.00—3.00
gjennemsnitlig.....	3.07	2.35	2.21	1.65
- Kvinder.....	1.50—2.00	0.80—1.80	1.00—1.50	0.50—1.00
gjennemsnitlig.....	1.75	1.36	1.20	0.89

Ifølge de fra Sorenskriverne modtagne Opgaver er der i Femaaret thinglæst 1 100 Panteheftelser til et samlet Beløb af Kr. 2 435 754.85 og aflæst 539 Heftelser til et Beløb af Kr. 955 228.66. Heftelserne er saaledes forøgede med et Antal af 561 og et Beløb af Kr. 1 480 526.18.

For de forskjellige Sorenskriverier stiller Forholdet sig saaledes:

i Alten Sorenskriveri er Heftelserne forøget med et Antal af..... 371 og et Beløb af Kr. 807 721.00
- Hammerfest Sorenskriveri er Heftelserne forøget med et Antal af..... 302 - - — - - 470 394.82

[1]) Findes kun i Hasvik og Maasø Herreder.

i Tanen Sorenskriveri er Heftelserne forøget med et Antal af	135	og et Beløb af	Kr. 358 213.28
- Varanger Sorenskriveri er Heftelserne forøget med et Antal af	207	- - — - -	569 137.62
- Vardø Sorenskriveri er Heftelserne forøget med et Antal af	85	- - — - -	230 288.13
	1 100		Kr. 2 435 754.85
medens Beløbet er formindsket med Antal	539	og Beløb	- 955 228.66
Forøgelsen bliver saaledes Antal	561	og Beløb	Kr. 1 480 526.19

Forøgelsen af Pantegjælden beløb sig i 1891—1895 til Kr. 898 095.07.

Exekutioner og Udpantninger samt Tvangsauktioner over faste Eiendomme og Løsøre er i Femaaret afholdt i følgende Antal og for efternævnte Beløb:

Sorenskriverier.	Exekutioner og Udpantninger.		Tvangsauktioner over fast Gods.		Tvangsauktioner over Løsøre.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.
Alten	2 104	95 913.70	32	40 247.00	35	10 009.00
Hammerfest	3 294	117 795.88	49	30 850.00	39	10 252.29
Tanen	1 920	41 048.51	43	25 231.10	57	9 884.91
Varanger	2 368	53 103.83	39	189 659.20	19	4 407.77
Vardø	664	20 414.38	8	12 230.00	19	4 916.18
Tilsammen	10 350	328 276.30	171	298 217.30	169	39 470.15
I 1891—1895	11 872	321 393.40	108	116 771.92	185	53 992.65

Frivilligt Salg af faste Eiendomme har i Femaaret fundet Sted i følgende Antal og til Beløb:

(Se næste Side.)

Til Landdistrikterne — Forligelseskommissioner — inklusive Byerne Vardø og Vadsø, der har Forligelseskommissioner fælles med henholdsvis Vardø og Nordvaranger Herreder — var der i Femaaret paaklaget:

	Ialt.	Deraf Sparebank-forlig.	Smaa Gjældssager.
1896	290	21	52
1897	416	59	55
1898	353	34	40
1899	201	36	37
1900	230	42	36
	1 490	192	220
mod i 1891—1895	2 044	403	269

Sorenskriverier.	1896.		1897.		1898.		1899.		1900.		Tilsammen 1896—1900.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
Alten	180	73 386	122	31 643	99	33 603	109	43 060	88	42 284	598	223 976
Hammerfest	39	46 298	50	142 430	49	121 035	40	98 855	54	69 277	232	477 895
Tanen	44	11 002	41	14 738	38	8 692	37	30 715	53	17 369	213	82 516
Varanger	37	5 303	97	13 480	31	8 901	29	13 441	34	5 517	228	46 642
Vardø	5	5 610	38	44 080	14	12 399	28	24 850	19	24 392	104	111 331
Tilsammen for alle Sorenskriverier											1 375	942 361

I forrige Femaar solgtes 1 204 faste Eiendomme til et Beløb af Kr. 655 372.00.

Amtet har 4 Sparebanker, nemlig i Vadsø, Vardø, Hammerfest og Alten. Den Kapital, som disse havde under Forvaltning, udgjorde ved Femaarets Udgang:

Vadsø	Kr.	278 967.97
Vardø	-	245 306.69
Hammerfest	-	859 027.09
Alten	-	163 454.62
Tilsammen	Kr.	1 546 756.37

mod Kr. 1 198 705 ved Udgangen af 1895 og Kr. 1 114 882 ved Udgangen af 1890.

Af private Forsikringsindretninger findes ingen i Landdistriktet.

Antallet af de i Femaaret paadømte Straffesager og offentlige Politisager fremgaar af følgende Tabel:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Ialt.	Gjennemsnitlig.
Straffesager	90	114	125	94	85	508	101
Politisager	206	193	197	189	172	957	191
Ialt	296	307	322	283	257	1 465	293
mod i 1891—1895	185	249	263	219	343	1 259	252

Resolutioner om Underholdningsbidrag til Hustru og ægte Børn og til Børn, hvis Forældre ikke har indgaaet Ægteskab med hinanden, har i de forskjellige Aar været udfærdiget i følgende Antal:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Ialt.	Gjennemsnitlig.
Familieresolutioner	-	2	1	2	1	6	1
Opfostringsresolutioner	41	39	55	50	56	241	48
Kronarbeidsresolutioner	23	21	18	17	19	98	19
Ialt	64	62	74	69	76	345	68
mod i 1891—1895	44	49	61	64	79	297	59

Antallet af Sindssyge, der ikke forpleies for privat Regning, var i 1895 og i 1900 i de forskjellige Lægedistrikter følgende:

		1895.	1900.
i Alten	Lægedistrikt	11	13
- Loppen	—	2	2
- Hammerfest	—	8	10
- Maasø	—	6	6
- Kistrand	—	4	5
- Lebesby	—	5	5
- Tanen	—	10	9
- Vadsø	—	6	10
- Vardø	—	2	5
- Sydvaranger	—	1	4
	Amtet	55	69

Af Spedalske var der ingen ved Udgangen af Aaret 1900.

Sundhedstilstanden maa siges gjennemgaaende at have været god. Endel Tilfælde af exanthematisk Tyfus har dog været bemærket, ligesom ogsaa Tæringen har krævet adskillige Ofre.

Amtets Landdistrikter har ikke i Femaaret været hjemsøgt af nogen særlig Ulykke.

De foran givne Oplysninger, ifølge hvilke Folkemængden har øget, Jordbruget og Fædriften gaaet fremad, den antagne Formue vokset samt Kommunikationerne stadig været i Udvikling, tyder paa, at de økonomiske Forhold i Finmarkens Amts Landdistrikt i sin Almindelighed har bedret sig noget i denne Femaarsperiode, tiltrods for at Fiskerierne — paa Grund af Kobbens Herjinger — tildels har slaaet feil de senere Aar.

B. Byerne.

Beretning

om Kjøbstaden Hammerfests økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

Værdien af den fra Udlandet foregaaede Ind- og Udførsel, den samlede Omsætning og Toldintraderne i Femaaret viser følgende Beløb:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Gjennemsnitlig.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Indførselsværdi	549 700	687 900	689 700	885 400	851 600	732 860
Udførselsværdi	1 842 600	1 870 600	1 897 600	2 282 000	2 834 400	2 145 440
Samlet Omsætning	2 392 300	2 558 500	2 587 300	3 167 400	3 686 000	2 878 300
Toldintrader inkl. Skibsafgifter m. v.	46 079	55 681	58 575	60 407	75 032	59 155

De vigtigste Indførselsartikler og disses Fordeling paa Periodens forskjellige Aar var:

(Se Tabellen næste Side.)

Foruden at henvise til, hvad der er anført for Hammerfest By under Fremstillingen af Fiskenæringen i den almindelige Beretning, hidsættes følgende:

Tabel over Udførselsmængden af enkelte Varesorter:

Aar.	Sild.	Anden Saltfisk.		Skind af:		Hvalbarder.	Fiskeguano.	Tran.
		I Fustager.	I Fartøier.	Sælhund.	Hvalros.			
	Hl.	Hl.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Hl.
1896	6 350	72	3 165 480	51 957	16 023	4 000	140 000	9 730
1897	5 831	-	2 275 580	60 722	14 752	5 180	550 800	13 090
1898	5 020	1	4 142 550	38 554	14 600	-	292 200	12 810
1899	3 404	205	3 880 630	213 675	837	-	517 200	13 418
1900	3 706	-	3 633 940	28 319	4 300	90	588 300	14 950
Sum	24 311	278	17 098 180	393 227	50 512	9 270	2 088 500	63 998

Aar.	Rugmel.	Hvedemel.	Havremel.	Brændevin paa Fustager.	Vin paa Fustager.	Kjød.	Flesk.	Kaffe.	The.	Sukker.	Stenkul.	Salt.
	100 Kg.	100 Kg.	100 Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Hl.	Hl.
1896	22 787	168	1 381	3 635	6 710	14 380	3 890	1 500	42	84 040	155 789	9 856
1897	19 709	395	1 339	2 574	7 700	20 790	3 658	20	253	92 510	190 723	25 174
1898	23 594	237	1 431	6 298	3 670	2 730	297	70	265	89 060	167 451	25 956
1899	24 580	261	1 269	4 172	4 790	3 600	737	1 960	557	126 130	235 068	46 087
1900	19 819	213	1 212	4 975	9 390	9 630	38	4 260	196	136 680	187 355	24 757
Sum	110 489	1 274	6 632	21 654	32 260	54 130	8 620	7 810	1 313	528 420	936 386	131 830

Tran viser en stadig jevn Tilvækst. Sild har kjendelig aftaget. I øvrige Varesorter vil mærkes store Svingninger, alt efter Konjunkturerne. Af andre Udførselsartikler skal nævnes Isbjørn, Rensdyr, Hvalrostænder, Rensdyrhorn og Skind.

Den ved Hammerfest Toldsted erlagte Medicinalafgift udgjorde i:

1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Kr. 55 639.35	Kr. 55 532.05	Kr. 60 150.05	Kr. 42 615.91	Kr. 49 555.32.

Oversigt over Skibsfarten mellem Hammerfest Toldsted og Udlandet i Aarene 1896—1900:

Aar.	Seilfartøier:				Dampfartøier:			
	Ankomne.		Afgaaede.		Ankomne.		Afgaaede.	
	Antal.	Tonnage.	Antal.	Tonnage.	Antal.	Tonnage.	Antal.	Tonnage.
1896	79	7 809	81	7 840	8	5 065	11	6 174
1897	74	8 109	76	7 928	11	6 012	14	7 554
1898	95	9 392	90	9 293	7	4 482	11	7 515
1899	92	8 748	89	9 288	13	8 317	14	8 558
1900	69	7 003	71	7 061	12	7 314	12	7 314

Oversigt over Skibsfarten mellem Hammerfest og Nordishavet (Jan Mayen, Spitsbergen, Davisstrædet m. m.):

Aar.	Ankomne:				Afgaaede:			
	Ialt.		Heraf Dampskibe.		Ialt.		Heraf Dampskibe.	
	Antal.	Tonnage.	Antal.	Tonnage.	Antal.	Tonnage.	Antal.	Tonnage.
1896	23	805	-	-	25	867	-	-
1897	33	1 048	-	-	33	1 048	-	-
1898	27	1 165	1	299	27	1 165	1	299
1899	28	1 085	-	-	28	1 085	-	-
1900	27	1 240	1	300	27	1 240	1	300

Der fandtes i Byen ved Udgangen af Aaret:

1900: 41 Handelsborgere, 36 Haandværksborgere, 11 Skipperborgere, mod i
1895: 26 — 35 — 4 —

Retten til Udsalg og Udskjænkning af Brændevin indehaves fremdeles af Samlaget, der ved Udgangen af Aaret 1900 havde et Udsalgssted og to Udskjænkningssteder i samme Gaard som Udsalget. Samlagets Vedtægter fornyedes ved høieste Resolution af 19 August 1898 for et Tidsrum af 5 Aar fra 1 Januar 1899.

Ved Samlagsafstemningen 2 April 1898 omfattede Mandtallet 977 Stkr. Heraf stemte kun 300 for Samlagets Nedlæggelse, hvorefter Samlaget blev staaende.

Ret til Smaasalg og uindskrænket Udskjænkning af Øl har kun været tilstaaet Samlaget i Femaaret. Ølsamlagets Vedtægter er approberede ved kgl. Res. af 24 December 1901 for 3 Aar fra 1 Januar 1902. Indskrænket Udskjænkningsret har i 1896—1899 været tilstaaet 1 og i 1900 2 Hoteller samt enkelte Somre Restauranten «Udsigten» paa Sadlen. Ret til Smaasalg af Vin har været tilstaaet i 1896 9, i 1897 10, i 1898 10, i 1899 og 1900 11 Kjøbmænd.

Af industrielle Anlæg haves ved Udgangen af 1900:

5 Tranbrænderier, hvoraf 4 er i Virksomhed i Tiden fra Mai til henimod Jul, medens 1 har staaet ubenyttet i Femaaret. Arbeidsstyrken har været ordinært 25 Personer, deraf 8 Kvinder.

2 Brus- og Mineralvandfabriker, sysselsætter 2 Mand.

2 Trykkerier, der eies af 2 Aktieselskaber, «Finmarksposten» og «Nordkap», hvilke beskjæftiger henholdsvis 3 og 2 Mand Aaret rundt.

Byens elektriske Lysanlæg har i Femaaret ikke undergaaet væsentlige Forandringer. Arbeidsstyrken er 3 Maskinister, hvoraf dog 2 kun Dele af Aaret, og 1 Kulstiftskifter.

Daglønnen for Tjenere stillede sig saaledes i Aaret 1900 (Opgaverne i forrige Femaar tilsættes, forsaavidt de er afvigende, i Parenthes).

	Paa egen Kost:		Paa Husbondens Kost:	
	Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.
Mænd	Kr. 3.20 (3.00)	Kr. 2.50	Kr. 2.00	Kr. 1.50
Kvinder	- 2.00 (1.50)	- 1.50 (1.20)	- 1.50 (1.00)	- 1.20 (1.00)

Aarslønnen for Tjenestegutter var Kr. 350 (300) og for Piger Kr. 100; Kost og Logis m. v. ansættes til Kr. 350 og Kr. 300.

I Haandværkernes Lønninger spores Stigning fra forrige Femaarsperiode. Disse var paa egen Kost eksempelvis:

	1895.	1900.
for Skomagersvende	Kr. 2.20	Kr. 2.50
- Bagersvende.....	- 2.50	- 3.00
- Skræddersvende.....	- 2.20	- 2.50
- Skibstømmermænd	- 3.50	- 3.50

Maanedshyren paa Fartøier gik fra Kr. 25.00 for Letmatroser til Kr. 130.00 for Førstestyrmænd (paa Dampskibe til Kr. 150.00).

Af faste Eiendomme solgtes i:

	Antal.	Beløb. Kr.
1896	28	110 032
1897	30	191 968
1898	37	192 468
1899	20	115 562
1900	19	35 973
I Femaaret tilsammen	134	646 003
mod forrige Femaar	93	227 661

Af Panteheftelser blev i:

Aar.	Thinglæst:		Aflæst:	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
1896	73	135 194	40	117 428
1897	40	58 200	28	42 638
1898	49	112 031	30	65 424
1899	39	121 290	31	48 852
1900	48	64 016	28	33 743
Tilsammen	249	490 731	157	308 085
mod forrige Femaar	289	770 781	225	512 343

Efter dette er Pantegjælden i Perioden 1896—1900 forøget med Kr. 182 646.00, mod forrige Femaar Kr. 258 438.00.

Tvangsauktionernes Antal med Tilslagssum var:

Aar.	Fast Gods.		Løsøre.		Tilsammen.	
	Antal.	Tilslagssum.	Antal.	Tilslagssum.	Antal.	Tilslagssum.
		Kr.		Kr.		Kr.
1896	30	71 904	10	13 198	40	85 102
1897	9	21 540	3	3 700	12	25 240
1898	7	22 400	1	150	8	22 550
1899	1	3 450	-	-	1	3 450
1900	2	6 500	2	640	4	7 140
Tilsammen	49	125 794	16	17 688	65	143 482
mod forrige Femaar	40	80 862	9	1 788	49	82 650

Beløbet af Exekutioner og Udpantninger udgjorde:

Aar.	Exekutioner.		Udpantninger.		Tilsammen.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.
1896	12	16 032	686	8 278	698	24 310
1897	6	29 228	110	2 869	116	32 097
1898	3	2 846	99	2 585	102	5 431
1899	2	5 562	237	3 618	239	9 180
1900	8	996	117	2 869	125	3 865
Tilsammen	31	54 664	1 249	20 219	1 280	74 883
mod forrige Femaar	43	14 546	1 167	22 278	1 210	36 824

Af Udpantningerne blev et Antal af 976 til Beløb Kr. 16 718.00 afholdt for Skatter.

Antallet af særskilt matrikulerede Eiendomme udgjorde ved Femaars-periodens Slutning 385 mod 365 den 31 December 1895. Den samlede

Brandtakstsum var i hvert af Aarene 1896—1900 pr. 31 December henholdsvis Kr. 3 010 060, Kr. 3 041 990, Kr. 3 087 270, Kr. 3 153 700 og Kr. 3 172 900.

Ved Byens Forligelseskommission behandledes nedennævnte Antal Sager:

Aar.	Ialt.	Heraf var:	
		Sparebankforlig.	Afgjorte Gjældssager.
1896	146	93	12
1897	116	63	34
1898	75	31	29
1899	67	52	2
1900	93	57	15
Tilsammen	497	296	92

I forrige Femaar var det samlede Antal Sager 717, hvoraf 525 Gjældssager, deri indbefattet Sparebankforlig.

Folkemængden var ved Udgangen af:

Aar.	Samlet Antal.	Deraf ukonfirmerede:		Tjenestepiger.
		Gutter.	Piger.	
1896	2 193	416	379	99
1897	2 214	420	384	105
1898	2 210	434	379	108
1899	2 193	418	367	109
1900	2 225	412	407	103
I 1895	2 232	429	384	-

Folkemængdens Bevægelse maa nærmest karakteriseres som Stilstand.

Af anmeldte Dødsfald var der i:

Aar.	Mandkjøn.	Kvindekjøn.	Ialt.
1896	40	16	56
1897	28	24	52
1898	37	21	58
1899	37	20	57
1900	24	21	45

Herved er at mærke, at af de anmeldte Dødsfald skriver nogle sig fra fremmede Syge, der er indlagt paa det i Byen værende Amtssygehus. Da en større Del af disse er Fiskere, kan man heri se en Forklaring paa, at der er saamange flere Dødsfald af Mandkjøn end af Kvindekjøn.

Til Bedømmelse af Byens økonomiske Forhold i Femaarsperioden hidsættes følgende statistiske Oplysninger:

I Femaarets enkelte Aar:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
var Byens Budget til Udligning Kr.	36 200.00	39 000.00	40 000.00	40 000.00	40 000.00
af Brændevinssamlaget erholdtes Kr.	15 915.00	19 904.00	11 300.00	11 985.00	11 630.00
Tilsammen	52 115.00	58 904.00	51 300.00	51 985.00	51 630.00
Antal Skatydere	637	593	588	620	606
Antagen Formue Kr.	1 355 000.00	1 653 000.00	1 533 500.00	1 592 000.00	1 634 000.00
Skatbar Næring -	329 625.00	393 180.00	370 215.00	375 925.00	373 525.00
Udlignet:					
Eiendomsskat Kr.	3 686.99	3 823.37	3 898.62	3 929.85	3 977.26
Formuesskat -	2 710.00	3 306.00	3 066.00	3 184.00	3 268.00
Næringsskat -	33 509.90	35 779.38	37 033.50	36 866.93	36 999.16
Sum	39 906.89	42 908.75	43 998.12	43 980.78	44 244.42
Skatteprocent pr. 1 000 Kr. antagen Formue	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00
Do. pr. 100 Kr. skatbar Indtægt Kr.	10.16	9.10	10.00	9.80	9.90
Byens Gjæld var pr. 31 Decbr. Kr.	183 200.00	173 450.00	169 700.00	165 950.00	162 200.00

Skatteprocenten var i 1895 Kr. 11.05 og Byens Gjæld ved forrige Femaarsperiodes Udgang Kr. 199 130.00. Byen maa saaledes siges at have vundet ikke ubetydelig frem i økonomisk Henseende i Femaaret.

I denne Forbindelse hidsættes en Oversigt over Indskydernes Antal og Indskuddenes Størrelse i Hammerfest Sparebank i Femaaret:

Ved Udgangen af:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Antal Indskydere....	1 214	1 266	1 354	1 443	1 558
Indskydernes Tilgodehavende.....	Kr. 650 584.21	639 473.02	645 502.41	652 361.31	714 917.98.

Af almennyttige Institutioner i Byen skal nævnes:

Hammerfest Handelsforening, stiftet i April 1844 med det Formaal, «at omtale i Møder Handels- og Forretningsanliggender af almindelig Interesse, give gjensidige Oplysninger om Fiskerierne, gjældende Priser paa Raaprodukterne, om Handelen med Russerne o. s. v».

I 1900 havde Foreningen 6 Medlemmer.

Hammerfest Arbeider- og Fiskerforening, stiftet i 1900 med det Formaal, at virke for Oplysning, Orden og økonomisk Velvære. I 1900 havde Foreningen 179 Medlemmer.

Hammerfest Haandværkerforening, stiftet i 1896 med det Formaal, at fremme Oplysning og Forbedringer i Haandværksdriften. I 1900 havde Foreningen 24 Medlemmer.

Hammerfest Begravelsesforening, stiftet 6 Marts 1866 med det Formaal, at sikre Mand og Hustru en Begravelseshjælp, hvis Størrelse for hvert Aar bestemmes af en Generalforsamling. Hidtil har Understøttelsen været Kr. 60.00 for hver Person, Kr. 120.00 for Mand og Hustru, der regnes for et Medlem. I 1900 var Medlemsantallet 143 og Foreningens beholdne Formue Kr. 3 054.32.

Hammerfest Sjømandsforening, stiftet i 1871. Dens Formaal er at understøtte gamle og trængende Sjøfolk og deres Efterladte Medlemsantallet er ca. 100 Sjømænd af Hammerfests Indrulleringskreds. Under Bestyrelsens Forvaltning staar «Sjømandskassen», der ved Udgangen af 1900 havde en Formue af ca. 6 500 Kr. Foreningens Indtægter bestaar i Renterne af Beholdningen og i frivillige Bidrag

Arbeidsskolen for Gutter, kaldet «A. Aagaards og Hustrus Minde», er oprettet 1874. Dens Opgave er, «ved Opøvelse i Brugen af forskjellige Slags Værktøi og Veiledning i Udførelsen af Arbeider i Træ, at vække Elevernes Sands for og Lyst til Arbeide og paa den Maade bidrage til at opelske Husflid og nyttig Virksomhed i Hjemmene».

Skolen har siden 1892 meddelt Skolernes Elever den paabudne Sløjdundervisning, obligatorisk for alle Folkeskolens Elever i de to øverste Afdelinger.

Indtægterne har udgjort Kr. 883.00, — Udgifterne Kr. 993.00.

Om den religiøse og moralske Tilstand i Byen bemærkes: Methodisterne, der er det eneste Kirkesamfund, som kan siges at have havt større Antal Tilhængere i Byen, har i Femaaret havt særdeles liden Tilslutning.

Dette gjælder i endnu større Grad om det romersk-katholske Kirkesamfund. Af Baptister og Adventister er der kun et Par.

Ogsaa i det forløbne Femaar maa Ædrueligheden siges at have gaaet betydelig frem blandt Byens faste Befolkning.

Men Byens Beliggenhed, som gjør den til Gjennemfartssted for de allerfleste Finmarksfiskere og mange Grubearbeidere, vil i Forbindelse med Fangstflaadens stadige Udvidelse bevirke, at der, navnlig Vaar og Høst, bliver endel Drik og Uorden.

Antallet af de for Drukkenskab og Gadeuorden Arresterede var i:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	59	62	89	82	107
Antal Politisager	12	1	9	3	5
— Justitssager ...	14	12	15	15	6

Derimod staar Sædelighedstilstanden fremdeles paa et noksaa lavt Standpunkt.

De uægte Børns Antal udgjorde i:

1896	7	af 72	levende	fødte	= 9.7	Pct.
1897	5	- 58	—	—	= 8.6	-
1898	14	- 69	—	—	= 20.3	-
1899	9	- 76	—	—	= 13.2	-
1900	5	- 76	—	—	= 6.6	-

I dette Forhold spiller selvfølgelig ogsaa ind de samme Faktorer, som foran under Ædrueligheden er nævnt.

Med Hensyn til den økonomiske Tilstand i de to øvrige Byer i Amtet tillader jeg mig at henvise til nedenstaaende Beretninger fra Magistraterne i Vadsø og Vardø.

Finmarkens Amt, 11 November 1902.

T. J. W. Graff.

Beretning

om Kjøbstaden Vadsø's økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

Fiskerierne i Varangerfjorden har i hele Femaarsperioden været meget mislige og i 1900 var Høhøsten ogsaa meget mislig. Stedets Folkemængde har derfor omtrent staaet stille og den økonomiske Stilling er gaaet noget tilbage. Naar Tilbagegangen ikke har været større, skyldes dette den store Betydning, Jordbrug med Kvæghold har for Stedet. Opdyrkningen drives med stor Iver af Byens Indvaanere, og Vadsø er nu i stor Omkreds omgivet af veldyrkede Enge, der yder et væsentligt Bidrag til Befolkningens Underholdning.

Ved Folketællingen den 3 December 1900 havde Byen 1 931 Indvaanere.

Toldintraderne udgjorde i Budgetaaret

1896/97	Kr.	41 372.76
1897/98	-	43 925.14
1898/99	-	39 456.68
1899/1900	-	41 028.59
1900/01	-	41 114.75

Værdien af de fra Udlandet indførte Varer og Værdien af Udførselen kan ikke opgives.

Af Rugmel, Stenkul og Salt er indført i:

		1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Rugmel	kg.	812 852	854 120	1 163 417	510 424	1 062 878
Stenkul	hl.	74 387	53 816	63 486	59 400	51 049
Salt	-	11 612	3 500	14 128	-	11 600

Af Tørfisk, Saltfisk, Tran og Guano er udført i:

		1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Tørfisk	kg.	861 747	460 249	350 684	317 350	298 931
Saltfisk	-	908 128	2 230 400	1 210 200	1 937 944	1 403 008
Tran	Tdr.	1 420½	1 866	526½	848	738
Guano	kg.	559 100	598 000	229 400	235 300	235 300

Ved Vadsø Toldsted er erlagt følgende Beløb i Medicinalafgift:

i Aaret 1896	Kr.	2 650.18
- — 1897	-	3 471.80
- — 1898	-	2 172.99
- — 1899	-	2 601.38
- — 1900	-	2 552.80

Den samlede Drægtighed af de i Byen hjemmehørende Fartøier var 5 Fartøier med tilsammen 157 Tons Drægtighed, deraf 2 Dampskibe, 92 Ton.

Fremmede Fartøier ankomne fra Udlandet:

	Antal.	Drægtighed.		Fra England.	Fra Nordrusland.
i 1896.....	74	7 422	Ton	12	62
- 1897.....	74	5 931	-	11	63
- 1898.....	101	8 238	-	14	87
- 1899.....	61	7 280	-	8	53
- 1900.....	68	6 905	-	10	58

Konkursernes Antal har i Femaarsperioden været 6, hvoraf kun en enkelt har været af nogen større Betydning.

Moloarbeidet har været fortsat hvert Aar i Femaarsperioden. Moloen yder allerede nu god Beskyttelse for Havnen og ved dens Fuldendelse vil Vadsø faa en rummelig og vel beskyttet Havn.

Det nye Vandværk blev fuldført i 1896. Det har hidtil svaret til Forventningerne.

Kommunens Gjæld udgjorde den 31 December 1895 Kr. 76 600.00.

Ved Udgangen af 1900 udgjorde Kommunens samlede Gjæld Kr. 73 534.00.

Værdien af Kommunens faste Eiendomme udgjorde ved samme Tidspunkt Kr. 204 700.00.

Efter Skatteligningen udgjorde:

Aar.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatøre paa Formue pr. 1 000 Kr.	Skatøre paa skatbar Indtægt pr. 100 Kr.	Antal Skatydere.	Udlignet Byskat.
	Kr.	Kr.				Kr.
1896	1 273 200	563 120	2.00	9.5	520	27 771.22
1897	1 154 800	561 200	2.00	10.00	528	28 105.10
1898	1 040 800	585 820	2.00	10.4	545	30 022.68
1899	1 045 000	552 810	2.00	12.2	513	33 071.25
1900	1 054 500	561 610	2.00	12.8	526	35 918.92

Bykassens Tilskud til Skolevæsenet har udgjort til:

	Middelskolen.	Folkeskolen.
1896	Kr. 3 391.42	Kr. 4 546.97
1897	- 2 936.71	- 5 647.25
1898	- 3 794.16	- 6 899.57
1899	- 4 512.23	- 7 525.30
1900	- 5 899.16	- 7 178.69

Bykassens Tilskud til Fattigvæsenet har udgjort:
1896 Kr. 6 602.81, 1897 Kr. 6 767.58, 1898 Kr. 7 891.73, 1899 Kr. 7 581.16 og 1900 Kr. 9 464.02.

Antallet af særskilt matrikulerede Eiendomme udgjorde den 31 December 1900 421.

Bygningernes samlede Assurancesum Kr. 1 508 840.

Af faste Eiendomme solgtes i Femaaret 114 til et Beløb af Kr. 199 750.54.

Vadsø Sparebank havde ved Udgangen af 1900 under Forvaltning Kr. 278 967.97 og eiede en Formue af Kr. 48 337.41.

Ret til Salg i Smaat og Udskjænkning af Brændevin samt Udskjænkning af Øl og Vin indehavdes i Femaaret kun af Vadsø Samlag for Brændevinshandel. Dette havde et samlet Overskud af Kr. 51 041.48. Den disponible Del af dette Overskud har væsentlig været anvendt til Dækkelse af Udgifterne til det nye Vandværk.

Vadsø Havnekasse havde ved Udgangen af 1900 en kontant Beholdning af Kr. 19 779.34.

Vadsø Magistrat, 15 Oktober 1902.

Chr. Jentoft.

Beretning

om Kjøbstaden Vardø's økonomiske Tilstand i Femaaret 1896—1900.

Angaaende de vigtigste Indførsels- og Udførselsgjenstande, disses Værdi, Toldintradernes Størrelse og den ved Vardø Toldsted indbetalte Medicinalafgift, samt Drægtigheden af de i Vardø hjemmehørende Fartøier og ind- og udklarerede Fartøier tillader jeg mig at henvise til vedlagte Opgave fra Toldkassereren.

A. Summarisk Opgave

over de vigtigste Indførselsartikler ved Vardø Toldsted 1896—1900.

Aar.	Rugmel.	Hvedemel.	Havre-gryn.	Rebslager-arbeide.	Kjød og Flesk.	Smør.	Næver.	Hø.	Stenkul.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Hl.
1896.....	2 763 500	65 400	219 400	12 060	44 700	5 780	129 530	178 000	165 560
1897.....	2 816 000	74 100	214 200	13 360	42 540	4 160	186 300	194 000	138 980
1898.....	2 500 600	54 400	180 300	8 890	4 900	1 690	219 230	241 780	131 400
1899.....	2 032 400	42 600	138 000	7 730	23 000	220	324 660	Opgave haves ikke.	187 726
1900.....	2 137 300	29 200	136 700	11 200	59 500	910	338 360	163 362	163 168

Aar.	Trælast. Værdi.	Salt.	Sukker.	Kaffe.	Vin.	Brænde-vine.	Uld. varer.	Bom-uldsvarer.	Sække-lærred.	Skind (af Sæl og Ren).
	Kr.	Hl.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1896.....	69 200	25 492	67 370	2 510	7 970	15 792	2 700	2 300	700	8 200
1897.....	75 000	19 725	104 530	4 390	4 930	8 270	3 300	1 900	1 930	3 000
1898.....	47 100	23 159	54 830	110	1 880	10 986	1 100	2 300	1 190	5 820
1899.....	51 200	20 550	78 500	7 500	4 020	11 600	2 200	2 600	730	18 955
1900.....	41 700	23 961	60 842	2 200	5 550	9 200	2 310	3 200	3 580	16 218

B. Summarisk Opgave
over de vigtigste Udførselsartikler ved Vardø Toldsted.

	Tørfisk.	Klipfisk.	Saltfisk.		Sild	Tran.	Lever.	Guano.
	Kg.	Stykker.	Kg.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Kg.
1896.								
Til Udlandet.....	1 380 790	-	5 147 480	3 188	11 722	13 900	-	474 000
- Indlandet	51 660	4 409 260	-	-	-	9 944	390	-
Tilsammen	1 432 450	4 409 260	5 147 480	3 188	11 722	23 844	390	474 000
1897.								
Til Udlandet.....	439 420	-	6 950 060	3 165	8 396	16 900	-	679 400
- Indlandet	5 836	545 900	-	-	-	8 974	7	-
Tilsammen	445 256	545 900	6 950 060	3 165	8 396	25 874	7	679 400
1898.								
Til Udlandet.....	771 040	-	5 775 750	5 005	6 216	9 900	-	519 500
- Indlandet	52 848	633 800	-	-	-	10 948	78	-
Tilsammen	823 888	633 800	5 775 750	5 005	6 216	20 848	78	519 500
1899.								
Til Udlandet.....	457 490	-	6 158 840	5 726	3 721	5 265	-	149 200
- Indlandet	32 321	1 159 600	-	-	-	10 785	-	-
Tilsammen	489 811	1 159 600	6 158 840	5 726	3 721	16 050	-	149 200
1900.								
Til Udlandet.....	776 620	-	5 636 880	4 800	5 674	4 164	-	45 250
- Indlandet	78 678	771 250	-	-	-	11 656	-	-
Tilsammen	855 298	771 250	5 636 880	4 800	5 674	15 820	-	45 250

	Rugmel.	Kaffe.	Sukker.	Spirituosa.	Fyrstikker.	Værdi.	
						Indførsel.	Udførsel.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kr.	Kr.
1896.							
Til Udlandet.....	197 400	4 155	76 745	14 449	1 240	727 000	2 107 500
1897.							
Til Udlandet.....	71 500	4 821	68 273	8 002	1 670	719 300	1 371 700
1898.							
Til Udlandet.....	200 500	8 339	115 000	10 900	3 020	877 900	2 475 800
1899.							
Til Udlandet.....	141 700	10 473	74 812	8 800	4 110	892 100	1 881 200
1900.							
Til Udlandet.....	142 000	12 979	82 366	8 700	3 810	962 100	1 873 100

Den ved Vardø Toldsted opkrævede Medicinalafgift udgjorde i Aaret:

1896	Kr.	20 775
1897	-	16 645
1898	-	14 570
1899	-	11 848
1900	-	12 100

Toldintrader:

1896	Kr.	41 760
1897	-	40 485
1898	-	31 382
1899	-	35 938
1900	-	36 837

C. Summarisk Opgave
over ind- og udklarerede Fartøier ved Vardø Toldsted i Aarene 1896—1900.

Aar.	Indklarerede:			Udklarerede:		
	Fra Udlandet.	Fra Indlandet.	Tilsammen.	Til Udlandet.	Til Indlandet.	Tilsammen.
1896.....	549	609	1 158	459	561	1 020
1897.....	539	471	1 010	414	429	843
1898.....	445	580	1 025	412	478	890
1899.....	446	449	895	422	393	815
1900.....	411	404	815	413	363	776

Drægtigheden af de i Vardø hjemmehørende Fartøier udgjør 356 Ton.

Fiskerierne, hvoraf al anden Bedrift her er saa afhængig, har slaaet mindre godt til i denne Femaarsperiode, naar bortsees fra det første Aar. Navnlig gjælder dette det egentlige Vaarfiske eller Loddefiske. Det synes, som om dette Fiske har Tilbøielighed til at begynde senere paa Vaaren, og er det derved blevet mere udsat for Ødelæggelse af Kobben, som i de sidste Aar i uhyre Masser har søgt hid fra Hvidehavet og i en Maaneds Tid fra Midten af Mai til Midten af Juni fordrevet al Fisk fra Land — «gjort Havet svart».

Kommunikationer. Den faste Station for Baadskyds, som før havdes, er nedlagt i 1899, overflødiggjort ved den livligere Dampskibsfart.

Arbeiderne til Beskyttelse af Havnen og dennes Opmudring er bleven afsluttede i denne Periode, ligesom Havnen er bleven forsynet med et komplet

Bøiesystem og andre Fortøiningsindretninger. Havneforholdene paa nordre Havn maa derfor nu siges at være gode, medens den lille Baadhavn paa Sydsiden er i en lidet tilfredsstillende Forfatning.

Handel og Haandværk. Byen har 46 Handelsborgere, 41 Haandværksborgere, ingen Skipperborgere. Heri ikke medregnet endel Borgerskaber, som ikke benyttes.

For Handelsstanden har Perioden været trykkende, navnlig gjælder det de mindre Forretninger, som kun beskjæftiger sig med Butikhandel. Da Vaarfisket de fleste Aar har været misligt, er de fremmede Fiskere udeblevet, og Søgningen er bleven for liden for de mange Butikforretninger, som har bygget paa Forudsætningen om en fremmed Befolkning, tildels dobbelt saa stor som den faste.

For Fiskeforretningerne har Russernes Indkjøb af Raafisk direkte fra Fiskerne ogsaa udenfor Makketiden virket uheldigt. Dette Forhold har ogsaa derved en uheldig Indflydelse, at det berøver Arbeiderklassen den med Fiskeprodukternes Forædling forbundne Fortjeneste, medens det paa den anden Side vistnok har bidraget noget til at holde Priserne paa Fisken oppe.

Perioden har at opvise 10 Konkurser og 4 Akkordforhandlinger, væsentligst Smaaforretninger.

Kommunen. Byens Gjæld udgjorde ved Udgangen af 1895: Kr. 90 741, ved Udgangen af 1900 Kr. 92 400.

Værdien af Kommunens faste Eiendomme beløb sig ved sidstnævnte Tidspunkt til ca. Kr. 240 000, bortseet fra ubebyggede Tomter.

At Gjælden er øget trods stadige Afdrag skriver sig fra, at Kommunen har overtaget Samlagets Eiendom med Brandtaxt mellem Kr. 60 000 og Kr. 70 000, hvorpaa hvilede et Laan paa Kr. 10 000, hvorhos Skatterestancerne paa Grund af de daarlige Tider er steget, saa at man har maattet optage et midlertidigt Laan, som ved Udgangen af Perioden beløb sig til Kr. 12 400.

I Perioden er der opført et Vandbassin til ca. Kr. 45 000, hvortil Midler er taget af et til Brændevinssamlagets Overskud gjennem Aarene bevilget Fond til nyt Vandværk. Dette Fond udgjorde ved 1900 Aars Udgang ca. Kr. 90 000.

Bassinet virker som Trykbassin, og drives Vandet derop fra nedenforliggende Bassiner ved Hjælp af en Vindmotor.

I Perioden har Oparbeidelse af nye og Forbedring af gamle Gader med Kloakledninger været fortsat, om end i mindre Udstrækning end i forrige Periode.

Spirituøse Drikke og Ædruelighedstilstanden. I 1899 blev Brændevinssamlaget, der tidligere havde havt Eneret til Udsalg og Udskjænkning af Brændevin, nedstemt.

Der lovedes under Kampen fra Stormernes Side Guld og grønne Skoge med Hensyn til Ædruelighedstilstanden, hvis deres Sag gik af med Seiren. Smughandelen skulde aldeles forsvinde, Umoral og Usædelighed ligesaa; Politi skulde blive saa omtrent overflødigt; men i Kampen sad de store og smaa Smughandlere ved Siden af de virkelig velmenende, men af Fanatisme blinde Afholdsvenner, kjæmpede drabelig ved deres Side, men flirte bag deres Ryg.

Guld og grønne Skoge kom der ikke, men en Vinflom, som, efter hvad der paastaaes, skal have gjort Tilstanden endnu værre end før.

Nu skriger de samme Folk paa Forbud mod Salg af Mad, Kaffe, Brus m. v. under Paastand paa, at Smughandel, Drik, Umoral og Usædelighed er værre end nogensinde, og ved dette Forbud skal kunne bekjæmpes. De er fremdeles blinde! De ser ikke, at Lovforbud, som ikke har Almensympathi, virker umoralsk. De ser ikke, at Smughandlerne vil drive sin Trafik uafhængig af Forbudet mod Madsalg. Naar de sluger Kamelen, klarer de altid Myggen.

Det sande er vistnok, at Ædrueligheds- og Sædelighedstilstanden er omtrent som før, neppe værre ialfald.

Efter Nedstemningen af Brændevinssamlaget oprettedes i 1900 et Ølsamlag, der siden har havt Eneret til Smaasalg og Udskjænkning af Øl, idet ingen anden er bleven meddelt almindelig Bevilling. Samlaget har kun et Udsalgs- og Udskjænkningssted under samme Tag.

Der er en Afholds- og en Goodtemplarforening i Byen.

Industri og Arbeidslønninger m. v. Byen har en Fabrik for Hermetik væsentligst af Fisk, men tildels ogsaa af Kjød og Vildt, 6 Tranbrænderier og 4 Trandamperier. Med Husfliden er det smaat bevendt baade blandt Mænd og Kvinder.

Den sedvanlige Arbeidsløn for almindelige Dagarbeidere paa egen Kost har været Kr. 3.00 for Mænd og Kr. 1.50 à Kr. 2.00 for Kvinder, for Haandværksarbeidere Kr. 3—4. Den sedvanlige Aarsløn for Tjenere foruden Kost og Logi for Mænd Kr. 300—400, for Kvinder Kr. 80—140.

Faste Eiendomme, disses Omsætning og Panteheftelser. Ved Udgangen af 1900 havde Byen 459 særskilt matrikulerede Eiendomme.

Bygningernes Assurancesum Kr. 3 130 730.

Afhændede faste Eiendomme:

Aar.	Antal.	Beløb.
		Kr.
1896	26	89 800
1897	43	106 330
1898	62	62 775
1899	17	48 550
1900	12	19 071
Femaaret	160	326 526

I Femaaret thinglystes 377 Panteheftelser til Beløb.... Kr. 909 730
- — aflystes 204 — - — .... - 556 965

Pantegjælden skulde altsaa være steget med..... Kr. 352 765,

men der vises meget Slurveri med Hensyn til Aflysning af indfriede Pantedokumenter.

Tvangsauktioner over faste Eiendomme:

19 til Beløb..... Kr. 116 500

Do. over Løsøre:

32 - — ..... - 18 736

Foreninger og andre Institutioner. Vardø Sparebank, oprettet 1881, havde ved Udgangen af 1895:

Eget Fond..... Kr. 15 190
Indskyderne..... - 157 000

Altsaa Forvaltningskapital..... Kr. 172 190

Ved Udgangen af 1900:

Eget Fond..... Kr. 27 700
Indskyderne..... - 217 600

Altsaa Forvaltningskapital..... Kr. 245 300

Vardø Arbeiderforening, stiftet 1879, havde ved Udgangen af 1895 116, ved Udgangen af 1900 96 Medlemmer.

Vardø Handelsforening, stiftet 1880, havde henholdsvis 17 og 19 Medlemmer.

Vardø Fiskeriforening, stiftet 1884, havde ved Udgangen af 1900 88 Medlemmer.

I Femaaret er desuden stiftet Foreningen «Vardø Byes Vel», hvis Virksomhed væsentligst har været rettet paa at klæde de nøgne Knauser omkring Byen med Græsmark og at oparbeide større Interesse for Renhold omkring Husene og en fornuftigere Anvendelse af Gjødselen.

Den havde i Begyndelsen god Støtte i Bevilgninger af Samlaget, men efter dettes Fald har Virksomheden maattet væsentlig indskrænkes.

Byens Folkemængde, der ved Udgangen af 1895 udgjorde 2 782, var ved Udgangen af 1900 2 586.

Vardø Magistrat, 7 November 1902.

Ivar Nordang.

Anhang.

Cirkulære.

Fra

Det statistiske Centralbureau.

Vedkommer

Femaarsberetning 1896—1900.

Man har herved den Ære at oversende Schemaer til de statistiske Opgaver, der i Forbindelse med de sædvanlige Femaarsberetninger bliver at indhente for Aarene 1896—1900.

Samtlige disse Schemaer, af hvilke

No. 1— 2	vedkommer	Fogderne,
No. 3— 4	—	Sorenskriverne,
No. 5—13	—	Lensmændene,
No. 14	—	Lensmændene paa Landet og Magistraterne i Byerne,
No. 15—16	—	Magistraterne,
No. 17—18	—	Byfogderne og Byskriverne,

er i alt Væsentligt overensstemmende med de tilsvarende Opgaver fra forrige Femaar, idet dog denne Gang de forrige Schemaer No. 13 A og B (Industrianlæg) samt No. 15 (Brændevins- og Øl-Rettigheder) er sløifet, da de deri omhandlede Opgaver vil kunne erholdes paa anden Maade.

Med Hensyn til Schema No. 1 skal man for de Amters Vedkommende, hvor Fogedembederne er nedlagt, henstille til Hr. Amtmanden at sende Schemaet til Udfyldning af Amtskassereren. Endvidere tillader man sig for de samme Amters Vedkommende at henstille til Hr. Amtmanden at bevirke Schema No. 2 udfyldt for det Tidsrum af Femaaret, der ligger før den nye Ordnings Ikrafttræden. For Schema No. 13's Vedkommende henledes Opmærksomheden specielt paa Slutningen i Anm. 2. Endelig skal man for de Byers Vedkommende, hvor Byfogedembedet er nedlagt, bede Schema No. 17 sendt vedkommende Sorenskriver til Udfyldning og Schema No. 18 til vedkommende Politimester (eller den anden offentlige Tjenestemand, til hvem efter Kongens Bestemmelse i Henhold til Lov 21 Juli 1894 § 4 c vedkommende Forretninger er henlagt).

Det vil formentlig være til Lettelse ved Meddelelsen af de begjærte Oplysninger, at de sammenholdes med de for forrige Femaar meddelte, idet man forudsætter, at Exemplarer af de forrige Gang udfyldte Schemaer forefindes i vedkommende Arkiver. Man sender ogsaa denne Gang et saa stort Antal Exemplarer af de forskjellige Schemaer, at der, foruden det for det statistiske Centralbureau bestemte Exemplar, vil kunne udfyldes to Gjenparter, den ene til Opbevaring ved Amtskontoret, den anden i vedkommende Embeders og Bestillingers Arkiv. Dette gjælder dog ikke Schema No. 16 (angaaende Arbeidslønninger i Byerne), af hvilke man ikke har tænkt sig, at der vil blive taget Gjenparter. Af dette Schema er der beregnet saamange, at der kan være Anledning for Magistraterne til at sende Exemplarer af samme til Foreninger eller private Virksomhedsforstandere, der kan forudsættes at ville meddele de nøiagtigste Opgaver.

Sluttelig tillader man sig at anmode Hr. Amtmanden om at medvirke til, at Schemaerne bliver snarest muligt udfyldte, og at de for Bureauet bestemte Exemplarer saavidt muligt bliver indsendt inden Midten af Mai Maaned 1901.

Til Lettelse ved Sagens Expedition vedlægges et Antal Aftryk af nærværende Cirkulære.

Kristiania 28 Mai 1900.

A. N. Kiær.

Aug. C. Mohr.

Til

Amtmanden i ..... Amt.

Schema No. 1
til
Femaarsberetning 1896—1900.

Opgave
over **faste Eiendomme**

i.....Fogderi ved Udgangen af Aaret 1900.

Anmærkning. For de Amters Vedkommende, hvor Fogedembederne er nedlagt og Schemaet saaledes bliver at udfylde af Amtskassereren, bedes, som tidligere, et Exemplar af Schemaet udfyldt for hvert Fogderi.

Herreder.	Særskilt skyldsatte Brug (Brugs-No.).[1]		
	Samlet Antal.	Revideret Matrikulskyld.	
		Mark.	Øre.

Schema No. 2
til
Femaarsberetning 1896—1900.

Opgave

over **Exekutioner** afholdte af Fogden i.....Fogderi i Femaaret 1896—1900.

Anmærkning. Her spørges kun om Exekutioner for Gjæld. Derimod medtages alle saadanne, hvad enten de er afholdte af Fogden personlig eller af Lensmanden eller nogen anden paa Fogdens Vegne. Opgave over Exekutioner, som Lensmanden har afholdt paa egne Vegne, meddeles paa Schema No. 13.

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Tilsammen 1896—1900.
1. I Fogderiets Landdistrikt:						
Antal						
Beløb, for hvilket exekveret.....Kr.						
2. I Ladestedet.....						
Antal						
Beløb, for hvilket exekveret.....Kr.						
3. I Ladestedet.....						
Antal						
Beløb, for hvilket exekveret.....Kr.						
4. I Ladestedet.....						
Antal						
Beløb, for hvilket exekveret.....Kr.						

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 3
til
Femaarsberetning 1896—1900.

Opgave

over **thinglæste** og **aflæste Panteheftelser i fast Eiendom** samt over **afholdte Tvangsauktioner** i Femaaret 1896—1900 for ..... Sorenskriveri.

Anmærkning. Forsaavidt et Sorenskriveri indbefatter Dele af to forskjellige Fogderier, eller dets Jurisdiktion omfatter Ladested eller Kjøbstad, bliver et særskilt Schema at udfylde for hver saadan Del af Sorenskriveriet.

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Tilsammen 1896—1900.
1. **Thinglæste Panteheftelser** [1]**:**						
Antal						
Beløb ..... Kr.						
Heraf Panteheftelser i *Skib:*						
Antal						
Beløb ..... Kr.						
2. **Aflæste Panteheftelser** [1]**:**						
Antal						
Beløb ..... Kr.						
Heraf Panteheftelser i *Skib:*						
Antal						
Beløb ..... Kr.						
3. **Tvangsauktioner over fast Gods:**						
Antal, hvor Salg fandt Sted						
Tilslagssum ..... Kr.						
4. **Tvangsauktioner over Løsøre:**						
Antal, hvor Salg fandt Sted						
Tilslagssum ..... Kr.						

[1]) Ved Panteheftelser menes Pantobligationer, Exekutioner, Skifteudlæg og Skadesløsbreve med Pant i fast Eiendom.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 4
til
Femaarsberetning 1896—1900.

Opgave

over **afhændede faste Eiendomme** i Femaaret 1896—1900 i de **Byer**, som henhører under

.....Sorenskriveri.

I de nedenfor under No. 1, 2 og 3 nævnte Kjøbstæder eller Ladesteder:	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Tilsammen 1896—1900.
1.						
Antal						
Beløb .....Kr.						
2.						
Antal						
Beløb .....Kr.						
3.						
Antal						
Beløb .....Kr.						

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 5
til
Femaarsberetning 1896—1900.

Opgave

over **Forsikringsindretninger**

i.....Herred ved Udgangen af Aaret 1900.

a) Brandforsikringsindretninger.

Indretningens Navn.	Aar, i hvilket traadt i Virksomhed.	Forsikringssum 31 December 1900.			Udbetalte Erstatninger i 1900.
		For Huse alene.	For Løsøre alene.	Tilsammen.	
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.

b) Kreaturforsikringsindretninger (Heste eller Kreaturer).

Indretningens Navn.	Aar, i hvilket traadt i Virksomhed.	Antal forsikrede		Samlet Forsikringssum 31 December 1900.	Udbetalte Erstatninger 1900.
		Heste.	Kreaturer.		
				Kr.	Kr.

c) Andre Forsikringsindretninger (saasom for Skibe, Baade, Sømænds Tøi o. s. v.).

Indretningens Navn og Art.	Aar, i hvilket traadt i Virksomhed.	Samlet Forsikringssum 31 December 1900.	Udbetalte Erstatninger i 1900.
		Kr.	Kr.

Anm. til a, b og c: Forsaavidt trykte Aarsberetninger er offentliggjorte, ønskes et Exemplar af Beretningerne for Aarene 1896—1900 indsendt som Bilag.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 6
til
Femaarsberetning 1896—1900.

Opgaver

vedkommende **de faste Eiendomme** og **Agerbruget** i ..... Herred for Aaret 1900.

I. De faste Eiendomme.

Til Oplysning om Antallet af de særskilt skyldsatte Eiendomme, Jordleieforholdene m. m. ved Udgangen af Aaret 1900 bliver følgende at iagttage:

1. I det med rene Blade forsynede indbundne Exemplar af Matrikulfortegnelsen, der i Anledning af den forestaaende almindelige Folketælling vil blive Lensmændene tilstillet i Løbet af indeværende Aar, anmodes Lensmændene om ved hvert Jordbrug, der benyttes af andre end Eierne, efter Omstændighederne at tilskrive: «Leilændingsgods», «bortforpagtet», «Embedsgaard» eller andet, der maatte passe for Tilfældet.
2. I samme Exemplar af Matrikulfortegnelsen tilskrives ved hvert Brugsnumer, der vides ikke at være noget egentligt Jordbrug, de for Tilfældet passende Ord, f. Ex. «Underbrug», «Slaatteland», «Havnegang», «Skov», «Skovstykke», «Fabriktomt», «Byggetomt» o. s. v.
3. For Herreder i Finmarkens Amt, hvor der istedetfor trykt Matrikulfortegnelse vil blive tilstillet Lensmændene schematiske Afskrifter, tilskrives de i No. 1 og 2 nævnte Oplysninger i Schemaets Anmærkningsrubrik.

II. Agerbruget.

1) Udsæd og Avl pr. Maal samt Foldighed i Femaaret 1896—1900.	Hvede. Liter.	Rug. Liter.	Byg. Liter.	Blandkorn. Liter.	Havre. Liter.	Erter. Liter.	Poteter. Liter.	Græsfrø. Kilogram.
a. Sædvanlig Udsæd pr. 10 Ar (Maal)								Hø. Kilogram.
b. Avl pr. 10 Ar (Maal) gjennemsnitlig for Femaaret								
c. Altsaa gjennemsnitlig Foldighed for Femaaret [1])								

2) Er meget **Nyland** opryddet i Femaaret? .....
3) Er i Femaaret nogen Del af den tidligere dyrkede Indmark udlagt til **Havn** eller **Udmark**? .....
4) Er Avl af **Engfrø** tiltaget i Femaaret og er den af nogen Betydning [2])? .....
5) Har i Femaaret **Havedyrkningen** tiltaget og er den af nogen Betydning [2])? .....
6) Er Brugen af forbedrede **Maskiner** og **Redskaber** i Femaaret bleven almindeligere? .....
7) Hvormange **Damptærskemaskiner** fandtes i Herredet 31 December 1900? .....
8) Hvilke er forøvrigt de **væsentligste Forandringer** i Femaaret for Agerbrugets Vedkommende? .....
(Herunder om Grundforbedringer paa allerede opdyrket Mark, Drainering, Afgrøftning m. v.)

[1]) Fremkommer ved at dividere Post b, Avlen, med Post a, Udsæden.
[2]) Spørgsmaalet ønskes besvaret saaledes: «af megen Betydning», «af nogen Betydning», «af ringe Betydning», «0».

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 7
til
Femaarsberetning 1896—1900.

Opgave

vedkommende **Fædriften** i ..... Herred for Aaret 1900.

1) Hvor stor var den gjennemsnitlige **Værdi** i Aaret 1900 pr. Stykke af efternævnte Dyr?

a) Arbeidsheste	Kr.		f) Voxne Faar		Kr.
b) Oxer	Kr.		g) Voxne Gjeder		Kr.
c) Kjør	Kr.		h) Voxne Svin		Kr.
d) Ungnøt	Kr.		i) Voxne Rensdyr		Kr.
e) Kalve	Kr.				

2) Hvor stort er det gjennemsnitlige **Melkeudbytte** om Aaret pr. Ko:
a) for de mere fremskredne Gaardbrugere? ..... Liter.
b) overhovedet i Herredet? ..... Liter.

3) Hvor stort var det almindelige **Vinterfoder** pr. Kreatur i Aaret 1900:

	Hø?	Halm?	Andet Slags Foder (hvilket Slags)?
Hest	Kg.	..... Kg.	..... Kg.
Ko	Kg.	..... Kg.	..... Kg.
Faar	Kg.	..... Kg.	..... Kg.
Gjed	Kg.	..... Kg.	..... Kg.

4) Er Salg af **Husdyr** (og hvilke Slags) af Betydning [3]) for Herredet? .....
5) Er i Femaaret Salg af **Heste** tiltaget eller aftaget [1])? og i hvilken Grad? .....
eller kjøbes Heste for Bygdens Forsyning? .....
6) Er i Femaaret Salg af **Hornkvæg** tiltaget eller aftaget [1])? og i hvilken Grad [2])? .....
7) Er i Femaaret Salg af **Faar** tiltaget eller aftaget [1])? og i hvilken Grad [2])? .....
8) Er i Femaaret Salg af **Svin** tiltaget eller aftaget [1])? og i hvilken Grad [2])? .....
9) Er Salg af **Kjød** eller **Flesk** af Betydning [4]) for Herredet? .....
10) Er i Femaaret **Melkeproduktionen** tiltaget eller aftaget [1])? og i hvilken Grad [2])? .....
Er Salg af **Melk** af Betydning [3]) for Herredet? .....
Er i bekræftende Tilfælde Salg af Melk til Byer eller Fabriker af Betydning [3])? .....
Er dette tiltaget eller aftaget [1])? og i hvilken Grad [2])? .....
11) Er Salg af **Smør** af Betydning [3]) for Herredet? .....
12) Er Salg af **Ost** af Betydning [3]) for Herredet? .....
13) Er Salg af **Uld** af Betydning [3]) for Herredet? .....
14) **Prisen** [4]) i Herredet var i Aaret 1900:

a) pr. Kilogram **Kjød** [5])	Kr.	Øre
b) pr. Kilogram **Flesk**	Kr.	Øre
c) pr. Liter nysilet **Melk**:		
1) almindelig Pris	Kr.	Øre
2) Pris for Melk leveret til Meieri	Kr.	Øre
d) pr. Kilogram **Smør**	Kr.	Øre
e) pr. Kilogram **Ost** [5])	Kr.	Øre
f) pr. 100 Kilogram **Hø**	Kr.	Øre
g) pr. 100 Kilogram **Halm**	Kr.	Øre
h) pr. Kilogram **andet Foder** (hvilket Slags?)	Kr.	Øre

---

[1]) Det for Tilfældet passende Ord understreges.
[2]) Betegnes saaledes: 1) særdeles meget, 2) meget, 3) noget, 4) lidt, 5) intet eller næsten intet.
[3]) Spørgsmaalet ønskes besvaret saaledes: «af megen Betydning», «af nogen Betydning», «af ringe Betydning», «0».
[4]) Forsaavidt nogen af de ovenanførte Priser i nogen mærkbar Grad var høiere eller lavere end almindelig i Femaaret 1896—1900, bedes Bemærkning herom anført her.
[5]) Her anføres Prisen paa den Sort, der almindeligst sælges i Herredet, med Betegnelse af hvilken Sort.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 8
til
Femaarsberetning 1896—1900.

Opgaver

vedkommende

Skogdriften

i .....Herred for Aaret 1900.

1. Findes der i Herredet Skog af betydelig Udstrækning?.....
2. Kan Herredets samlede Skogareal angives? ..... eller kan der ialfald omtrentlig angives, hvor stor Del af Herredets Fladeindhold (f. Ex. over 3/4, omtrent 3/4, 1/2 à 3/4, omtrent 1/4 o. s. v.) der dækkes af Skog?.....
3. Af hvilke Træsorter (Gran, Furu, Birk, Asp, Or o. s. v.) bestaar væsentlig Herredets Skog, og hvor stor Del omtrentlig af hvert Slags?.....
4. Er Skogen overhovedet gaaet mærkbart frem eller mærkbart tilbage i Femaaret med Hensyn til:
   a) Bestandens Tæthed, Væxterlighed o. lign.?.....
   b) Dimensioner?.....
5. I hvilket Omfang[1]) leverer Herredets Skoge:
   a) større Salgslast (Sagtømmer og anden større Rundlast)?.....
   b) Smaatømmer (Props, Sliberilast o. lign.)?.....
6. Maa Herredet kjøbe Bygningstømmer?.....
7. Er Salg af Brændeved af nogen Betydning for Herredet?.....
8. Maa Herredet kjøbe Brændeved?.....
9. Bruges i nogen betragtelig Udstrækning som Brændsel: a) Stenkul?.....
   b) Kokes?..... c) Torv?.....
10. a) Findes i Herredet Torvmyr af betydelig Udstrækning og hvorfra Torv let kan hentes?.....
    b) Foregaar der nogen større Torvdrift?.....
11. Sælger Herredet i noget betragteligt Omfang andre — forædlede eller uforædlede — Skogprodukter og i Tilfælde hvilke?.....
12. Kjøber Herredet i noget betragteligt Omfang andre — forædlede eller uforædlede — Skogprodukter og i Tilfælde hvilke?.....
13. Hvad var Middelprisen i Aaret 1900 pr. Meterfavn Brændeved, fremført til Forbrugsstedet inden Bygden af:
    a) Birk?..... Kr. c) Furu?..... Kr.
    b) Or (Older)?..... Kr. d) Gran?..... Kr.
14. Hvad var Middelprisen i Aaret 1900 pr. Tylvt Bygningstømmer?..... Kr.
    og hvilken Dimension er den almindelige?.....
15. Hvor stor Del af Herredets Skog tilhører: a) Udenbygdsboende?.....
    b) Udlændinge?.....
16. Findes inden Herredet Snaumark skikket til Skogkultur, og i Tilfælde i hvilket Omfang?[1]) .....
17. I hvilket Omfang[1]) foretager den private Skogeier: a) Saaning eller Plantning i sin Skog?..... eller b) Udgrøftning af Skogmyr?.....
18. Foretages Indsamling af Kongler til Udvinding al Træfrø?.....
19. Herunder bedes anført Adresser paa de Bestyrelser eller Personer, der antages at kunne meddele nøiere Oplysninger.

.....

---

[1]) Spørgsmaalet ønskes efter Omstændighederne besvaret saaledes: «i betydeligt Omfang», «i noget Omfang», «i ringe Omfang», «slet ikke».

Anmærkning. Forsaavidt der for Herredet findes Skogvedtægter, bedes et trykt eller skrevet Exemplar indsendt som Bilag eller Meddelelse givet om, naar saadanne er bleven approberede.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 9
til
Femaarsberetning 1896—1900.

Opgave

over **Tømmerflødningen** i Femaaret 1896—1900 i.....Vasdrag.

1. Antal **Tylvter Tømmer** og **Smaalast** sluppet i Vasdraget.

Hovedvasdragets og Bivasdragets Navn.	Herreder, hvor Tømmeret hovedsagelig er hugget.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.

Paa hvilken Maade er ovenstaaende Opgaver tilveiebragt? (Optælling ved Tømmervelter? .....ved Lændser?.....etc.).....

2. Er **Smaalast** (som Sliberitømmer, Props, Kult, dansk Last, Juffers, Stokkeved[1])) i nogen betragtelig Mængde bleven flødet i Vasdraget?.....
I bekræftende Fald oplyses her, saavidt muligt, **hvor stor Del** af det under 1 opførte Kvantum der falder paa Smaalasten for hvert Aar eller i aarligt Gjennemsnit for Femaaret.
3. Hvilke **Dimensioner** eller hvilken **Gjennemsnitsdimension** antages Lasten at have holdt i Femaaret:
   a) For det større Tømmers Vedkommende?.....
   b) For Smaalastens Vedkommende?.....
4. Findes der inden Herredet nogen **Lændse?**.....
   Hvor er den beliggende[2])?..... Dens Navn?.....
   Hvormange Arbeidere er ialmindelighed sysselsatte ved Lændsen?.....
   og hovedsagelig til hvilken Tid af Aaret? fra.....til.....
   Hvormange Tylvter Tømmer og Smaalast optaltes ved Lændsen i efternævnte Aar?

1896.....	Tylvter,	hvoraf.....	Tylvter	Smaalast
1897.....	—	—	—	—
1898.....	—	—	—	—
1899.....	—	—	—	—
1900.....	—	—	—	—

5. I hvilke af de ovennævnte Vasdrag foregaar der **Fællesflødning?**.....
6. Herunder bedes anført Adresser paa de Bestyrelser eller Personer, der antages at kunne meddele nøiere Oplysninger.

---

[1]) Den Sort Smaalast, der ikke flødes i Vasdraget, bedes overstrøget.
[2]) Betegnet saaledes, at Stedet med Lethed kan gjenfindes paa Amtskartet.

Anm. Forsaavidt der for Vasdraget findes Flødningsregler, bedes et trykt eller skrevet Exemplar indsendt som Bilag eller Meddelelse givet om, naar saadanne Regler er bleven approberede.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 10
til
Femaarsberetning 1896—1900.

Opgaver

vedkommende **forskjellige Næringsveie m. v.** i ..... Herred.

1. **Handel.**
   a) Antal Personer, der ved Udgangen af Aaret 1900 drev Landhandel efter Bevilling eller Handelsbrev:
   b) Hvilke er de vigtigste Handelssteder i Herredet? .....
   .....
   c) Opgave over Forbrugs-, Spare- eller Handelsforeninger.

Foreningens Navn.	Sted, hvor Foreningen har Udsalg.	Aar, hvori den begyndte sin Virksomhed.	Antal Medlemmer ved Udgangen af Aaret 1900.	Omsætning (Salgsbeløb) i Aaret 1900.
				Kr.

   d) Har nogen Forbrugs-, Spare- eller Handelsforening i Femaaret 1896—1900 ophørt med sin Virksomhed?
   I bekræftende Fald udbedes her Oplysning om Foreningens Navn og i hvilket Aar .....
   .....

2. Antal Rettigheder til **Udskjænkning af Øl** ved Udgangen af Aaret 1900.

	Antal Rettigheder, som indehaves af	
	Samlag.	Andre.
a) Almindelige Rettigheder		
b) Indskrænkede Rettigheder (Udskjænkning til Reisende og faste Gjæster)		
c) Begrændsede Rettigheder (kun svagere Ølsorter) ...		

   Hvis der findes Samlag, bedes derhos oplyst: a) Samlagets Navn og Adresse .....
   ..... b) I hvilket Aar begyndte dets Virksomhed? .....

3. **Haandværk, Smaaindustri** og **Husflid.**
   a) Kan disse Erhverv siges at befinde sig i Fremgang eller Tilbagegang? .....
   .....
   b) Sælges der fra Herredet til Udenbygdsboende Haandværks-, Smaaindustri- eller Husflidsarbeider i nogen betragtelig Mængde, og i Tilfælde hvilke Slags? .....
   .....

4. Findes der i Herredet **Isbrug**, bedes nedenstaaende Opgaver meddelte for Vinteren 1900—01.

Anlæggets Navn og Beliggenhed.	Antal Ishuse.	Arbeidsstyrke i Vinteren 1900—01.	Antal Arbeidsuger i Vinteren 1900—01.	Kvantum af Is, skaaret i Vinteren 1900—01. Reg.-Ton (Skibston).

5—8. **Stenbrud m. v.** (Se omstaaende Side!)

5. Findes **Stenbrud** i Herredet, bedes nedenstaaende Opgaver meddelte for Aaret 1900.

Stenbruddets Navn og Beliggenhed.	Stenens Art.	Arbeidsstyrke i Aaret 1900.	Antal Arbeidsuger i Aaret 1900.	Produktion i Aaret 1900.	
				Mængde.	Værdi.
					Kr.

6. Findes **Anlæg for Torvdrift** i Herredet, bedes nedenstaaende Opgaver meddelte for Aaret 1900.

Anlæggets Navn og Beliggenhed.	Arbeidsstyrke i Aaret 1900.	Antal Arbeidsuger i Aaret 1900.	Produktion i Aaret 1900.	
			Mængde.	Værdi.
				Kr.

7. Findes der i Herredet noget **Anlæg for Baadbyggeri,** bedes nedenstaaende Opgaver meddelte for Aaret 1900.

Anlæggets Navn og Beliggenhed.	Arbeidsstyrke i Aaret 1900.	Antal Arbeidsuger i Aaret 1900.	Antal nybyggede Baade i Aaret 1900.	Baadenes Art.	Værdi deraf.
					Kr.

8. Saafremt der i Herredet findes nogen **Landboforening** eller lignende **Forening af Næringsdrivende,** saasom af Haandværkere, Sjømænd eller Arbeidere, bedes nedenstaaende Opgaver meddelte for Aaret 1900.

Foreningens Navn.	Stiftelsesaar.	Formaal.	Antal Medlemmer ved Udgangen af Aaret 1900.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 11
til
Femaarsberetning 1896—1900.

Opgaver

vedkommende **Kommunikationsvæsenet** i ..... Herred for Aaret 1900.

I. Veienes Længde ved Udgangen af Aaret 1900 samt Længde af de i Femaaret 1896—1900 nyanlagte og omlagte Veie.

Samlet Veilængde ved Udgangen af 1900.			Heraf vedligeholdtes:				I Femaaret 1896—1900 afleveret til offentlig Afbenyttelse.	
Hoved-veie. Km.	Bygdeveie. Km.	Tilsammen. Km.	for Stats-kassens eller Amts-kassens Regning. Km.	mod Penge-udbetaling af Herreds-kassen. Km.	udeluk-kende ved Natural-veiarbeide. Km.	delvis ved Natural-veiarbeide og delvis mod Penge-udbetaling af Herreds-kassen. Km.	Nyanlagte Veie. Km.	Omlagte Veie. Km.

Længden af de **offentlige Rideveie** ved Udgangen af Aaret 1900 udgjorde ..... Kilometer.

II. Veienes paa Herredet faldende Vedligeholdelsesudgifter i Aaret 1900.

Udbetalt af Herreds-kassen[1]. Kr.	Antagen Værdi af Naturalveiarbeidet Kr.	Tilsammen. Kr.	Som Godtgjørelse for Naturalveiarbeide er udbetalt til Gaardbrugerne efter Skattelovens § 10.	
			Ialt. Kr.	Pr. Skyldmark. Kr.

[1]) Herunder ikke indbefattet de Beløb, som i Henhold til Lov om Landkommunernes Skattevæsen af 15 April 1882 § 10 Pass. 2 godtgjøres Gaardbrugerne for Naturalveiarbeide paa de offentlige Veie (se sidste Rubrik).

III. Nærmere Oplysninger vedkommende Naturalveiarbeidet.

	Antal Dagværk.		Pris pr. Dagværk.		Følgelig bliver den samlede Værdi		
	a) Mand alene.	b) Mand og Hest	a) Mand alene. Kr. Øre	b) Mand og Hest. Kr. Øre.	af a. (Mands-dagværk). Kr.	af b. (Mands- og Heste-dagværk). Kr.	ialt. Kr.
1. *Vedligeholdelsesarbeide:* a) Sommerarbeide, derunder indbefattet Gruskjørsel paa Vinterføre..... b) Vinterarbeide							
Sum							

IV. Antagen Værdi af det til Nybygning udførte Naturalveiarbeide.

a) ..... Dagværk, udførte af Mand alene à Kr. ..... udgjør Kr. .....
b) ..... Dagværk, udførte af Mand og Hest à Kr. ..... udgjør Kr. .....

Tilsammen Kr. .....

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 12
til
Femaarsberetning 1896--1900.

Opgave

over **Tjenerløn** og **Arbeidslønninger** i ..... Herred i Aaret 1900.

a) **Sædvanlig Aarsløn for Tjenere:**

	1) I Penge.	2) Antagen Værdi af Kost, Logis m. m.	3) Tilsammen 1 + 2.
for en almindelig **Tjenestegut**	Kr.	Kr.	Kr. .....
- - — **Tjenestepige** ...	Kr.	Kr.	Kr. .....

b) **Sædvanlig Dagløn for Husmænd og Dagarbeidere:**

	Paa egen Kost.				Paa Husbondens Kost.			
	Sommeren 1900.		Vinteren 1900—1901.		Sommeren 1900.		Vinteren 1900—1901.	
	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.
Husmænd (for Pligtarbeide).....								
Almindelige Dagarbeidere, Mænd..								
— — Kvinder								

c) **Sædvanlig Dagløn for efternævnte særskilte Klasser af voksne Arbeidere,** forsaavidt de er af Betydning for Herredet:

(Saafremt der er Forskjel i Henseende til Arbeidsløn mellem Sommer og Vinter, gjøres Anmærkning herom.)

Arbeidets Art.	Dagløn paa egen Kost i 1900.	Arbeidets Art.	Dagløn paa egen Kost i 1900.
	Kr. Øre.		Kr. Øre.
Tømmerhuggere		Spinderiarbeidere, Mænd	
Tømmerkjørere med Hest		— Kvinder	
— uden Hest.....		Væveriarbeidere, Mænd.....	
Elveflødere		— Kvinder.....	
Lænsearbeidere.....		Træsliberiarbeidere	
Bergværksarbeidere.....		Cellulosefabrikarbeidere	
Glasværksarbeidere		Papirfabrikarbeidere	
Teglværksarbeidere		Sagbrugsarbeidere	
Kalkværksarbeidere.....		Høvleriarbeidere	
Arbeidere ved mekaniske Værksteder		Brænderiarbeidere	
Arbeidere ved Jernstøberier....		Møllearbeidere	
— « Spiger- og Valseværker o. lign.....		Hustømmermænd	
Skibstømmermænd ved Værfter		Andre, der er af Betydning for Herredet:	
Fyrstikarbeidere, Mænd.....			
— Kvinder			
Arbeidere ved Benmøller og Guanofabriker.....			
Arbeidere ved Tranbrænderier..			

Anm. Saafremt Arbeiderne desuden har frit Hus, Brænde eller Brug af Jord, bedes dette udtrykkelig anført med Angivelse af, til hvilken Pengeværdi saadant sædvanlig ansættes i Herredet.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 13
til
Femaarsberetning 1896—1900.

Opgave

over **Udpantninger** og **Exekutioner** foretagne af Lensmanden i.....Herred
i Femaaret 1896—1900.

Anmærkning. Forsaavidt Lensmandsdistriktet indbefatter noget **Ladested**, bedes en tilsvarende Opgave over Udpantninger og Exekutioner for Ladestedets Vedkommende meddelt **særskilt** nedenfor og ikke medtaget i nedenstaaende Schema, der alene vedkommer Landdistriktet.

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Tilsammen 1896—1900.
1) **Udpantninger for Skatter:** [1] Antal ..... Beløb, for hvilket udpantet.....Kr.						
2) **Andre Udpantninger:** Antal ..... Beløb, for hvilket udpantet.....Kr.						
3) **Exekutioner:** [2] Antal ..... Beløb, for hvilket exekveret.....Kr.						

[1]) Saafremt der til Udpantning for kommunale Skatter eller andre Udredsler er antaget særegne Udpantningsmænd (andre end Lensmanden), bedes Oplysning herom meddelt og de af dem afholdte Forretninger medtagne i nærværende Opgave.

[2]) Her medtages **kun** de Exekutioner, som Lensmanden afholder paa egne Vegne (f. Ex. i Henhold til Lov om smaa Gjældsfordringers Inddrivelse af 29 Juni 1888), **ikke** de Exekutioner, som Lensmanden afholder for Fogden.

I de ***Amter, hvor Fogedembederne er nedlagt,*** nemlig Akershus, Bratsberg, Stavanger, Nordre Bergenhus, Tromsø og Finmarkens Amter, bliver fra den Tid, da den nye Ordning er traadt i Kraft, under Post 3) at opføre ***alle*** Exekutioner, altsaa ogsaa saadanne, som tidligere ***Fogderne*** eller Lensmændene ***paa deres Vegne*** har afholdt, men som Lensmændene nu ifølge den nye Lov af 21 Juli 1894 § 3, b paa ***egne*** Vegne afholder.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 14
til
Femaarsberetning 1896–1900.

Opgave

vedkommende **Meierier og Ysterier** i ..... Herred (By) for Driftsaaret 1900.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Meieriets eller Ysteriets Navn.	Aar, hvori det begyndte sin Virksomhed.	Eies Meieriet (Ysteriet) af Melkeleverandørerne?	Var Meieriet (Ysteriet) bortfor-pagtet i Aaret 1900?	Drives Landhandleri sammen med Meieriet (Ysteriet)?	Hvor stor er Meieriets (Ysteriets) omtrentlige Værdi? Kr.	I Aaret ialt indveiet Melk. Kilogram.	Af den indveiede Melk er produceret: Smør. Kilogram.	Fedost. Kilo. gram.	Magerost. Kilogram.	Mysost. Kilogram.	Desuden solgtes: som Fløde. Kilogram.	som Melk. Kilogram.	Hvormange Personer sysselsætter Meieriet (Ysteriet)? Mænd.	Kvinder.	Leveres den skummede Melk gratis tilbage til Leverandørerne?	Hvormeget udbetaltes ialt Producenterne for Melk? Kr.	Benyttes Skummemaskine?	Hvad Slags Drivkraft anvendes?

Anmærkning. Blandt Meierier og Ysterier medregnes Anlæg, der modtager Melk fra omkringboende Kreaturholdere og omsætter den i Penge. Kondenseringsfabriker er herfra undtaget. Har et Meieri flere Ind- eller Udmaalingsstationer, henregnes disse under Hovedmeieriet. Hvis Melken indmaales (Rubr. 7), regnes 1 Liter lige med 1 Kilogram. Som indveiet (eller indmaalt) Melk medregnes kun, hvad der er modtaget direkte fra Producenten, ikke hvad der maatte være kjøbt eller overtaget fra et andet Meieri. Som udbetalt Beløb (Rubr. 17) opføres kun, hvad der er udbetalt Leverandøren for modtaget Melk.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 15
til
Femaarsberetning 1896—1900.

Opgave

over **Forbrugsforeninger, Handels-, Haandværks-, Arbeiderforeninger, Forsikringsselskaber, Assuranceforeninger, Banker m. V.** i ..... Kjøbstad (Ladested)
ved Udgangen af Aaret 1900.

I. Forbrugsforeninger.

Foreningens Navn.	Aar, hvori den begyndte sin Virksomhed.	Antal Medlemmer ved Udgangen af Aaret 1900.	Omsætning (Salgsbeløb) i Aaret 1900.
			Kr.

Har nogen Forbrugsforening i Femaaret 1896—1900 ophørt med sin Virksomhed?
I bekræftende Fald udbedes her Oplysning om Foreningens Navn og i hvilket Aar.....
.....

II. Saafremt der i Byen findes nogen **Forening af Handlende, Haandværkere, Sjømænd, Arbeidere** ell. lign., bedes nedenstaaende Opgaver meddelte for Aaret 1900:

Foreningens Navn.	Stiftelsesaar.	Formaal.	Antal Medlemmer ved Udgangen af Aaret 1900.

III. Paa næste Side ønskes meddelt en Navnefortegnelse over alle Slags **Forsikringsselskaber, Assuranceforeninger, Livrenteselskaber** og private **Bankinstituter** (ikke Sparebanker), hvis Bestyrelse har sit Sæde i Byen.

Det bemærkes, at Opgave over Virksomhed ikke tiltrænges.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 16
til
Femaarsberetning 1896—1900.

Opgave

over **Tjenerløn og Arbeidslønninger** i Aaret 1900
i.....Kjøbstad (Ladested).

a) **Sædvanlig Aarsløn for Tjenere:**

	1) i Penge.	2) Antagen Værdi af Kost, Logis m. m.	3) Tilsammen 1 + 2.
For en almindelig Tjenestegut..	Kr.	Kr.....	Kr.
- - — Tjenestepige.	Kr.	Kr.....	Kr.

b) **Sædvanlig Dagløn for almindelige Dagarbeidere:**

	Paa egen Kost.				Paa Husbondens Kost.			
	Sommeren 1900.		Vinteren 1900—1901.		Sommeren 1900.		Vinteren 1900—1901.	
	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.
Mænd			.....		.....		.....	
Kvinder			.....		.....		.....	

c) **Sædvanlig Dagløn i Aaret 1900 for voxne Arbeidere i nedennævnte Virksomhedsgrene.**

Arbeidets Art.	Dagløn paa egen Kost.	Arbeidets Art.	Dagløn paa egen Kost.	Arbeidets Art.	Dagløn paa egen Kost.
	Kr. Øre.		Kr. Øre.		Kr. Øre.
Smedesvende		Bødkerarbeidere.....		Høvleriarbeidere	
— arbeidere		Hustømmermænd		Træsliberiarbeidere ...	
Blikkenslagere		Malersvende.....		Cellulosearbeidere	
Farversvende.....		— arbeidere.....		Møllere	
— arbeidere		Bogtrykkersvende....		Arbeidere ved hermetiske Fabriker, Mænd	
Seilmagersvende.....		Bogbindersvende.....		— Kvinder	
— arbeidere		Teglværksarbeidere ..		Bryggeriarbeidere	
Rebslagersvende.....		Jernstøbere.....		Arbeidere ved Mineralvandfabriker	
— arbeidere		Arbeidere ved mekaniske Værksteder ..		Tobakspindere, Mænd .	
Garversvende		Arbeidere ved Spiger- og Valseværker....		— Kvinder	
Slagtersvende		Arbeidere ved andre Metalvarefabriker ..		Cigarlæggere, Mænd..	
Bagersvende		Telefonarbeidere		— Kvinder	
Skomagersvende.....		Arbeidere ved Vognfabriker.....		Kaabefabrikarbeidersk.	
— arbeidere		Skibstømmermænd (ved Værfter)		Almindelige Veiarbeidere: Sommer .	
Bundtmagersvende....		Spinderiarb., Mænd ..		— : Vinter ..	
Hattemagersvende		— Kvinder.		Stensættere	
— arbeidere		Væveriarb., Mænd ...		Sjouere: Sommer.....	
Mursvende.....		— Kvinder..		— : Vinter	
— arbeidere		Sagbrugsarbeidere....		Tomtearb.: Sommer ..	
Snedkersvende				— : Vinter....	
— arbeidere					
Bødkersvende					

Anm. For de Byer, i hvilke enkelte af de her opførte Slags Arbeidere er af underordnet Betydning, behøver Opgave forsaavidt ikke at meddeles.

d) **Sædvanlig Maanedshyre i Aaret 1900 for Sjømænd.**

Dampfartøier.		Seilfartøier.	
Første Styrmand.....	Kr.	Første Styrmand.....	Kr.
Anden Styrmand.....	«	Anden Styrmand.....	«
Første Maskinist.....	«	Tømmermænd.....	«
Anden Maskinist.....	«	Baadsmænd	«
Fyrbødere.....	«	Helbefarne Matroser	«
Tømmermænd.....	«	Letmatroser	«
Baadsmænd.....	«	Stuerter.....	«
Helbefarne Matroser	«	Jungmænd	«
Letmatroser	«		
Stuerter.....	«		
Jungmænd	«		

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 17
til
Femaarsberetning 1896—1900.

Opgave

over **afhændede faste Eiendomme, thinglæste** og **aflæste Panteheftelser i fast Eiendom, afholdte Tvangsauktioner** i Femaaret 1896—1900 for.....Kjøbstad.

Anm. For Ladestedernes Vedkommende er de tilsvarende Opgaver saaledes fordelte: No. 1 se Schema 4, No. 2—5 se Schema 3.

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Tilsammen 1896—1900.
1. **Afhændede faste Eiendomme:**						
Antal						
Beløb .....Kr.						
2. **Thinglæste Panteheftelser** [1]**:**						
Antal						
Beløb .....Kr.						
Heraf Panteheftelser i *Skib:*						
Antal						
Beløb .....Kr.						
3. **Aflæste Panteheftelser** [1]**:**						
Antal						
Beløb .....Kr.						
Heraf Panteheftelser i *Skib:*						
Antal						
Beløb .....Kr.						
4. **Tvangsauktioner over fast Gods:**						
Antal, hvor Salg fandt Sted						
Tilslagssum. .....Kr.						
5. **Tvangsauktioner over Løsøre:**						
Antal, hvor Salg fandt Sted						
Tilslagssum.....Kr.						

[1]) Ved Panteheftelser menes Pantobligationer, Exekutioner, Skifteudlæg og Skadesløsbreve med Pant i fast Eiendom.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 18
til
Femaarsberetning 1896—1900.

Opgave

over **afholdte Exekutioner** og **Udpantninger** i Femaaret 1896—1900
for ..... Kjøbstad.

Anm. For Ladestedernes Vedkommende er de tilsvarende Opgaver saaledes fordelte: No. 1 se Schema 2 og 13, No. 2—5 se Schema 13.

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	Tilsammen 1896—1900.
1. **Exekutioner** (for Gjæld):						
Antal						
Beløb, for hvilket exekveret... Kr.						
2. **Udpantninger** afholdte af Byfogden (Politimesteren):						
Antal						
Beløb, for hvilket udpantet.... Kr.						
3. **Udpantninger** afholdte af [1])						
Antal						
Beløb, for hvilket udpantet.... Kr.						
4. **Ialt Udpantninger:**						
Antal						
Beløb, for hvilket udpantet.... Kr.						
5. Deraf for Skatter og kommunale Afgifter:						
Antal						
Beløb, for hvilket udpantet.... Kr.						

[1]) Andre Myndigheder, under hvilke Udførelse af Udpantningsforretninger er henlagte (Skattefoged, Kommunekasserer o. s. v.).

(Datum og Underskrift.)

Cirkulære No. 6/1900.

Fra
Det statistiske Centralbureau.

Idet man har den Ære at oversende Schemaer til de bergværksstatistiske Opgaver, der i Anledning af Femaarsberetningen for Aarene 1896—1900 skal indhentes for det sidste Aar af nævnte Tidsrum, og som i alt Væsentligt er overensstemmende med de tilsvarende for forrige Femaar, tillader man sig at anmode Hr. Bergmesteren om at søge tilveiebragt de i samme betegnede Oplysninger om de i Deres Embedsdistrikt værende private Bergværksanlæg.

Som det af de Schemaet vedføiede Forklaringer nærmere vil erfares, ønskes et særskilt Schema udfyldt for hvert saadant Anlæg. Det vil antagelig i de fleste Tilfælde til dette Øiemeds Opnaaelse være tilstrækkeligt, at Hr. Bergmesteren tilstiller vedkommende Værkseier, Grubeeier eller Bestyrer nogle Exemplarer af Schemaet til Udfyldning, saa at det alene er nødvendigt at paase, at denne er skeet paa behørig Maade, forinden Schemaerne tilbagesendes til Bureauet. Af nævnte Schema følger hermed et Antal af ..... Exemplarer til Fordeling.

Det bemærkes forøvrigt, at der ved foranstaaende ikke tilsigtes nogen Forandring i de af Bergmesteren afgivne aarlige Indberetninger, idet de ovenfor omhandlede Opgaver alene skal søges tilveiebragte for det enkelte Aar 1900.

Sluttelig tillader man sig at anmode Hr. Bergmesteren om at medvirke til, at Schemaerne bliver snarest muligt udfyldte, og at de saavidt muligt bliver indsendt hertil inden Udgangen af Mai Maaned 1901.

Til Lettelse ved Sagens Expedition vedlægges et Antal Aftryk af nærværende Cirkulære, af hvilket et Exemplar bør tilstilles enhver, som anmodes om at udfylde heromhandlede Schema.

Kristiania 28 Mai 1900.

A. N. Kiær.

Aug. C. Mohr.

Til
Bergmesteren i.....Distrikt.

No.....

Statistiske Opgaver vedkommende efternævnte Bergværksanlæg ved Udgangen af Aaret 1900.

1. Anlæggets Navn: ..... 2. Anlæggets Art: .....
3. Grubernes og Værksindretningernes Beliggenhed (betegnet saaledes, at Stedet med Lethed kan gjenfindes paa Amtskartet).....
.....
4. Eierens Navn: .....
5. Eiererens Hjemsted: .....
6. Aar, hvori Anlægget blev sat i Drift: .....
7. Antal af de ved Anlægget i Aaret 1900 sysselsatte Betjente, nemlig:
   Bestyrere: ..... Kontorpersonale: ..... Opsynsmænd: .....
8. Det hele Antal af de ved Anlægget i Aaret 1900 sysselsatte Arbeidere:

	Mænd, beskjæftigede		Kvinder, beskjæftigede i Dagen.
	i Gruben.	i Dagen.	
18 Aar og derover			
Under 18 Aar.....			
Tilsammen			

9. Antal Arbeidsdage, hvori Anlæggget i Aaret 1900 har været i Drift.....
10. Samlet Antal Dagværk udført i Aaret 1900 af Opsynsmænd og Arbeidere:
    a. Antal Dagskikter: ..... b. Antal Natskikter: .....
11. Sædvanligt Antal effektive Arbeidstimer:
    pr. Dagskikt .....
    pr. Natskikt .....
12. Benyttes som Drivkraft Damp, Vand, Vind, Elektricitet, Gas eller Varmluft?
13. Hvormange effektive Hestekræfter anvendes:

			Ved Grube?	Ved Opberedning?	Ved Hytte?
Hvis der bruges Damp	som	Drivkraft			
— - — Vand	—	—			
— - — Elektricitet	—	—			

(Datum og Underskrift.)

Forklaringer.

Til Overskriften. Et Exemplar af nærværende Schema bliver at udfylde for hvert særskilt Bergværksanlæg, der er bleven drevet i Aaret 1900 for privat Regning. Herunder henføres saaledes: Gruber, Smeltehytter, Jernværker osv.

For Værker, hvis Virksomhed omfatter saavel Grubedrift som metallurgisk Behandling af de udvundne Ertser, bør nærværende Schema udfyldes i 2 Exemplarer, saaledes at det ene, der betegnes med Litera a, giver Oplysning om Grubedriften og det andet (Litera b) om den metallurgiske Behandling (Produktion af Raajern, Stangjern, Staal, Kobber osv.).

Ligeledes bliver et særskilt Schema at benytte, hvis der efter den metallurgiske Behandling muligens skulde foregaa en videre Bearbeidelse, idet de ved forskjellige Virksomheder sysselsatte Arbeidere, saavidt muligt, udsondres.

Til No. 4. Er der flere Eiere, betegnes det efter Omstændighederne med ansvarligt Selskab, Aktieselskab osv.

Til No. 5. Eierens Hjemsted betegnes ved den By eller det Herred, hvori han er bosat, forsaavidt han bor i Norge. Bor han i Udlandet, anføres Landet. Er der flere Eiere og Anlægget tilhører et ansvarligt Selskab, angives paa samme Maade Stedet, hvor den største eller de fleste Eiere bor. Er Anlægget grundet paa Aktier, angives Stedet, hvor Direktionen har sit Sæde.

Til No. 7 og 8. Saafremt Anlægget ikke har været i regelmæssig Drift det hele Aar, anføres Antallet af Betjente og Arbeidere, saaledes som det var i Driftstiden (Arbeidssæsonen).

Til No. 7 særskilt. Som Bestyrere ansees kun de, der forestaar Anlægget uden at eie nogen væsentlig Del deraf.

Til No. 12. Spørgsmaalet besvares ved at understrege det for Tilfældet passende Ord.

Er der udfærdiget trykte Beskrivelser eller Aarsberetninger for Værket eller Anlægget, bedes disse vedlagt Opgaven.